

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Türk Efsaneleri

CİLT 1-2

Prof. Dr. NECATİ DEMİR

Eser Adı:
TÜRK EFSANELERİ
Prof. Dr. Necati Demir

ISBN: 978-605-5152-01-7

1. BASIM, 2013

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı yazarıyla yapılan sözleşme gereği
Elhan Kitap-Kamil Elhan'a aittir.

*Tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı ,5846 sayılı yasanın hükümlerine
göre ,kitabı yayımlayan yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona
uyarlanamaz; oyun ,film,elektronik kitap ,CD,ya da manyetik band haline getirilemez;
fotokopi veya herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.*

YAYINA HAZIRLAYAN
Sadık SÜTÇÜ

SAYFA TASARIMI
Yılmaz ODACI

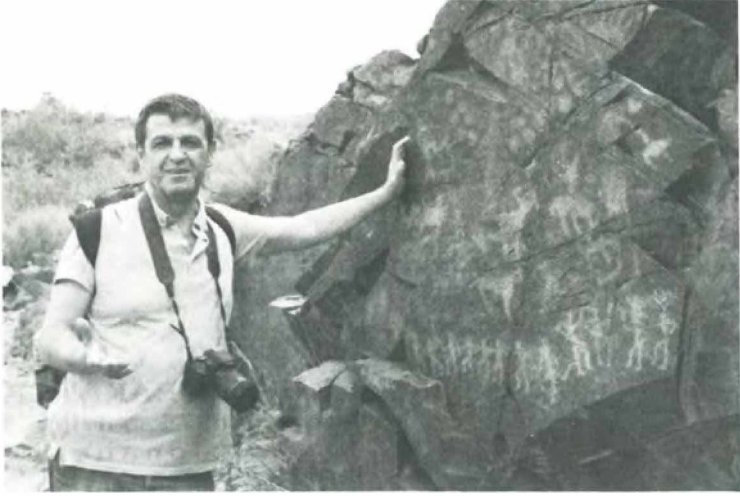
KAPAK TASARIMI
Arzu DEMİR

BASKI
Tarcan Matbaacılık
ZÜBEYDE HANIM MAHALLESİ
SAMYELİ SOKAK NO. 15 İSKİTLER – ANKARA
Tel: (312) 3843435
Sertifika No: 25744

EDGE AKADEMİ
(Edge Akademi, Kâmil ELHAN'ın Tescilli Markasıdır.)
Belediye Zafer Çarşısı No: 41-48 Atatürk Bulvarı
Tel: 312 433 34 20 - 312 230 60 46
Faks: 312 230 60 56
Kızılay / ANKARA
e-mail: elhankitap@gmail.com
Sertifika No: 26069

***Bu alışmamı,
Türk milletinin geleceęinin güneşi
Türk Gençlerine ithaf ediyorum.***

Prof. Dr. Necati DEMİR

20 Nisan 1964'te Ordu'da doğdu. Kumanlar İlkokulu (1974), Ordu Fatih Ortaokulu (1977), Ordu Fatih Lisesi (1980) Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunudur. Yüksek lisansını Cumhuriyet Üniversitesinde, doktorasını Selçuk Üniversitesinde tamamladı.

Demir; Gaziantep Sarısalkım Ortaokulunda Türkçe Öğretmeni, Sivas Cumhuriyet Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Cumhuriyet Üniversitesinde Türk Dili Okutmanı olarak çalıştı. 13 Haziran 1996'da Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümüne Yardımcı Doçent olarak atandı. 30 Kasım 2000'de Doçent, 9 Şubat 2006'da Profesör oldu. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Bölümünde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak 13 yıl çalıştı.

Altmış beş kitabı, yüzden fazla makalesi bulunmaktadır. Bu kitaplarından dört tanesi Harvard Üniversitesinde, yirmi sekiz tanesi Almanya'da, bir tanesi de Avusturya'da yayımlanmıştır.

Necati Demir, Almanya'da yayımlanmakta olan *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks* dergisinin kurucusu ve editörüdür.

2010 yılından beri Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi ve Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	5
ÖN SÖZ	19
KISALTMALAR	21
GİRİŞ	23
EFSANELER	43
1. ABDAL'IN TAŞI	45
2. ABDURRAHMAN ERZİNCANÎ	45
3. ADAK	46
4. AĞACIN KUTSALLIĞI	46
5. AĞLAYAN ÇAMLAR	47
6. AĞLAYAN TAŞ	47
7. AĞ OCAK	48
8. AHÎ EVRAN DEDE	48
9. AHÎ PAŞA	49
10. AHÎ PEHLİVAN	50
11. AKINCI KÖYÜ I	50
12. AKINCI KÖYÜ II	51
13. ALIN YAZISI I	51
14. ALIN YAZISI II	53
15. AL KARISI	53
16. ALİ DAĞI	54
17. ALİ PAŞA	54
18. ALİ PAŞA CAMİİ VE ALİ PAŞA HAMAMI	55
19. ALİ TAŞI	56
20. ALLAHİYEN (GÜNEBAKAN) KÖYÜ	56
21. ALTIN BEŞİK	56
22. ALTIN TEPE	57
23. ANA GEYİK	58
24. ARGUSTU VE MELİK GAZİ	58
25. ARI	59
26. ÂŞIK VEYSEL, BESEREK GÖLÜ VE GÜL DEDE	60
27. AŞKTAN GERİYE KALAN MUM IŞIĞI	60
28. AYAKBASTI TAŞI	61
29. AYGIR GÖLÜ	61
30. AYI	64
31. AYI İLE HIRSIZ	64
32. AY İLE GÜNEŞ	65
33. AYYILDIZ KAYASI	65
34. AZDEHİRİN GÖLÜ	66
35. BALAK BABA	66
36. BALIKLI ÇEŞME	66
37. BALIKLI GÖL	67
38. BALIKLI SU	68
39. BALKIZI	69

40. BASUKTAŞI.....	69
41. BAŞGUZÖREN.....	70
42. BAŞINA TAŞ YAĞAN HIRSIZ.....	71
43. BAYDIĞIN DAĞLARI.....	71
44. BAYKUŞ.....	72
45. BEHZAT-I VELİ.....	72
46. BEREKET GEYİKLERİ.....	73
47. BİR YUDUM SU VE SERÇE KUŞU.....	73
48. BOLAK BABA.....	74
49. BUĞDAY BAŞAĞI.....	75
50. BÜLBÜL.....	76
51. CAMİ VE MEDRESENİN YER DEĞİŞTİRMESİ.....	76
52. CAZİ BABAAÑNE.....	77
53. CİĞİŞTAK TAŞLARI.....	77
54. CİN I.....	78
55. CİN II.....	79
56. CİN DEĞİRMENİ.....	79
57. CİNLERİN DÜĞÜNÜ.....	80
58. CİN MAHKEMESİ I.....	81
59. CİN MAHKEMESİ II.....	81
60. ÇEÇ TEPESİ.....	82
61. ÇENGEL BOĞAZI.....	83
62. ÇİĞİTCİ.....	83
63. ÇOBAN BABA.....	84
64. ÇOBAN BAĞIRTAN ÇEŞMESİ.....	84
65. ÇOBAN BAĞIRTAN SUYU.....	85
66. ÇOBAN KAYASI.....	85
67. ÇOBAN VE KAVALI.....	86
68. ÇÖREĞİBÜYÜK CAMİ'NİN ÖNÜNDEKİ DELİ EREN.....	87
69. DAĞLAR ANASI.....	87
70. DÂNİŞMEND GAZİ.....	88
71. DAVUN I.....	89
72. DAVUN II.....	90
73. DAVUN MEZARLIĞI.....	90
74. DAVUN OVASI.....	91
75. DEDELİ.....	91
76. DEDENİN BEDDUASI.....	92
77. DEDE VE ŞARDAĞI.....	92
78. DEĞİRMENCİNİN İNTİKAMI.....	93
79. DEĞİRMEN TEKNESİ.....	93
80. DERTLİ PINAR.....	94
81. DİKİLİTAŞ.....	95
82. DİPSİZ GÖL.....	95
83. DİVRİĞİ ULUCAMİİ / DARÜŞŞİFA.....	95
84. DOKTOR BALIKLAR.....	98
85. DOKUZOGÜL.....	98
86. DOLU DİNDİREN.....	99
87. DÖNEKSE I.....	99

88. DÖNEKSE II	100
89. DUR KAL / TURHAL	100
90. DÜLDÜL	101
91. EBELER	101
92. ECELİN TAŞI	102
93. EJDERHA	102
94. ELİK KEÇİSİ I	103
95. ELİK KEÇİSİ II	104
96. ELİK KEÇİSİ III	104
97. ELİK KEÇİSİ IV	105
98. ELİK VE GEYİK SAĞAN DEDE	106
99. ELTEPESİ	107
100. EMİNE VE PERİ OĞLAN	108
101. ERDEM BEY VE KIRK YİĞİT	109
102. ER HASAN VE GÖK ALİ	110
103. ERİÇOK TEPESİ	111
104. ESENBAY GÖLÜ	111
105. ESENYURT (ELDİREK) KÖYÜ	112
106. ESKİPAZAR EVLİYASI	112
107. ESRARENGİZ TAŞ	113
108. EVLİYA ÇAMI	113
109. EV YILANI	114
110. EYER KAYA	115
111. FERHAT İLE ŞİRİN	115
112. FIRTINA	116
113. GARİP EVLİYA I	116
114. GARİP EVLİYA II	117
115. GÂVUR ALİ	118
116. GELİNCİK KAYASI I	119
117. GELİNCİK KAYASI II	119
118. GELİNCİK MAĞARASI	120
119. GELİN GÜVEY	120
120. GELİNİN DUASI	121
121. GELİN KAYA	121
122. GELİNKAYASI I	122
123. GELİNKAYASI II	122
124. GELİNKAYASI III	123
125. GELİNKAYASI IV	124
126. GELİNKAYASI V	124
127. GELİNKAYASI VI	125
128. GELİNKAYASI VE DİPSİZ GÖL	126
129. GELİN KAYNANA	126
130. GELİN TAŞ	127
131. GELİN TAŞI	127
132. GELİN YURDU	128
133. GENÇ AĞA	129
134. GENÇAĞA KAYASI	130
135. GEYİKÇELİ CAMİİ	130

136. GEYİK KOŞAN DEDE.....	131
137. GIDI GIDI KUŞU.....	132
138. GIJGIJ BABA.....	133
139. GÖCELİ CAMİİ.....	134
140. GÖKÇEKÖY VE GEYİKLER.....	134
141. GÖKÇELİ DİLİMLİKAYA.....	135
142. GÖKPINAR.....	135
143. GUGUK İLE SALMAN.....	136
144. GUGUK KUŞU.....	137
145. GÜL İLE NEVRUZ.....	137
146. GÜMÜŞ KÖYÜ.....	138
147. GÜVENDE VELİ.....	138
148. HAC.....	140
149. HACET KUYUSU.....	140
150. HACI BEKTAŞ VELİ.....	141
151. HACI ÇABUK.....	142
152. HAFİK GÖLÜ.....	143
153. HAGUK İLE GUGUK.....	143
154. HALA DERESİ.....	143
155. HAPSAMANA / HEP SAMANA.....	144
156. HARAMİ KÖYÜ.....	144
157. HASAN EFENDİ.....	146
158. HIDIRELLEZ.....	146
159. HIDIRLIK KÖPRÜSÜ-YEŞİLIRMAK KÖPRÜSÜ.....	147
160. HIZIR.....	147
161. HIZIR'IN ELİ.....	148
162. HIZIR'IN ZİYARETİ.....	149
163. HIZIR PINARI.....	149
164. HIZIR VE AYI.....	150
165. HİMMET BABA.....	150
166. HUBUYAR KUYUSU.....	151
167. HÜSEYİN GAZİ.....	151
168. HAZRET-İ ALİ'NİN PARMAK İZİ.....	152
169. HAZRET-İ ALİ'NİN TAŞI.....	152
170. İĞCİ DAYI.....	153
171. İŞLEK NİNE.....	153
172. KABADİREK EVLİYASI.....	153
173. KADİR AĞA / KADIRGA.....	154
174. KAPLUMBAĞANIN DEĞİRMENCİLİĞİ.....	155
175. KARAAĞAÇ EVLİYASI.....	155
176. KARA BABA.....	156
177. KARA GÖL.....	156
178. KARALI ZİYARETİ.....	157
179. KARA TAŞ KESİLEN HAYIRSIZ EVLAT.....	157
180. KARA VELİ DEĞİRMENİ.....	158
181. KARDEŞLER TEPESİ.....	160
182. KARGA.....	160
183. KARICUK FIRTINASI.....	161

184. KARINCALI EVLİYA.....	161
185. KARINCA VE TUZ	162
186. KARLİCAK / KALİCAK.....	162
187. KAT BABA	163
188. KATIR GULUNLATAN TEKKEŞİ	163
189. KATIRKÖYÜ.....	164
190. KAVAĞIN SECDE ETMESİ	165
191. KEÇECİ BABA.....	165
192. KEÇİ AVI	166
193. KEÇİLİ BABA	166
194. KEDİ-KÖPEK GEÇİMSİZLİĞİ	166
195. KEKLİK.....	167
196. KEL PEHLİVAN.....	168
197. KERAMEDDİN DEĞİRMENİ	169
198. KERVANKIRAN	169
199. KERVANKIRAN YILDIZLARI.....	170
200. KERVANSARAY	171
201. KESİKBAŞ I.....	172
202. KESİKBAŞ II	173
203. KIRK GELİN MEZARLIĞI	174
204. KIRK GÖZLER	174
205. KIRK GÖZELER VE TOMARA ŞEHALESİ	174
206. KIRKKIZLAR I.....	175
207. KIRKKIZLAR II	175
208. KIRKKIZLAR III	176
209. KIRKKIZLAR IV	176
210. KIRKKIZLAR MEZARLIĞI	177
211. KIRKKIZLAR TÜRBESİ'NİN YAPILIŞI.....	177
212. KIYAN DAĞI.....	178
213. KIZILCAENİŞ.....	179
214. KIZKALESİ.....	179
215. KIZLAR KUYUSU	180
216. KIZLAR SİNİSİ I	181
217. KIZLAR SİNİSİ II.....	181
218. KIZLAR TAŞI.....	181
219. KIZOĞLAN KAYASI.....	182
220. KİRZİ BABA.....	182
221. KOCAOĞLAN / AYI.....	183
222. KOÇ TAŞI	184
223. KOYUN BABA	184
224. KÖSE DAĞI	185
225. KRAL KIZI VE ÇOBAN	186
226. KUDRET KÖPRÜSÜ.....	186
227. KURBAN.....	187
228. KUTSAL TAŞ	188
229. KUZUGÖBEĞİ KAYASI	189
230. KÜRDEVAN	189
Ben kavuşmam koyun	191

231. LANETLİ KAYA	191
232. LAPA EVLİYASI	191
233. LEYLEK ADAM	192
234. LOKMAN HEKİM	193
235. MART BABA I	193
236. MART BABA II	194
237. MEHMET EFENDİ	195
238. MERCAN KIZ	195
239. MISIRIN ORTAYA ÇIKIŞI	196
240. MOLLA MUSTAFA	196
241. MOLLA MUSTAFA VE HIZIR	197
242. MUSAKIRIK KÖYÜ	197
243. NAMAZ KILAN ÇOBAN	198
244. NAMAZ KILMAYI BİLMİYEN ÇOBAN	199
245. NAZLI KAYA	199
246. NİKSAR'DA LEYLEK	200
247. NİKSAR KALESİ'NE KONULMAYAN SON TAŞ	200
248. NİKSAR KEŞFİ CAMİ ve HAMAMININ YAPILIŞI	201
249. NİKSAR ULU CAMİ'NİN YAPILIŞI	202
250. NİMETE SAYGISIZLIĞIN SONU	202
251. NİYAZİ BABA	203
252. ONAN KÖYÜ	203
253. ONAN (SARIYAZI) KÖYÜ CAMİTEPESİ	204
254. ORMAN ADAM	205
255. ORMANLARIN BEKÇİSİ YILAN	205
256. ÖKSÜZ BABA	206
257. PAŞAPINARI	206
258. PERİ OĞLAN	207
259. PETEREK KALESİ	208
260. PİRELERİN ÇOĞALMASI	208
261. RİZE ADI	209
262. RÜZGÂR	209
263. SAĞIRLI, BİBEN, GÖKÖMER	210
264. SALLAH KOCA	210
265. SARIKIZ YAYLASI	211
266. SARI SAÇLI KIZIM OLSAYDI	212
267. SATİYE KAYASI	213
268. SELLERDEN SULARDAN GİT	213
269. SERENLİ KÖYÜ	214
270. SEYDİ SİNAN VE HİRA EBUBEKİR	214
271. SICAK YEMEK	215
272. SIĞIRCIK BABA	215
273. SIRIKLI EVLİYA	216
274. SIRLI MEZAR	216
275. SİLAHINI VERMEYEN ASKER	217
276. SİNAN EFENDİ	218
277. SİNAN HOCA I	218
278. SİNAN HOCA II	219

279. SİS DAĞI VE HALİL EVLİYA.....	219
280. SİVRİSİNEK	220
281. SOLUCANLARIN GÖZÜNÜN KÖR OLMASI	221
282. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI I	221
283. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI II	222
284. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI III	222
285. SU DEĞİRMENİNİN İCADI	223
286. SULTAN MURAT SUYU.....	224
287. SULUSARAY	224
288. SÜLEYMAN EFENDİ	225
289. SÜT OLUK.....	226
290. SÜT PINARI.....	226
291. SÜT TAŞMASI	226
292. ŞAHİNKAYALARI	227
293. ŞEHİDİN SİLAHI	227
294. ŞEHİT ASKER	228
295. ŞEHİT MUSA.....	228
296. ŞERAH GÖLÜ	229
297. ŞEYH ABDULLAH I	230
298. ŞEYH ABDULLAH II	230
299. ŞEYH ABULLAH III	231
300. ŞEYH ABDULLAH IV	232
301. ŞEYH AHMET	232
302. ŞEYH HASAN ABDAL.....	233
303. ŞEYHİN KERAMETİ	233
304. ŞEYH SÜLEYMAN DEDE	234
305. ŞEYH ŞİRVANÎ (ABDÜLMECİT)	235
306. ŞİD ABDAL I	236
307. ŞİD ABDAL II.....	236
308. ŞİMŞEK.....	237
309. ŞİMŞEKLE YOK OLAN GELİN	237
310. TAŞ KESİLEN ALAF YIĞINI	238
311. TAŞ KESİLEN ÇİFTÇİ.....	238
312. TAŞ KESİLEN KOYUNLAR	239
313. TAŞ KESİLEN MISIRLAR	239
314. TAŞ KESİLEN OT YIĞINI	240
315. TAŞ MERCİMEK TARLASI	241
316. TECER DAĞI.....	242
317. TECER DAĞLARI’NDA GEZBEL	243
318. TEKİRKAYA	243
319. TERZİ BABA	244
320. TİLKİ	244
321. TİMUR’UN KIZI.....	245
322. TİMUR’UN ZULMÜ	246
323. TOKAT İLİNİN ADI.....	246
324. TOKAT İSMİ.....	247
325. TÖDÜRGE GÖLÜ I	247
326. TÖDÜRGE GÖLÜ II	247

327. TÖNGEL	248
328. TURA BOZAN / TRABZON ADI I	248
329. TURA BOZAN / TRABZON ADI II	249
330. TURHAL'DA ESKİ KÖPRÜ	249
331. TUR HASAN BABA	250
332. UN BEREKETİ	250
333. UZUNKIZLAR I	251
334. UZUNKIZLAR II	251
335. ÜÇ KIZLAR KAYASI	252
336. ÜNYE KALESİ'NİN FETHİ	253
337. VADE YELİ I	253
338. VADE YELİ II	254
339. VADE YELİ III	254
340. VARVARA	255
341. VARVARA SUYU	256
342. VASIYET GÖLÜ	257
343. VELİ HATİP	257
344. YABAN ADAMI	258
345. YANAN KAŞIK	259
346. YARALI ADAM	259
347. YATIR	259
348. YEL KÖPRÜSÜ	260
349. YEMEN ÇOLLERİ VE İKİZ OLUK	260
350. YEŞİL BAŞLI ŞEHİT	262
351. YEŞİL EKİN	263
352. YEŞİLYURT	264
353. YILANIN AĞZINDAN AKAN BUĞDAY	264
354. YILANIN DOSTLUĞU	265
355. YILANLIKAYA	266
356. YILAN TAŞ	266
357. YILAN VE ŞEYTAN	267
358. YILDIRIM BAYEZİD İLE TİMUR	268
359. YUFKA EKMEĞİ	268
360. YUH BABA	269
361. YUNUS EMRE I	269
362. YUNUS EMRE II	270
363. YUSUFÇUK	270
364. YUSUFÇUK / GUGUK KUŞU	271
365. ZİLE'DE EDA EDİLEN HAC	272
366. ZİNAV GÖLÜ	273
NOTLAR, KAYNAKLAR VE KAYNAK ŞAHISLAR	275
KAYNAKÇA	293

SUNUŞ

Kültür, bir millet veya topluluğa özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür. Tarihî ve toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan maddî ve manevî değerlerin toplamıdır. Kültür; toplumları birleştirir, bütünleştirir, barış içerisinde yaşamalarını sağlar.

Kültürümüzün çok uzun bir geçmişi ve muazzam bir derinliği bulunmaktadır. Dolayısıyla çok büyük bir zenginliğe ve köklü bir yapıya sahiptir. Bu yüzden Mustafa Kemâl Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini yüksek Türk kültürü olarak belirlemiştir.

Kültürümüzün en önemli görevlerinden biri de eğitimidir. Okul kavramının ve okulların olmadığı zamanlarda eğitimin bütün çeşitleri halk kültürü ile yapılmaktaydı. Yani halk, tecrübeleriyle kültürünü oluşturuyor, onunla nesillerini eğitiyordu. Bu kültür unsurlarının bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. *Ninniler*: Ninnilerle 0-6 yaş arası çocuklar eğitilmekte, çok küçük yaştan itibaren hayata hazırlanmaktaydı. Çocuk ufkunu ninnilerle geliştirilmekte, yüksek seviyeli bir insan olmasının temeli atılmaktaydı. Alpliğe veya bilgeliğe hazırlanan çocuğa söylenen şu ninni, sadece bir örnektir:

Benim oğlum yiğit/bilge olacak

Güzel eli kılıç/kalem tutacak

Düşmanı önüne katacak/önünde eğilecek

Ninni benim kuzuma ninni

2. *Çocuk Oyunları*: Çocuk oyunları, gerçek hayata hazırlama okuludur. Gerçek hayattaki meselelerin biraz hafifletilmiş şekilleridir. 6-15 yaş arası çocuk eğitimi içindir. *Ok yay oyunu, başkan seçme, kurt koyun, esir almaca, eşkıya, ...* gerçek hayata hazırlamak içindir. *Birdirbir, ip atlama, köşe kapmaca, seksek, "Tavşan kaç, tazı tut", yağ satarım bal satarım, kaydırak, ip atlama, ...* ise beden idmanı bakımından çok önemlidir. *Üç taş, dokuz taş, saklambaç, ...* da beyin faaliyetlerini geliştirmeye yöneliktir. Çocuk oyunları vücut yani beden, beyin idmanı, yarışma, rekabet, sürat, enerji, örgütlenme için önemlidir. Çocuğu ileriki hayata hazırlamada önemli bir kilometre taşıdır. Bu tür oyunları oynamış çocuklar, yani günümüzün büyükleri kararlı, cesur, yaratıcı ve olgundur. Pratik bir zekâ yapısına ve çoğunlukla sağlıklı bir vücuda sahiptir.

3. *Mâniler*: Mâni, Türkiye'de *atma türküsü, imece türküsü, eski türkii, dömbelekçi türküsü* isimleriyle de bilinmektedir. Mâni zor olan işlerde, zorluğu

bir parça azaltmak, zor işi kolay ve eğlenceli hâle getirmek için genellikle karşılıklı olarak, türkü atarak söylenir. Yaşlı ve bu konuda tecrübeli olanlar, karşılıklı olarak veya tek başına mâni söylerken gençler de çeşitli şekillerde kismetini almaktadır. İletilecek mesajı estetik bir biçimde dile getirmek ise genellikle gençler arasında görülmektedir. Genç erkekler ve kızlar, gönül meselelerini iletmek veya iletilen gönül meselelerine cevap vermek için genellikle mâni söylemek yolunu seçerler. Teknolojinin gelişmesi, göçlerin yoğunlaşması ve yaygınlaşması bunlara bağlı olarak tarım alanlarının daralması ile imece geleneği ortadan kalkmıştır. Her nedense gönül meseleleri ve gönül meselelerinin iletilmesi de kimlik değiştirmiştir. Bunların sonucu olarak mâni söyleme geleneği de zayıflamıştır. Konu bütünlüğü olmayan, kafiyesi bozuk, hece sayısı eksik veya fazla mâniler bunun bir göstergesidir.

Mânilere genel anlamda bakıldığında, Türk insanının sosyal, ekonomik, kültürel yapısının çok güzel bir biçimde yansıtıldığı görülecektir. Daha ayrıntıya incek olursak giyim, kuşam, mutfak, mimarî, ... açık bir şekilde gözler önüne gelmektedir. Net bir biçimde akseden diğer bir konu da coğrafi yapıdır. İnişler, çıkışlar, dereler, tepeler, ırmaklar, ormanlar, yaylalar, tarlalar, harmanlar, mısır ve fındık bahçeleri, meyve bahçeleri; dahası güzel Türkiye'miz canlı bir tablo gibi göz zevkine sunuluyor gibidir. Diğer bir deyişle, derleyebildiğimiz yaklaşık on bin mâni, Türkiye'nin güzel bir aynasıdır.

4. *Masallar*: Masallar ise ahlâk terbiyesi bakımından çok önemlidir. Masalların büyük çoğunluğunun şahıs kadrosu kötü ve iyi insanlardan veya nesnelerden oluşur. Hemen her masalda iyiler, kötülüklerle çatışır. Ama en sonunda hep iyiler galip gelir. Sürekli masal dinleyen bir çocuk bu bakımdan kendini eğitir. Sonunda hep iyilerin kazançlı olduğunu görünce iyi bir insan olmak için elinden geleni yapar. Yüzü nurlu yaşlılarımızın her konuda olumlu düşünmesinin temelinde bu yatmaktadır. Çünkü onlar masalları dinleyerek büyüdüler.

5. *Fıkralar*: Fıkralar yalnızca gülmek, gülümsemek için değildir. Fıkraların sosyal hayatta çok önemli yerleri vardır. Bunun en güzel örneği Osmanlılar dönemidir. Osmanlılar döneminde pek çok insan tipi bir arada barış içerisinde yaşamıştır. Bu farklı insan tipleri bir arada yaşarken birbirlerini eleştirmişler, ama bunu fıkra yoluyla yapıp hem de eğlenmesini bilmişlerdir. *Temel Dursun, Bekri Mustafa, Bektaşî, Nasreddin Hoca* fıkraları bunun örnekleridir.

6. *Atasözleri*: Zamandan en iyi tasarruf, tecrübelerden istifade etmekle mümkündür. Eğitimin ilerlemesi, bir önceki neslin getirdiği noktaya bağlıdır.

Tecrübeli ve eğitimli olmak için zor şartları hep aynı neslin yaşaması gerekmez. Atasözleri, bu konuda yeri doldurulamaz hazinelerdir. Şu birkaç atasözü konuyu açıkça ortaya koymaktadır: *Aç gözünü açarlar gözünü; Adama dayanma ölür, ağaca dayanma kurur; İnsan kıymetini insan bilir; Tanrı sabırlı kulunu sever; Alma mazlumun ahını, çıkar ahaste ahaste; Aman diyene kılıç kalkmaz; Aşını, eşini, işini bil; Atalar sözü tutmayanı yabana atarlar; At binenin, kılıç kuşananındır; Az ile yetinmeyen çoğu hiç bulamaz; Bakan yemez, kapan yer; Baskın basanındır; Beyler buyruğu yoksula kan ağılatır; Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıptır; Bin bilsen de bir bilene danış; Bin dost az, bir düşman çoktur; Bir korkak bir orduyu bozar; Cömert derler maldan ederler, yiğit derler candan ederler; Çok koşan çabuk yorulur; Dağda gez, belde gez, insafî elden bırakma; Danışan dağı aşmış, danışmayan yolda şaşmış; Dokuz kere ölç, bir kere biç; ...*

7. *Efsaneler*: İnsanlar; yaşadığı coğrafyaya ait önemli gördükleri kişileri, nesneleri ve mekânları kutsallaştırırlar ve sırrını çözemedikleri konuları çeşitli biçimlerde yorumlarlar. Bunlara, yaşanmış bazı olayları da katıp nesilden nesile aktarırlar. Kutsallaştırma, yorumlama ve aktarmaların pek çoğu sözlü olarak yayılır. Bu, sonuçta bir sözlü kültür oluşturur.

Sözlü kültürün en önemlilerinden biri de efsanelerdir. Efsaneler, insan ile insanı, insan ile coğrafyayı, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı bir birine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.

Efsaneler, muazzam bir eğitim aracıdır. Efsanelerin konuları çoğunlukla çocuk, genç ve orta yaşlıların eğitimi ile ilgilidir. Güzel ahlâklı olmanın faydalarını ve nasıl güzel ahlâklı olunacağını işlemektedir. Onlar hilenin, düzenbazlığın, nankörlüğün, cimrilüğün, kötülüğünü; dürüstlüğü, sağlam karakterli olmanın, cömertliğin güzelliklerini en iyi bir biçimde anlatmıştır.

Bir kısmı coğrafyayla ilgilidir. Coğrafyaya mühür vurma aracıdır. Efsaneler, coğrafyayı vatan yapma, vatanda kök salma, vatana ruh verme unsurlarıdır. Konusu fabl ve tarihî şahsiyetle ilgili olanlar da vardır.

8. *Destanlar*: Destanların kültür tarihimizde çok önemli bir yeri vardır. Onlar edebî bir mahsul olmakla beraber, tarihin kırık dökük aynalarıdır. Konuları çoğunlukla tarihî gerçeklere dayanmaktadır. Geçmiş zaman içerisinde yaşanmış olaylar ve yaşamış kahramanlar hakkındaki bilgileri, hiç değilse ana hatlarıyla, öğrenmemizi sağlamaktadırlar. Bu türdeki yazılı metinler dikkatli bir şekilde incelendiğinde uzak geçmiş ile ilgili çok kıymetli malzemeler elde edilmektedir.

Destanlar, milletlerin ansiklopedileridir. Tarihî unsurların yanında milletlerin geçmişteki gelenek, görenek ve yaşayış tarzları ile ilgili olarak belki

de hiçbir kaynaktan bulunamayacak bilgiler destanlarda yer almaktadır. Geçmişte Türklerin yedikleri yemekler, çaldıkları çalgılar, kullandıkları savaş âletleri, ağırlık ölçüleri, giydikleri elbiseler, ... hakkındaki ayrıntılı gerçekleri destan yazarları farkında olmadan bizlere kadar ulaştırmıştır.

Destanlar, zoru başarmanın hikâyeleridir. Başarılması hemen hemen imkânsız hadiselerin zekâsı ve gücü ile bir kahraman tarafından olumlu bir sonuç ile bitirilmesi, destanların genel olarak konusudur. Bu olaylar bazı destanlarda bir milletin yok olması veya varlığını sürdürebilmesi gibi hayati meselelerdir. Bazılarında ise olağanüstü başarılar anlatılmaktadır.

Bu eserler aynı zamanda yazı dilinin önemli belgeleridir. Türkçenin tarihi gelişmesinin araştırılmasında çok kıymetli malzemelerdir. Genellikle halk ağzından derlenip yazıya geçirildiği için dilin özelliklerini çok yönlü yansıtan bu yazılı metinler, tarihi Türkçe açısından âdeta bir hazine durumundadır.

Yukarıda saydıklarımız Türk kültür unsurlarından yalnızca birkaç tanesidir. *Türkülerimiz*, Türk insanının kimliğini; *bilmecelerimiz*, Türk insanının fitri zekâsını yansıtmaktadır. Hepsini ele alındığında konunun önemi ve ciddiyeti çok açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Türk kültürü, her sahada önemli ve nitelikli insan yetiştirmek bakımından dünyada eşi olmayan bir kültürdür. Türk tarihinde alp ve bilgenin çok olması bundandır.

Türk kültürü; kız çocuğuna kız, erkek çocuğuna erkek görevini beşikte yükleyecek kadar ince ve asildir. Ancak Türk kültürü binlerce yıldır gölgede bırakılmanın sıkıntılarını yaşamaktadır. Bir süre Arap ve Fars kültürü esas alınmıştır. 18. yüzyılın sonlarından beri ise Batı kültürünün gölgesindedir.

Türk düşüncesinin kaynağı, Türk kültürüdür. Türkler, bugün, Türk kültürünün binlerce yıldır ikinci plâna itilişinin acı sonuçlarını yaşamaktadır. Çağımızın iletişim araçlarının bu konulara yer vermemesi, bu kültürün sahiplerini hazinenin üzerinde oturup sadaka toplayan kişiye döndürmüştür.

Türkiye’de günümüzdeki durumu ele alacak olursak, özetle, şu sonuçlara varılabilir: Artık ninniler söylenmemekte, çocuklarımız çeşitli basın ve yayın organları vasıtasıyla yabancı kültürlerle yetişmektedir. Ders kitaplarındaki başka milletlerin masalları, çocuklarımızın ufkunu daraltmaktadır. Fıkraların ortadan kalkmasıyla insanlar meselelerini kaba kuvvetle çözmeye başlamıştır. Atasözleri unutulduğu için tecrübelerin aktarılması tarihe karışmıştır. Türk destanlarını okumayan gençler, yabancı kahramanların hayranı olup çıkmaktadır.

Türk milletinin çalışkanlığı; yiğitliği, hoş görülülüğü, gönül zenginliği, iç dünyasının derinliği, temiz ruhu ve temiz yüzü, ekmeğindeki ve aşındaki bereketi, fitrî zekâsı, güzel sanatları sevmesi, dünya bilimine ve barışına katkısı ve asilliğinin kaynağı Türk kültürüdür. *Bilge Kağan'ı, Kül Tekin'i, Alparslan'ı, Yunus Emre'yi, Hacı Bektaş Velî'yi, Hacı Bayram Velî'yi, Mevlana'yı, Fatih Sultan Mehmed'i, Nene Hatun'u, Mustafa Kemal Atatürk'ü, Çanakkale, Kurtuluş Savaşı kahramanlarını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularını; Türkiye'yi gözünün nuru ve alnının teriyle yoğuran anne ve babalarımızı* yetiştiren bu kültürdür. Yukarıda saydığımız unsurlardır. Zira: “*Gölgede olanın gölgesi olmaz*”.

Türk milletinin yeniden bu ve benzeri şahsiyetleri yetiştirmesi, Türk toplumundaki sorunların onarılması, ahlâkî çöküşün önlenmesi, Türk nesillerinin öz güveninin canlanması; Türkiye'nin millî birliği ve bütünlüğü, Türk kültürünün yeniden öne çıkması ile mümkündür. Bu kültürün çağa ve günümüzün bütün yeniliklerine uyumu sağlanarak yaygınlaştırılması ve eğitimde uygulanması ile mümkündür.

Türk milletinin vergisiyle okuyarak bu günlere geldiğinin bilincinde olan bir grup çalışma arkadaşı olarak biz; Türk kültür ürünlerinin tamamını derleme, kaynakları tarama, yazıya aktarma, değerlendirme, yayımlama ve çağa uyumunu sağlayarak eğitimde kullanma çalışması başlatmış bulunmaktayız. Bu çalışma dizisi; 1984'te Necati Demir tarafından başlatılmış, hiçbir kurum, kuruluş ve şahıstan maddî yardım almadan 22 yıl aralıksız sürdürülmüş, bu konularda dünyanın en büyük arşivi oluşturulmuştur. Daha sonra diğer bilim adamları da katılmış ve çeşitli boyutlarda katkıda bulunmuşlardır. Bu çalışmayı yapmaktaki amaçlarımızın bazıları şunlardır:

1. Cumhuriyetimizin kurucusu XX. yüzyılın en büyük alpi ve bilgisi *Mustafa Kemal ATATÜRK*'ün Türk kültürü konusundaki vasiyetlerini ve hayallerini gerçekleştirmek. O'nun: “*Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarma.*” düşüncesine katkıda bulunmak. Bunu gerçekleştirirken: “*Yurtta barış, dünyada barış*” ilkesini esas almak.

2. Türk halk kültürünün tamamını (*ninniler, çocuk oyunları, mâniler, masallar, fıkralar, atasözleri, efsaneler, destanlar*) derlemek, değerlendirmek, yurt içinde ve yurt dışında yayımlamak.

3. Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni nesillerine, kaynağı Türk kültürü olan okuma kitapları ve kaynaklar sunmak.

4. Kaynağı Türk kültürünün ürünleri olan ninniler, çocuk oyunları, maniler, masallar, fıkralar, atasözleri, efsaneler, destanlardan oluşturulacak

okuma kitaplarını her bir seviye için ayrı ayrı düzenleyerek *okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, üniversite* öğrencilerimizin hizmetine sunmak.

5. Okul çağı dışında kalan Türk halkına, kaynağı Türk kültürü olan okuma kitapları ve kaynaklar sunmak.

6. Türkçenin daha iyi öğrenilmesine ve gelişmesine katkıda bulunmak.

7. Giderek azalmakta olan okuma alışkanlığını, ülkenin dört bir yanında bu eserler vasıtasıyla yaygınlaştırmak.

8. Çalışmalarımızı yurt dışında da yayımlayarak yurt dışında yaşayan ve asimilasyon tehlikesi ile karşı karşıya bulunan Türk çocuklarına, Türkçe ve yaşadıkları ülkenin dili ile Türk kültürünü sunmak.

9. Derlenerek yazıya geçirilen ve yeni yazıya aktarılan (Türk Destanları) halk kültürü ürünlerini, dünya ve Türk bilim adamlarının hizmetine sunmak.

10. Dünya bilim âlemine, Türk halk kültürü ile başka kültürleri karşılaştırma imkânları sunmak.

Bu çalışmalar; ben ve arkadaşlarım tarafından güzel ülkemizin bütün vatandaşlarına ve bilim adamlarına hediye edilmiştir. Özellikle her türlü sosyal bilimlerin kaynağını farklı kültürlerde ve farklı milletlerde arayan bilim adamlarımızın, bu metinleri iyi değerlendirmesini istirham etmekteyim. Bu çalışmalardan iyi biçimde yararlanılması, okunması ve sahip çıkılması dileklerle...

Sivas, 29 Ekim 2006
Prof. Dr. Necati DEMİR

ÖN SÖZ

Efsaneler, insan ile insanı, insan ile coğrafyayı, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.

İnsanlar; yaşadığı coğrafyaya ait önemli gördükleri kişileri, nesneleri ve mekânları kutsallaştırırlar ve sırrını çözemedikleri konuları çeşitli biçimlerde yorumlar. Bunlara yaşanmış bazı olayları da katıp nesilden nesile aktarırlar. Kutsallaştırma, yorumlama ve aktarmaların pek çoğu sözlü olarak yayılır. Bu, sonuçta bir sözlü kültür oluşturur. Sözlü kültürün en önemlilerinden biri de efsanelerdir.

Efsaneler; edebî bir tür olmanın ötesinde muazzam bir eğitim aracıdır. Okulların hiç kurulmadığı, kurulduktan sonra da okulların ve öğretmenlerin yetişemediği, az geldiği durumlarda insan eğitiminin en önde gelen vasıtalarından birisi efsaneler olmuşlardır. Onlar, hilenin, düzenbazlığın, nankörlüğün, cimrilüğün kötülüğün; dürüstlüğün, sağlam karakterli olmanın, cömertliğin güzelliklerini en iyi bir biçimde anlatmıştır. Hem de *bin nasihatten bir musibetin daha iyi olduğunu* güzel bir biçimde vurgulamışlardır.

Yaklaşık yirmi yıldır sürdürdüğümüz çalışmalarla Türkiye'nin büyük bir bölümünde yaptığımız alan araştırmalarında dil, tarih ve kültür konularında elde edilen malzemeleri arşivlemekteyiz. Arşivlediğimiz konulardan bir tanesi de efsanelerdir. Efsaneleri arşivlemeye başladıktan sonra Divan şairi *Hayalî*'nin bir beytini hatırladık:

*Cihân-âra cihân içindedir arayı bilmezler,
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler*

Efsane kültürü bakımından Türk dünyasının çok zengin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Türk dünyasının güzel ve önemli bir bölümü olan Türkiye de doğal olarak aynı özellikleri taşımaktadır. Âdeta her ağacın, her kuşun, her böceğin, her hayvanın, her taşın, her büyük şahsiyetin bir efsanesi bulunmaktadır.

Efsaneler konusunda son derece kıymetli akademik araştırmalar yayımlanmıştır. Ancak bu zenginlikle oranladığımızda yeterli ölçüye ulaştığını söylemek zordur.

Günümüzde, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve iletişim araçlarının yer vermemesi sebebiyle efsaneler unutulmaya yüz tutmuştur.

Böyle bir hazineden Türk milletinin yeni nesilleri mutlaka yararlanmalıdır. Yararlanmanın ötesinde bu gelenek, kopukluk olmadan, mutlaka yeni nesiller tarafından sürdürülmelidir. Kısacası her Türk vatandaşı bu efsaneleri okumalı ve sonraki nesillere nakletmelidir.

Biz bütün bunları dikkate alarak, efsaneleri yeniden canlandırmak için yeni bir araştırma başlatmış bulunuyoruz. Bu çalışmamızın amacı, ayrıntılara girmeden, Türkiye’de anlatılan bütün efsanelerin metinlerini yayımlamaktır. Bu çalışmamızı, imkânlar ölçüsünde, bütün efsane metinleri yayımlanana kadar devam ettirmek düşüncesindeyiz.

Bizce efsanelerde eğitim yönü daha ağırlıklıdır. Efsanelerin konuları çoğunlukla çocuk, genç ve orta yaşlıların eğitimi ile ilgilidir. Güzel ahlâklı olmanın faydalarını ve nasıl güzel ahlâklı olunacağını işlemektedir. Bir kısmı coğrafyamızla, vatanımıza ruh ve maneviyat kazandırmakla bağlantılıdır. Coğrafyaya mühür vurma aracıdır. Konusu tarihi şahsiyetle ilgili olanlar, onların binlerce yıldır gönlümüzde ve beynimizde saklanmasını sağlamıştır. Fabl türünden olanlara baktığımızda, dünya edebiyatının ön sıralarında olduğumuzu görmek, bizi mutlu kılmıştır.

Her eserde olduğu gibi bu çalışmamızda da mutlaka hatalarımız olmuştur. Hatalarımızın iyi niyetimize bağışlanması temennimizdir.

Bu çalışma pek çok zor aşamadan sonra ortaya çıkmıştır. Özellikle kaynak şahısların sabırla bizim sorularımıza cevap vermesi ve bize yardımcı olması, teşekkürle ödenecek borç değildir.

Bir diğer aşama ise tashih konusudur. Eserin daha güzel yayımlanması için çırpınan ve benimle bu çalışmanın heyecanını yaşayan sevgili eşim Edebiyat Öğretmeni Fikriye DEMİR’e; çalışma arkadaşlarım Öğrt. Gör. Dr. Ülker ŞEN’e, Yard. Doç. Dr. Özkan AYDOĞDU’ya, Öğrt. Gör. İbrahim ÖZBAKIR’a ve Yard. Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL’e ayrıca teşekkür borçlu olduğumu özellikle belirtmek isterim.

Bütün bunların ötesinde sağlığında onlarca efsane derlediğim merhum babam Mehmet DEMİR’i rahmetle anmak benim için başka bir borç olsa gerektir.

Ankara-Ümitköy, 4 Nisan 2013

Prof. Dr. Necati DEMİR

KISALTMALAR

age.	:	Adı geçen eser
agm.	.	Adı geçen makale
agt.	:	Adı geçen tez
agy.	.	Adı geçen yer
Ar.	:	Arapça
bk.	.	Bakınız
C.	.	Cilt
DLT	:	Dîvânü Lûgati't-Türk
DTCF	.	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTCFD	.	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Ens.	:	Enstitüsü
Far.	.	Farsça
İng.	.	İngilizce
krş.	:	Karşılaştırınız
M.Ö.	.	Milâttan Önce
M.S.	.	Milâttan Sonra
NDA	:	Necati Demir Arşivi
S.	.	Sayı
s.	.	Sayfa
TDAY	:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDEA	.	Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları
TDED	.	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	.	Türkiye Diyanet Vakfı
THBAY	.	Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Ü.	:	Üniversite
vb.	.	Ve benzeri, ve başkası
Y.	.	Yunanca
yay.	:	Yayınları, yayını

GİRİŞ

Yaklaşık yirmi beş yıldır sürdürdüğümüz çalışmalarla Türkiye'nin büyük bir bölümünde yaptığımız alan araştırmalarında dil, tarih ve kültür konularında elde edilen malzemeleri arşivlemekteyiz. Arşivlediğimiz konulardan bir tanesi de Türk sözlü kültürü içerisinde önemli bir tür olan efsanelerdir.

Türk efsaneleri konusunda günümüze kadar pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak konuları, derinliği, içeriği ve anlamları, çok derin ve kapsamlı olan efsanelerimiz tam olarak değerlendirilememiştir. Efsanelerimiz, gereği gibi dünyaya ve Türk milletine tanıtılamamıştır. Zira her efsane, özel bir araştırmaya muhtaçtır. Her efsanenin ayrı bir tarihî derinliği, bir coğrafyası, ayrı bir şahıs kadrosu mevcuttur. Yani her efsane ayrı bir dünyadır. Bunu birkaç örnek ile açıklamaya çalışalım:

Alan araştırmaları ve arşivleme çalışmaları yaparken efsaneler ile ilgili olarak karşımıza pek çok konu çıkmıştır. Bunlar arasında *Kırk Kız Efsaneleri* tarihî bir derinliği olmak ve geniş bir coğrafyada anlatılmakla önemli bir yere sahiptir. Araştırma alanımızda Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesinden Ünye'ye, oradan Sivas'a çekilecek bir çizgi içerisinde kalan bölgede onlarca kırk kız mezarlığı ve *Kırk Kız Efsanesi* tespit edilmiştir. Mekâna bağlı bu efsaneler, toplu kabir / türbe veya kabirler / türbelerle ilgili olarak anlatılmaktadır. Ancak kırk tane kızın ölümü anlatılan bazılarında, tek bir kabir veya birkaç kabir bulunmaktadır. *Kırk Yiğit* mezarlıkları ve efsaneleri de buna eklenince konu ilgi çekici bir duruma dönüşmektedir.

Destan kahramanlarının, önemli devlet büyüklerinin, il beylerinin yanında kırk yiğidin, önemli devlet büyüklerinin hatunlarının yanında kırk kızın bulunması, Türk mitolojisinin değişmeyen motiflerindendir.

Araştırma alanımızda *Kırk Kızlar Türbesi*'nin ilki Sivas il merkezinin hemen batısında yer almaktadır. Bu, Abdülvehhab Gazi Türbesi'nin güneybatısında, türbeye 3-4 m mesafededir. 2x2.50 boyutlarında 80-90 cm yüksekliğindedir. İçinde yalnızca bir mezar bulunmaktadır. Mezarda kimin gömülü olduğu bilinmemektedir. Mezar taşında yalnızca M. 173 rakamı okunabilmektedir. Sivas'taki Kırk Kızlar Mezarlığı ile ilgili üç efsane derlenmiştir:

Birinci efsane: “Küçük bir odada hepsi de on iki yaşında olan kırk kız Kur'an okurken birisi gelip bunların hepsini öldürüyor. Öldürdükten sonra bunların hepsini üst üste yığıp defnediyor. Bu kızlar: 'Biz kırk kız şehit edildik, gelin bizi ziyaret edin.' deyip birkaç kişinin rüyasına giriyor. Gelip bakıldığında yüksek bir taş çıkıntısı görünüyor.”

İkinci efsane: “Sivas’ta yapılan bir savaşta kırk kız cephede öldürülmüş. Sonra kızları Sivas’ın doğusunda Yukarı Tekke’deki Akkaya tepesine çıkarıp üst üste gömmüşler.”

Üçüncü efsane: “Zamanın birinde, Müslümanların fazla olmadığı bir devirde, bu yörede kırk tane kız Müslümanlığı kabul eder. Onları krala şikâyet ederler. Kral bunları yanına çağırıp dinlerinden vazgeçmelerini söylemiş. Onlar da kabul etmemişler. Kral kızları hapsedmemiş. Fakat verdiği emirle kızları dinlerinden vazgeçirmek için her türlü eziyeti serbest bırakmış. Halk bu kızlara eziyet etmeye başlamış. Kızlar buradan kaçmak isterler ve bir araya toplanırlar. Halk duyar ve onları bir kayalıkta sıkıştırır. Orada bulunanlar: ‘Her türlü eziyet edildi. Dinlerini terk etmediler. Bunların ırzına geçelim.’ derler. Bunun üzerine kızlar: ‘Allah’ım, bizi bunların ellerine düşüreceğine bizim canımızı al.’ diye yalvarırlar. Duaları kabul olur ve orada Allah onların canlarını alır. Şimdi o kayanın içerisinde birbirine girmiş kırk tane mezar varmış”¹.

Diğer bir Kırk Kızlar mezarlığı Tokat il merkezinde, 1270’te inşa edilmiş, günümüzde müze olarak kullanılan Gök Medrese’de bulunmaktadır. Halk, bu binayı *Kırk Kızlar Medresesi* olarak bilmektedir. Medresenin içerisindeki bir odada 20 adet kabir bulunmaktadır. Buradaki mezarlarda olan kırk kızlarla ilgili bir efsane tespit edilememiştir. Kaynak şahıslar binanın hastahane olarak kullanıldığı yıllarda burada kırk kız çalışmakta imiş, hepsi aynı anda ölünce medresenin içerisine, her kabire iki kız gömmek suretiyle defnedilmiş.

Bir *Kırk Kızlar Türbesi* de Niksar şehir merkezinde bulunmaktadır. Kırkkızlar mahallesi, Albayrak Okul sokağında eskiden *Kırk Kızlar Mezarlığı* olarak bilinen mezarlığın içinde yer almaktadır. Türbenin Dânişmendliler döneminde inşa edildiği sanılmaktadır. Türbe ile ilgili efsaneler şöyledir:

Birinci efsane: “Bir zamanlar Niksar’ı dünya malına düşkün, zalim bir vali yönetmekteymiş. Niksar ve çevre halkı bu valinin zulmünden bezmiş, yoksulluk içinde zor günler geçirmekteymiş. Valinin iyi yürekli, güzel kızı da babasının zulmüne dayanamaz ve kırk kız arkadaşıyla birlikte bir çete kurar. Erkek gibi giyinip silahlanırlar ve valinin sarayını sık sık basarlar. Ele geçirdiklerini de fakir haka dağıtırlar. Vali bütün uğraşlarına rağmen çeteyi ele geçiremez. Nedeni de kızının babasının planlarını önceden öğrenmesi ve hazırlanan tuzaklara düşmemesidir. Ancak kızın dadısı durumu öğrenir ve valiye anlatır. Vali de kızını ve çetesini yakalatarak başını vurdurur. Büyük bir

¹ Sivas Yukarı Tekke *Kırk Kızlar Efsanesi*nin üçü de 21 Ocak 2004’te Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğr. Gör. Kutlu Özen’den derlenmiştir.

mezar kazılarak hepsi buraya gömülür. Daha sonra da halk buraya bir türbe yaptırır”².

İkinci efsane: “Bir gün kırk kız birlikte oturmuş çeyiz işliyorlar, gülüyor, eğleniyorlarmış. Bir yandan şarkılar söylüyor, şakalaşıyorlarmış. Birdenbire bir uğultu kopmuş ve yer yerinden ayrılmış. Çok şiddetli bir deprem olmuş ve yer yarılarak kırk kızı içine almış. O günden sonra bu kırk kızın anısına Niksarlılar tarafından buraya bir türbe yaptırılmış. Adı da “*Kırk Kızlar Türbesi*” konulmuş”³.

Ordu ili ve yöresi *Kırk Kızlar Efsaneleri* bakımından daha zengindir denilebilir. Bu yörede ikisi Akkuş (Argantepesi ve Salman beldesi), biri Kumru, biri de Çatalpınar’da olmak üzere dört adet Kırk Kızlar Mezarlığı ve bunlarla ilgili iki efsane tespit edilmiştir. Ayrıca Perşembe ilçesine bağlı Saray köyde ve Ulubey Şeyhler köyünde *Kırk Kızlar* olarak bilinen birer mevkii vardır. Fakat buralara isim verilme sebepleri konusunda herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

Akkuş Argantepesi ve Kumru’nun Düzoba Yaylası’nda derlediğimiz iki örnek şöyledir:

Akkuş Argantepesi Kırk Kızlar Mezarlığı ve Efsanesi: “Melik Dânişmend Gazi, Niksar’ı fethetmiş ve Karadeniz Bölgesi’ni daha kolay fethedebilmek için burayı başkent yapmıştır. Karadeniz sahillerine inebilmek için o zamanlarda Karakuş, şimdi Akkuş denilen yeri aşmak zorundaymış. Burayı aşmak için ne yaptıysa başarılı olamamış.

Günlerden bir gün yine savaş başlamış. Savaşanlar arasında düşman beyinin kızı ve otuz dokuz arkadaşı da bulunmaktaymış. Savaş sırasında düşman beyinin kızı Türklerin yiğitliğini, cesaretini görür ve hayran kalır. O akşam Müslüman olur. Doğal olarak otuz dokuz kız arkadaşını da ikna eder. Fakat Müslüman olduklarını kimseye söylemezler.

Düşman beyi her gece komutanlarını toplar, bir sonraki gün savaşta neler yapacaklarını kararlaştırırlarmış. Fakat her defasında başarısızlığa uğralarmış. Ne yaparlarsa artık Türkler karşısında başarı sağlayamazlarmış. Bu arada Kırk kızlar da savaşa katılmaz olmuşlar.

Bir sabah düşman beyinin kızının dadısı erkenden kalkar. Tesadüfen beyin kızının ve arkadaşlarının Müslüman Türk askerleri gibi giyinerek Niksar tarafına gittiklerini görür. Anlar ki kırk kızlar uzun zamandır Müslüman

² *Diin, Bugün, Yarın Niksar*, Niksar 1988, s. 32.

³ Niksar’da oturan ev hanımı. 59 yaşındaki Rabia Sağlam’dan 4 Aralık 2001 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir.

Türklerin saflarında savaşıyorlar ve akşamları kendi taraflarına geliyorlar. Geceleri babası ve komutanlar tarafından kararlaştırılan savaş bilgilerini de öğrenip Müslüman Türklere ulaştırıyorlar.

Dadı bu durumu hemen beye haber verir. Bey o akşam Kırk kızların geri döneceği Argantepesi'ne pusu kurar. Karanlıkta onlar dönerken emir verir, askerler kırk kızları pusuya düşürüp öldürür.

Kırk kızların öldürüldüğü ve defnedildiği bu yerin ismi bu yüzden '*Kırk Kızlar Mezarlığı*' kalır"⁴.

Kumru Düzoba Yaylası Kırk Kızlar Mezarlığı ve Efsanesi: "Türklerin Anadolu'yu vatan yapma mücadeleleri bütün hızıyla devam etmektedir. Bu mücadele çerçevesi içerisinde Dânişmendlilerle Karadeniz Bölgesi'nin yerli halkı arasında savaş sürüp gitmektedir. Bir gün Dânişmendlilerle Karadeniz Bölgesi'nin yerli halkı arasında Kumru'nun Düzoba Yaylası civarında savaş yine iyice şiddetlenir. Cephede gaziler canla başla mücadele etmekteyken "Kırk kız" Türk askerlerine su taşımaktadır.

Tam savaşın şiddetli bir zamanında *Kırk Kızlar* su doldururlar, cephedeki askerlere götürmektedirler. Farkında olmadan düşman askerlerinin arasına düşerler. Düşman askerleri *Kırk Kızları* yakalar. Bu arada niyetlerini de bozarlar. Kızlar kendilerine kötülük geleceğini ve bundan kurtuluşun olmadığını fark eder. Hep beraber bellerindeki kılıçlarını çıkarırlar ve topluca intihar ederler.

Kırk Kızlar'ın mezarı Kumru'ya bağlı Düzoba Yaylası'ndadır. Mezarların üzeri bölgede sarı ağu ismiyle bilinen orman gülü (*rhododendron luteum*) ile kaplıdır. Bu bitkinin çiçeği dünyanın her yerinde sarıdır. Sadece bu kabirlerin üzerinde kıpkırmızı açmaktadır⁵.

Bir diğer *Kırk Kızlar* mezarlığı da Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesi Gökçeköy'de tespit edilmiştir. Mezarlar, Gökçeköy sınırları içerisinde bulunan Çoknek yaylasında *Kırk Kızlar* ismiyle bilinen mevkidedir. Kaynak şahsın verdiği bilgiye göre Çoknek Yaylası'nda bir düğün olmaktadır. Düğün sırasında Hızır Peygamber gelip ekmek ister. Kırk kız ekmek vermeyince Hızır

⁴ Akkuş'un Çaldere köyünden Ali Aksu'dan 4 Temmuz 1996 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 114 yaşındadır.

⁵ Kumru ilçesine bağlı Ayvalı mahallesinde oturan Hüsne Maraş'tan 5 Temmuz 1996 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir. Ev hanımı olan kaynak şahıs 57 yaşındadır.

Peygamber beddua eder. Kırk kız orada donup ölürler. Düğün alayı tarafından buraya defnedilir⁶.

Kırk Kızlar Mezarlığı Şalpazarı Alacapazarlık Yaylası'nda da bulunmaktadır. Ali Çelik'in derlemesine göre Ruslar Alacapazarlık Yaylası'nı işgal ederler. Yaylada bulunan kırk kız düşmana teslim olmamak için ne yapacaklarını tartışırlar. Kızların bir tanesi: "Gelin ben hepinizi bıçaklayayım, sonra da kendimi öldürürüm." der. Bu kızlar orada kendilerini öldürürler. Bu olaydan sonra orası Kırk Kızlar Mezarlığı olarak geçer⁷.

Tespit edilen *Kırk Kız Efsaneleri*'nin özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Kırk kızlar türbeleri ve efsanelerine geri dönüp bir göz attığımızda konunun tarihî bir derinliği olduğu ortaya çıkmaktadır.

2. Sivas Kırk Kız Mezarlığı'nda bulunan H. 173 tarihi doğruysa bu M.789'a tekabül etmektedir. Tokat Gök Medrese'deki kabirlerin tarihi 1270'tir. Niksar'daki Kırk Kızlar Türbesi'nin mimarî özelliklerinden 1100'lü yıllar olduğu anlaşılmaktadır. Bütün bunlardan anlaşıldığına göre tespit edilen Kırk Kızlar mezarlıkları ve dolayısıyla *Kırk Kızlar Efsaneleri* çok eskilere dayanmaktadır

3. Derlenen kırk kız efsanelerinin tamamı mekâna dayalıdır.

4. Efsaneler genellikle savaşa ve mücadeleye dayalıdır.

5. Derlenen efsanelerden anlaşıldığına göre kırk kızın hepsi aynı zamanda ölmektedir.

6. Efsanelere göre mezar sayısı kırk olması gerekirken Sivas ve Niksar'da bir mezar, Tokat'ta yirmi mezar bulunmaktadır.

7. Akkuş Argantepesi, Salman beldesi, Kumru Düzoba Yaylası, ve Trabzon'daki iki mekânda bulunan mezarlar bozulduğu için mezar sayısı belli değildir.

⁶ Şalpazarı ilçesi Gökçeköy'de oturan Naci Bayraktar'dan 23 Temmuz 2002'de tarafımızdan derlenmiştir. Çiftçilikle uğraşan kaynak şahıs 59 yaşındadır.

⁷ Doç. Dr. Ali Çelik tarafından 1960 doğumlu ilkökul mezunu Kabasakal köyünde oturan Nadiye Çolak'tan derlenmiştir (Geniş bilgi için bk. Ali Çelik, *Trabzon Şalpazarı Çepni Kültürü*, Trabzon 1999, s. 143).

Tespit edilen *Kırk Kız Efsaneleri*'nin mekânlarında mezar sayıları kırk olmayınca tereddütler ortaya çıkmaktadır. İlk anda Oğuz öncesi ve Oğuzlar döneminde çeşitli sebeplerle bölgeye gelip iskân eden veya çeşitli mücadelelerde yer alan Kırğızlar düşünülmektedir. Acaba Anadolu yurt yapılırken Müslüman Oğuzların mücadelesine Kırğızlar da mı yardımcı olmuştur? Bu türbeler Müslüman Oğuzlarla beraber aynı saflarda mücadele eden Kırğızlar için mi yapılmıştır?

Bu durumda imdadımıza Türk dünyasından derlenen kırk kız ve kırk yiğit efsaneleri yetişmektedir. Türk yurtlarında derlenen konu ile ilgili bazı efsaneler, Türkiye'de derlenen kırk kız efsanelerinin Türk kültürü içindeki yerini açıklamada kısmen ışık tutmaktadır. Ancak hem Türkiye'de hem de Türk dünyasında efsanelerin tamamı derlenip bir arşiv oluşturulmadığı için yeterli değildir.

Başta *Manas Destanı* ve *Dede Korkut Hikâyeleri* olmak üzere Türk kültürünün önemli eserlerinde *kırk kız* ve *kırk yiğit* motiflerinin önemli olduğunu görmekteyiz. Sibiryâ ve Altay destanlarının çoğunda *kırk kız*dan meydana gelen maiyete rastlanmaktadır⁸.

Destan kahramanları olan alpların yanında kırk yiğit, hatunların yanında ise kırk kız yer almaktadır. Kırk kız ve kırk yiğit, *Manas Destanı*'nda pek çok kez çeşitli rollerle karşımıza çıkmaktadır⁹. *Manas*'ın hatunu Kanikey'in babasının evinde kırk kızı vardı. Bunlar han kızının maiyetidir¹⁰.

Manas, Kalmukları yenip ganimetle geri dönerken yolda Gökçeğöz onu ve kırk yiğidini zehirler. Kırk yiğit ölür. *Manas*'ı karısı Kanikey tedavi eder. *Manas*, Mekke'ye giderek dua eder ve kırk yiğidini diriltir¹¹.

Manas ölümünden önce doğacak çocuğuna (Semetey) iyi bakmaları için kırk yiğidine vasiyet eder. Semetey büyür, Kalmukların yurduna babasının kırk yiğidi ile akın yapmak için yola çıkar. Babasının kırk yiğidi artık yaşlanmıştır. Sefere gitmek istemezler. Semetey de kırk yiğidi öldürür¹².

Dede Korkut Hikâyeleri'nde Dirse Han'ın hatununun ve Kazan Beğ'in karısı Burla Hatun'un yanında kırk ince belli kız bulunmaktadır¹³. Yine *Dede*

⁸ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, Ankara 1993, s. 503.

⁹ Abdülkadir İnan, "Manas Destanı Üzerine Notlar", *TDAY Belleten* 1959, Ankara 1959, s. 154.

¹⁰ Ögel, agy.

¹¹ İnan, agm, s. 135.

¹² İnan, a gm, s. 135-136.

¹³ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara 1989, s. 77-251.

Korkut Hikâyeleri'nde Dirse Han, Uruz, Pay Püre, Bay Pürenin oğlu Beyrek, Deli Dumrul ve Kan Turalı'nın yanında kırk yiğidi vardır¹⁴.

Türk dünyasına bakıldığında hemen her yöresinde *kırk yiğit* ve *kırk kız* efsanelerinin bulunduğunu görmekteyiz. Metin Ergun, Türk dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi adlı çalışmasını hazırlarken Kırgızistan'dan üç, Türkmenistan'dan iki, Azerbaycan ve Özbekistan'dan birer *Kırk Kız Efsanesi* tespit etmiştir¹⁵.

Kırk kızlar veya kırklar mezarlığı Kafkaslar ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Fahrettin Kırzioğlu'nun Adam Olearis'tan naklettiklerine göre Derbend şehrinde bir duvarın içinde kırk mezar bulunmakta bunlara Farslar ve Türkler, Kırklar demektedir¹⁶.

Ayrıca Allahuekber dağında *Kırk Şehitler Mezarlığı*, Sarıkamış Akbaba dağında *Kırk Şehitler*, Kasır dağında *Kırk Gerçek Er*, *Kırklar Ziyareti*, Adilcevaz'da *Kırk Kardeşler Türbesi* bulunduğunu yine Kırzioğlu'dan öğrenmekteyiz¹⁷.

Türk dünyasında olduğu gibi Türkiye'de de *Kırk Yiğit Efsaneleri* yaygındır. İki örnek:

Erdem Baba ve Kırk Yiğit Efsanesi: Erdem Baba, Tokat'ın Reşadiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan Erdem Tepesi'nin zirvesinde, 2183 m yükseklikte türbesi olan ve askerleriyle burada yatan bir komutandır. Savaşırken şehit düşmüş ve burada kendisine bir türbe yaptırılmıştır. Günümüzde "Erdem Baba Evliyası" olarak köylüler ve çevre köyler tarafından ziyaret edilmektedir.

Erdem Tepesi'nin eteğinde küçük bir sancak varmış. Bu sancağın komutanı Erdem Baba imiş. Erdem Babanın kırk tane yiğidi varmış. Bir gün düşman sancağa doğru yaklaşmış ve düşmana karşı Erdem Baba ne yapacağını düşünmeye başlamış. Erdem Baba'nın yardımına kırk yiğidi yetişmiş. Moğol istilâsıyla karşılaşmış. Düşman sınıra yaklaşmış bir şekilde bekliyormuş. Erdem Baba yiğitlerini toplayarak; "Ya düşman burayı alacak ya da biz kanımız pahasına da olsa savaşıp burayı vermeyeceğiz." demiş. Düşman gelmeden bir gün önce Erdem Baba, "Erdem Tepesi" denilen yerin zirvesine çıkmış ve askerlerine kırk tane mezar kazdırmış. "Ölürsek bari, mezarsız gitmeyelim." demiş.

¹⁴ Ergin, age, s. 77-251.

¹⁵ Metin Ergun, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, C. II, Ankara 1997.

¹⁶ M. Fahrettin Kırzioğlu, *Dede-Korkut Oğuznameleri*, Ankara 2000, s. 52.

¹⁷ Kırzioğlu, age, s. 52, not: 19.

Bir cuma günü sabah namazından sonra düşman sınırlara dayanmış. Yiğitler cenge hazır, Erdem Baba başlarında savaşa gitmişler. Savaş gün batana kadar sürmüş. Erdem Baba “Allah Allah” nidalarıyla bir kolunun kesilmiş olmasına aldırmaz etmeden son hamlesini yapmış. Göğsüne çarpan yüzlerce ok onu, bir tüy hafıflığıyla yere düşürmüştü. Düşmanın komutanı merak etmiş ve ölümlerin sayılması emrini vermiş. Düşman ordusunun komutanı koskoca kırk yiğit demiş ve oraya karargâh kurmuş, bir bekçi yerleştirmiş. Sabah tam namaz vakti ile nöbetçi “imdat” diye bağırırmaya başlamış. Komutan ve bütün düşman askerleri donup kalmışlar. Bakmışlar ki karşılarında kırk yiğit asker göğe doğru çıkıp yürüyorlarmış. Komutan ordularına hemen toplanma emri vermiş ve “Türk askerleri ölmez. Ölseler bile dirilir çıkarlar karşımıza. Biz bu uğurda daha fazla gidemeyiz.” demiş. Şimdi kırk yiğidin mezarı Erdem Tepesi’ndedir. Oraya çıkılması çok zordur. Rüzgârda yürünmez ama oraya çıkanlar tam mezarların bulunduğu yerde bahar havası olduğunu söyler. Yeni doğan çocukları Erdem Baba’nın mezarına getirip; yiğit olsun, vatanını, yurdunu çok sevsin diye mezarı ziyaret ederler. Günümüzde kabirler hâlâ durmakta ve Erdem Baba ve Kırk Yiğit mezarlığı olarak bilinmektedir¹⁸.

Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı Kırkpınar Çayırı’nın isim alışı ve burada güreşlerin yapılması da kırk yiğit ile ilgilidir. Efsaneye göre Rumeli’ye ilk kez geçen Türk askerlerinden kırk tanesi bu çayıra geldiklerinde bir süre dinlenirler. Daha sonra yirmi çiftten iki pehlivan güreşmeye başlar. Günlerce güreşirler fakat birbirlerini yenemezler. Sonunda ikisi de ölür. Arkadaşları onları bu çayıra gömüp yollarına devam ederler. Yıllar sonra ziyaretine gelen arkadaşları bakarlar ki iki pehlivanın gömüldüğü yerden bir pınar kaynamakta. Halkın başlangıçta Kırkların Pınarı dedikleri bu yer, sonradan Kırkpınar olmuştur.

Bu tespit edilenlerin dışında Türkiye’nin hemen her bölgesinde *kırk kız* ve *kırk yiğit* mezarlarının bulunduğu ve *kırk kız* ve *kırk yiğit* efsanelerinin yaşandığını düşünmekteyiz.

Efsanelerle ilgili olarak üzerinde durulması gereken diğer bir konu da Destan-Efsane ilişkisidir. Destanların kültür tarihimizde çok önemli bir yeri vardır. Onlar, çoğunlukla tarihî gerçeklere dayanmaktadır. Geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olaylar ve yaşamış kahramanlar hakkındaki bilgileri, hiç değilse ana hatlarıyla, öğrenmemizi sağlamaktadırlar.

Destanlar, edebî bir tür olmakla beraber tarihin kırık dökük aynalarıdır. Bu türdeki yazılı metinler dikkatli bir şekilde incelendiğinde uzak geçmiş ile ilgili çok kıymetli malzemeler elde edilmektedir.

¹⁸ Reşadiye’de oturan ev hanımı, lise 2. sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan’dan 20 Nisan 2004 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir.

Bu tür eserler aynı zamanda yazı dilinin önemli belgeleridir. Türkçenin tarihî seyrinin araştırılmasında çok önemli malzemelerdir. Genellikle halk ağzından derlenip yazıya geçirildiği için konuşma dilinin özelliklerini çok yönlü aksettiren bu yazılı metinler, tarihî Türkçe açısından âdeta bir hazine durumundadır.

Hemen hemen aynı özellikleri efsanelerde de görmekteyiz.

Destanlarımızın bazıları büyük ihtimalle yazıya geçmemiş olmalıdır. Bir kısmının bölüm pörçük bazı eserlerin köşesinde yer alması, buna tanıklık etmektedir. *Divânü Lügâti't-Türk*'ün bulunmasıyla *Alp Er Tonga Destanı*'nın ortaya çıkışı, şüphelerimizi yoğunlaştırmaktadır. Belki de günün birinde tesadüfen bulunacak bir eserden bilinmeyen bir veya birkaç Türk destanının varlığını daha tespit edeceğiz.

Yazıya geçirilen veya bilinen Türk destanlarını iki grup altında ele alınmaktadır:

1. *İslamiyetin Kabulünden Önceki Türk Destanları*: İslamiyet öncesinde teşekkül etmiş destanların bir kısmında ağırlıklı konu Türklerin yok olması veya varlıklarını sürdürmesi mücadelesi iken bir kısmında da çeşitli unsurlarla mücadeledir. Mücadele edilen unsurlar tabiat veya çeşitli milletlerdir. En önemlileri; *Alp Er Tonga Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı*, *Bozkurt Destanı*, *Ergenekon Destanı*, *Uygur Destanı*.

Dede Korkut Destanı ve *Manas Destanı* ise geçiş dönemine aittir. Yani bu destanlarda İslamiyet öncesi ve İslamî unsurlar iç içedir. Konuları doğrudan İslamiyeti üstün kılmak değildir. Dolayısıyla İslamiyetten önceki Türk destanları içerisine dâhil edilebilir.

2. *İslamî Türk Destanları*: Bu devir içerisinde yer alan destanlar, Anadolu'da Türk muhayyilesiyle şekillenmiştir. Fakat bir kısmının kahramanları, konusu ve coğrafyası Türklükle ilgili değildir. Konuya birkaç açıdan bakmak zorunlu olduğu için İslamî daire içerisinde teşekkül etmiş destanların tasnifi oldukça zordur.

İslamî destanlar arasında inceleyebileceğimiz *Battal Gazi Destanı*'nın diğer eserlere göre bazı farklılıkları ve özel durumları vardır. Destanın konusu, genel olarak Arap-Bizans savaşlarıdır. Araplardan sonra Anadolu'daki mücadelelerin içerisine Türklerin girmesi, *Battal Gazi Destanı*'nı, destan kültürümüzün önemli bir parçası hâline getirmiştir¹⁹.

¹⁹ Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Battal Gazi Destanı*, Ankara 2006.

Battal Gazi Destanı'na olan ilgi bununla da kalmamıştır. Konusu ve kahramanları Müslüman Türkler olan *Dânişmend Gazi Destanı* ve *Saltuk Gazi Destanı*'nın kaynağı büyük çoğunlukla yine bu eser olmuştur. Adı geçen eserlerin üçünde de yer alan motiflerin birbirine çok benzemesi, diğer eserlerin *Battal Gazi Destanı*'nın tesirinde kalarak şekillendiğini göstermektedir²⁰. Bizanslılarla mücadelenin Türkler tarafından devralınığını anlatan *Dânişmend Gazi Destanı*²¹ ve mücadelelerin Anadolu'da ve Rumeli'deki devamını konu olarak işleyen *Saltuk Gazi Destanı* ise İslamî Türk destanlarının en önemlileri olarak sayılabilir.

İslamiyet Öncesi Türk Destanlarının Efsanelerdeki İzleri: Çin kaynaklarında şöyle bir destan yer almaktadır: “*Wu-sun*’ların Kralına *Kun-mo* derler. İştitiğimize göre, bu kralın babasının, Hunların batı sınırında küçük bir devleti varmış. Hun Hükümdarı, bu *Wu-sun* Kralına taarruz etmiş ve *Kun-mo*’nun babası olan bu kralı öldürmüş. *Kun-mo* da, o sıralarda çok küçükmiş. Hun Hükümdarı ona kıyamamış. Çöle atulmasını, ölümü ile kalımının, kendi kaderine bırakılmasını emretmiş. Çocuk çölde emeklerken, üzerinde bir karga dolaşmış ve gagasında tuttuğu eti, ona yavaşça yaklaşıp vermiş ve uzaklaşmış. Az sonra çocuğun etrafında, bu defa dişi bir kurt dolaşmağa başlamış. Kurt da çocuğa yanaşarak memesini çocuğun ağzına vermiş ve iyice emzirdikten sonra yine oradan uzaklaşmış. Bütün bu olan biten şeyleri, Hun Hükümdarı da uzaktan seyredermiş. Bunları görünce, çocuğun kutsal bir yavru olduğunu anlamış ve hemen alıp adamlarına vermiş. İyi bir bakımla da büyütülmesini emretmiş. Çocuk büyüyerek bir yiğit olmuş. Hun Hükümdarı da onu ordularından birine komutan yapmış. Gittikçe gelişen ve başarı kazanan çocuğa gönül bağlayan Hun Hükümdarı, babasının eski devletini ona vererek, onu *Wun-sun* Kralı yapmış ...”²².

23.7.2002’de Şalpazarı ilçesi Gökçeköy’de alan araştırması yaparken kaynak şahsımız 59 yaşındaki Naci Bayraktar’a tarafımızdan: “*Aileniz bu köye nereden gelmiş?*” sorusu yöneltilmiştir. Naci Bayraktar, ailesinin Çepni Türklerine mensup olduğunu, kökenlerinin Niksar olduğunu söylemiştir. Ayrıca ailelerinin hayatını devam ettirmesi ile ilgili “*Elik Keçisi Efsanesi*” anlatmıştır.

20 Karşılaştırmak için bk. Hasan Köksal, *Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı*, Ankara 1984; Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part One, (Critical Edition), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002; aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Two, (Turkish Translation), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002, 216; aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Three, (Linguistic Analysis and Glossary), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2001; Aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Four, (Facsimile), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002; Kemal Yüce, *Saltuk—nâme’de Tarihî, Dinî ve Efsanevî Unsurlar*, Ankara 1987.

21 Necati Demir, *Dânişmend Gazi Destanı*, Ankara 2006.

22 Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 14.

“Yaylacılığın canlı olduğu yıllarda, Gökçeköylüler yaylaya göçmüştür. Bir aile köydeki işlerini toparlayamadığı ve hazırlıklarını tamamlayamadığı için birkaç gün gecikmiştir. Toparlandıklarında, hemen alalecele yola çıkarlar.

Ailenin, biri bir haftalık olmak üzere, dokuz oğlu vardır. Her biri yaylada kullanılacak eşyaları yüklenmiştir. Yükleri çok ağırdır. Sırtlarındaki ağır yüklerle saatlerce yürüdükten sonra ormanlarına çıkarlar. Hepsisi çok yorulmuştur. Fakat hem yük hem de bir haftalık bebeği taşıdığı için anne daha çok yorulmuştur. Artık yürüyecek gücü kalmamıştır.

Daha fazla bu hâlde yola devam edemeyeceğini anlayan annenin aklına bir fikir gelir. Biraz tereddüt ettikten sonra kocasının kulağına: ‘Nasıl olsa yetişkin sekiz oğlumuz var. Ben bu çocuğu taşıyamıyorum. Şuracıkta bir ağacın kovuğuna bırakalım. Bu da olmayıversin.’ der. Kocasını önce kabul etmez. Fakat bakar ki olacak gibi değil. Karısının dediğini yapar. Bir ağaç kovuğu bulurlar. Küçük bebeği buraya bırakıp yollarına devam ederler, yaylaya çıkarlar.

Yaylayı o yıl bir salgın hastalık kasıp kavurur. Bu salgın hastalık genç ihtiyar demez, çok sayıda insanın ölümüne sebep olur. Bu ailenin sekiz yetişkin erkek evladı da ölenler arasındadır. Aile çok üzüldür. Aynı yıl içerisinde dokuz çocuğu kaybetmenin üzüntüsü içerisinde çaresiz köylerine dönmeye karar verirler.

Dönerken ormana ulaştıklarında oraya bıraktıkları en küçük çocukları akıllarına gelir. Oturup hem diğer çocukları hem de burada bıraktıkları bebek için feryat ederek ağlarlar. Sakinleşince: ‘Gidip bebeğimizin kemiklerini olsun görelim.’ derler.

Karı koca bebeği bıraktıkları ağacın yanına yaklaşıncı ağacın dibinden büyük bir kuş uçar. Bir keçi de yanında beklemekte. Anne: ‘Eyvah! Bebeğimi şimdi bu kuş yedi gidiyor. Keşke birkaç dakika evvel gelseydik.’ der. Bu arada bebeğin ağlama sesini duyarlar. Koşarlar, bakarlar ki bebek yaşıyor. Hem de sağlıklı olarak. Hatta etlenmiş, butlanmıştır. Dünya anne ve babanın olur.

Hemen çocuğu alırlar. Sevinerek yola devam ederler. Fakat biraz önce çocuğun yanından kalkan elik keçisi bunların peşini bırakmaz. Feryat edip bağırılmaktadır. Onlar ilerde keçi arkada köye kadar gelirler.

Keçiyi köyden uzaklaştıramazlar. Bakarlar olacak gibi değil. Bebeği beşikte birlikte bir dağın zirvesine çıkarırlar. Keçi gelip bebeği emzirir, sever, okşar, geri gider. Bir sonraki gün tekrar geri gelir. Aile de her gün aynı işi çocuk büyüene kadar yapar. Çocuk büyüyünce keçi kaybolup gider.

Bu çocuk ailenin devamını sağlar. Beşiği bıraktıkları yerin ismi ‘Beşikdağı’ olur. Yakın zamanda Beşikdağı’nın eteklerinde yerleşim yeri kurulur. Beşikdağı’nın eteklerinde olduğu için buraya ‘Beşikdüzü’ ismi verilir. Yani Trabzon’a bağlı Beşikdüzü ilçesinin isim alması bu efsaneye dayanmaktadır.”

Her iki efsanedeki benzerlikler gerçekten dikkat çekicidir. Uluğ Türkistan'da yalnız kalan çocuğa *kuş* ve *kurt* yardım eder. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki bu ailenin yaşamasını ise *kuş* ile *keçi* / *geyik* sağlar. Türk kültürünün binlerce yıl sonra bir başka coğrafyada bilinç altının ortaya çıkması gerçekten ilginçtir.

Aynı efsane 5 Temmuz 1997'de tarafımızdan Ordu ili Ulubey ilçesi Durak köyünde ikamet etmekte olan Rasim Elikçioğlu'ndan²³ da derlenmiştir. Durak köyünde oturan bu ailenin soyadı elik geçisinden dolayı "*Elikçioğulları*" kalmıştır. Oturdıkları mahallenin ismi ise "*Elikçioğulları mahallesi*"dir. Bebeği, keçinin emzirmesi için bıraktıkları yerin ismi "*Beşikavlusı*", buradan köye giden yola da "*Beşikboğazı*" denmektedir.

Elik keçisi efsanesinden dolayı Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde keçi avlanmaz. Keçi avlayan veya öldüren kişinin çok büyük belalarla karşı karşıya kalacağına inanılır.

Bu efsanenin bir benzeri, *Ana Geyik* adıyla Giresun'un Çanakçı ilçesinde de derlenmiştir²⁴.

Konunun bir başka yönü de Orta ve Doğu Karadeniz'de anlatılan *Elik Keçisi* / *Ana Geyik Efsanesi* ile *Türeyiş Destanı*'ndaki benzerliklerdir.

Of'un Bölümlü beldesi Mithatpaşa mahallesinde oturan, okuma yazma bilmeyen, altmış yaşındaki Ahmet Velioğlu'dan 25 Mayıs 2003 tarihinde yaptığımız derlemede kaynak şahıs sülâlesi ile ilgili olarak şunları anlatmıştır:

"Bizim ailenin bir çocuk hariç tamamını Orta Asya'da bir savaşta öldürmüşler. Yalnızca bir çocuk kalmış. O çocuğu kurt emzirmiş. Alıp bir dağ ortasına getirmiş. O dağ ortasında besleyip büyütmüş. Sonra o çocuk o dağ ortasında çoğalmış. Çocukları, torunları, gelinleri, kızları olmuş. Bir gün buradan çıkalım da yaşayacak bir yer bulalım derler. Ne yaptılarsa dağdan çıkamazlar. Dağlardan kurtların yardımıyla çıkıp buraya, Karadeniz Bölgesi'ne gelmişler."

Ahmet Velioğlu'nun anlattıkları bize *Ergenekon Destanı*'ni hatırlatmaktadır. *Ergenekon Destanı* özetle şu şekildedir: "Rivayete göre Köktürklerin ilk ataları Hsi-Hai'de, yani Batı Denizi'nin kıyılarında oturuyorlardı. Lin adlı bir memleketin askerleri tarafından bir erkek çocuk hariç hepsi kılıçtan geçirilmişti. Bu çocuğun da kolları ve bacaklarını kesip bir bataklığa atmışlardı. Dişi bir kurt gelip ona yiyecek getirmiş ve çocuğu büyümüştür. Daha sonra Türklerin nesli bu kurt vasıtasıyla sona ermemiştir. Bu

²³ *Elik Keçisi Efsanesi*, memur emeklisi olan ve hâlen Ulubey ilçesi Durak köyünde ikamet eden Rasim Elikçioğlu'ndan 5 Temmuz 1997 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs ilkökul mezunu olup 1941 doğumludur.

²⁴ Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Coşkun, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu* (30-31 Mayıs 1988) *Bildirileri*, İstanbul 1988, s. 211-212.

arada Lin Devleti çocuğun yaşadığını duymuş ve asker göndermiştir. Kurt kutsal ruhlar yardımıyla haber almış, çocuğu alıp bir mağaraya sığınmıştır. Bu mağaranın ortasında çok geniş bir ova vardır. Kurt burada on erkek çocuk doğurur. Dışardan kızlar getirerek evlenirler. Böylece nüfusları artar, ovaya sığmaz duruma gelirler. Dağı eritirler ve yine başka bir kurdun kılavuzluğunda bu oviden çıkarlar²⁵. Türklerin buradan çıktıkları günün, Yeni Gün yani Nevruz günü olduğu kabul edilmektedir. Nevruz günü demir dövülmesi ve ateşle ilgili inançlar bu efsaneye dayandırılmaktadır²⁶.

Kurt, Köktürk Devleti bayrağında simgedir. Köl Tigin yazıtının üst kısmında kurttan süt emen çocuk heykeli bulunmaktadır²⁷.

Konunun bir başka yönü de İslamiyet öncesi Türk kültürünün izleri ve bu destanlarla ilgili olan Trabzon yöresinde hâlâ canlılığını yitirmemiş *Kurt Dede* ve *Kurt Ana* motifleridir.

Trabzon'da, Beşikdüzü yakınlarından denize dökülen Ağasar ırmağının doğusundan Rize sınırına kadar olan bölgenin hemen tamamında "*Köyünüzde hangi sülâleler vardır, bunlar bu yöreye nereden gelmişlerdir?*" sorusunun ikinci kısmına aldığımız cevap şudur: "Buraya ne zaman geldiğimizi bilmiyoruz, '*Kurt Dede*'miz zamanında gelip yerleşmişiz." Kaynak şahısların verdiği bilgilere göre "*Kurt Dede*", dedenin dedesinin dedesinin dedesi... Ya da daha önceki dedeler. Yani en eski dedeleri. Bu durum hemen hemen hiç istisnasız bütün sülâleler için geçerlidir. Kurt Dede, *Derleme Sözlüğü* hazırlanırken Maçka'da tespit edilmiş ve "dedenin babası" manası verilmiştir²⁸. Mehmet Bilgin, Gümüşhane Yağmurdere'ye bağlı Boğalı, Arpalı köylerinde iskân eden Kuman Türklerinde de aynı ifade ile karşılaşmıştır. Köylüler, arazilerinin mülkiyetinin Kurt Dede'den bu yana kendilerine ait olduğunu söylemişlerdir²⁹.

Peki kimdir bu *Kurt Dede*? Türk kültüründe *Kurt Ana* ve *Kurt Ata* (>*Kurt Dede*) olmak üzere iki motif bulunmaktadır ve bu motiflerin yer aldığı efsaneler de vardır.

Bu efsanelere / inanışlara bağlı olarak Türk kültürünün yayılma alanlarında bir *Kurt Ata* ve *Kurt Ana* motifleri ortaya çıkmıştır. Büyük Hun Devleti ve Uygurların ataları olan Kao-çı çağında *Kurt Ata* bulunmakta idi. Kuzey Doğu Sibirya'daki pek çok kabilenin atası da erkek kurt idi. Orta

²⁵ Ögel, age, s. 18-25.

²⁶ Abdulhalûk M. Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara 1991, s. 67-170.

²⁷ Osman Fikri Sertkaya-Cengiz Alyılmaz, *Mogolistan'daki Türk Anıtları Projesi Albümü*, Ankara 2001, s. 23-29.

²⁸ *Derleme Sözlüğü*, C. VIII, Ankara 1975, s. 3010.

²⁹ Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz*, Trabzon 2000, s. 87.

Asya'daki bazı Türk boylarında ise *Kurt Ana* ön plandadır³⁰ Cengiz Han'ın ilk atası *Börte Çino* yani *Kurt Dede*'dir. Bu geleneğin XIII. yüzyılda mevcut olduğu ve halk arasında XIX. yüzyılda da anlatıldığı bilinmektedir³¹.

Günümüzde Çaykara, Sürmene, Köprübaşı ve Tonya ilçelerinde Kurtoğlu sülâleleri bulunmaktadır. Bunun bir yansıması olsa gerektir ki Trabzon merkez ilçe, Akçaabat, Araklı, Arsin, Beşikdüzü, Çarşıbaşı, Çaykara, Dernekpazarı, Düzköy, Hayrat, Köprübaşı, Maçka, Of, Sürmene, Tonya, Vakfikebir ilçe ve köylerinde yüzlerce ailenin soyadı *Kurt*'tur. Yine Trabzon merkez ilçe, Akçaabat, Arsin, Beşikdüzü, Çaykara, Sürmene ve Vakfikebir ilçe ve köylerinde *Kurtoğlu* soyadını taşıyan onlarca aile oturmaktadır³².

Trabzon ve yöresinde İslamiyet öncesi Türk kültürü unsurlarının canlı biçimde yaşaması, bu bölgeye diğer Türk boylarının Oğuz Türklerinden çok önce gelip yerleşmesi ile ilgili olmalıdır. Gerçekte Türkiye'nin en önce Türkleşen bölgesi, Trabzon ve çevresidir. Tarih içerisinde *Hun Türkleri*, *Bulgar Türkleri*, *Alanlar*, *Sabarlar*, *Hazar Türkleri*, *Macar Türkleri*, *Uz Türkleri*, *Avarlar*, *Karluk Türkleri*, *Kuman / Kıpçak Türkleri*, *Kırgız Türkleri*, *Peçenekler* çeşitli zamanlarda ve çeşitli sebeplerle Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelip yerleşmişlerdir. Bu yöre ile ilgili tarihî kaynaklar³³, eski yer isimleri³⁴, mimarî eser kalıntılarında elde edilen bilgiler, Osmanlı döneminde kaleme alınan Tahrir Defterleri³⁵, Karadeniz Bölgesi ağız özellikleri³⁶, insan yapısı³⁷, sülâle isimleri, halk oyunları, halk mimarîsi, halk takvimi³⁸ yani hemen her şey bunu açıkça ortaya koymaktadır. İslamiyet öncesi Türk destanlarının unutulmamış olmasını da bu delillere ekleyebiliriz.

³⁰ Ögel, age, s. 44-45.

³¹ Ögel, age, s. 43.

³² Bu konuda geniş bilgi için bk. Türk Telekom, *Trabzon Telefon Rehberi*, Kasım 2001.

³³ İbn Bibi, *El Evamirü'l-Ala'ye Fi'l-Umuri'l Ala'ye (Selçuk-name) I*, (Hazırlayan: Mürsel Öztürk), Ankara 1996; Fahrettin Kırzioğlu, *Kıpçaklar*, Ankara 1992; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993.

³⁴ Bilgin, age.

³⁵ M. Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, Ankara 2002.

³⁶ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1994, s. 1-28; Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri", Bildiri, *Dördüncü Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı*, İzmir 25-29 Eylül 2000; aynı yazar, "Karadeniz Bölgesi'nde Peçenek ve Kıpçaklar", *Trabzon ve Çevresi Uluslar Arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu*, Trabzon, 3-5 Mayıs 2001; aynı yazar, "Karadeniz'in Güneyinde Peçenekler", *Türkler*, C. 2, Ankara 2002, s. 709-713.

³⁷ Salim Cöhçe, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Türkleşmesinde Kıpçakların Rolü", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, Samsun 1988, s. 477-484.

³⁸ Bu konudaki çalışmalarımız yayımlanma aşamasına gelmiştir.

Geçiş Dönemi Türk Destanlarının Efsanelerdeki İzleri: Anadolu'da geçiş dönemi Türk destanlarının izlerine de rastlanmaktadır. Bunların hiç şüphesiz, en önemlisi, Hayrat'a bağlı *Korkut* adlı bir köyün (1876'da Of'a bağlı) bulunmasıdır³⁹. Bu isim *Dede Korkut* ile ilgili olmalıdır.

Dede Korkut Destanı ile ilgili diğer bir önemli konu da Akkoyunlu Beyi Turali Bey ve Trabzon isminin ortaya çıkışı olsa gerektir. Akçaabat'ın Osmanbaba köyünde Hasan Kazancı'dan yaptığımız derlemede kaynak şahıs Trabzon'un ismini alışıni şöyle anlatmıştır:

“Vaktiyle Ali isminde bir Türk Beyi Trabzon Beyinin kızını almak için değişik kıyafetler giyerek Trabzon'a gelir. Atını nalbanta çekip dört nal ister. Nalbant dört nal verir. Ali Bey, nallların dördünü de avucunun içine alıp bükür. Nalbant ikinci kez nal verir. Ali Bey onları da bükür. Bir kez daha nal verir, onları bükemez. Karşılığında para verir. Bu defa nalbant altın parayı iki parmağının arasına alıp ezer ve turasını siler. Ali Bey ‘tura bozan’ der ve Trabzon’un ismi bundan kalır.”

Dede Korkut Destanı'nda Trabzon'un *Turabozan* veya *Tırabozan* biçiminde geçmesi ilgi çekicidir⁴⁰.

Norveçli dil bilimci Bernt Brendemoen, 1979'da Şalpazarı'nın Sayvançatak köyünde oturan 79 yaşındaki Meryem Kayalı'dan *Dede Korkut Destanı*'nın bir bölümü olan “*Tepegöz Hikâyesi*”nin bir varyantını derlemiştir⁴¹.

30 Mayıs 2002'de yaptığımız alan araştırması sırasında Sürmene'nin Ormanseven beldesinde oturan 46 yaşındaki Resul İbrahim Baş ise *Dede Korkut Destanı*'nda bir bölümü olan Beyböyreğ'in giriş kısmının bir varyantını anlatmıştır. Adı geçen kaynak şahsın anlattığı Beyböyreğ şöyledir:

Eski zamanlarda bir padişah varmış. Padişahın çocuğu olmuyormuş. Padişah hanımına demiş ki: “Ne yapacağız hanım, bir daha evleneyim. Evlenmezsem bizim çocuğumuz olmaz.”

Gitmiş, yeniden bir hanım daha almış. Ondan da çocuğu olmamış. Hanımına demiş ki: “Gel hanım bugün seninle çarşıya gidip, gezelim.” Gezmeye gidiyorlar. Onlar gezerken vakit geliyor: “Hadi gidek padişahım.” diyor. “Yok, namazları kılıp da gidelim.” diyor.

³⁹ Brendemoen *Korkut /Korkot* yer ismini Yunanca (veya Türkçe olmayan yer adları) arasında saymış olması (Bernt Brendemoen, *The Turkish Dialects of Trabzon*, Volume I, Analysis, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2002, s. 272) ilgi çekici bir durumdur.

⁴⁰ Kırzioğlu, *Dede-Korkut Oğuznâmeleri*, s. 117-118; Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, s. 185.

⁴¹ Bemt Brendemoen, “Trabzon Çepni Ağzı ve Tepegöz Hikayesinin bir Varyantı”, *Trabzon İl Kültür-Sanat Yıllığı* 88-89, İstanbul 1989, s. 13-22.

Namazlarını kılıyorlar, padişah selam verirken: “Esselamü aleyküm ve rahmatüllah.” deyip: “Selamünaleyküm padişahım.” diyor. Bir derviş geliyor oraya.

“Sen benim padişah olduğumu bildin. Benim kalbimde ne varsa onu da bileceksin.” diyor ihtiyara. “Ben ne bileyim padişahım senin kalbini?” “Yok, bileceksin.” diyor. “Senin çocuğun olmuyor.” diyor. “Atın da doğurmuyor.” diyor. “Kalbindeki de bu padişahım.” diyor. “Sana bir elma vereyim. Elmanın kabuğunu atına ver. Elmayı da karına yedir. O çocuk doğurur. Atın da yavrular.”

Geç zaman, gel zaman hanım da at da hamile kalıyor. At da erkek doğuruyor, hanımı da oğlan doğuruyor. Gel zaman at da büyüyor, oğlan da büyüyor. Oğlan yedi yaşına değiyor, daha adı yok.

Oğlan okula gidiyor. Okulda adsız bey diyorlar. Oğlan ağlıyor, geliyor: “Baba benim adım yok mu? Bana adsız bey diyorlar, benim adımlı koy.” diyor. “Yavrum senin bir deden vardı, gelecekti gelmedi. Bugün tellâl bağırttıralım. Bugün senin adını koyalım.” diyor.

Tellâl bağırttırıyor, köylüleri topluyor, çocuğun adı konacak. Yemekler yenirken ihtiyar geliyor. Hiç kimse ayağa kalkmıyor, padişah ayağa kalkıyor. “Padişah niye kalktı şu gibi adama.” diyorlar. Adamı önemsemiyorlar. “Bana bir leğen ibrik getirin.” diyor. Leğeni getiriyorlar, ibriği getiriyorlar. Padişah diyor ki: “Getirin bakayım, oğlanın adı **Beyböyre**, atın adı **Bengiboz** olsun.” diyor.

Şimdi bu gün böyle, yarın böyle ve oğlan büyüdü. Padişahın öbür karısı da çocuk olmadan dost severmiş, bir gâvuru seviyormuş. Her gün geliyor her gün geliyor. Bir gün gelemiyor. “Niye gelmiyorsun artık daha benim yanıma.” diyor padişahın öbür karısı. “Niye geleyim? Kapıya bir piç türettiniz. Onun için gelemiyorum.” diyor. “Ne yapacağız?” diyor. “Ne edeceksin, onu öldürelim. Ben her gün yanındayım.” “Nasıl öldürelim?” diyor. “Ona zehirli bir yemek yedir. O, yer, ölür.” diyor.

Okula gidiyor çocuk. “Yavrum bu gün bizde yiyeceksin yemeğini, ben hazırlıyorum yemeğini, bir yere gitme yavrum.” diyor büyük annesi. “İyi anne, yerim.” diyor.

Her gün gelirken okuldan atın yanına girmeden eve girmiyor çocuk. Geliyor: “Atıma bir bakıyım.” diyor. Okuldan çıktı. At ağlıyor. “Atım niye ağlıyorsun?” “Niye ağlamayım, seni öldürecekler ben kalacağım.” diyor. “Ne yapacağız atım, beni kim öldürecek?” diyor. “Anneliğin öldürecek, aman hazırladığı yemeği yeme. Bir ihtiyara götür, ona ver, o ihtiyar ölürse zaten ağzına vurma.” diyor. “İyi.” diyor.

Bir de bakıyor ki bir ihtiyar geliyor. “Dede, buyur bize gidelim. Annem yemekler hazırladı, azıcık yiyelim.” diyor. “Gidelim oğul.” diyor. Gidiyorlar.

Önden ihtiyarın ağzına veriyor. İhtiyar hemen ölüyor. “Vay başını yesin senin pişirdiğin yemek.” diyor. Kızıyor anneliğine, bırakıp çıkıyor. Böylece kendisini kurtarıyor”.

Beyböyük'te ad verme geleneğinin “Dirse Han Oğlu Buğaç Han Destanı'nda Buğaç'ın isim alışına benzemesi ayrıca dikkat çekicidir.

Beyböyük'in bir rivayeti de Hamami-zade İhsan Bey tarafından derlenmiş ve Bartın Gazetesinde yayımlanmıştır⁴². Bartın Gazetesinde yayımlanan metin daha sonra Orhan Şaik Gökyay tarafından hazırlanan *Dedem Korkudun Kitabı*'nda da yer almıştır⁴³.

Araklı'nın Halilli köyünden okuma yazma bilmeyen ev hanımı 57 yaşındaki Ziyet Danışman ise *Dede Korkut Destanı*'nın “*Kam Büre oğlu Bamsı Beyrek Destanı*” adlı bölümünü “*Dağları Tartan ile Duman Tepe*” başlıklı bir efsanede anlatmıştır. Efsane özetle şöyledir:

Dağları Tartan arkadaşları ile savaşa gider. Savaşta esir düşer. Arkadaşları kurtulup gelirler. Dağları Tartan'ın öldüğünü söylerler. Dağları Tartan'ın sevdiği kız yıllarca bekler. Fakat sevdiği oğlan gelmeyince umudu keser ve Dağları Tartan'ın arkadaşı ile evlenmek zorunda kalır. Dağları Tartan bir yolunu bulup esaretten kurtulur ve memleketine döner.

Dağları Tartan gitmiş ki bunun sevdiği kızı başkasına veriyorlar, düğün yapıyorlar. Gider bir sandıkçıya başlar ağlamaya. Sandıkçı der ki: “Niçin ağlıyorsun?” Der ki: “Sevdiğim kızı başkasına veriyorlar. Bana çivisiz bir sandık yap.” Sandıkçı sandığı yapar. Oradan gider ayakkabıcıya. Der ki: “Bana çivisiz bir ayakkabı yap. Sevdiğim kızı başkasına veriyorlar.” Ayakkabıcı: “Yaparız, o kolay. Yeter ki sen sevdiğine kavuş.” der. Ayakkabıyı verir. Çivisiz sandık ile ayakkabı kıza gidince kız durumu anlar. Sesini çıkarmaz. Dağları Tartan gelin ata binip giderken çekip sevdiği kızı alır. Kendisini öldü deyip de sevdiği kızı kandıranları da hep cezalandırır.

Derlenenlerin dışında daha önce kaleme alınan destan metinlerinde de Trabzon önemli bir coğrafyadır.

“*Kanlı Koca Oğlu Kan-Turalı Boyı*” başlığı altındaki destanda Kan-Turalı'nın Trabzon tekürünün kızı Selcen Hatun'u almak için Trabzon'a

⁴² Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul 2000, s. CDLXXII'dan naklen (*Bartın Gazetesi*, 26 Teşrinvevvel 1931, S. 317).

⁴³ Gökyay, agy.

geldiğini ve Selcen Hatun'u Trabzon'dan alıp gittiğini anlatır. Daha sonra olaylar özetle şöyle gelişir: "... *Kanlı Koca oğlu Kan Turalı'yı evlendirmek ister. Oğuz'da uygun kız bulamazlar. Trabzon tekürünün kızı Selcen Hatun tam istedikleri gibidir. Ancak tekür bu kızı almak için üç canavarı öldürmeyi şart koşturmuştur. O zamana kadar kim Selcen Hatun'u istediye daha birinci canavara yenilerek can vermiştir. Kan Turalı Trabzon'a gelir, üç canavarı yenip Trabzon tekürünün kızı Selcen Hatun'u alıp döner. Düğün yapıp evlenirler*"⁴⁴.

Akkoyunlu Devleti ile Trabzon Devleti arasında yüzyıllar süren mücadeleler ve ilişkiler olmuştur. Bu mücadeleler destanlara da yansımıştır.

Akkoyunlu Devleti, Moğol istilâsının önünden kaçarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne gelip yerleşen Oğuzların Bayındır boyuna mensup Türkmenlerin kurduğu devlettir.

İslamî Türk Destanlarının Efsanelerdeki İzleri: Anadolu Türk destanlarının ikinci halkası olan *Dânişmend Gazi Destanı*'nda anlatılan olayların bazıları, günümüze efsaneleşerek ulaşmıştır:

Dânişmend Gazi, Niksar'ı fethettikten sonra orduyu üçe böler. Abdurrahman-ı Düküyye ile Süleyman oğlu Numan'ı on bin askerle Ermenistan tarafına gönderir. Bu ordunun görevi Trabzon'un arkasındaki *Bulgar Dağları*'na kadar olan bölgeyi fethetmektir⁴⁵. Bu tarafa giden ordu zafer ve ganimetlerle döner. Ancak bu bölge ile ilgili herhangi bir yer ismi geçmez. *Saltuk-nâme*'nin giriş kısmında ise Dânişmend Gazi'nin fethettiği yerler arasında Gümüşhane de zikredilir⁴⁶.

Dânişmendli Devleti'nin sınırı Trabzon'a dayandıktan sonra, hem Karadeniz sahillerine inmek hem de Trabzon'u almak için Dânişmend Gazi

⁴⁴ Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, s. 184-199.

⁴⁵ Bulgar Dağı'nın ismi Türkiye'de *Dânişmend*—*nâme*'de üç kez geçmektedir (Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 59, 139, 193). Fatih Sultan Mehmed, Trabzon'u fethetmek için Uzun Hasan'ın annesi Sârâ-Sârû Hatun'la *Bulgar Dağı*'nın yanında karşılaşmıştır (Fahrettin Kırzioğlu, "Trabzon'un Fethi Sırasında Fâtih Sultan Mehmed'in Yaya Aştığı 'Bulgar Dağı' Neresidir", *Öncesi ve Sonrasıyla Trabzon'un Fethi, Trabzon Tarihi*, Ankara 2001, s. 128-133). Daha sonra Bulgar Dağı'na çıkmış, bu dağın bir bölümünü yürüyerek geçmiştir (Atsız, *Aşıkpâşa Tarihi*, İstanbul 1992, s. 135-138). Adı geçen Bulgar Dağı, tarihî kayıtlardaki bilgilerden hareketle büyük bir ihtimalle günümüzde Kemer Dağı ismiyle bilinen bölge olmalıdır. Hemen doğusunda Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı *Barkhal Beldesi* ve bu beldenin içerisinden geçen *Barkhal Suyu*; güneyinde ise Erzincan'ın Refahiye ilçesini Erzurum'a bağlayan karayolunun 2. km'sinde, sağ tarafta *Bulgar Çayı* ve *Bulgar Çayırı* bulunmaktadır. 1554'te kaleme alınan Trabzon tahrir defterlerinde Torul'da gayrimüslim Bulgar ailelerin yaşadığı açıkça kaydedilmiştir (Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, s. 340).

⁴⁶ Şahsî kitaplığımızdaki *Saltuk-nâme* nüshası, vr. 3a/19.

1104 yılında Canik seferine çıkar. İlk olarak Canik yolunda bulunan *Halkümbed / Harkümbed Kalesi* (muhtemelen Erbaa-Akuş sınırında bulunan ve bugün *Kevgir Kalesi*)'ne ulaşır. Kaleyi kuşatır. Kuşatma birkaç ay devam eder. Dânişmendli ordusu kaleyi ele geçiremez. Ağır bir yenilgiden sonra Niksar'a geri döner Bu kuşatma sırasında Dânişmend Gazi de yaralanır.

Dânişmend Gazi, 1105 yılında ikinci Canik Seferi'ne çıkar. Amaç yine Trabzon'u almaktır. Bu defaki yolu Niksar'dan bugünkü Aybastı istikametinedir. Peçenek ve Kuman / Kıpçaklardan oluşan Canik ordusu bu seferi önceden haber alırlar ve günümüzde Perşembe Yaylası ismiyle bilinen bölgede pusu kurarlar. Dânişmend Gazi, ordusuyla beraber burada pusuya düşer. Dânişmendli ordusunun tamamına yakını burada şehit olur. Dânişmend Gazi, çok ağır bir şekilde yaralanır ve az sayıdaki arkadaşıyla Niksar'a döner. Burada şehit olur⁴⁷. Arkadaşları onu buraya defnedip Tokat'a dönerler⁴⁸. Böylece Karadeniz sahillerine inme ve Trabzon'u alma düşüncesi Dânişmend Gazi döneminde gerçekleşmez.

Dânişmendli ordusunun pusuya düştüğü *Perşembe Yaylası*'ndaki şehitlik hâlâ durmaktadır. Bölge insanı bu mezarlığı çevirmiş ve buraya bir mescit inşa etmiştir. Mescidin hemen yanında bir anıt bulunmaktadır. Rivayetlere göre bu anıt, Dânişmend Gazi'nin yaralandığı ve kanının döküldüğü yere dikilmiştir⁴⁹.

Mezarlığın çevresinde her yıl temmuz ayının ilk haftasında çok sayıda insanın katıldığı sahra toplantıları yapılmaktadır. Kurbanlar kesilmekte, namazlar kılınmakta, saatlerce dualar edilmektedir. Sahra toplantılarının her yıl temmuz ayının ilk haftasında yapılması, savaşın bugünlerde yapıldığı intibasını uyandırmaktadır. Yaklaşık dokuz yüzyıl sonra bu olayın anılması ve hatıraların tazeliğini koruması dikkat çekicidir⁵⁰.

Sonuç olarak her efsanenin kendine göre bir alt yapısı, bir tarihi derinliği ve bir dünyası bulunmaktadır. Her efsane ayrı bir çalışma konusudur.

⁴⁷ Geniş bilgi için bk. Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Two, Harvard 2002.

⁴⁸ Dânişmend Gazi ile ilgili 1105 yılına kadar olan bilgiler eksik de olsa çeşitli tarihi kaynaklarda mevcuttur. Ancak şehit olmasına sebep olan Canik Seferleri konusunda inceleyebildiğimiz kadarıyla *Dânişmend-nâme* dışında herhangi bir kaynaktan bilgi yoktur. Yalnızca Osman Turan, *Dânişmend-nâme*'deki rivayetler ile Trabzon Rum devletinden söz eden kaynaklardaki ipuçlarını mukayese ederek meselenin üzerinde kısaca durmuştur (Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 131-136). *Dânişmend-nâme*'deki rivayetlerin doğruluğu öteden beri tarih araştırmacıları tarafından hep tartışılmıştır. Fakat Ordu ve yöresinde saha araştırmaları sırasında tespit ettiğimiz Dânişmend Gazi zamanından kalmış mezarlıklar ve bu mezarlıklarla ilgili rivayetler *Dânişmend-nâme*'deki bilgileri doğrulamaktadır.

⁴⁹ Anıt ve mezarlıklar çok eskiden beri ziyaret yeriymiş. İnsanlar her türlü derterine çare bulabilmek için buraya gelirler, dualarda bulunup kurbanlar keserlermiş.

⁵⁰ Geniş bilgi için bk. Necati Demir, "Dânişmend Gazi ve Şehadeti", *Tarih ve Medeniyet*, S. 34, Ocak 1997, s. 24-27.

Özet olarak, Türk kültürünün binlerce yıllık hafızasının Türkiye’de anlatılan efsanelerde pek çok konuda korunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Geçiş dönemi destanlarından olan *Dede Korkut Destanı*’nın çok çeşitli biçimlerde karşımıza çıkması, *Dede Korkut Destanı*’nın Türkiye’nin doğusunda teşekkül etmesi ve Akkoyunluların bölgeye iskanı gibi görünmektedir. *Korkut Ata*’nın *Dede Korkut*’a dönüştüğü gibi bu bölgede *Kurt Ata*, *Kurt Dede*’ye dönüşmüş ve bu biçimiyle korunmuştur.

Türk kültürünün binlerce yıllık duyuş, inanış ve hafızasının Türkiye’de canlı olması ve korunması gerçekten ilgi çekicidir. Destanların yanında Orta Asya bağlantılı pek çok kültür unsuru Türkiye’de canlı bir biçimde yaşamaktadır.

Kültür bir bütündür. Efsaneler ve destanlar ise sadece bir örnektir. Türk dünyasının bütün efsaneleri derlenip *Türk Efsaneleri Arşivi* ve *Türk Efsaneleri Kataloğu* oluşturulmalı; bu katalog ve arşiv genel ağ (internet) yoluyla bütün dünyanın hizmetine sunulmalıdır. Efsane ve diğer kültür unsurları hakkında araştırma yapacak herkes bundan yararlanabilmelidir. Ancak bu biçimde bilimler arasında bağlantılı ve tam bir araştırma yapılabilir. Çalışmalar bu doğrultuda yapıldığında Türk kültürü muasır medeniyetlerin kültürünün üzerine çıkarılabilir ve dünyada lâyık olduğu yeri alabilir.

EFSA NELER

1. ABDAL'IN TAŞI

Abdal'ın Taşı; Erzincan iline bağlı Refahiye ilçesi Gümüşakar nahiyesi, Yaylapınar köyünde bulunmaktadır.

Efsaneye göre, Yaylapınar köyünde yaşamakta olan bir zat, zahire öğütme için bölgede bulunan değirmenin birine gider. Değirmenci, bunun zahiresini öğütmek istemez. Bu durumun sebebi bilinmemektedir. Değirmenci ile zahire öğütmeye gelen zat arasında tartışma başlar. Abdal sıfatıyla bilinen zat, değirmenciye zahireyi öğütmezse değirmenin su kanalını kapatacağını söyler.

Değirmenci buna inanmaz. Abdal, değirmenden çıkar ve büyük bir taş alarak su kanalını kapatır. Değirmenin suyu kesilince değirmenin taşı da dönmez. Hatasını anlayan değirmenci, Abdal'dan özür diler. Abdal da, zahiresinin öğütülmesi şartıyla taşı kaldırmaya razı olur. Daha sonra Abdal, birkaç ton ağırlığındaki taşı sırtına alarak değirmene su getiren kanalı açar, taşı hemen yukarıdaki tepenin yamacına çıkarır.

Bugün hâlâ taşın üzerinde bu zatın sırt izi ve taşı tutmak için parmağını soktuğu delik görülebilmektedir.

2. ABDURRAHMAN ERZİNCANÎ

Yaklaşık beş yüz yıl önce Abdurrahman Erzincanî adında bir zat, Erzincan yöresinden gelip Elbistan'ın Köprübaşı mahallesi, Hakkı Efendi sokağında bir eve yerleşmiştir.

Efsaneye göre, bir gün çobanlığını yaptığı ineklerden biri, sahibinin evine dönmez. İneğin sahibi olan yaşlı bir kadın, gelip Abdurrahman Erzincanî'ye kötü sözler söyler.

Söylenen kötü sözlere dayanamayan bu ulu kişi, inek sahibi kadınla birlikte ineği aramaya çıkar. Nihayet Battal Köprüsü civarında, ineği otlarken bulurlar. Abdurrahman Erzincanî, ineğe şöyle der:

—Ey hayvan! Neden evine dönmedin, senin yüzünden ben sahibinden kötü söz işitiyorum. İnek dile gelip cevap verir:

—Sahibim benim bütün sütümü alıyor, karnımdaki yavruma süt bırakmıyor.

Bu sözleri duyan ulu kişi, bölgeyi terk edip Darende'ye gider ve orada ölür.

Mezarı, Darende (Balaban) Yeni Cami'nin bahçesindedir. Elbistan'daki evi, yöre halkı tarafından önemli yer ilân edilerek restore edilmiştir. Fakat zaman içerisinde varlığı unutulmuş, ziyaret edeni azalmıştır.

3. ADAK

Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Kuşkayası köyünün etrafındaki dağlık arazide çobanın biri koyun otlatırken birdenbire fırtına bastırır, sel gelir. Çoban ve koyunları, fırtınadan dolayı çok zor durumda kalır. Bu zor durum karşısında çoban, Allah'a yalvarır. Der ki:

—Allah'ım! Ben bu fırtınadan canımla, malımla kurtulursam sana iki tane koyun kurban edeceğim. Bu duadan sonra fırtına diner, sel çekilir. Çoban ve koyunları, fırtınadan sağ salım kurtulur.

Aradan birkaç gün geçer, havalar düzelir, çoban tekrar koyunları otlatmaya çıkarır. Otlatmaya çıkınca, aklına birkaç gün önce Allah'a verdiği söz gelir. Koyunlarına kıyamaz. Uzun süre düşünür. Sözünü tutmak için koyunların sırtını arar, iki tane pire bulur, alır, adak niyetine pirelerin kafasını koparır.

Beş, on gün geçmeden çoban aynı yere tekrar koyunları otlatmaya çıkarır. Allah tarafından oracıkta taş kesilir. Çoban büyük bir taş olur. Koyunlar da küçük küçük taşlar hâline gelir.

4. AĞACIN KUTSALLIĞI

Türk kültüründe ağaç kutsaldır. Gereksiz yere ağaç kesmek, çok büyük uğursuzluklar getirir.

Vaktiyle Tokat'ın Arpaören köyünde yaşayan bir çoban, koyunlarını otlatmak için halk arasında kutsal sayılan, Tekke adı verilen bir ağaç topluluğunun çevresine getirir. Çoban, Tekke'deki ağaçların dallarını kesip koyunlarına yedirir. Bu ağaçların dallarındaki yeşil yaprakları yiyen koyunların hepsi ölür.

O günden sonra buraya gelen kişiler, kurban kesmeden kuru bir dal dahi alamaz. Yöre halkının bu çevrede bulunan ağaçlara ilişkin başka bir inancı da şöyledir:

Tepeçaylı köyünde uzun yıllar önce yaşamış Kör Veli ismindeki bir vatandaş, “Bu ağaçların kerameti varsa bana da gösterson.” diyerek bu ağaç topluluğundan kuru bir kütük alır, evine götürür ve sobasında yakar. O gece rüyasında bir evliya:

—Ya aldığın kütüğü getirirsin ya da üç oğlun da ölür, der. Kör Veli, aldığı kütüğü yaktığı için geri götüremez. Ertesi gün üç oğlu da ölür.

O günden sonra hiç kimse bu ağaç topluluğundan ve etrafından kuru bir dal dahi alamaz. Almak isterlerse; oraya giderler, kurbanını kesip daha sonra ancak dallarını kesebilirler.

5. AĞLAYAN ÇAMLAR

Ağlayan çamlar, Sivas'a bağlı Divriği ilçesinin Aydoğan köyünde, Çamlık Baba Tepesi'ndedir. Bu çamlar, köyün güneyindeki yüksek bir tepe üzerinde yer almaktadır.

Efsaneye göre, Çamlık Baba Tepesi'nde daha önceleri çok büyük çam ağaçları varmış. Ağaçlar, o zamandan beri kutsal biliniyormuş.

Bir arazi anlaşmazlığı sonucunda, tepede bulunan çamlar bir gecede kesilir. Çamlar kesildikten sonra, çamlıkta ışıklar görülür ve çığlık sesleri duyulur. Çığlık sesleri aylarca devam eder.

Tepede, Çamlık Baba'nın toplama taşlardan ibaret sembolik bir mezarı bulunmaktadır. Burası, *Hıdırellez törenlerinde* ziyaret edilir. *Yağmur duası*, *Kâbe'ye Karşı Gütme* törenleri de bu tepede yapılmaktadır.

Genç kızlar, delikanlılar ve taze gelinler de Çamlık Baba'yı ziyaret ederek dilek dilerler.

6. AĞLAYAN TAŞ

Niksar'da, Maduru ve Çanakçı dereleri arasında yükselen bir tepe üzerine kurulmuş olan Niksar Kalesi'nin surları; iç kale, orta kale ve dış kale olmak üzere üç bölüm olarak inşa edilmiştir. Bu özelliğiyle Orta Karadeniz Bölgesi'nin iç kısımlarını denetleyen bir garnizon görevi üstlenmiştir.

Niksar Kalesi'nin surlarının içinde, "Ağlayan Taş" adı verilen bir mekân bulunmaktadır. Kaynak şahsın anlattığına göre bu taş, tarihi bilinmeyen zamanlarda taş olan bir anaya aittir. Bu taşın iç kısımlarında yağmur suları toplanmakta, daha sonra taşın insan gözünü andıran ve delik olan bir kısmından damla damla aşağı süzülmemektedir. "Ağlayan Taş"ın halk arasında anlatılan efsanesi şöyledir:

Bir zamanlar Niksar'da, oğlundan başka kimsesi olmayan bir kadın yaşamaktaymış. Bu kadın, oğlunu çok sever ve esen yelden bile korurmuş. Bir gün oğlu askere çağılır. Zavallı kadının çilesi, işte o günden sonra başlar. Kadın; biricik oğlu askerdeyken çok ağlar, çok acı çeker. Ancak vatan borcu namus borcudur, zamanı gelince ödenecektir. Buna rağmen zavallı ana kalbi dayanamaz. Oğlu askere gittikten sonra aylar yıllar geçmekte, lâkin oğlundan herhangi bir haber gelmemektedir. Kadın:

—Kara haber tez duyulur oğul, sen neredesin, diye diye dövünmektedir.

Kadının oğluyla askere gidenler gelmiş, ancak onun biricik yavrusu gelenler arasında yoktur. Zavallı kadın; onunla aynı yere askere gidenlere oğlunu sorar, cevap alamaz. Kimsenin haberi yoktur. Sonunda kadıncağız, o acılı haberi duyar. Oğlu, vatan uğruna şehit olmuştur. Kadın, acısından ne yapacağını bilemez ve Allah'a yalvarır:

—Allah'ım! Ben bu acıya dayanamam. Ne olur beni taş et de için için çürütme, der. Allahuteala, bu çaresiz ananın yalvarışlarını duyar ve onu bugünkü kalenin olduğu yerde taş ediverir. Kadın, o günden beri oğlu için yas tutmakta, oğlu gibi şehit düşenler için gözyaşı dökmektedir.

7. AĞ OCAK

Ağ Oğlak mevkii; Iğdır ili Aralık ilçesi Aşağı Aratan, Yukarı Aratan ve Emince köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Garip bir Seyit mezarı olarak bilinmektedir. Üzerine, köylüler tarafından türbe yaptırılmıştır.

Çok eskiden buraya çeşitli hayvanların geldiği, özellikle de geyiklerin buraya uğrayıp yattığı söylenir.

Adamın biri, bir gün yüz elliye yakın koyununu Ağ Ocak yakınlarında, kendisinin olmayan buğday tarlasında otlatıyormuş. Bir ara aniden birinin boyu uzun, diğerininki kısa, beyaz gelinlikler içerisinde iki kız görür. Kızlar, adama doğru gelerek:

—Kendine ait olmayan, başkasının olan tarlayı otlatmaktan utanmıyor musun, diye seslenirler. O da:

—Siz kimsiniz, size de ne oluyor? Ben istediğim yerde koyunlarımı otlatırım, der. Bu söze karşılık kızlar:

—Hayvanların hayrını göremezsin, derler. Daha sonra kızlar aniden oradan kaybolurlar.

Aradan uzun zaman geçmeden hayvanların hemen hemen hepsi çeşitli hastalıklardan telef olur. Çoban, çok pişman olmuştur ama ne çare... Sonradan anlaşılmış ki kız suretinde görünenler, ermiş kişilermiş.

8. AHİ EVRAN DEDE

Ahilik, kökü eski Türk töresinde olan ve Türkiye'de yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi gibi bütün çalışma kollarını içine alan ocaktır. Ahi ise ahilik ocağına mensup kişidir.

Ahiler; çalışma kollarında bulunmanın yanında, Türkiye'nin fethinde de önemli rol oynamışlardır. Selçuklu Dönemi'nde Anadolu fethedilirken Ahi ocağının büyükleri, stratejik önemi olan bir yere yerleşir ve yerleştikleri yerlere bir tür konuk evi olan zaviyeler yaparlardı.

Orta Asya'dan gelen diğer Türk grupları, gelip bu konuk evlerinin çevresine yerleşirler ve mahalleler, sokaklar oluşturlardı. Son derece yüksek ahlâkî değerlere sahip ahiler, toplumun barış içerisinde yaşamasını da sağarlardı.

Ahilerin liderlerinden biri olan Ahi Evran Dede, Selçuklular Anadolu'ya girer girmez Trabzon'un hemen güneyindeki Boztepe'ye yerleşir. Burada bir

konuk evi kurar. Arkadan gelen Türkleri misafir edip ahilik kurallarına göre yetiştirir ve onları örgütler.

Ahi Evran Dede, bazı kaynaklara göre Kırşehir'deki Ahi Evran ile kardeş veya amca çocuklarıdır.

Rivayete göre, o dönemde Trabzon'da yaşayanlar Ahi Evran Dede'yi takip ederler. Onun yaptığı iyilikleri ve halkın onu ne kadar çok sevdiğini görürler, korkmaya başlarlar. Bir gece gizlice gelip Ahi Evran Dede'yi öldürürler. Sonra da bir tarlanın ortasına defnederler. Bu mezarın kime ait olduğu yüzyıllarca belirlenemez.

Yaklaşık beş yüz yıl sonra bir Trabzonlu, onu ve mezarını rüyasında görür. Ahi Evran Dede, ona:

—Ne olur, beni buradan çıkarın, der. Adam pek aldırmaz. Fakat Ahi Evran Dede, rüyasına girmeye devam eder. Rüya gören kişi, durumu sabahleyin komşularına anlatır. Hep birlikte gidip mezarı bulurlar. Mezarı kazmaya başlarlar. Kazma, Ahi Evran Dede'nin ayağına değince ayağını toplar. Mezarı açtıklarında görürler ki Ahi Evran Dede, mezara dün koyulmuş gibi.

Mezarını alıp daha uygun bir yere getirirler, üzerine de bir cami inşa ederler. Burası, günümüzde ziyaret edilen bir mekândır.

9. AHİ PAŞA

Tokat Kalesi, Rumîlerin elinde bulunduğu zamanlarda kral, Has Dağı'nın eteklerinde bir yabancıнын dolaşmakta olduğunu görür. Yabancıнын araziden çıkması için birini gönderir.

Giden kişi, başı sarıklı Ahi Paşa'yı abdest almak için yerde su ararken görür. Kralın emrini söyler, ancak bir cevap alamadan geri döner. Bu duruma öfkelenen kral, emrini ikinci kez Ahi Paşa'ya iletir. Ahi Paşa, gelen adama bu defa parmağı ile işaret ederek:

—Git, kralına söyle, benimle uğraşmasın. Sonra onun iki gözünü de kör ederim, der ve asasını yere vurduğu gibi oradan su çıkarır. Ahi Paşa, abdest alıp namazını kılmaya koyulur. Adam da kralın huzuruna geri döner.

Kralın huzuruna çıkar, bakar ki kralın iki gözü birden kör olmuş. Yardımcısı, olanları anlatır ve kral, Ahi Paşa'nın evliya olduğunu anlar. Bu sefer de rica edip gözünü açması için adam gönderir ve Ahi Paşa'yı sarayına davet eder.

Kral, sarayda adamlarından su ister. Ahi Paşa koşup krala su getirir. Kral, suyu içince içine bir ferahlık gelir. Sonra bir bardak daha ister. Yine Ahi Paşa koşup su getirir ve kral, suyu içince kör olan iki gözü birden açılır.

Kral, suyu getiren bu kişinin Ahi Paşa olduğunu öğrenince bu hizmetine karşılık saray hamamını Ahi Paşa'ya, asıl adı ile Mustafa Paşa'ya bağışlar. O günden sonra bu hamamın adı, "Mustafa Paşa Hamamı" olarak geçer.

10. AHİ PEHLİVAN

Ordu ve yöresinde yaşayan insanların büyük bir kısmı, dedelerinin Niksar'dan geldiğini söylemektedir. Fakat bilgileri, rivayetlere dayanmaktadır. Aslında bu rivayetlerin çoğu, tarihî kaynaklarla uyum içerisindedir.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra, Anadolu'nun kuzeyinin fethiyle Dânişmendliler görevlendirilir. Dânişmendliler, önce Sivas'ı başkent yapar. Sınırları, Trabzon Rumîlerine dayanınca onlarla daha iyi mücadele edebilmek için başkenti Niksar'a taşırlar. Buradan Karadeniz tarafına seferler düzenlerler, akınlar yaparlar. Bu bölgedeki toprakların bir kısmı, Dânişmendliler zamanında fethedilir.

Dânişmendli Devleti yıkıldıktan sonra bölgede Hacıemiroğulları Beyliği kurulur. Bu beylik, bölgede fetihlere devam eder. Bölgenin Türk topraklarına katılması sürecine son nokta, bu beylik döneminde konulmuştur.

Ordu tarafında topraklar fethedildikçe Niksar'dan bu tarafa aileler göç eder ve yerleşir. Bunlardan biri de Ahi Pehlivan ve ailesidir.

Rivayetlere göre Ahi Pehlivan, vaktiyle Niksar'da yaşamaktadır. Ordu yöresine göç etme sırası geldiğinde, Niksar'da okunu yayını alıp bir tepeye çıkar. Okunu yaya koyar, yayı gerip:

—Bu ok nereye düşerse ben oraya yerleşeceğim, der. Oku fırlatır. Ok, Mesudiye ilçesine bağlı, bugün Yeşilce beldesi olarak bilinen Yavadı bölgesine düşer. Ahi Pehlivan, ailesini alarak bu bölgeye gidip yerleşir.

Bu sebepten dolayı yörede yaşayan insanlar, kendilerini Ahi Pehlivan'ın torunları olarak kabul etmektedirler.

11. AKINCI KÖYÜ

Rivayete göre, geçmiş zamanın birinde Niksar'ın Akıncı Kalesi'nde bir Türkmen ailesi oturuyormuş. Bu adam, biricik kızı ile yaşıyormuş. Karısı ölmüş, adam kızıyla beraber oturuyormuş. Bir gün evinin ihtiyacını almak için kızını pazara yollamış. Aradan bir iki gün geçmiş, kız geri dönmemiş. Adam hayatta bir tek kızı olduğu için onu çok seviyormuş. Kızı gelmeyince çok merak etmiş. Kendi kendine ağlamış, feryatlar etmiş. Kızı çok zayıf, ince yapılı imiş.

—Ah ince belli, güzel yüzlü kızım! Nerede kaldın, benim güzel kızım, diyerek ağlıyormuş.

Gözünü yollardan ayırmıyormuş. Bir de bakmış ki uzaktan kızı geliyor. Adam çok sevinmiş:

—Ah ince belli kızım! Nerede kaldın, benim güzel kızım, diyerek sevinç gözyaşları döküyormuş. Kız, kaleye doğru yürürken adam kızını görmek için sabırsızlanıyormuş. “İnce belli kızım buraya geldi, yolu az kaldı.” diye düşünerek kızının bir an önce gelmesini bekliyormuş. Kız, şu anda köyün

bulunduğu yerin yukarılarında küçük bir düzlüğe gelince oturup dinlenmiş. Adam:

—Ah ince belli kızım! Küçük düze geldi, orada dinleniyor, diye zaman geçiriyormuş. Kız, yukarı doğru gelmeye başlamış. Oradaki büyük alana gelince oturup biraz daha dinlenmiş. Adam yine:

—Ah ince belli kızım! Büyük düzlüğe geldi, orada dinleniyor, diyormuş. Adam kızın dinlendiği yerleri, “küçük düz, büyük düz” diye sayıyormuş. Köy halkı, bugün o düzlüklere hâlâ “*Küçük Düz, Büyük Düz*” demektedir.

Adamın kızı sonunda gelmiş. Babalı kızlı oturup uzun uzun konuşmuşlar. İkisi de önceki mutluluklarına tekrar kavuşmuşlar. Adam kızına, “Ah ince belli kızım.” diye söylüyormuş. Sonunda adam ile kızı buradan ayrılıp gitmişler. Nice yıl sonra buralara bir köy kurulmuş. Bu olay, köyde herkesin dilindeymiş.

Sonra köyün adını bu sözlerden dolayı, “*Ah İnce*” koymuşlar. Daha sonradan değişerek “*Akıncı*” biçimine gelmiş. Günümüzde bu köyün adı, “*Akıncı*” olarak bilinmektedir.

12. AKINCI KÖYÜ II

Türkler ve Ermeniler, uzun yıllar kardeş gibi yaşamışlardır. Ancak günümüzde Türklerin Ermenilere katliamda bulunduğu ileri sürülmektedir. Kaynağı olmayan bu iftiraları yalanlayan, Ermeni ve Türk dostluğunu anlatan yüzlerce olay bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Uzun yıllar önce Ermenilerle Türkler, Niksar’da birlikte yaşıyorlarmış. Aktaracağımız efsane, bir Ermeni gencine aittir.

Rivayete göre; eskiden Ermeni bir genç, bir Türk kızına âşık olur. Bu güzeller güzeli Türk kızının adı, İnci’dir. Ermeni genç, kıza öylesine sevdalanmıştır ki Mecnun misali kayalıklarda sevgilisinin ısrını haykırmaktadır.

Genç, her gün bir taşın üzerine çıkıp, “Ah İnci, ah İnci!” diyerek haykırmaktadır. Bunu görenler, gencin durumundan çok etkilenirler. Bu köyün adını da Ermeni gencin durumundan dolayı, onu yâd etmek için “Ah İnci” koyarlar. Daha sonra ise köyün ismi, nesilden nesile değişerek “*Akıncı*” hâline dönüşür. Günümüze bu köyün adı, Akıncı olarak kalır.

13. ALIN YAZISI I

Rivayetlere göre; Niksar’a bağlı bir kasabada, genç bir gelin yaşamaktadır. Gelinin tek eksiği vardır, o da bir bebeğinin olmamasıdır. Genç gelin; günlerce dua eder, adaklar adar; bir çocuğu olması için Allah’a yalvarır. Nihayet Tanrı, bu çaresiz kulunun sesini duyar ve onu bir kız çocuğu ile mükâfatlandırır.

Genç gelin, artık dünyanın en mutlu kadınıdır. Yıllardır beklediği bebeğine kavuşmuştur. Bu nedendir ki bebeği ile çok yakından ilgilenir. Başından hiç ayrılmaz. Bir gece bebeğinin kaderinin alına yazılacağını düşünerek, özlemini çektiği kızının geleceğinden haberdar olmak ister, ancak sabaha kadar hiçbir şey göremez.

Aradan yıllar geçer. Gelinin bebeği artık büyümüş, serpilmiş, evlenecek çağa gelmiş, genç kız olmuştur.

Genç kız, karşı köydeki bir delikanlıya gönlünü kaptırır. Delikanlı, ailesini göndererek kızı ister ve sözü kesilir. Aradan iki ay geçer ve düğün hazırlıkları başlar. Geline ata bindirirler, ancak gelin birkaç dakika sonra attan düşer ve alını yarılr. Düğün alayı gelini alır ve köyün ermiş olarak kabul ettiği görmüş, geçirmiş bir yaşlısına götürürler. Ermiş, bir iki hafta sonra askere gidecek damatla yalnız kalmak istediğini söyler. Ermiş ve damat başbaşa kalırlar. Ermiş, damada dönerek:

—Oğlum, bu gelinin alını yarılmış ve alını yazısı okunur hâle gelmiş. Anlatacaklarımı tüm dikkatinle dinlemeni istiyorum. Sen askere gittiğinde savaş çıkacak ve uzun yıllar orada kalacak, memleketine dönemeyeceksin. Hanımın başka biriyle evlenecek. Evlenmeyi istemeyecek ama dul bir kadın olmaksızın mecburen ailesinin buyruğuna itaat edecek. Ancak yeni eşiyle fazla birlikte olamayacaklar. Çünkü eşi ırmakta boğularak ölecek. Bunun üzerine hanımın tekrar evlenecek. Eşinin başından yedi evlilik geçecek. Eşlerinin hepsi, belirli nedenlerle ölecekler. Ancak gördüğün gibi eşinin hiçbir suçu yok, çünkü bu onun kaderinde yazılı. Elinde olan bir şey değil. Ancak karınla yine sen birlikte olacaksın, en sonunda yine o seninle evlenecek. Bu nedenle ona kızmayacaksın, onu nikâhına alacaksın, der.

Genç damat; ermişin anlattıkları karşısında hayretler içinde kalmıştır, ancak elinden de bir şey gelmez.

Damat, askere gider ve dönmez. Olaylar, tıpkı ermişin anlattığı gibi gelişir. Gelinin başından yedi evlilik geçer. Eşlerinin kimi boğularak, kimi vurularak, kimi de hastalanarak ölür. Gelinin yedi kocası da ölür ve gelin, baba evine dönmek zorunda kalır.

Gelinin ilk kocası, günün birinde askerden döner ve karısının yanına gelir. Kayınvalidesine karısını görmek istediğini söyler. Kayınvalide, olanları anlatır ve bu nedenle kızının utandığını, yanına çıkamayacağını söyler. Artık ondan nikâhının düştüğünü ve utandığını anlatır. Damat, ermişin anlattıklarını karısına ve kayınvalidesine anlatır. Olacakları önceden bildiğini ve karısının başından geçenlerden sorumlu olmadığını anlatır. Adam, karısını istediğini ve onu sevdiğini anlatır. Kayınvalide, kızının doğduğu gece alını yazısını göreceği umuduyla uykusuz geçirdiği geceyi hatırlar, bunu damadı ve kızına anlatır.

Kayınvalide, başından geçenleri komşularına anlatır. Her doğan bebeğin kaderiyle doğacağını ve alını yazısının değiştirilemeyeceğini, herkes anlamış olur.

14. ALIN YAZISI II

Sivas ili Kangal ilçesi, Akçamağra köyünde anlatılan efsaneye göre köylünün biri, oğlum olacak diye çok sevinir. Çocuğu olacağı gün, evine bir Tanrı misafiri gelir. Köylüye der ki:

—Beni bir günlüğüne misafir eder misin?

Köylü, misafiri kabul eder. Çocuk o akşam doğar. Gelen misafir de çocuğun doğmasına şahit olur. Yeni doğan çocuğu gördüğünde, o çocuğun alinyazısını da orada okur. Der ki:

—Bu çocuğun alinyazısı iyi değil.

Ev sahibi bu misafire, çocuğun alinyazısının neden kötü olduğunu sorar. Misafir der ki:

—Çocuğunuz büyüyecek, yetiyecek, yirmi yaşına gelecek, askerliğini yapacak ve evlendiği gün onu kurt yiyecek.

Çocuk büyür, yetişir, askere gider, geri döner ve düğünü olur. Düğün biter ve köylü, damadı gerdek odasına götürür. Köylüler, evin etrafında etten duvar oluşturur ki kurt gelip damadı yemesin. Sabah olur, annesi girip odaya bakar ki gelinin ağzı, yüzü kan. Annesi, geline hemen sorar:

—Ne oldu oğluma kızım? Gelin de der ki:

—Anne! Oğlun Allah tarafından kuzuya çevrildi, ben de kurda çevrildim. Ondan sonra ben kuzu yedim.

15. AL KARISI

Rivayetlere göre al karısı; yeni doğum yapmış, lohusa kadınların ciğerlerini yiyerek beslenen bir görüntüdür. Aynı zamanda kadınları çarpar, sakat bırakır, hasta eder. Genellikle kadın kılığındadır. Saçları, uzun ve dağınıktır.

Anlatılanlara göre al karısı; Sivas iline bağlı Hafik ilçesinde oturan, Apulgil diye bilinen ailenin akşam ahırlara kullanmak için koyduğu su kaplarını gece dökmüş. Bu durum, bir süre devam etmiş. Sonunda, suyu dökeni yakalamaya karar vermişler.

Al karısı, yakasına yorgan iğnesi saplanarak yakalanırmış. Aynı zamanda al karısı, çok bereketli olurmuş. Onun taşıdığı su, bitmek bilmezmiş. Bir gece, bu ailenin erkeklerinden biri ahırda gizlenmiş. Al karısı, gece suları dökmek için gelmiş. Al karısı gelir gelmez adam, iğneyi onun yakasına saplamış ve al karısını yakalamış.

Al karısına uzun bir süre su taşıtmışlar. Bu ailenin fertlerinin anlattıklarına göre, yakalanan bu al karısı çok güzel ve genç bir gelinmiş. O kadar bereketliymiş ki taşıdığı su, bitmek tükenmek bilmiyormuş.

Bir gün al karısı, ırmaktan su taşırken bir çocuk görmüş ve yanına çağırılmış. Çocuğa yakasındaki iğneyi çıkarttırmış ve kaçmış. Bir daha da o eve hiç al karısı uğramamış.

16. ALİ DAĞI

Ali Dağı, Sivas iline bağlı Gemerek ilçesindeki kutsal bir dağdır. Bu dağın adı, sırrı çözülemeyen bir olaydan kalmıştır.

Rivayetlere göre, bundan yıllarca önce Sızır'da üç kardeş yaşamış. Bu üç kardeşin üçü de dinî konularda bilgili kişilermiş. Bu kardeşler, Sızır'ın çevresindeki köylere de gider, oralandaki insanlara yardımcı olurlarmış. Köylüler tarafından çok sevilen üç kardeş, zamanla yaşlanmışlar. Üçü de mezarlarının nerede olacağını merak etmeye başlamış.

İki kardeş, aralarında ilmi daha derin olan büyük kardeşlerine sorarlar:

—Biz öldükten sonra mezarımız acaba nerede olacak? Büyük kardeşleri cevap veremez. Tanımadıkları bir zat, geceleyin büyük kardeşin rüyasına girer. Ona:

—Üçünüz de bir ucu yanmış, üç çam ağacı alacaksınız. Bu sopaları dua edip atacaksınız. Ucu yanan sopalar nereye düşerse, mezar yeriniz orası olacak, der.

Büyük kardeş sabahleyin uyanınca, diğer kardeşlere rüyasını anlatır. Hep birlikte dışarı çıkıp bir dağın zirvesinde ateş yakarlar. Ateşte, odunların ucunu yakarlar. Daha sonra da yaylarını ellerine alıp:

—Allah'ım! Bize mezar yerlerimizi göster, deyip ucu yanan odunları yaya koyup fırlatırlar. Yay, en son Ali Dede'nin elinde kalır. Ali Dede okunu fırlatamaz, elinden düşürür. Ok atmalarının sebebi, herkes okun düştüğü yere türbesini yapacaktır.

Kardeşler, oklarının düştüğü yerlere giderler ve orada vefatlarını beklerler. Ali Dede ise öldükten sonra ateş yaktıkları tepeye gömülür. Köy halkı bu olaydan sonra tepeye, "*Ali Dağı*" demektedir.

17. ALİ PAŞA

Ali Paşa, Tokatlıdır. Tokat'ta onun yaptırdığı rivayet edilen ve adı Ali Paşa Camii olan, bir cami bulunmaktadır.

Rivayetlere göre, Ali Paşa Cami'sinin yapımında çalışan ustalardan birinin borcu vardır. Borcunu bir türlü ödeyememektedir. Bir gece Allah'a dua eder ve kendine bir yol göstermesini diler. O gece, rüyasında Hazret-i Peygamber'i görür. Peygamber Efendimiz, ona:

—Git, ümmetimden Ali Paşa'ya selam söyle, senin borcunu karşılansın, der. Adam:

—Ya Resulallah! Ali Paşa bana inanmazsa, senin söylediğini nasıl ispat edeyim, deyince Peygamber Efendimiz:

—O, her akşam bana bin defa İhlâs-ı Şerif okuyordu. Birkaç akşamdır ihmal ediyor, onu da hatırlat, vazifesini yerine getirsin, der.

Adam, ertesi gün Ali Paşa'nın huzuruna varır:

—Efendim, bu gece Peygamber Efendimizi rüyamda gördüm, “Ümmetimden Ali Paşa'ya selam söyle, borcunu karşılamak üzere sana bir altın versin.” dedi, der. Ali Paşa da:

—Ben nereden bileyim Peygamber Efendimizi rüyanda gördüğünü ve sana böyle söylediğini, deyince adam, Ali Paşa'nın birkaç akşamdır İhlâs-ı Şerif'i okumadığını da söyler. Paşa da çıkarır bir altın verir.

Kişi oradan uzaklaşıp kapıdan çıkarken Ali Paşa:

—Gel bakalım, Peygamber Efendimiz ne söyledi, diye sorar. Adam yine tekrar eder. Ali Paşa, bir altın daha çıkarıp verir. Adam yine tam kapıdan çıkarken Ali Paşa yine çağırır ve Peygamberimizin söylediğini tekrar ettirip bir altın daha verir.

Rivayete göre Ali Paşa, bu kişiyi yüz defa kapıdan geri çevirip her seferinde Peygamber Efendimizin bu ifadesini duymak istediği anlatılır.

18. ALİ PAŞA CAMİİ VE ALİ PAŞA HAMAMI

Türk milleti, tarih boyunca temizliğine çok önem vermiştir. Çevresini, kaldığı yeri, evini, üzerini hep temiz tutmaya gayret göstermiştir. Bütün bunların ötesinde, ruhunu ve bedenini temiz tutmak için hiçbir bedelden kaçınmamıştır.

Rivayete göre; Tokat'ta Ali Paşa Camii'nin yapılışında Ali Paşa, inşaat alanında gezinirken bakar ki ustalardan biri taşı yerden alıyor, duvara koyuyor, biraz oyalanıyor, sonra o koyduğu taşı tekrar yere indiriyor. Taşı duvara koyup biraz bekleyip geri yerine koyuyor.

Bu durum, Ali Paşa'nın dikkatini çeker ve adamı durdurup sorar:

—Ne yapıyorsun, niye taşı koyup indiriyorsun? Adam:

—Efendim ben ustayım, çoluk çocuğuma ekmek götürmek zorundayım. Çalışıyorum ama bu gece yıkanmamı gerektiren bir hâdise oldu, fakat imkân bulup yıkanamadım. Burası, mübarek bir mekândır. Taşı duvarda bırakmaya gönlüm razı olmadı. Eve ekmek götürmek için de çalışmak zorundayım, der.

Ali Paşa'nın bunun üzerine, cami inşaatına ara verdirip hamam inşa ettirdiği ve hamamı bu sebeple yaptırdığı söylenir.

19. ALİ TAŞI

Trabzon ilimize bağlı, Beşikdüzü ilçesinin Dolanlı köyünün zirvesinde halk arasında, *Ali Taşı* olarak bilinen bir yer vardır. İki taşın üzerine, düz bir taş oturmuştur. Altı kapalıdır. Çok büyük fırtınalar çıktığında çobanlar koyunlarıyla bu taşın altına sığınır, fırtınanın geçmesini beklerler.

Rivayete göre Hazret-i Ali, Karadeniz tarafına bir cenge gelmiş. Uzun süre savaştıktan sonra bu kayanın üzerine çıkmış ve namaz kılmış. Günümüzde; Hazret-i Ali'nin atının ayak izleri ve kendisinin ayak ve parmak izleri, namaz kılarken ellerini, dizlerini ve alnını koyduğu yerler hâlâ bellidir.

Hazret-i Ali'nin atının ve kendisinin ayak izleri ve diğer işaretler hâlâ korunduğu için yöre halkı, bu kayalara özel ilgi göstermekte ve itina ile korumaktadır.

20. ALLAHTİYEN (GÜNEBAKAN) KÖYÜ

Allahtiyen köyü, Tokat ilinin Niksar ilçesine bağlı şirin bir köydür. Halk arasında, köyün ismini alışı ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır:

Melik Ahmet Dânişmend Gazi, Niksar'ı başkent yapmadan önce bu güzel beldeyi Rumîlerden alabilmek için çok mücadele etmiştir. Niksar halkı, Melik Dânişmend Gazi'ye olan saygı ve hayranlıklarından dolayı Niksar'da ona bir türbe yaptırmıştır. Bu türbe, halk tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir.

Dânişmend Melik Gazi, Rumîlerle Niksar ve çevresinde çetin çatışmalar içindeydi. Günebakan beldesinde bu savaşlarına devam etmektedir.

Rivayete göre Dânişmend Gazi, buradaki insanlarla olan mücadelede önemli bir noktaya gelmiştir. Rumîler yenilmiş, bir kısmı da Türkler tarafından esir alınmıştır. Müslümanlığı kabul edip, "Allah birdir, tektir!" diyenlerin canı bağışlanmaktadır. "Allah yoktur!" diyenler ise öldürülmektedir. Bu durumu gören Rumîler, korkularından Müslüman olmakta ya da gerçekten imana gelmektedir. Melik Dânişmend Gazi:

—“*Allah diyen / tiyen*”e dokunmayın, der. Yani “*Allah diyen / tiyen*” canını kurtarmaktadır.

Yöre halkı, Melik Dânişmend Gazi'ye olan minnettarlıklarını belirtmek için, bu olaydan dolayı köyün adını, “Allah tiyen” koyar. Köyün adı, halk arasında “Allahtiyen” kalır. Bu köyün adı, daha sonra “Günebakan” olarak değiştirilmiştir.

21. ALTIN BEŞİK

Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinin Şabandede mevkiinde, yığma bir tepe bulunmaktadır. Bu tepenin adı, halk arasında “Altınbeşik” olarak bilinmektedir.

Rivayete göre, bu tepede vaktiyle küçük bir devlet mevcutmuş. Devletin kralının karısı, krala ihanetten dolayı, beşikteki erkek çocuğuyla birlikte sarayın zeminindeki zindana hapsedilir.

Kral, kadını daha da cezalandırmak amacıyla çocuğunu emzirmesine engel olmak için beşiğin bulunduğu yere, elinde kılıcı olan bir bekçi tayin eder.

Altın beşikte yatan çocuk ağlayınca annesi süt vermek için yaklaşır, ancak bekçi buna engel olur. Çocuğun ağlayışları ve annenin feryadı, günlerce devam eder.

Bir gün yayladan dönen çobanlar, tepenin yanında gecelerler. Gecenin bir saatinde derinden bir uğultu duyarlar, tepenin inek ahırına bakan kapısından içeriye girerler. Korka korka ilerleyince, gürültünün gittikçe arttığını fark ederler.

Çobanlar; yürümeye devam ederler, genişçe bir meydana çıkarlar. Meydana çıktıklarında, gözlerine parıltılar gelmeye başlar. Biraz daha ilerleyerek altın beşiğin bulunduğu yere gelirler.

Beşikte nur topu gibi bir erkek çocuğu yatmaktadır. Güzel bir kadın ağlamakta olan bu çocuğu emzirmek için yanaşırken elinde kılıcı olan asker, kadının emzirmesine engel olmak için kılıcını uzatınca beşiğin üzerinden kocaman bir alev yükselir. Bu dehşet verici durumu dakikalarca izleyen çobanlar; bebeği ve kadını kurtarmayı düşünürler, fakat bekçinin kılıcından korkarlar.

Burada geçen dakikalar, çobanlara saatler kadar uzun gelir. Kendilerini bir ara dışarıya atarak sürülerini alırlar, Çermikli'ye gelip gördüklerini anlatırlar. Bu olaydan sonra tepenin adı, "Altınbeşik Tepesi" kalır.

22. ALTIN TEPE

Rivayetlere göre; Erzincan'da, "Altın Tepe" olarak bilinen yerde, Cincime Sultan adında çok zeki ve zengin bir kadın yaşarmış. Cincime Sultan'ın emrinde çalışanlar yazın yaylalara çıkar, toprak altından yaptırdığı borularla köşküne süt gönderirmiş.

Cincime Sultan, gelen sütleri çeşitli şekillerde değerlendirip satar. Günden güne zenginleşir, hazinelerine hazine katar.

Cincime Sultan'ın serveti arttıkça düşmanları da artar. Cincime Sultan, düşmanlarının kendisine zarar vereceğinden korktuğu için, askerlerine kum taşıtarak köşkünün etrafını kumlarla kapattırır. Zamanla köşk, kum yığınlarının içinde görünmez bir hâl alır ve bir tepe hâline gelir. Cincime Sultan, bu şekilde düşmanlarından korunur.

Bu tepede, eski zamanlardan kalma altın bir kazan bulunur. Bu kazanın Cincime Sultan'ın hazinesinden kaldığı düşünülür ve bu tepenin adı, "Altın Tepe" olarak kalır.

23. ANA GEYİK

Giresun'un Çanakçı ilçesinde ve çevresinde, geyikle ilgili olarak ilginç bir efsane anlatılmaktadır. Toplumumuzun geyiğe bakış açısını ortaya koyması bakımından çok önemlidir:

Rivayetlere göre, köyde bir ailenin dokuz oğlu vardır. Dokuzuncu oğul, altı aylıktır. Yani çok küçüktür.

O dönemlerde geçim bilek gücüne dayandığı için herkes bu aileye imrenerek bakar. Yaylaya gitme vakti gelince, herkes gibi bunlar da hazırlığa başlar ve yola çıkarlar. Yolda, en küçük çocuk hastalanır. Anne:

—Benim sekiz tane oğlum var. Bunlardan birisi olmasa ne olur, diyerek çocuğunu yolun kenarındaki bir ağacın kovuğuna bırakır.

Yaylaya geldiklerinde bulaşıcı bir hastalığa yakalanarak bu çocukların hepsi ölür. Üzüntülü olan anne, daha fazla yaylada kalamayarak zamanından önce tekrar evine dönmek ister. Yolda, çocuğunu bıraktığı yere gelince:

—Ben buraya hasta çocuğumu bırakmıştım, acaba ne oldu, diyerek ağaca yaklaşır.

Kadın, ağaç kovuğunun yanına yaklaşıncı oradan bir geyik çıkıp hızla uzaklaşır. Anne bir de bakar ki hastalıktan ölmek üzere olan çocuğu iyileşmiş, serpilmiş, sağlıklı bir çocuk olmuş. Çocuğu hemen kovuktan alarak eve döner.

Geyiğin beslediği bu çocuktan, “Yaylaoğulları” sülâlesi türer. Rivayete göre, bugün bu sülâlenin geyik eti yemesi yasaktır.

Eskiden beri toplumumuzda erkek evladın çokluğu, güç ve kuvvetin belirleyicisi olmuştur. Bu tür ailelere toplumumuzda her zaman gıpta edilmiştir. Bu durum, “Dede Korkut Hikâyeleri”nde de karşımıza çıkmaktadır. Ancak hiçbir ana baba, burada olduğu gibi hasta diye evladını göz göre göre ölüme terk etmez. Neticede bile bile oğlunu ölüme terk eden anne, sağlıklı yedi oğlunu kaybederek cezasını çekmiş ve ölüme terk ettiği oğlu; Allah'ın hikmeti, geyiğin beslemesiyle sağ kalmıştır.

24. ARGUSTU VE MELİK GAZİ

Rivayetlere göre Dânişmendli Devleti'nin kurucusu Melik Dânişmend Gazi, bir zamanlar askerdir. Padişahın bahçesinde uzanmış yatmaktayken birdenbire bir vezir gelir:

—Bu ne cesaret, burada nasıl yatıyorsun, der. Melik Dânişmend Gazi:

—Gel, güreş tatalım. Kim kimi yenerse o, diğerinin dinine dönecek, der.

Melik Dânişmend Gazi, veziri yener ve ondan İslamiyeti kabul etmesini ister. Vezir:

—Bir şartım var. Ben padişahın kızına sevdalıyım, o da bana sevdalı. Eğer padişahın kızını bana alırsan dinimi değiştiririm, der. Melik Dânişmend Gazi:

—Ben saklanacağım, sen de gelin almaya giderken atın önüne çıkacaksın. Eğer kız seni seviyorsa attan iner ve yanına gelir. İşte o zaman ben, senin arkadayım, der.

İkisi atlarına binip kızın bulunduğu yere giderler. Kız, bunları görünce attan atlayarak vezire koşar. Melik Dânişmend Gazi, Hristiyan olan veziri dinine kabul eder.

Melik Dânişmend Gazi, buradan ayrılıp Gümenek’e gelir ve bir gece burada kalır. Dönekse’ye gelince bir kale görür:

—Ne dik hisar, der.

Bu cümle, daha sonra “Niksar” hâline gelir. Rivayete göre, Niksar adı da buradan kalır. Melik Gazi, Karşıbağ’daki Talasa gelince karşılaştığı papaza:

—Yedi deve yükü altın getirsem, Niksar’ı bana verir misin, der. Papaz kabul eder. Melik Dânişmend Gazi, sandık yaptırır. Yedi deve yükü sandık içinde bulunan on dört asker, papazı öldürür. Böylece Melik Gazi, Niksar’ı düşmanlardan temizleyerek köylere geçer.

Melik Gazi, Argustu yakınlarında yaralanarak kusar. Köylü:

—Er gustu, der. Daha sonra bu köy, “Argustu” ismini alır. Melik Gazi, burada ok atar:

—Ölürsem mezarımı okumun düştüğü yere yapın, der.

Anlatılanlara göre ok, şimdiki mezarın olduğu yere düşer ve Melik Gazi’yi buraya defnederler.

25. ARI

Hayvanlar hakkında pek çok efsane vardır. Bunlardan biri de arılarla ilgilidir. Arılar, çalışkanlığın sembolüdürler. Ayrıca nimetlerin belki de en lezzetlisi, en şifalı olan balı meydana getirmekle meşhurdurlar.

Anlatılanlara göre çok eskiden insanlar, arılar gibi bal yapmayı denerler. Ne yaparlarsa başarısızlıkla sonuçlanır. Arıları gizlice gözlerler. Fakat balı nasıl yaptıklarının sırrını bir türlü çözemezler. Sonunda sabırları kalmaz. Arı beyini yakalarlar. Balı nasıl meydana getirdiklerini sorarlar. Fakat o söylemez. Başlarlar işkence yapmaya.

Ellerine bir bıçak alırlar. Arı beyinin belinin tam ortasına keskin tarafını yerleştirirler, tekrar sorarlar. O söylemez. Biraz keserler, tekrar sorarlar. O yine söylemez. Böyle böyle son noktaya kadar inerler. Arı beyi, ölse bile sır

vermeyeceğini belirtir. İnsanlar, arıyı öldürseler de bu meselenin sırrına eremeyeceklerini anlayınca arıyı kesmekten vazgeçerler.

Arıların kafa kısmı ile gövde kısmının bağlantısı, bu yüzden incecik bir ip kadardır.

26. ÂŞIK VEYSEL, BESEREK GÖLÜ VE GÜL DEDE

Beserek ve Gül Dede; Âşık Veysel'in doğum yeri olan Sivrialan köyünün 10 kilometre kuzeybatı tarafında bulunan, birbirine sınır olan iki ayrı yerin ismidir. Beserek, 20-30 kilometre genişliğinde bir gölün adıdır. Eskiden suyu olan bu göl, günümüzde düz arazidir.

Efsaneye göre Veysel Karani, bu yöreden geçerken develerini kaybeder. Develerin izini takip ederek onları Beserek Gölü'nde bulur. Bir de bakar ki uyuz olan develerin hastalığından iz kalmamış. İşte o günden itibaren buraya, uyuz hastalığına şifa anlamına gelen, "Beserek" denmiştir.

Beserek adı, hem dağ için hem göl için kullanılmaktadır.

Gül Dede, Beserek Gölü yanında bulunan bir ziyaretir. Gül Dede hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte onun bir veli, bir derviş olduğu söylenmektedir. Bugün mezarının olduğu yerde, taş yığanları bulunmaktadır.

Efsaneye göre Âşık Veysel, gözünü kaybettiğinde babası telaşlanır:

—Gül Dede'ye gidip kurban adayacağım. Hızır gelip gözünü açacak, der.

Veysel'in babası, Veysel ve yakınları ile birlikte Beserek ve Gül Dede'ye gider. Veysel'in babası, adağını keserken yedi deve ile birlikte bir kervan gelir. Sofra hazırlanıp "Buyurun yemeğe." denildiğinde, bakarlar ki ne kervan var ne kervancılar... Anlaşılır ki gelen Hızır'dır. Belli ki bir hata yapılmıştır. Âşık Veysel'in gözü açılmaz.

Beserek ve Gül Dede; bu olaydan dolayı günümüzde Ortaköy, Sivrialan, Mescit ve Hüyük köylüleri tarafından ziyaret edilmektedir.

27. AŞKTAN GERİYE KALAN MUM IŞIĞI

Sivas'ın Ulaş ilçesi yakınlarında, Üçgöz Köprü adı verilen bir köprü ve başında her gece mum yanan bir mezar vardır. Bu köprü ve mezara ait bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayetlere göre, Ulaş yöresinde birbirini seven iki genç vardır. Bu iki genç, her gün Üçgöz Köprü'de buluşurlar. Oğlan, fakir bir ailenin çocuğudur. Kız ise bir ağanın kızıdır. O zamanlarda bir ağa kızının kendi dengi birilerine verilmesi gelenektir. Buna rağmen ne kız oğlandan, ne de oğlan kıztan vazgeçer.

Oğlunun her geçen gün acısının arttığını gören baba, hiçbir umudu olmamasına rağmen, ağanın evine kız istemeye gider:

—Allah'ın emri, Peygamber'in kavli... ile söze başlayan baba, daha sözünü bitirmeden sille tokat evden kovulur. Bunu duyan oğlan ve kız, çok üzülür.

Oğlan, üzüntüsünden hastalanır. Her geçen gün mum gibi erir, çok geçmeden ölür. Tek çocuğunun bu acı sonuna çok üzülen baba, oğlunu evinin bahçesine gömer.

O günden sonra kız, her gün mezarın başına gelerek bir mum yakar ve yine efsaneye göre, kız öldükten sonra da her gün ruh hâlinde gelerek mumları yakmaya devam eder.

Bugün, oğlanın odasının penceresinden baktığında ışığın hâlâ yandığını gördüğünü söyleyenler vardır.

28. AYAKBASTI TAŞI

Tokat il merkezine 70 km uzaklıkta, Erbaa ilçesine bağlı 250 haneli Keçeci Baba köyü bulunmaktadır. Erbaa'nın Keçeci Baba köyünün doğusunda, "Ayakbastı Taşı" adı verilen bir taş vardır. Köylüler, bu taşı uğurlu sayar. Buraya getirilen yürüyemeyen çocukların yürüyeceğine inanılır.

Anlatılanlara göre; yüzlerce Horasan erenlerinden biri olan Keçeci Baba, Anadolu'daki mekânını tespit etmek için asasını fırlatır. Ancak asa, Müslüman olmayanların oturduğu bir köye düşer.

Abdest alıp namaz kılma vakti gelir. Keçeci Baba, bir kadından su ister. Kadın, uzaktaki ırmağı işaret ederek Keçeci Baba'yı sert bir dille azarlar.

Bunun üzerine Keçeci Baba, asasını yere saplar ve yerden fışkıran su ile abdest alır. Keçeci Baba, ezan okumak için büyükçe bir taşın üzerine çıkar. Namazdan sonra da o köyün helâk olması için dua eder. Duası kabul olur.

İnanişâ göre köy, bu bedduadan sonra yok olur. Köy sonradan tekrar kurulur ve köyün ismi, "Keçeci Baba" verilir. Keçeci Baba'nın üzerinde ezan okuduğu taşın adı da "Ayakbastı Taşı" olarak kalır. Halk arasında, bu taşın uğurlu olduğuna inanılmaktadır.

29. AYGIR GÖLÜ

Aygır Gölü, Sivas ile Kayseri sınırında bulunan Tahtalı Dağları'nın hemen eteğindedir. Pek çok insanın boğulmasına sebep olmuştur. Halk arasında, Aygır Gölü'ne bu ismin verilmesinin şöyle bir efsanesi anlatılmaktadır:

Rivayete göre Tahtalı Dağları ve Göğdeli Yaylaları, yemyeşil ardıç ormanlarıyla kaplıyken Güneydoğu ve Doğu Anadolu'daki Türkmenler buraya yaylaya gelirlermiş. Kışları havanın soğumasıyla güneye, Halep yöresine inerlermiş.

Buraya gelen oymaklardan birisi de Uzun Abalı Yörük adlı oymaktır. Bu oymağın beyinin yiğit mi yiğit bir oğlu vardır. Oymaklarda genel bir kural uygulanmaktadır. Atın en iyisi, kızların en beceriklisi beyin oğluna alınır. Beyin oğlunun al bir kırsağı vardır. Bu kırsak, oymağın en güzel atıdır.

Beyin oğlu, bir gün kırsağını yanına alıp avlanmaya çıkar. Oymaktan çok uzaklaşır. Su içmek ve dinlenmek için yer arar. Tam bu sırada, bir gölün yanından geçtiğinin farkına varır ve kırsağını o yöne sürer.

Kırsağını yeşil çimlere serbest bırakır. Kendisi de abasının üzerine uzanarak uyur. Bir süre sonra at kişnemesiyle uykudan uyanır. Gözlerini açtığı anda, olanlara inanamaz. Gölden öyle bir at çıkar ki görülmüş değil. İri yapılı bir aygırdır. Bu atın uzun mu uzun yelesi vardır. Tıpkı aslan yelesi gibi.

Aygır, suyun içinden çıkar ve oymak beyinin oğlunun al atının yanına gelerek kişnemeye başlar ve al kırsakla çiftleşir. Daha sonra kişneyerek geldiği yere döner.

Beyin oğlu, gördüklerinin hayal olup olmadığını düşünür. Gerçek olduğunu anlayınca kırsağını alıp obaya döner. Başından geçenleri, bütün oymağa anlatır. Bu olay, onlar için kutsal olarak değerlendirilir. Beyin oğlu ve kırsak, değer kazanır. Herkes, onlara daha fazla özen göstermeye başlar.

Zamanla hava soğumaya başlar ve oymak, Halep yöresine inmeye karar verir. Ancak gitmeden önce, beyin oğlunun başına gelen olayın her sene kutlanmasına karar verilir. Aygır Gölü çevresine inen oymak, burada şölen düzenler ve güneye iner.

Kışı Halep yöresinde geçirdikten sonra, karların erimesiyle ve havanın düzelmesiyle tekrar Tahtalı Dağları'na, Göğdeli Yaylaları'na gelip yerleşirler. Bu arada beyin oğlunun al kırsağı öyle bir tay doğurur ki bakanların gözü onda kalır.

Aygıra benzeyen bir tayın doğması, beyin oğlunun anlattıklarının gerçek olduğunu ortaya koyar. Tayın doğumu, bu olayın kutsallık derecesini artırmıştır. Çok kısa bir zaman geçmesine rağmen tay, normalin üstünde büyümüştür.

Beyin oğlu, al kırsağı ve tayını alıp yine ava çıkar. Dönerken yorgunluğunu gidermek için de yine Aygır Gölü'ne uğrar. Tayı ve kırsağı çimlere salar. Kendisi de abasının üzerine uzanır.

Bir müddet sonra kişnemeler duyulur. Beyin oğlu, durumu izlemeye başlar. Aygır, gölden çıkar ve tayının yanına gelir. Tayını alarak göle doğru ilerlemeye başlar. Durumu fark eden beyin oğlu, tayı kurtarmak için göle koşar. Al kırsaksa acı acı kişnemekte, yerleri eşeleyerek çaresizlikle kıvrınmaktadır. Beyin oğlunun gücü, aygırı durdurmaya yetmez. Aygır, tayı ve beyin oğlunu da alarak gölün sularında kaybolur.

Al kırsak, geceye kadar gölün çevresinde dolaşır. Bir şey yapamayacağını anlayınca obanın yolunu tutar. Zaten oba halkı da beyin oğlunun gecikmesi üzerine, onu aramaya çıkmıştır. Yolda kırsakla karşılaşırlar. Kırsak önde, oba

halkı arkada Aygır Gölü'ne gelirler. Al kısarak, hareketleriyle dile gelmiş gibi olayı anlatır. Oba halkı, bu olayın hüznünü yaşarken sahibini ve tayını kaybeden kısarak, dağlara doğru gider ve izini kaybettirir.

Artık Aygır Gölü şölen yeri değil, her sene gelindiğinde göz yaşlarının döküldüğü yer olur. Daha sonraki senelerde gelindiğinde obanın yaşlıları, al kısrağın kişnemelerini duymaktadır. Oba halkı dönerken arkalarında, bu efsaneyi ve şu ağıtı bırakmışlardır:

*Oba gider her tarafı baş olur
O derin sularda yavrum taş olur*

*Aygır Gölü yaktı beni kül etti
Soralım bu göle oğlumu netti?*

*Eşin az dağlarda al at
Başımıza geldi afat
Gelin hasta, baba sakat*

*Aygır Gölü yaktı beni kül etti
Soralım bu göle oğlumu netti?*

*Yıkıldı obamız çadır bozuldu
Gencecik gelinim saçını yoldu
Bir taneydi yavrum gölde kayboldu*

*Aygır Gölü yaktı beni kül etti
Soralım bu göle oğlumu netti?*

*Al at, yücelerden kişner
Oba enginlerde kışlar
Konu komşu, arkadaşlar*

*Aygır Gölü yaktı beni kül etti
Soralım bu göle oğlumu netti?*

30. AYI

İnsanların kışın deniz seviyesine yakın yerlerde, yazın yaylada yaşadığı zamanlarda hayvancılığa çok önem verilirmiş. Daha doğrusu geçim, çoğunlukla hayvancılıkla sağlanırmış.

O zamanlarda süt, yoğurt, peynir bolmuş. Doğal olarak yün de. Bu kadar bolluğa rağmen cimri insanlara da zaman zaman rastlanmaktaymış.

Sonbahar, koyunların kırıma zamanıdır. Anlatılanlara göre; Trabzon, Giresun ve Gümüşhane illerinin birleştiği noktada yer alan Kadırga Yaylası'nın bir obasında, bir çoban koyunlarını kırmaktadır. Çoban, çıkan yünleri bir yere yığar. Tam bu sırada ak sakallı bir ihtiyar yaklaşır. Yaklaşan kişi Hazret-i Hızır'dır. Fakat yünün sahibi, onu tanıyamaz.

Çoban, gelen kişinin kendisinden yün isteyeceğini tahmin eder. Hemen yünün arasına girip saklanır. Yaklaşmakta olan kişi, bunu fark eder. Yaklaşır, değneği ile vurup:

—Kocaoğlan kalk, der. Çoban sırtına yapışmış yünlerle homurdana homurdana kalkıp ormana doğru gider. Bir daha geri dönmez. İnanişâ göre ayılar, bu giden cimri şahıstan türemiştir.

31. AYI İLE HIRSIZ

Ordu'nun Ulubey ilçesinin köylerinde, bir ayı ile insanın yaptığı hırsızlığa dayalı olarak şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılanlara göre; önceleri köylerde meyveler, günümüzdeki gibi bol değilmiş. Ay ışığında köye inen bir ayı, köyde nadir bulunan armut ağaçlarından birine çıkar. Hırsızın biri de gece vakti, ayıdan habersiz aynı armut ağacına çıkar. Armutları toplayıp sepete koymaya başlar.

Hırsız, bir süre sonra bakar ki ağaçta ayı var. Hiç sesini çıkarmadan ağacın gövdesine iyice sarılıp gizlenir.

Hırsız fark etmeyen ayı, armudu dalından koparıp ay ışığına tutar. Armudun iyi olup olmadığını kontrol eder. Hırsız, ayının bu hareketiyle kendine armut uzattığını zannederek:

—Ben istemem, diye bağırır.

Ayı ve hırsız, ikisi birden korkudan ağaçtan düşerler. Ayı, alttaki fasulye sınığına geçerek ölür. Hırsızın ise bir kolu kırılır. Köydeki herkes durumu anlar ve sürekli, “Armudun iyisini hanginiz yedi?” diye sorarlar. Hırsız ise “Armudun iyisini ayı yedi.” diye cevap verir. Bu söz, “Armudun iyisini ayı yer.” şeklinde yaygınlaşır.

32. AY İLE GÜNEŞ

Anlatılanlara göre güneş; gökçe bir oğlan; ay ise güzel bir kızmış. Ay, bir gün güneşe âşık olur. Onbeşlediği bir gün güneş, bu aşkını aya açıklar. Ay da zaten güneşe âşıktır ve bu aşkını bir türlü söyleyememektedir. Güneşin sözlerinden cesaret alarak, o da onu sevdiğini söyler.

Ayın her onbeşlemesinde ay ile güneş buluşuyor, geleceklerine ait tatlı hayaller kuruyorlarmış. Hatta son buluşmalarında, evlenmeye karar vermişler.

Onların bu şekilde birbirlerini sevmelerini kıskanan bir cadı kadın vardır. Bu kadın, güneşe giderek ay hakkında yanlış bilgiler verir ve onu aydan soğutur. Ay ise bütün olan bitenden habersiz, güneşin etrafında dolanıp durur, ancak güneşin kendisiyle konuşmamasına çok üzülür. Bir gün güneş, aya:

—Boşuna arkamda dolaşıp durma, seninle evlenmeyeceğim. Benden umudunu kes, der. Bu sözlerle anlam veremeyen ay:

—Kıyamete kadar senden ümidimi kesmeyeceğim, bir gün suçsuz olduğumu anlayacaksın, der.

Ay ile güneşin ilişkileri böylece sona erer. Ancak ay, güneşi bir türlü unutamaz. Her onbeşlemesinde, hasretle güneşe bakmak ister, ancak güneş onun gözüne parmaklarını uzatarak görmesine engel olur.

İnanışa göre, insanların güneşe bakamayışlarının sebebi de buymuş. Çok yakışıklı bir yiğit olan güneş, kendisini göstermemek için ışıktan parmaklarını uzatmış. Meğer güneşe bakıldığında insanın gözünü delercesine gelen ışıklar, onun ince parmaklarıymış.

33. AYYILDIZ KAYASI

Ordu iline bağlı Kumru ilçesinin Düzoba Yaylası; yaylacılık geleneğinin hâlâ sürdüğü, tabiat bakımından çok güzel yerlerden biridir. Düzoba Yaylası, ayrıca pek çok efsanenin mekânı olmak bakımından da özellik göstermektedir. Bunlardan biri şöyledir:

Rivayete göre; vaktiyle Türk komutanlarından biri, bir savaştan dönmektedir. Düzoba Yaylası'na gelince manzarasına hayran kalır ve burada konaklar. Konakladığı sırada burada abdest alır ve namaz kılar.

Namaz kıldığı kayanın üzerinde, ibriğin koyulduğu yerin izleri ile komutanın ayak izleri kalır. Bu izler hâlâ durmakta ve korunmaktadır.

O tarihten sonra sabahın ilk güneşi vurduğunda bu kayadan yere akseden gölgede, ay yıldız oluşur. Bu yaylada kalan insanlar, sabahları merakla buraya gelir ve ay yıldızı seyrederler.

34. AZDEHİRİN GÖLÜ

Trabzon iline bağlı Araklı ilçesinin Kayaici köyü yakınlarında bulunan Azdehirin Gölü, yüksek kayaların arasından geçen bol sulu derenin doğal olarak oluştuğu bir göldür.

Rivayetlere göre, evvel zaman içinde bu gölde iki canavar varmış. Bu canavarlar, etrafa dehşet saçarlarmış. Yürüdükleri ve ayak bastıkları yerler titrer, baktıkları yerler yıkılırmış. Olağanüstü güce sahiplermiş.

İnsanlar, korkudan çok huzursuz olmuşlar. Çevrede yaşayanlar, dışarı çıkamayacak hâle gelmişler.

Bu durumu yani zulmü Hazret-i Ali duyar. Yörede yaşayanları kurtarmak için atıyla gelir, bu canavarları göldeki kayalara bağlayıp geri döner. Böylece yöre halkı, rahat bir hayat sürer.

35. BALAK BABA

Anlatılanlara göre, Tokat'ta çok eskiden Balak Baba isimli ermiş bir kişi yaşarmış. Yine o zamanlarda burada, Yağmuroğulları diye bilinen bir sülâle oturmaktaymış. Yağmuroğulları ailesinden Hüseyin adlı bir kişi, Balak Baba'nın dergâhında hizmet edermiş.

Bir gün Yağmuroğulları ailesinden birisi vefat eder. Balak Baba bunu duyunca hizmetinde çalışan adamı yanına çağırıp:

—Oğlum Hüseyin! Duydum ki falanca yakının vefat etmiş, sakın ola ki sen o mirastan almayasın. Onun küçük çocukları vardır. O çocuklar büyüyene kadar o mirasa dokunma, der. Adam, Balak Baba'ya:

—Tamam, der. Fakat hocanın sözünü dinlemeyip mirastan alır. Bunu duyan Balak Baba ellerini açıp:

—Ey Allah'ım! Sen de bu sülâleye artık evlat görmeyi nasip etme, diye beddua eder.

Hoca öyle der demez, Yağmuroğulları'ndan Hüseyin Efendi aklını yitirip delirir. Şimdi yaşayan Yağmuroğulları'nın ya çocuğu olmaz ya olanlar yaşamaz. Doğup büyüyenler de akıllarını kısa sürede kaybederler.

36. BALIKLI ÇEŞME

Balıklı çeşme; Kiğı ilçesinin 10 km ilerisinde, Hacı Halil mevkiinde bulunmaktadır. Bu çeşmenin yapılış tarihi belli değildir. Ancak çok eskiden yapıldığı bilinmektedir. Adı geçen çeşme, hâlen durmakta ve özellikleri ile görenleri hayrete düşürmektedir.

Rivayetlere göre; vaktiyle burada yaşayan çok zengin bir kişinin, çok güzel bir kızı varmış. Çevrede köylerdeki gençler, bu kıza hayranmış.

Bu güzel kızı görmek isteyenler, eften püften sebepler bulup evin çevresinde dolaşırlarmış. Kız, durumdan rahatsız olduğu için fazla dışarı çıkmamış.

Köyün hemen önünden büyük bir akarsu geçmekteymiş. Perisuyu adı ile bilinen bu ırmak, ayrıca iki köyün sınırı imiş.

Anlatılanlara göre; karşı köyden bir zenginin oğlu, bu güzel kıza vurgundur. Kızın ise bu gençte gönlü yoktur. Kız, köyünde bulunan Abdi isimli başka bir fakir gence gönlünü vermiştir. Bu genç de bu kıza âşıktır. Genç, öyle sevdalıdır ki kavalını alıp sürekli dağlara çıkar, yanık yanık kaval çalar. İşitenler, “Abdi, derin sevdalanmış.” demektedir.

Aradan zaman geçer. Kızın babası, kızının bu gence âşık olduğunu öğrenir. Kızını eve hapseder. Genci de çağırarak şöyle der:

—Hey delikanlı! Kızımın peşini bırak, yoksa kendini yok bil. Abdi:

—Ağam, ağam! Kızınla biz birbirimizi seviyoruz, ayırma bizi, der. Ağa kızarak:

—Defol! Yoksa seni sürüm sürüm süründürürüm ha, diyerek genci kovalar. Genç, yine dağlara çıkar.

Bir zaman sonra karşı köydeki zengin adam, gelip kızı oğluna ister. Kızı verirler. On beş gün, on beş gece düğün devam eder. Kızı köyden çıkardıklarında kız, iki gözü iki çeşme ağlamaktadır.

Bu arada köydeki genç de köyün alt kısmında, suyun kenarında onları seyretmektedir. Hem ağlayıp hem kaval çalmaktadır. Ara sıra da elini yukarı kaldırarak kendisine yardım etmesi için Tanrı’ya yalvarmaktadır. Bu sırada kızın atı, ırmağın kenarında topraktan kayarak suya düşer. Kız ve at kaybolur. Abdi, bunu görür görmez koşar suyun kenarına:

—Allah’ım! Benim de canımı al, kurtulayım, der.

Bu arada Abdi de kaybolur. Abdi’nin kaybolduğu yerde bir taş görünür. Bu taş, bir insanı andırmaktadır. Sonradan taşın hemen altından bir su çıkar. Bu sudan her cuma günü, akşamları balık akmaktadır. İnanişe göre, bu durum hâlen devam etmektedir. Fakat bu balıkları yiyenler hastalanmaktadır.

37. BALIKLI GÖL

Zara’nın Koçkiri bölgesinde, Balıklı Göl adıyla bilinen bir göl bulunmaktadır.

Efsaneye göre, bu gölün olduğu yerde bir karı koca huzur içinde yaşamaktaymış. Bunların toprak damlı küçük bir evleri ve bir de ahırları varmış. Burası küçük bir düzlükmüş. Kocası, eşini evde bırakıp çalışmaya gidermiş. Kadın da her gün iş dönüşü, kocasını kapıda karşılamış.

Genç gelin, bir gün kocasının gelip gelmediğine bakmak için kapının önüne çıkar. Gelin, kapının önünde dururken oradan bir Hristiyan delikanlı geçmektedir. Bu delikanlı, gelinin güzelliğine hayran kalıp der ki:

—Gelin kardeş! Gel, Allah'ını seversen bir kez yüzünü öpeyim.

—Gelin, Allah'ın adını andığı için yüzünün öpülmesine izin verir. Daha sonra kocası gelince olanları, heyecanlı heyecanlı anlatır:

—Allah'ın adını andığı için öpmesine izin verdim, der. Kocası dışarıya çıkarak kocaman bir ateş yakar. Karısını dışarıya çağırıp:

—Karı! Allah'ını seversen kendini şu ateşe at, der.

Gelin, gözünü kırpmadan kendini ateşe atar. Gelin kendisini ateşe atar atmaz, ateşin yandığı yer ve çevresi göl hâline gelir. Gelin de balık hâline dönüşür.

Bu efsaneden dolayı göl, çevrede yaşayanlar tarafından kutsal sayılmaktadır. Bu gölde balık avlanmaz, çevresi kirletilmez.

38. BALIKLI SU

Balıklısı, Giresun iline bağlı Keşap ilçesinin bir köyünün adıdır. Köy sınırları içerisinde, küçük bir gölün bulunması ve içinde balık olmasından dolayı köye, *Balıklısı* adı verilmiştir:

Balıklısı Gölü; köy merkezinden tahminen bir kilometre yukarıda, taşlık bir arazinin kenarında, bir ceviz ağacının alt kısmındadır. Göl, yaklaşık 40 metrekare genişliğindedir. Derinliği belli değildir. Gölün içinde, yaklaşık 30 cm uzunluğunda bir balık yaşamaktadır. Balıklısı köylüleri, bu balığı özenle korumaktadır.

Rivayetlere göre bu balık, çok uzun zamandan beri gölün içinde tek başına yaşamaktadır. Balıklısı köylüleri, bu balık hakkında şöyle bir hikâye anlatmaktadır:

Göldeki balık; çok eskiden tutulup kızgın bir tavaya konulmuş, pişirilip yenecekmiş. Balık, tavadan zıplayıp tekrar göle düşmüş. Bu balığı gölden alıp başka bir göle koymuşlar. Çok kısa bir zaman içerisinde balık, aynı göle geri gelmiş.

Bu ufacık gölün çevresinde hiçbir akarsu bulunmamaktadır. Köyün yaşlıları, balığın dedelerinin zamanından çok öncesinden beri yaşadığını söylemekte. Köy sakinleri, bu balığın köylere uğur getirdiğine, balığın öldürülmesi hâlinde kıtlık olacağına, hatta dünyanın yıkılacağına inanmaktadır.

39. BALKIZI

Malatya'nın Yeşilyurt ilçesine bağlı Bostanbaşı köyünün eski ismi, Barguzu'dur. Barguzu (Bostanbaşı)'nın ismi, şu efsaneye dayanmaktadır:

Rivayete göre, Türkmen boylarının beylerinden birinin kızı hastalanır. Hastalanan bu kızı, şifa aramak için hekim hekim gezdirirler. Hiçbir hekim bu kızcağızın derdine çare bulamaz.

Gerek havası, gerekse suyu bakımından hastalığa iyi gelecek bir yer aramaya başlarlar. Birçok yer görüp geçerler, beyin kızının hastalığına şifa veren bir yer bulunamaz.

Şimdiki Barguzu denilen yerden geçerken burada mola vermeye karar verirler. Mola verdikleri süre içerisinde havası güzel, suyu lezzetli olan bu şirin beldeyi çok beğenirler. Ayrıca buranın havası, kızın hastalığına da iyi gelmiştir. Bey, bunu fark edince çok sevinir ve buraya yerleşmeye karar verir.

Rivayete göre; Barguzu'ya gelmeden önce kız, balı çok sevmekteymiş. Bu kız, Barguzu'ya gelip şifa bulduktan sonra Barguzu'ya yerleşen diğer insanlara, kapı kapı dolaşıp bal dağıtırmış. Bu nedenle kıza, "Balkızı" adı vermişler.

Bir süre sonra bal dağıtan kız, beldenin sembolü hâline gelir. Daha sonra bu beldeye kızın isminden dolayı, "Balkızı" adı verilmiştir.

İnanışa göre "Balkızı" ismi, bazı Türkçe kelimelerde olduğu gibi dildeki değişmelerin azizliğine uğrayarak "Barguzu" hâlini almış. Daha sonraki yıllarda bu isim, "Bostanbaşı" olarak değiştirilmiştir.

40. BASUKTAŞI

Basuktaş, Tokat ilimizin Niksar ilçesine bağlı olan Cer köyünde, bir tarlanın ortasında bulunmaktadır. İnanışa göre Basuktaş, şifa dağıtan bir taştır. Bu yüzden Basuktaş'ı görmek için Cer köyüne gidenlerin sayısı, azımsanamayacak kadar çoktur.

Bu taşın adına, çocukların ayakları üzerine basamamasından dolayı Basuktaş denilmiş ve öyle kalmıştır.

Rivayete göre Basuktaş'ın bulunduğu tarlanın sahibi İnce Ali Bey, gelip gidenler tarlaya zarar verdiği için, taşı tarlanın ortasındaki yerinden kaldırıp köyün alt tarafında bulunan dereye atar. Taşın atıldığı akşamın sabahı köylüler, taşın aynı yere döndüğünü görünce çok şaşırır. Bu olaydan sonra taşın şifalı olduğuna inançları daha da artar.

Anlatılanlara göre, on iki yaşına kadar yürüyemeyen. ... isimli bir kız çocuğunu Basuktaş'na getirip yıkamışlar. Çocuk taşın üzerinden yürüyerek inmiş ve evine yürüyerek gitmiş. Üç yaşına kadar yürüyemeyen diğer bir çocuk da bu taşın üzerinde yıkandıktan sonra sağlıklı bir biçimde yürümeye başlamış.

Köylülerin anlattığına göre, taşta yıkanmanın şartları varmış. Öncelikle, taşın şifası cumartesi günleri tecelli edermiş. Dışarıdan gelen insanların, köyde ilk gördükleri kişiden yıkanma konusunda yardım istemesi gerekirmiş. Yardım istenen kişi, elindeki işi bırakıp gelen hastayı yıkamaya gidermiş. Anlatılanlara göre gelen hasta, o gece köyde yatmamalıdır.

Bu taş, günümüzde de ziyaret edilmektedir. Taşın bulunduğu Cer köyü ise bu taştan dolayı meşhur olmuş ve ziyaret edenleri çoğalmıştır.

41. BAŞGUZÖREN

Türklerin Ordu ili ve yöresini vatan yapmaları kolay olmamıştır. Pek çok savaş yapılmış, kan dökülmüş ve can verilmiştir.

Rivayete göre; Ünye'nin fethedilmesinde bugün Başguzören, Kümbet Tepesi'nde yatan zatın büyük emeği vardır.

Vaktiyle Boğazağzı mevkiinde bir savaş olur. Yüzbaşının biri, düşmanın kılıç darbesiyle başını kaybeder. Bu yüzden bu mevkiinin ismi, Boğazağzı kalmıştır.

Yüzbaşı, başı yere düşünce onu yerden kaldırıp kolunun altına alır ve yüksek bir tepeye çıkmak ister. Askerleri onu takip etmeye başlar. Her gördüklerine:

—Buradan kellesi koltuğunda bir kişi geçti mi, sorusunu sorarlar. İlk soran bir çavuştur. Rivayete göre; Çakmak köyünün Çavuşlu mahallesinin ismi, soru soran çavuştan kalmaz.

Askerler, komutanlarını ısrarla aramaya devam ederler. Biraz gittikten sonra aynı soruyu tekrar sorarlar. Buradaki insanlar, gördüklerini söylerler. Askerler, nasıl yetişebileceklerini sorarlar:

—Şuradan gidin, bu yol keseciktir, kestirmedir, cevabını alırlar. Anlatılanlara göre, Yiğitler köyüne bağlı Kesecik mahallesinin ismi de bu sözden kalmaz.

Yüzbaşı, bir süre gittikten sonra bir tepeye çıkıp düşer. Onu kimse bulamaz. Vücudu kurtlanır. En son ulaştığı ve cesedinin kurtlandığı yerin ismi ise “Kurtlubey” kalır. Yüzbaşının başı yuvarlanır ve bir yere kadar gelir. Başının durduğu yerin ismi, “Başguzören” kalır. Sonra kurtlu vücut, tekrar başını aramaya çıkar. Başguzören'de bulur ve orada durur.

İnanışa göre şehit olan komutan, yatmakta olduğu bu tepeyi manevî olarak sahiplenir. Oradan kimseye ağaç kestirmez. Kesen insanları gece rahatsız eder. Rahatsız olan kişi; odunu yakmamışsa odunu, yakmışsa külünü geri bu tepeye götürmek zorunda kalır.

42. BAŞINA TAŞ YAĞAN HIRSIZ

Rivayete göre; eskiden insanlar arasında hırsızlık, haksızlık, cinayetler ve zina yaygınlaştığında Tanrı, insanların aklını başına getirmek ve cezalandırmak için gökten taş yağdırmış. Hiç olmayacak bir durumla karşılaşıldığında, “Vallahi başımıza taş yağacak.” denir ya, bu söz o zamandan kalmış.

Çok eskiden Tokat ilimize bağlı Niksar’ın Çalca köyünde, bir adam yaşamaktaymış. Bu adamın bir kabahati varmış. Adam hırsızmış. Çalışmaz, başkalarının üzerinden geçinir, insanlara zarar verirmiş. Adam, köyde soymadık ev bırakmamış. Köylüler, evlerinde huzurla oturamaz olmuşlar. Ancak ellerinden de bir şey gelmiyormuş.

Komşuları ve arkadaşları adama hırsızlık alışkanlığını bir türlü bıraktıramamışlar. Sonunda adama:

—Sen bizim canımızı çok yakıyorsun, hepimizin evini soydun. Senin yüzünden helâlimizi bile ağız tadıyla yiyemez olduk. Başına taş yağsın, yuvan olmasın, diye beddua etmişler.

Günün birinde, köylülerin bedduası tutmuş. Cezasız suçun olmayacağı kanıtlanırcasına, adamın evine taş yağmaya başlamış. Adam ne yapacağını şaşırmış, taşlardan korunmaya çalışıyormuş. Lâkin nafile! O günden sonra adam pişman olmuş, Allah’tan af dilemiş. Adam, köylülerinden ve arkadaşlarından özür dilemiş. Bir daha da hırsızlık yapıp kimseye zarar vermemiş.

43. BAYDIĞIN DAĞLARI

Baydığın Dağları, Küçük Baydığın Dağı ve Büyük Baydığın Dağı olmak üzere birbirini takip eden dağ sıralarıdır. Sivas’a bağlı Divriği ilçesinin sınırları içerisinde yer alırlar. Büyük Baydığın Tepesi üzerinde bir türbe ve adak yeri bulunmaktadır. Halk arasında burası, “*Kara Baydığın*” olarak bilinmektedir.

Efsaneye göre, Divriği Iğımbat Dağı eteklerinde şehit düşen Hüseyin Gazi’nin öcünü almak için Battal Gazi, Baydığın Dağı’na gelir. Dağın yamaçlarında çok şiddetli bir cenk olur. Battal Gazi’nin askerleri, çok sayıda şehit vermesine rağmen Rum askerlerini yenerler.

Baydığın Dağı’nda şehit olanların içinde, *Bay Tigin* adında bir yiğit de bulunmaktadır. Cenkten sonra, şehit olan yiğitten dolayı bu dağa, *Baytigin* adı verilir. Zamanla bu ad, “*Baydığın*” şekline dönüşür; aynı zamanda sıra dağların ismi olarak tarihe mal olur.

44. BAYKUŞ

Bilindiği gibi kuşlar günün ışımasıyla ortaya çıkar, akşam karanlığı ile kendi dünyalarına çekilirler. Yalnız baykuş, bunlar içerisinde istisnadır. O, günün karanmasıyla ortaya çıkar, gece yarısına kadar öter ve şafak vakti yaklaştı mı ortadan kaybolur.

Efsaneye göre, bunun sebebi şöyledir: Hanım sultanın biri, padişah olan kocasından kuş kemiklerinden bir saray yaptırmasını ister. Padişah, bunun mümkün olamayacağını düşünür ve hanım sultanın her hatırlatmasında meseleyi geçiştirmeye çalışır. Fakat hanım ısrarlıdır. Sürekli padişahı rahatsız eder.

Padişah, sultan hanımı kandıramayınca kuşlarla konuşabilen bir adam aramaya başlar. Bulur da. Adama durumu anlatır. Kuşların tamamının bir toplantı bahanesi ile bir araya toplanmasını emreder. Haber, kuşlara duyurulur. Kuşlar, söylenen yerde toplanır. Yoklama yapılır. Baykuşun orada bulunmadığı anlaşılır. Niye gelmediği padişah tarafından sorulur. Diğer kuşlar nedenini bilemez. Getirilmesi için görevliler gönderilir.

Görevliler, baykuşu bulup toplantıya niye gelmediğini sorar. Baykuş; durumu önceden öğrendiğini, bütün kuşların öldürülmek üzere bir araya getirildiğini söyler. Görevli kuşlar buna inanmaz. Onu, zorla götürmeye çalışır. Bu arada tüylerinden tutup götürmeye çalıştıkları için baykuşun bütün tüyleri yolunur. Çırılçıplak kalır. Her şeye rağmen padişahın huzuruna getirirler.

Padişah, baykuşa niçin toplantıya gelmediğini sorar. Baykuş durumdan daha önce haberdar olduğu için korktuğunu, bu yüzden gelmeye cesaret edemediğini söyler. Padişah, bu açıklamadan sonra kuşların huzurunda çok zor durumda kalır. Yaptığı hatanın farkına varır ve bütün kuşları serbest bırakır.

Baykuş; çırılçıplak kaldığını, bu durumun telâfi edilmesini padişahın ister. Padişah, diğer kuşların her birinin baykuşa birer tüy vermesini ister. Baykuşun tüyleri tekrar büyüyünce ödünç verilen tüylerin herkese iade edilmesini de baykuşa bildirir. Toplantı, bu şekilde son bulur.

Baykuş, aldığı ödünç tüyleri giyinir. Kendisine çok yakıştığını fark eder. Ödünç aldığı tüyleri bir daha iade etmez. Diğer kuşlar durumu fark edince baykuşu aramaya başlar. O da çareyi, diğer kuşların uyuduğu zamanlarda ortaya çıkmakta bulur.

İnaniş'a göre; bu yüzden diğer kuşlar gündüzleri, baykuş geceleri gezer.

45. BEHZAT-I VELİ

Behzat-ı Veli, vaktiyle Tokat'ta yaşamış önemli bir tarihî şahsiyettir.

Rivayetlere göre, Behzat-ı Veli'nin yanında hizmetine bakan yaşlı bir kişi varmış. Bu kişi, efendisini çok severmiş.

Bir gün Behzat-ı Veli'nin hizmetçisi, hastalanıp yatağa düşer. Gün geçtikçe iyileşeceğine daha da kötüye gitmektedir. Bir ara kendine gelip gözlerini açar. Behzat-ı Veli, yaşlı yardımcısının kendisine geldiğini görünce:

—Ey benim sadık dostum! Ecel zamanı geldi, Kelime-i Şehadet getir, der. Sonra sözlerine:

—Dostum! Kabirde sana sorarlar: Dinike Rabbike? (Dinini, Rabb'ini sorarlar). Sen ne cevap vereceksin, diye devam eder. Yaşlı hizmetçi:

—Vallahi, ben Behzat-ı Veli'nin hizmetkârıydım derim, der.

Çok geçmeden yaşlı hizmetkâr vefat eder. Namazını kılıp defnederler. Herkes çekilir, mezarın başında bir tek Behzat-ı Veli kalır:

Behzat-ı Veli, mezarın başında dua okumaktadır. Dua okurken sual melekleri gelir. Hizmetkâra; dinini, Rabbi'ni sorarlar. Hizmetkâr da aynı cevabı verir:

—Behzat-ı Veli'nin hizmetkârıyım, der. Melekler:

—Madem sen Allah dostunun hizmetkârısın, öyle ise bizim seni hesaba çekmemiz olmaz, deyip giderler.

Behzat—ı Veli de oradan mutlu bir şekilde ayrılır.

46. BEREKET GEYİKLERİ

Ordu iline bağlı Akkuş ilçesinden derlenen efsaneler içerisinde, yabanî geyik ile ilgili olanların önemli bir yeri vardır. Pek çok efsanenin içerisinde geyik motifi bulunmaktadır.

Rivayete göre; Akkuş'a bağlı Çavdar köyü, eskiden topraklarının verimiyle ünlüymüş. Çok çalışkan olan bu köyün insanları; sabanlara yabanî geyik koşar, tarlaları bu şekilde işlerlermiş.

Bir gün köylülerden biri, yine tarlasını işlemek için yabanî geyikleri boyunduruğa takar. Öğleye kadar tarlada çalışır. Öğle vakti, geyikleri tarlada bırakıp hovardalık yapmaya gider. Geri döndüğünde bakar ki ne geyik var ne saban ne de boyunduruk. Geyiklerin ne için ortadan kaybolduğunu anlar. Fakat olanları kimseye söyleyemez.

Bu olaydan sonra, köyde tarlayı işlemek için hiç kimse yabanî geyik bulamaz. Köyde her şey değişir, bir kıtlıktır sürüp gider. Geçim şartları zorlaşır. Arpa, buğay, mısır ekilse bile emeği karşılamaz.

47. BİR YUDUM SU VE SERÇE KUŞU

Çok eski zamanlarda bir yolcu, çölün ortasında susuz kalmış. Başlamış su aramaya. Fakat çölün ortasında su ne arasın! Çaresiz, sağa sola bakmaya başlamış. Bakmış ki kuşlar uçuşuyor. Denize düşen, yılanı sarılır derler. Yolcu, susuzluğunu gidermek için önce kargadan bir yudum su ister. Karga:

—Hadi oradan! Sen de kimsin ki ben sana su getireyim. Şimdi gideceğim, suyu biriktireceğim, sana getireceğim. Bu uzun iş... Hayır, getirmiyorum, der. İnsanlara yardım etmeyi sevmediği için o günden beri kargaları kimse sevmezmiş.

Yolcu, daha sonra çısa kuşlarını* görür. Boğazı kurduğu için güçlükle sesini duyurup:

—Ben çok susadım, susuzluktan öleceğim. Ne olur bana bir yudum su getir, der. Çısa kuşu, önemsemeyerek yarım yudum su getirir. Bu su, susuz adama yetmez. Bu olaydan dolayı; bu kuşun etinin yarısı yenir, yarısı yenmezmiş.

Daha sonra, vefalı kınalı serçe kuşundan bir yudum su ister. Serçe kuşu, küçücük olmasına rağmen gagasıyla uğraşa uğraşa, defalarca su gözesine gidip gelerek bir yudum su getirir, yolcuya ulaştırır. Yolcuyu ölmekten kurtarır.

Yolcu, serçe kuşuna dua eder. İnanişâ göre, serçe kuşlarını o yüzden insanlar çok sevmiş. Onlar, yardımı sevdikleri için cennetlik kuşlarmış.

48. BOLAK BABA

Bolak Baba Türbesi, Niksar'a bağlı Boğazbaşı köyüne iki kilometre uzaklıkta olan bir mevkidedir. Bolak Baba'nın Dânişmendliler zamanında yaşadığı ve Melik Gazi'nin kardeşi olduğu rivayet edilmektedir.

Melik Dânişmend Gazi ise Dânişmendlilerin ünlü hükümdarıdır; öldükten sonra ona Niksarlılar tarafından bir türbe yapılmıştır. Kardeşi Bolak Baba ise girdiği bir savaşta şehit düşmüş, fakat adına bir türbe yapılmamıştır.

Rivayete göre; Bolak Baba'nın bir türbesinin olmayışı, Dönekse (Boğazbaşı) köyünde varlıklı bir ağaya, rüyasında malum olur. Uzun süredir evli olmasına rağmen bu ağanın bir türlü erkek çocuğu olmuyormuş. Yaşı da epeyce ilerlemiş. Adam, bu nedenle çok üzülmekteymiş:

—Allah'ım! Bana da bir erkek çocuk ihsan eyle, diye Allah'a yalvarıyormuş.

Günlerden bir gün ağa, rüyasında asker elbisesi giymiş yaşlı bir adam görür. Asker, ağaya:

—Ben ve askerlerim savaşta şehit olduk. Yattığımız yere insanlar geliyor ve üzerimizi çiğniyorlar. Sen bana bir türbe yaparsan ben de sana bir erkek çocuğu veririm, diyerek şehit olduğu yeri tarif eder.

Adam, sabahleyin gördüğü rüyayı karısına anlatır. Fakat karısı inanmaz. Her insanın böyle rüyalar görebileceğini, önemsenecek bir durumun olmadığını söyler. Ağa, ertesi gün tekrar aynı rüyayı görünce, bunda bir keramet olduğunu anlar, rüyasında şehidin tarif ettiği yere gider. Şehidin anlattıklarının doğru

olduğunu görünce, sözünü tutup oraya bir türbe yaptırır. Bir yıl sonra da ağanın bir erkek çocuğu dünyaya gelir.

Ağa, başından geçenleri köylülerine anlatır. Köylülerden de buna benzer rüyalar görenler olmuştur. Hastalar şifa; dileği olanlar hayır bulmak için türbeye giderek dua etmeye başlarlar. Hastalıkları geçerse adak adayıp kurban keserler. Çevre köylerdeki yoksulları da davet edip onlara kurban eti verirler.

Türbedeki dua işlemi şöyle olmaktadır: Türbenin kapısından girerken besmele çekip kapının kenarı öpülür. Daha sonra içeri girilip türbe taşının kenarları öpülür, üç defa Fatiha süresi okunur ve bir mum alınıp ortadaki taş dikilir. Mumun düşmemesine dikkat edilir. Son kez dua edilip dilek söylenir, adak adanır.

Türbedeki dua işleminden sonra; adağı kabul olan kişi, adağını yerine getirmezse başı dertten kurtulmaz ve işleri yolunda gitmez.

Türbenin yanında bulunan bir ağacın dalları, öyle bir şekil almıştır ki, bir atı andırmaktadır. Görenleri hayrete düşüren bu şekildeki atın ön ayakları havada durmaktadır. Elle işaret edilip başkasına gösterilmesinin günah olduğuna inanılmaktadır. Türbe, günümüzde de yöre halkı tarafından şifa amacıyla ziyaret edilmektedir.

49. BUĞDAY BAŞAĞI

Rivayetlere göre, çok eski zamanlarda buğdayın kökünden tepesine kadar her tarafı ürün oluyormuş. Hasat zamanı çok daha fazla ürün alınıyormuş, ayrıca bereketi de bir başka imiş. Şimdiki gibi başak, sadece buğdayın tepesinde olmazmış.

Bir gün kadının birinin misafiri gelecektir. Misafirlere hazırlık yapmakta, aynı zamanda da evin temizliğiyle uğraşmaktadır. Kadın, birden çocuğunun altını kirlettiğini fark eder. Misafirler geldiğinde çocuğun pislüğünü görmesinler diye, buğdayla çocuğun altını siler.

O anda Allah, insanların bu nimete lâayık olmadığını düşünüp melekler yardımıyla, buğdayı alttan itibaren sıyırmaya başlar. Artık buğday hiç olmayacakmış.

Köpekler, kediler ve kuşlar aç kalacaklarını anlayınca Allah'a yalvarmaya başlarlar. Allah da ekinin başındaki buğdayı kediler, köpekler ve kuşlar için tekrar onlara bağışlar. Fakat insanlar, o günden sonra buğdayın sadece tepesinden faydalanabilmişler.

İnanişâ göre insanlar; kediler, köpekler ve kuşların hatırına buğday ekip biçiyorlarmış. Onların duası kabul olmasa, kim bilir insanlar ekmeği neyden yapacaktı?

50. BÜLBÜL

Rivayete göre, Hazret-i İbrahim ateşe atılınca bülbül ateşi söndürmek için bütün gücünü kullanarak gagasıyla su taşımış. Onun bu hâlini gören diğer kuşlar gülererek:

—Senin bir damla suyun bu kocaman ateşe ne yapabilir? Vazgeç bu sevdadan, demişler.

Bu sözlere içeren bülbül:

—Benim elimden gelen bu, ateşi söndüremesem de bu uğurda yanarım, diyerek çalışmasını sürdürmüştü.

Bu olaydan sonra Tanrı tarafından, bülbüle ödül olarak güzel ses verilmiş. Bu yüzden bülbül, güzel ötermiş.

51. CAMİ VE MEDRESENİN YER DEĞİŞTİRMESİ

Danışman köyü, Ordu iline bağlı Çamaş ilçesinin eski köylerinden biridir. Köyün ismi, muhtemelen Dânişmendlilerden gelmektedir. Ya onlar tarafından fethedildiğinden ya da Dânişmendli ailesinden biri, bu köye yerleştiğinden bu ismi almış olmalıdır.

Bu köyde çok eskiden yapılmış bir cami ve bir medrese bulunmaktadır. Cami ve daha sonra okul hâline getirilen medrese için ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre vaktiyle köylüler, bir cami ile bir medrese yaptırmak isterler. Oturup kararlaştırırlar. İmece geleneği içerisinde herkes üzerine düşeni yapar. Uzun çalışmalardan sonra cami ve medrese bitirilir ve dualarla açılışı yapılır.

Ertesi sabah buraya gelenler, gözlerine inanamazlar. Ortada ne cami vardır ne de medrese. Çevreyi araştırırlar. Bakarlar ki cami ve medrese yer değiştirmiş. Kocaman binalar hiç bozulmadan bir başka yere gitmiş ve sağlam bir şekilde duruyor. Olanlara bir anlam veremezler. Düşünüp taşınırlar. Sonunda sökülüp eski yerine getirirler.

Bir sonraki sabah aynı durumla yeniden karşılaşırırlar. Yine yerine getirirler. Fakat bu defa beklemeye karar verirler. Köylü, üç kişi seçip gece binaları gözlemek için görevlendirir. Bekçiler, çevreye saklanıp binaları gözlemeye başlar.

Gece olunca yüzleri tam olarak seçilemeyen üç kişi gelir. Cami ve medreseyi bir kağına yükleyip taşırlar. Güzelce yerleştirip ortadan kaybolurlar.

Bekçiler, hemen gidip durumu köylülere anlatır. İşin içinde işler olduğunu anlayan Danışmanlılar, cami ve medreseyi bir daha yerinden oynatmazlar.

52. CAZI BABAANNE

Dede ve ninelerimizden duyduklarımıza göre, eskiden “cazı” diye bir yaratık varmış. Bunun en büyük özelliği; gece karanlıkta çeşitli şekillerde görünmesi, özellikle de süt bebeklerini uykuda yakalayıp diri diri ciğerlerini çıkarıp yemesi imiş.

Rivayetlere göre çok eskiden evin birinde; bir gelin, beyi ve kaynanası ile mutlu bir şekilde hayatını sürdürürmüş. Bir gün bu gelinin nur topu gibi bir çocuğu dünyaya gelir. Zavallı anne ve baba daha sevinçlerini yaşamadan, bir iki gün içinde bebek, ağzı kan revan içinde ölür.

—Allah’ın emri ne yapalım, diyerek anne baba çocuğu toprağa verir.

Yıllar sonra ikinci çocukları olur. Aynı şekilde o çocuk da iki gün yaşadıktan sonra, birinci çocuk gibi, ölür. Artık anne baba, ne yapacaklarını şaşırır. Gel zaman, git zaman üçüncü çocukları da dünyaya gelir. Bir gün çocuğun annesi, lohusa hâlinde iken, gece yatağında uyurken bir örümceğin hızla bebek üzerine doğru gittiğini görür.

Eliyle vurup onu öldürmek ister. Ne var ki örümcek düşer, bir ayağı kırılır. Uyku hâlindeki anne:

—Sen artık ölürsün, diyerek örümceği bırakıverir.

Yatağında uyuyan gelin; her zamanki gibi sabah erkenden kalkar, ateşi yakar ve hayvanların bakımı için ahıra gider. Eve dönünce kaynanasının daha kalkmadığını görür. Vakit epeyce geçtikten sonra gelin kayınvalidesinin odasına girer. Kayınvalide:

—Hastayım gelinim, kalkamıyorum, der. Gelin:

—İlaç getireyim de iç, diyerek ilacı içirir. Kayınvalide ilacı içtikten bir müddet sonra tuvalete gitmek için yatağından doğrulmak ister. Ancak:

—Ah bacağım, feryadı içinde tekrar yatağa düşer. Bunu gören gelin durumu anlar, hemen kocasının yanına koşar ve durumu anlatır.

İşin sonunda, o nur topu gibi bebeklerin ciğerini kazıyıp kanını içenin bu kaynana olduğu, babaannenin bir cazı olup örümcek şeklinde dolaştığı apaçık ortaya çıkar.

53. CIĞIŞTAK TAŞLARI

Cığıştak Taşları efsanesi, Sivas ilimize bağlı Yıldızeli ilçesinin Bayat köyünde anlatılmaktadır:

Rivayete göre köyden bir kişi, köyün dışında bulunan ağaçlardan elma toplar ve atının heybesine doldurur. Daha sonra köye doğru hareket eder. Köyün doğusunda adını daha sonra alacak olan yere, yani Cığıştığın Aralığı’na gelir. Burada yaşlı bir adamla karşılaşır. Bu adam Hazret-i Hızır’dır Ama köylü, bu yaşlı adamın Hızır olduğunu bilemez. Hazret-i Hızır, köylüye dönerek şöyle der:

—Atının yükü nedir?

Bunun üzerine adam, elma vermemek için atının yükünün elma olduğunu söylemez.

—Keş... keş, der.

Hızır; heybedekilerin elma olduğunu bilmektedir, fakat maksadı adamın cömert olup olmadığını ölçmektir. Adamın yalancı ve cimri olduğunu öğrenen Hızır, adama dönerek:

—Keşin taş ola, der. Bunun üzerine heybedeki elmalar bir anda taş olur ve at taşıyamaz. Adam, heybesini açıp baktığında elmaların taş olduğunu görür.

İşte bu taşlara, yöresel söyleyişle “cığış... cığış...” diye ses çıkardığı için “Cığıştak taşları”, Hazret-i Hızır ile köylünün karşılaştığı yere de “Cığıştığın Aralığı” ismi verilmiştir.

İnanışa göre; taş olan elmanın içindeki çekirdekler, birbirine değdiği için bu sesi çıkarmaktadır.

54. CİN I

İnanışa göre cin; köpek, kedi, keçi, tavşan kılığına girer ve ayakları terstir. Değirmene giden kişi, “bismillah” demez ise mısırın bereketini cinler alır. Davulları, zurnaları vardır. Ölür de başımıza bela olur diye, çok korkan adama yaklaşmazlar. Biraz korkan adama, işkence etmekten zevk alırlar. Sarı adama yaklaşır. Kara adam hamaylı gibi olduğu için dokunmazlar. Gece ortaya çıkarlar, horoz ötünce kaybolurlar.

Rivayete göre; Ordu iline bağlı, Perşembe ilçesinin Kuyluca köyünde isimli biri, bir gece değirmene gider. Zahireyi* öğütürken bir ara su içeceği gelir ve değirmenin dışına su içmeye çıkar. Su içmek için eğildiğinde, arka tarafta bir ses işitir. Elindeki girebiyi* arkaya doğru sallar. Girebi bir şeye vurur, fakat o neye vurduğunu göremez. Korktuğu için koşarak eve gelir. Eve geldiğinde, girebisinin ağzında kan olduğunu fark eder. Bunun üzerine korkusu daha da artar.

Bir süre sonra bu şahsın kapısına zaptiye kılığına girmiş iki cin gelir. Onu alıp bir mağaraya götürürler.

Cinlerin bu mağarada mahkemeleri, hâkimleri ve savcıları vardır. Bu şahsı, burada on beş gün mahkemede yargırlar. O, on beş gün boyunca ısrarla haklı olduğunu ispat etmeye çalışır.

Sonunda cin mahkemesi, köylünün haklı olduğuna karar verir. Mahkeme bitince iki cin zaptiyesi bu şahsı evine kadar getirir, sonra kaybolur.

* **zahire:** Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl.

* **girebi:** Burunlu küçük balta.

55. CİN II

Anlatılanlara göre, akşam karanlığı çöktükten sonra cinler ortaya çıkar. Nerede, ne zaman, ne şekilde karşılaşılacağı belli olmaz. Onlar, insanlardan uzak değildir. İnsanları görürler. Fakat insanlar, onları göremez.

Vaktiyle Ulubey'in Kalıcak köyünde bir ebe varmış. Bu ebe; kadınlara doğum yaptırmak üzere her yere gider, gece gündüz herkesin yardımına koşarmış.

Bir gece kapısı yine vurulur. Gelen adam:

—Şu yakında, doğum yapmak üzere olan bir kadın var. Beni gönderdiler, ne olur hemen yardımına gidelim, der.

Bu çevrede yaşayan insanlar hep birbirilerini tanır. Gelen kişi, ebe kadının tanıdığı biri değildir.

—Sen kimlerdensin, diye sorar. O da bir başka köyden olduğunu, tesadüfen geçerken gördüğünü, doğum yapacak kadına yardım etmek istediğini söyler.

Ebe kadın; gelen adamın sözlerine inanır, onun arkasına düşer. Biraz gittikten sonra adam, cin kılığına girer. Ebeye korkmamasını, gerçekten doğum yapmak üzere olan bir cin kadını olduğunu söyler. Ebe için yapılacak zaten bir şey kalmamıştır. Çaresiz, cini takip eder.

Bir mağaraya gelirler. Ebe, doğumu yaptırır. İşi bitip geri dönerken emeğinin karşılığı olarak ona otuz altın verirler. Köyün yakınına kadar da getirirler.

En son ayrılırken cinler:

—Biz buradan geri dönüyoruz. Arkana bakmadan git, derler. Ebe kadın, bakmadan edemez. Eve geldiğinde bakar ki aldığı otuz altın, kömür hâline gelmiş.

56. CİN DEĞİRMENİ

Rivayete göre eskiden değirmenlerde cinler ve periler; sabaha kadar oynarlar, eğlenceler yaparlar, sabahleyin de kaybolurlarmış.

Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Durak köyü ile Kalıcak köyü arasında bir değirmen varmış. İsmi, Cin Değirmeni imiş. Bu değirmende, cinler ve periler çok olurmuş. Geceleri burada yaptıkları eğlenceler, çevre köylerden bile duyulurmuş.

Kalıcak köyünde ikamet eden , bir gece Cin Değirmeni'ne mısır öğütmeye gider. Değirmene cinler gelir. Bu şahıs, değirmenin teknesine saklanır. Cinler oynamaya, eğlence yapmaya koyulur. Bir süre sonra cinlerden biri, çevreyi koklamaya başlar:

—Bu değirmende insanoğlu kokuyor, arayalım, der.

Cinler, değirmeni didik didik ararlar. En sonunda saklanan adamı değirmen teknesinde bulurlar. Hemen oradan çıkarıp sürüklemeye başlarlar. Kendi aralarında da:

—Bu ihtiyarı dışarıdaki uçurumdan aşağı atalım, diye konuşurlar. Tam kapıdan çıkarırlarken bu şahsın daha önce beline sardığı kolanın* halkası, eşikte bulunan bir çiviye takılır. Cinler, bunu fark edemezler. Sabaha kadar uğraşırlar, adamı oradan çıkaramazlar. Sabah olunca cinler görünmez olur. Bu olaydan dolayı değirmenin ismi, “Cin Değirmeni” kalır.

Cin Değirmeni, yıkılıp yok olmuştur. Fakat bu değirmenin bulunduğu mevkinin ismi, hâlâ bu adla bilinmektedir.

57. CİNLERİN DÜĞÜNÜ

Rivayetlere göre; Niksar’ın Derebağ mahallesinde, Raziye isimli bir gelin yaşamaktaymış. Gelin, bir gece çocuğunu beşiğine yatırır ve uyutmaya çalışır. O sırada dışardan birtakım seslerin geldiğini işitir.

Genç gelin, dışarıda olanları merak eder ve pencereden ne olup bittiğini izlemeye karar verir. Bir grup cinin dışarıda eğlendiklerini, şarkı söylediklerini, çalgı çalıp dans ettiklerini görür. Genç gelin, cinlerin bazılarının ayaklarının eğri olduğunu fark eder. Cinlerin her biri teli ayrı çalıyor, her bir tellerinde başka bir çalgı var. Hem çalıyor hem de söylüyorlardır. Tam bu esnada gelin, cinlerin ona doğru baktığını görür ve korkarak pencereyi kapatır.

Genç gelin, o korkuyla beşikte yatmakta olan bebeğinin yanına gelir. Bir de ne görsün, bebeği köpek yavrusu suretinde beşiğinde yatmaktadır. Gelin, ne yapacağını şaşırır ve korkuyla bağırmaya başlar. Koşarak kayınvalidesinin odasına gider. Kayınvalide, heyecanla ne olduğunu sorar. Gelin durumu anlatır. Kayınvalidesi, hemen dua okuyarak çocuğun bulunduğu odaya gelir. Masum bebek, duadan sonra insan suretine dönmüştür ve beşiğinde uyumaktadır. Ortada herhangi bir sorun kalmamıştır. Gelin şaşırır ve korkusu, yerini şaşkınlığa bırakır.

Kayınvalidesi, bunun nedenini anlatmaya başlar. Cinlerin düğünü olduğunu ve gelinin onları izlemesinden dolayı onu korkuttuklarını söyler. Gece yarısından sonra bir daha dışarıyı izlememesi gerektiğini belirtir.

Duadan sonra cinler, artık geline musallat olmazlar. Ancak Raziye gelin, olanları asla unutamaz. Kimsenin başına gelmemesi için gece yarısından sonra dışarı bakmamaları gerektiğini arkadaşlarına hep anlatır.

58. CİN MAHKEMESİ I

Ordu ve yöresinden derlenen efsaneler, konusuna göre tasnif edilse Perşembe ilçesinin köylerinde cinlerle ilgili efsaneler, muhtemelen birinci gelir.

Perşembe ilçesine bağlı Okçulu köyü sakinlerinden ... isimli bir kişi, çocukken arkadaşlarıyla birlikte köy sınırları içerisinde bulunan Tıngirt Değirmeni'ne oynamaya gider. Akşama kadar adı geçen değirmenin çevresinde oynarlar. Balık tutup göllere taş atarlar.

... adlı şahıs; oyun sırasında, farkında olmadan, bir kurbağanın ayağını kırar. Fakat farkında değildir. Akşam olunca tekrar evine döner.

Geceleyin kapı çalınır. Kapıyı açar. Bakar ki kapıya vuran iki zaptiyedir. Durumu sorar. Zaptiyeler bir mesele için karakola kadar gelmesi gerektiğini söylerler. ... üzerini giyer, zaptiyelerle beraber yola düşer.

Köyden biraz uzaklaşınca bir mağaraya yönelirler. Mağaraya girerler. Mağarada mahkeme kurulmuştur. Hâkim, buna niçin cinin ayağını kırdığını sorar. O, kimsenin ayağını kırmadığını söyler. Ayağı kırık bir cinin davacı olduğunu görünce durumu anlar.

—Ben göle taş atarken cinler, periler çekilin yolumdan dedim, der.

Hâkim, şahitlere sorar. Şahitler, ...'nin doğru söylediğini bildirirler. Bu durumda hâkim, beraat kararı verir.

Aynı zaptiyeler, adı geçen şahsı tekrar evine getirmekle görevlendirilirler. Yolda gelirken bakar ki zaptiyelerin ayağı eğri. O zaman anlar ki zaptiyeler de cin taifesindendir. Fakat sakin durur, durumu fark ettiğini bildirmez. Eve gelince zaptiyeler kaybolur. O zaman rahatlar.

59. CİN MAHKEMESİ II

Rivayete göre; Perşembe ilçesine bağlı Okçulu köyünden bir şahıs, yürüyerek Ordu'dan gelmektedir. Biraz alışveriş yaptığı için yükü ağırdır. O zamanda sahil yolu yoktur. Bu köye gelmek için Sakarat yolunu izlemek gerekmektedir.

Pazardan gelen şahıs; yolda, تنها bir yerde dinlenmek ister. Yükünü sırtından bırakıp rahat bir nefes alır. Bu sırada, bir yılanın kendisine yaklaşmakta olduğunu fark eder. Başlar yılanı yalvarmaya:

—Allah aşkına bana dokunma, der. Yılan aldırmaz.

—Allah aşkı, Kur'an aşkı için üzerime gelme, der. Fakat yılan yaklaşmaya devam eder.

Bakar, olacak gibi değil. Silahını çıkar, yılanı bir el ateş eder. Kurşun yılanı isabet edince, yılan çekip gider. Şahıs da vakit kaybetmeden bir an önce köyüne ulaşmak için yola koyulur.

Aynı gece, kapısı vurulur. Kalkıp kapıyı açar, bakar ki iki zaptiye. Şaşırır. Zaptiyeler, işlediği suçtan dolayı mahkemeye kadar gitmeleri gerektiğini söylerler.

Evden itibaren bir buçuk saat yürürler. Bir değirmenin yanında, bunlara bir kapı açılır. İçeri girerler. Bakar ki mahkeme kurulmuş. Mahkemede şikâyetçi olan, ayağından yaralı biridir.

Hâkim, bu kişiyi niçin yaraladığını sorar. O da başından geçenleri anlatır. Kurtulmak için ateş etmek zorunda kaldığını ifade eder. Şahitlere sorulur. Şahitler, yılanı kurtulmak için ateş eden adamın dediklerini doğrular nitelikte ifade verirler. Şahıs beraat eder. Yaralıyı, idama mahkûm ederler.

Yılanı vuran şahıs eve gelir. Sabahleyin kalkınca idam cezasının uygulanıp uygulanmadığını merak eder. Kalkıp mahkemenin yapıldığı yere kadar gider. Burada, dut ağacına asılmış bir kertenkele görür.

60. ÇEÇ TEPEŞİ

Anlatılanlara göre çok eski zamanlarda bir çiftçi; harman sapını düvenle döver, sürer, rüzgârın esmesini beklemeye başlar. Tınazın* savrulabilmesi için rüzgârın doğudan esmesi gerekmektedir.

Uzun bir bekleyişten sonra nihayet rüzgâr esmeye başlar. Rüzgâr, günlerce eser. Tınaz yığını o kadar büyüktür ki aradan günler geçmesine rağmen, bir türlü bitmek bilmez. Çiftçi, tam bir ay sonra savurma işini bitirebilir. Tam buğdayı gözerle* eleyerek temizleyeceği sırada, karşısında bir dilenci belirir. Dilenci, çiftçiden Allah rızası için sadaka olarak buğday ister. Çiftçi:

—Benimle mi çalıştın? Ben buğday hâline gelmesi için aylardır çalışıyorum. Sizler terlemeden yemeye alışmışsınız, diyerek dilenciye ekin (buğday) vermez. Dilencinin yalvarmalarına rağmen, dilenciye eli boş gönderir. Dilenci, yerden bir avuç toprak alıp buğday yığının üzerine atar. Atmasıyla da buğday yığını toprak olur.

Köyün 3 km batısında bulunan bu tepe, tıpkı buğday yığını gibi görünmektedir. Bu tepede ot dahi bitmemektedir. Sadece samanların ayrıldığı yerlerde yeşillik vardır.

Dilenci gibi gelen kişinin Hazret-i Hızır olduğu söylenmektedir. Bu olay köylüye ibret olmuş, o günden bugüne kadar hasat zamanı köye gelen hiçbir dilenci, hiçbir zaman boş çevrilmemiş.

* **tınaz:** Dövlerek savrulmaya hazırlanan ekin yığını.

* **gözer:** Buğday, toprak vb.nin elendiği iri gözlü kalbur.

61. ÇENGEL BOĞAZI

Çengel Boğazı; Turhal'a iki buçuk, Amasya'ya dokuz saat mesafede bir deredir. İki tarafı yüksek dağlarla, ağaçlarla ve ormanlarla çevrili korkunç bir vadidir.

Çengel Boğazı, Turhal'ın Amasya'ya bağlandığı derin vadinin tek geçiş noktasıdır. Eşkıyalar, eskiden bu noktadan Turhal'dan Amasya'ya ticaret için geçen ya da aile ziyareti için giden insanları soymuşlar, mal ve eşyalarını yağma etmişler veya onları öldürmüşler. Bu insanların mallarına, namuslarına musallat olmuşlar.

Rivayete göre bu olayların haberi, Amasya valiliğine ulaşır. Turhal, o zaman Amasya'ya bağlı bir sancaktır. Amasya valiliği, bunun üzerine o bölgede bulunan tüm eşkıyayı toplatır. Onları, Çengel Boğazı dediğimiz yerde tam kırk çengele astırır. Eşkıyanın başı; çengele asılı bir şekilde, cesedi çürüyene kadar orada bırakılmış. İşte bu olaydan sonra geçidin adı, "Çengel Boğazı" olarak kalmıştır.

62. ÇIĞITCI

Amasya ve çevresinde eskiden beri kiraz satarak geçinenlere, halk arasında, çığıtıcı denir. Amasya'nın Gümüş halkı, bol miktarda kiraz dikip büyütür. Toplanan kirazlar çeşitli şekillerde değerlendirilir. Gümüş kasabasında kiraz, önemli bir ürün olduğu için bu yörede kiraz ile ilgili ilginç efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Rivayete göre, bir gün culanın* biri dala konar. Bahçe sahibi kiraz beklemektedir. Cula, çatal bir kirazı ağzına alıp uçmaya başlar. Adam, eline sopayı alır ve culanın peşinden koşar. Tabi kovaladıkça cula uçar. Adam da peşi sıra koşmaya devam eder.

Ta Amasya boğazına kadar cula ileride, adam geride koşmaya devam ederler. Yeşilirmak'a gelince köprü olmadığı için adam oradan geçemez. Geri gelip oturur. Oğlu:

—Baba, nedir bu yorgunluğun, diye sorar. Adam:

—Oğlum, bugün çok zarar ettik. Büyük bir zarara uğradık. Babasının ne diyeceğini merakla beklemeye başlar.

—Cula geldi. Bir çift çatal kiraz aldı, ta Amasya boğazına kadar koştum, ağzından bir türlü alamadım. Şu zarara bak, der.

Bu yüzden kiraz ağaçlarının bulunduğu mevkinin adı, "Çığıtıcı" olarak kalmıştır.

* cula: Karga.

63. ÇOBAN BABA

Yavuz Selim, 1514 yılının Temmuz ayında Çaldıran seferine çıkmıştır. Anlatılanlara göre; Sivas'ın Suşehri ilçesi yakınlarına geldiği zaman, yorgun ordusuna burada kısa bir mola vermeyi düşünür. Tam bu sırada, yaşlı bir çobanın koşa koşa yanına gelmekte olduğunu görür. Atının dizginini çekerek:

—Merhaba Çoban Baba, bu telaşın nedir, diye sorar. Çoban, selamı selamla karşılar:

—Sulağımıza hoş geldiniz, Sultanım. Görüyorum ki yorgunsunuz ve açsınız. Bu fakire konuk olursanız gönül alırsınız, der.

Yavuz cevap verir:

—Ben tek başıma değilim ki Çoban Baba, ardımda koca bir ordu var. Çoban, tevekkülle boynunu eğir:

—Allah kerim... Hele siz bir mola veriniz; konuk kısmetiyle gelir. Yavuz:

—Bunda bir hikmet var, diyerek atından iner. Bir akarsu kenarına çadırlar kurulur, mola verilir.

Çoban; sürüsünden dört koç seçerek keser, derisini yüzer, kazanlara doldurur. Az sonra da sofrayı hazırlar, sultanı ve ordusunu buyur eder:

—Buyurunuz, yalnız bir şartım var. Yemek yerken kemikleri atmayınız.

Yenilir, içilir. Sofradan bereketler taşar, boşalan kazanlar yeniden dolar. Yemekten sonra kemikleri toplayan çoban; bunları derilere doldurur, bir dua eder. Boynuzlu dört koç silkinerek ayağa kalkar, koşarak sürüye karışır. Ama bir tanesi topallar. Çoban:

—Sultanım! Bir kemik eksik, koç bunun için topallıyor, der. Yavuz koynundan bir aşık kemiği çıkarır.

—İşte şu kemik... Seni denemek istedim. Sen gerçek bir erensin... Sen sürünün çobanısın, ben de Türklerin çobanıyım, der. Çoban Baba'ya iltifat eder. Çoban Baba da:

—Zafer senindir Sultanım! Haydi yolun açık olsun, der ve Padişahı uğurlar.

64. ÇOBAN BAĞIRTAN ÇEŞMESİ

Çambaşı Yaylası, Ordu ilinin en güzel yerlerinden biridir. Harika manzaralara sahip olan bu yaylanın suları da meşhurdur. Bu sular, yaz aylarında bile el dokundurulamayacak kadar soğuktur. Suyunun soğukluğu, efsanelere bile konu olmuştur.

Çambaşı Yaylası yakınlarında, Çoban Bağirtan ismiyle bilinen çift taş oluklu meşhur bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmeye bu ismin verilmesinin sebebi hakkında yaygın olarak bir efsanesi anlatılmaktadır:

Rivayetlere göre; yaylacılığın çok önemli olduğu zamanlarda, Kabadüzlü çobanın biri, bir sabah erkenden ağasının koyunlarını peşine takıp Çambaşı Yaylası'nın yoluna düşer. Kaval çalıp heyleyerek giderken birden azığını unuttuğunu fark eder. Bir an geri dönmeyi düşünür. Fakat koyunları, dağın başında kurtların yiyeceği aklına gelir.

—Ne olacak ki, ağanın koyunları değil mi, birini keser yerim, der.

İyice acıktığı zaman mola verir. Koyunların içerisinde en yağlısını seçip keser. Hemen bir meydan ateşi yakıp koyunu pişirir. Oturup yalnız başına hepsini yer.

Yoluna devam etmeye başlar. Fakat bu arada iyice susar. Şura senin, bura benim derken epeyce gider. Yolda bir çeşmeye rastlar. Ağzını şapşaka* dayayıp susuzluğu gidinceye kadar içer.

Su çok soğuktur. Yediği koyunun yağları, soğuk sudan dolayı karnında donar. Ne yaptıysa çaresini bulamaz. Bağıra bağıra ölür. Bu çeşmenin ismi, bu yüzden “Çoban Bağirtan Çeşmesi” olarak kalır.

65. ÇOBAN BAĞIRTAN SUYU

Efsane, Giresun'un Kümbet Yaylası'nda geçer. Yörenin su özelliklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Rivayete göre, Kümbet Yaylası'na koyunlarını otlatmak için gelen bir çoban çok susamıştır. Hayvanların da susuzluktan adım atacak hâli yoktur. Sürüsünün yatma zamanı gelince çoban ellerini açır:

—Ya Rabbi! Ben bu sürümü nasıl götürürüm? Ne olur, şuradan bir su hasıl ediver, sana kurban keseceğim, diye dua eder. Çobanın duası, Allah katında kabul olur ve hemen orada bir kaynak hasıl olur.

Gürül gürül akmaya başlayan sudan çoban da sürüsü de içer. Çobanın keyfi yerine gelir. Suyu içen koyunlar uykuya dalar. Bu keyiften sonra, çoban oturup başını kaşırken eline bir bit geçer ve onu iki tırnağı arasına alıp ezer. İçinden, “Bu, Allah'a adadığım adaktı.” der. Çobanın yaptığı bu hareket karşısında Azrail, oracıkta bağirta bağirta onun canını alır.

Böylece suyun adı, “Çoban Bağirtan” olarak kalır.

66. ÇOBAN KAYASI

Ordu ve yöresinde, en fazla anlatılan efsane türlerinden biri de taş kesilme motifini içerenlerdir. Ordu ilinin sınırları içerisinde bulunan gelin kayaları, kız-oğlan kayası, taş hâline gelmiş alaf ve ot yığınları bunlardan bazılarıdır. İlimiz

* şapşak: Çeşmelerde bir tür oluk.

sınırları içerisinde, bunlara ilâve edebileceğimiz bir de Çoban Kayası bulunmaktadır.

Çobankayası, Fatsa-Ünye karayolu üzerindedir. Fatsa'nın çıkışından itibaren başlayıp sahile paralel uzanan ormanın eteklerindeki kayalar, yoldan geçenlerin hemen dikkatini çekmektedir. Buralar, âdeta bir tabiat harikasıdır. Bu yoldan Ünye istikametine ilerledikçe elinde kavalı, sırtında kebesiyle* düşünceli düşünceli otururken taş kesilen çoban görünmektedir. Bu çobana benzeyen taşın oluşumu ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre, eskiden bu bölgede çok zengin bir ağa yaşarmış. Ağanın koyun sürüsü dillere destanmış. Kendisi koyunlarını çok sever, sürüyle özellikle ilgilenirmiş. Çobanları; becerisi iyi olanlar arasından seçer, sürüsünü sıradan adamlara emanet etmezmiş.

Kabiliyetini daha önce ağaya ispat etmiş bir çoban, sisli bir günde sürüyü alıp otlatmaya götürür. Öğleye kadar her şey yolundadır. Öğleden sonra sürüye kurtlar saldırır. Çoban, haylayıp huylasa da fayda etmez. Koyunlar hep dağılırlar. Her biri bir tarafa gidip kaybolur. Çoban her tarafı arar. Fakat bir tanesini bile bulamaz. Akşam karanlık olmak üzere iken bütün umudunu kaybeder. Ağanın kendisine çok kızacağını tahmin etmektedir. Bir taşın üzerine oturur.

—Ben ağaya ne söylerim? Ne olur Allah'ım, beni taş et de kurtulayım, der.

Çobanın duası kabul olur. Oracıkta elinde kavalı, sırtında kebesiyle düşünceli bir şekilde taş olur. Bu mevkinin ismi de bu yüzden "Çobankayası" kalır.

67. ÇOBAN VE KAVALI

Sivas merkez ilçeye bağlı Karabalçık köyü halkı, şu anki yerleşim yerine göç etmeden önce Yukarıköy denilen yerde yaşıyorlardı. Köylüler, geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sürdürüyorlardı.

Anlatılanlara göre köy halkı, ilk yerleşim yeri olan Yukarıköy'de iken bir çoban, Tat Yaylası denilen yerde koyun otlatıyormuş. Burası, köye çok uzakmış.

Çoban, koyunları otlatırken eşkıyalar gelir ve çobanı sıkıştırırlar. Eşkıyalar, çobana:

—Koyunları biz alacağız, derler. Çoban da eşkıyalara:

—Elimi kolumu bağlamadan ben bir kaval çalayım. Koyunlarımı ondan sonra alın, der.

* kebe: Kaba kumaştan yapılmış ceket, palto, aba.

Eşkıyalar durumu anlarlar, çobanı engellemeye çalışırlar. Fakat çoban bir yolunu bulur ve kavalı öttürmeye başlar.

Çobanın köyde bir nişanlısı vardır. Bu kız, çobanın amcasının kızıdır. İsmi, Meral'dir. Çoban, kavalı üfler. Kavalın sesiyle nişanlısı Meral'e olanları haber verir. Çoban kavalıyla:

Emmim kızı Meral Meral,

Koyun gütti beri al beri al,

Ağ keçiyi dışladılar,

Ağ kancığı hoşladılar, diye nişanlısına olanları anlatır. Meral, bunları duyunca köylülere:

—Çobanı bağladılar, sürüyü eşkıyalar götürüyor, diye haber verir.

Köylüler, hemen toplanıp çobanın yardımına gider. Çobanı ve koyunları, eşkıyaların elinden kurtarırlar.

68. ÇÖREĞİBÜYÜK CAMİ'NİN ÖNÜNDEKİ DELİ EREN

Rivayete göre; zamanın birinde, Niksar'da bir dilenci yaşıyormuş. Bu dilencinin davranışlarından dolayı halk, ona deli diyormuş. Dilenci; Niksar'daki Çöreğibüyük Cami'nin önüne oturur, sadaka verenlerin paralarının bir kısmını atar, birazını da cebine koyarmış.

Dilencinin, paraların bir kısmını cebine koyup bir kısmını atması görenlerin dikkatini çekince bunun sebebini sorarlar. Dilenci de:

—Gönülsüz verilen parayla gönüllü verileni ayırırım. Gönüllü verileni cebime koyar, gönülsüz verileni de atarım, işim olmaz, diye karşılık verir. Dilencinin attığı paraları çocuklar toplarmış.

Bir gün Çöreğibüyük Cami'nde müezzin ezan okuyormuş. Dilenci, müezzine:

—İn oradan, diye bağırır.

Müezzin; bu delidir, deyip lafına kulak asmaz. Ezana devam eder. Ezan bitince müezzin minareden iner ve birkaç adım uzaklaşır. Bir de ne görsün, minare devrilivermiş. O zaman anlar ki bu dilenci deli değil, bir eren. Dilencinin yanına gidip özür diler ve başından geçenleri herkese anlatır.

O günden sonra dilencinin adı, "Deli Eren" olarak kalır. Mezarı, Niksar'ın Herkümbet köyündedir. Şifa bulmak için halk tarafından ziyaret edilmektedir.

69. DAĞLAR ANASI

Karadeniz Bölgesi'nde, boydan boya yaylacılık yapılmaktadır. Yani bu yörede yaşayan halk; ilk baharda mezraya çıkar, yazın yaylada kalır. Sonra sonbaharda tekrar mezra (güzle) ya iner. Kar yağmak üzereyken tekrar köye iner. Bu, yaklaşık bin yıllık bir gelenektir.

Yine Karadeniz Bölgesi'nde, boydan boy "Dağlar Anası" diye bir inanç vardır. İnanişâ göre Dağlar Anası, dağlarda yaşar. İlkbaharda, insanların yaylaya çıkması ile sevinir. Yaz aylarında, dağlarda onları ağırlar. O, yaylada yaşayanların hepsinin annesidir. Yaylacılarla 4-5 ay birlikte olur. Yaz ayları, onun en mutlu olduğı günlerdir.

Dağlar Anası, güz gelip de insanlar güzleğe dönmeye başlayınca üzülmeye başlar. Hele insanlar, köylere indiklerinde inim inim inlemeye başlar.

Vaktiyle orman memurları, ormanları kışın da bekliyorlarmış. Zigana tarafında, ormanın birini beklemek için iki orman memuru görevlendirilmiş. Bu orman memurları, güzün bütün ihtiyaçlarını karşılayıp Orman Müdürlüğü'nün kendilerine tahsis ettiğı binaya çekilmişler. Kış aylarında burada kalacaklarmış.

Kar yağıp kış tam başlayınca Dağlar Anası inlemeye başlar. Bu yalnızlık inlemesi öyle derindenmiş ki orman memurları çok üzülmeye başlamışlar. Kış ilerledikçe Dağlar Anası'nın inlemeleri daha da artmış. Orman memurları dayanamamışlar. Kar çok kalın olduğı için şehre de dönememişler. Orada kalakalmışlar.

İlkbaharda görevliler ormana çıkarlar, bakarlar ki orman memurları ölmüşler. Başlarında bir yazılı kâğıt:

—Ne açız, ne de başka bir sıkıntımız var. Orman Anası'nın feryatlarına dayanamadık.

70. DÂNİŞMEND GAZİ

Aybastı'ya bağı Perşembe Yaylası'nın güneyinde, iki toplu mezarlık bulunmaktadır. Kümbet Mezarlığı ve Çevrük Mezarlığı ismi ile bilinen bu mezarlıkların Ordu ilini fethetmek için buraya kadar gelip pusuya düşen Türk ordusundan kaldığına inanılmaktadır. Efsaneye göre olay şu şekilde gelişmiştir:

Dânişmend Gazi, Niksar'ı fethettikten sonra burayı başkent yapar ve Karadeniz kıyılarına ulaşmak için planlar yapmaya başlar. Bir ilkbahar günü, ordusunun başına geçip Ordu topraklarına yönelir. Hava sislidir. Yollarını zor seçmektedirler.

Düşmanlar, Dânişmend Gazi'nin sefere çıktığını öğrenir ve Aybastı yakınlarında, bugün Perşembe Yaylası olarak bilinen yerde pusu kurarlar.

Dânişmend Gazi, en önde ordu komutanlarıyla yürümektedir. Aybastı yakınlarına ulaşır. Bir de arkasına dönüp bakar ki ordusu yok. Sisten dolayı arkasından gelen ordusunu takip edememiştir. Ordunun arkasından gelmediğini fark edince arkadaşları ile beraber geri döner.

Dânişmend Gazi ve gaza arkadaşları, Perşembe Yaylası'na çıkar. Çevrük mevkiine geldiklerinde, Türk ordusunun pusuya düştüğünü anlarlar. İki ordu savaşa başlamıştır. Hemen onlar da savaşa girerler. Burada uzun süre mücadele ederler.

Burada öyle savaş olur ki dökülen kan, Aybastı yakınlarındaki Köprü Deresi'ne (yaklaşık 8 km) kadar ulaşır. Türk ordusu, burada büyük bir yenilgiye uğrar. Dânişmend Gazi, yaralanır. Buraya kanı dökülür. Sağ kalan çok az sayıdaki askerle Niksar'a döner ve burada şehit olur.

Mezarlığın içinde bir anıt bulunmaktadır. Rivayete göre bu anıt, Dânişmend Gazi'nin kanının döküldüğü yere yapılmıştır.

Kümbet Mezarlığı'nın çevresinde, her yıl temmuz ayının ilk haftasında çok sayıda insanın katıldığı sahra toplantıları yapılmaktadır. Kurbanlar kesilmekte, namazlar kılınmakta ve saatlerce dualar edilmektedir. Sahra toplantılarının her yıl aynı günlerde yapılması, savaşın bugünlerde yapıldığı intibasını uyandırmaktadır.

71. DAVUN I

Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Geyikli beldesinde, halk arasında, bir efsane çok yaygın olarak anlatılmaktadır:

Çok eskiden "Davun" denen bir hastalığın köyde kol gezdiği, yakaladığının canını hemen oracıkta hiç zaman geçirmeden bağırta bağırta aldığı anlatılmaktadır.

Başka bir deyişle; Azrail görüne görüne gelir, herkesin gözünün önünde yakaladığı kişinin canını alır, gidermiş. Bu hastalık, bir uğultu ile geldiğini belli edermiş. Bu şekilde, birçok insan hayatını kaybetmiş.

Bunun inanılabilirliği tartışılır. Ancak yaşlı kişilerin, "Biz gördük!" şeklindeki ifadeleri, insanı şaşırtmaktadır. Belki şöyle bir yorum –umarım- pek yanlış olmaz:

O dönemlerde salgın hastalıkların (tifo, kolera vb.) yaygın olduğu hatırlanırsa, belki bu hastalıkların dehşetinin bir anlatım şeklidir, denebilir.

Bir başka rivayette "Davun", şöyle anlatılmaktadır:

Geyikli'de, hangi yıl ve nasıl olduğu belli olmayan, ancak dilden dile efsane şeklinde büyük bir toplu ölüm olayından bahsedilmektedir. Halk dilinde, bu toplu ölüm olayına "gırgan" da denir.

Öğrenildiğine göre; davunun elinde bir davulu, yanında da bir zurnacısı olmuştuk. Bunlar, istedikleri yerde ve zamanda çalgılarını çalarlarmış. Bunu duyanlar kaçır, kurtulmuş; onları gören ve kaçamayanlar ise hemen ölmüş. Tahmini olarak 150–200 yıl, belki de daha önceleri bu olaylar yaşanmış. Bugün dağlarda, yaylalarda görülen toplu mezarların "davun yılları"ndan kalma mezarlıklar olduğu anlatılmaktadır ve bu mezarlıklar uğursuz sayılmaktadır.

"*Davun yesin seni!*" / "*Davun canını alsın!*" / "*Allah gırgan koysun!*" / "*Al davun yesin seni!*" / "*İmanına aç davun çıksın!*" gibi deyimler, anlatılan bu efsanevi korkunç olaya bağlı olarak türetilmiştir.

72. DAVUN II

Arapça, “ta’un” (veba) kelimesi; Ordu ve yöresinde, bir ağız özelliği olarak “davun” şeklinde telâffuz edilmektedir. Veba hastalığına, davun denilmektedir.

Bir zamanların korkulu hastalığı olan davun, çok sayıda efsaneye konu olmuştur.

Anlatılanlara göre eskiden davun, insan kılığına girerek yaşlıların canını almaktaymış. Onunla nerede karşılaşılacağı belli olmaz. Günün herhangi bir saatinde, herhangi bir yerde ona rastlamak mümkündür. Ona rastlayan yaşlıların hiç kurtulma şansı yoktur.

Vaktiyle, yaşlı bir insanın bir düğüne gitmesi gerekmektedir. Gitmesine gidecektir ama davuna rastlarsa hiç şansı yoktur. Aklına bir kurnazlık gelir. Güzelce tıraş olup bıyıklarını ve uzamış sakallarını keser. Genç elbiseleri giyer. Hanımına, gençleşip gençleşmediğini sorar. Hanımından olumlu cevap aldıktan sonra gönül rahatlığı ile yola koyulur.

O gelene kadar düğün kurulmuştur. Düğün sahibine hayırlar diler. Eş dostla sohbet başlar. Tam bu sırada birisi gelir:

—Hey! Ensesi kırıkmış delikanlı, biraz gelir misin? Seninle biraz işim var, der. Alıp götürür ve orada canını alır.

73. DAVUN MEZARLIĞI

Ordu’ya bağlı Ulubey ilçesinin en uzak köylerinden biri olan Kirazlık’ın sınırları içerisinde, Kızılot mevkiinde, Davun Mezarlığı ismi ile bilinen bir yer vardır. Bu mezarlık, çok eski çağlardan kaldığı için sınırları belli değildir. Fakat çok geniş bir yeri kapladığı bellidir.

Rivayetlere göre Davun Mezarlığı, şu şekilde oluşmuştur:

Çok eski zamanlarda Azrail, insanların canını almaya gün ortasında davullarla gelirmiş. Azrail’in çaldığı davulun sesini duyan herkes, hemen ölmüş.

Bir gün Azrail’in davul çalarak Hocaoglu ve Kumanlar köyünde yaşayanların tamamının canını almaya gelmekte olduğu haberi gelir. Bu köylerde yaşayan insanlar, hemen köylerini terk edip toplu bir şekilde Aynek Yaylası’na doğru kaçmaya başlarlar.

Bu insanlar, dereler tepeler aşarlar. Bölgenin en yüksek yerlerinden biri olan Kızılot Tepesi’ne yaklaşırlar. Yüz metre daha gidip bu tepayı aşılar mı, hem yol düzleşecek hem de arada tepe olduğu için davulun sesini duyma ihtimali kalmayacaktır. Fakat tepeye ulaşmak nasip olmaz, davulun sesini duyarlar. Hep birlikte orada ölürlər. Bu yüzden buranın ismi, “Davun Mezarlığı” kalır.

74. DAVUN OVASI

Davun (veba) hastalığı bir bulaştı mı, onu engellemenin imkânı yoktur. Çok hızlı bir şekilde yayılır, canlı ne varsa hepsinin hayatına son verir.

Rivayetlere göre, eskiden davun senesi diye bir sene varmış. Davun senesinde davun gelir, insanları hep kırmış. Allah tarafından mı, yoksa kul tarafından mı bilinmiyor. Bu davunun elinde bir dümbelek varmış. Bu dümbeleğin sesini duyan ölmüş. Davun, elinde dümbelek gezermiş.

Trabzon'da, Kadirga Yaylası'nın Erikbeli mevkinin tam karşısında Davun Ovası adıyla bilinen bir mevki vardır. Bu mevki, çok eski çağlardan kaldığı için sınırları belli değildir. Fakat çok geniş bir yeri kaplamaktadır. Buraya *Davun Ovası* denmesinin sebebi, halk arasında şu şekilde anlatılmaktadır:

Çok eski zamanlarda Azrail, insanların canını almaya gün ortasında davullarla gelirmiş. Azrail'in çaldığı davulun sesini duyan herkes hemen ölmüş.

Azrail, bir gün davul çalarak Kadirga Yaylası'na kadar yaklaşmış. Kadirga'da yaşayanlara haber ulaşmış ki:

—Azrail, davul döverek sizin canınızı almaya geliyor. Bu civarda yaşayan insanlar, hemen köylerini terk edip toplu bir şekilde Erikbeli tarafına doğru kaçmaya başlarlar.

Bu insanlar, koşarak dereleri tepeleri aşarlar. Bölgenin en yüksek tepelerinden birisine yaklaşırlar. Birkaç metre daha yürüyüp bu tepeyi aşılar mı yol düzleşecek, ayrıca arada tepe olduğu için davulun sesi duyulmayacaktır. Fakat koşan insanlar tepeye ulaşamazlar. Davulun sesini duyup hep birlikte orada ölürler. Bu yüzden buranın ismi, "Davun Ovası" kalmıştır.

75. DEDELI

Sivas'a bağlı Ebugen (Dedeli) köyünde, şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Rivayete göre; Ebugen köyünün koyunlarını otlatan çoban, süt içmeyi çok severmiş. Kaynağı belli olmayan bir yerden süt sağarmış. Ama hangi hayvandan, ne zaman sağdığını gören yokmuş.

Köy halkı, çobanın sütü nereden aldığını merak eder. Araştırıp soruştururlar. Fakat bu işin sırrını çözemezler. Sonunda, çobanla konuşmaya karar verirler.

—Sen bizim koyunlarımızın sütünü, bizim iznimiz olmadan sağıp içiyorsun, derler.

Çoban, cevap vermez... Bir gün değil, beş gün değil... Her gün aynı iftira...

Çoban bakmış ki sabredilir gibi değil:

—Sabah namazı gözeye gelin, koyunlarınızın sütünü sağıp içmediğimi size orada göstereceğim, der.

Köy halkı; seher vakti, köyün yakınlarındaki gözede merak içerisinde toplanır. Bakarlar ki bir geyik sürüsü toplanmış geliyor. O zaman, çobanın kerametine inanırlar, iftira ettikleri için utanırlar.

Bütün bunlara rağmen çoban, kendisine yapılan iftirayı hazmedemez. Kendisine iftira atanlara:

—Köyünüzde sakallı yaşlı olmaya, dilleriniz lal ola, der ve köyden ayrılıp gider.

Köylüler; çobanın bedduasından sonra, korkularından sakal bırakmamaya başlar. Bu arada, konuşmaları da değişir.

76. DEDENİN BEDDUASI

Göreme, Zelve ve Ürgüp arasındaki dağın adı, Aktepe'dir. Bu ağaçsız, beyaz ve pembenin hâkim olduğu tepenin doğu yönündeki vadilerin hemen hepsindeki peri bacaları ve kayaların çoğu, birer biçime benzer. At, ördek, kuş, insan, kobra yılanı, ejderha, fok, deniz arslanı, deve, beşik vb.

Hele bir akşam veya sabah alacaliğinde yolunuz buraya düşerse kaya mı insan mı ayırt edemezsiniz.

Yöre halkı, canlılara benzeyen bu şekillerin oluşması ile ilgili bir efsane anlatmaktadır.

Efsaneye göre, bir grup insan toplanmış; vadilerin tepesine doğru, haksız yere, bir dedeyi taşlamaya geliyorlarmış. Dede, bunları görünce Allah'a yalvarmış:

—Tanrı'm! Bunları ya taş yap ya kuş...

Dedenin duası üzerine saldıranların yarısı kuş olup uçmuş, yarısı da taş olmuş.

77. DEDE VE ŞARDAĞI

Efsaneye göre; Elbistan'da, evliya olduğu sanılan bir zat yaşarmış. Bu zat, çok yaşlı imiş. Halk ona, Dede dermiş. Dede, Şardağı'nı çok sever, sık sık çardağının tepesine çıkar, Elbistan'ı seyrederek dururmuş.

Bir gün Dede, kendine yakın gördüğü halktan bazı kişilere öleceği günü, zamanını ve yer olarak da Şardağı'nın tepesini söyler. Öldüğünde, mezarının oraya yapılmasını ister.

Aradan zaman geçer. Dede'nin söylediği gün ve zaman olduğunda Dede'yi göremeyen bazı kişiler, Dede'yi birbirine sorarlar. Kimsenin görmediği anlaşılınca Şardağı'nın tepesine çıkarlar, etrafa bakarken oracıkta Dede'nin öldüğünü görürler.

Dede'nin daha önce bazı kişilere söyledikleri, vasiyeti halka duyurulur. Bunun üzerine halk, Şardağı'nın eteğindeki Ceyhan nehrinden Şardağı'nın tepesine kadar teker teker, yan yana dizilerek bir insan zinciri oluşturur. Elden ele vermek suretiyle, kovalarla Ceyhan nehrinden Şardağı'nın tepesine su taşınır. Yıkandıktan sonra buraya defnedilir.

Dede'ye bu tepede mezar yapılır. O günden sonra halk, Dede'nin mezarını ziyarete gider. Şardağı'nın tepesi, "Dede" olarak bilinir.

78. DEĞİRMENCİNİN İNTİKAMI

İnanişa göre cinler; gece yarısından sonra hamamda, merdiven altlarında, kapı eşiklerinde ve değirmenlerde eğlenirlermiş. Hatta değirmenlerin onlar sayesinde un öğüttüklerine de inanılır.

Değirmencinin biri, değirmende işini bitirdikten sonra evinin yolunu tutar. Vakit gece yarısını geçmiştir. Değirmenciye, bir cin musallat olur. Değirmencinin ısrarlarına rağmen bir türlü adamın yakasını bırakmaz. Bunun üzerine adam, elindeki sopayla cinin ayağına vurur ve kırar. Adam, cinden kurtuldum diye düşünerek evine ulaşır.

Değirmenci uykuya dalar, bir süre sonra kapı çalınır ve iki bekçi ona karakola çağrıldığını söylerler. Değirmenciye alır ve cin mahkemesine götürürler. Cinlerin başı, değirmenciye neden cinin ayağını kırdığını sorar. Değirmenci de:

—Değirmende işimi bitirmiş, evime gidiyordum. Beni rahatsız etti, ben de sopayla vurdum, der.

Cinlerin başı, değirmenciye:

—Sen evine git, onun cezasını biz veririz, der. Değirmenciye evine götürürler ve cini idam ederler.

Ertesi gün değirmenci, cinlerin onu götürdükleri yere gider ve aynı ağaçta asılı bir kertenkele görür.

79. DEĞİRMEN TEKNESİ

Su değirmenleri, kültürümüzün önemli unsurlarından biridir. İnsanoğlunun belki de sahip olduğu ilk teknolojilerdendir. Yüzyıllar boyunca insanlar, temel ihtiyaçlarının en önemlilerinden biri olan unu, dolayısıyla ekmeği bu teknolojiye yararlanarak hazırlamışlardır. İlgi çekici bir yapıya sahiptir.

Yakın zamanlara kadar su değirmenlerinin Ordu ve yöresinde, büyük önemi olduğu açıktır. Hemen her köyde su değirmeni veya değirmenleri bulunmaktadır. Pek çok türkü, efsane, mâni ve masala konu olmuştur. Bunlardan biri de değirmen teknesinin icadı ile ilgili efsanedir.

Efsaneye göre, eskiden değirmenlerin üst ve alt tekneleri ile takılcağı* yokmuş. İnsanlar tahılı taşın deliğine, elleriyle az az koyarlarmış. Bu, pek zahmetli bir işmiş.

O zamanlarda, geceleri تنها değirmenlerde cinler oynarmış. Davul çalıp zurna öttürürlermiş.

Gecenin birinde bir kişi, mısır öğütmek için değirmene gider. Zahiresini tekneye koyar ve öğütmeye başlar. O sırada cinler, değirmene gelirler. Adam korkar ve değirmenin bir köşesine saklanır. Cinler, oynamaya başlarlar. Oynarlarken kendi aralarında şöyle konuşurlar:

—Şu insanoğullarında hiç akıl yok. Değirmene gelip mısırları taşla elleriyle koyuyorlar. Kendilerine eziyet ediyorlar. Şu taşın üzerine üst tekne ve alt tekne yapıp takılacak bağlasalar. Mısırı üst tekneye koysalar, mısır kendi kendine öğünür, derler.

Saklanan adam, sabah olunca köye gelip durumu köylülere anlatır. Köylüler, hep birlikte değirmene giderler. Cinlerin dediklerini yaparlar. Böylece bugünkü değirmen ortaya çıkar.

80. DERTLİ PINAR

Sivas-Gürün yolu üzerinde, Gürün'e 3 km uzaklıkta, "Dertli Pınar" adıyla bilinen bir çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmeye Dertli Pınar denilmesi ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre Zeynep gelin, sevdiğini çok genç yaşta kaybeder. Bu acıya dayanamadığı için başını alıp köyden uzaklaşır. Dağları, tepeleri aştıktan sonra bir kuru çeşmeye rastlar.

Aç, susuz, üzüntülü ve hâlsizdir. Örf ve âdet gereği, derdini kimseye anlatamaz. Acılarını, sıkıntılarını, kocasını ne kadar sevdiğini, onsuz ne hâle düştüğünü susuz pınara anlatır.

Günlerce anlatır, kurumuş pınar artık dayanamaz, birden bire fişkırmaya başlar. O da göz yaşlarını saklayamaz. Zeynep'in acılarına ortak olur.

Köylüler, Zeynep'i uzaktan seyrederek... Kuru çeşmenin akışına şahit olurlar. Fakat bu olaydan sonra Zeynep'i bir daha kimse göremez. Sır olur, kayıplara karışır. Çeşmenin adı da "Dertli Pınar" kalır.

*

takılacak: [çakçak, çakıldak, garganak, takılacak] Tanelerin *değirmen taşına* düzenli akmasını sağlayan tahta araç. *üst taşın* hareketine bağlı olarak takılacak sayesinde alt tekne sallanır. *alt tekne* sallandıkça zahire yavaş yavaş kayar ve üst taşın ortasında bulunan deliğe düşer.

81. DİKİLİTAŞ

Anlatılanlara göre, Zara'nın varlıklı ailelerinden birinin oğlu evlenmektedir. Geleneklere bağlı olarak erkek tarafı; gelini evinden alıp davulla, zurnayla erkek evine doğru götürürler.

Düğün alayı yol güzergâhında bulunan bir köprünün üzerinden geçerken gelin, ırmağa düşer ve boğulur. Bunun üzerine çok üzülen damat da kendisini suya atar. Bir rivayete göre bu sevdalı gençler, Talaş'a gömülmüştür. Lâkin günümüzde, orada mezar bulunmamaktadır.

Başka bir rivayete göre, bu gençlerin hatırlanmalarını sağlamak için buraya taşlar dikmişlerdir.

Zarahlılardan bazıları da Dikilitaş'ın aşağı tarafında, Eğri Baba adında bir zatın olduğunu söylerler. Tasavvuf sahibi olan Eğri Baba, Kemah'tan Zara'ya gelmiştir.

82. DİPSİZ GÖL

Dipsiz Göl, Reşadiye'de bulunmaktadır. Anlatılanlara göre, Dipsiz Göl denilen yerin yamaçlarında başka bir köy varmış. Bir gün köylünün biri, kırsağını alıp gölün kıyısına odun toplamaya gitmiş.

Orada kırsağını bir ağaca bağlamış ve odun toplamaya başlamış. Köylü odun toplarken gölden bir aygır şahlanarak kalkmış ve kırsakla birleşmiş. Kırsak, hamile kalmış.

Gel zaman, git zaman kırsak doğurmuş. Tay büyüyünce köylüler, bu tay nasıl oldu, diye merak etmeye başlamış:

— Bu olsa olsa o gün odun toplarken olmuştur, derler.

Köylü, kırsakla ve tayla birlikte tekrar odun topladığı yere gider. Tayı bir ağaca bağlamış ve kendi de bir taşın arkasına saklanmış, orada gözlemiş. Bakmış ki gölden bir aygır şahlanarak kalkmış ve tayın iplerini dişleriyle çözüp yanına kırsağı da alarak gölün sularında kaybolmuş.

Köylü; olanlara inanamamış, diğerlerine de anlatmış. Dinleyenlerin gözleri, fal taşı gibi açılmış. Köylüler, bu olup bitene bir anlam verememiş ve hayret etmişler.

83. DİVRİĞİ ULUCAMİİ / DARÜŞŞİFA

Önce Hamam:

Rivayete göre Mengücekoğulları'nın Beyi Ahmet Şah, Divriği Ulu Cami'yi yaptırmaktadır. Bir gün cami inşaatına gelir. Bir işçinin durumu, dikkatini çeker. İşçi; ustasına götürmek üzere bir taşı kucaklamakta, fakat bir adım atmadan yere bırakmakta. Sonra tekrar kucaklamakta, tekrar bırakmakta.

Yanına yaklaşır sorar. İşçi, utana sıkıla:

—Banyo yapmaya ihtiyaç duyduğunu, fakat fırsat olmadığını, o vaziyette mabede taş götürmeyi günah saydığını, söyler.

Bu söz üzerine Ahmet Şah, caminin yapımını hemen durdurarak bir hamam inşa ettirir. Ondan sonra ustalar ve işçiler; her sabah önce yıkanmış, daha sonra işe başlamış.

Sabırlı Mimar – Sabırsız Şah:

Efsaneye göre Ahmet Şah, Divriği Ulu Cami'yi yaptırmak için başka memleketlerden mimarlar ve ustalar getirtmiş. Cami yapılıp tamamlanır. Fakat içerisindeki kalıplar ve iskeleler durmaktadır. İskelelerin söküleceği sırada, mimarların ve ustaların başı ortadan kaybolur. Herkes:

—Acaba başına bir hâl mi geldi, diye merak etmeye başlar. Ahmet Şah, dört bir yana haber salar. Ustanın ne dirisini ne de ölüsünü bulabilirler. Mimarbaşı olmayınca öteki ustalar, kalıpları ve iskeleleri sökemezler. Şah öfkelenip:

—Başka ustalar bulun, emrini verir. Çok sayıda usta ve mimar bulunup getirilir. Fakat her gelen:

—Ben bu kalıpları ve iskeleleri sökmem, çok farklı inşa edilmiş, deyip dışarı çıkar.

Kalıpları sökecek kabiliyetli bir usta bulunamaz. Ahmet Şah'ın canı sıkılmaya başlar. Komşu memleketlere mektup yazıp en becerikli ustaları getirtir. Ne hikmetse, bir türlü başaran çıkmaz. Sonunda Ahmet Şah:

—Kalıpları böyle sökülmez biçimde çakmak suretiyle mimarbaşı, hem bize hem İslam dinine ihanet etti. Meğer mimarbaşı düşmanımızmış. Her kim görür ve yakalarsa çekinmesin, öldürsün, der.

Cami, on yıl kapalı bir biçimde kalır. Cuma ve bayram namazları, caminin önünde kılınmaktadır.

Bir bayram sabahı Ahmet Şah, yöneticiler ve halk, bayram namazını kılarlar. Namazdan sonra bayramı tebrik etme töreni başlamıştır. Kalabalığın arasından Ahmet Şah'a yaklaşan, saç sakalı bir birine karışmış bir derviş:

—Ey Şah! Böyle büyük bir mabet varken dışarıda namaz kılınır mı, diye sorar. Şah, adamı incitmemek için durumu anlatır. Adam, izin isteyip hemen caminin içine girer ve herkesi şaşkın bırakan bir çabuklukla kalıpları birer, ikişer yerlerinden oynatıp çıkarmaya başlar.

Hemen anlaşılır. Caminin kalıbını sökmeden kayıplara karışan mimar, budur. Fakat sessiz kalırlar. Mimarın işi bitince Ahmet Şah, huzuruna çağırıp:

—Sen, bana ve eserime en büyük kötülüğü yaptın. Yaptırdığım camiye açmamı yıllarca engelledin. Bunun cezasını biliyor musun, der. Mimar şu karşılığı verir:

—Şahım! Siz dünyada eşi az bulunur bir cami yaptırdınız. Camiler, Allah'ın evidir. Temeli de kubbesi de çok sağlam olmalıdır. Ben, bu mabedin

kıyamete kadar ayakta kalmasını diledim. Eğer ortadan kaybolmasaydım sabredemez, kalıpları söktürürdünüz. Cami de uzun ömürlü olmazdı. Oysa bu caminin on yıl iskelede kalıp temellerinin yerleşmesi gerekir. Onun için çareyi gözden kaybolmakta buldum. İskeleyi de kimsenin bozamayacağı şekilde yapmışım. Takdir sizin... İster boynumu kestirin, isterseniz bağışlayın...

Şah; mimara hak vererek onu ödüllendirir, ücretini fazlasıyla öder.

Bir Paraya Kırk Yumurta

Rivayetlere göre; Divriği Ulu Cami'yi yapan mimar, bütün işler tamamlanmadan hastalanır. Yanındakilere vasiyet eder. Şah'a da haber gönderir:

—Ömrüm ve sağlığım yetseydi, ben bu eserin içini boyayıp süsleyecektim. Durumum ortada. Artık benim bunu yapmama imkân yoktur. Duvarların boyası ve cilası yumurta ile yapılacak, camiye asıl o boya güzel gösterecek. Yumurtaların kırkı, bir paraya çıksa bile ihmal etmeyiniz. Eğer ihmal ederseniz, iki elim yakanızda olur, der.

Adamcağız bu sözleri söyledikten sonra uzun yaşamaz, ölür. Fakat mimar öldükten sonra Ahmet Şah ve ustalar, caminin boyanmasını ihmal ederler. Cami de öyle badanasız, boyasız kalır. Eğer mimarın dedikleri yapılsa imiş, caminin güzelliklerine güzellikler katılacaktı.

Mimarın Mutluluğu

Rivayete göre; Divriği Ulu Cami'nin inşası tamamlanınca ustalardan biri, minareye çıkmış. Elindeki kazmayı büyük coşku ile fırlatıp:

—Bu kazma nereye düşerse, beni oraya gömün. Bu camiye, kazmamın düştüğü yerden ebediyen seyretmek istiyorum, der.

Ahmet Şah; kazmanın düştüğü yere, usta ölmeden, bir türbe yaptırır. Usta da sağlığında kümbetin çevresindeki arsaları alarak:

—Burası, benim gibi gariplerin gömüleceği bir mezarlık olsun, der.

Bu yüzden kabristan ziyaretlerinde, Kubbedibi'ne uğramak ve Divriği Ulu Cami'nin ustası için fatiha okumak bir gelenektir.

Kırkların Bekçiliği:

Çok eskilerden beri “Kırkların”, Divriği Ulu Cami'de toplandıklarına ve zikir çektiklerine inanılır. Bu konuda bir de yakın zaman olayı anlatılmaktadır.

Rivayete göre; Divriği Ulu Cami'nin XIX. yüzyıl sonralarındaki müezzinlerden olan Farraş Baba, bir gün, sabah ezan okumak için evden çıkar. Ezan okumaya vaktinden önce gelmiştir. Daha gece yarısıdır. İçeri girdiğinde, kırkların geniş bir halka oluşturduklarını ve zikir çektiklerini görür. Şaşırp kalır. Erenlerden biri, Farraş Baba'ya:

—Bir daha böyle vakitsiz gelme, uyarısında bulunur.

Farraş Baba'nın dili tutulur, kırk gün içinde de ölür.

84. DOKTOR BALIKLAR

Kangal yöresinde, dünyaca bilinen ve çok meşhur Balıklı Kaplıca veya Balıklı Çermik adıyla anılan bir kaplıca vardır. Bu kaplıcanın suyu ve balıkları, her türlü cilt hastalıklarına iyi gelmektedir.

Efsaneye göre, bu bölgede yaşayan dünyalar güzeli bir kız varmış. Bir zaman sonra kızın yüzünde sivilceler çıkmaya, derileri dökülmeye başlamış. Kimseler bu kızın derdine çare bulamamış.

Durumuna çok üzülen kız, herkesten uzaklaşmaya başlamış ve kimsenin göremeyeceği bir yer aramış. Bir ırmağın kenarından geçerken bir ses işitmiş. Bu ses, ona ırmağın sularında şifa bulacağını anlatmış.

Bunun üzerine kız, ırmakta yıkanmış. Buradaki balıklar, kızın yaralarını yalayıp iyileştirmiş. Eski güzelliğine kavuşan kız, köyüne dönmüş. O günden sonra burasına, Balıklı Çermik denmiş.

85. DOKUZOĞUL

Giresun'un Bulancak ilçesi, Erikli köyünde bulunan Dokuzoğul mevkiyle ilgili olarak şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Dokuzoğul mevkiinde bulunan ulu meşe ağacının altında yaşayan çocuksuz bir aile, çocuklarının olması isteğiyle bu ulu meşe ağacının altında, yıllarca Allah'a dua ederek çocuk isteğinde bulunurlar. Bu ailenin dokuz oğlu olur ve bu ulu meşe ağacının civarında büyür.

Bir gün ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar, bu aileyi ziyaret ederek çocukların babasına:

—Ey baba, oğullarını bana ver, onlarla dağdan odun taşıyacağım, der.

Uzun yıllar çocuk hasretiyle yaşayan aile, çocuklarına kıyamadıklarından onları ihtiyara vermez. Çocukları alamayan ihtiyar, oradan ayrılır. Bir müddet sonra bu ailenin dokuz oğlu da bilinmeyen bir sebepten peş peşe ölür. Dokuz oğlun hepsi ulu meşe ağacının altına gömülür.

Daha sonra bu dokuz oğlun mezarından dolayı buraya, “Dokuzoğul” denir. Bir süre sonra burası, halkın nazarında kutsallaşır. Çevre köy halkının bu mevkide toplanmasıyla Hıdrellez günü de burada kutlanmaya başlar. Hastalar, evlenemeyen kızlar, çocuğu olmayan kadınlar; bereket, bolluk ve şans arayanlar, dileklerin kabul olacağı inancıyla bu ulu meşe ağacını türbe gibi ziyaret ederler.

86. DOLU DİNDİREN

Anlatılanlara göre; bir zamanlar Niksar'da, maddî durumu pek iyi olmayan bir aile yaşamaktaymış. Bu aile fakirmiş, ancak her şeye rağmen çok mutlularmış. Bu ailenin bir de evlenme çağına gelmiş bir kızları varmış.

Uzun yıllar fakir ama huzur dolu bir hayat sürdüren bu ailenin biricik kızları, güzeller güzeli alımlı mı alımlı bir gençmiş. Tüm kızlar, bu fakir ama dünya güzeli kızı kıskanırlarmış. Kız, güzelmış güzel olmasına ya fakirlik başa bela. Fakirlik, bu kızın güzelliğini gölgede bırakmaktadır. Kıza bir türlü güzel bir kısmet çıkmamaktadır.

Niksar'a bahar erken gelmektedir. Çiçekler, baharın yağmurlarıyla açmaya başlar. Ancak halkın korktuğu bir nokta vardır. Bu zamanlar yağın dolu, tomurcukları henüz olgunlaşmadan bitiriverir. Bu sebeple dolunun yağmaması iyidir. Lâkin doğanın düzeni her şeye rağmen devam edecektir, tıpkı o sene olduğu gibi.

Mevsim bahardır, kıştan henüz çıkmıştır. Bu huzurlu ailenin de kendilerine ait bir bahçesi vardır. Birden hava kapanır ve gökten iri iri dolu tanecikleri yeryüzüne düşüverir. Halk korkmuştur. Ne kadar dua etseler de dolu tanecikleri yağmaya devam eder. Dolu o kadar hızlı yağmaktadır ve öylesine büyüktür ki insanın başına düşürerse ölümüne neden olacaktır.

Ailenin durumu perişandır. O kadar emek harcadıkları bahçeleri, dolu taneciklerinden nasibini almıştır. Genç kız, Allah'a yalvararak:

—Allah'ım! Ne olur dolu dursun, yoksa ailem ve ben ne yaparız, diye dua eder. Bu arada, bir dolu tanesini alıp dişleriyle ikiye böler. Birdenbire dolu diner ve güneş açar.

Genç kız, bir mucizeyi gerçekleştirmiştir. Sanki hiç dolu yağmamışçasına tüm çiçekler yeniden açmaya başlar. Genç kızın ailesi, mutluluktan ne yapacağını şaşırır. O sene tüm ekinler büyür ve Niksar'da inanılmaz bereket olur.

O günden sonra ne zaman bir dolu yağışı olsa evin tek ve evlenmemiş genç kızı, dolu taneciğini ikiye ayırarak dolu yağışını dindiriverir. Ailemin tek ve evlenmemiş kızı olarak ben de birkaç kez dolu yağışını dindirdiğimi düşünürüm. Efsane, bu ya!

87. DÖNEKSE I

Günümüzden uzun yıllar önce taşıtlar bu kadar gelişmemişti. İnsanların kervanlarla yolculuk ettiği zamanlarda, Kayseri'den Niksar'a kervanlarla tüccarlar geliyormuş. Niksar'a varmadan kervan, şimdiki Dönekse denilen yerde dinlenirmiş.

Rivayete göre; günlerden bir gün Kayseri'den gelen bir tüccar kervanı, Dönekse'de dinlenmektedir. Dönekse köylüleriye bu kervancıları soymaya

karar verir. Kervancılar, köylülerin şüpheli hareketlerinden bir şeylerin olacağını sezerler. Kendi aralarında konuşup:

—Biz burada kalmaya mecburuz. Sabaha kadar birkaç kişi nöbet tutalım, yoksa sonumuz kötü, diyerek nöbetleşe beklemeye başlarlar.

Sabaha karşı, kervancıların tahmin ettiği gibi köylüler kervanı soymaya çalışırken, kervancılar tarafından yakalanırlar. Kervancılar, başlarına gelen bu kötü olay karşısında:

—Burası böyleyse Niksar daha kötüdür, diyerek geri dönmeye karar verirler. O günden sonra bu köye, “Dönekse” dendiği rivayet edilmektedir.

88. DÖNEKSE II

Dönekse köyünün adının kaynağı ile ilgili bir diğer efsane de yine tüccarın biriyle ilgilidir.

Rivayete göre; tüccarın birinin kendisine çok sadık, bir dediğini iki etmeyen, ona ölümüne bağlı bir yardımcısı varmış.

Bu tüccar ve yardımcısı, alışveriş için gezerken “Dönekse” denilen köye uğramışlar. O güne kadar tüccarın bir dediğini iki etmeyen, ona sonuna kadar bağlı olan yardımcısının birden bire hareketleri değişmeye başlar. Her fırsatta tüccara kötülük etmeyi, mallarını çalmayı, ona zarar vermeyi düşünmeye başlar.

Tüccar, bu durumun farkına varır. Yardımcısının hareketlerinde meydana gelen değişikliğin nedenini merak eder. Artık beklemekten bıkar ve yardımcısını bir kenara çekip bu değişikliğin nedenini sorar. Yardımcısı da:

—Efendim! Buraya geldim, huylarım değişti. Buradan gidelim ne olur, der.

Tüccar da insanları kötü yola sürükleyen, dostu dosta düşüren bu yerden gitmeye karar verir. İşte bu ve bu gibi olaylardan dolayı, yani insanları değiştirdiği için buraya, “Dönekse” dendiği söylenir.

89. DUR KAL / TURHAL

Efsaneye göre; Turhal’ın başkalarının elinde bulunduğu yıllarda Türk boyları, akın akın Anadolu’ya gelmektedir.

Bir gün Türk boylarından bir tanesi, Kazova’da pusuya düşürülür. Meydan savaşı iki gün, iki gece sürer. Yiğitler, nara atarak saldırılarını sürdürürler. Fakat düşman bir türlü bitmek bilmez. Yiğitler, tek tek şehit olup Hakk’ın rahmetine kavuşur. Sadece beyleri kalır. O, yılmadan savaşmaya devam etmektedir.

Bey, savaşırken bir kolu kopar. Biraz durup düşmana saldırmaya devam eder. Düşmanları onu savunmasız görünce hep birlikte saldırmaya başlar. Sonra bir kılıç darbesiyle beyin kafası, vücudundan ayrılır.

Baş, yuvarlana yuvarlana şehrin dışındaki köprüye kadar gelir. Bugünkü Kesik Baş Camii'nin olduğu yerde nereden geldiği bilinmeyen bir ses, kesik başa seslenir:

—Dur, kal!

Mübarek baş, gözleri yaşlı bir şekilde burada durur. “Turhal” isminin ilk şeklinin “Durkal” olduğu söylenir. Zamanla dilden dile değişerek “Turhal” olmuştur.

90. DÜLDÜL

Peygamber Efendimizin hayatıyla ilgili olaylar, Kur'an-ı Kerim'de olduğu gibi çeşitli hadis kitaplarında da aktarılmaktadır. Halk arasında olağanüstü olaylar veya doğaüstü şekiller de Peygamber Efendimize atfedilmektedir. Aktaracağımız efsane de Peygamber Efendimize bağlanmaktadır.

Niksar'da, Şahinli Köyü yaylasında, Düldül denilen bir yer vardır. Bu yaylada, Peygamber Efendimizin ayak izleri ve atının nal izlerinin olduğu söylenilmektedir.

Düldül adı verilen bu yer, halk tarafından kutsal olarak kabul edilmektedir. Halk buraya zayıf, gelişemeyen çocuklarını getirerek şifa arar. Aynı zamanda, burada Peygamberimizin atının ayak izlerinin oluşturduğuna inanılan delik taşlar vardır. Şifa arayanlar, buraya para atıp dilekte bulunurlar.

Anlatıldığına göre; burada dilenen dilekler kabul olmakta, hastalar da iyileşmektedir.

91. EBELER

Trabzon'un Hayrat ilçesine bağlı Keçeli köyünde, Ebeler Kayası diye bilinen bir mevkii vardır. Buraya Ebeler isminin verilmesi, tatsız bir olaya bağlanmaktadır.

Efsaneye göre; havanın bulutsuz olduğu günlerin birinde, köylüler arasında ebe olarak bilinen bir kadın, koyunlarıyla yola çıkar. Yaylaya gitmektedir. Belli bir zaman sonra, berrak havanın yerini rüzgâr ve bulutlar alır. Biraz sonra da şiddetli bir yağmur yağmaya başlar.

Malının telef olmasından korkan kadın, ellerini semaya kaldırıp:

—Ya Rabb'im! Beni ve malımı kurtarırsan sana bir kurban keseceğim, der. Aradan fazla zaman geçmeden bulutlar dağılır, hava düzeliyor; güneş, ışıklarını yağmur öncesi gibi kadının ve koyunların üstüne göndermeye başlar.

Kadın ise verdiği sözü önemsemeden başından bir bit alıp ezer. Sonra da:

—İşte, adadığım kurbanı yerine getirdim, der. Bu durumun sonunda kadın, koyunlarıyla beraber taş olmuş.

Yöre halkı, rivayetlere dayanarak buraya, “Ebeler” ismini koyar. Burası, yıllardır bu isimle anılır ve bilinir.

92. ECELİN TAŞI

Artvin iline bağlı Ardanuç ilçesinin Peynirli köyünde, Ecelin Taşı ismiyle bilinen bir kapalık vardır.

Rivayetlere göre; vaktiyle Peynirli köyünde bir kadın, tarlada çapa yapıyormuş. Çocuğu da yanında beşikte yatıyormuş. Bir an bakmış ki bir ejderha çocuğunu yemeye geliyor.

Karşıdan bir aslan ile bir kaplan da ejderhaya engel olmaya gelmektedir. Kadın büyük bir korku ile, büyük bir kargaşanın ortasında kalır. Bir yanda bir canavar, diğer yanda bir arslan ve bir kaplan.

Kadın çok korkar, beşiğe elini atıp der ki:

—Allah’ım! Bizi taş et.

Duası kabul olur. Kadın ve bebeği, hemen oracıkta taş kesilir. O taş, halk tarafından “Ecelin Taşı” olarak adlandırılmıştır.

93. EJDERHA

Bayburt’u Gümüşhane’ye bağlayan yolun üzerinde, sağ tarafta kurulmuş, şirin mi şirin, cennet gibi Nişantaşı köyü vardır. Bu şirin Anadolu köyü, bir dağın eteğinde kurulmuştur.

Bu dağ üzerinden kıvrılıla kıvrılıla köyün üzerine doğru uzayan yılan benzeyen bir taş bulunmaktadır. Bu taş, şaşılacak derecede yılan benzemektedir. Köyün içerisine kadar girmiş olan bu taş yığınının baş kısmı, yılan başını andırmaktadır. Bu yılan iskeletinin boyu, yüz metreyi aşmaktadır.

Halk dilinde, ejderha diye anılan bu çok büyük yılanın köye gelmekte olduğunu görenler evlerini bırakarak kaçırlar. Herkes bu koca ejderhaya yem olmamak amacıyla çılgınca koşmaya başlar. O sırada hiç kimse, hamile bir kadının koşmakta zorluk çektiğini ve geri kaldığını fark etmemiştir. Can havliyle kaçmaya çalışan kadın artık yorulmuş. Yorgun ayaklarının ve sıkışan nefesinin sesini dinleyerek bir kenara oturmuş. Çaresizdir. Bu çaresizlik içinde, ejderhanın gelip kendisini yemesini bekler. Bir taraftan da için için Allah’a dua etmektedir:

—Duamı kabul eyle, ya Rabbi! Ya bu ejderhayı taş et, ya beni. Duası o kadar içtendir ki yüce Mevla, duasını kabul eder. Yılan, orada taş kesilir.

Anlatılan taştan ejderha, bütün haşmetiyle hâlâ köyün üzerinde durmaktadır. Dikkatle bakıldığında, sanki yeniden canlanacakmış gibi görünmekte ve insanın içini ürpertmektedir.

Bayburt'tan Gümüşhane'ye geçen yolcular dikkat ederlerse ana yoldan bu ejderhayı görebilirler.

94. ELİK KEÇİSİ* I

Rivayete göre; yaylacılığın canlı olduğu yıllarda Gökçeköylüler, yaylaya göçmüştür. Bir aile, köydeki işlerini toparlayamadığı ve hazırlıklarını tamamlayamadığı için birkaç gün gecikmiştir. Toparlandıklarında, hemen alalecele yola çıkarlar.

Ailenin, biri bir haftalık olmak üzere dokuz oğlu vardır. Her biri, yaylada kullanılacak eşyaları yüklenmiştir. Yükleri çok ağırdır. Sırtlarındaki ağır yüklerle saatlerce yürüdükten sonra ormanlarına çıkarlar. Hepsi çok yorulmuştur. Fakat hem yük hem de bir haftalık bebeği taşıdığı için anne daha çok yorulmuştur. Artık yürüyecek gücü kalmamıştır.

Daha fazla bu hâlde yola devam edemeyeceğini anlayan annenin aklına bir fikir gelir. Biraz tereddüt ettikten sonra kocasının kulağına:

—Nasıl olsa yetişkin sekiz oğlumuz var. Ben bu çocuğu taşıyamıyorum. Şuracıkta bir ağacın kovuğuna bırakalım. Bu da olmayıversin, der.

Kocası, önce kabul etmez. Fakat bakar ki olacak gibi değil. Karısının dediğini yapar. Bir ağaç kovuğu bulurlar. Küçük bebeği buraya bırakıp yollarına devam ederler, yaylaya çıkarlar.

Yaylayı o yıl bir salgın hastalık kasıp kavurur. Bu salgın hastalık; genç ihtiyar demez, çok sayıda insanın ölümüne sebep olur. Bu ailenin sekiz yetişkin erkek evladı da ölenler arasındadır. Aile çok üzülür. Aynı yıl içerisinde dokuz çocuğu kaybetmenin üzüntüsüyle çaresiz, köylerine dönmeye karar verirler.

Dönerken ormana ulaştıklarında, bıraktıkları en küçük çocukları akıllarına gelir. Oturup hem diğer çocukları hem de burada bıraktıkları bebek için feryat ederek ağlarlar. Sakinleşince:

—Gidip bebeğimizin kemiklerini olsun görelim, derler.

Karı koca, bebeği bıraktıkları ağacın yanına yaklaşıncı ağacın dibinden büyük bir kuş uçar. Bir keçi de yanında beklemekte. Anne:

—Eyvah! Bebeğimi şimdi bu kuş yedi gidiyor. Keşke birkaç dakika evvel gelseydik, der. Bu arada, bebeğin ağlama sesini duyarlar. Koşarlar, bakarlar ki bebek yaşıyor. Hem de sağlıklı olarak. Hatta etlenmiş, butlanmıştır. Dünya, anne ve babanın olur.

Hemen çocuğu alırlar. Sevinerek yola devam ederler. Fakat biraz önce çocuğun yanından kalkan elik keçisi, bunların peşini bırakmaz. Feryat edip bağırmaktadır. Onlar ilerde, keçi arkada köye kadar gelirler.

Keçiyi köyden uzaklaştıramazlar. Bakarlar olacak gibi değil. Bebeği beşikle birlikte bir dağın zirvesine çıkarırlar. Keçi gelip bebeği emzirir, sever, okşar, geri gider. Bir sonraki gün tekrar geri gelir. Aile de aynı işi, çocuk büyüyene kadar her gün yapar. Çocuk büyüyünce keçi kaybolup gider.

Bu çocuk, ailenin devamını sağlar. Beşiği bıraktıkları yerin ismi, “Beşikdağı” olur. Yakın zamanda, Beşikdağı’nın eteklerinde yerleşim yeri kurulur. Beşikdağı’nın eteklerinde olduğu için buraya, “Beşikdüzü” ismi verilir. Yani Trabzon’a bağlı Beşikdüzü ilçesinin isim alması, bu efsaneye dayanmaktadır.

95. ELİK KEÇİSİ II

Giresun’a bağlı Tirebolu ilçesinin Güce yöresinde, elik keçisinin vurulmamasına özen gösterilir. Bunun sebebi olarak da aşağıdaki efsane anlatılır:

Rivayete göre bir köylü kadını, kıtlık zamanında askarlara süt vermek için elik keçisini sağarmış. Günün birinde elik keçisi, kadının süt kovanını teper. Kovadaki süt döküldüğünden kadın keçiye kızarak:

—Allah seni avcılara rast getirsin, der. Kadını görmeyen avcılardan biri, o anda tüfeğini ateşleyip elik keçisini vurur. Bunun üzerine kadın:

—Hazır mıydın orada, Allah kolunu kurutsun, der. Avcının kolu hemen oracıkta kuruyuverir.

Bu hayvanın evliyalar, erenler malı olduğuna inanıldığından avlanması iyi sayılmaz. Güce yöresinde, bu hayvanı avlayanların türlü belalarla karşılaştığı söylenmektedir.

96. ELİK KEÇİSİ III

Ordu ve yöresinde, hemen hemen her köyün yaylada bir obası vardır. Eskiden köylüler; kışın köylerinde otururlar, yazın topluca yaylaya göç ederlermiş. Bu gelenek, kısmen devam etmektedir. Fakat eskiden olduğu gibi canlı değildir. Günümüzde az sayıda aile, yaylaya çıkar. Obalarda kalan insanlar, eski günleri anarken gözleri dolar. Hep yayladaki yalnızlıktan şikâyet ederler.

Yaylacılığın canlı olduğu yıllarda, birkaç yüzyıl önce Ulubey’e bağlı Durak köyü halkı yaylaya göçmüştür. Bir aile, köydeki işlerini toparlayamadığı ve hazırlıklarını tamamlayamadığı için birkaç gün gecikmiştir. Toparlandıklarında, hemen alelacele yola çıkarlar.

Ailenin, biri bir haftalık olmak üzere, dokuz oğlu vardır. Her biri yaylada kullanılacak eşyaları yüklenmiştir. Yükleri çok ağırdır. Sırtlarındaki ağır yüklerle saatlerce yürüdükten sonra Karadere ormanlarına çıkarlar. Hepsi çok

yorulmuştur. Fakat hem yük hem de bir haftalık bebeği taşıdığı için anne, daha çok yorulmuştur. Artık gidecek gücü kalmamıştır.

Daha fazla bu hâlde yola devam edemeyeceğini anlayan annenin aklına bir fikir gelir. Biraz tereddüt ettikten sonra kocasının kulağına:

—Nasıl olsa yetişkin sekiz oğlumuz var. Ben bu çocuğu taşıyamıyorum. Şuracıkta bir ağacın dibine bırakalım. Bu da olmayıversin, der. Kocası önce kabul etmez. Çaresizlik... Bakar ki olacak gibi değil. Karısının söylediklerini kabul etmek zorunda kalır. Uygun bir ağaç bulurlar. Küçük bebeği buraya bırakıp yollarına devam ederler, yaylaya çıkarlar.

Yaylada o yıl bir salgın hastalık görülür. Bu salgın hastalık; genç ihtiyar demez, çok sayıda insanın ölümüne sebep olur. Bu ailenin sekiz erkek evladı da ölür. Aile çok üzüdür. Aynı yıl içerisinde dokuz çocuğu kaybetmenin üzüntüsüyle çaresiz, köylerine dönmeye karar verirler.

Dönerken Karadere ormanlarına ulaştıklarında burada bıraktıkları en küçük çocukları akıllarına gelir. Oturup hem diğer çocukları hem de burada bıraktıkları bebek için feryat ederek ağlarlar. Sakinleşince:

—Gidip bebeğimizin kemiklerini olsun görelim, derler.

Karı koca bebeği bıraktıkları ağacın yanına yaklaşıncı ağacın dibinden bir yapalak kuşu kalkar. Anne:

—Eyvah! Bebeğimi şimdi bu kuş yedi, gidiyor. Keşke birkaç dakika önce gelseydik, der. Derken oradan bir de elik keçisi kalkıp kaçmaya başlar. Bu arada, bebeğin ağlama sesini duyarlar. Koşarlar, bakarlar ki bebek yaşıyor. Hem de sağlıklı olarak. Hatta etlenmiş, butlanmıştır. Anne baba, çok sevinir.

Hemen çocuğu alıp sevinerek yola devam ederler. Fakat biraz önce çocuğun yanından kalkan elik keçisi, bunların peşini bırakmaz. Feryat edip bağırmaktadır. Onlar ilerde, keçi arkada köye kadar gelirler.

Keçiyi köyden uzaklaştıramazlar. Bakarlar olacak çaresi yok. Bebeği beşiklerle beraber evin üst tarafına koyarlar. Keçi gelip onu emzirir, sever, okşar, geri gider. Bir sonraki gün tekrar geri gelir. Aile de aynı işi, çocuk büyüyene kadar her gün yapar. Çocuk büyüyünce keçi kaybolup gider.

Bu çocuk, sülâlenin devamını sağlar. Bu sülâlenin ismi, elik keçisinden dolayı “*Elikçioğulları*” kalır. Oturdıkları mahallenin ismi ise “*Elikçioğulları mahallesi*”dir. Bebeği keçinin emzirmesi için bıraktıkları yerin ismi, “*Beşikçiavlusı*”dur. Buradan köye giden yola da “*Beşikçiboğazı*” denmektedir.

97. ELİK KEÇİSİ IV

Eskiden buğdayın ve mısırın olmadığı zamanlarda insanlar; av yaparlar, onların etleriyle beslenirlermiş. Eli mızrak, ok tutanlar erkenden ava giderler; av avlarlar, kuş kuşlarlar, akşam eve getirirlermiş.

Vaktiyle Ulubey'in Çubuklu köyünde yaşayan insanlar da aynı şartlarda yaşamaktadır. Bu köyün karşısında bulunan Karatepe, av hayvanları bakımından zengindir. Yani av bakımından çok caziptir.

Rivayete göre bu çevrede yaşayan bir kişi; yine sabahtan kalkar, malzemelerini hazırlayıp ava çıkar. Karatepe'ye geçer. Çok geçmeden bir elik keçisine rastlar. Keçi kaçır, avcı takip eder. Arada keçi geri döner, meleyerek:

—Benim yavrularım var. Ne olur, bana kıyma. Kısmetini başka yerde ara, der. Fakat avcı, yanık yanık dalgalanan bu sese hiç aldırılmaz. Okunu çeker, keçiye atar.

Elik keçisi, gelen okun kendisini öldüreceğini anlar. Ölümden kurtuluş yoktur. Aslında niyeti o ana kadar avcıya karşı kötü de değildir. Avcının acımasız olduğunu anlayınca son kez acı acı meleyerek:

—Benim neslim tükenecek, seninki de tükensin, der.

Avcı yine anlamaz. Keçiye yüklenip zafer kazanmış komutan gibi kibirlene kibirlene eve gelir. Çocuklarına müjdeyi verir. Keserler, yüzerler, keçiye afiyetle yerler. Fakat yedikten sonra hepsi hastalanır ve kısa sürede evdeki herkes ölür. Avcının da nesli kesilmiş olur.

98. ELİK VE GEYİK SAĞAN DEDE

Elik ve geyik sağan dede efsanesi, Tokat'ın Zile ilçesine bağlı Eliktekk köyünde derlenmiştir.

Rivayete göre Amasya padişahı, Zeynel Abidin'in elik keçisi ile tarla koştüğünü ve geyik sağdığını duyunca zaptiyeleri, Eliktekk köyüne gönderir. Padişah, Zeynel Abidin'i yanına çağırır.

Zeynel Abidin, zaptiyelerle gidip padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder ve zaptiyelere:

—Siz önden gidin, ben arkanızdan gelirim, der. Bunun üzerine zaptiyeler yola çıkarlar. Hatunpınarı denilen yere vardıklarında, Zeynel Abidin'nin burada namaz kıldığını görürler. Zeynel Abidin selam verir ve zaptiyelere tekrar:

—Siz önden gidin, ben gelirim, der Zaptiyeler yola devam ederler. Zaptiyeler, Ferhatarası denilen yere vardıklarında Zeynel Abidin'in yine namaz kıldığını görürler. Bunun üzerine zaptiyelere şaşakalırlar. Gidince durumu padişaha anlatırlar.

Dede yanına ulaştığında padişah, bir mucize göstermesini söyler. Bunun üzerine Zeynel Abidin, padişahın yarın sabah tellâl bağırtmasını ister.

Padişah, bu teklifi kabul eder. Sabah olunca kimsenin dışarı çıkmaması için telâlar duyuru yapar. Sabah erkenden, altı saatlik yoldan keçilerin ve geyiklerin tepeden aşağıya indiğini görürler. Zeynel Abidin, bunlardan bir tanesini keserek Amasya ahalisine yedirir. Zeynel Abidin, geyiğin etini yiyenlere geyiğin kemiklerini derinin içine koymalarını söyler.

Yemek sonunda dua yapılır. Duadan sonra, “amin” demesiyle geyik canlanır. Fakat geyik düzgün yürüyememektedir. Padişah, bunun sebebini sorar. Zeynel Abidin:

—Arkadaşlardan birisi aşık kemiğini sakladı da ondan, der. Bu mucizeleri gören padişah:

—Dile benden ne diler sen, der.

Zeynel Abidin, elikleri ve geyikleri için otlak yer ister. Padişah da Akkaya'nın güneyini, Boruk Taşı, Kara Tuzlayı, Çataş Başı, Sakal Tutanı, Ağıl Kayayı, Mercimek Tepeyi, Ağzuval denilen yerleri verir, bir de maaş bağlar.

Padişah, Zeynel Abidin'den bir istekte bulunur. Padişahın Sultan adında, güzel bir kızı vardır. Onu nikâhı altına almasını ister. Zeynel Abidin, padişaha evli olduğunu söyler. Fakat padişah ısrar eder. Zeynel Abidin:

—Senin kızın benim geyiklerimi sağamaz, der.

Padişah da:

—Senin yanında, benim kızımın yapamayacağı iş olmaz, der ve kızını Zeynel Abidin ile evlendirir.

Zeynel Abidin, padişahın kızı ile evlenir. Sultan, geyikleri sağmayı beceremediğinden Zeynel Abidin, Sultan'ı babasının evine geri gönderir. Kız giderken dört yol kavşağına gelir. Nereye gideceğini bilemediği için şaşırıp kalır. Yolu bulamayınca dua edip ölmeyi ister. Duası kabul olur.

Zeynel Abidin, kendi yaptırdığı Tekke'nin doğu tarafında yatmaktadır. Padişahın kızı Sultan, köyün batı tarafında dört yolun birleştiği kavşağın kenarında medfundur. Zeynel Abidin'in önceki karısı Ayşe ve kızının mezarı ise köyün güneyindedir.

99. ELTEPESİ

Ünye'ye bağlı Tekkiraz beldesinin Yağbasan mahallesi, ismiyle çok önemli bir tarihî şahsiyeti işaret etmektedir. Yağbasan (Melik Yağıbasan), bir süre Dânişmendli Devleti'nin başında bulunmuş ve bölgenin fethinde çok önemli rol oynamış bir şahsiyettir.

Yağbasan mahallesinde anlatılan bir efsane, tarihî kaynaklarda yer alan bilgilerin biraz daha ayrıntısı gibidir. Bir başka açıdan da Anadolu'nun fethinin nelere mal olduğunun hikâyeleşmiş şeklidir.

Yağbasan mahallesinin hemen girişinde, yolun sol tarafında, mahallenin yukarısında bir tepe bulunmaktadır. Bu tepenin ismi, “Eltepesi”dir. Tepenin ismi, hemen dikkat çekmektedir. Yörede ismin verilışıyle ilgili bir efsane anlatılmaktadır:

Rivayete göre vaktiyle Türkler, bu bölgeyi fethetmek için Yağıbasan komutasında Niksar'dan bir ordu çıkarır. Savaşlarda iki kişinin gösterdiği yiğitlik düşmanın dilindedir. Bu yiğitlerden birinin ismi Hasan, diğerinki de

Hüseyin'dir. Bu yiğitlerin gücü ve zekâsı sayesinde Türk ordusu, düşman engeli tanımamaktadır. Savaşarak buraya kadar gelirler.

Bugünkü ismiyle Yağbasan olan bölgeye ulaştıklarında, Hasan ve Hüseyin'e nazar değer. Yağbasan köyünün girişinde yapılan savaşta bir düşman askeri, Hasan'a kılıçla hücum eder. Yaptığı hamlede, onun bir kolunu omzundan keser. Hasan'ın sağ kolu yere düşer.

Hasan, kılıcını sol koluyla yerden alır ve kolunu kesen kâfirin arkasına düşer. Onu tepenin dibinde yakalayıp öldürür. Fakat diğer düşman askerlerinin saldırısına uğrayarak burada şehit düşer.

Hasan'ın kolunun o tepede kesilmesi ve yere düşmesinden dolayı buraya, "Eltepesi" ismi verilir.

Hüseyin ise Hasan'ı şehit eden düşmanları takip eder. Mahallenin alt tarafında bulunan ırmakta girdiği mücadelede, o da şehit düşer.

100. EMİNE VE PERİ OĞLAN

Yaklaşık 50-60 yıl önce Niksar'ın Bayraktepe köyünde; Emine adlı genç, sarışın ve güzel bir kız yaşamaktadır. Sarışın ve mavi gözlü, ince belli, uzun boylu Emine, henüz on yedi yaşındadır.

Rivayete göre Emine, bir gün amcasının hanımıyla birlikte tarlaya, babasına ve ağabeyine yardıma gider. Tarlada çalışmaya başlar. Emine'nin birden tuvalete gideceği gelir. Kimse görmesin diye, bir ağacın dibine gider ve ihtiyacını giderir. Daha sonra kazılan karıkları saymaya başlar. Tam bu esnada Emine'nin yengesi gelir ve Emine'ye işinin uzun sürüp sürmeyeceğini sorar. Emine birden sinirlenir ve elindeki kazmayı yengesine doğru savurarak:

—Git başımdan, diye bağırır. Yengesi şaşırır. Çünkü daha önce Emine'yi hiç böyle sinirli görmemiştir. Ortada herhangi bir sorun da yoktur.

Genç kız, bir süre sonra kimseye haber vermeden koşarak eve gider. Annesiyle bile görüşmeden odasına çekilir. O esnada, tarlada çalışanlar için yemek yapan annesi telaşlanır. Kızı, kendisine selam bile vermemiştir. Dayanamaz ve durumu anlamak için Emine'nin odasına gider. Genç kız ağlamakta, bağıra çağıra evden kaçmak istediğini söylemektedir.

Emine'nin bu esrarengiz durumu on beş gün sürer. Emine'yi sakinleştirmek kolay değildir. Sürekli haykırmakta, bağırp çağırmakta ve ağlamaktadır.

Genç kız, on beş gün boyunca hiçbir şey yememiş ve içmemiştir, uyumamıştır. Emine'nin ailesi, onu hocaya götürür ve durumu anlatır. Hoca; elindeki kitabı açar ve Emine'nin bir ağacın dibine abdest bozduğunu, tam bu esnada cinlerin burada yemek yediğini, yakışıklı bir cinin Emine'ye âşık olduğunu ve bu nedenle Emine'nin böyle davrandığını anlatır.

Hoca, bir kağıda ne olduğu okunamayan yazılar yazar. Kağıdı daha sonra yakar. Kağıt yanar yanmaz genç kız, annesine karnının acıktığını söyler.

Yemeğini yiyen Emine, uyur ve üç gün üç gece uyanmaz. Hoca da kızı uyandırılmalarını ve asla yalnız bırakmamalarını söyler. Genç kız uyanır ve normal haline döner. Artık sağlıklıdır.

Emine bir süre sonra evlenir ve dokuz çocuğu olur. Emine'nin annesinin isteği üzerine kayınvalidesi ve kocası Emine'yi hiç yalnız bırakmaz. Emine, şu an 75 yaşlarındadır. Bu olay, Bayraktepe köylülerine ve diğer köylerde yaşayanlara ders olur.

101. ERDEM BEY VE KIRK YİĞİT

Erdem Bey, Tokat'ın Reşadiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan Erdem Tepesi'nin zirvesinde, 2183 m yükseklikte türbesi olan ve askerleriyle burada yatan bir komutandır. Savaşırken şehit düşmüş ve burada kendisine bir türbe yaptırılmıştır. Günümüzde "*Erdem Bey Evliyası*" olarak bilinmekte ve türbesi, çevrede bulunan köylerin halkı tarafından sık sık ziyaret edilmektedir.

Efsaneye göre, çok önceleri Erdem Tepesi'nin eteğinde küçük bir sancak varmış. Bu sancağın komutanı, Erdem Bey imiş. Erdem Bey'in yanında, kırk tane yiğidi varmış.

Düşman, bir gün bu sancağa doğru yaklaşır. Erdem Bey ,düşmana karşı ne yapacağını düşünmeye başlar. Erdem Bey'in yardımına kırk yiğidi yetişmiştir. Düşman ise sınıra yaklaşmış, beklemektedir. Erdem Bey, yiğitlerini toplayarak:

—Ya düşman burayı alacak ya da biz kanımız pahasına da olsa savaşıp burayı vermeyeceğiz, der. Erdem Bey, meğer düşman gelmeden bir gün önce,"Erdem Tepesi" denilen yerin zirvesine çıkmış ve askerlerine kırk tane mezar kazdırmıştır.

—Ölürsek bari, mezarsız gitmeyelim, demiş.

Bir cuma günü, sabah namazından sonra düşman, sınırı geçer. Yiğitler cenge hazırlanınca Erdem Bey, başlarında savaşa başlar. Savaş, gün batana kadar sürer. Bir süre sonra Erdem Bey'in kolu kesilir. Bir kolunu kaybetmiş olmasına rağmen Erdem Bey, "Allah Allah!" nidalarıyla düşmana sürekli saldırmaktadır. Sonunda göğsüne çarpan yüzlerce ok, onu bir tüy hafifliğiyle yere düşürür. Düşmanın komutanı merak eder, ölümlerin sayılması emrini verir. Sayarlar. Hepsi kırk kişidir. Düşman ordusunun komutanı, koskoca kırk yiğit der ve oraya karargâh kurar. Karargaha bir bekçi yerleştirir.

Bir gün sabah namaz vakti nöbetçi, "imdat" diye bağırmaya başlar. Komutan ve bütün düşman askerleri donup kalır. Bakarlar ki kırk yiğit asker, göğe doğru yükselmekte. Komutan, ordularına hemen toplanma emri verir ve:

—Türk askerleri ölmez. Ölseler bile dirilir, çıkarlar karşımıza. Biz buralarda daha fazla duramayız, der. Askerler toplanıp bu diyardan giderler.

Şimdi kırk yiğidin mezarı, Erdem Tepesi'ndedir. Oraya çıkılması çok zordur. Rüzgârda yürünmez ama oraya çıkanlar, tam mezarların bulunduğu yerde bahar havası olduğunu söyler. Yeni doğan çocukları; yiğit olsun, vatanını çok sevsin diye, Erdem Bey'in mezarına getirirler. Kabirler, günümüzde hâlâ durmakta ve "*Erdem Bey ve Kırk Yiğit Mezarlığı*" olarak bilinmektedir.

102. ER HASAN VE GÖK ALİ

Tepealan ve Terzili, Ordu iline bağlı Korgan ilçesinin en uzak köylerindendir. Tokat sınırında olan bu köylerde metfun bulunan Er Hasan ve Gök Ali ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır. Efsane şu şekildedir:

Efsaneye göre; Mısır'da, bir medresede iki yüz talebe okumaktadır. Bu talebeler yıllarca tahsil yaptıktan sonra âlim olarak yetişirler, hocalarından icazet isterler.

Hoca; aslında artık icazeti hak ettiklerini, fakat talebelerinin önce hacca gitmeleri gerektiğini, Kâbe'yi ve Peygamber Efendimizin kabrini ziyaret ettikten sonra icazet vermeyi düşündüğünü söyler.

Talebeler, bir hac mevsiminde Mekke'nin yolunu tutarlar. Biraz yürüdükten sonra bir ihtiyara rastlarlar. Ona, hacca gittiklerini söylerler.

Yaşlı adam, bunlara yardımcı olmak ister. Bir hasır çıkarır. Talebelerin tamamının bu hasırın üzerine çıkmalarını, sonra da gözlerini yummalarını söyler. Talebeler, yaşlı adamın dediklerini yaparlar. Gözlerini açtiklarında, Kâbe'nin yanında olduklarını fark ederler. Hac vazifesini yaptıktan sonra geri dönmek için yola çıkarlar. Yaşlı adam, aynı şekilde bu talebeleri Mısır'a getirir.

Talebeler geldiklerinde, hocalarının medresenin önünde kendilerini beklediğini görür. Kendilerine göre icazet almalarında bir engel kalmadığı için hocalarının elini öpüp sıraya dizilirler.

—Hocam, biz icazetimizi alıp gidelim, derler. Hocaları:

—Size kim dedi, Hızır'ın hasırına binip de hacca gidin diye. Anadolu hâlâ fethedilemedi. Gidip orayı düşmandan temizleyin. Ondan sonra benden icazet isteyin, der.

Talebeler, bu defa Anadolu'ya gelirler. Er Hasan ile Gök Ali, Dânişmendli ordusuna katılır. Savaşarak Durali köyüne kadar gelirler. İkisi de burada şehit düşer. Gaza arkadaşları, bunların cesedini alıp Türklerin fethedip yerleştiği Terzili ve Tepealan köyüne getirirler. Gök Ali'yi Terziler Tepesi'ne, Er Hasan'ı da Tepealan köyü sınırları içerisinde bulunan Asar Tepesi'ne defnederler.

Onlar, karşılıklı olarak ebedî istirahatgâhlarında uyumaktadır. Rivayete göre, zaman zaman bir ışık topu şekline gelip birbirilerini ziyarete giderler. Bazen de bir tepeden bir tepeye seslenerek sohbet etmektedirler.

103. ERIÇOK TEPESİ

Eriçok Tepesi, Ordu ilinin en yüksek noktalarından biridir. Mesudiye ilçesinin doğusunda kalmaktadır. Bütün çevreye hâkimdir. Çok uzak olmasına rağmen, havada bulut olmadığı günlerde Karadeniz bile görünmektedir.

Rivayetlere göre; yüzlerce yıl önce, Mesudiye yöresine üç Türkmen kardeş gelip yerleşir. Bu kardeşlerin isimleri; Kara Baba, Kara Arslan ve Eriçok'tur. Üç kardeş, ailesi ve sürüleri ile birlikte kış mevsimlerinde savunması kolay, kuytu ve sıcak yerlerde; yaz mevsimlerinde ise yine savunması kolay, yüksek tepelerde hayatlarını sürdürürler.

Yazın yaylaya çıktıklarında, Mesudiye ilçesi ile Çambaşı Yaylası arasında bulunan tepelere yerleşirler. Her biri, kendisine bir tepe seçer. Bu tepelerden en yükseğine Eriçok, diğer iki küçük tepeye Kara Arslan ve Kara Baba yerleşir. Tepeler, isimlerini bu üç kardeşten alırlar.

Bir yaz günü düşmanlar, gelip bu üç tepeyi kuşatır. Savaş günlerce devam eder. Karaaslan ve Karababa tepelerinde ne kadar insan varsa hepsi şehit düşer. Eriçok Tepesi'nde asker çok olduğu için burayı düşman alamaz. Çaresi olmadığını anlayınca kuşatmayı kaldırmayıp beklerler.

Aradan aylar geçer. Kalede yiyecek ve su kalmaz. Eriçok Tepesi'ni savunanlar yine teslim olmazlar, fakat açlıktan ölürlər.

Bu üç tepenin çevresinde, bugün pek çok mezarlık bulunmaktadır. Eriçok Tepesi'nin yanındaki mezarlık hepsinden büyüktür. Mezarlıkların bu savaştan kaldığına inanılmaktadır.

104. ESENBAY GÖLÜ

Ordu iline bağlı Ulubey ilçesinin Çatalı mahallesinde, Esenbey isimli bir mevki bulunmaktadır. Burada, eskiden bir göl varmış. Bu göl, 1950'li yıllarda sivrisineklerin üremesini önlemek için nahiye müdürlüğü tarafından kapatılmıştır.

Rivayete göre; vaktiyle bu göl, şu şekilde oluşmuş: Bu gölün bulunduğu yerde, Hasan Bey isminde çok zengin biri oturmaktaymış. Hasan Bey, çok geniş arazilere sahipmiş. Bu arazileri hep ekip dikmekteymiş. Güz aylarında günlerce, çok sayıda hizmetçisi ile yiyecek depolarmış.

Anlatılanlara göre; bir gün Hasan Bey'in gelinleri, evin hemen yanındaki çeşmeye çamaşır yıkamaya gider. Gelinler çamaşır yıkarken yaşlı bir dede gelir. Gelinlerden buğday ister. Gelinler, yaşlı dedeye:

—Defol, git. Bizde buğday filan yok, deyip hakaret ederler.

Yaşlı dede, meğer Hızır Peygamber imiş. Gelinlerin hakaretine çok üzülür:

—Hasan Bey, Hasan Bey! Esen Bey ol, der.

Biraz uzaklaştıktan sonra bir sel, bir rüzgâr başlar. Her tarafı bir fırtına kaplar. Hasan Bey'in evinin ve arazisinin bulunduğu bölge çöker. Burada büyük bir göl oluşur. Bu şekilde oluştuğu için gölün ismi, "*Esenbey Gölü*" olarak kalır.

105. ESENYURT (ELDİREK) KÖYÜ

Bugün Ordu ilinin Kabadüz ilçesine bağlı Esenyurt köyüne, eskiden Eldirek derlermiş. Eldirek denmesi de şu olaydan dolayıymış:

Rivayete göre, eskiden davun (taun=veba) senesi diye bir sene varmış. O sene, davun gelip insanları hep öldürmüştü.

İnanişa göre, davunun elinde bir dümbelek varmış. Bu dümbeleğin sesini duyan ölmüştü.

Bugünkü Bayadı köyü toprakları içindeki Kurul kayalarının dibinde Musuoğulları yaşamış. Davun, dümbelek çalarak gelirken Musuoğulları'ndan bir kadın, fasulye bahçesinin içine saklanmış. Güya davundan kurtulacaktı. Davun, kadının ağzına bir vurmuş. Kadının ağzı eğilmiş, konuşamaz hâle gelmiş. Dümbeleğin sesini duyduğu için köy halkı hep ölmüş. Davun, bu şekilde çevredeki köyleri de kırmış. Dömbeleğin sesini duymayan sadece birkaç kişi sağ kalabilmiş. Sağ kalanlar, bir araya gelip birbirlerine sorarlar:

—Hangi köyde kim sağ kaldı? Umar isminde bir adam:

—Bizim köyde ben kaldım, der. Yaşadığı yerin adı, Umar köyü olarak kalmış. Hacıoğlu köyünde, bir sarı kız kalmış. Oranın adı, olmuş Sarı Kız. Bugünkü Köseli'de bir köse kalmış, oranın adı da Köseli olmuş. Sağırlı'da da bir sağır kız kaldığı için oranın adı da Sağırlı kalmış.

Hepsi toplanıp bugünkü Esenyurt köyüne gelmişler. Sorduklarında adam, "Elden direk bir ben kaldım." demiş. Ondan dolayı da buranın adı, Eldirek kalmış. Bu köyün adı, daha sonra değiştirilerek "Esenyurt" olarak belirlenmiştir.

106. ESKİPAZAR EVLİYASI

Eskipazar köyü, Ordu il merkezine dört kilometre uzaklıktadır. Bu köy, Hacıemiroğulları Beyliği döneminde beyliğin merkezidir. Vaktiyle pek çok devlet adamı ve önemli kişinin yaşadığı bir yerdir.

Bu köyün, Sayharman isimli bir mahallesi bulunmaktadır. Rivayete göre; bu mahallede yaşayan bir çoban, her zaman olduğu gibi bir sabah erken saatlerde koyunlarını otlatmaya götürmektedir. Yeşil sarıklı, ak sakallı bir ihtiyar, çobanın yakasından tutarak:

—Her gün koyunlarınla beni çıgnıyorsun, deyip bağırır, çağırır. Sonra da bir anda ortadan kaybolur. Çoban, neye uğradığını şaşırır. Hemen arazi sahibini bulur ve durumu ona anlatır. Arazi sahibi; kendisinin ve ineklerinin sürekli hastalandığını, tavuklarının öldüğünü söyler.

Sonradan burayı çiğnediği için bir kişinin kör, bir kişinin de sara hastası olduğu anlaşılır. Böylece burada bir ermiş kişinin türbesi olduğu ortaya çıkar.

Hemen kabrin yeri belirlenir ve üzerine türbe yapılır. Türbenin çevresi de çevrilip üzerine bir çatı inşa edilir. Bu türbe, günümüzde çevrede yaşayanların pek çok hastalık için ziyaret ettiği ve himmet istediği bir yerdir.

107. ESRARENGİZ TAŞ

Niksar'ın Bayraktepe köyünde, bir tarlanın ortasında, köy halkını esrarengiz olaylara sürükleyen bir taş bulunmaktadır. Geceleri, bu taşın bulunduğu çevrenin pek tekin olmadığı düşünülerek, buralarda dolaşmaktan kaçınılmaktadır.

Rivayete göre; vaktiyle Bayraktepe köyünde yaşayan bir genç, tarlada üzüm bağını beklemektedir. Köylerde üzüm bağlarına geceleri domuzlar indiğinden salkımlara zarar vermekte ve bağdaki mısırları harap etmektedir. Bu nedenle gece nöbet bekleyerek bu zararlı hayvandan bağ korunmaya çalışılmaktadır.

Bağda nöbet tutan genç, köylüler tarafından pek tekin sayılmayan taşın bulunduğu yere gelir. Taşın arkasında, dünyalar güzeli bir kızla karşılaşır. Kız, bir peri kızını andırmaktadır ve beyaz bir gelinlikle gülümsemektedir.

Genç, bu saatte bu kızın burada ne aradığını merak eder ve yanına yaklaşır. Ancak kız kaçmaya başlar. Genç, kıza doğru taş atar. Kız, birden köpeğe dönüşür. Genç ne yapacağını şaşırır ve oradan kaçır. Ertesi gece, tekrar aynı yere gider. Bu kez bir gelin ve damat görür. Taşın arkasında gülüşmektedirler. Genç, damadı kıskanır ve onlara seslenir:

—Gidin buradan! Gecenin bu saatinde burada ne işiniz var, der. Birden gelin ile damat sinirlenir ve eşeğe dönüşürler. Genç, olduğu yerde kalakalır. Kaçmak ister, fakat ayakları hareket edemez.

Ertesi sabah genç, kendisini olduğu yerde uyuyakalmış olarak bulur. Bir eli tutmamakta ve konuşmakta güçlük çekmektedir. Olanları, köy halkına zor da olsa anlatır. Köylüler; o taşın pek tekin olmadığını, ölmediğine şükretmesi gerektiğini söylerler. Genç; o günden sonra konuşamaz, bir eli de titrek kalır.

Bayraktepe köyündeki bu taşın arkasından geç vakitlerde sesler geldiğini duyanlar, gelin ve damat görenler olmuştur. Hatta bu gelin ve damat, gören kişilerin yakınları suretinde olabilmektedir.

108. EVLİYA ÇAMI

Buğdaçar köyü; Erzincan ili, Refahiye ilçe merkezine 15 km uzaklıktadır. Buğdaçar (Damlaca) köyünün güneyinde, "Evlıya Çamı" ismi ile bilinen bir mevki bulunmaktadır. Mevki, adını burada bulunan bir çam ağacından almaktadır.

Rivayete göre; yöreye yol yapılırken dozer operatörü, Evliya Çami'nın bulunduğu tepeyi düzeltmek ister. Ancak dozer bir türlü toprağa işlemez. Dozerci, o gece ürkütücü rüyalar görür. Bunun üzerine yolu, tepenin etrafını dolaşacak şekilde virajlı yapar.

Anlatılan diğer bir efsaneye göre de Evliya Çami zaman zaman kurumakta ve yeşermektedir. Bu çamın kuruduğu bir dönemde köylülerden biri, onu kesmeye karar verir. Sabah baltasını alıp kesmeye gittiğinde, çamın tekrar yeşermiş olduğunu görür.

109. EV YILANI

Sivas'a bağlı Şarkışla ilçesinin Gücük köyünde, "Tandırközler" denilen bir aile bulunmaktadır. Bu ailenin evinde, evcil bir karayılan ailesi de yaşamaktadır.

Rivayetlere göre ailenin büyükleri, bu yılanlara çok özen gösterirler ve yiyeceklerini eksik etmezlermiş. Büyükler, çocuklarına bu yılan ailesine iyi davranmalarını ve zarar vermemelerini sürekli söylemiş.

Bir süre sonra ailenin büyük kişileri ölür. Ev halkı, bu evcil yılanlardan tedirgin olmaya başlar. Bu yılanların kendilerine zarar vereceği endişesi ile yılanları test etmeye karar verirler.

Yılanların yavrulama zamanı gelir. Yılan, yeni kırılmış koyun yünlerinin arasına yavrular. Ev hanesinden birisi, yılanı göstermeden yavruları oradan alır. Yılan geri dönüp yavrularını bulamayınca telaşla oturma odasına gelir. Bağırır, kükrer, kendisini oraya buraya vurur, fakat ev halkı bu durumla hiç ilgilenmez.

Yavrularının ev halkı tarafından öldürdüğünü zanneden yılan, odadan çıkıp hemen mutfığa gider. Evin gelinleri tarafından yeni sağılmış ve mutfakta bir kaba konmuş süttan içmeye ve daha sonra tekrar bu kaba kasmaya başlar. Ev halkı bu sırada yılanın neler yaptığını takip etmektedir. Yılan, sütü içip geri kusarken ev hanesinden biri de yavruları tekrar yerine koyar.

Yılan, uzun bir müddet süt içip tekrar kustuktan sonra yavaş hareketlerle yuvasına döner. Yuvasına döner ki yavruları aynı yerinde. Yavrularının yanına bile varmadan hemen hızlı bir şekilde mutfığa döner. Süt kabının altına girer ve kabı devirmeye çalışır. Sonunda başarır ve sütü yere döker.

Ev halkı bunu görüp yilandan kendilerine bir zarar gelmeyeceğini anlarlar. Yılanı bir daha dokunmazlar.

Evin delikanlılarından biri, savaşta olduğu için bu olaydan haberdar değildir.

Askerden döner. Ailesi ile hasret giderdikten sonra dinlenmek için bir odaya gidip sırtüstü uzanır. O sırada yılan da tavandan yuvasına doğru gitmektedir. Delikanlı yılanı görünce telaşlanır ve silahını çekip yılanı vurur. Yılan oracıkta ölür.

Delikanlı hemen oracıkta, sebebi bilinmeyen bir derde yakalanır. Çok sayıda doktora gittiği hâlde şifa bulamaz. Tam yedi sene sürünür ve sonra ölür.

Bu köyde artık ev yılanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte yılan öldürmeyi iyi saymazlar.

110. EYER KAYA

Erzincana bağlı, Refahiye ilçesinin Buğdaçar (Damlaca) köyünün kurucusunun Mevlana Mahmut oğlu Derviş Murat olduğuna inanılmaktadır. Mevlana Mahmut oğlu Derviş Murat, Anadolu'ya gelen Horasan erenlerinin kırk kişilik grubundan birine mensuptur.

Mevlana Mahmut oğlu Derviş Murat, zaviyesini Damlaca köyünde kurar. Bu zatın köye yerleşmesi, çevrede yaşayanları rahatsız eder. Padişaha bir dilekçe yazıp:

—Bir eren buraya yerleşti, halkı haraca bağlıyor, diye şikâyet ederler.

Padişah, şikâyeti değerlendirmeye geldiğinde Derviş Murat'a, köy sınırları içerisinde bulunan Alacahan yakınlarında rastlar:

—Erenliğini bize de ispat et, der.

Bu zat, hemen büyük bir taş a ata biner gibi oturur. Taş yürümeye başlar. Padişah:

—Dile benden ne dilersen, der.

O da köyün tamamının tapusunu ister. Hükümdar da köyü Derviş Murat'a verir.

Bu taş, "Eyerkaya" diye anılır. Alacahan mezarlığının yanındadır.

111. FERHAT İLE ŞİRİN

Ardanuç, Artvin karayolunda gidilirken yoldan görülür. Ferhatlı köyünde yüksek bir kayanın üzerinde duvarlar vardır.

Rivayete göre; Ferhatlı'da yaşayan Ferhat, Şirin isimli bir kıza âşık olur. Şirin de Ferhat'ı sevmektedir. Kızı, babasından isterler. Babası, aşağıdan yukarıya kaleye çıkarsa kızını vereceğini söyler.

Ferhat; aşağıdan yukarıya duvarlar örerek, direkler çakarak kaleye çıkmaya çalışır. Kalede yaşayan cadı bir kadın, helva pişirerek kaledeki ahaliye dağıtır. Şirin sorar:

—Kim öldü de helvasını dağıtıyorsun? Cadı kadın:

—Ferhat öldü de onun helvasını dağıtıyorum, der.

Buna çok üzülen Şirin:

—Ferhat'sız yaşamak bana haram, diyerek kendini kaleden aşağıya atar, ölür.

Duvarları öre öre kaleye çıkan Ferhat, Şirin'in öldüğünü öğrenince o da kendini kaleden aşağıya atar. İkisinin mezarı, kalenin altındadır. Ferhat'ın ördüğü duvarlar ve direkleri hâlen durmaktadır.

112. FIRTINA

Fadime Hanım, çocukları ve koyunları ile yaylaya gitmektedir. Beş saatlik yol yürümüş ve yaylaya daha varamamıştır. Bir süre daha gitmesi gerekmektedir.

Bu sırada hava aniden bozar; sis, yağmur, dolu ve rüzgâr karışımı bir fırtına başlar. Çocukları ve koyunları, neredeyse boğulmak üzeredirler.

Çok korkan ve bunalan Fadime Hanım; çaresiz duruma düşer, etrafındaki canlara bir şey olmasın diye uğraş verir. Allah'a dua eder ve yalvarır:

—Ey büyük Allah'ım! Eğer bizi sağ salim yaylaya çıkarıp güzel günler gösterirsen sana adak adıyorum. Sana bir koyun kurban edeceğim, der.

Biraz sonra hava düzelir ve güneş açar. Fadime'nin kervanı kurtulur. Fadime, Allah'a verdiği sözü hatırlar ve başından aldığı biti, iki tırnağı arasında kırar ve:

—İşte sana kurbanım budur, der. Az sonra Fadime, bu riyakârlığı neticesinde koyunlar ve çocukları ile taş olur.

113. GARİPEVLİYAI

Rivayetlere göre, Niksar'ın Karşıbağ mahallesinde bir asker şehit düşer. Mahalle sakinleri, bu kimsesiz şehidi bir tarlanın ortasına gömer. Şehidin mezarı yıkık dökük bir hâldedir. Karşıbağlılar, bu şehidin bir evliya olduğunu düşünürler.

Halk; bu evliyanın mezarını tarlanın ortasından, kenarına taşımak ister. Böylece hem daha güvenli olacağını hem de daha kolay ziyaret edeceklerini düşünürler. Mezarın taşlarını değiştirirler ve evliyaya olan saygılarından mezarı yepyeni bir hâle getirirler. Mezarın olduğu tarlanın sahibinin de izniyle, evliyanın mezarını yol kenarına getirirler. Böylece yoldan geçenler de evliyanın ruhuna dua başılayabilir, diye düşünürler.

Ertesi gün bir de ne görsünler, mezar eski yerinde ve yıkık dökük bir durumda. Halk şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez. Mezarı tekrar yol kenarına getirip tamir ederler. Olanlara bir anlam veremeyip evlerine dönerler.

Ertesi sabah tekrar mezarın yanına geldiklerinde, aynı manzarayla karşılaşırılar. Mezar, yine eski yerindedir. Halk, bunda bir keramet olduğunu düşünüp mezarı yerinde bırakır. Lâkin mezarın böyle yıkık dökük olmasını da kendilerine yakıştıramazlar. Hiç değilse bu evliyaya olan saygılarını belirtmek için mezara bir türbe yapmaya karar verirler.

Ancak evliya; türbeyi de kabul etmeyince halk, evliyanın mezarını olduğu gibi bırakmanın doğru olduğuna karar verir.

Mezarın sahibinin adı, ölüm tarihi, belli değildir. Bu nedenle mezara, “Garip Evliya” adı verilmiştir. Mezar, yıkık dökük hâlde Karşıbağ mahallesindedir.

114. GARİP EVLİYA II

Perşembe’ye bağlı Okçulu köyü sınırları içerisinde, Ordu-Samsun karayolunun hemen sağ tarafında, denizin kenarında bir “Garip Evliya” mezarı bulunmaktadır. Okçulu köyünde, bu mezarla ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır. Efsane şöyledir:

Sahil yolunun olmadığı yıllarda, kim olduğu bilinmeyen bir kişi deniz sahilini takip ederek Okçulu köyüne kadar gelir. Okçulu köyüne geldiğinde hava kararır. Zaten rahatsız olan garip, burada iyice hastalanır. Köydeki evlerden birinin kapısını çalıp:

—Tanrı misafiriyim, beni misafir edebilir misiniz, demek ister. Sonra:

—Kimseyi rahatsız etmeyeyim. Şuracıkta bir kayık içerisine kıvrılıp yatayım, der. Öyle de yapar. Gece rahatsızlığı daha da artar. Sabah erkenden kalkamaz.

Sabahleyin kayığın sahipleri gelir. Beş kişilerdir. Terme’den tuz alıp Ordu’ya getirmek için yola çıkacaklardır. Kayığın yanına ulaştıklarında bakarlar ki içinde bir adam yatıyor. İçeriye de kirlenmiş. Dört tanesi hemen adamı kayığın dışına alır. Başlarlar dövmeye. Beşinci kişi, ellerinden almaya çalışırsa da başarılı olamaz. Garip, ne dediyse dinlemezler. Öldüresiye döverler. Komaya girmeden önce:

—Siz benim ayağıma düşeceksiniz, fakat iş işten geçmiş olacak, der. Yine dinlemezler. Komalık hâle getirene kadar döverler, sonra da kayıklarına binip giderler.

Garip, o gün orada ölür. Köylüler, kim olduğunu sorup soruştururlar. Hiçbir haber alamazlar. Sabah olanları da bilmemektedirler. Denizin kenarına bir kabir açarlar, oraya defnederler. Mezar taşına da “Garip Mezarı” yazarlar.

Kayıkçılar, Terme’den tuz yükleyip yola çıkarlar. Akşam üzeri Okçulu köyü açıklarına ulaşırlar. Tam burada bir fırtına çıkar. Ne yapacaklarını şaşırırlar. Bir çare bulamazlar. Kayık devrilir ve batar. Dört kayıkçı kaybolur. Birisi; zor, güç kenara çıkar. Durumu anlatır.

Köylüler, fırtınadan dolayı denize açılmadıkları için kenarda beklemek zorunda kalırlar. Biraz sonra cesetler, kenara vurmaya başlar. Dördünün de cesedi aynı yerden kenara çıkar. Tam garibin mezarının dibine.

Kurtulan kişi, sabah olanları anlatır. Köylüler, bu garibin ermiş bir kişi olduğunu anlarlar ve mezar taşındaki “Garip Mezarı” ifadesini değiştirip “Garip Evliya” yazarlar.

Bu olaydan sonra bu mezar, yöre denizcilerinin uğrak yeri olur. Denize çıkmadan önce buraya gelip dua ederler, denize ondan sonra çıkarlar.

115. GÂVUR ALİ

Rivayete göre Gâvur Ali adında ki zat; her cuma bir rakı alır, bir Müslüman onu içip de günaha girmesin diye Fırat’a dökermiş. Gücü ancak bir tane almaya yetermiş. Cuma günü rakı alıyor diye adı, Gâvur’a çıkmış. Kimse bilmezmiş onun rakıyı Fırat’a döktüğünü.

Fakat Gâvur Ali’yi aynı anda hem Kâbe de hem de köyde görenler de olmuş. Gâvur Ali, cuma namazlarını gidip Hicaz’da kılarmış.

Rivayete göre, Erzurum’dan Erzincan’a gelen bir adamın evine geri dönecek ve karnını doyuracak parası kalmaz. Gâvur Ali, ermiş ve takva sahibi bir kişi olduğu için bu adamın sorunundan haberdar olur. Adamın yanına gidip:

—Kardeş neyin var, derdin nedir, diye sorar. Adam:

—Erzurum’dan buraya geldim, hiç param olmadığı için evime dönemiyorum, der. Bunun üzerine Gâvur Ali:

—Merak etme, ben seni götürürüm. Kapat gözlerini, der.

Adam gözlerini kapatır:

—Aç gözlerini, der.

Adam gözlerini açar, bir de bakar ki evinin önündedir. Buraya nasıl geldiğine hayret eder. Gâvur Ali, adama:

—Sizin caminin önünde ayakkabı yapan biri var, onu tanırsınız, diye sorar. Adam:

—Evet tanırım, der. Gâvur Ali:

—Ona git, söyle; ben öldüğümde gelsin, benim cenaze namazımı kaldırsın, der ve oradan ayrılır.

Adam, caminin önüne gidip ayakkabıcıyı bulur. Bu arada da evinin önüne nasıl göz açıp kapayıncaya kadar geldiklerini hayret içinde düşünür. Orada ayakkabıcı arkasını dönüp adama:

—Ne olmuş yani? Seni gözünü açıp kapayıncaya kadar evinin önüne getirdi. O da bir şey mi, diyerek adamın düşüncelerine karşılık verir. Adam:

—Bu benim düşündüklerimi nereden bildi, diye düşünüp şaşırır. Adam ayakkabıcıya:

—Ali dedi ki, “Ben ölünce gelsin, cenazemi kaldırsın.”, der. Ayakkabıcı:

—Olur giderim, giderken seni de çağırırım, der. Adam:

—Onun öldüğünden senin nasıl haberin olacak? Sen, Erzurum’dasın o Erzincan’da, der. Ayakkabıcı:

—Merak etme, benim haberim olur, der.

Aradan zaman geçer, Gâvur Ali ölür. Arkadaşı ayakkabıcı, bunu rüyasında görür. Gidip adamı evinden çağırır:

—Ali öldü, cenazesini kaldırmaya Erzincan’ a gideceğiz, der. Sonra adama:

—Kapat gözlerini, der. Adam, gözlerini kapatır.

—Aç gözlerini, der. Adam gözlerini açar. Adam bir de bakar ki Ali’nin cenazesinin olduğu yerdeler. Ayakkabıcıyla birlikte Gâvur Ali’nin cenazesini kaldırırlar ve Erzurum’a geri dönerler.

116. GELİNCİK KAYASI I

Ordu ili Gülyalı ilçesinin Sayaca mahallesinde, bir tepenin üzerinde yüksek kayalıklar bulunmaktadır. Bu kayalığın ismi, Gelincik Kayası olarak bilinmektedir. Kayaların şekli; ata binmiş gelini, davulcu ve zurnacıyı anımsatmaktadır. Ana kayanın arkasında, sıra sıra dizilmiş kayalar ise düğün alayına benzemektedir. Buraya gelincik kayası denmesinin sebebi, şu olaydan kaynaklanmaktaymış:

Rivayete göre; bu çevrede yaşayan bir genç kız, evlilik çağına gelir. Evlilik hazırlıkları yapılmaya başlanır. Geleneklere göre ne gerekiyorsa çeyize koyulur. Hiç eksik bırakılmaz. Fakat kız, çeyize ilâve olarak annesinden kazan da ister. Annesi, kazanı kızına vermek istemez. Kız; bu yüzden annesiyle tartışır, hatta ona hakaret eder. Annesi, konuyu büyütmez ve kızın hakaretlerine cevap vermez.

Derken düğün günü gelir. Oğlan tarafı, güle oynaya gelini almaya gelir. Kız evinde yiyip içerler, düğünün keyfini çıkarırlar. Gelin hazırlanır. Yola çıkmak üzereyken gelin, annesinden kazanı tekrar ister. Anne, kalabalığın içerisinde bu duruma çok içerlenir. Kazanı vermez, “İnşallah giderken düğün alayınla taş olursun.” der.

Anne ile kız, dargın ayrılırlar. Düğün alayı, güle oynaya yola koyulur. Birden annenin bedduası tutar. Düğün alayıyla birlikte gelin, taş kesilir. O günden bu güne bu kayalık, “*Gelincik Kayası*” olarak bilinmektedir.

117. GELİNCİK KAYASI II

Gelincik Kayası; Sivas’ın Bektaş köyüne iki, iki buçuk km uzaklıktadır. İsmi de yaşanan bir olaydan almıştır.

Anlatılanlara göre köyde, çok eski zamanlarda bir düğün olur. Düğün bitip de gelin alayı köyü terk ederken gelin, düğün evinden bir süpürge alarak

beraberinde götürür. Bunu fark eden annesi, gelin alayının arkasından beddua ederek der ki:

—Kızım, yolda giderken düğün alayınla birlikte taş kesilesin!

Bunun üzerine gelin alayı; köyden iki, iki buçuk kilometre uzaklıktaki bir arazide, bindikleri develerle birlikte taş olurlar. Bu taşlar, günümüzde hâlâ durmaktadır.

118. GELİNCİK MAĞARASI

Rivayete göre; çok zaman önce Tokat'ın bir mahallesinde, iki genç birbirlerini severmiş.

Delikanlı; kızı, babasından ister. Fakat kızın babası uygun görmez. Kızını zengin olan başka bir isteyene verir. Kızın bundan haberi olur. İki âşık, Tokat Kalesi'nin yanında bulunan Gelincik Mağarası'nda buluşmaya başlar.

Günlerden bir gün, yine aynı yerde buluşurlar. Kız, sevdiğine olanları anlatır. Birbirini çok seven gençler, ayrılmamaları için orada dua ederler:

—Allah'ım! Bizi ayırma da burada taş et, derler ve orada taş kesilirler.

Onlar taş kesildikten sonra, mağaradan bir su gözesi ortaya çıkar. Oradan çıkan suyun taşlaşmış kızın gözyaşları olduğuna inanılmaktadır. Buradan su içen insanların bazı dertlerinden kurtulduğu söylenir.

119. GELİN GÜVEY

Refahiye'nin Hüseyin Şeyh (Avşarözü) köyünde, “Gelin-Güvey” diye bilinen bir mevki bulunmaktadır. Mevkiinin bu adı alışı, şu efsaneye dayandırılmaktadır:

Eskiden bir kızla bir oğlanı evlendirecekleri zaman, kıza da oğlana da kimse fikrini sormaz, düğün gününe kadar gelin de damat da birbirini görmez, tanımazmış.

Hüseyin Şeyh köyünde yaşayan bir kızı, başka bir köyden bir delikanlıya verirler. İkisi de birbirini tanımaz. Kız, bu evliliği istemez ve evlendiği için çok üzülür. Atın üstünde, düğün alayı ile gelin olacağı köye giderken Allah'a dua eder:

—Allah'ım! Beni isteğim olmadan evlendiriyorlar, köye varmadan beni burada taş et, der.

Allah tarafından duası kabul olur. Kız ve düğün alayı, orada taş kesilirler. Avşarören köyünde, gelin alayına benzeyen taşlar hâlâ durmaktadır.

120. GELİNİN DUASI

Rivayete göre; çok eskiden bir köyde, yeni evli bir çift yaşamaktaymış. Genç gelin ve eşi, köyün çıkışında bir ev kurmuşlardır. Ayrıca genç karı kocanın bir de minik yavruları vardır ve ikisi de çok mutludur.

Gelinin kocası tüccardır ve köyden şehre alışverişe inmiştir. O gece eve gelmez ve gelin, yeni doğan bebeğiyle evde yalnız kalır. Gelinin evde yalnız gören iki adam, uzun zamandır bugünü beklemektedirler ve o gün gelmiştir. Gelin çok güzel, uzun boylu, ince belli, siyah gözlü bir kadın olduğu için dikkat çekmektedir. İki adam da geline hayrandırlar, evli olmasını bile umursamazlar.

Gözü dönmüş adamlar, gelinin uyumasını beklerler. Böylece eve girip kadına zarar vereceklerdir. Durumdan habersiz gelin, bir türlü uyumayan bebeğiyle ilgilenmektedir. Bebeğine sürekli:

—Tuz kavuracağım, piskıya vuracağım, hadi bebeğim uyu, baban da gelecek, diye söylemektedir.

Bebeği böylece avutmaya, uyutmaya çalışır. Ama bebek, bir türlü uyumaz. Anne devam eder:

—Tuz kavuracağım, piskıya vuracağım, hadi bebeğim, uyu yavrum, baban şimdi gelecek, ninni.

Gelinin bir türlü uyumaması, adamları yorgun düşürür. Tanyeri ağarmaya başlar ve genç gelinin kapısı çalınır, gelen kocasıdır. Adamı gören düşmanlar kaçarlara ve amaçlarına ulaşamazlar. Sabaha kadar uyumayan anne ve bebeği, rahatlatırlar ve uykuya dalarlar.

O günden sonra, kadınlar ne zaman evde yalnız kalsa:

—Tuz kavuracağım, piskıya vuracağım, diyerek kötülüklerden korunacaklarına inanırlar. Halk arasında kalıplaşan bu sözün ne anlama geldiği bilinmemektedir. Ancak çocukları avutmak için çaresiz anneler tarafından söylenmeye devam edilmektedir.

121. GELİN KAYA

Giresun'da, Çanakçı'ya bağlı Akköy'de, Gelinkaya denilen bir taş vardır. Bu taşın yanına gidildiğinde, başına düğün tacı giymiş bir geline benzediği görülmektedir. Bu kayayla ilgili olarak aşağıdaki efsane anlatılır:

Yeni evlenen bir gelin, inek otlatmak için köyün üst tarafındaki meraya gelir. İnek otlarken gelin hanım, yorgun olduğu için çimene uzanır. Orada derin bir uykuya dalar.

Uyandığında akşam olmak üzeredir. Telaşla ayağa fırlar, sağa sola bakar, ineği göremez. Gelinin telaşı artar. İneği sağda solda arar, fakat bulamaz.

Kayınvalidesinden çok korkan gelin, eve gitmeye cesaret edemez. Hava kararınca etraftan kurt uluma sesleri gelmeye başlar. Gelin, bu sefer ıyice korkup ellerini açarak:

—Allahım! Beni ya taş et dondur ya da kuş et, uçur, diye dua eder. Gelinin ilk duası kabul olur ve orada bir taş hâline gelir.

122. GELİNKAYASI I

Rivayete göre; bir zamanlar Ordu'nun merkez köylerinden Kökenli'de, bir delikanlı ile bir genç kız, birbirilerine âşık olurlar. Birbirilerini deliler gibi sevmektedirler.

Oğlan, durumu annesine açar. Annesi de babasına... Dünür gidilir. Kızın annesi ve babası, bu iki gencin evlenmesine razı olmaz. Kaç kere dünür gidildiyse her defasında olumsuz cevap alınır. Kız; annesine yalvarır, yakarır. Yine olumlu sonuç çıkmaz.

Gençler haberleşip bir yerde buluşurlar. Durumu değerlendirirler. Başka çare kalmadığına, kaçmaya ve evlenip köyü terk etmeye karar verirler.

Genç kız, bohçasını hazırlar. Evden kaçarken annesi görür. Öldürmesinden korktuğu için kocasına haber vermez. Fakat beddua etmekten de geri kalmaz, “Bir ağacın dibinde ikiniz de taş olun!” der. Anne ve babasına asilik yapan kız ve dolayısı ile oğlan da taş olur.

Kökenli köyü Salihoğlu mahallesindeki caminin yanındaki bir ağacın altında, iki taş bulunmaktadır. Söylentilere göre ağacın dibindeki bu iki taş, efsanede geçen delikanlı ve genç kızdır.

123. GELİNKAYASI II

Kabadüz ilçesinin Gelinkaya köyünün ismi, bir efsaneden gelmektedir. Köy sınırları içerisinde bulunan Gelinkayasından dolayı, Ordulu olan hemen herkes, bu köyün ismini ve efsanesini duymuştur. Bu kaya ile ilgili olarak anlatılan efsane şöyledir:

Rivayete göre; vaktiyle bu köyde yaşayan fakir bir ailenin kızı, evlenme çağına gelir. Doğal olarak kızı, bir delikanlı annesine babasına istetir. Kızın ailesi, fazla zorluk çıkarmadan bu evliliğe razı olur. Çok geçmeden de düğün hazırlıklarına başlarlar.

Gel zaman, git zaman düğün zamanı yaklaşır. Kızın annesini ve babasını ayrılma acısı sarar. Kızlarının baba evindeki son günleri olduğunu hatırladıkça bir köşeye çekilip gizlice ağlarlar.

Sayıli günler çabuk gelir. Düğün günü gelip çatar. Oğlan evi, düğün alayı ile gelinlerini almaya gelir.

Kızın babası, kızının gözünün geride kalmaması için elinden geleni yapmaktadır. Ona:

—Kızım! Gözün geride kalmasın, ne istiyorsan al, der. Bunu fırsat bilen kız, evde ne varsa toparlatıp dışarı attırır. Babası, “Başka neye ihtiyacın var?” dedikçe o, her defasında bir eşya daha dışarı çıkarttırır. En sonunda, evde yalnızca ekmek taşı kalır. Fakat babası iyice sinirlenmiştir.

Kızgın bir şekilde tekrar sorar:

—Kızım, başka neye ihtiyacın var? Kız:

—Ekmek taşını da alayım, der. Sabrı kalmayan baba:

—Kızım! Onu da al, onu da al, fakat düğün cemaatinle beraber taş ol, der. Kız, aldırmadan ekmek taşını da alır. Atına biner.

Düğün alayı, iş bittikten sonra çala oynaya oğlan evine doğru hareket eder. Köyden biraz uzaklaşınca hep beraber taş olurlar. Öyle bir taş olurlar ki gelin duvağından, çalgı aletlerine kadar bugün hâlâ bellidir.

124. GELİNKAYASI III

Ordu iline bağlı Çamaş ilçe merkezinde, Gelinkayası adıyla bilinen çok yüksek bir kaya bulunmaktadır. Yaklaşık on beş metre yüksekliğe sahip olup görünüş itibarıyla gelin duvağına benzemektedir. Çamaş'ın âdeta sembolü olan bu kaya ile ilgili şu efsane anlatılmaktadır:

Çok eski zamanlarda, Çamaş'ta fakir bir ailenin güzelliği ile dillere destan bir kızı vardır. Babası öldüğü için annesi ile yaşamaktadır.

Çevrede yaşayan zengin bir ağanın oğlu, bu kızın güzelliğini duyar. Bir gün bir bahane ile kızın evinin önünden geçer. Kızı görür ve âşık olur. Fakir bir ailenin kızını kendisine yakıştıramadığı için birkaç gün kimseye söylemez. Fakat ne yediğinin ne de içtiğinin tadı vardır. Sabredemez, konuyu babasına açar.

Babası, oğlunu kırmaz. Fakir bir aileye mensup olmasına rağmen kızı istemeye razı olur. Hazırlıklar yapılır, kıza dünür gidilir.

Dünürler, annesinden istemeden önce konuyu kıza açarlar. O da kendisi gittikten sonra annesinin yalnız başına nasıl yaşayacağını düşünmeden, hemen kabul eder. Ne de olsa zengin biriyle evlenecektir. Anne, kızı razı olduğu için çaresiz, “Evet.” der. Fakat hiç gönlü yoktur.

Düğün hazırlıkları yapılır. Günlerce düğün olur. Ziyafetler verilir, şerbetler içilir. Nihayet düğün alayı, kızı almaya gelir. Gelini alıp yola koyulurlar. Gelin, tarağını unuttuğu için Gelinkayası'nın şimdiki bulunduğu yere gelince düğün alayına durmasını söyler. Bir atlı, süratle geri dönüp gelinin tarağını annesinden ister.

Zaten gönülsüz olan anne, hem zengin biriyle evlenip hem de bir tarağa tenezzül edip adam gönderdiği için kızına sinirlenir ve:

—Taş ol emi, taş ol, der. Bedduayı öyle içten eder ki hemen kabul olur. Gelin, hemen olduğu yerde taş kesilir.

125. GELİNKAYASI IV

Karabalçık köyü, Sivas merkez ilçeye bağlı olup şehir merkezine uzaklığı yaklaşık 50 km'dir. Köyün eteklerinde, geline benzeyen bir kaya bulunmaktadır. Bu kayaya, "gelin kayası" denilmektedir. Gelin kayasıyla ilgili şu efsane anlatılmaktadır:

Vaktiyle bir gün köyde düğün kurulur. Genç bir yiğit ile genç ve güzel bir bayan evlenecekler. Düğün alayı; davullar döverek, şenlikler yaparak gelini alıp oğlan evine götürmek için gelinin evine gelir. Oyunlar oynanır, davullar çiftler çiftler dövülür. Sonunda gelin, ata bindirilir.

Söylentiye göre gelin, oğlan evine götürülürken eşkıyalar düğün alayının yolunu keserler. Silahlar patlatıp olay çıkartırlar. Düğün alayını bir korku sarar. Aynı korku gelinde de vardır. Çok korkan gelin, ellerini Allah'a açarak şöyle dua eder:

—Allah'ım! Beni ya taş et ya da kuş et de bunları görmeyeyim, der. Bu duadan sonra gelin, atın üzerinde

düğün alayı ile birlikte oracıkta taş kesilir.

Sivas merkez ilçeye bağlı Karabalçık köyündeki geline benzeyen ve geline benzediği için de halk tarafından ah çekilerek yad edilen kayanın hikâyesi böyle acıdır.

126. GELİNKAYASI V

Tokat'ın Reşadiye ilçesine bağlı Göllüköy'de, Gelinkayası adıyla bilinen bir kayalık bulunmaktadır. Bu kayalaığın bir düğün alayının taş kesilmesi ile oluştuğuna inanılmaktadır.

Rivayete göre; çok eski zamanlarda, Göllüköy'de güzelliği dillere destan bir Menekşe kız varmış. Bu kızın saçını gören sevdaya düşmekten kurtulamaz, gözüne bakan bir daha bakarmış.

Bir gün köylerinden yol üstü bir delikanlı geçer. Bu delikanlı, Menekşe'nin köyüne at almaya gelmiştir. Delikanlı; Menekşe'yi görür, ona yanar, Menekşe kız da oğlana yanar. Birbirlerine âşık olurlar.

Gel zaman, git zaman köylü bu durumu anlamaya başlar. Delikanlı; Menekşe'nin yolunu gözler, Menekşe'yi görmek için arkasından gider. Köylü, delikanlı için laf etmeye başlar. Böyle olunca delikanlı, köyden gitmek zorunda kalır.

Delikanlı köyden gidince Menekşe kız hastalanır. Delikanlı da gittiği yerde hasta olur. Bir de köyün çobanı Ahmet vardır. Ahmet de Menekşe'yi sevmektedir. Menekşe'nin hasta olduğunu duyunca Ahmet de yanına gider. Menekşe, Ahmet'e içini açar. Ahmet'e:

—Git o delikanlının yanına, ben onu görmezsem gözlerim açık gider, der. Ahmet, boynunu büküp kalır. Gitse bir türlü, gitmese bir türlü. Çünkü kendisi de Menekşe kıza sevdalıdır.

Gece gündüz, dağ bayır dinlemeden Menekşe'nin sevdiği delikanlının yanına gider ve durumu anlatır. Ahmet bakar ki delikanlı da Menekşe kız için hasta olmuş.

Delikanlı, Ahmet'ten haber alınca sevinir. Menekşe kızın adını duyar duymaz canlanıp ayağa kalkar. Hemen düğün dernek kurulup Göllüköy'e gider. Menekşe kız; davulun sesini duyunca yüzüne kan gelir, canlanır.

Bu arada düğün alayı, hep Ahmet'i arar. Düğün alayı köyden giderken davalarının başındaki Ahmet öyle bir iç çeker ki bu Allah'ın gücüne mi gider ne, düğün alayı bulunduğu yerde taş kesilir.

İşte buraya, Gelinkayası denilmesinin nedeni budur. O günden sonra bu taşlar, "*Gelinkayası*" olarak anılmaktadır.

Güneşin batacağı saatlerde, kurtlar kuşlar susarmış. Havada yanık bir kaval sesi inleyip dururmuş. Hâlen bu olaya inanan insanlar, o kaval sesini duyabilirlermiş.

127. GELİNKAYASI VI

Ordu ilinin merkez köylerinden Kayadibi'nde, bir Gelinkayası bulunmaktadır. Bu kayaya uzaktan bakıldığında gelin, damat ve yanlarında bulunan az sayıdaki gelin alayını anımsatıyor gibidir. Adını da bu benzerlikten almaktadır. Ayrıca hakkında bir de efsane anlatılmaktadır.

Bu köyde yaşayan bir genç kız, vaktiyle annesiyle beraber çevre köylerden birine düğüne gider. Düğünde pek çok şenlik yapılır. Yarışlar düzenlenir, gençler silahla nişana ateş ederler, köçekler oynar, ... Oyunlarda birinci gelen hep aynı kişidir.

Bu oyunları seyreden kız, yarışlarda hep birinci gelen delikanlıya âşık olur. Düğün bittiğinde köylerine dönerler, fakat onun gönlü ve gözü geride kalmıştır.

Aradan birkaç hafta geçer. Kızcağız sararıp solar. Aşkını karşı köydeki delikanlıya da iletemez. Günlerden bir gün köyden biri, dünür gelir ve Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle kızı ister. Babası hiç sormadan kızı vermeye razı olur. Düğün gününü de belirlerler. Düğün günü, çok yakın bir tarihtir.

Genç kız bakar ki dönüşü olmayan bir yola giriliyor. Utanıp sıkılmayı bırakıp delikanlıya haber gönderir. Buluşurlar, durumu değerlendirirler. Sözlü,

hatta düğün günü belirlenmiş bir kızı, tekrar babasından istemek uygun olmayacağı için kaçmaya karar verirler.

Kız, toparlanana kadar düğün günü gelir. Hiç belli etmeden de sevdiği ile kaçmaya hazırlanmaktadır. Şenlikle kınası yakılır. Delikanlı, kına gecesi arkadaşlarıyla birlikte gelip kızı gizlice kaçırır. Kaçarken yalnızca kızın annesi görür. Bakar ki iş işten geçmiş:

—Allah, seni yanındakilerle birlikte taş etsin, daha ne diyeyim, der. Yolda giderken, kız, delikanlı ve delikanlının arkadaşları bir ırmağın üzerinde taş kesilirler.

128. GELİNKAYASI VE DİPSİZ GÖL

Gelin kayası, Tokat'ın Reşadiye ilçesine bağlı Göllüköy'de bulunmaktadır. Ortalama derinliği, 7 m'dir. Gölde biriken su, tatlı ve berraktır. Burası, yan derelerden gelen sızıntı sular ve kar sularıyla beslenmektedir. Gölün suyu, yaz aylarında sulamada kullanılmaktadır. Bahsettiğimiz bu gölün oluşumu ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır:

Rivayetlere göre; Göllüköy'de zengin bir adamın güzel bir kızı vardır. Bu kız, babasıyla yaşamaktadır. Babasını herkes zalim bir kişi zannetmektedir ama görüldüğü gibi değildir.

Kızın bir de üvey annesi vardır. Üvey annesi ise iyi görünüşlü kötü bir cadıdır.

Kız, çok güzeldir. Bu arada babasının Şam'dan getirdiği fildişi tarakla her gün saçını taramaktadır. Fil dişi tarağını çok sevmektedir.

Bir gün kızı istemeye gelirler. Babası, kızı isteyenlere verir. Düğün alayı kurulur. Kızın üvey annesi, kızın çeyiz sandığını vermek istemez. Kız diretince bu kez, kızın çok sevdiği fil dişi tarağı vermemekte direnir. Bu sefer üvey ana, kızına:

—Taş ol, der. Kız da üvey annesine:

—Dipsiz göl ol, der.

Bu bedduadan sonra düğün alayı taş olup kalır. Anası da dipsiz bir göl durumuna gelir.

Bu durumu gören çevre halkı; o gün, bu gündür birbirine beddua etmezmiş.

129. GELİN KAYNANA

Üsküt Dağı, Rize ilimize bağlı Hemşin ilçesinin Akyamaç köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu dağın zirvesinde, "Gelinkaynana" kayası olarak bilinen bir kayalık bulunmaktadır. Bu kayalığın aşağıda anlatılacak olan olaydan sonra oluştuğuna inanılmaktadır:

Vaktiyle çok yaşlı bir kadın, uzak bir köyden gelin getirir. Gelin, çok huysuz ve uyumsuz birisidir. Kendisi at sırtında düğün kafilesi ile birlikte gelirken köye yaklaştıklarında, kaynanasına haberci göndererek evin anahtarlarını kendisine gönderip teslim etmesini ister.

Gelinin bu hareketine son derece üzülen yaşlı kayınvalide ellerini açarak:

—Ya Rabbi! Bu kötü gelin ile beraberindekileri olduğu yerde taş eyle, diye beddua eder.

Yaşlı kadının bedduası anında tutar ve gelin, at üzerindeyken beraberindekilerle birlikte oldukları yerde taş kesilir.

Bu efsanenin geçtiği yer olarak kabul edilen Akyamaç köyünün yükseklerinde “*Gelinkaynana Kayası*”, hâlâ haşmeti ile durmaktadır.

130. GELİN TAŞ

Rivayete göre; çok eski yıllarda, bir kız ile bir oğlan yaşarmış. Bu gençler, birbirini çok severlermiş. Ancak aileler, gençlerin evlenmelerine karşıymışlar.

Köy halkı, bu durumun düzelmesi için elinden geleni yapar; aileleri, gençlerin evlenmesine razı ederler.

Kızın babası razı olur, fakat bazı istekleri vardır:

—Kızıma kırk gün, kırk gece sürecektir güzel bir düğün yapılacaktır. Ayrıca düğün bitene kadar kızıma görünmek istemiyorum, der.

Aileler bu konuda da anlaşmaya vardıldıktan sonra, düğün hazırlıkları başlar. Elbiseler alınır, takılar yapılır; yemekler pişer, oyunlar oynanır, düğün sona erer. Sonunda kız, gelin evinden alınır; düğün alayı erkek evine doğru yola çıkar.

Düğün kararı alındıktan sonra babasını hiç görmeyen genç kız, bir de bakar ki babası karşısında. Bunun üzerine gelin; o kadar çekinir, o kadar utanır ki Allah’a yalvarmaya başlar:

—Allah’ım! Beni taş et, diye dua eder. Allah da onu dünürleriyle birlikte taş eder. Bu olayın yaşandığı yere, “*Gelin Taşı*” denilmektedir.

131. GELİN TAŞI

Giresun ile Şebinkarahisar arasında, Eğribel sıradağları uzanır. Adı pek duyulmayan bu dağların üzerindeki bir düzlükte, bir yandan bakıldığında düğün alayını andıran taş yığınları vardır. Bu taşlarla ilgili olarak çevrede şöyle bir efsane anlatılır:

Efsaneye göre; bölgede, kızının şöhreti kendisinden fazla olan zengin bir ağa yaşamaktaymış. Güzelliği dillere destan olan ağanın kızı, insan değil sanki bir melekmiş.

Bu güzel kızla evlenmek isteyen pek çok zengin, ağanın kapısını çalıp kızını ister. Kız, dünürçülerden hiçbirisini kabul etmez. Ağanın da bir tek kızı olduğu için kızına baskı yapamaz.

Kız, babasının çobanlarından bir delikanlıya âşık olmuştur. Bu delikanlıya haber yollayarak, babasından habersiz gizli gizli buluşur. Bu buluşmalar bir süre devam ettikten sonra bir gün ağa, kızı ile çoban arasındaki ilişkiyi öğrenir.

Ağa, kızı konağın üst katındaki odalardan birine hapsettirir. Kız günlerce ağlamasına rağmen, ağa bir türlü merhamete gelmez. Kız, sonunda bulduğu bir ipi pencerenin okuna bağlayıp ipe tutunarak aşağıya iner. Çobanın kaldığı yere varıp onu bulur.

Ağanın kızı ile çobanın buluşması, bir süre devam eder. Fakat bu durum duyulur. Çobana başlangıçta fazla ceza verilmez. Falakaya yatırılır ve her gün dövülüp dövülüp salıverilir. Kızını çobana vermek istemeyen ağa, bunu ilk gelen dünürçüye vermeye karar verir. Nitekim gelen ilk dünürçüye, “evet” cevabını verir.

Düğün hazırlıkları başlar. Düğün gelip çatar ve kızı almaya gelirler. Kızını kendi gibi zengin birine verdiği için ağa çok mutludur. Kız ise bu durumdan hiç memnun değildir.

Bu sebepten; gelin evden çıkarken babasının elini öpmez, hayır duasını almaz. Babasının yüzüne dahi bakmaz. Gelini almaya gelenler, yola koyulup Eğribel’e gelince elinin öpülmemesine sinirlenen ve üzülen baba, yaşlı gözlerle “Kızım taş ol.” diye beddua eder.

Beddua kabul olur, gelin ve yanındaki düğün alayı orada taş olur. O günden sonra bu taş, “*Gelin Taşı*” denir.

132. GELİN YURDU

Malatya ili, Yeşilyurt ilçesinin bağ ve bahçelerinin bulunduğu Taftacık semtine giderken, Davullupınar’ın karşısına düşen düzlüğe, “*Gelin Yurdu*” veya “*Düğün Yurdu*” denilmektedir. Bu düzlüğün ismini alışı ile ilgili olarak çevrede şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Evvelce burası bir yerleşim yeri imiş. Buranın yerleşim yeri olduğu, bağ ve bahçe sahiplerinin toprak altından çıkardığı çanak çömlek parçalarından da anlaşılmaktadır. Orada oturanlar, düğünlerini bu düzlükte yaparlarmış. Birisi evleneceği zaman herkes oraya çağırılır; yenip, içilip eğlenilirmiş.

Söylentiye göre, orada yaşayanlar kısa boyluymuş. Günümüzden iki yüz yıl önce, geç saatlerde Yeşilyurtlu iki kişi, Düğün Yurdu’na gider. Orada kısa boylu adamları, ellerinde alev çıkaran odunlar olduğu hâlde, oynarken görürler. Korkularından onların yanına daha fazla yaklaşamazlar.

Burada yaşayanlar, birbirine çok bağlı kimseler olup her öğün aynı yemeği pişirirlermiş. O gün ne yemek yapılacaksa ağanın kızı tarafından evden eve duyurulur, bunun dışında herhangi bir aş tencereye konmazmış.

Bir gün başka köyden alınan bir gelin, kocasının yemek hakkındaki uyarısına aldırmaz etmeden, canının istediğini yapar. Akşam olup adam eve dönünce ortalık birden karışır.

Adamcağız, karısının başka bir yemek pişirdiğini görünce deliye döner. Kazmayı eline alıp evi yıkmaya başlar. Yüksek sesle:

—Aş karıştı, karıştı, diye bağırır. Bunu duyanlar, durumu anlamakta gecikmez. Kazmayı eline alan, evini yıkar. Eşyalarını toplarlar, çıkan direkleri de yanlarına alarak başka tarafa göç ederler.

Böylece, birliğin bozulmasına şiddetle karşı çıktıklarını bir kez daha ortaya koyarlar. Aynı aile, aynı dayanışma ve birliği günümüzde de sürdürmektedir.

133. GENÇ AĞA

Ordu iline bağlı İkizce ilçesinin güneybatı tarafında, Karlıtepe köyü sınırları içerisinde, ilçe merkezine yaklaşık 4 km uzaklıkta bir kale bulunmaktadır. Kale, çevre halkı tarafından “*Gençağa Kalesi*” olarak bilinmektedir. Anlatılanlara göre Gençağa, sağlığında hep haksızlıklarla mücadele etmiştir.

Genç Ağa, haksızlıklara karşı koyduğu gibi vatan savunmasında da hizmetleri olmuştur.

Rivayetlere göre o, sağlığında Türklerin girdiği her savaşta bizzat bulunmuştur. En ön saflarda mücadele etmiş ve zaferler kazanılmasında büyük rolü olmuştur.

Öldükten sonra ise savaşlara manen katılmıştır. Türklerin zor duruma düştüğü Balkan Savaşları’nda, Kurtuluş Savaşı’nda bir ışık topu hâlinde buradan gidip Türk askerlerine yardımcı olmuştur.

1974 yılında yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı’nda da emeği vardır. Savaş çıktığı sabah, çevrede oturan insanlar büyük bir gürültü sesi ile uyanır. Herkes, dışarı çıkıp gürültünün nereden geldiğini araştırır. Bakarlar ki ses Gençağa Kalesi’nden geliyor. Seyretmeye başlarlar. Kale’den ateşlenen top, bir ışık topu hâlinde güneye doğru gitmektedir. Sonra radyoyu açarlar. Duydukları ilk haber, Kıbrıs’ta savaş çıktığıdır. Durumu hemen anlarlar.

134. GENÇAĞA KAYASI

Ordu iline bağlı İkizce ilçesinin Karlıtepe köyünde, bir kale bulunmaktadır. Bu kalenin ismi, “*Gençağa Kalesi*”dir.

Rivayetlere göre; çok eski zamanlarda Gençağa, topluma ve kendisine yapılan haksızlıklara dayanamayıp tepeye çıkar ve bir kale yaptırır. Buraya yerleşip yapılan haksızlıkları takip etmeye başlar. Nerede bir haksızlık ve adaletsizlik duyarsa arkadaşlarını alıp gider ve mesele ne ise çözer, âdeta adaletin temsilcisi olur.

Bu arada kervanların yolunu keser, zengin kervancılardan haraç alıp fakirlere dağıtır. Bir süre sonra, fakir ve haksızlığa uğramış insanlar tarafından çok sevilir.

Bu kalenin yanında, bir de Gençağa Kayası vardır. Bu kayanın üzeri beyazdır. Rivayete göre bu kayanın renginin beyaz olması, şu şekilde olmuştur:

Gençağa, bir gün bu kayanın üzerinde oturmaktadır. Aşağıdan bir kervan gelmektedir. Kervancı başı zengin biridir. Gençağa’ya yakalanırsa haraç vereceğini bilmektedir. Kalenin çevresine dürbünle bakar. Kayanın üzerinde bir canlı görür. Bunun Gençağa olabileceğini düşünür ve geri dönmek ister. Gençağa da kervanı görmüştür. Hemen yanında bulunan yoğurt bakracını, taşın üzerine döker ve kalenin içine saklanır. Dökmesinin sebebi, kervancı başının kendisini kuş zannetmesi içindir.

Kervancı başı, buna aldanır. Büyük bir kuşun taş üzerine pisleyip uçtuğunu zanneder ve yoluna devam eder. Kaleye yaklaştığında Gençağa, arkadaşlarıyla kervanın yolunu keser ve haracını alır. Sonra da fakirlere dağıtır.

İnaniş’a göre, Gençağa’nın taş üzerine döktüğü yoğurdun beyazlığı hiç gitmemiş ve böyle kalmıştır. Bu hilenin ölümsüzleştirilmesi için bu kayanın adı, “Gençağa Kayası” kalmıştır.

135. GEYİKÇELİ CAMİİ

Bundan yirmi, otuz sene önceye kadar Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki köylerde bütün camiler, tamamen keresteden yapılmaktaydı. Duvarlar yarma kalastan taraklama usulüyle, hiç demir çivi kullanmadan bağlanırdı. Çatısı için yine tamamen ağaç malzemeler kullanılır, üzeri hardama* veya karatahta* ile örtülürdü.

Bu tür camilerin çoğu, zaman içinde kullanılamaz hâle gelip yıkılmıştır. Bir kısmı da sökülmüş, yerine yenileri yapılmıştır. Zamanımızda ayakta kalanları ise efsanelere bağlı olarak kutsallaşmış olanlarıdır. Yani

* **hardama:** Kiremit yerine kullanılan ince çatı tahtası. Doruk ya da çam ağacından çok ince soyulur.

* **karatahta:** Kiremit yerine kullanılan ince çatı tahtası.

yıkılmayışlarının sebebi, efsanelerdir. Durum böyle olunca Ordu ve yöresinde en yaygın efsane, camilerin yapılışı ile ilgili olanlardır diyebiliriz.

Bunlardan biri de Fatsa ilçesine bağlı Geyikçeli beldesi camisinin yapılışıyla ilgilidir.

Vaktiyle Salihli köyü halkı ile Geyikçeli halkı, bir araya gelirler. Ortak bir cami yapmaya karar verirler. Uzun süren tartışmadan sonra, caminin Salihli köyü sınırları içerisinde yapılması kararlaştırılır. Herkese görev verilir. Kimi marangozluk, kimi işçilik yapacaktır. İmkânı iyi olanlar da kerestesini temin edecektir.

Hemen hazırlıklar başlar. Caminin yeri ölçülüp kazılır. Malzemeler de hazırlanan yerin çevresine biriktirilir. Bir sonraki gün, artık marangozlar gelip inşaata başlayacaktır.

Marangozlar, sabah erkenden gelirler. Bir de bakarlar ki hazırlanan alanın çevresinde bir tane ağaç kalmamış. Çalındığını zannederler. Üzülürler.

—Cami kerestesini çalmak, kimseye iyiye gelmez. Memlekette ne insanlar var, cami kerestesi de çalınır mı, diye söylenirler. Başlarlar hırsız aramaya.

Araştırmaların neticesinde, kerestelerin Geyikçeli sınırları içerisinde bulunan Evliyayı mevkiinde olduğu duyulur. Köylü toplanır, keresteyi tekrar Salihli köyüne taşır. İkinci sabah bakarlar ki keresteler yerinde yine yok. Bu defa da keresteler Geyikçeli'ye taşınmıştır. Köylüler, yine Salihli köyüne taşır. Fakat meselenin sırrını bir türlü çözemezler.

Bu defa, merak edip gece gözcüler görevlendirirler. Gece olur. Altın boyunduruklu, altın kızaklı çok sayıda geyik, birkaç yaşlı insanla beraber gelir. Ağaçlar, geyik arabalarına yüklenir. Bir seferde, Geyikçeli köyüne götürülür.

Gözcü, gördüklerini köylülere anlatır. Mesele anlaşılır. Hemen caminin yerini değiştirirler. Bugünkü yerine yapılır. Yörenin ismi, bu olaydan dolayı “*Geyikçeli*” kalır.

136. GEYİK KOŞAN DEDE

Vaktiyle Ordu'ya bağlı Akkuş ilçesinin Çaldere köyünde, bir dede yaşarmış. Bu dede, geceleri yatmayıp çalışmış. Karısı ve komşuları; sabah kalktıklarında Geyik Koşan Dede'nin tarlalarının sürülmüş, bahçelerinin temizlenmiş olduğunu görürlermiş.

Geyik Koşan Dede; karısına her akşam yatmadan önce, gece kendisine bakmaması için tembihte bulunmuş.

Meğer Geyik Koşan Dede'nin boynuzları altından olan iki geyiği varmış. Bunlar, her gece Allah tarafından Dede'ye gönderilmiş. Geyikler, kadın tarafından görülürse hikmeti kaybolmuş. Karısına sıkı sıkıya tembih edişi de bu sebeptenmiş.

Karısı bir gece bakar ki kocası yine yanında yok. Merak eder, kalkar, aramaya başlar. Evde olmadığını anlayınca dışarıya çıkar. Bakar ki kocası, boynuzları altından olan iki geyikle tarlaları sürüyor. Her taraf, bereket dolu. Kadın baktığı için hemen işin hikmeti kaybolur, geyikler oradan hızla uzaklaşır.

Geyik Koşan Dede, karısının kendisini seyrettiğini fark eder:

—İki gözün önüne aksın karı, der. Eve gelip bakar ki karısı kör olmuş. Allah'a dua edip karısının gözlerini sıvazlar. Kadın, tekrar görmeye başlar.

Geyik Koşan Dede, aynı zamanda demircidir. Demiri de dizinde dövermiş. Yani örsü dizinde bağlıymış. Öldüğü zaman örsünü ve çekicini mezarına koymuşlar.

Son zamanlarda defneciler, mezarı kazmışlar. Geyik Koşan Dede, küsüp mezardan kaçmış. Bazı dini bütün kişilerin rüyasına girip onlara:

—Mezarımı kırklayın, yerime yatmak istiyorum, der. Görülen bu rüya üzerine mezar kırılır. Geyik Koşan Dede, bir gece ışık saçarak gökyüzünden iner ve mezarına girer.

Mezarı, Çaldere köyü camisinin yaklaşık beş yüz metre yukarisındadır. Her türlü derde deva aramak için kabri ziyaret edilir. Özellikle kaşınan ve çok ağlayan çocuklara çok tesirli olduğu, mezarın üzerinden alınan bir avuç toprak yikanma suyuna katıldığında çocukların hemen şifa bulduğu söylenmektedir.

137. GIDI GIDI KUŞU

Efsaneye göre; o zamanki adı, Derindere olan Darende ilçesinin Kılıçbağı mahallesinde; öz anaları ölmüş, babaları da bir başka kadınla evlenmiş; biri sekiz yaşında, diğeri de on yaşında; küçüğü kız, büyüğü oğlan iki çocuk varmış. Üvey anaları; bu çocukları çok mu çok döver, hiç iyi davranmazmış. Üstelik babaları da üvey analarının sözüne kanar, çocukları bir de kendisi dövermiş.

Efsaneye göre, babaları evlerine bir keçi alır. Bu keçinin iki tane de yavrusu olur. Bir gün üvey anaları, bu keçi yavrularını otlatmak için çocukların önüne katar. Çocuklar da kendi bahçelerinde keçi yavrularını otlatırken oyuna dalarlar. Çocuklar oynarken keçi yavruları, birbirlerini toslayarak bahçeden çıkıp giderler.

Aradan epey zaman geçtikten sonra çocuklar bir bakarlar ki keçi yavruları bahçede yoktur. Arayıp araştırırlar, fakat bulamazlar. Gelip durumu üvey analarına anlatırlar. Üvey anaları, çocukları iyice döver ve:

—Gidin, keçi yavrularını bulun, getirin, der. Çocuklar, tekrar keçi yavrularını aramaya başlar. Bu arada akşam karanlığı her tarafı kaplar.

Hava kararır. Bu defa çocuklar, büsbütün korkmaya başlar. Arada, evin yolunu da şaşırırlar. İkisi de titreyip dururken çocukların büyüğü olan oğlan, bacısına der ki:

—Keçi yavrularını bulamadık, yolumuzu da yitirdik, eve gidemiyoruz. Kız kardeş:

—O zaman biz de Allah’a yalvaralım, bizi burada bir kuş etsin de üvey anamızın ve öz babamızın dayağından kurtulalım, der.

Hemen ikisi birden ellerini kaldırıp Allah’a yalvarırlar:

—Allah’ım! Ne olursun, bizim ikimizi de kuş et, derler. Ve orada kuş olmuşlar, uçup gitmişler

Aradan günler geçer. Bir gün kendi evlerinin damına gelip konarlar ve:

—Gıdı gıdı buldun mu, gıdı gıdı buldun mu, diye uzun süre öterler.

O günden sonra, özellikle akşam karanlığında uçar ve geceleri de “Gıdı gıdı buldun mu?” diye ötüp dururlarmış.

138. GİJGİJ BABA

Tokat ilimizde yaşayan herkes, Gıjgıj Baba türbesini bilir. Türbesi, il merkezini gören bir tepe üzerindedir. Halk; özel günlerde onun türbesini ziyaret eder, duada bulunur. Gıjgıj Baba’nın Horasan’dan gelip Tokat’a yerleştiği söylenmektedir.

Rivayetlere göre Hasan Baba adlı bir kişi, Anadolu’yu Türklere vatan yapmak için Horasan’dan Tokat’a gelir ve burada gördüğü güzellikler karşısında hayran kalır. Tokat’ta yerleşmeye karar verir. Şehri gören yüksek bir tepede kendisine küçük bir kulübe yapar.

Hasan Baba, kulübesinde sakin sakin oturmaktadır. Fakat karşısında duran Tokat Kalesi’nin içindeki Rumîler, kendisini sürekli rahatsız etmektedir.

Hasan Baba; gündüzleri şehre iner, halk ile sohbet eder, onlara İslam dinini anlatır. Gece kulübesine gitmek üzere dağa çıkarken ayağının altında birbirine sürten kayalar, gıj gıj diye ses çıkarır. Çıkan sesi, bütün şehir duyar. Bu yüzden adı, Gıjgıj Baba kalır.

Tokat Kalesi’ndeki Rumîler, Hasan Baba’nın heybetinden korktukları için ona şehirde dokunamazlar. Fakat onu öldürmek için bir fırsat gözlerlermiş.

Gıjgıj Baba; Rumîlerin kendisini takip ettiklerini, öldürmek için fırsat gözlediklerini fark eder. Bu duruma çok öfkelenir. Mancınığa benzeyen bir yayla Gıjgıj Tepesi’nden Tokat Kalesi’ne 40–50 kiloluk taşlar atmaya başlar.

Gıjgıj Baba’nın attığı taşların çıkardığı seslerden yer, gök inlemektedir. Kale içine düşen taşlar, büyük zararlara yol açar. Kale içinde yaşayan Rumîler korkar, çareyi kaçmakta bulurlar.

Gıjgıj Baba’yı ziyarete gidenler, yolda rastladıkları taşları toplayıp mezarının ucuna yığarlar. Hasan Baba’nın bunları toplayıp gülle olarak Rumîlere attığına inanılır. Tokat Kalesi’ndeki güllerin de bu taşlardan olduğu rivayet edilmektedir.

139. GÖCELİ CAMİİ

Samsun'un Çarşamba ilçesinde, kalın tomruklardan hiç çivi kullanmadan yapılmış tarihî bir cami bulunmaktadır. Bu caminin Hz. Ali tarafından yapıldığına inanılmaktadır. Rivayete göre halk, bir gün Hz. Ali'ye:

—Bu kadar büyük camiyi nasıl yaptın, bu tomrukları nasıl getirdin, diye sormuş. Hz. Ali de:

—Gücüm ile yaptırdım ama çok zor yaptırdım, demiş ve bu yüzden isminin güç ehli olduğu da söylenmektedir.

Yöre halkı bir zamanlar, çok eskidiği için camiyi yıkıp yeniden yapmak istemiş. Yapısında hiç çivi kullanılmamış olan cami, bir gün tamamıyla yıkılır ve yıkıntıları hemen kaldırılamaz. Sabah camiyi yapmaya gelen usta, caminin hiçbir çöp yerde kalmadan aynı yerine geldiğini görür ve çok şaşırır. O günden sonrada hiç kimse, tarihî “Göceli Cami” yi asla yıkmayı düşünmez.

Göceli Camii, 26 sene önceye kadar kullanıma açık değildi ve bakımsızlıktan dolayı, insan boyunu aşan dikenler arasında kendi hâline terkedilmişti. Bundan dolayı tavanlarındaki çeşitli motifler ve çiçek resimleri, yağmur sularından bozulmuştur.

Cami; birçok defa da hırsızlar tarafından soyulmuş, içerisindeki pek çok tarihî eşya kaybolmuştur. Günümüzde ibadete açık olan camiye çeşitli yerlerden yerli ve yabancı turistler gelmekte ve camide çeşitli araştırmalar yapmaktadırlar.

140. GÖKÇEKÖY VE GEYİKLER

Şalpazarı'na bağlı Gökçeköy'ün camisinin taşları, çok renklidir. Yeşil, sarı, mavi, beyaz. Anlatılanlara göre, taşların renkli olması tesadüf değil.

Vaktiyle Gökçeköylüler, köyelerine bir cami yapmak isterler. Bütün samimi duygularla çıkarlar yollara. Caminin yerini hazırlarlar. Fakat elde yok, avuçta yok. Fakirlik bellerini bükmekte. Taş hazırlayacaklar fakat ustaları yok, ustaya verecekleri paraları da yok. Günlerce konuşurlar ama bir çaresini bulamazlar.

Gökçeköylüler, bir sabah kalkıp bakarlar ki bir de ne görsünler: Cami için hazırlanan yerin çevresine, inşaata gerekli olan bütün malzemeler yığılmış, duruyor. Taşlar ayrı yerde yığılmış. Rengarenk: Yeşil, sarı, mavi, beyaz. Kereste başka bir yerde. Kum başka bir yerde. Hepsini yan yana...

Şaşırp kalırlar. Hep birbirilerine sorarlar:

—Acaba bu malzeme nasıl geldi buraya? Sorup soruştururlar. Fakat bu malzemelerin buraya nasıl geldiğini anlayamazlar. Sonradan bakarlar ki malzemelerin geldiği yönde geyik izleri var. Sadece geyik izleri....

141. GÖKÇELİ DİLİMLİKAYA

Tokat'a bağlı Niksar ilçesinin Ladik köyünde, günümüzde halk arasında Dilimlikaya denilen yerde, büyük bir yerleşim merkezi bulunmaktaymış. Burada yaşayanların asaletli, fakat titiz bir beyi varmış. Bu beyin bir de güzeller güzeli, gözleri Ladik üzümü renginde, Hamide isminde bir kızı varmış.

Babası, sert bir kişiliğe sahipmiş. Hamide onun aksine, herkesin gönlünde taht kuran, merhametli, cana yakın bir kızmış. Bey; kızının halkla fazla haşır neşir olmasını kıskanırmış. Ayrıca bu yüzden, onun başına bir fenalık gelmesinden endişe duymış.

Bir gün babası, Hamide'nin konaktan sık sık dışarıya çıkmasını yasaklar. Halkını seven, neşesini, üzüntüsünü onlarla paylaşan kızcağız, babasının bu yasağına çok üzülür. Fırsat buldukça çıktığı yüksek tepelerde duygularını dağlara, yamaçlara; türkülerle, manilerle duyurmaya başlar. Onun bu yanık sesine, karşı dağların yamaçlardan bir çobanın kavalından çıkan yanık namelerin yankısı cevap verir.

Gel zaman, git zaman bu yanık iki ses yakınlaşır; birbirini bulurlar ve sevdalanırlar. Hamide, yeniden neşe dolu bir hayata başlar. Ancak bu güzel günler fazla sürmez, durum beyin kulağına gider.

Kızının bir çobanla konuşup âşık olması, beyin onuruna dokunur. Hamide ile konuşur ama laf dinletemez. Kızının aşkı, kendisinin emirlerine galip gelir. Bey, bu kez de çobanı çağırır; nasihat edip bu işten vazgeçmesini söyler. Bey, çobanın kendisine boyun eğmediğini görünce ona karşı sert davranmaya başlar.

Hamide, tutulduğu bu aşk ve sevdiğinin gördüğü cefa karşısında dayanamaz, gündün güne erir. Mehtaplı bir gecede, fırsatını bulup yine o tepelere doğru tırmanır. Sonunda artık ağlamaktan etrafını görmeyen gözlerle, ellerini açıp Allah'a yalvarır:

—Allah'ım! Ya beni sevdiğime kavuştur ya da bizim aşkımızı dilim dilim parçalayıp bu topraklarda dağıt, der.

Çok geçmeden gök gürler, şimşek çakar. Kelkit'e sayısız yıldırımlar düşer. Büyük bir uğultu ile yer oynar.

Ertesi gün çevre köylerden gelenlerin, gördükleri ilginç manzara karşısında dilleri tutulur. O büyük kasabanın yerinde, kırk dilim şeklinde kaya tepecikleri oluşur. Hamide'yi yıldırımlar kırka parçalar, Tanrı tarafından kırk mezar taşı hâline getirilir.

142. GÖKPINAR

Gökpınar Gölü; Sivas il merkezine 147, Gürün ilçe merkezine ise 10 kilometre uzaklıktadır. Gökpınar Gölü'nün oluşmasıyla ilgili olarak halk arasında ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayetlere göre; Gürün'de yaşayan bir çoban ve sürüsü, susuzluktan kıvrınmaktadırlar. Yakın bir çevrede de su yoktur. Çoban, çaresiz bir şekilde:

—Ya Rabbi su, diye inler.

Duadan sonra elindeki asasını yere vurur. Fakat su gelmez. Çoban sürüsüyle birlikte arazi üzerinde dinlenirken rüyasında:

—Koyunların ile buradan uzaklaş, alttan su kaynayacak, diye bir ses gelir.

Çoban, bu rüyanın korkusuyla hemen uyanır. Rüyasında söylenen bu söze uyarak koyunları alıp oradan uzaklaşır. Bir süre sonra çobanın asasının değdiği yerden su kaynamaya başlar.

Çoban, dileğinin kabul edilmesine duyduğu sevinçle şükreder. Şükrettikten sonra koyunlarıyla beraber kana kana su içer.

Suyun kaynadığı yerde göl oluşur, gölün suyu berrak ve gök mavisi olduğu için yöre halkı buraya, “*Gökpınar*” ismini vermiştir.

143. GUGUK İLE SALMAN

Rivayete göre Guguk ile Salman, iki kardeş imiş. Guguk kız, Salman ise erkek. Onlar bir köyde, annesi ile babasının yanında mutlu bir hayat yaşarlarmış. Bir gün anneleri çok hasta olmuş. Çok hasta olunca öleceğini anlamış. Guguk ile Salman'ı yanına çağırılmış. Demiştir ki:

—Bakın çocuklar, ben çok hastayım. Eğer ölürsem babanız, üvey anne getirir. Eğer üvey anneniz çok zalim olursa, sizi çok döverse, yaptığı zulümlere dayanamaz iseniz haber vermeden dayınızın yanına gidin. Size dayınız iyi bakar, der.

Anneleri bir süre sonra Tanrı'nın rahmetine kavuşur. Babaları da çok kısa bir süre içerisinde, Guguk ile Salman'a bir üvey anne getirir. Tabi yeni anneleri onlara iyi davranmaz. Çocuklar haber vermeden, akşam üzeri dayılarının yanına gitmek üzere çıkarlar yola. Biraz gittikten sonra ormana girerler. Karanlık olunca, Guguk ile Salman yollarını kaybeder. Acıkırlar, üşürler. Bakarlar olmayacak. Tanrı'ya dua ederler:

—Tanrı'm, bizi ya taş et ya kuş.

Duaları kabul olur. Tanrı, Guguk ile Salman'ı kuş eder. Sonra bunlar başlar uçmaya. Daha sonra da birbirilerini kaybederler. Başlarlar birbirilerine seslenmeye. Salman sürekli, “Guguk, Guguuuk!” diye çağırırken Guguk ise “Salmaaaan, Salmaaaan!” diye seslenir.

O gündür bu gündür, bu şekilde seslenerek birbirilerini ararlarmış. Fakat nafile...

144. GUGUK KUŞU

Rivayete göre; çok eskiden Hekimhan ilçesine bağlı Kocaözü kasabasında, Külek Hüseyin adında bir köylü varmış. Bu köylünün beş çocuğu ile hasta bir karısı varmış. Eskiden bütün köy halkı tarlada çalışmış. Tarlada çalışmak, o günün şartlarına göre çok zormuş.

Küllele Hüseyin çok fakir olduğundan, karısı ile birlikte hiç durmadan çalışmış. Bir gün hasta olan karısı iyice rahatsızlanır. Köyde ne doktor ne de hastane vardır. En yakın hastane, Sivas'tadır. Araba ve yol olmadığından ulaşmak çok zordur.

Küllele Hüseyin, karısını ata bindirerek yola çıkar. Uzun yola dayanamayan Meri Hatun yolda ölür. Küllele Hüseyin, karısını yolda gömer. Yetim kalan beş çocuğa bakacak hiç kimsesi kalmaz. Küllele Hüseyin yeniden evlenir. Analık, eline kalan çocuklara çok kötülük eder. Babaları tarlaya çalışmaya gidince, onlara olmadık kötülükler yapıp babaları gelince şikâyet etmesin diye çocukları korkutur. Çevredeki komşular, bu duruma çok üzürlürler.

Bir gün evin büyük kızı, ortanca kardeşini üvey anasının elinden kaçırıp dağa götürür. Koynuna bir torba koyar, bir de keser alır. Bunları uzaktan izleyen bir çoban vardır. Zeynep kengeri toplar, Yusuf'un torbasına doldurur. Yorulunca oturup dinlenirler. Az sonra torbaya bakar ki torbada hiç kenger yok. Torbanın dibi delik olduğundan hepsi dökülmüştür. Yusuf, küçük olduğu için kengerin döküldüğünün farkına varamaz. Buna çok sinirlenen ablası, keser ile kardeşinin başına vurup öldürür. Korkusundan eve gidemeyen Zeynep'in, ağlaya ağlaya yürüyecek hâli kalmaz. Allah'a yalvarmaya başlar ve der ki:

—Allah'ım! Beni bir kuş eyle, kanadımı gümüş eyle. Gakgoğ diyeyim, babbag diyeyim, gardaş diyeyim, ağlayayım.

Bunun üzerine Allah tarafından kuş hâline gelir. Olanları izleyen çoban, Zeynep'in kuş olduğuna inanamaz. Zeynep, aynen guguk kuşuna benzer. O günden sonra guguk kuşu, kardeşini öldürdüğü taşın başına konup hiç durmadan ötermiş.

Bu olaydan önce köylüler, hiç böyle kuş görmemişler. Günümüze dek gelen bu efsane nedeniyle çevremizde ne zaman bir guguk kuşu görsek büyükler, "Zeynep geldi." derler.

145. GÜL İLE NEVRUZ

Rivayete göre Nevruz, bir erkekmiş ve Gül'e âşıkmiş. Her bahar gelişinde kayaların üzerinde çiçek açar, Gül'ün yollarını beklermiş. Ne yazık ki Gül, bir türlü gelmediği gibi güneş de yavaş yavaş onu kavurmaya başlanmış. Durumu gittikçe kötüleşen Nevruz, âdeta inlercesine şöyle seslenmiş.

—Güüll... Güüll... Sarardım, soldum senin için, neredesin?

Gül; Nevruz'un bütün bu inlemelerini duyar, ancak henüz yaz gelip açılmadığı için ona bir türlü cevap veremezmiş.

Nevruz, her bahar çiçeklerini açıp olanca güzelliğiyle süslenerek sevgilisi Gül'ün yollarını beklemiş. Ancak farklı zamanlarda açıldıkları için bir türlü buluşamazlarmış.

Baharın başında, Nevruz çiçeklerinin solmasına yakın, bütün derelerden ve kayalıklardan aynı ses yükselirmiş:

—Güüll... Güüll... Bak sarardım, soluyorum, neredesin?...

146. GÜMÜŞ KÖYÜ

Gümüş köyü, Ordu ilinin Kabadüz ilçesine bağlıdır. Köyün bu adı alması, bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden bu köyde, gümüş işlemek için yapılmış kırk tane körük varmış. Buranın halkı; çıkardıkları gümüşleri işler, şekil verir, geçimlerini böyle sağlarlarmış.

Erkekler, gümüş körüklerinde çalışırken kadınlar da boş durmazmış. Körükte yanan kömürlerin hazırlanması için vakit buldukça ormandan odun taşırlarmış.

Kadınlar, bir gün yine ormana odun getirmeye giderler. Karadeniz Bölgesi'nin havasının dostluğuna güven olur mu? Ormana giderlerken hava günlük güneşliktir. Odunu hazırlamaya başladıklarında, yağmur boşanmaya başlar. Yağmurun şiddeti gittikçe artar, sonunda her taraf sele, suya karışır. Artık adım atılamayacak duruma gelir.

Oduna giden kadınların birinin evde küçük bir bebeği vardır. Kadın, çocuğunun açıktan öleceğini düşününce çaresizlik içinde başlar ağlamaya. Tam bu sırada ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar; at üzerinde yıldırım hızıyla gelir, kadının önünde durur, "Kızım gözlerini yum." der.

Ak saçlı ihtiyar, kadını tuttuğu gibi atın arkasına atar. Göz açılıp kapanıncaya kadar çocuğunun yanına bırakır, sonra da kayıplara karışır.

147. GÜVENDE VELİ

Güvende Veli, şimdi Hacı Bektaş Veli hazretlerinin yanında ebedi uykusunda olan Güvenç Abdal olmalıdır.

Rivayete göre Hacı Bektaş Veli; o bölgeyi aydınlatсын diye, Güvenç Abdal'ı Gümüşhane'nin Kürtün ilçesi, Taşlıca köyüne göndermiş.

Karabörk Ağa'nın yanında çoban duran bir delikanlı varmış. Ağa, çobana:

—Git, ormandan tonar* tut, der.

* tonar: Yayla arazisi.

Çoban, sabah gidip akşam döner. Ağa:

—Ne kadar yer tuttun, der. Çoban:

—Dört kotluk* yer açtım, diye cevap verir.

Delikanlı, sabah tekrar çıkar. Arkasından gizlice Karabörk Ağa da gider. Bakar ki yetmiş, seksen kişi, kocaman kocaman gürgen ağaçlarını söküp atıyorlar. Ağa, gizlice tekrar eve gelir. Akşam delikanlı eve geldiğinde, Karabörk Ağa:

—Senin çalışman bana haram, der. Hemen onu kızı ile evlendirir, sonra da:

—Reyine hürsün (serbestsin), der.

Delikanlı yani Güvenç Abdal, ağanın evinden ayrılır. Kabaktepe'den ve Kovanlıkbaşı'ndan geçer. Oralar savaştan fırtınalı imiş, "*Savaşa savaşa gittik*" der.

Ulubey mevkiine varır:

—Burası çok yol ağzı, ulu bir köy, der. Buranın adı, "Uluköy" kalır. Şihli'nın Kızılot'a varır:

—Çokça kızılottluk, der. Buranın adı da "Kızılottluk" olarak ebedileşir. Cıbaca'ya ulaşınca:

—İşkân olur, der.

Taşlıca'ya varınca orada durup mesken tutar. Burada bir çocukları olur.

Köylüler; suyu, Harşit Çayı'ndan taşımaktadır. Çocukları hasta olur, anası su taşımaya gittiğinde çocuk ölür: Güvenç Abdal:

—Neredeydin, diye sorar. Anası:

—Su taşımaya gittim, der.

Buna üzülen Gübenç Abdal, elindeki değnek ile hemen yanındaki taşla vurur:

—Çık, ya mübarek, der

Bir süre bekler. Su gelmez. Aradan yarım saat kadar geçer. Su, değneği vurduğu yerden fışkırır. Güvenç Abdal:

—Ya mübarek! Neden geç geldin, diye sorar. Su:

—Önümde Siz Dağı vardı. Çevresini dolaşıp geldim, der.

Bu çeşme, Kürtün'ün Taşlıca köyündedir ve çeşmenin adı, "*Güvenç Abdal Suyu*" olarak bilinmektedir.

* got: Yörede 6 kg'lık ölçek.

148. HAC

Rivayetlere göre; vaktiyle Çamaş ilçesinin Danışman köyünde, Osman ve Şükrü isminde ak sakallı, nur yüzlü iki kişi yaşarmış. Bu iki kişi, hacca gitmeye karar verirler. Hazırlıkları tamamlayıp vedalaşmaya başlarlar.

Osman, fakir bir komşusunun evinin önüne gelir ve helâlleşmek ister. Eve yaklaştığında et kokusu hisseder. İçerde et pişirilmekte olduğunu anlayınca komşusuna, “Gelmişken birazcık et getir de yiyeyim.” der.

Hane sahibi, “Sen bizim etten yemezsin, yiyemezsin.” der. Osman, sebebini sorar. Hane sahibi durumu şöyle açıklar, “Çocuklar benden et istemişti. Et alacak param yoktu, bir yerden para da bulamadım. Çocuklara mahcup olacaktım. Geçenlerde salıverilmiş yaralı bir eşek buldum ve kestim. Onu pişiriyoruz.” der. Osman; bu duruma çok şaşırır, helâlleşip eve gelir.

Eve gelince durumu hanımına açar, “Köyde evine yiyecek alamayan insanlar varken benim hacca gitmem doğru olmaz.” der. Hanımı da uygun görür, “Doğru olanı da budur.” der.

Gidip arkadaşı Şükrü’ye durumu anlatır ve hacca gidemeyeceğini söyler.

Şükrü, yalnız başına hacca gider. Gereken ibadetleri yerine getirir. Bayram günü gelir. Bayram namazına gider. Namazı kılıp bitirirler. Selâm verirken hemen yanında hacca gelemeyen arkadaşı Osman’ı görür. Şaşırır. Namaz bittiğinde arar, fakat bulamaz.

Hac vazifesi bitince, uzun bir yolculuktan sonra köye ulaşır. Köye ulaştığında ilk gördüğü kişiye sorduğu şey, Osman’ın köyde bayram namazına gelip gelmediğidir. “Geldi de biraz geç geldi.” derler.

Şükrü’nün hacdan geldiğini duyan köylüler, onu ziyarete giderler. O her gelene, “Beni ziyaret etmenize gerek yok. Asıl hacı, Osman’dır. Gidip onu ziyaret edin.” der.

149. HACET KUYUSU

Zara’nın Ütükyurudu köyünde, adı Bahtiyar olan bir su kuyusu bulunmaktadır. Bugün pek ziyaretçisi olmayan bu kuyuyu eskiden çok sayıda insan ziyaret edermiş. Bir isteği olanlar sabahleyin gelir, kuyudan su içer ve: “Bahtım açılsın...” diye üç kez bağırır, sonra isteklerini kuyuya bildirirmiş.

İnanişâ göre; o sırada oradan yaya birisi geçiyorsa fakirlik, araba boş geçerse yuvasızlık, eşekli biri geçerse zenginlik, koyun sürüsü geçerse bolluk, atlı geçerse bol azık; o kişinin kısmetine çıkarmış. Diğer taraftan, “hayırlı kısmet” için kuyunun suyundan bol bol içilir ve yıkanılır.

Efsaneye göre; kuyu yokken burada bir genç, yatıp uyur. Rüyasında, önünde açılan kuyudan bir kızın çıktığını görür. Ona:

—Bu kız senin nasibindir, derler.

Delikanlı, rüyasını babasına anlatır. Babası, buraya bir kuyu kazdırır. Tatlı ve soğuk suyu olan bu kuyuya baktıkça içi açılır. Suyundan içtikçe içi ferahlar, işleri rast gitmeye başlar.

Delikanlı yine bir gün kuyudan su çıkarırken, rüyasında gördüğü kızı, kuyunun içinde görür. Artık kıza âşık olan delikanlı, bu kuyunun suyundan başka bir şey yiyip içmez. Bir müddet sonra, kuyunun başında kızı bulur ve evlenirler.

Kızın birisi; kuyuya kısmetini bağladıktan sonra beklerken, eşiği kara üzüm yüklü bir yolcu gelir. Bakalım kısmetine ne çıkacak, diye beklerken iki ay sonra bir zenci ile evlenir.

150. HACI BEKTAŞ VELİ

Rivayetlere göre Hacı Bektaş Veli, Kangal'ın Bektaş köyünde sığır otlatmış. Günlerden bir gün, dağda sığırları otlatırken ineğin birisi dağda kalır. Akşam hayvanları toplayıp getirdiğinde fark edilir ki hayvanın birisi köye gelmemiş. Gelmeyen bu hayvan, köydeki bir kadına aitmiş.

Bu kadın, Hacı Bektaş Veli'ye gelerek ineğinin gelmediğini söyler. Hacı Bektaş Veli ile kavga ederler. Hacı Bektaş Veli; öfkelenerek dağa gider, ineği dağda bulur ve alıp getirir, ineği getirirken der ki:

—Ya hayvan! Niçin burada kaldın da köye gelmedin? İnek dile gelerek der ki:

—Sahibim olan kadın, az süt verdiğim için bana eziyet ediyor. Onun için ben de dönmek istemedim.

Daha sonra bu olayı çobanlar duyar. Kendi aralarında:

—Deli Bektaş inekle konuşuyor, diye konuşurlar. O zaman onun mübarek bir zat olduğunu bilemezler. Sıradan bir insan sanırlar.

Hacı Bektaş Veli, köye gelip ineği teslim eder. Bu arada kadına der ki:

—İneği daha sürünün içine bırakıp da dağa gönderme, ineğini kurt yiyecek.

Bunu söyledikten sonra oradan ayrılarak evine gider. Ertesi gün, ineği kurt yer. Hacı Bektaş Veli, köyü terk eder. Bektaş, köyünü terk ederken de:

—Yokluk görmeyesiniz, varlık da görmeyesiniz. Ölülerinizin yanı da kara ola, der.

Oradan ayrıldıktan sonra Akçakale'ye gelir. Akçakale köyü, Bektaş köyüne yakın bir yerdedir. Akçakale'de bir eve uğrayıp ekmek ister. Akçakaleliler ekmek vermez. Bunun üzerine Hacı Bektaş Veli der ki:

—Tarlada göresiniz, harmanda görmeyesiniz.

O günden sonra, Akçakalelilerin geçimi zorlaşır. Ektikleri ürünler, tarlada çok ve verimli görünür. Fakat harmana getirdiklerinde kendiliğinden azalmaya başlar. Köylüler, hatasını anlamıştır. Fakat iş işten geçmiştir.

Bu efsane, Kangal'ın köylerinde yaygın bir şekilde anlatılmaktadır. Kim yiyecek bir şey istese, belki Hacı Bektaş Veli'dir diye, tereddüt etmeden verilir.

151. HACI ÇABUK

Rivayete göre; Niksar'ın tanınmış ailelerinin birinin yanında bir kişi, seyislik yapıyormuş. Aile, bu seyisi çok severmiş. Ona değer verir, yanlarından ayırmak istemezlermiş.

Bir gün bu ailenin beyi hacca gider. Evini ve ailesini de güvendiği seyise emanet eder. Seyis, bir gün evinin hanımının yanına gelip:

—Beyin canı, katmerle yoğurt istiyor, der. Hanım da seyisin söyledikleri karşısında şaşkın:

—Bey hacda. Demek ki seyisin canı istiyor da söylemeye çekiniyor, neyse yapayım da yesin, der kendi kendine.

Evin hanımı; katmerleri ve yoğurdu hazırlayıp bir çıkıya sarar, seyise verir. Seyis, hanımın yanından ayrılmış. Evin beyi; hacda bir çeşmeden su içerken çeşmenin başında bir çıkı ve bunun içinde de katmerle yoğurt görür. Çıkının kendilerinin olduğunu anlar ve içindekileri de yer.

Bey, hac ibadetini tamamlayıp evine döner. Ailesiyle görüştüktan, hasret giderdikten sonra dinlenmek için odasına çekilir. Evin hanımı da beyinin valizlerini boşaltmaktadır. Bir de bakar ki seyise verdiği çıkı ve kaplar da valizlerin içinde. Kadın şaşırır. Beyinin uyumasını beklemeden, olanları anlatır. Bey de:

—Hacdayken, keşke biraz yoğurtla katmer olsa da yesem, dedim. Biraz ilerledikten sonra bir çeşme başında, bizim çıkının içinde yoğurt ve katmeri buldum, der.

Kadın ve bey, bu olanlara çok şaşırır ve seyisi çağırarak olanların nedenini öğrenmek isterler. Bey, seyise sırrını sorar. Seyis de:

—Beyim ısrar etme, söylersem ölürüm, der. Bey, ısrar eder. Seyis, beyin ısrarları karşısında dayanamayıp:

—Atları tımar edip altlarını temizledikten sonra, atlele yere yatıp yuvarlanırım. Eğer sırtıma bir saman çöpü batarsa tekrar temizlerim, der.

Seyis, sırrını anlattıktan iki gün sonra ölür. Mezarı, Niksar'dadır. Halk tarafından ziyaret edilmektedir.

152. HAFİK GÖLÜ

Sivas'ın Hafik ilçesinin şehir merkezine 3 km uzaklıkta, Hafik Gölü olarak bilinen bir göl bulunmaktadır.

Rivayetlere göre; Hafik Gölü'nün yerinde, bir zamanlar büyük bir köy varmış.

Köye bir gün fakir, kimsesiz ve aç yolcu bir kadın gelir. Bu sırada da köylü kadınlar, fırınlarda ekmek pişiyorlarmış. Ekmeğin pişerken yaydığı güzel koku, her tarafı sarar.

Kadın çok açtır. Fırının önünden kadınlara bakarak geçer, fakat yüzü tutmadığı için onlardan ekmek isteyemez. Kadın, birkaç kez fırının önünden geçer ama ekmek pişirenlerin hiçbiri, kadına ekmek vermez.

Kadın, köyün çıkışına doğru yürür. Giderken de:

—İnşallah, köyünüz sular altında kalır. Ne olurdu, bir tane ekmek verseydiniz, der. Kadın, arkasına dönüp baktığında köyü sular içinde görür.

153. HAGUK İLE GUGUK

Tokat'a bağlı Almus ilçesi Ataköy'de, Nevruz günü geldiğinde Haguk ile Guguk efsanesi anlatılmaktadır. Derlediğimiz bu efsane dikkat çekicidir:

Efsaneye göre; Guguk ile Haguk, iki bacıdır. Çok yaramazlık yaptıkları için anneleri, bunlara bir daha bir araya gelmemeleri için beddua eder. Haguk ile Guguk, bedduadan sonra kuş olurlar. Haguk bir dağa, Guguk ise bir başka dağa uçar.

Haguk ile Guguk, sadece Nevruz günü bir araya gelebilmekteymiş.

Nevruz günü; Guguk ve Haguk kuşunun sesi duyulursa, sesini işitenler yerden bir taş alıp beline koyarlar. Bu; karnım tok, sırtım pek demektir. Hem de bel ağrısını önlediğine inanılır.

154. HALA DERESİ

Rivayete göre; zamanın birinde, Rize yöresinde kendisine yurt tutup oturacağı yer arayan bir aile, Ayder yolu üzerinde boş bir alan bulur. Buraya yerleşir.

Aradan yıllar geçer. Bir gece; derenin karşı tarafında sönük bir ışık, bir alev görünür. Ateş yakılan bu yerde başka bir ailenin yaşadığına hükmederler ve onlarla tanışırlar.

Kendisinin bir oğlu, komşusunun da Hala isimli bir kızı varmış. Kız ile oğlan nişanlanır. Oğlan, evlenme parası kazanmak için gurbete gider. Gidiş, o gidiş. Bir daha kendisinden haber alınamaz.

Kız babası, bir kaç yıl bekledikten sonra kızını bir başkasına verir. Düğün demek başlar. Bu arada düğün evine, oğlanın gurbetten döndüğü haberi ulaşır.

Kız, haberi duyunca eski sevgisi depresir. Gelinliği ile eski nişanlısına koşar. Dere geçilecek gibi değildir. Ama o heyecanla, kendini dereye atar. Bir an önce eski nişanlısına kavuşmak ister. Başaramaz. Derenin taşkın suları, Hala kızı alıp götürür.

O gün, bu gündür derenin adı, “*Hala Deresi*”; köyün adı ise “*Hala Köyü*” kalır ve her söylenişte, Hala kızın acıklı öyküsü hatırlanır.

155. HAPSAMANA / HEP SAMANA

Ordu ili Gököy ilçesinin eski ismi, Hapsamana veya Hafsamana’dır. Araştırmacılar bu ismin kaynağını başka yerlerde arayadursunlar, bu bölge insanı konuyu çözmüştür.

Rivayete göre; bu bölgenin Hapsamana veya Hafsamana ismini alışı, şu olaydan sonra olmuştur:

Eskiden Ordu ve yöresi, Gököy Kalesi’nden idare edilmektedir. Çevreyi korumak için bu kalede bir ordu bulunmaktadır. Vergi olarak toplanılan arpa, buğday, çavdar gibi tahıllar da burada toplanmaktadır.

Yılların birinde, vergi olarak toplanılan buğdayın bir bölümü, iyi ayıklanmamıştır. İçi saman doludur. Komutan, askerlerine buğdayın samandan ayıklanması için emir verir. Askerler, buğdayı havaya atıp rüzgârın samanı uçurmasını sağlamaktadırlar.

Saman çok olduğu için çevreyi iyice sarar. Komutan, dışarı çıkıp askerleri izlemek ister. Biraz durduktan sonra:

—Hep samana boğuldum, der ve tekrar içeri girer.

Komutanın bu sözünden dolayı bu yörenin ismi, “*Hapsamana*” veya “*Hafsamana*” kalır.

156. HARAMİ KÖYÜ

Harami köyü, Ordu ili Kabadüz ilçesine bağlıdır. Diğer çevre köyler gibi geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Köyün ismini alışı, bir tesadüf değildir. Bu ismi alışının nesilden nesile gelen bir efsanesi vardır:

Bölge iskâna açıldığında, iki kardeş gelip buraya yerleşir. Yerleştikleri yere bir isim vermek akıllarına gelmez.

Bu iki kardeşin büyük bir koyun ve keçi sürüsü vardır. Sürüyü otlatmak için her evden bir erkek çocuk görevlendirilir. Çocuklar; her gün sabah erkenden sürüyü alıp otlatırlar, akşam geç vakitlerde geri getirirler.

Çocuklar, bir gün çok üşür. Mehmet:

—Ben çok yorgunum, sen biraz odun hazırla da ateş yakalım, der. Diğer çocuk, odunu keserken bir ucuna basar. Mehmet:

—Sen erkek değilsin, der. Erkek çocuğu olmadığı için kızı, erkek kılığına sokup koyun otlatmaya gönderen ailenin sırrının ortaya çıktığını gören Zedef, baltayı atıp üzülerek eve gelir. Yalnız kalan Mehmet, yaptığı hatanın farkına varır, fakat çok geç olmuştur. Diğer aile, artık Zedef'i koyun otlatmaya göndermez. İşin tamamı, Mehmet'e kalır. O yalnızlığını kavalıyla paylaşmaya başlar. Kavalı, onunla konuşuyormuşçasına çalar.

Erkek elbisesini üzerinden atan Zedef ise artık ev ve el işleriyle meşgul olur.

Bir gün Mehmet, yine sürüyü alıp köyden uzaklaşır. Onu yalnız gören eşkıyalar bir hile ile Mehmet'in yanındaki köpeği öldürürler. Mehmet'i de yakalayıp ellerini bağlarlar. Sürüyü sürüp bilinmeyen bir yere doğru götürürler.

Köyün tam karşısından geçerken Mehmet, eşkıyalara yalvarır ve köyüne karşı bir kez kaval çalmak için izin ister. Eşkıyalar, bir sakıncası olmadığını düşünüp izin verir.

Mehmet, bir kayanın üzerine çıkıp yönünü köye döner ve başlar kavalını üfleme. Tek ümidi kavalının dilinden anlayan Zedef'tir. Kavalıyla şunları söyler:

Haramiler sürüyü bastı

Ala köpek kanlar kustu

Yağlı kayış kolumu kesti

Emmim kızı Zedef

Sende kaldı medet

Dokuz kişi haramiler

Bir Mehmet bunlara neyler

Merhametsiz azgın kişiler

Emmim kızı Zedef

Sende kaldı medet

Ev işlerini bitiren Zedef; bu sırada, dışarıda el işi yapmaktadır. Kavalı can kulağı ile dinler ve durumu anlar. Hemen babasına, amcasına ve çevre köylülere haber verir.

Kadın, erkek, genç bütün köylüler hemen kazma, kürek, silah, ellerine ne geçerse alıp atlarına atarlar. Dört nala gidip eşkıyayı çevirirler ve onları yakalarlar. Mehmet'i ve sürüyü kurtarırlar.

Harami köyünün ismi, işte bu olaydan dolayı kalmıştır. İsmi hiç değişmemiştir. Bugün hâlâ aynı isimle bilinmektedir.

157. HASAN EFENDİ

Hasan Efendi, Ordu ili Perşembe ilçesine bağlı Medreseönü'nde yaşamış bir zattır. Kabri, bu beldeye bağlı Doğanlı mahallesi mezarlığındadır.

Hasan Efendi, yaşadığı mekânın isminden de belli olduğu gibi müderristir. Yaşadığı yıllarda, çevrede ilmiyle ün salmış bir kişidir.

Medreseönü, sahilde olduğu için burada yaşayanların geçim kaynağı, o yıllarda da balıkçılıktır.

Rivayete göre; Hasan Efendi'nin kardeşi, bir gece balık avlamak için küçük kayığı ile denize açılır. O, denizde balık avlarken şiddetli bir fırtına çıkar. Fırtına, önüne kattığı her şeyi sürükleyip götürmektedir. Balıkçı, bütün gayretlerine rağmen kıyıya ulaşamaz. Kayığı devrilir ve denize düşer. Yüzmeye başlar, fakat bir türlü ilerleyemez.

Bu durum, gece uyurken Hasan Efendi'ye malum olur. Hemen kalkar, göz açıp yumuncaya kadar geçen kısa bir zaman içerisinde kardeşine ulaşır. Kardeşini kurtarıp kıyıya çıkarır. Onu boğulmaktan kurtarır.

Eve geldiğinde eşi uyanmıştır. Hasan Efendi'ye nerede olduğunu sorar. O, nerede olduğunu söylemek istemez. Eşi o kadar ısrar eder ki söylemekten başka çaresi kalmaz.

Eşine bu sırrı söyledikten sonra kalkıp camiye gider. Cuma vaktini beklemeye başlar. O gün cumada, herkesle helâlleşir. Eve gelince de Hakk'ın rahmetine kavuşur.

158. HIDIRELLEZ

Hızır ile İlyas, ikisi bir anadan doğma ve babadan olma kardeşirler. Bu iki kardeş, bir gün babalarına şöyle derler:

—Duyduğumuza göre, Ab-ı Hayat Suyu varmış. Bu sudan içenler hiç ölmezlermiş. Acaba bu su nerededir?

Babaları, bu soru üzerine onlara şöyle cevap verir:

—Evlatlarım! Önce birer tane balık tutacaksınız. Bu balıktan tavaya koyup tek tarafını kızartacaksınız. Sonra tavayla birlikte bu suyu aramaya çıkacaksınız. Suyu bulduğunuz zaman tavada kızarttığınız balıklar canlanacak ve suya atlayacaktır. İşte bu, Ab-ı Hayat Suyu'dur.

İki kardeş, babalarının söylediklerini yerine getirirler ve tavada tek tarafını kızarttıkları balıklarla uzun süre dolaşırlar. En son geldikleri yerde, bir su vardır. Suyun üzerinde ağaçtan yapılmış bir oluk ve büyükçe bir tekne görürler. Tam o sırada, tavadaki balıklar canlanır ve suya atlar. Bunu gören kardeşler, babalarının bahsettiği suyun bu olduğunu anlar ve hemen eğilip bu sudan içerler. Daha sonra ellerindeki boş tavayla babalarının yanına gelirler ve olanları anlatırlar. Bu duruma sevinen baba şöyle der:

—Söyledikleriniz doğrudur çocuklar! Siz, Ab-ı Hayat Suyu’nu bulmuştunuz. Allah, size çok uzun bir ömür verecek. İlyas, sen denizlerin bekçisisin; Hızır, sen de karaların bekçisi. Karalarda kim daralıp bunalırsa, sana ihtiyacı olursa sen, onların yardımına koşacaksın.

Ab-ı Hayat Suyu’ndan içerek ölmezliğe kavuşan iki kardeş, Hızır ve İlyas; biri karada, biri denizde olmak üzere birbirlerinden ayrı kalırlar ve yedi gün süreyle görüşemezler. Bu iki kardeşin buluştukları gün, 6 Mayıs gününe rastlamaktadır.

Hidirellez, bu yüzden hem denizcilerin hem de karada yaşayanların bayramıdır. Efsaneye göre Hidirellez, her yıl onların buluşmaları anısına kutlanmaktadır.

159. HİDIRLIK KÖPRÜSÜ-YEŞİLIRMAK KÖPRÜSÜ

Hıdırlık Köprüsü; Tokat il merkezinde, Tokat-Amasya yolunda, Yeşilirmak üzerindedir. Bu köprü; halk arasında Tozanlı, Tokat, Yeşilirmak, Büyük Kemer isimleri ile de bilinmektedir. Kitabesinden anlaşıldığına göre; 1250’de, Selçuklu Dönemi’nde yapılmıştır.

Hıdırlık Köprüsü’nün yapılışı ile ilgili, halk arasında şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Rivayetlere göre; vaktiyle Tokat ilinde, Hızır adında bir çoban yaşarmış. Bu Hızır’ın çok büyük bir sürüsü varmış. Her gün sürülerini otlatır, bu işten sonsuz bir zevk almış.

Hızır, bir gün kendi kendine:

—Benim koyunlarım güçlüdür, hem de bu Yeşilirmak o kadar da derin değil. Diğer tarafta otlaklar daha iyi, oraya geçmeli, diye düşünür.

Sürüsünü alıp öteki tarafa geçirirken ırmağın tam ortasında su, koyunları alıp götürür. Çoban, kendi canını zor kurtarır.

Bu olay, Hızır’ı çok üzer. Aslında kendisi, varlıklı bir çobandır. Bakar ki sürüden eser yok:

—Ahdım olsun! Bu sürümün gittiği yere köprü kuracağım. Bundan sonra burada ne halk ölecek ne de sürüler. Herkes kolayca karşı tarafa geçecek, der.

Sonra da oraya bir köprü yaptırır ve bu yüzden o köprüye, “Hıdırlık Köprüsü” denilmektedir.

160. HIZIR

Çok eski zamanlarda, Niksar’ın Cer köyünde çok zengin bir aile yaşarmış. Bu ailenin atları, koyunları ve keçileri sürülerleymiş. Bu hayvanlardan kovalar dolusu süt, yoğurt, peynir elde ederlermiş.

Rivayete göre; bir gün bu aile halkının kimi tarlaya, kimi de şehre inmiş. Evde iki gelinlerini bırakmışlar. Gelinlerden biri yün eğiriyor, diğeriye evi temizliyormuş. Eskiden buzdolabı olmadığından sütler, yoğurtlar bozulmasın diye evin tavanına asılmış. Gelinler de böyle yaparak emeklerinin başına bir şey gelmesini engellemeye çalışmışlar. O gün de hava çok sıcakmış.

Tam öğle vakti kapı çalınır ve temizlik yapan gelin kapıyı açar. Karşısında üstü başı eskimiş bir adam görür, sinirli bir şekilde:

—Ne istiyorsun, der. Adam:

—Çok yorulduğum, terledim. Bana ayran verir misin, der. Kadın da adamı başından savmak için:

—Git kapıdan, yoğurt falan yok, diyerek kapıyı adamın yüzüne kapatır. Kovduğu adam, Hızır Aleyhisselam'mış ve kadının arkasından:

—Allah yok etsin, diyerek ayrılır.

İçerde yün eğiren gelin, Hızır Aleyhisselam'ın dediklerini duyar ve eltsinin yanına gelip:

—Sen ne yaptın, o Hızır'dı, der. Tavandan yoğurt kabını alıp köyün içinde koşmaya başlar. Fakat Hızır, küsmüş bir kere. Bulamayıp eve döner.

Ertesi gün, ailenin koyunlarını ve keçilerini kurt yer, atları hastalığa yakalanıp ölür. O günden sonra tüm zenginlikleri yok olur. Malları tükenir, Gelin, pişman olmasına pişman olur ama son pişmanlığın fayda vermediğini çok geç anlar.

161. HIZIR'IN ELİ

Şarkışla'da, "Hızır'ın eli" konusunda anlatılan çeşitli efsaneler vardır. Bu efsaneler, bazı köylerde farklı özellikler gösterir. Aralarındaki ortak nokta ise Hızır'ın elinin diğer insanların elinden farklı oluşudur.

Kimileri; sağ elinin başparmağında kemik olmadığını, kimileri ise başparmağın bilek ile bağlantısını sağlayan kemiğin bulunmadığını söylemektedir.

Rivayete göre Hazret-i Hızır; bir gün insanları denemek, iyileri mükâfatlandırmak için dilenci kılığında bir köye gider. Köydeki her eve tek tek uğrar. Hiçbir ev sahibinden sıcak bir ilgi görmez. Herkes tarafından kovulur. Nihayet, fakir fakat çok iyi kalpli, tek başına yaşayan bir ihtiyar, Hazret-i Hızır'ı evine davet eder. Evinde yiyecek neyi varsa Hazret-i Hızır'a ikram ederek onu hoşnut etmeye çalışır.

Hazret-i Hızır, ihtiyarın kendisine gösterdiği ilgiden çok memnun olur. İhtiyarı ödüllendirmek için habersizce evinin bir köşesine oldukça yüklü bir miktar hazine bırakır. Bir süre sonra ihtiyardan müsaade ister, ayrılmadan önce ihtiyarla tokalaşır.

Tokalaşma sırasında, Hazret-i Hızır'ın elinde hiç kemik olmadığı ihtiyarın dikkatini çeker. Hazret-i Hızır gittikten sonra ihtiyarın kafasına, gelen dilencinin elinin kemiksiz oluşu takılır. Sonunda, bir hocaya danışır. Hoca, adama:

—Senin evine gelen dilencinin Hazret-i Hızır'dan başkasının olmasına imkân yok. Eğer ona gereken ilgiyi göstermişsen mutlaka o da karşılığında sana bir şey bırakmıştır, der.

İhtiyar; evine giderek kıyıyı, köşeyi arar. Sonunda, Hazret-i Hızır'ın bıraktığı hazineyi bulur.

162. HIZIR'IN ZİYARETİ

Hızırlarla ilgili efsaneler, halk arasında sıklıkla anlatılmaktadır. Hızır, dilenci ve yaşlı adam kılığında evlere gidip bir şeyler istediğinde ev sahibi, onu eli boş göndermez. Hoş karşılanırsa o evde bereket olacağına, Hazret-i Hızır evden kovulursa ve boş gönderilirse evin bir felâketle dağılacağına inanılır.

Rivayete göre; Niksar'ın Bayraktepe köyünde, zengin bir adam yaşamaktaymış. Bu adam, zengin olmasına zengindir ama bir derdi vardır. Adam, evine Hazret-i Hızır'ın gelmediğinden yakınır ve Hızır'ın gelmesi için ne olursa yapacağını anlatır. Zengin adam, bu durumu ermiş bir kişiye iletir. Ermiş kişi, ertesi gün Hazret-i Hızır'ın adamı ziyaret edeceğini söyler.

Bunu duyan adam, tüm hizmetlilerine haber verir ve ertesi günkü ziyafet için hazırlık yaptırır. Kuzular kesilir; ayanlar, yoğurtlar, baklavalara, börekler hazırlanır.

Sıra Hazret-i Hızır'ın gelmesine ve haneyi şereflendirmesine gelmiştir. Ancak Hazret-i Hızır, bir türlü gelmez. Bir de ne görsünler? Yakışıklı bir delikanlı, at üzerinde konağa doğru yaklaşmaktadır. Zengin adam; delikanlıyı eve almaz, ayrıca ona iyi davranmaz.

Ertesi gün adam, ermiş kişinin yanına tekrar gider ve her türlü hazırlığı yaptığını fakat Hazret-i Hızır'ın söz vermesine rağmen gelmediğini söyler. Ermiş kişi; bunun üzerine Hızır'a gider, durumu anlatır.

Hızır; eve gittiğini; ancak kıyafetinden dolayı kendisini tanımadıklarını, bu nedenle konağa almayıp evdeki bütün ayak işlerini yaptırdıklarını söyler. Meğer genç adama odun kestirip temizlik yaptırmışlar. Karşılığında, bir tabak yemek bile vermemişler.

Ermiş kişi, geri döner ve olanları zengin adama anlatır. Zengin adam, tepelere çıkıp dua ederek Hazret-i Hızır'dan özür dilese de suçunu affettiremez.

163. HIZIR PINARI

Efsaneye göre Hızır Peygamber, bu mevkiye gelmiş ve susamış. Su bulmak için asasını kayalara vurmuş ama su çıkmamış. Bu hareketi, üç kez tekrarlamış. Üçüncü kez vurduğunda, kayalardan berrak bir su fişkırmış.

Hazret-i Hızır, geç kalan suya sormuş:

—Neden bu kadar geç kaldın ya mübarek?. O da:

—Buraya gelmeden üç dağı dolandım, demiş.

Hızır, öfkesini alamadığı için asası ile vurmaya devam etmiş. Dik vurduğu yerlerden sular dikine, yatık vurduğu yerden ise sular oluk biçiminde fişkırmış.

164. HIZIR VE AYI

Trabzon Kadirga Yaylası'na yakın bir mevkide, “*Don Daş, Don Daşı, Daş Donu*” adıyla bilinen bir tepe bulunmaktadır.

Anlatılanlara göre; çok eskilerde, Şalpazarı bölgesinde çok zengin bir ağa varmış. Bu ağanın malı, koyunu, keçileri sürü ileymiş. Sayısını o da bilmezmiş. Ağa; bahar aylarında Kadirga Yaylası'na çıkar, güzün geri dönermiş. Sürülerini, Kadirga Yaylası'nda otlatırmış.

Yine bir bahar; almış sürülerini, çıkmış yaylaya. Sürünün bir ucu yaylada, bir ucu güzlede. Başlamış yünlerini kırmaya. Hayvan sayısı çok olduğu için yün dağlar gibi yığılmış.

Tam bu sırada, bir fakir gelmiş. Bakmış ki yün, dağlar gibi yığılı. Daha kırkılacak hayvan da çok. Demiş ki:

—Şu yünlerden biraz da bana verebilir misiniz? Çoraplarım eskidi. Verdiginiz yünlerden çorap yaptıracağım. Yünün sahibi:

—Asla vermem, demiş. Meğer yün isteyen Hazret-i Hızır imiş:

—Allah'ım, seni ve her şeyini taş etsin, demiş. Orada her şey donup taş olmuş. Koyun, keçi, eşek ve at sürüleri, yün yığınları... Her şey taş hâline gelmiş. Kendisi de dağa kaçmış. Sirtında yün parçaları kalmış ve vücuduna yapışıp ayı olmuş.

O kadar bol malın içinde, küçük bir miktar başkasına hediye etmemenin cezasını çok ağır ödemiş zengin adam.

Taş hâline gelen sürüler, yün yığınları ve adam, Kadirga Yaylası'na yakın bir mevkidedir. Yaylaya gidenler, orayı da ziyaret edip ibret alırlar.

165. HİMMET BABA

Elbistan'da, Ceyhan nehri kıyısında, tarihî Tekke köprüsü yakınında bulunan Himmet Baba Camii'nin içerisinde, Himmet Baba adındaki bir kişiye ait türbe vardır.

Efsaneye göre; Himmet Baba adındaki bu ulu kişi, halk tarafından sevilen, sayılan bir kumandan iken savaş sırasında kafası boynundan kopar, yere düşer.

Kafasını yerden alır, koltuğunun altına koyar, savaşmaya devam eder. Himmet Baba'nın, kafası koltuğunda savaştığını gören bir kadının:

—Aman! Şu yiğide bakın, kafası koltuğunda savaşıyor, diye bağırması üzerine olduğu yere düşer, bir daha kalkamaz. Oracıkta şehit olur.

Halk; bu yüce kişiyi oraya gömer, mezarını sık sık ziyaret ederek türbe hâline getirir.

Daha sonra buraya bir cami yapılır ve adına, Himmet Baba Cami'si denilir. Himmet Baba'nın türbesi, bu caminin içerisinde kalır.

166. HUBUYAR KUYUSU

Hubuyar Kuyusu, Çaylı kasabasında bulunmaktadır. Çaylı kasabası; Turhal'ın doğusunda, Turhal'a 7 km uzaklıktadır. İlçe merkezine komşu Gümüştop, Arzupınar köyü ve Şenyurt kasabasına komşudur. Çaylı halkının geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Burası, Türkmen köyüdür ve burada su yoktur.

Rivayete göre; zamanın birinde, bu köye bir derviş gelir. Evin birine gidip bir gelin görür ve ondan su ister. Gelin der ki:

—Suyumuz yok, develer suya gitti. Döndüğünde su veririm. Derviş geline der ki:

—Kızım bir bakır al, peşime gel. Gelin, bakırı alır. Derviş önde, gelin arkada bugünkü Hubuyar Kuyusu'nun bulunduğu yere gelirler.

Oraya gelince derviş, asasını bir kayanın dibine vurur ve oradan bir değirmen arkı su çıkar. Derviş:

—Bir aşu çaldım, tutarsa, der. Su çıkınca gelin:

—Dur mübarek! Belki kıymetini bilmezler. Bu suyu, dönüşte bir değirmenin arkına verelim, der. Derviş:

—O zaman tamam, der.

Derviş, “Aşu çaldım” dediği için suyun ismi, “Aşu Çayı” olarak kalır.

Burası; dervişten kalma, bitmez tükenmez bir su kuyusudur. Bu su, “dolar taşmaz, taşar tükenmez” bir sudur.

167. HÜSEYİN GAZİ

Rivayete göre; Niksar'ın Hüseyingazi köyünün adı, burada Hüseyin Gazi isimli bir yiğidin mezarı olmasından gelmektedir.

Melik Dânişmend Gazi, Dânişmendli Devleti'nin kurucusudur. Niksar'ı, Dânişmendli Devleti'ne başkent yapmıştır. Dolayısıyla Niksar halkı tarafından saygıyla anılmaktadır. Efsanemizin kahramanı, Melik Gazi'nin kardeşi Hüseyin Gazi'dir.

Hüseyin Gazi'nin mezarı, yüksek bir tepenin üzerindedir. Hüseyingazi köylüleri; Melik Gazi'nin türbesinin üzeri kapalı olduğu için, Hüseyin Gazi'nin de türbesinin üzerini kapatmak isterler.

Köylüler, mezarın üzerini kapatmak için bin bir güçlükte bu dik tepeye kalın tahtalar çıkartırlar. Ancak ertesi gün, tahtaların çevredeki tepelere atıldığını görürler. Tekrar tahtaları toplayıp tepeye çıkarırlar, yine aynı olayla karşılaşılır. Bu olay böyle birkaç kez tekrarlanınca köylüler, Hüseyin Gazi'nin mezarının üzerinin kapatılmasını istemediğine karar verirler ve vazgeçerler.

Günümüzde mezar sadedir. Üzerinde herhangi bir yapı yoktur. Yöre halkı tarafından her türlü hastalığa şifa bulmak için ziyaret edilir. Özellikle, çocuğu olmayanlara ve baş ağrısı çekenlerin derdine derman olduğu söylenilmektedir.

168. HAZRET-İ ALİ'NİN PARMAK İZİ

Ceyhan nehrinin yerden kaynarak çıktığı yer olan Kayseri Pınarbaşı'nda, kayalık bir bölüm vardır. Nehrin kaynağında, doğal özellikleri olan ve mağarası bulunan ufak bir dağ mevcuttur. Bu dağın hemen görülebilir bir kayasının üzerinde, kocaman bir beş parmak izi bulunmaktadır. Halk arasında bu parmak izinin Hazret-i Ali'ye ait olduğu rivayet edilmektedir.

Efsaneye göre Hazret-i Ali Efendimiz, burada namaz kılmakta iken bu minicik dağ, büyük bir gürültü ile üzerine doğru gelir. Hazret-i Ali Efendimiz namazını bozmadı; sağ elinin içiyle, parmaklarını açarak bu kayaya vurur. Beş parmağının izi bu kayada çok belirgin bir şekilde kalır.

Dağ durur, gürültü biter ve o anda yerden su kaynamaya başlar. Bu kaynak suyu, Pınarbaşı denilen yerde mini mini bir göl oluşturduktan sonra Ceyhan nehri olarak akmaya başlar.

169. HAZRET-İ ALİ'NİN TAŞI

Gümüşhacıköy ilçesi Eymir köyünde, Ambarlı mevki bitişinde bir taş vardır. Bu taş, Hazret-i Ali'nin Taşı denir.

Taş, bıçak ile kesilmiş bir peynir dilimine benzemektedir. Fakat bu yüksek taşın önünde iki tane daha taş vardır. Bu küçük taşların, kendilerinden daha yüksek olan taştan kopmuş olmaları muhtemeldir.

Rivayete göre Hazret-i Süleyman, zamanında buralarda birçok yere sahipmiş. Bunların yanında, Hazret-i Süleyman'ın sihirli bir yüzüğü varmış. Yüzüğü daha sonra ondan Belkıs almış. Hazret-i Ali de:

—Buralar ve Hazret-i Süleyman'ın yüzüğü benim atalarımıza aittir, diyerek bu yerleri tekrar almak arzusuyla Belkıs'ın peşine düşer.

Belkıs; bazen hayvan kılığında, bazen insan kılığında görünür, kaybolurmuş.

Hazret-i Ali de yüzüğü alıp tekrar bu yerlere hâkim olabilmek için Belkıs'a kılıcını fırlatır. Kılıcı fırlatır fırlatmaz da taş ikiye böler. Onun için de bu taş, “*Hazret-i. Ali'nin Taşı*” denir.

170. İĞCİ DAYI

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda, Niksar'ın Tahtalı köyünde bir İğci Dayı yaşamış.

Rivayete göre İğci Dayı, bir gün başka bir köye iğ* satmaya gider. Yolda giderken bir periye rastlar. Peri, o kadar güzeldir ki İğci Dayı onun peşine düşer. Peri kızı, İğci Dayı'yı dağda ıssız bir yere götürür. Bir mağaraya girerler. Mağraya girer girmez yer sallanmaya başlar, mağaranın kapısını bir taş kapatır. İğci Dayı içerde kalır.

Günler geçer, İğci Dayı içerden çıkamaz. Sonra peri yok iken İğci Dayı, sattığı iğnelerinin birisini alır ve mağara ağzındaki taş iter. Taş birden kanatlı bir kuş olur, uçup gider. İğci Dayı, mağaradan çıkarak iğlerini satmak için köyün yolunu tutar.

171. İŞLEK NİNE

Niksar'daki Melik Gazi Türbesi, halk tarafından yoğunlukla ziyaret edilen mekanlardan biridir. Bu türbe, kutsal günlerde halk tarafından ziyaret edilir, kurbanlar kesilip adaklar adanır.

Melik Gazi Türbesi'nin yakınlarında, halk arasında İşlek Nine diye bilinen bir bayan mezarı bulunmaktadır. Bu ninenin ismi, sağlığında çok çalışkan olmasından dolayı, İşlek Nine kalmış.

Rivayete göre İşlek Nine, ölmeden önce çok çalışkanmış. Tembellikten nefret eder, hiç boş durmazmış. Bu yüzden tembel insanlar, çalışkan ve üretken olsunlar diye, İşlek Nine'nin mezarına götürülür. Mezarın etrafında üç kez dönüp dilek dilerler.

İnanışa göre tembel insanlar, İşlek Nine'nin mezarını ziyaret ettikten sonra değişirlermiş. Daha çalışkan ve daha azimli olurlarmış.

172. KABADİREK EVLİYASI

Ünye'ye bağlı Tekkiraz beldesinin önemli köylerinden biri de Dizdar'dır. Dizdar köyünde, tarihî Kabadirek Camii vardır. Bu cami, bölgenin klâsik cami mimarîsiyle keresteden yapılmıştır. İsmi; eskiden caminin orta yerinde bulunan, sonradan halkın bu direğe taptığı gerekçesiyle kaldırılan ve çatıyı destekleyen kalın bir direkten almaktaymış.

* iğ: Pamuk, yün gibi şeyleri eğirmeye yarayan, ortası şişkin, iki ucu sivri ağaç parçası, eğirmen, eğircek, kirmen.

Vaktiyle, bu caminin çevresinde, bir evliya mezarı bulunduğu bilinmekteymiş. Fakat yerini kimse bilmezmiş. Köylüler, nasıl edip de bu mezarın yerini bulalım, diye düşünürlermiş.

Anlatılanlara göre, köylüler bu dertteyken köye bir misafir gelir. Kendisinin keramet sahibi olduğunu söyler. Onu misafir ederler. Günlerce ağırlarlar.

Bu keramet sahibi kişi, beş vakit namazı da kılmamaktadır. Bir gün misafir kaldığı evin sahibi, beraber gidip camide namaz kılmalarını teklif eder. Misafir, bu teklifi bile kabul etmez.

Ev sahibi iyice sinirlenmiştir. Geri dönünce:

—Sen nasıl keramet sahibisin, namaz bile kılmıyorsun. Herhâlde bizi aldatıyorsun, der. Tanrı misafiri:

—Biraz sakın ol, şuraya otur, der. Ev sahibinin camiye gittiği en son namazda hangi rekâta, hangi duaları okuduğunu bir bir sayar. Ev sahibi, bu duruma pek şaşırır. Tam fırsatı olduğunu düşünerek cami çevresinde bulunan, fakat bir türlü yerini belirleyemedikleri evliyanın türbesini bulup bulamayacağını sorar.

Keramet sahibi misafir:

—Hemen kalk gidelim, yerini size göstereyim, der.

Komşuları da çağırırlar, caminin yanına giderler. Biraz gezdikten sonra, kabrin yerinin caminin altında olduğunu söyler. Bunun üzerine köylü; caminin altına, kabrin bulunduğu yere türbe yaptırırlar. Evliyanın mezarı, hâlâ muhafaza edilmekte olup caminin altındadır.

173. KADİR AĞA / KADIRGA

Kadırga Yaylası; Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinin birleşme noktasıdır. Her üç ilimizden de yaylacılar gelip bu yaylada yaz aylarını geçirmektedir.

Kadırga Yaylası, üç ilin birleşme noktası olmasından dolayı stratejik bir öneme de sahiptir. Tarih boyunca, yollar ağının tam merkezinde yer almıştır.

Fatih Sultan Mehmed'in, Trabzon'u fethetmeye giderken Kadırga Yaylası'ndan geçtiği rivayet edilmektedir. Ordu buradan geçerken cuma namazı vaktidir. Askerler, abdest alıp namaza duracaklardır. Kadir adlı bir komutanın aralarında olmadığını fark ederler. Hemen aramaya koyulurlar. Başlarlar çağırma:

—Kadir Ağa, Kadir Ağa! Kadir Ağa, yukarıdan bir yerden seslenir.

—Buradayım, der. Bu yüzden bu yörenin adı, "Kadırga" kalmıştır.

Burası Karadeniz Bölgesi ya! Fatih Sultan Mehmed ve ordusu, tam namaza duracakken bir sağanak yağış başlar. Her taraf sele, suya karışır. Fakat namaz kılarken askerlerin üzerine tek damla düşmez. Namaz bittikten sonra, bu Cuma Mescidi'nin kenarlarını çevirirler. Üzeri hâlâ açıktır. O gündür bu gündür, bu üzeri açık mescitte her cuma günü, cuma namazı kılınır. Her taraf sele, suya boğulsa da bu üzeri açık Cuma Mescidi'ne tek damla düşmez.

Kadırga Yaylası'ndaki Cuma Mescidi; çevre duvarları yapılı, fakat üzeri hâlâ açık olarak hizmette bulunan Türkiye'nin belki de tek mescididir.

174. KAPLUMBAĞANIN DEĞİRMENCİLİĞİ

Rivayete göre kaplumbağa, bir değirmenciymiş. Buğday ve unu sürekli eksik ölçermiş. Bir gün, bir fakirin ununu eksik ölçmüş. Haksızlığa dayanamayan fakir, elini havaya kaldırarak:

—Allah! Ya Rabb'im! İnşallah yarımılağan* başına geçer, demiş. O anda fakirin duası gerçekleşmiş. Değirmenci, birden bire kaplumbağa şekline girmiş.

Meğer kaplumbağanın sırtındaki kabuğu, eksik ölçüm yaptığı yarımılağasıymış.

Şimdi köy çocuklarının bir kaplumbağa gördükleri zaman tek ayağıyla kaplumbağanın üzerine basarak:

—Değirmenin yolu nere? Götür beni değirmene, demelerinin asıl nedeni buymuş.

175. KARAAĞAÇ EVLİYASI

Türklerin Anadolu'yu vatan yapmaları kolay olmamıştır. Bu toprakların her metresi için büyük bedeller ödenmiştir.

Türkler, Ordu'yu çok zor fethetmişlerdir. Fethettikten sonra burada bulunan gayrimüslim topluluklara dokunmamışlar, onlarla komşuluk yapmışlardır.

Ulubey ilçesine bağlı Durak köyü fethedilmiştir. Buranın Çayırdağ mahallesine, bir aile yerleştirilir. Bu aile burada bulunan gayrimüslimlerle iyi geçinmek ister. Fakat onlar, fırsatını bulduğu her an bu aileye saldırıda bulunur.

Bir gün yine burada bulunan gayrimüslimler birleşirler. Bu ailenin reisini yakalayıp öldürmeye karar verirler. Pusuda beklerler. O gelir gelmez, okları yağdırmaya başlarlar. O kaçar. Yine aynı mahallede bulunan Şeyhler mevkiine kadar kovalarlar. Burada, oklarla kolunu düşürürler. Buna rağmen ölmediğini

* yarımılağa: Yaklaşık sekiz kg alabilen bir tür buğday ölçeği.

anlarlar ve takip etmeye devam ederler. Adı geçen şahıs, Çayırdağ'ın tepesine çıktığında artık yürüyecek hâli kalmaz ve larpadana düşer.

Bu zatın kanının ilk döküldüğü yer, bir karaağacın dibidir. Bu yüzden evliya, Karaağaç evliyası olarak bilinir. Kolunun düştüğü yere, Şeyhler mevkii ismi verilir. Larpadana düştüğü için de en son ulaştığı tepenin ismi, "*Lapa*" kalır.

176. KARA BABA

Niksar'ın Çimenözü köyünde, görenleri şaşkınlığa düşüren bir mezar bulunmaktadır. Bu mezarın üzeri tıpkı bir tepeyi anımsatmaktadır. Meraklı kişiler; mezarın üzerine bastıklarında, mezardan sesler geldiğini duyarlar. Hatta açığözlü bazı kimseler de mezarda altın olduğunu düşünüp kazmaya çalışırlar. Lâkin altın yerine mezardan büyük yılanların çıkışı, insanları şaşkına çevirir.

Bir rivayete göre; bu mezarda yatan evliya, geceleri elinde bir mumla mezardan çıkarak, abdest almak için yakındaki bir suya gidermiş. Suya giderken de bir tarladan geçiyormuş. Bu tarlada hiçbir şey büyümemiş. Fakat evliya o tarladan geçerken göğsüne kadar buğday büyümüş. Evliya, suda abdest aldıktan sonra geri dönüp namaz kılar, daha sonra da mezarına geri girermiş.

Evliyayla ilgili anlatılan bu olağanüstü olaylar nedeniyle halk; bu yatra, "*Kara Baba*" adını verir. Mezar, günümüzde Niksar'daki Çimenözü köyündedir. Halk tarafından ziyaret edilerek dualar okunur. Halk, onun mucizeleri karşısında korkusundan ve ona olan saygısından bir daha mezara dokunmamış.

177. KARA GÖL

Artvin iline bağlı Şavşat ilçesinin Meşeli köyünün başında, Ağara mevkiinde, Kara Göl isimli bir göl bulunmaktadır. Bu göl, şu anda turistik bir mesire yeridir.

Anlatılanlara göre; Kara Göl'ün olduğu yer, köyde yaşayan beylerin arazisiymiş, çiftlikmiş. Beyinin hizmetçisi, saban ile tarla koşuyormuş. Hizmetçinin kızı da öküzlerin önünde yürüyüp onlara kılavuzluk yapıyormuş. Bey de başlarındaymış. Bu sırada tarlanın kenarından bir yolcu geçmektedir. Yolcu susamıştır. Kızdan su ister. Kız:

—Şimdi elimdeki işi bırakıp sana su vermeye gelemem, der. Çaresiz yolcunun gönlü kırılmıştır:

—Siz de yaptığınız iş de suya batsın, der ve oradan uzaklaşır. Meğer su isteyen kişi, Hızır Peygamber imiş.

Bir müddet sonra bir fırtına kopar, gök gürler, şimşekler çakar. Yağmur yağar. O zamana kadar görülmemiş bir tufan olur. Su; oradaki insanları, tarlaları ve öküzleri içine alır ve bir göl oluşur.

Aradan bir zaman geçtikten sonra kızın saçları, köyün altındaki Tavzet mahallesinden çıkar. Bugün gölün etrafı ağaçlarla çevrilidir.

178. KARALI ZİYARETİ

Sivas'ın Bedirli bucağına bağlı Karlı köyünde, Karlı Dağı vardır.

Efsaneye göre; Karlı köyünde, fakir bir çoban varmış. Bu çoban, her gün sabah erkenden sığırları toplar, otlatmaya gidermiş. Gittiği bayırlarda, çoğu zaman su bulamazmış. Bu yüzden abdest alıp namaz kılamazmış. Akşam olunca namazların tümünü birden kılar, yorgunluktan namaz sırasında olduğu yerde uyuyup kalırmış.

Köyde “çökellik çökerttikleri” için köy halkı; bu çobanı “Çökellik gibi namaz kılıyorsun.” diye oynatırmış. Yani alaya almış.

Fakir çoban, bir gün rüyasında bir şehit görür. Şehit, ona:

—Ben, Karalı'nın bir dağının tepesinde yatıyorum. Eğer etrafımı taşlarla çevirirsen, başıma da ağaç dikersen büyük sevap işlersin. Eğer beni ziyarete gelenler, diktiğin ağacın gölgesinden yararlanırlarsa sevaba girersin. Ben gözlere şifayım. Ayrıca sana küçük bir demir parçası vereceğim. Beni ziyarete gelip bana dua edenler, senin yanına gelsinler. İşte o zaman bu demir parçasını onların gözlerine sür. Böylece kör gözler görür; hasta, sakat gözler iyileşir, der.

Fakir çoban, şehidin dediklerini hemen yapmış. O günden beri burayı ziyaret edenler eksik olmamış.

179. KARA TAŞ KESİLEN HAYIRSIZ EVLAT

Niksar'a bağlı Bayraktepe köyünün ormanında; insana, eşeğe ve baltaya benzeyen taşlar bulunmaktadır. Bayraktepe köyünde yaşayanlara göre bu taşlar, hayırsız bir evlattan dolayı ortaya çıkmıştır.

Anlatılanlara göre; köyde bir zamanlar bir anne ile oğul yaşarlarmış. Talihsiz anne; yetim oğlunu büyütmek, onu muhannete muhtaç etmemek için saçını süpürge yapmış. Tarlalarda çalışmış, sırtında buğday taşımış, değirmende un yaptırıp ekmek pişirip oğluna yedirmiş. Onu kimseye muhtaç etmemiş.

Annenin fedakârlığını unutan oğul ve annesinin başına gelenler, tüm evlatların kulağına küpe olacak niteliktedir. Oğlu büyüyünce fedakâr anne, hiç beklemediği bir durumla karşılaşır. Oğul; annesine sürekli kötü davranır, ona işkence yapar. Anne oğul, bir gün küçük bir konuda tartışır.

Senelerdir çileli annesini üzüntüye boğan hayırsız evlat, bir gün annesinin karşısına çıkar ve onu öldüreceğini haykırır. Gencin gözleri yuvalarından fırlamış, elindeki baltayı, anasına doğru yöneltmiştir. Sanki karşısındaki onu dokuz ay karnında taşıyan, doğurup binlerce çileye rağmen büyüten annesi değil de azılı bir düşmanymış gibi nefretle doludur. Anne telaşlanır, ne yapacağını

bilemez. Hayattaki tek varlığı evladının onun katili olacağını düşününce korkmaya başlar.

Yaşlı kadın, oğluna dönerek şefkatli bir üslûpla onu evde öldürürse komşular tarafından görüleceğini, bu nedenle ormanlık bir alana götürerek öldürmesini ister. Anne, komşuların oğlunun bu durumu görmesinin iyi olmayacağını düşünür. Hayırsız evlat, nasıl olduysa, herhâlde herkesin bilmesinden korkarak, ilk kez annesinin sözünü dinler.

Oğul önde, annesi arkada eşeklerini alarak ormanın yolunu tutarlar. Yol boyunca ana, oğluna olan sevgisini anlatır. Tüm yaptıklarına rağmen onu hâlâ sevdiğini ve seveceğini anlatır. Ancak gözü dönen genç, bu laflara hiç aldırmaz ve yaşlı kadını susturur.

Nihayet, cinayet için uygun bir mekâna gelinir. Ormandan bir taş bulurlar, yaşlı kadın bir taşın üzerine başını koyar ve diz çöker. Ölümü bekleyen yaşlı kadın, celladının önünde eğilir. Sevgi, şefkat dolu bir teslim olunuştur bu. Gözü dönmüş genç; baltayı havaya kaldırır, artık vakit gelmiştir. Dünyaya gelmesine neden olan bu kutsal varlığa, dehşet dolu gözlerle son bir kez daha bakar. Tam bu esnada yaşlı kadın, Allah'a yalvarır:

—Allah'ım, bugünleri göreceğime keşke taş olsaydım!

Allah, bu çaresiz kulunun sesini duyar ve hayırsız oğlunu baltasıyla birlikte taş eder. Yaşlı kadın, oğlu ve eşiği oracıkta taş oluverirler. Yaşlı kadın beyaz, eşek ve oğul ise kara taş hâlinde dirler.

Olayın geçtiği yerde, günümüzde üç taş vardır. Ağaca bağlı kara bir taş; elinde bir cisimle kara taş ve yerde, eğilmiş beyaz bir taş, görenleri hayrete düşürmektedir.

Günümüze; üç taştan yalnızca beyaz taş kalmıştır, diğerlerinin ne olduğu bilinmemektedir.

180. KARA VELİ DEĞİRMENİ

Yukarıkızılan, Ordu ili Ulubey ilçesine bağlı bir köydür. Melet Irmağı'nın kolu olan Sarpdere'ye birçok akarsuyun katıldığı, derin vadiler arasında kurulmuştur Yukarıkızılan. Bu derelerin kimi coşkun bir şekilde akmakta, kimi de tepelerin eteklerinden sessiz sessiz Sarpdere'ye doğru yoluna devam etmektedir.

Bu akarsulardan birkaçının yolu üzerinde değirmenler bulunmaktadır.

Bunlardan birinin adı efsaneleşmiştir. Bu değirmene halk arasında, "*Kara Veli Değirmeni*" denmektedir. Efsanesi şöyledir:

Yukarıkızılanlılar, köyün kenarından geçen derelerden birinden istifade ederek büyük bir değirmen kurmak isterler.

Burada evvelce bir değirmen vardır. Fakat hemen her yıl taşan dereler arkları yıkmakta, değirmeni çalışamaz hâle getirmektedir. Kızılanlılar, devamlı

sel baskınına uğrayarak yıkılan bu ufak değirmenin yerine, daha dayanıklısını yapmayı isterler. Kısa bir zamanda, eskisinden daha büyük bir değirmen inşa ederler. Sıra arka gelir. Değirmene akacak suyu, kayaları oyarak derin ve geniş bir arka bağlarlar. Civarda bu kadar sağlam bir değirmen arkı olmadığından Kızılencililer, artık bundan sonra sel baskınlarıyla değirmenlerinin yıkılmayacağını düşünerek sevinirler.

O yıllarda, köyün تنها bir köşesinde kendi hâlinde yaşayan biri vardır. Kimsesi yoktur. Nereden geldiği de bilinmeyenler arasındadır. Köylüler; bu garibi hor görür, rastladıkları zaman onunla konuşmak dahi istemezler.

Değirmen yapılırken bu garip kişi; köylülerin yanına uğrar, bir süre yapılanları seyreder. Sonra da yine geldiği gibi sessizce oradan ayrılır.

Bu garip, bir gün köylüler çalışırken tekrar onların yanına gelir. Hiç kimseye danışmadan, onlardan izin almadan büyük bir kayayı yalnız başına yuvarlayarak değirmenin bulunduğu yere taşır. Etrafındakilerin şaşkın bakışları arasında, bu kayayı değirmenin arkasındaki arkın önüne bırakır ve oradan uzaklaşıp gider.

Kızılencililer, kocaman kaya parçasının arkın ön kısmına konulmasına mana veremezler. Taşı, arkın önünden çekerek dereye yuvarlarlar. Arkın kazı çalışmalarına devam ederler.

Ertesi sabah işlerinin başına dönen köylüler; iri kayayı yine eski yerinde, yani arkın üzerinde bulurlar. Bu kadar büyük bir kayanın aşağıdaki dereye bir kişi tarafından alınarak değirmenin yanına çıkarılmasının mümkün olmayacağını düşünen Kızılencililer; “Hele bekleyelim bakalım. Belki bunda bir hikmet vardır.” diyerek kayaya dokunmazlar.

Aradan aylar geçer, pek çok sel baskını olur. Ark, bir defa dahi yıkılmaz. Sel suları, değirmene ulaşmadan bu kayaya çarpıp etrafa yayılır. Değirmene zarar vermeden akıp gider.

Kızılencililer, değirmenin sel afetlerinden bu taş sayesinde kurtulduğunu anlarlar ve buna, “Kerametli Taş” adını verirler.

Köylülerin ilgilenmedikleri, değer vermedikleri o kendi hâlinde yaşayan garip kişi ise kayayı buraya koyduğu günden sonra bir daha görünmez. Kızılencililer; bu garibi, “Kara Veli” diye anmaya başlarlar. Değirmene de “*Kara Veli Değirmeni*” adı verirler.

O gün, bu gündür Kara Veli’nin kerametli taşı, Yukarıkızıl köyündeki Kara Veli Değirmeni’nde, bütün köylüler tarafından kıymetli bir emanet gibi korunmaktadır. Bu taş, hâlen Kara Veli’nin koyduğu yerde durmaktadır ve herkes, burada kaldığı müddetçe değirmenin de hiçbir selden zarar görmeyeceğine inanmaktadır.

181. KARDEŞLER TEPESİ

Üzerine efsane söylenen tepelerimiz pek çoktur. Tokat-Turhal yolu üzerindeki “*Dökmetepe*”, Konya’nın merkezindeki “*Alâeddin Tepesi*” bunlardan birkaçıdır. Sivas ilimizde de böyle bir tepe efsanesi anlatılmaktadır.

Anadolu’da eşkıyaların kol gezdiği devirlerde, can ve mal emniyetinin bulunmadığı yollarda insanlarımızın korkusu, her türlü endişenin üstündedir. Ana ile babanın evladından, kardeşin kardeşten, karının kocasından ayrı kalmasına sebep olan bu eşkıya baskınları çok ocaklar yıkmış, pek çoklarında da derin yaralar açmıştır.

Sivas’ı Malatya’ya bağlayan yolun Kızılırmak nehrini geçtiği yerde, “*Kardeşler Tepesi*” diye anılan bir yer vardır. Bu bölgede çiftçilik yapan iki kardeş, bir eşkıya baskını sırasında birbirlerinden ayrılmak zorunda kalırlar. Her biri bir yana kaçarak canlarını eşkıyaların şerrinden kurtarmak için gayret ederler. Bunlar bir daha görüşmekten, belki de sağ kalmaktan o kadar umutsuzdurlar ki ayrılırlarken birbirlerine söz verirler:

—Bir daha buluşursak taş olalım.

—Bir daha buluşursak taş olalım.

Aradan geçen zaman içerisinde, her ikisi de hayatlarını kurtarmayı başarır. Fakat birbirlerinden habersizdirler. Bir müddet ayrı ayrı yerlerde çalışırlar. İkisi de kendi işinde, gücünde iken bir gün Kızılırmak’ın kenarında karşılaşırlar. Her ikisi de unutmuştur verdikleri sözü... Oracıkta, her ikisi de taş olur...

Yakın zamanlara kadar tepelerin şekli, insana benzermiş. Zamanla yağmur, rüzgâr gibi tabiat hâdiseleri sebebiyle bu şekil bozulmuş. Bugün, bu tepelerin insana benzerliği kalmamıştır.

182. KARGA

Giresun’a bağlı Keşap ilçesinin köylerinde, büyüünün kötülüğünü insanlara anlatmak gayesiyle şöyle bir efsane anlatılır:

Rivayete göre; Keşap’ın köylerinin birinde bir adam, düşmanına büyü yaparken karga hâline gelir. Adamcağız; bir yandan nerede yanlış yaptığını düşünürken, bir yandan da uçarak evine girmeye çalışır. Çocukları:

—Şu pis kargaya bakın, evin içine girmek istiyor, diye onu taşlar. Tam bir hafta evinin etrafından ayrılmayan karga, nihayet bacadan içeri girer.

Bacadan içeri girerken kanadı bir çiviye takılıp kanadığı için büyü bozulur. İnsan şekline dönüşüp bütün cüssesiyle evin içine düşer. Bunu gören çoluk çocuk başına toplanıp:

—Baba, sen nerelerdeydin bir haftadır? Bu ne hâl, kapı varken neden bacadan giriyorsun, derler. Adam:

—Rahat bıraktınız mı beni, taşılayıp durdunuz. Günlerdir kuru fındık yemekten, pislik karıştırmaktan boğazlarım yırtıldı. Konuşturmayın beni, rahat bırakın, der.

183. KARICUK FIRTINASI

Trabzon ve çevresinde, yaylacılık geleneğinin çok eskiden beri devam ettiği kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bu yörede, yaylacılıkla ilgili zengin bir halk kültürü oluşmuştur. Yaylacılıkla ilgili türküler, mâniler, ninniler, masallar, efsaneler....

Anlatılanlara göre; vaktiyle yaşlı bir kadın mart ayı çıkar çıkmaz, nisan aylarının başlarında, erkenden yaylaya göç etmek için yola çıkmış. Komşuları:

—Bu vakitte yaylaya çıkılmaz, daha kış çıkmadı, dedilerse de aldırmaz. Hatta yaylaya çıkarken:

—Mardı ardıma attım, nisanı önüme kattım. Tırı tırıp alacağım. Mart bilmem neyime, dermiş.

Yaşlı kadının bu sözleri üzerine Allah tarafından bir fırtına çıkar. Her taraf sele, suya karışır. Arkasından kar yağmaya başlar. Karıcık, çaresiz kalır. Hayvanlarını da koruyamaz. Kendisi ve hayvanları çok üşür. Çaresiz kalınca Allah'a dua eder:

—Allah'ım! Ben bir hata yaptım. Beni ve hayvanlarımı taş et de bu fırtınadan kurtulalım, der. Oracıkta duası kabul olur. Her yıl ilkbaharda, 11-18 Mart tarihleri arasında "*Kocakarı Soğukları*" dedikleri günlerin adının, bu olaydan kaldığına inanılmaktadır.

184. KARINCALI EVLİYA

Sivas'a bağlı Hafik ilçesi Beydili köyünün 5 km uzağında, Karıncalı Evliya diye adlandırılan bir adak yeri vardır. Burası, çam ormanlarıyla kaplı güzel bir mesire yeridir.

Efsaneye göre Veli Baba adında bir zat, Zile'den kalkıp Beydili köyüne gelir. Köyde bir çok kerametler gösterir. Geleceğe ait kehanetlerde bulunur.

Veli Baba, bir gün köylüleri alıp ormana gider. Köylüler semah yaparken birden bire onlara, bulundukları yere birazdan bir çam devrileceğini ve oradan ayrılmalarını söyler. Köylüler, kaçmaya başlar. Bu sırada, ulu bir çam ağacı devrilir. Devrilen ağacın içinden binlerce karınca çıkıp etrafa dağılır. Veli Baba, sağa sola dağılan karıncalara:

—Durun! Yuvanıza dönün, der.

Karıncalar yuvalarına dönerler. O günden sonra ormanlık bölge, kutsallık kazanır. Devrilen çam ağacı, ormanlık bölge ve Veli Baba, "*Karıncalı Evliya*" adını alır.

185. KARINCA VE TUZ

Yurdumuzun her yerinde olduğu gibi; bütün nimetlere verilen değer, köylerde de verilmektedir.

Ulubey'in Kumanlar köyünde derlediğimiz bir efsane, tuzun nasıl adlandırıldığını açıklamaktadır.

Efsaneye göre; bir ülkenin gerek insanlar, gerekse hayvanlar tarafından çok sevilen bir padişahı vardır. Bir gün kurdundan kuzusuna kadar bütün hayvanlar, padişaha aynı gün ziyafet vermeyi planlar. Bu planlarını da padişaha bildirirler. Padişah:

—Madem hepiniz beni yemeğe davet ediyorsunuz, öyleyse ben de en güzel yemek yapanınıza madalya vereceğim, der.

O tarihte insanlar da dâhil olmak üzere karınca haricinde hiçbir mahlûk, tuzu bilmiyormuş. Dolayısıyla yemeklere bir tek karınca tuz koyuyormuş.

Efsaneye göre padişah, karıncanın yemeğinin tadını çok beğenir. Karıncayı huzuruna çağırarak:

—Bu yemeğin içine ne koydun ki bu kadar lezzetli olmuş, diye sorar. Karınca:

—Tuzzz... diyemez. Dızzz... der.

Ağzında getirdiği bir parçacık tuzu, padişaha verir. O günden sonra karıncanın ağzında getirdiği nesneye, “duz” denir. Daha sonra “tuz” şekline dönüşür.

186. KARLICAK / KALICAK

Rivayetlere göre; Ordu ili merkez ilçe, Gülyalı, Kabadüz ve Ulubey ilçelerinde yaşayan insanların ataları, Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesinden gelmiştir. Şalpazarı'ndan gelen insanlar, bölgeye yerleşmişler ve burayı kalıcı vatan yapmışlardır.

Anlatılanlara göre, Ulubey ilçesine bağlı Kalıcak köyünün kuruluşu da buradan gelen insanlarla ilgilidir. Konuyla ilgili efsane şöyledir:

Tarihi bilinmeyen çok eski zamanlarda, Şalpazarı'nda üç kardeş yaşarmış. Bu kardeşlerden ikisi, büyük kardeşleriyle anlaşamazlarmış.

Anlaşmazlık çok ileri derecelere geldiği için iki küçük kardeş, buradan ayrılmak zorunda kalır. Kendi hisselerine düşen koyunları ve malları alıp çocuklarıyla beraber yola çıkarlar.

Ordu'ya yaklaşıncı, bu ikisi arasında da anlaşmazlık çıkar. Onlar da ayrılmaya karar verirler. Ortanca kardeş, Ordu merkez köylerinden Akçatepe'ye yerleşir. Diğeri, Melet Irmağı boyunca koyunlarıyla beraber ilerlemeye devam eder. Ulubey'in Yolbaşı köyü ile Durak köyünün sınırına kadar gelir. Burada

sürüsüyle beraber kışı geçirir. İlkbaharda, “Çevrede ne var, ne yok bir bakayım.” der.

Yukarı çıkar. Bakar ki kar aralık aralık. Bazı yerlerde eriyip kaybolmuş, bazı yerlerde kısmen duruyor.

—Tam benim yerleşeceğim yer, galiba burada kar durmuyor, bu şiddetli kışta bile karlıcak (bazı yerlerde kar var, bazı yerlerde yok), der. Diğer bir rivayete göre de:

—Burası tam kalacak yer, der.

Çocuklarını ve koyunlarını alıp buraya yerleşir. Söylediği sözlerden dolayı bu köyün ismi, “*Kalıcak*” kalır.

187. KAT BABA

Rivayete göre; Kat Baba’nın bulunduğu yerde, yani Tokat’ın Kat kasabasında bir baba ile kızı yaşamaktaymış. Bir gün kız tarhana yaparken babası ondan su ister. O zamanda su, kuyudan çekilirmiş.

Kız, su getirmek için kuyuya gider. Tas ile suyu babasına getirir ve babasının uyuduğunu görür. Babasının yanında bir de yılan yatmaktadır. Bu nedenle babasını uyandırıp suyunu veremez. Uyanana kadar babasının başında bekler.

Babası uyanınca yılan, oradan kaybolur. Adam uyanınca kızına bakarak ne istediğini sorunca kızı:

—Benden istediğin suyu getirdim. Ama sen uyuyordun ve yanında da bir yılan vardı. Yılan seni sokar diye uyandırmadım, sen uyanıncaya kadar bekledim, der.

Bunu duyunca babası, kızının önünde eğilerek:

—Sen, evliyalardan kat kat üstün ol kızım. Hastalığı olan bütün ziyaretçiler sana gelsin, der.

Bundan sonra kızın adı, “*Kat*” kalır. Öldükten sonra oraya gömüldüğü söylenmektedir. Her ne kadar halk buranın ismine, “Kat Baba” dese de rivayete göre burada bulunan evliyanın kadın olduğuna inanılmaktadır.

188. KATIR GULUNLATAN TEKKESİ

Niksar’ın Şeyhler köyünde, halk tarafından ziyaret edilen bir türbe bulunmaktadır. Özellikle çocuğu olmayan kadınlar, buraya gelerek çocukları olması için Allah’a yalvarırlar.

Anlatılanlara göre; zamanın birinde, Şeyhler köyünde bir kadın yaşıyormuş. Bu kadının bir kusuru varmış. Çocuğu olmuyormuş. Bir gece rüyasında yaşlı bir adam gelip:

—Evladım! Sen falan yerdeki tekkeye gideceksin, orayı ziyaret edeceksin. Bu ziyaret sonunda senin çocuğun olacak, der. Bunun üzerine ertesi sabah kadın, katırına binip rüyasında tarif edilen yeri ziyaret eder.

Kadın, türbeyi ziyareti esnasında katırından inmez. Kadın, dua okuyup şifa diledikten sonra evine döner. Aradan uzun zaman geçmesine rağmen kadının çocuğu yine olmaz. İnanılmaz bir olay meydana gelir ve katırın yavrusu olur.

Bundan sonra çocuğu olmayanlar bu tekkeyi ziyaret ederler. Katırın yavrusunun olması nedeniyle buraya, “*Katır Gulunlatan Tekkesi*” adı verilir.

Bu tekkeyle ilgili aktarılan başka bir olay da bu köyde yaşayan bir şahsa aittir:

Yeni evli bir gelin vardır. Bu gelinin bir türlü çocuğu olmaz. Kayınvalidesi ve köydekiler, gelinin kusurunu yüzüne vurup “Kısır Gelin” adını takarlar. Kadın, kendisine takılan lakaptan ve dedikodulardan dolayı çok üzgündür. Ayrıca kocası da üzerine kuma getirmek istemektedir. Tek çareyi ölüm olarak görür ve ormanlık bir alana giderek bir ağaca kendini asar.

Tam ölümün eşiğindeyken karşısına ak sakallı bir ihtiyar çıkar:

—Kızım, senin nur topu gibi bir oğlun olacak. Sen bu mezarın toprağını yutacaksın ve kısa bir süre sonra muradına ereceksin, der. Çaresiz kadın:

—Kaybedecek neyim var, diye düşünerek bu esrarengiz adamın dediklerini yapar. Çok geçmeden kadın hamile kalır ve bir oğlu dünyaya gelir. Daha sonra da bir kız çocuğu olur.

O günden sonra da bu mezarın kerameti, çevre köyler tarafından da kabul edilir. Çocuğu olmayanlar, buradan toprak yutmak suretiyle adakta bulunurlar.

189. KATIRKÖYÜ

Ordu ili ve yöresinde, hayvanlardan dolayı isim alan pek çok köy vardır. Bunlardan biri de Ulubey ilçesine bağlıdır. İlçenin bugün Akoluk ismiyle bilinen köyünün eski ismi, “*Katırköyü*”dür.

Katırköyü’nün bu isimle anılışının bir efsanesi anlatılmaktadır: Vaktiyle davun (veba) hastalığı, insanları sonbahar yaprağı gibi dökmektedir. Salgın bir çıktı mı yaşlı genç, kadın erkek, çoluk çocuk demeden hepsinin ölümüne sebep olmaktadır.

Çok eski zamanlarda, bir salgın çıkar. Bir köyde bulunan insanların çoğunun ölümüne sebep olur. Geri kalanlar da önemli eşyalarını ve evcil hayvanlarını alıp köyü terk eder.

Hanenin biri, her şeyini toplar. Niyeti, diğerleri gibi köyü terk etmektir. Eşyaları topal olan katırlarına yüklerler. Katır, birkaç adım gidip yuvarlanır. Bütün gayretlere rağmen yerden kaldıramazlar. Sonunda yükü yıkıp omuzlarına

alırlar. Ceza olsun ve davun hastalığından ölsün, diye katırı burada bırakırlar. Kendileri uzaklaşıp gider.

Köy halkı, uzun bir süre geri dönmeye cesaret edemez. Aradan yedi yıl geçtikten sonra salgının geçtiği anlaşılır. Sağ kalanlar geri döner. Köye geldiklerinde, gözlerine inanamazlar. Yedi yıl önce bıraktıkları katır hâlâ yaşamaktadır.

Bu olaydan dolayı köyün ismi, “*Katırköyü*” olarak kalır. Uzun süre de bu ismi muhafaza eder. Geçen yıllarda, kötü bir isim diye düşünüldüğünden, “Akoluk” olarak değiştirilmiştir.

190. KAVAĞIN SECDE ETMESİ

Mübarek gecelerde gök açılmış. Yani her taraf ışıklanmış. Bunu gören ağaçlar, yere secde ederlermiş. Böyle bir olaya bir kadın tanık olmuş. İnanmazlar diye, yazmasını açıp kavağa bağlamış. Sabah kalkmışlar ki yazma kavağın tepesinde sallanıyor.

191. KEÇECİ BABA

Tokat iline bağlı Niksar ilçesinin Keçeci köyünde, Keçeci Baba adında birine ait olduğu söylenen bir türbe bulunmaktadır. Türbenin içinde, Keçeci Baba’ya ait olduğu sanılan ayak izleri de yer almaktadır.

Rivayetlere göre; Keçeci köyünde yaşayan Keçeci Baba, her gün keçe yapmakla uğraşır, yatsı namazını kıldıktan sonra uykuya yatarmış. Gece nerde bir savaş olsa oraya gider, düşmanlarla savaşır, mücadele edermiş.

Keçeci Baba, çok sayıda savaşa katılmış. Ancak bir gün düşmana yenik düşüp ağır bir şekilde yaralanmış, köyüne dönmüş.

Anlatıldığına göre Keçeci Baba, yaralı olarak köye ulaşır. Köylülerden su ister. Ancak köylülerin hiçbiri, yaralı bir adama su vermek istemez:

—Bizim de içecek suyumuz yok. Hem olsa bile sana niçin su verelim ki, derler.

Keçeci Baba, bunun üzerine kılıcını toprağa vurur. Kılıcı vurduğu yerden su fışkırmaya başlar. Buradan çıkan su ile abdest alıp son namazını kılar. Bunu gören köylüler; su vermediklerine, onu hor gördüklerine pişman olurlar. Ama nafile, iş işten geçmiştir bir kere.

Keçeci Baba, namazını kıldıktan sonra yarım saat daha yürür. Şu an türbesinin olduğu yere kadar gelir ve burada Allah’ın rahmetine kavuşur. Son nefeslerini verirken yürüdüğü yerlerde ayak izleri kalır.

Bu olaydan sonra köyün ismi, “*Keçeci Baba*” olarak kalır. Günümüzde türbesi; halk tarafından ziyaret edilmekte, adaklar adanıp kurbanlar kesilmektedir.

192. KEÇİ AVI

Yabanî keçi, Türkiye'nin pek çok yerinde kutsal sayılır. Ona kurşun atmanın ve zarar vermenin büyük uğursuzluklar getireceğine inanılır.

Vaktiyle iki avcı, Trabzon'un Kadirga Yaylası'na yakın ormanlara ava giderler. Akşama kadar keçileri kovalarlar. Fakat hiç keçi avlayamazlar. Akşam olunca uygun bir yer bulup yatmaya karar verirler.

Akşam karanlık olduktan sonra keçiler, tepeden tepeye birbirilerine insan gibi seslenirlermiş:

—Avcılar geldiiii, ne yapalıııııııı? Karşı tepedeki diğer keçiler, hep bir ağızdan:

—Kör tekeyi verelim de kör olsunlaaaarr... Bir başka grup, başka bir gruba tekrar seslenir:

—Avcılar geldiiii, ne yapalıııııııı? Diğer keçiler:

—Topal tekeyi verelim, onlar da topal olsunnnn! Avcılar korkmaya başlar. Gece hemen geri dönmek için yola çıkarlar.

Yolda gelirken karanlıkta çığ gelir. Avcının birini alıp gider. Bir tanesi de tek gözü kör ve ayakları kırık bir şekilde, köye sürünerek dönebilir.

193. KEÇİLİ BABA

Keçili Baba, Keçili köyünden fakir bir çobanmış. Ancak evinden süt, yoğurt eksik olmazmış. Komşuları şüphelenip onu sıkıştırmışlar:

—Çaldın mı? Yoksa bizim koyunları, keçileri mi sağıyorsun?

Keçili Baba, bu olaya çok üzülmüş ve yüksek bir yere çıkarak bağırmaya başlamış:

—Hay hey hey! Hay hey hey! Hay hey hey!

Bu sesi duyan binlerce dağ keçisi, Keçili Baba'ya doğru koşmaya başlamış ve onun başında toplanmış.

Bu olayı gören köylüler, merakla oraya koşmuşlar. Bir de bakmışlar ki keçilerin göğsü süt dolu.

Meğerse Keçili Baba; onları sağarak sütünü, yoğurdunu yapıyormuş. Köylüler, hatalarını anlayıp Keçili Baba'dan özür dilemişler.

Ancak bu olaydan sonra Keçili Baba hastalanmış ve birkaç gün sonra da ölmüş. Keçili Baba'nın bulunduğu yere de "*Keçili Baba*" adı verilmiş.

194. KEDİ-KÖPEK GEÇİMSİZLİĞİ

Kedi ile köpek arasındaki geçimsizlik, herkesin dikkatini çekmiştir. Bu geçimsizliğin sebebini halkımız, bir efsane ile açıklamaya çalışmıştır.

Ahirette, hesaplaşma günü geldiğinde kimin kimde hakkı varsa alacaktır. Bu durum sadece insanlar için değil, hayvanlar için de geçerlidir. Hayvanlar, dünyada sahipleri veya başkaları tarafından zulme uğramışlarsa, haklarını aldıktan sonra tekrar toprak olacaklardır.

Aşağıdaki efsanede, kedilere neden “kör pisik” veya “nankör hayvan”; köpeklere ise “sadık dost” denildiği açıklamaktadır.

Rivayete göre; sorguya çekilen bir adamdan bütün hak sahipleri gelip haklarını almışlar, bütün hakların karşılığı görüldü derken bir kedi ortaya çıkarak:

—Bu adam, dünyadayken benim sahibimdi. Bana hiçbir zaman iyi davranmadı; yemek vermedi. O zaman ağzım, dilim yoktu; derdimi anlatamadım. Şimdi hakkımı almak istiyorum, gereken cezayı verin, der.

Bu sırada bir köpek çıkarak:

—Hadi oradan sen de. kör pisik (kedi), der. Bu adam, dünyadayken benim sahibimdi. Yedi kapı dışında olduğum hâlde, beni aç bırakmadı. Sevgisini ve merhametini benden esirgemedi de evin içinde olduğun hâlde seni mi aç bıraktı, diye kovalar.

İnanişâ göre; kedi ile köpek arasındaki çekişme, o günden beri devam etmektedir. Yukarıdaki efsaneye dayanarak halkımız, dünyadaki kedi-köpek geçimsizliğini bir nevi erken hesaplaşma olarak görmektedir.

195. KEKLİK

Rivayete göre; avcının birinin bir kekligi varmış. O kadar çığırtkanmış ki ötmeye başladı mı; bütün yabanî keklükleri başına toplar, avcı da bu fırsattan yararlanarak çığırtkan kekligin sesine gelen keklükleri kısıkvırak yakalarmış.

Avcı, bu şekilde yakaladığı keklüklerin sayısını kendisi bile unutmuş. Bu yüzden avcının bu kekligi, kendi nazarında altın yumurtlayan tavuk kadar kıymetliymiş. Onu gözü gibi korur ve hiç kimseye teslim etmezmiş.

Günlerden bir gün, bir adam çıkıp gelir ve avcıya bu kekligi satın almak istediğini söyler. Avcı, gelen kişiye:

—Bu kekligi almaya senin gücün yetmez, sen işine bak, diyerek onu tersler. Adam ısrarla:

—Sen bana bu kekligi sat. Ben, onunla öyle bir hayır işleyeceğim ki yaptığım iş, parayla ölçülmeyecek. Sen de beni takdir edeceksin, der. Bu kez kekligin sahibini bir merak sarar ve aralarında şu konuşma geçer:

—Peki ne yapacaksın bu keklikle?

—Onu söylersem bir değeri kalmaz, sen kekligi satıyor musun, satmıyor musun?

—Peki, istediğim parayı verecek misin?

—Hele bir iste bakalım.

—Yüz altın isterim.

Kekliği alacak olan kişi, biraz düşündükten sonra adamın elini tutarak:

—Aldım gitti, der ve oracıkta avcıya yüz altın lira sayarak kekligi alır.

Avcıyı bu sefer büyük bir merak sarar. İçinden:

—Bu adam delirmiş olmalı, bir keklige bu kadar para verilir mi, der.

Adam, kekligi alır almaz avcıya:

—Bak şimdi ne yapacağım, der.

Avcı, merakla beklemektedir. Adam, cebinden bir bıçak çıkararak bir darbeye kekligin başını kesip atar. Bu olaya çok şaşırان avcı hiddet içinde:

—Ne yaptın be adam? Yazık değil mi bu hayvana, diye sorunca adam gülümseyerek:

—İrkına ihanet edenin boynunu koparmak lazım, cevabını verir.

196. KEL PEHLİVAN

Anlatılanlara göre; Tokat merkeze bağlı Keşlik köyünde, bir kel pehlivan varmış. Kel pehlivan, küçük yaşlardan itibaren çobanlık yapmış. Emsalleri onu aralarına almazlarmış. Ne zaman gençlerle güreş tutsa yenilirmiş. Yenilirmiş ama yılmazmış. On yedi, on sekiz yaşlarına kadar bu böyle gitmiş.

Bir gün kel pehlivan, köyün büyüklerinin Varaz köyüne düğüne gittiklerini duyar. Koşup sorar:

—Nereye gidiyorsunuz?

—Düğüne gidiyoruz, derler. Kel pehlivan:

—Etmeyin, tutmayın beni de götürün, ben de güreşeyim, dediyse de büyükler:

—Git ulan kel, deyip azarlarlar.

Onlar yola koyulduklarında, kel pehlivan da arkalarına düşer. Varaz'a yaklaştıklarında onu görürler, dönüp kovalarlar. O da bir yatırın bulunduğu “Tapardıç” denen yere oturur. Bir kayaya sırtını dayar, üzümlü ağlar.

Bir ağırlık çöker üstüne, uykuya dalar. Rüyasında ak sakallı bir ihtiyar görür. Gelip sırtını sıvazlar:

—Kalkıp git, güreş. Bundan sonra senin sırtını kimse yere getiremeyecek, der.

Uyandığında bakar ki dirseği taşa gömülmüş. Değirmen taşı kadar bir taşı, “Bismillah” deyip kaldırır.

Oynaya oynaya Varaz köyüne gider. Güreş meydanına dalar. Soyunup dönmeye başlar. Karşısına kim çıktıysa yener. Köylüleri, koşup onu omuzlarına alırlar:

—Keloğlan! Ne oldu sana böyle, derler. Pehlivan da yaşlanıncaya kadar sırrını kimseye söylemez.

197. KERAMEDDİN DEĞİRMENİ

Kerameddin Değirmeni, Ordu ili Kabadüz ilçesine bağlı Esenyurt köyü sınırları içindedir. Şimdi kullanılmamaktadır. Bu değirmen için anlatılan efsane de şöyledir:

Rivayete göre; bu değirmende, tahıla gül karışmaktaymış. İnanişe göre Hazret-i Hızır, senede bir kez buraya uğrayıp tahıla gül dökermiş. Gül; unda gözükmeyen, pişirildiğinde ekmeğin içinde gül gibi kırmızı bir boya belirirmiş.

Bu yüzden değirmenin adı, *Kerameddin Değirmeni* diye yaygınlaşmaya başlar. Vaktiyle bu değirmeni çalıştıran aile, bu sayede çok para kazanmaya başlar.

Yağmurlu bir gün, alttan yukarı çarıklı yaşlı bir adam gelir. Değirmenin önünde bir iğde ağacı vardır. Adam bu iğde ağacının dibinde, “Allahu ekber!” deyip namaz kılmaya başlar. Yaşlı adam burada namaz kılarken değirmenci bunu fark eder:

—Namazı niçin değirmende değil de yağmurun altında, iğde ağacının dibinde kılıyorsun, diye bağırıp çağırır.

Değirmenci kızgın kızgın bağırıp çağırmaya başlayınca namaz kılan yaşlı adam bir anda ortadan kaybolur.

Bu olaydan sonra, bir daha ekmeğe gül dökülmez olur. Daha önce zengin olan o aile de oldukça fakir bir hâle gelir. En ufak bir şeye bile muhtaç duruma düşer.

198. KERVANKIRAN

Bugün Anadolu’muz, bir baştan öbür başa örümcek ağı gibi kara ve demir yolu ile örülmüştür. Ama eskiden bunların hiçbiri yokmuş. Yolculuk aylarca sürer, beklenenler ve bekleyenler kavuşacakları günü sabırsızlıkla gözlermiş. İşte, Türkiye’imizde yolların ancak kervanlara müsait olduğu devirlerde yola çıkan bir kafilenin başından geçen acı bir olay, o devirlerin izlerini günümüze kadar getirmektedir.

Bir yıldız da ad olan bu olay; dinleyenleri de anlatanlar kadar hüzünlendirmekte, onları mazinin derinliklerine doğru çekmektedir. Hikâye şöyledir:

Eşyasını yükleyeli aylar olduğu hâlde hâlâ menzile ulaşmayan bir kervan; uzun yolculuğun verdiği sıkıntı, gecikmenin verdiği tasa ile olanca gücünü sarf

ederek yoluna devam etmektedir. Fakat mevsim; güneşin insanı yaktığı yaz; insanı çiçek kokularının sarhoş ettiği bahar değildir. Hava soğuktur. Kış iyice bastırmıştır. Tek kurtuluş çaresi, ilerdeki harabelere sığınmak ve orada bir müddet beklemektir. Kervanın sahibi böyle düşünür. Emir verip orada konaklayacağını söyler.

Hemen bir ateş yakarlar, etrafına sıralanıp sohbete başlarlar. Sazı olan biri, sazını çalmaya; sesi güzel olan biri de memleket türküleri söylemeye başlar. Böylece saatler ilerler, hava açılır. Fakat yola çıkmak için sabahı beklemeye karar verirler.

Nice sonra, tan yerinde bir ışık görünce hepsinin gözleri parıldamaya başlar. Artık sabah olmuştur. Yola çıkabilirler, memlekete bir an önce varabilirler. Kervan hazırlanır, kafiye yola revan olur.

Bir müddet gittikten sonra, tan yerinde gördükleri ışığın mavi bir yıldız olduğunu anlarlar. Henüz tan vakti değildir. Derken, yeniden deli bir fırtına esmeye, her önüne geleni sağa sola savurmaya başlar. Kervandakiler, ne önlerini görebilirler ne de rahat nefes almayı becerebilirler. Böylece bütün kervan, fırtınanın merhametsiz kolları arasında ruhlarını teslim eder.

Bekleyenler ise ümitlerini kesmezler ama öyle kahredici kıştan sonra yolda kalan kervandan da hayır gelmeyeceğini bilmektedirler. Baharın güzel günleri gelince yollara dökülürler. Aradıklarını bulurlar bulmasına ama hiçbirini sağ değildir.

Bu olaydan sonra kervanı aldatıp yolda telef olmasına sebebiyet veren yıldıza, “*Kervankıran*” adını verirler. Hatta bir türkü yakarlar bu Kervankıran üzerine. Ama bu türküyü dinleyenler; bu efsaneyi bilirler mi, bilmezler mi, orası meçhul.

199. KERVANKIRAN YILDIZLARI

Eskiden insanlar, hava tahminlerini yıldızlara göre belirlerlermiş. Yıldız gökyüzünde sık olduğu zaman, hemen arkasından yağmur yağarmış. Seyrek olduğu zamanlarda ise hava ısınır, güneşli olurmuş.

Yapılacak işler de yıldızlara göre belirlenirmiş. Tahminler, yedi yıldız göre yapılmış. Bunlardan en önemlisi, Ülker yıldızı imiş. Ülker yıldızı, tam tepede olduğu zaman sabahın yakın olduğu anlaşılır. Koyunlar, otlatmak için ağıldan çıkarılmış. Hemen arkasından sabah yıldızı doğar, dünya aydınlanmıştır.

Vaktiyle taşımacılık, kervanlarla yapılmakta imiş. Kervancılar da yıldızlara bakar; ne zaman hareket edeceklerini, ne zaman duracaklarını yıldızların durumuna göre belirlerlermiş.

Rivayete göre, bir kervan yola çıkar. Akşam olunca, Ordu iline bağlı Ulubey ilçesine yakın bir yerde dururlar. Yükleri yıkıp konaklarlar. Kervancılar uyurlar.

Gece kalkınca, tam tepede Ülker yıldızını gördüklerini zannederler. Develeri yükleyip yola çıkarlar. Bir süre yollarına devam ederler. Gürgentepe'ye yaklaşırlar. Bu sırada, şiddetli bir fırtına çıkar. Gittikçe daha da şiddetlenir. Kervancıların ve kervanların ölümüne sebep olur.

Meğer bu yıldızlar, Ülker yıldızının hemen yanından doğar; fırtına, karayel ve soğuğu işaret edermiş. Yeni uyanan kervancılar, bunu fark edemezler. Yanlışlıkla yola çıkarlar. Bu yanlışlık, daha önce adı olmayan yıldızların isim almasına sebep olur.

Bu olaydan sonra; Ülker yıldızının doğmadığı zamanlarda, hemen yanından doğan üç yıldızın adı, "*Kervankıran Yıldızları*" kalmış.

200. KERVANSARAY

İğdir'in Yaycı köyünde bulunan Kervansaray; geniş, dümdüz bir alanda yapılmıştır. Önünden tarihî yol geçer. Türk mimarisinin ve Selçuklu taş işlemeciliğinin en güzel örneklerindendir. Sürmari emiri Şerafettin Ejder tarafından yapıldığı söylenir. Eski kervanlar, Sürmeli Çukuru üzerinden geçirdi. Ahlat, Eleşkirt yolu üzerinde olup Tiflis, Şirvan, Divin ve Ani'den gelen kervanlar, Ağrı Dağı'nı (Çilli Geçidi) aşmadan burada konaklardı.

Sürmeli Çukuru'nda, Selçuklu-Oğuz beylerinden biri otururdu. Bey'in çok güzel bir kızı varmış. Adı dilden dile, telden tele yayılmış. Bey, oldukça yurtsever biriymiş. Bey, her yurttaşından Sürmeli Çukuru'nu güzelleştirecek bir eser beklemiş. Bunun için beyin gönlünü kazanacak çok güzel bir eseri yapmayı göze alamayan hiçbir talip, kızı istemeye cesaret edemiyormuş.

Yörede, âdetleri ile tanınmış Bey'e bir gün iki kişi gelmiş. Bu iki kişi, birbirinden haberi olmadan aynı anda Bey'in huzuruna çıkarak genç kıza talipli olduklarını, bunun karşılığında ülkeye çok güzel eser yapacaklarını vaat etmişler. Bey de bu iki yiğidin cesaretlerine hayran kalarak aralarında bir antlaşma yapmış. Birisinden düzlükte eşsiz güzellikte bir kervansaray yapmasını; diğerdinden de susuz ve kurak olan bu düzlüğe su getirilmesi için suyolu açmasını istemiş.

Yiğitler işe başlamışlar; ikisi de zengin ve paralı, ayrıca hatırı sayılır kimselermiş. Aylar geçtikçe sevgiliye kavuşmak için geceyi gündüze katarak çalışıyorlarmış. Yörede bu iki yiğidi çekemeyenler, Bey'in nazarında itibarlı olacaklarını düşünerek, bunları başarısız kılmak için türlü hilelere başvururlar. Kötü niyetli adamlar, kıskançlık acısıyla çalışmalarına başlarlar. Bunlar ararlar, tararlar bir kocakarı bulurlar. Bu kocakarının yapamayacağı iş yokmuş.

Yiğitlerin işlerinin sonu görünmeye başlar. Kervansaray bitecek, sular şakır şakır akacaktır. Dünyalığını alan kocakarı, bir top bez alır. Su kanalının geçtiği tepelerin döşüne uzun uzadıya serer. Kervansaray'ı yapan yiğidin yanına gelir. Oldukça acıklı bir şekilde, bin bir çeşit dil dökerek:

—Oğul! Bizim bu hilekâr Bey, seni kandırdı. Rakibin olan öbür delikanlının işine yardım ettirdi, suyu getirdi ve kızını ona verdi, diyerek dağların döşüne serdiği bezleri gösterir. Uzaktan bezler, su gibi görünür. Kervansaray'ın bitmesine az bir şey kalmıştır ama diğer yiğit, kızı aldıktan sonra ne önemi vardı ki! Kervansaray'ı yaptıran bey, kendini Kervansaray'ın üstünden aşağı atarak intihar eder. Muvaffak olduğunu gören kocakarı, bu defa da su getirenin evini yıkmak üzere koşar. Serdiği bezleri toplatır. Delikanlının yanına varır. Başlar dil dökmeye... Kervansaray'ı gösterir. Kervansaray'ı yaptıran delikanlı öldüğünden halk, Kervansaray'ın etrafında toplanmıştır:

—İşte oğul, görüyorsun. Rakibin olan öbür genç, Kervansaray'ı bitirdi. Bey açılışı yaptı ve kızını ona verdi, diyerek yiğidi kandırır. Delikanlı da kalabalığı görünce haberin doğru olduğuna inanarak kazma ile intihar eder. Halk, her iki yiğidin ölüm haberini Bey'in kızına ulaştırır.

Genç kız da:

—İki genç benim uğruma öldü, benim de yaşamam yersizdir, diyerek zehir içip canına kıyar. Kervansaray düzünde, üç mezar yapılır. Günlerce yas tutulur. Kervansaray ve su kemeri de yarım kalır.

201. KESİKBAŞ I

Rumîlerin Anadolu'da bir çok kalesi vardır. Bunlardan biri de Kuş Kalesi'dir. Kale, sarp kayalar üzerindedir. Bu kale; Rumîler tarafından, taşlar elden ele verilerek yapılmıştır.

Danişmendoğullarından Sultan Melik Mehmet Gazi, bu kaleyi almaya karar verir.

Rivayete göre Sultan Melik Mehmet Gazi, cesur askerlerinden birini bu Kuş Kalesi'ne sokmayı başarır. Yiğit Türk, olup bitenleri ve konuşulanları günü gününe komutanlarına bildirir. Kimseye yakalanmamak için de yün eğirip ip yapmaktadır. Bir kâfir, bunları ne yapacağını sorduğunda, o da:

—Kalenin etrafını ölçeceğim, der. Kâfirler, ona deli sanarak dokunmaz.

Kale tekfurı; her salı günü tıraş olmaya, halk da ayakkabı tamir ettirmek için şehre iner. Yiğit Türk, kalenin en zayıf gününün salı günü olduğunu tespit edip komutanı Melik'e haber uçarur.

Melik, ordusunu pusu çukurunda saklar. Kaleden haber gelir gelmez, ordusuna çeki düzen verir. Salı günü, yanık yanık ezan sesi gelmeğe baslar. Bunu duyan Türk ordusunun aslan askerleri, "Allah Allah!" nidaları ile Kuş Kalesi'ne doğru bir sel gibi akarlar.

Üç gün, üç gece çarpıştıktan sonra Rumîler; kaleyi bırakıp kaçmağa başlar, kaçarken arkalarına inci boncuk dökerler. Türkler, toplamak için vakit kaybetsin de biz de kaçmaya fırsat bulalım diye. Bunu gören Melik, "Derme

devşirme sur, taş kesilsin” der. O anda, inci boncuk taş kesilir. O gün bugündür o yere, “*Dermansur*” denir.

Bu gazada komutan Melik yaralanarak gazi olur, bir süre sonra da ölür. Kalenin kapısını açan Türk ise başı kesilerek şehit düşer. Melik Gazi’nin anısına kalenin yanı başına hemen bir türbe yapılır. Türbenin taşı, Kâbe’nin yapısında kullanılan taşlara benzer. Harcı ise geyik sütü ile karılarak hazırlanmıştır. Deli Melik; şimdi burada mumyalı yatmakta, kesik başı da ayak uçuunda onu beklemektedir.

İnanişa göre; her cuma günü, doldurulan ibriklerden şehitler abdest alır, saf saf olup halkla namaz kılarlarmış.

Yine inanişa göre; her şafakla birlikte kaleden inen binlerce yeşil kaftanlı atlı, Dermansur Deresi’nden Gâvur Dağları’na doğru uçarak giderler.

202. KESİKBAŞ II

Kesikbaş Cami’si, Tokat ilinin Turhal ilçesinde olup Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlıdır. Hazar mahallesinde bulunmaktadır. Tokat yolu ile Yeşilirmak arasında, 2018 metrelik bir alana inşa edilmiştir. Burası, yaklaşık 700 kişi alır ve iç alanı 510 m² dir. Duvarlar taş, kubbeler tuğla ve zemin kayadır. Sağlamdır. Bu camiyi yaptıran Hacı Mustafa’dır.

Rivayetlere göre Hacı Mustafa, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) zamanında yaşamış ve bu bölgenin insanlarını aydınlatmak için gönderilmiş efsanevi bir kişidir.

O zamanlarda, Turhal’da, Tokat yolu üzerinde bir “Devini Mağarası” varmış. Burada, dev bir yaratık yaşamış. Bu dev, bu bölgeden geçen insanları yemiş.

Dev, Kesikbaş’ın oğlunu yiyip eşini esir almış. Kesikbaş’ın da kellesi hariç gövdesini, her yerini yemiş. Kesikbaş ise yuvarlana yuvarlana Mekke’ye gitmiş ve orada Hazret-i Ali’ye demiş ki:

—Devini Mağarası’nda bir yaratık var. Eğer bunun önlemini almazsanız herkesi yiyecek. Ayrıca siz, bunu öldürmezseniz daha çok kişiyi katledecek ve ahirette ben sizden davacı olacağım, der. Bunun üzerine Hazret-i Ali, Peygamber Efendimize:

—Ya Resullallah! Sen bana izin ver, gidip o yaratığı öldüreyim, der.

Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ali’ye izin verir. Yola çıkarlar. Kesikbaş önden, Hazret-i Ali arkadan yürür. Hazret-i Ali; Kesikbaş’ın rehberliğinde Turhal’a, Devini Mağarası’na gelir. Orada bulunan devi öldürerek oradaki tüm insanları kurtarır.

203. KIRK GELİN MEZARLIĞI

Trabzon ilimize bağlı Şalpazarı ilçesinin Gökçeköy sınırları içerisinde, “*Kırk Gelin Mezarlığı*” olarak bilinen bir mevkii bulunmaktadır. Bu Kırk Gelin Mezarlığı ile ilgili olarak halk arasında, ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayetlere göre, vaktiyle Çoknak Yaylası’nda bir düğün yapılmaktadır. Kırk gelin de düğünde aşçı olarak bulunmakta. Kırk gelin, yemekleri kaplara doldurup verir. Düğün cemaati de yiyip, içip keyfine bakmaktadır. Bu arada yaşlı, elbiseleri çok eski bir dede gelir. Kırk gelinden yemek ister.

Kırk gelin, elbiseleri çok eski ve yırtık olan yaşlıya yemek vermezler. Onu düğün evinden uzaklaştırmak için de kötü davranırlar.

Meğer yemek vermeden kovaladıkları yaşlı adam Hazret-i Hızır’mış. Hazret-i Hızır, bu duruma çok üzüldür. Gelinlere beddua eder. Onlar da hemen oracıkta ölürlür. Kırk gelini, Gökçeköy’deki mezarlığa defnederler. Buranın adı daha sonra, “*Kırk Gelin Mezarlığı*” kalır.

204. KIRK GÖZLER

Sivas’ın Meraküm vadisi içerisinde yer alan Aydoğmuş köyünde, “*Kırk Gözeler*” veya “*Kırk Pınarlar*” ismiyle bilinen bir çeşme vardır. Bu çeşmeden akan suyun şifalı olduğuna inanılmaktadır.

Efsaneye göre köylüler, köyde hastalanan bir kişiyi Sivas’a götürmek için yola çıkarlar. Uzun süren yolculuktan sonra “*Kırk Gözeler*” veya “*Kırk Pınarlar*”da konaklarlar.

Hastaya gözenin birinden su içirirler. Bir müddet sonra, hastada bir rahatlama olduğu görülür. Hastayı götüren kişiler, bu durumu görünce her gözeden birer gün ara ile su içirmeye devam ederler. Kırk gün sonra, hasta iyileşmiş olarak köyüne geri döner.

Bir başka rivayete göre, seyyah olan bir kimse tesadüfen Kırk Gözeler’de konaklar. Gözelerin birinden, bir yudum su içer.

Böyle devam ede ede kırk günde, kırk gözenin suyundan içer. Bu süre içinde ağzına hiç yiyecek koymaz. Kırk yudum su ile konakladığı yerden ayrılır. Bu kimse, hiç kimseye nasip olmayacak kadar uzun bir ömür sürer.

205. KIRK GÖZELER VE TOMARA ŞEHALESİ

Tomara Şehalesi, Gümüşhane’nin Şiran ilçesine bağlı Seydibaba köyünde; Kırk Gözeler ise Giresun’un Alucra ilçesine bağlı Mindaval köyündedir.

Rivayete göre; Tomara Şehalesi ile Kırk Gözeler’in meydana gelmesi, bir çobandan dolayı olmuş. Köylüler, bir çoban kiralamış. Çoban, her gün sürüyü otlatmak için köyden uzaklaşmış. Sürüyü götürüp ıssız bir çukurda yatırır, kendisi de abdest alıp namaz kılarmış.

Köylüler, bir gün çobandan sürüyü ıssız yerde susuz bekletiyor diye şüphelenir. Çobanı gizlice arkadan takip ederler. Gidip gözlerler. Bakarlar ki çoban, öğle vakti sürüyü tenhaya indirmiş. Ayağını toprağa koymuş, oradan su çıkarmış. Sürü suyunu içmiş. Kendisi de abdest alıp namazını kılmakta. Bir de arkasına dönmüş ki millet kendisini seyrediyor.

Kendisini seyrettiklerini görünce öfkelenmiş, kavalını fırlatmış. Kaval ikiye bölünmüş, bir parçasının düştüğü yerde, “*Tomara Şelalesi*” oluşmuş. Diğer bir parçasının düştüğü yerde ise “*Kırk Gözeler*” meydana gelmiş.

206. KIRKKIZLAR I

Bir *Kırk Kızlar Türbesi* de Niksar şehir merkezinde bulunmaktadır. Kırkkızlar mahallesi Albayrak Okul sokağında, eskiden *Kırk Kızlar Mezarlığı* olarak bilinen mezarlığın içinde yer almaktadır. Türbenin, Dânişmendliler döneminde inşa edildiği sanılmaktadır. Türbe ile ilgili efsane şöyledir:

Bir gün kırk kız; birlikte oturmuş çeyiz işliyorlar, gülüyor, eğleniyorlarmış. Bir yandan şarkılar söyleyip şakalaşıyorlarmış.

Birdenbire bir uğultu kopmuş ve yer yerinden ayrılmış. Çok şiddetli bir deprem olmuş ve yer yarılarak kırk kızı içine almış.

Daha sonraki yıllarda bu kırk kızın anısına, Niksarlılar tarafından buraya bir türbe yaptırılmış. Adı da “*Kırk Kızlar Türbesi*” konulmuş.

207. KIRKKIZLAR II

Melik Dânişmend Gazi, Niksar’ı fethetmiş ve Karadeniz Rumlarıyla daha başarılı mücadele edebilmek için burayı başkent yapmıştır. Karadeniz sahillerine inebilmek için o zamanlarda Karakuş, şimdi Akkuş denilen yeri aşmak zorundaymış. Burayı aşmak için ne yaptıysa başarılı olamamış.

Günlerden bir gün, yine savaş başlamış. Savaşanlar arasında, Rum beyinin kızı ve otuz dokuz arkadaşı da bulunmaktaymış. Savaş sırasında Rum beyinin kızı; Türklerin yiğitliğini, cesaretini görür ve hayran kalır. O akşam Müslüman olur. Doğal olarak, otuz dokuz kız arkadaşını da ikna eder. Fakat Müslüman olduklarını kimseye söylemezler.

Rum beyi; her gece komutanlarını toplar, bir sonraki gün savaşta neler yapacaklarını kararlaştırmış. Fakat her defasında, başarısızlığa uğrarlarmış. Ne yaparlarsa artık Türkler karşısında başarı sağlayamazlarmış. Bu arada, Kırkkızlar da savaşa katılmaz olmuşlar.

Bir sabah Rum beyinin kızının dadısı erkenden kalkar. Tesadüfen beyin kızının ve arkadaşlarının Türk askerileri gibi giyinerek Niksar tarafına doğru gittiklerini görür. Anlar ki Kırkkızlar, uzun zamandır Türklerin saflarında savaşıyorlar ve akşamları Rum tarafına geliyorlar. Geceleri, babası ve

komutanlar tarafından kararlaştırılan savaş bilgilerini de öğrenip Türklere ulaştırıyorlar.

Dadı, bu durumu hemen Rum beyine haber verir. Bey, o akşam Kırkkızların geri döneceği Argantepesi'ne pusu kurar. Karanlıkta onlar dönerken emir verir, askerler Kırkkızları pusuya düşürüp öldürür.

Kırkkızların öldürüldüğü ve defnedildiği bu yerin ismi bu yüzden, “*Kırkkızlar Mezarlığı*” kalır.

208. KIRKKIZLAR III

Türklerin Anadolu'yu vatan yapma mücadeleleri, bütün hızıyla devam etmektedir. Bu mücadele çerçevesi içerisinde, Dânişmendlilerle Karadeniz Rumları arasında savaş sürüp gitmektedir. Bir gün Dânişmendlilerle Karadeniz Rumları arasında, Kumru'nun Düzoba Yaylası civarında savaş yine iyice şiddetlenir. Cephede gaziler, canla başla mücadele etmekteyken “Kırk tane kız” Türk askerlerine su taşımaktadır.

Tam savaşın şiddetli bir zamanında; “Kırkkızlar” su doldururlar, cephedeki askerlere götürmektedirler. Farkında olmadan Rumî askerlerinin arasına düşerler. Rum askerleri, Kırkkızları yakalar. Bu arada niyetlerini de bozarlar. Kızlar kendilerine kötülük geleceğini ve bundan kurtuluşun olmadığını fark eder. Hep birlikte bellerindeki kılıçlarını çıkarırlar ve topluca intihar ederler.

Kırkkızlar'ın mezarı, Kumru'ya bağlı Düzoba Yaylası'ndadır. Mezarların üzeri, bölgede sarı avu ismiyle bilinen orman gülü (rhododendron luteum) ile kaplıdır. Bu bitkinin çiçeği, dünyanın her yerinde sarıdır. Sadece bu kabirlerin üzerinde kıpkırmızı açmaktadır.

209. KIRKKIZLAR IV

Tokat'taki Gökmedrese'yi ziyarete giderseniz, karşınıza çok ilginç bir durumun çıkacağını göreceksiniz. Gökmedrese'nin bir odasının kapısında, “Kırkkızlar Türbesi” yazmaktadır. Kapıyı açıp içeri girdiğinizde, yirmi kabir ile karşılaşacaksınız. Medresenin içinde bir oda, üstelik kullanılması gereken bir oda, Kırkkızlar'ın mezarlarına ayrılmıştır.

Tokat'taki Gökmedrese, başlangıçta hastahane (Darüşşifa) olarak yapılmıştır. Hastane, sonradan medreseye çevrilmiştir. Burada yatan Kırkkızlar'ın, Darüşşifa'da çalışan hemşireler veya hastahane tedavisi gören hastalar olduğuna inanılmaktadır.

Rivayete göre; hastanede hemşirelik yapan kırk kız, aynı anda öldüğünden buraya gömülmüş. Yer darlığı olduğu için bir kabire iki kız koymuşlar. Her bir mezarda, iki kız yatmakta imiş. Toplam kırk kişi olduğundan buraya, “Kırkkızlar” denilmiş.

Bir diğer rivayete göre de çok eskiden yirmi Kırgız, ticaret için veya hacca giderken Tokat'a uğramış. Bunlar, misafir olarak kaldıkları Gökmedrese'de topluca ölmüş.

Ölenlerin yirmisi de buraya gömülmüş. Sonra, halkın bunlara "Kırgız, Kırgız" diye diye kelimenin, "Kırk kızlar" şeklini aldığı da söylenmektedir.

210. KIRKKIZLAR MEZARLIĞI

Kırk kızlar Mezarlığı, Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesinin Alacapazarlık Yaylası'nda bulunmaktadır. Çevrede yaşayan halk, bu mezarlığı özellikle korumaktadır. Zira bu mezarlıkta yatan kızların şehit olduğu düşünülmektedir.

Rivayetlere göre Ruslar, Alacapazarlık Yaylası'nı işgal ederler. Yaylada bulunan kırk kız, düşmanın kendilerine kötülüğü dokunacağını tahmin eder. Teslim olmamak için ne yapacaklarını tartışır. Kızların bir tanesi:

—Gelin, ben hepinizi bıçaklayayım, sonra da kendimi öldürürüm, der. Bu kızlar, orada kendilerini öldürürler. Mezarlarını da oraya yaparlar.

Bu olaydan sonra buranın adı, "*Kırk kızlar Mezarlığı*" olarak kalır.

211. KIRKKIZLAR TÜRBESİ'NİN YAPILIŞI

Kırk kızlar Türbesi, Niksar'da Cedit mahallesi Kırk kızlar sokağında bulunmaktadır. Türbeyi yaptıran kişinin adı ve inşa tarihi belli değildir. Ancak üslûp özellikleri itibarıyla XII. yüzyılının ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir.

Kırk kızlar Kümbeti'nin halk arasında, ağızdan ağıza aktarılacak günümüze kadar gelen pek çok efsanesi bulunmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Rivayete göre; bir zamanlar Niksar'da dünya malına düşkün, zalim bir vali yaşamış. Niksar halkı zulümden bıkmış, yoksulluk içinde zor günler geçirmekteymiş.

Valinin iyi yürekli, güzel kızı da babasının zulmüne dayanamaz ve kırk kız arkadaşıyla birlikte bir çete kurar. Erkek gibi giyinip silahlanırlar ve valinin sarayını sık sık basarlar. Ele geçirdikleri kıymetli eşyaları da fakir halka dağıtırlar.

Vali, bütün uğraşlarına rağmen çeteyi ele geçiremez. Nedeni de kızının babasının planlarını önceden öğrenmesi ve hazırlanan tuzaklara düşmemesidir. Ancak kızın dadısı durumu öğrenir ve valiye anlatır. Vali de kızını ve çetesini yakalatarak hepsinin başını vurdurur.

Kızların cesetleri için büyük bir mezar kazılır. Hepsisi, Niksar'da bir yere gömülür. Daha sonra halk, buraya bir türbe yaptırır. Günümüzde bu türbe, "Kırk kızlar Türbesi" olarak bilinmektedir.

212. KIYAN DAĞI

Rivayete göre; Elbistan'ın Ozanhöyük (yeni adı Doğan köy) köyünde yaşayan iyiliksever, dürüst, çevresinde sevilip sayılan bir kişi hacca gitmeye karar verir. Motorlu taşıtların olmadığı bir devir olduğu için hacca yürüyerek gidip gelmekte, yolculuk aylarca sürmektedir.

Bu kişi; yolculuğa çıkarken yanında bulunan hizmetçisi Kıyan'ı huzuruna çağırır; evini ve hanımını önce Allah'a, sonra da kendisine emanet eder. Kıyan, her ne kadar hizmetçi olsa da aile fertlerinden birisi gibidir.

Adam hacca gittikten sonra Kıyan; evin tüm işlerini, ihtiyaçlarını daha dikkatli ve azimle görmeye çalışır.

Efendi hacda iken bir gün içli köfte yapılır. İçli köfte yenilirken ağanın hanımı içeri çeker:

—Ah Kıyan! Ağan da olsaydı da şu içli köfteden yeseydi, çok severdi, der. Kıyan, hemen hanımına cevap verir:

—Bir tabak koy, ağama da götüreyim, der.

Evin hanımı; Kıyan'ın çok çalıştığını, yorulduğunu, bu nedenle karnının doymadığını, içli köfteden biraz daha istemeye utandığını, bu yüzden böyle konuştuğunu düşünerek bir tabağa içli köfte doldurup verir.

Kıyan; bir tabak içli köfteyi alır, bir tabağa koyup evden çıkar. Hac sırasında akşam namazını kılmakta olan ağa, Kıyan'ın sesini işitir:

—Ağa, hanımım sana içli köfte gönderdi...

Ağa; namazı bitirdiğinde sağına, soluna bakar Kıyan'ı göremez. Yanında duran çıkını açar, bir tabak içli köfteyi sıcak sıcak yer. Tabağın ve sofranın kendine ait olduğunu anlar.

Efendi, haccı tamamlayıp köyüne döndüğünde halk; ağayı karşılar, elini öpmek ister. Efendi, elini hiç kimseye öptürmez. Halkın arasında Kıyan'ı göremez. Kıyan'ı sorar:

—Kıyan gelmeden elimi kimseye öptürmem, der.

Kısa bir süre sonra Kıyan, koşarak gelir. Efendisinin elini öpmek istediğinde efendisi, Kıyan'ın elini öpmeye çalışır. Halk, bu duruma şaşırır.

Efendi, durumu halka olduğu gibi anlatır. Kıyan, bunun üzerine halkın arasından ayrılarak kaçmaya başlar. Efendi ve köylüler, Kıyan'ın peşinden giderler. Bir tepeye varıldığında Kıyan kaybolur. Kıyan'ı kimse göremez.

Bu tepede, Kıyan'ın gözden kaybolduğu yerde bir pınar akmaya başlar. Halk; bir süre oracıkta şaşkın şaşkın bekler, sonra köye geri dönerler.

O günden sonra o tepeye, “*Kıyan Tepesi*” denilir. Halk, Kıyan Tepesi’ni sık sık ziyarete gider. Cuma günleri; Kıyan Tepesi’ndeki pınarda, Kıyan’ın abdest alırken görüldüğü de rivayet edilmektedir.

213. KIZILCAENİŞ

Kızılcaeniş; Sivas-Tokat karayolu üzerinde, Tokat’a yaklaşık 10 km uzaklıktadır. Burada bulunan insan ve at arabalarını andıran kayalar ile ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre, çok eski zamanlarda Tokat’ta iki zengin aile yaşarmış. Zengin ailenin biri, diğer zengin ailenin kızını istemeye gider. Kızın ailesi, kızına sormadan kabul eder fakat kız başka birini sevmektedir.

Kız, annesine istemediğini ne kadar söylese de ailesinin zoruyla bu evliliği kabul etmek durumunda kalır.

Bunlar, düğün yapmaya karar alırlar. Fakat gelin alma yoluna giderken birisi kızı der ki:

—O evde çok geçimsizlik vardır, seni çok üzerler orada. Oğlanın anne ve babası çok huysuzdur.

Kız; o zaman daha da üzülür, pişman olur fakat elinden gelen bir şey yok. Ellerini kaldırıp dua eder:

Allah’ım! Ben o eve gideceğime, beni burada taş kes, der.

Bu sırada, gelinle birlikte bütün gelin alıcıları da taş kesilirler. Kızılcaeniş yolundaki kayaların bu yüzden, insan ve at arabası şeklini andırdığı söylenmektedir.

214. KIZKALESİ

Ordu’nun Çaybaşı ilçesine bağlı Devecik köyünde, Kızkalesi veya Kızkayası olarak bilinen yüksek bir tepe bulunmaktadır. Çevreye hâkim yüksek bir mevkiide bulunan bu kayalık tepeye isim, şu olaydan dolayı verilmiştir:

Rivayetlere göre; vaktiyle bu yörede, Müslüman Türklerle birlikte gayrimüslim bir aile de yaşamaktadır. Bu ailenin güzel bir kızı vardır. Komşularıyla iyi geçinmektedir. Kız; komşuluk, sohbet derken Müslümanlara ve İslamiyete hayran kalır. Onların yaşayış tarzına, hassasiyetine, insanlığına bakıp kendinden utanmaya başlar.

Müslümanlığı daha iyi tanıyabilmek için arkadaşlarına pek çok soru sorar. Konuyu daha iyi kavrar. Bir gece, mübarek bir kişinin rüyasında Müslüman olmasını söylemesi de bunlara eklenince gönül rahatlığı ile din değiştirir. İbadetlerin nasıl yapılacağını da yine arkadaşlarından öğrenir. Fakat ortada büyük bir problem vardır. Annesi ve babası, bu konuda çok katıdır. Haberleri olduğunda, onlar tarafından öldürüleceğini bilir.

Sonunda beklediği gerçekleşir. Bir gece yine namaz kılarken annesi durumu fark eder. Hemen kocasına haber verir. Kızın babası, eline baltayı alıp kızını kesmek ister. Kız kaçır. Babası, kızgınlıkla onu takip eder. Kız; bir kayanın üzerine gelir. Bakar ki gidecek yer yok, “Allah’ım beni taş et de kurtulayım.” der. Duası kabul olur ve oracıkta taş oluverir. Bu olaydan dolayı kayalıkların ismi, “*Kızkayası*” veya “*Kızkalesi*” olarak kalır.

215. KIZLAR KUYUSU

Gaziler şehri Gaziantep’e bağlı Oğuzeli ilçesinin sınırları içinde yer alan Deliklitepe yakınındaki kuyu hakkında, halk arasında şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Halkın; Kızlar Kuyusu adını verdiği bu mekân, Deliklitepe ile Oğuzeli ilçesinin Doğanpınar bucağına bağlı Tılbaşar köyü yakınlarında bulunmaktadır. Burada, gizli bir geçitten ve geçidin sonunda olduğu söylenen hazineden bahsedilir.

Kızlar Kuyusu ile Tılbaşar Kalesi’nin arası, tahminen 15 km kadardır. Kızlar Kuyusu’ndan Tılbaşar Kalesi’ne gizli bir geçidin olduğunu öğrenen bir âlim, yanına cesur birini alarak kuyuya iner. Bu cesur adamla anlaşmıştır. Kuyuya girdikleri andan itibaren her ikisi de dünya kelâmını konuşmayacaklar ve adam, âlimin peşinden ne tür bir tehlike olursa olsun ayrılmayacaktır. Orta boylu bir insanın yürüyebileceği şekilde olan bir tünelden biraz ilerledikten sonra, her şeyi önüne katmış getiren bir selle karşı karşıya gelirler. Âlim; hiç korkmaz, bir şeyler okur ve sel aniden kaybolur.

Yola devam ederler. Bu defa, bir eşekarısı sürüsünün hücumuna uğrarlar. Adam yine âlimi takip eder, yine bir şeyler okur ve eşekarıları da gözden kaybolur. Biraz daha gidince dehlizin ağzını kapatan, biri inerken diğeri kalkan kılıçlarla karşılaşır. Âlim hiç aldırmaz, devam eder. Kılıçlar da diğerleri gibi kaybolur.

Sonunda, gözleri kör edercesine parlayan ve kamaştıran som altından yapılmış, üzeri mücevherlerle dizili bir kapıya gelirler. Bu defa karşılarına, insanoğlunun dayanamayacağı güzellikte anadan üryan bir kadın çıkar. Âlim, hiç aldırış etmeksizin devam eder. Tam kapıyı açacağı sırada, kendisini takip eden arkadaşı:

—Buna da can mı dayanır hoca, diyerek kadının üzerine atılır. O anda suratlarına birer sille yerler ve kendilerini tekrar Kızlar Kuyusu’nun ağzında bulurlar. Bu olay üzerine ikisi de felç olur. Dışarıya çıktıklarında âlim şöyle der:

—Beni bu kadar takip ettin, ancak sonunu getiremedin. Biraz daha sabretseydin, ben tam hazinenin kapısını açacaktım. Sen de hazineyi görünce kadını zaten unutacaktın.

O günden sonra, Kızlar Kuyusu’na girmeye kimse cesaret edememiştir.

216. KIZLAR SINISI I

Refahiye ilçe merkezine 36 km uzaklıkta, Gemecik adlı şirin bir köy bulunmaktadır. Refahiye'nin Gemecik köyü sınırları içerisinde, Kızlar Sinisi adı verilen bir yer vardır.

Anlatılanlara göre; Gemecik köyünde yaşayan kızlar, bir mevkiide oturup yün tararlarmış. Hangi kız güzel yün tararsa onu beğenirler, anlı şanlı düğün yaparak alırlarmış.

Günlerden bir gün kırk tane kız, yün tararken karşıdan atlı haramilerin geldiğini görürler. Bu kırk kız, haramilerin kendilerine zarar vereceklerinden ve namuslarına göz dikeceklerinden korkarlar ve Allah'a dua ederler:

—Allah'ım! Namusumuzu bu gâvurlara teslim etme, bizi taş et, derler.

Duaları kabul olur. Kırk kız ve önlerindeki yün tarakları, halka şeklinde taş kesilirler. Bu taşlar, hâlâ durmaktadır.

217. KIZLAR SINISI II

Kızılırmak, Kızıldağ'dan doğar. Kızıldağ'da, "Beş Gözler" denilen su kaynağının yakınlarında, peribacalarına benzeyen kayalıklar vardır. Halk buraya, "*Kızlar Sinisi*" demektedir.

Rivayete göre gelin alayı, Kızıldağ'ın yamacından geçerken eşkıyaların hücumuna uğrar. Eşkıyalar, yolu keserler. Düğün alayı, Kızıldağ'a doğru tırmanmaya başlar. Gelin, eşkıyaların elinden kurtulamayacağını anlayınca Allah'a yalvarmaya başlar:

—Ya onu taş kes, ya beni taş kes!

Düğüncüler, Kızıldağ'ın yamaçlarında taş kesilir.

Uzaktan bakıldığında, dağın yamaçlarına yayılmış ve insana benzeyen irili, ufaklı kayalar görülür. Hatta gelinin sandığı bile bellidir...

218. KIZLAR TAŞI

Efsaneye konu olan "*Kızlar Taşı*", Turhal'daki Şih Şehabettin Camisi'nde bulunmaktadır.

Rivayete göre; bir zamanlar Turhal'da, iki tane güzel kız yaşarmış. Bunların anası, babası ölmüş. Bu iki kız kardeş yalnız kalınca, etrafın delikanlıları kızlara musallat olmuşlar. Kızlar da Allah'a:

—Allah'ım! Ya bizim canımızı al, ya da bizi taş et, diyerek yalvarırlar.

Allah, dualarını kabul eder ve iki kız kardeş oldukları yerde taş kesilir.

Bu taş, mezarlıkta musalla taşı olarak kullanılmaktadır. Musalla taşında iki kız kardeş olduğu için iki tane göz vardır. Bu taşın iki gözüne, yağmur yağdığı zaman su birikir. Göz ağrısı çeken insanların, parmaklarını o suya batırıp gözlerine çaldıklarında, şifa buldukları rivayet edilmektedir.

219. KIZOĞLAN KAYASI

Ordu'nun Gürgentepe ilçesine bağlı Işıktepe beldesine yaklaşık altı kilometre uzaklıkta, “*Kızoğlankayası*” olarak bilinen ve insan şeklini andıran iki taş bulunmaktadır. Bu taşlarla ilgili olarak şu efsane anlatılmaktadır:

Rivayete göre; çok eski bir zamanda, Işıktepe’de birbirini seven iki genç varmış. Bu gençler arasındaki aşkı, çevrede duymayan yalnızca kızın ailesi kalmış. Nilsa onlar, en son duymuşlar.

Kızlarının bir delikanlı ile görüştüğünü işiten aile, çok sinirlenir. Kızlarına kötülük etmeye başlarlar. Bu durumu işiten oğlanın annesi ve babası, dünür gider. Allah’ın emri, Peygamber’in kavliyle kızı oğullarına isterler. Kız evi, “Bizim size verecek kızımız yok, defolup gidin.” diyerek hakaret edip bunları evden kovar.

Oğlanın annesi ve babası, umutsuz olmalarına rağmen birkaç kez daha gidip oğullarının âşık olduğu kızı isterler. Hakaretler, her defasında artarak devam eder. Olumlu bir sonuç alınamaz.

Kız ile oğlan, bir gün buluşurlar. Kaçmaktan başka çarelerinin olmadığına karar verirler. O günün gecesinin en uygun vakit olduğunu kararlaştırıp ayrılırlar.

Gece yarısı oğlan, kızın evinin yakınlarına gidip bekler. Kız, kimse duymadan evden çıkmayı başarır. Fakat on beş yirmi dakika sonra kızlarının evde olmadığını fark eden aile, hemen durumu anlar. Tabancalarını, tüfeklerini alıp kızlarıyla kaçan oğlanın arkasına düşerler. Uzun bir takipten sonra Işıktepe’nin Kızoğlankayası mevkiinde, bunlara yetişirler.

Yakalanacaklarını anlayan gençler, “Allah’ım! Bizi taş et.” diye duada bulunurlar. O anda duaları kabul olur ve taş olurlar.

Bu taşların bulunduğu yer bu yüzden, “*Kızoğlankayası*” olarak bilinir.

220. KİRZİ BABA

Kirzi Baba diye anılan zatın gerçek adı, Hasan Veli’dir. Kirzi Baba (Hasan Veli) Türbesi, Refahiye’nin Kirzi köyündedir.

Anlatılanlara göre; yaşadığı yıllarda, Kirzi Baba’nın kerametine köyde pek kimse inanmaz. Kimse onu ciddiye almaz. Köylüler, köy ile ilgili olarak bir konuda padişahın onayına ihtiyaç duyarlar. Bazı evrakların o dönemin padişahına ve hükümetine mühürlenmesi gerekir. Köylüler de bu görevi, zor duruma düşürmek için Kirzi Baba’ya verirler:

—Yaşlı adam kaç günlük yolu nasıl gidip de imzalatacak, diye düşünürler.

Kirzi Baba’ya gidip evrakları teslim ederler, mühürletmesini söylerler. Kirzi Baba:

—Tamam yaparım, der.

Sabah olur, Kirzi Baba tarlaya gider. Öküzlerini çifte koşar ve tarlasını sürmeye başlar. Kirzi Baba, öküzlerini öğleleyin tarlada bırakıp o dönemki hükümete gider. Oradakilere:

—Bu evraklar mühürlenecekmiş, der.

Kirzi Baba'nın üstü, başı toz toprak içinde olduğu için kimse onu önemsemez. Kirzi Baba, eliyle kapıdan tutar ve kapıyı sallamaya başlar. Kapıyla birlikte bina da sallanır. Kirzi Baba:

—Bana bakın, ben tâ Erzincan'dan geldim. Öküzlerim tarlada beni bekliyor, çabuk benim evraklarımı mühürleyin yoksa bu binayı başınıza yıkarım, der.

Oradakilere korkuya kapılır. Hemen Kirzi Baba'nın evraklarını mühürlerler. Kirzi Baba evraklarını alıp geldiği gibi tarlasına, öküzlerinin başına geri döner ve tarlasını sürmeye devam eder.

Akşam olur, köylüler tüm gün Kirzi Baba'nın öküzlerinin başında tarlasını sürdüğünü gördükleri için Kirzi Baba'nın evrakları imzalatmadığından emin bir şekilde, Kirzi Baba'yla alay etmek ve onu cezalandırmak için yanına giderler. Alay ederek:

—Hani evrakları mühürlettin mi, diye sorarlar.

Kirzi Baba, cebinden evrakları çıkarıp köylülere verir. Evrakların mühürlendiğini gören köylüler çok şaşırır ve Kirzi Baba'nın kerametine inanırlar.

Kirzi Baba'nın türbesi, bir derenin kenarındadır. Bir gün köyü sel basar ve dere taşar. Köylü, türbeyi sel götürecektir diye üzülür. Ancak sel gelir ve Kirzi Baba'nın türbesine geldiği an, ikiye ayrılır. Kirzi Baba'nın türbesine dokunmadan akıp gider.

221. KOCAOĞLAN / AYI

Ayılar; Anadolu'nun birçok bölgesinde, kocadoğan ismiyle de anılır. Bu bölgelerden biri de Ordu ve yöresidir. İlimizde, bu hayvanın kocadoğan ismini alışı ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

İnsanların kışın sahilde, yazın yaylada yaşadığı zamanlarda hayvancılığa çok önem verilmiştir. Süt, yoğurt, peynir bolmuş. Doğal olarak yün de. Bu kadar bolluğa rağmen, cimri insanlara zaman zaman rastlanmaktaymış.

Sonbahar, koyunların kırılma zamanıdır. Aybastı'ya bağlı Perşembe Yaylası'nın bir obasında çobanın biri, koyunlarını kırar. Çıkan yünü bir yere yığar. Tam bu sırada, ak sakallı bir ihtiyar yaklaşır.

Çoban, gelen kişinin kendisinden yün isteyeceğini tahmin eder. Hemen yünün arasına girip saklanır. Yaklaşmakta olan kişi, bunu fark eder. Yaklaşır, değneği ile vurur:

—Kocadoğan kalk, der.

Çoban, sırtına yapışmış yünlerle homurdana homurdana kalkıp ormana doğru gider. Bir daha geri dönmez. İnanişâ göre ayılar, bu giden şahıstan türemiştir.

222. KOÇ TAŞI

Koç Taşı; Iğdır'ın Aralık ilçesi Yukarı Aratan, Aşağı Aratan köyleri arasında bulunmaktadır. Yöre halkı tarafından kutsal yer olarak kabul edilmektedir.

Anlatılanlara göre; köylülerden biri, koça benzeyen bu taşı evının ahırında kullanmak üzere sökü� getirir. Sökerken de taşın bir parçasını biraz kırar. Taşı evine getirip ahıra koyar.

Geceleyin köylüler, sabaha kadar bir kuzunun meleme sesini duyar. Taşı evine getiren adam, sabah uyandığında taşı yerinde göremez. Çok şaşırır. Aramaya başlar.

Taşı ararken kan izleri görür ve takip eder. Getirdiği taşı; aldığı yerde bulur, kan izleri hâlâ durmaktadır. O günden sonra burası, kutsal yer sayılır ve ziyaret yeri durumuna gelir.

223. KOYUN BABA

Giresun'a bağlı Şebinkarahisar ilçesi ve çevresinde, Fatih'in Trabzon seferiyle ilgili olarak bir efsane anlatılır. Rivayet edildiğine göre olay, şu şekilde gelişir:

Fatih'in Trabzon seferine giden ordusu, Şebinkarahisar'dan geçerken yorulduğu için bir müddet burada konaklar. Ordunun konakladığı yerde bir ihtiyar, sekiz on koyun otlatmaktadır. Askerler, latife olsun diye ihtiyara koyun kesmesini söylerler.

İhtiyar, bir şey söylemeden koyunları kesmeye başlar. İhtiyar, kaç koyun kestiye koyunların sayısı azalmaz. Bu arada bütün askerler doyar. Koyunların azalmadığını gören askerler, onun bir evliya olduğunu anlayarak iltifatlarda bulunurlar. Kısa sürede bu olay, tüm çevreye yayılır. Zaman geçer ve ihtiyar evliya ölür. Kelkit çayının batı tarafına defnedilir.

Çevredeki insanlar; dilek ve isteklerine kavuşmak için, dertlerine derman bulmak umuduyla onun kabrini ziyarete giderler. Bu arada halk, ihtiyarın adını unutmuş ama olayı unutmadıklarından türbesine, Koyun Baba türbesi demişler.

Kelkit çayının doğusunda yaşayanlar, çayın izin vermemesinden dolayı türbeyi ziyaret edemezler ve duruma çok üzülürler. Bunun üzerine birkaç yıl sonra, bölgede bir heyelan olur ve türbe, Kelkit çayının tam ortasına gelerek bir ada şeklinde orada kalır. Bir süre sonra buranın yeşermesi, ağaçların büyümesiyle birlikte, halk arasında türbenin ismi değişerek Koyun Baba yerine, Ada Baba olarak anılmaya başlar.

Bu arada ırmağın suyu; bir yıl adanın sağından, bir yıl solundan akmaya başlamıştır. Böylece her iki taraftaki insanlar da babayı iki yılda bir de olsa rahat bir şekilde ziyaret etme imkânına kavuşurlar. Halk, bundan sonra ırmağın iki yakasındaki insanlar arasında eşitliğin sağlandığını ve hakkın yerini bulduğunu söyler.

Bazen zamanın değişmesiyle birlikte efsanelerin adı da değişmektedir. Herhangi bir sebepten dolayı efsane, karşımıza yeni bir isimle çıkabilmektedir. Burada, bunun en güzel örneklerinden biriyle karşılaşırız. İlk önce “Koyun Baba” olan türbenin ismi, mekânın değişmesiyle birlikte “Ada Baba” ismini almıştır.

224. KÖSE DAĞI

Köse Dağı, Sivas sınırları içerisinde olup Suşehri ile Zara’nın arasındadır. Selçuklularla Moğolların bu dağda savaştığını, savaşın sonunda Selçuklu Devleti’nin yıkıldığını hepimiz biliriz. Bu dağa, Köse Dağı isminin verilmesi ile ilgili, halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayet edilenlere göre; eski zamanların birinde, Suşehri’nde çok zengin bir çiftlik ağası yaşamış. Bu ağa, bir kâhya aramaya başlar. Kâhyayı sınav yaparak seçecektir. Etrafa tellâl çıkarıp kâhyaların toplanmalarını ister.

Pek çok kişi gelir ama çiftlik ağasının sorduğu sorunun cevabını veremeyip giderler. En son kırk, elli yaşlarında; perişan giyimli bir köse gelir. Ağa, ona bir tane koyun vereceğini söyler. Ancak koyunun etinden et, sütünden süt, derisinden kürk ister. Ayrıca koyunu da geri istediğini söyler.

Ağanın vereceği işe, kösenin çok ihtiyacı vardır. Fakat ağanın sorduğu soruyu bilemez. Biraz zaman ister. Düşünceli düşünceli yolda yürürken, yaşlı bir adamla yol arkadaşı olur. Yaşlı adamın evi; yakınlarda bir yerde, dağın arkasındadır. Yaşlı adam yorulunca:

—Bu dağı nasıl aşacağım bilemiyorum, der. Köse:

—Yarisına kadar sen beni taşırsın, sonra da ben seni taşıyım, geçeriz, deyince yaşlı adam, nasıl taşıyım diye sinirlenir. Sonunda zirveye çıkarlar. Yaşlı adam, tarlaları gösterip:

—Bunların hepsi, bizim köyün sınırları içindedir, der. Köse biraz yürüyüp:

—Hepsi sizin mi, deyince yaşlı adam yine sinirlenir. Biraz ileride yaşlı adam, köy mezarlığını gösterir. Köse, bu defa:

—Bu mezarda yatanların içinde yaşayan var mı, diye sorar. Adam, iyice sinirlenip evine yönelir. Köse, onun peşine takılır. Yaşlı adamın kızı, babasına misafire niye kötü davrandığını sorunca babası, her şeyi anlatır.

Kızı; “birbirimizi taşırız” demekle yolda biraz sen, biraz ben konuşur yolu bitiririz; “tarlaların hepsi sizin mi” derken hasatı ağaya veriyor musunuz; ölümlerden de yol, köprü yaptıran var mı demek istediğini söyler.

Babası, Köse’den af diler. Köse, kızın bilgisine hayran kalır; ağanın sorusunu, yaşlı adamın kızına sorar. Kız da:

—Ağadan iyi cins bir koyun istemesini, koyunun ikiz doğuracağını söyle. Sütünü ağaya ver, tekini de kes ağaya ver; derisinden kürk yap, diğer koyunu da canlı olarak geri ver, der.

Köse; hemen ağanın yanına döner, sorusunun cevabını verir. Ağa; sorunun cevabını bilen kızı, oğluna alır. Karşıkı dağa bakar:

—Bu dağın adı, evime böyle gelin getiren adamın adı olsun. Bundan böyle dağın adı, “*Köse Dağı*” kalsın, der.

225. KRAL KIZI VE ÇOBAN

Bu, Giresun’un Aksu deresinin karşısında bulunan Giresun adasına ait bir aşk efsanesidir.

Binlerce yıl önce Giresun’da yaşayan krallardan birinin, genç ve güzel bir kızı varmış. Kız; gelinlik çağına gelince, komşu krallardan ve beylerden dünür üstüne dünür gelmeye başlar. Kız, gelenler kim olursa olsun, “Hayır” der; başka bir şey dememiş.

Onun gönlü, Giresun Kalesi’nin eteklerinde koyunlarını otlatan kara yağız bir çobana düşmüştür. Çoban, kalenin yamaçlarında kavalını üflediği vakit, kız hemen pencereye koşar, hem dinler hem ağlar.

Bir müddet sonra, çobanın gönlü de kralın kızına düşer. Bu aşk, aylarca sürer. Kızın herkese hayır demesi üzerine, kral sorup soruşturur ve meseleyi öğrenir.

Kral, kızını Giresun’un karşısındaki adaya sürüp manastıra kapatır. Çobanı da yakalatarak manastırın karşısındaki bir ağacın dalına astırır. Ertesi gün, kızın cesedini de manastırın kulesinde sallanır bulunur.

Bu yürekler acısı aşk öyküsü, yıllarca unutulmaz. Her yıl 20 Mayıs’ta töre gereğince, özellikle genç kızlar, taze dullar, burada toplanır. Bu adanın kıyısında yıkanıp taş atarlar. Böylece dileklerine ulaşip mutlu olacaklarına inanırlar.

226. KUDRET KÖPRÜSÜ

Boğalı köyü; Giresun iline bağlı Görele ilçesi yakınlarında, Haç Dağı’nın yamaçlarında kurulmuş bir Karadeniz köyüdür. Köyün çevre ile bağlantısı, vadinin dibinden akan dere üstündeki Kudret Köprüsü ile kurulmuştur. Çevrede, bu köprü için anlatılan ilginç bir efsane vardır. Bu efsaneyi büyük, küçük herkes bilir.

Rivayetlere göre; vaktiyle Boğalı köyünde, Ebe Nine denilen yaşlı bir kadın yaşarmış. Çevre köylerin bütün doğumlarını Ebe Nine yaptırdığından, bu isimle anılır. Ebe Nine kendisini, başkalarına yardım etmek için adamıştır sanki.

Ebe Nine; çevrenin bütün köylerinde, hangi kadının ne zaman doğum yapacağını çok iyi takip edermiş. Kendi köyünün karşısında yer alan Kandahor köyünde yaşayan Gülizar Kadının doğumunun yaklaştığını bilmektedir. Mevsim kıştır. Bu mevsimde dereden geçmenin imkânsız olduğunu bildiğinden, düşündükçe her gece uykusu kaçmaktadır. Ya derede sel olduğu bir gün Gülizar Kadın hasta olur da onu çağırırlarsa... Derenin azgın sularından nasıl geçecek, Gülizar Kadına nasıl yardım edecekti?

Kısa bir süre sonra korktuğu başına gelir. Yağmurlu bir akşam, karşı köyden çağırıp Gülizar Kadının doğum hastası olduğunu söylerler. Ebe Nine nasıl yardıma gidecek? Derenin azgın sularından geçmek imkânsız. Ömründe ilk defa birine yardım edememekten duyduğu üzüntü ile Allah'tan affını diler, dua eder ve yatağına girip yatar.

O gece öyle bir deprem olur ki, yer yerinden oynar. Ebe Nine, şafakta uyanır. Bir de ne görsün. Yağmur dinmiş, hava açmış. Üstelik derenin dar bir yerinin üstünü öyle bir kaya kapatmış ki derenin azgın sularının üstünde taştan bir köprü oluşmuş. Üstünden üç tane yüklü katır, yan yana geçer. Ebe Nine durur mu? Koşmuş hemen karşı köye, Gülizar Kadının yardımına.

Ebe Nine bugün yok artık; ama bu taş, hâlâ köyün ulaşımını sağlayan tek nokta olarak durur. Adına da "*Kudret Köprüsü*" derler.

227. KURBAN

Bir ağustos ayında; Kayseri üstünden gelen bir kervan, Samsun'a doğru giderken Zile yakınlarında durmak zorunda kalır. Kervanın suyu biter.

Öğle vaktidir. Hava, insana soluk aldırmayacak kadar sıcak. Arazi de dağlık. Görünürde tek bir ağaç altı bile yok; göz alabildiğine çıplak dağlar, çatlamış topraklar...

Kervan; yedi deve, bir eşek, bir kara koç, bir de kara bir çoban köpeğinden ibarettir. Kervan sahibi, develerin susuzluğa dayanıklı olduğunu bilmektedir. Eşek de zorda kalırsa bir iki gün dayanabilir. Köpek önemli değildir. Kara koçu yedekte saklamaktadır.

Deveciyi Engürü'den Samsun'a kadar herkes tanımaktadır. Deveci pek konuşmaz. Hiç kimseye hakkı geçmez, kendisi de kimsenin hakkına girmez. Ama çok cimridir. Her şeyi kıtakıt alır, fazlasını müsriflik görür.

Sivas üzerinden Yıldızeli'ne varıncaya kadar iki kere ırmağın yanından, bir kez de üstünden geçecek. Fakat hesaba katmadığı gerçekler vardır:

Kızılırmak'tan su yerine çamur akmaktadır. Aklına, Çekerek suyu gelir. Biraz daha dayanır, orada suyu içer, su kaplarımı da doldururum, diye düşünür. Ne de olsa zaman onun için kıymetlidir.

Kızılırmak'ın çamur suyunda abdest alır, vaktini ziyan etmemek için eşeğinin üzerinde namaz kılar. Yoluna devam eder. Bir süre sonra kendisi ve yanındaki hayvanların hepsi, susuzluktan ölmek üzeredirler. Tam o sırada, Çekerek suyunun yatağı görünür.

Deveci hızla yatağa iner. Ama temmuz sıcakları çayı kurutmuş. Son umudu dağların arkasındaki Zile ovasıdır. Deveci, orada gölgelik bir yer bulup hayvanlarını sulayabileceğini düşünür. Hem develerden birine de su yüklerim, diye mırıldanır.

Yola düşerler. Ne hayvanlarda ne de kendinde hâl kalmıştır. Susuzluk hepsini hâlsiz bırakır. Duraklarlar. O çaresizlik içinde aklına Allah gelir.

Kızılırmak'ta aldığı abdesti teyemmüm eder. Namaza durur. Namaz sona erdiğinde, deveci duaya devam eder:

—Allah'ım! Ben suçluyum, bana ceza veriyorsun da bu hayvanların suçu nedir? Allah'ım! Ne olur yağmur yağdır; biraz su, kara koç sana kurban.

Bu dua, diline yapışır. Durmadan aynı şeyi söylemektedir. Birden bir gürültü kopar. Dağ yarılmaktadır sanki. Gürültü bittiğinde, şırıltı duyulur. Bayılır. Uyandığında gün doğmaktadır. Hayvanlar dirilmiş, her yer yemyeşil; en önemlisi, su bol. Kendini suya atar. Kanıncaya kadar içer. Su kabını doldurur. Yola çıkacakları vakit verdiği söz aklına gelir.

Susuzluktan kurtulmak için kara koçu kurban adamıştı. Biraz düşünür ve:

—Kurban, kan akıtmak değil midir? Ha kara koç, ha kara köpek, der. Eşekten inip köpeği tutar, üç ayağını bağlar, bıçağı çıkarır. Develer, sıra sıra iner. Kara koyun da eşeğin yanında, ağacın dibinde durmaktadır. Deveci, “Bismillah” der. Köpek bir kez havlar ve ses kesilir. Hepsî taş olurlar.

Deveci, Zile'nin güneyine uzanır bir sıradağdır. Dağın Çekerek suyuna bakan yamacında, buz gibi bir su akar. Efsaneye göre oradaki taşlar, deveci ve kervanıdır.

228. KUTSAL TAŞ

Niksar'a bağlı Leğen köyü hakkında, birçok efsane anlatılmaktadır. İsmini, bir zamanlar burada leğen yapıldığı için almıştır.

Köyün içinde, İsa isimli bir dervişe ait olduğu sanılan bir mezarlık bulunmaktadır. Bu mezarda, kutsal olduğuna inanılan bir taş vardır. Leğen köylüleri, bu taşın kutsal olduğuna inanmaktadır. Belirli günlerde taşı ziyaret ederek ondan iyilik, hayır beklemektedirler. Taşın yanında dua okuyarak, dilek dilerler.

Taşın kutsal sayılması inancı, çevre köylere de yayılır. Komşu köyler de taşın kerametlerinden yararlanmak isterler. Bu nedenle, gizlice taşı kaçırmak kendi köylere götürürler.

Mercimekdüzü köylülerinin bu gizli planı, onları fazlasıyla memnun etmiştir. Taş artık kendi köylülerinin hizmetindedir ve kimse taşın çalındığının farkında değildir. Ancak ertesi gün uyandıklarında gözlerine inanamazlar. Çünkü taş ortada yoktur. Telaşlanırlar ve hemen Leğen köyüne geri dönerek taşın bulunduğu yere giderler. Bir mucize olmuştur. Taş, sanki hiç yerinden kaçırılmamış gibi durmaktadır.

Köylüler; taşın etrafına toplanırlar ve dua etmeye, Allah'tan af dilemeye başlarlar. Leğen köylülerine yaptıklarını anlatırlar ve özür dileyerek bir daha böyle bir olayın gerçekleşmeyeceğini dile getirirler.

Bugünden sonra, kutsal olduğuna inanılan bu mezar taşını asla yerinden oynatmazlar. Köy halkı; bu mezarı mübarek günlerde ziyaret ederek adaklar adar, kurbanlar keserler. Dileklerinin bu taş sayesinde gerçekleştiğine inanırlar.

Köyün simgesi hâline gelen bu kutsal mezar taşının sırrını kimse öğrenemez. Bu taş, hâlâ Leğen köyünde bulunmaktadır.

229. KUZUGÖBEĞİ KAYASI

İnsan ve dert; ikizdir, ayrılamaz arkadaşdır. İnsanın olmadığı yerde dert, derdin olmadığı yerde insan olmaz.

Rivayetlere göre; yıllar önce Tokat ilimize bağlı Başçıftlık ilçesinde, dertli bir adam varmış. Derdi öyle büyük ve derinmiş ki içi yanarmış. Dağları, kırları, yaylaları gezer; her oturduğu yerde dertlenirmiş.

Dertli adam, bir gün yine yaylada kaya üzerine oturmuş; kendi kendine ağlamaya, dertlenmeye başlamış. Derdini gizlice dinleyen dağlar, taşlar dile gelmiş. Oturduğu kaya çatlamış ve oturduğu kayanın ortasından sular akmaya başlamış. Su öyle şifalıymış ki bütün dertlere devaymış.

Buraya halk, “Kuzugöbeği” adını vermiş. Her yıl bayramlarda Başçıftlık halkı ve başka yerlerden gelenler, buraya şifa bulmak için su içmeye dua etmeye giderler.

230. KÜRDEVAN

Ardanuç'a giderken dağların ardından, başını göğe uzatmış bir dağ görürüz. Bu, Kürdevan Dağı'dır. Kışın ak karların yurdu olur. İlkyazda derelerden yukarılara tırmanan yeşillığe dayanamaz; ak karların yerini ak çiçekler alır. Ardından, ak koyunlar yürür yaylalara. Son yazda, Kürdevan'ın başı dumanlanır; bulutlar, derelere karışır. Yaylacılar, acele ederler köylere varmak için. Başından karı eksik olmaz Kürdevan'ın.

Binlerce yıl önce insanlar, çift sürmüş buralarda. Üzüm toplamışlar, buğday biçmişler. Bağların kalıntıları var, hâlâ buralarda. Bunun için Nuh Tufanı'nın öncesini düşündür insan. Bugün sekiz ay kışı, dört ay yazı olan Kürdevan'da, bağ iklimi görmek mümkün değildir.

Yaylalar diyarı Ardanuç'a geçmişte olduğu gibi bugün de her yaz; ilçe ve köylerden, çevre il ve ilçelerden çok sayıda yaylacı gelir.

Ardanuç çevresinde, yüksek ve kayalık bölgelerde çok sayıda kale görürüz. Günümüzden yıllarca önce, kale beylerinden biri Kürdevan bölgesine hükmetmiş. Gelen, geçen hep ona cevap verir; boyun bükürmüş.

Beyin, dillere destan bir kızı varmış. At binermiş, kılıç kullanır, ok atarmış. Ama sevda bu, derde düşürdü mü kısa sürede insanı iğne ipliğe dönüştürür. Beyin ele avuca sığmaz kızı, çobanlarından birine sevdalanır. Ay ışığı gecelerinde, ormanların kara koynundan kaval sesleri gelirmiş.

Dayanamamış beyin kızı, uykusuz kalmış geceler boyu. Babasından korktuğundan gündüz sürüyü eve getiren çobanı, uzaktan uzaktan izlemiş. Bir gün her şeyi göze alan beyin kızı; ormana gider, sevdalandığı çobanla konuşur, dertleşir.

Kaçmaya karar verilirler. Bey, bu haberi duyunca kızını eve hapsedmiş. Çobanı da aç susuz bırakarak cezalandırmış. Ne açlık, ne de susuzluk onu bu sevdadan ayırmış.

Köylüler, bu sevdayı iyiye yormak için beyi görmeye giderler. Beye rica, minnette bulunup o günlerde usul olan, oğlanı sınama yarışına davet etmesini isterler. Bey ısrarlara dayanamaz; yerinden doğrulur:

—Getirin şu Revanlıyı, der. Az sonra boynu bükük Revanlı çoban, beyin huzuruna çıkarılır. Bey; kaşlarını çatar, sesini daha da ağırlaştırarak:

—Bak, sana bir görev vereceğim, yaparsan kızım senindir. Yoksa Kürdevan'ı terk edeceksin, der.

Revanlı; el etek öperek, evet dercesine başını eğerek görevi bekler. Bey, konuşmasına devam eder:

—Üç gün koyunların su içmeyecek. Ot yiyip tuz yalayacaklar. Üç gün sonra sürü suya salınacak, eğer suyu içerlerse bu yurttan sana ekmek de kız da yok.

Çoban, bir şey konuşmadan cemaati selamlayarak huzurdan ayrılır. Üç gün koyunlar ot yer, tuz yalar. Üç gün sonra herkesin huzurunda koyunlar suya salınır. Çoban, kavalını çalıp onları durdurmaya çalışır. Ama baş koyun, pırlıl pırlıl akan sudan gözünü ayıramaz. Çoban; baş koyuna döner, bir dörtlülük söyler:

Gurbetten gelmişem koyun

Anasız yarsızam koyun

Eğer suya varırsan

Ben kavuşamam koyun

Ama baş koyun hiç duymaz, başını suya doğru çevirir, adımlarını hızlandırır. Çobanın ve sevgilisinin orada gözleri kararır, bayılır yere yığılırlar. Sürü kana kana su içer. Az sonra çoban da kız da uyanırlar, son kez birbirlerine bakarlar. Çoban, kara ormanların içine doğru yürür.

Revan'ın; Kürdevan'da mezarını kazıp ölümü beklediğini, orada ölüğünü, bugün hâlâ mezarının orada bulunduğunu ve ziyaret edildiğini söyleyenler vardır. Bununla birlikte; Revan'ın yaylayı terk edip memleketine döndüğünü ve bundan dolayı, yörenin en yüce dağının adını bu olaydan aldığını rivayet edenler de bulunmaktadır.

231. LANETLİ KAYA

Kadının biri, çocukları ve koyunları ile yaylaya gitmektedir. Beş, altı saatlik yol yürümüştür ancak henüz yaylaya varamamıştır. Oldukça uzun yol vardır yaylaya. Bu sırada, aniden hava bozar; sis, yağmur, dolu ve rüzgâr karışımı bir fırtına başlar.

Kadın, çocukları ve koyunları boğulmak üzeredir. Çok çaresiz bir duruma düşen kadın, kendisine ve yanındaki diğer canlılara bir şey olmasın diye Allah'a dua eder:

—Ey büyük Allah'ım! Bize bir şey olmadan bizi yaylaya çıkarır, güzel günler gösterirsen sana adak adıyorum, bir koyun sana kurban edeceğim, der.

Kadın bu duayı ettikten sonra hava düzelir, koyunları ile çocuklarını önüne katar ve yaylaya varırlar.

Bir zaman sonra, Allah'a adadığı adak aklına gelir. Başından aldığı biti iki tırnağı arasında kırar ve:

—İşte sana kurbanım, der.

Az sonra kadın, bu riyakârlığı sonucunda koyunları ve çocukları ile taş olur.

232. LAPA EVLİYASI

Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar ve Durak köylerinin sınırlarının birleştiği tepenin ismi, Lapa olarak bilinmektedir. Bu dağ, çevre köylerin en yüksek noktasıdır. Sonbaharda kar ilk kez buraya düştüğü için bu tepenin ismini, Ulubeyli olan hemen hemen herkes bilir.

Rivayetlere göre; vaktiyle bu tepede, mübarek bir zat yaşamaktadır. Burada tarlalarını ekip biçmekte, yiyecek ihtiyacını böyle temin etmektedir. Süt ihtiyacını da yabanî keçileri sağarak karşılamaktadır.

Günlerden bir gün bu zat; akşam üstü altın tası eline alır, başlar yabanî keçiyi sağmaya. Keçi her nasılsa ayağını kıpırdatır. Bu kıpırdanma sırasında ayağı tasa çarpar. Tas yere düşer. Süt yere dökülür. Yaşlı adam sinirlenerek:

—Avcıların kurşununa hedef olasıca, rahat dursana, der. Bu sırada avdan dönen avcı grubu, keçinin sağıldığı yere yaklaşmaktadır. Avcılardan biri; keçiyi görür görmez tüfeğini doğrultur, ateş edip keçiyi vurur.

Yaşlı adam, bu duruma daha çok sinirlenir:

—Kolu kuruyası, hemen hazır mıydın, der. Avcının, hemen oracıkta kolu kurur. Avcı; evine gelir, bir gün sonra da ölür.

233. LEYLEK ADAM

Uzun yıllar önce harman zamanı... Bir çiftçi, çocuklarıyla mesut bir hayat yaşamakta... Ailesi ev işlerine bakmakta, kocası da tarla ve bağ işlerine bakmaktadır. Artık harman zamanı gelmiştir.Çiftçi, yığınları sürmek için harmana yığın getirmeye tarlaya gider. Kağnısıyla birlikte, yığının üzerine çıkar. Kağnıyı yüklerken bir de bakar ki bir şişe su var.

Kendisi su götürmeyi ihmal etmiştir, bu arada da susamıştır.

—Ne yapayım, bu suyu içeyim, der. İçer, içtiği an leylek olur. Karşıkı yığına konar. Öküzler ve araba orada kalır. Akşam olur. Bir türlü kocası gelmeyen Zeynep, çul giyinip komşularıyla birlikte kocasını aramaya gider. Arar, tarar; sadece öküzlerle kağnıyı bulur. Kara Ahmet yok. Bağırırılar:

—Ey Ahmet! Ey Ahmet!... Ses yok tabi.

Öküzleri alıp eve dönerler. Ahmet de gider, bacasının üzerine yuva yapar. Çocuklarını, ailesini komşularını görür. Fakat hayvan olduğu için bir türlü konuşamaz. Ne yapsın?... Sonbaharı bekler. Sonbahar gelince çaresiz, diğer leyleklerle beraber uçup sıcak ülkelere gider.

Orada, bunun yalnız olduğunu gören yaşlı bir leylek, yanına çağırır. Çabuk çabuk buna cevap verir. Der:

—Senin hâlin ne?

—Böyle böyle... Ben bir insanoğluydum, yığını almak için geldiğimde bir şişe buldum. Şişedeki suyu içince leylek oldum ve onlarla bu memleketeye geldim, der. Yaşlı leylek:

—Ben sana bir kolaylık söyleyeyim ve bir iyilik edeyim. Şu çeşmeden bir şişe su al, sol kanadına bağla; şu çeşmeden de su al, sağ kanadına bağla. İlkbaharda giderken beraberinde götür. Sol kanadındaki iç. Sağ kanadındaki de vücuduna süreceksin, der.

Bahar gelir. Bahar gelince şişeleri doldurup uçuşa başlar. Memleketine gelir. Akşam üzeri suyu içer, insan olur. Diğer şişedeki suyu da bütün vücuduna çalar. Her ne kadar çalarsa çalsın, koltuk altlarında ve eklem yerlerinde leylek tüyleri kalır. Akşam olunca evine gelir. Seslenir hanımına. Hanımı bir yıl

olduğunu, kocasının kaybolduğunu, böyle bir kimseyi kabul etmeyeceğini söyler. Fakat çocuklarının, ailesinin ve anne babasının ismini söylediği zaman kadın, kapıyı açar. Ahmet'i içeri kabul eder.

Bu sülâlede, hâlâ eklem yerleri ve koltuk altlarında leylek tüylerinin mevcut olduğu söylenmektedir.

234. LOKMAN HEKİM

Ölümsüz olma konusunda insanlar, tarih boyunca hep arayış içerisinde olmuşlardır. Bu arayış, efsanelere de konu olmuştur. Lokman Hekim ise bu konunun sembol ismi hâline gelmiştir.

Lokman Hekim, ölümün çaresini bulmak için yıllarca bir bitki arar. Ararken başından bin türlü olay geçer. Fakat umudunu yitirmez. Sonunda bitkiyi bulur, ölümsüzlük ilacını yapar. Artık tek problem, ilacın denenmesidir. Birçok kişiden yardım ister. Fakat kimse razı olmaz. Geçici olarak da olsa kimse ölmek istemez.

En son birinden daha yardım ister. Adama:

—Sana ölüm ilacı vereyim. Sonra da bu ilaçla yeniden canlandırayım, der. Adam:

—Ben buna razı olamam. Ben, seni öldüreyim. Senin yaptığın ilaçla da canlandırayım, der.

Lokman Hekim, yaptığı ilaçtan son derece emindir. Hemen razı olur. Daha önce aklına bu fikrin gelmemesine de üzülür. Eğer daha önce bu fikir aklına gelmiş olsaydı, ilacın denenmesi bu kadar gecikmeyecekti, diye düşünür. Hemen muhatap olduğu şahsa tarifeyi verir, ölüm ilacını içer ve ölür.

Lokman Hekim öldükten sonra orada bulunan şahıs, ilacı hazırlamak için çalışmalara başlar. Tam o sırada kuş kılığına giren Hazret-i Azrail, gelip ilaca bir kanat vurup döker. Lokman Hekim, bir daha hayata geri dönemez. Ölümsüzlük ilacının formülü de bilinmeyenler arasında kalmaya devam eder.

235. MART BABA I

Türklerde yaylacılık geleneği, muhtemelen, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları günden beri devam etmektedir. Geleneklerine tam anlamıyla bağlı kalan Türkler, Anadolu'ya geldikleri tarihten itibaren de yaylacılık geleneğini sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla, Karadeniz Bölgesi'nin bir ilçesi olan Niksar'da da yaylacılık yapılmaktadır. İlkbaharın gelişiyle hayvanlar yaylaya çıkarılır.

Efsanemizin kahramanı da bir yörük ağası ve onun karısıdır. Halk arasındaki bir inanışa göre Hıdırellez'den önce, bahar gelmemiştir ve kışın ne yapacağı hâlâ belli değildir. Bu nedenle, hayvanları yaylaya çıkarma merasimi gerçekleştirilmez. Yoksa Mart Baba, kişinin başına öyle bir felaket açar ki tüm insanlara ders olur. Aşağıdaki örnek, iyi bir derstir.

Bir yıl Hıdırellez'e on sekiz gün kala ağaçlar çiçek açmaya, etraf ısınmaya, doğa renklenmeye başlar. Ağa ve karısı; baharın geldiğini sanır, bunu fırsat bilip sürüyü yaylaya çıkarmak ister. Kadın ve ağa, Mart Baba'nın hikâyesine ve gücüne inanmaz. Sürüyü alır ve yayla yolunu tutarlar. Aynı zamanda da seslenirler:

—Mart Baba, cırt baba, Mart Baba'nın bıyığına gırt baba, yürü, diyerek hayvanları yola koyarlar.

Çoban ve sürüsü, Arguslu köyü yakınlarındaki Gavra Taşı denilen yere kadar gelir. Ancak beklenmedik bir şey olur ve birden çok şiddetli bir fırtına çıkar, hava kararır ve kar yağmaya başlar. Hava öylesine bir hâl alır ki kadın ne yapacağını şaşırır.

Sürü, bu kuvvetli rüzgâra dayanamaz ve ölür. Birden ak sakallı bir dede belirir ve kadına dönerek:

—Sen bana inanmadın ve Mart Baba, pırt baba, sakalina cırt baba, dedin. Bu da sana ders olsun ve senin gibi bana inanmayanlar ibret alsın, der ve kadın ile koyunları, beyaz taş hâline getirir.

Ağa, karısının başına gelenleri insanların ibret alması için herkese anlatır:

—Ben karımı kaybettim. Bu, size ders olsun, Hıdırellez'den önceki bahar havasına aldanmayın. O tarihlerde kış, hâlâ devam etmektedir. Yaylaya çıkmayın. Mart Baba'ya inanın, der.

O günden sonra bu efsane, tüm çobanların kulağına küpe olur. Kimse vakitsiz olarak yaylaya çıkmaya cesaret edemez.

Taş kesilen kadın ve koyunların kalıntıları; hâlâ Arguslu köyü yakınlarında, yayla yolu üzerinde görülebilmektedir.

236. MART BABA II

Niksar'a bağlı Cer köyü Bağırman Yurdu Yaylası'nda, bir kadın ile çocuğunun taş kesildiği rivayet edilmektedir. Halk arasında, bu ana ile oğlun hikâyesi şu şekilde anlatılmaktadır:

Anlatılanlara göre bir kadın, çocuğuyla birlikte yaylaya gidiyormuş. O zamanlar taşıtlarla yolculuk mümkün olmadığından yolculuk, atla ya da eşekle yapılmaktaymış. Ancak kadının ne atı ne de eşiği vardır. Bu nedenle çocuğu sırtında, yürüyerek yaylanın yolunu tutar.

Yolda iken bir de ne görsün? Birden bire bir fırtına, tufan bastırır. Sanki yer ve gök birbirine girmiş, göz gözü görmemektedir. Kadıncağz sırtındaki çocuğunu mu, yoksa kendini mi korusun? Olduğu yerde şaşırıp kalır.

Zavallı kadın gitse gidemez, dönse dönemez. Fırtına öylesine şiddetlenir ki kadın çaresiz kalır. Kadın da bu durum karşısında:

—Allah'ım! Beni ya taş ya kuş et, diyerek Allah'a yalvarır. Birdenbire gökyüzü sanki ortadan ikiye bölünür. Tanrı, bu çaresiz kulunun duasını kabul edip ana ve oğlu olduğu gibi taşa dönüştürür.

O günden sonra, Cer köyündeki bu taş kesilmiş ana ile oğlun bedenlerini görenler, bunun nedenini farklı biçimlerde yorumlayarak nesilden nesile aktarmıştır.

237. MEHMET EFENDİ

Rivayete göre; Ordu'nun Ulubey ilçesi Yukarıkızılen köyünde, Halil Efendioğullarından Mehmed Efendi isminde bir medrese hocası yaşarmış. Mehmed Efendi; akşama kadar çocuk okutur, geceleri talebe okuttuğu medresede kalır, sabaha kadar ilim tahsil edermiş.

Bir ara bir yılan, Mehmed Efendi'ye musallat olur. Geceleri, medresenin bir köşesinden kafasını uzatır, Mehmed Efendi'yi seyreder. O da yanına bir sopa alır, yılanı gördüğünde sopayı yılanı vurur.

Bir gece aynı olay tekrar eder. Mehmed Efendi, yılanı vurduktan bir saat sonra medresenin kapısı çalınır. Kapıyı açınca, iki kişinin üç atla birlikte kapıda beklediğini görür. Gelenler, padişahın Mehmed Efendi'yi beklediğini söylerler. Hemen hazırlanır, yola çıkarlar.

Yola çıktıktan sonra:

—Hocam, gözünü kapa, derler. Bir süre bu şekilde yürürler. Gözünü açtığı anda, cinler padişahının huzurundadırlar. Padişah:

—Hoş geldin hocam. Bu şahıs, senden şikâyetçi. Sodayla boynuna vurmuşsun, boynunu kırmışsın, der. Mehmed Efendi:

—Peygamber Efendimiz, cinlere yılan suretine girmeyi yasaklamıştır. Asıl, bu hasta suçludur, der.

Cinler padişahı, hastayı cezalandırır. Mehmed Efendi'den özür dileyerek medreseye geri gönderir. Hoca, saraydan ayrılırken ceplerine birer kürek kor doldurur. Hoca gelirken ceplerini döker. Yanında gelenler, dökülen korları toplarlar. Hocayı medreseye bırakıp geri dönerler.

Mehmed Efendi, sabahleyin bakar ki ceplerinde birer tane altın para kalmış. Meğer ki padişahın cebine doldurduğu kor değil, altın para imiş.

238. MERCAN KIZ

Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Geyikli beldesinde, Uzunevi'nin düzündü, "Evliyayı" denen bir yer vardır.

Anlatılanlara göre, çok eskiden Mercan diye bir kız varmış. Bu genç kız, iftiraya uğrar. Dedikodudan kurtulamaz. Herkes onun için, "Zina etti." der.

Söylentiler, gittikçe artar. Bundan çok utanırlar; tutarlar, Mercan'ı canlı canlı mezara gömerler.

Bir süre sonra, geceleri Mercan'ın mezarından sesler duyulmaya başlar. Korkusundan kimse oradan geçemeyecek duruma gelir. Köylüler toplanır, mezarı açarlar. Bakarlar ki Mercan'ın gözleri açık, öylece yatmakta. Çaresiz, mezarı tekrar kapatırlar.

Ondan sonra mezarı çevirirler ve ağaçlandırır. Şimdi kimse oradan bir dal kesemez, oraya yaklaşamaz. Günümüzde de bulunduğu yerden, hâlâ tek bir dal bile kesilmemektedir.

239. MISIRIN ORTAYA ÇIKIŞI

Anlatılanlara göre Allah, buğdayı insanlar; arpayı at, katır ve eşekler için yaratmış. Bu canlılar; kendi ürünlerini kendileri ekerler, dikerler, biçerlermiş. Sonra da beslenmek için kullanırlarmış.

Öküzün ürünü yokmuş. Diğer canlılara yardım eder, karnı acıktığında birinden yiyecek ister, karnını doyurmuş. Fakat sürekli birilerinden yiyecek istemek, hem onun hem de diğer canlıların pek hoşuna gitmezmiş.

Derken bir gün yine karnı acıkır. Birinden yiyecek ister. O da:

—Günde üç öğün yiyecek istiyorsun. Bıktık artık seni doyurmaktan, der. Bu sözlerden öküz çok incinir. Biraz uzaklaştıktan sonra, hem Allah'tan yiyecek ister hem de ağlamaya başlar.

O anda gözlerinden göz yaşı yerine, mısır dökülmeye başlar. Bu duruma öküz de şaşırır. Gözünden dökülen mısırların bir kısmını yer, bir kısmını da tarlaya eker.

Mısır biter, büyür; doranlar*, kelle verir*. Öküz, mısırı biçip bir yere biriktirir. Bakar ki pek bereketli, bir kısmını hemen bir sonraki yıla saklar. Geri kalanla da bir yıl idare eder. Mısır, böylece çoğalır ve dünyanın dört bir yanına dağılır.

240. MOLLA MUSTAFA

Cengerli köyü, Erzincan ili Refahiye ilçe merkezine 25 km uzaklıktadır.

Rivayete göre; bu köyde, Molla Mustafa adında takva sahibi bir zat yaşamış. Molla Mustafa, hep hacca gitmek ister. Ancak durumu pek iyi olmadığı için gidemez. Namazlarında, Allah'tan kendisine hacca gitmeyi nasip etmesini diler.

* **doranlamak:** Mısır bitkisi çiçek açmak.

* **kelle vermek:** Mısır bitkisi ürün vermek.

Bir gün köyde, kale dibindeki tarlasını sularken bir at gelir, önünde durur. At, üç kez kişner. Molla Mustafa, atın yolunu kaybettiğini düşünür. Yolunu bulabilsin diye atı alır, yolun ağzına götürüp bırakır.

At tekrar gelir, Molla Mustafa'nın önünde durur. Molla Mustafa, atı yine götürüp yolun ağzına bırakır. At, üçüncü kez geri gelir. Molla Mustafa, atı yine yol ağzına götürüp bırakır. Sonra Molla Mustafa, bir ses duyar. Ses:

—Molla Mustafa! Kervan geçti, der. Bu ses, üç kez tekrarlanır. Molla Mustafa, buna bir anlam veremez. Bu zat, Molla Mustafa'ya:

—Biz senin hac paranı, bu gün bir atla gönderdik. Sen geri çevirdin, der. Allah tarafından, o atın eyeri içinde Molla Mustafa'ya hac parası gönderilir. Ama o bilemez.

241. MOLLA MUSTAFA VE HIZIR

Söylentilere göre; Refahiye'nin ilçe merkezine 25 km uzaklıktaki Cengerli köyünde, Molla Mustafa adında bir zat yaşarmış. Bu zat; misafiri çok seven, cömert, takva sahibi bir insanmış. Her gün bir misafir gelse de Allah'ın verdiği nimetleri onunla paylaştım, diye düşünürmüş.

Bir gün Molla Mustafa'nın pek hoşlanmadığı biri gelip misafir olur. Molla Mustafa pek hoşlanmasa da Tanrı misafiridir, deyip hizmette ve ikramda kusur etmemeye çalışır. Adamla sohbet ederler. Sonra adama uyuması için bir oda verir. Bir sini de yemek götürüp odaya bırakır. Adam, Molla Mustafa'ya odadan çıkarken:

—Kapıyı üzerime kilitle, der.

Molla Mustafa, buna biraz şaşırır ama gene de adamın dediğini yapar. Molla Mustafa, sabah uyanıp namaza gider. Aklına kapıyı adamın üzerine kilitlediği gelir. Kendi kendine:

—Keşke kapıyı kilitlemeseydim, belki adamın bir ihtiyacı olur, diye düşünür. Acele eve gidip adamın kaldığı odanın kilidini açarak içeri girer. Ama odada kimseyi göremez. Yatak hiç bozulmamış, yemek de yenmemiştir. Molla Mustafa:

—Kapı kilitliydi. Bu adam, kapı kilitliyken odadan nasıl çıktı, diye düşünür. Sonra bunun Hazret-i Hızır olduğunu ve kendisini denediğini anlar.

242. MUSAKIRIK KÖYÜ

Musakırık köyü, Ordu ilinin Kabadüz ilçesine bağlı Yokuşdibi beldesinin bir mahallesidir. Ormanı boldur, ayrıca doğal güzellik bakımından oldukça güzel bir yerdir. Buranın isminin Musakırık kalması, bir efsaneye dayanmaktadır. Efsaneye göre:

Eskiden, Musa isminde bir adam varmış. Bu adam, bulunduğu yerden göç ederek Yokuşdibi'ne gelir. Buraya yerleşmek ister. Yerleşmek için bugün

köyün olduğu yeri seçer. Burada karar kıldıktan sonra, kendine barınak yapmak için ormandan ağaç kesmeye, yani ağaçları kırmaya başlar. Ağaç keserken oğlu da ona yardım etmektedir. Bir gün oğluna:

—Oğlum git; Kabadüz'den, bayram namazı ne zaman kılınacak, öğren de gel, der.

Oğlu, Kabadüz'e gelip bayram namazını sorar. Bayramın geçtiğini, dolayısıyla bayram namazın daha önce kılındığını öğrenir. Gelip babasına:

—Baba! Bayram bir hafta önce yapılmış, der. O zaman babası:

—Burası, Müslümanın yerleşebileceği ve kalabileceği bir yer değilmiş, der.

Bu olaydan sonra Musa, orayı terk eder. Başka yerlere doğru yola koyulur. Bu olaydan sonra o bölgenin adı, "Musakırık" olarak kalır.

243. NAMAZ KILAN ÇOBAN

İslamın beş şartından biri de namazdır. Namazın sünnetlerinin kılınışı biçimi, duruş şekilleri, okunan dualar mezheplere göre değişiklik arz ettiği gibi şahıslara göre de farklıdır. İbadetin yapıları biçimi, insanın inancının gücüyle ilgilidir.

Rivayete göre; bundan uzun yıllar önce çobanın biri, ırmak kenarında namaz kılarmış. Çoban; namazın nasıl kılındığını daha önceden hiç görmediğinden, Allah'a olan kulluk borcunu yerine getirmek için kendince:

—Çorabım, çarığımı, dos dombalağım, diyerek namaz kılarmış.

Çoban; namaz kılan herhangi bir kişi görmediğinden, bir türlü namazın nasıl kılındığını öğrenememiş. Ancak çobanın kalbi, öylesine temizmiş ki namazı doğru kılıp kılmadığının farkında bile değilmiş. Ta ki adamın biri, çobana namazı nasıl kıldığını soruncaya dek. Bir gün yolcunun biri, çobanı namaz kılarırken görür ve namaz kılarırken hangi duaları okuduğunu çobana sorar. Çoban:

—Çorabım, çarığımı, dos dombalağım, diyerek namaz kıldığını söyleyince şaşırır ve çobana namazın nasıl kılındığını anlatmak ister. Yolcu, çobana namazın nasıl kılındığını öğretir.

Çoban ve yolcu, o günden sonra arkadaş olurlar. Bir gün birlikte gezerlerken önlerine bir nehir çıkar. Nehirden geçmeye çalışırlar. Yolcu; bin bir zorlukla, çobansa uçar gibi rahatça geçer. Yolcu şaşırır, ancak nedenini anlar ve uçarcasına giden çobana:

—Bildiğin gibi kıl, bildiğin gibi kıl, diyerek seslenir. Adam da fark eder ki ibadet, niyetlere göre karşılık görür.

244. NAMAZ KILMAYI BİLMİYEN ÇOBAN

Çok eski zamanlarda, Ordu'nun Çaybaşı ilçesine bağlı Kurudere köyünde yaşayan bir çoban varmış. Bu çoban, her sabah hayvanları alıp otlatmaya götürürmüş. Çok küçük yaşlardan beri çobanlık yaptığı için namaz kılmayı ve diğer dinî kuralları öğrenememiş.

Bir gün koyunları otlatırken karşı tepede düzenli şekilde eğilip doğrulan, arada bir yere kapanan bir adam görür. Merak eder, karşı tepeye koşar. Adama yaklaşır, ona ne yaptığını sorar. O da namaz kıldığını söyler.

Çoban, namazı ilk kez duyduğu için daha fazla bilgi almak ister. Adam, namazın ne olduğunu çobana anlatır. Çoban heveslenir. Bu defa nasıl kılınacağını sorar. Adam da:

—Çorabım, çarığımı; çorabım, çarığımı, deyip yatıp kalkacaksın, der.

Çoban, koyunların yanına döner dönmez:

—Çorabım, çarığımı; çorabım, çarığımı, diyerek namaz kılmaya başlar. Bu şekilde ömür boyunca namaz kılar.

Bu ibadetle çobanın cennete gittiğine, namaz kılmayı öğretenin de cehenneme gittiğine inanılır. Hatta çoban, evliya kimliği kazanır.

Çevredeki insanlar; hayvanları hastalandığında bu evliyaya getirirler, dua okurlar. İnanişâ göre bu evliya, bütün hayvan hastalıklarına iyi gelmektedir.

245. NAZLI KAYA

Tokat iline bağlı Almus ilçesinin Kınık köyünden çıkıp yaylaya giderken, Çal Dağı'nın eteğinde bir kaya yükselir. Tuzla yakınlarındaki bu kayanın adı, "*Nazlı Kaya*"dır.

Söylentiye göre; yıllar önce, çevrenin zengin bir beyi varmış. Beyin sürüsünü otlatan kimsesiz mi kimsesiz, fakir mi fakir bir çobanı varmış. Çoban; sürüyü otlatır, çobanın oğlu Kaya ile karısı Nazlı da çobana yardım ederlermiş.

Günün birinde çoban hastalanmış ve ölmüş. Hiç kimsesi, hiçbir geliri olmayan Nazlı ve oğlu Kaya, beye çıkıp:

—Beyim, çobanınız olan kocam öldü. Sığınacak yerim, bakacak kimsem yok. İzin ver, kocamın yerine ben bakayım sürüye, der. Bey:

—Kadın hâlinde sürüye sen nasıl bakacaksın, deyince Nazlı, beye yalvarıp yakarır. Bey, Nazlı'nın yalvarmalarına dayanamayıp Nazlı'nın sürüye bakmasına razı olur. Ama der ki bey:

—Sürüden bir koyun eksilirse kendini yok bil...

Nazlı, oğlu Kaya ile birlikte çobanlık yapmaya başlar. Her gün sürüsünü otlatıp kocasının arkasından ağıtlar söyler, yalnızlığına ağlar. Sesi, öylesine yanık öylesine içtendir ki Nazlı'nın; sürüdeki koyunlar, dağlar, taşlar kulak verip dinler Nazlı'nın yanık namelerini.

Bir gün aç bir kurt sürüsü, koyun sürüsüne saldırır. Sürü çok kayıp verir. Nazlı'nın içi yanar ve beye ne derim, diye düşünür. Bey duyar felâketi. Hışım la atını Tuzla'ya sürer. Nazlı korkusundan alır Kaya'yı; Çal Dağı'nın eteğine doğru kaçar, saklanacak yer arar. Öylesine korkar ki beyin hışmından:

—Çal Dağı... Beni sakla, bey görmeye beni, ne olur Çal Dağı... diye bağırır. Tam bey yaklaşmışken Çal Dağı'ndan kocaman bir parça kopar. Nazlı ile Kaya'nın üzerine kapanır. Nazlı ile Kaya'yı kimsecikler bulamaz. Çal Dağı, onları beyden saklamıştır. Kaya ile annesi Nazlı'yı saklayan bu büyük kayanın adı, o günden bugüne “*Nazlı Kaya*” olarak anılır.

246. NİKSAR'DA LEYLEK

Halk tarafından kutsal sayılan hayvanlardan birisi de leylektir. Leyleği havada gören insanın, o sene çok gezeceğine inanıldığını duymuşuzdur. Efsanemizin konusu da bu güzel hayvanlarla ilgilidir.

Bir zamanlar Tokat ilimize bağlı Niksar ilçesinin Zeytindibi mevkiinde, bir çınar ağacı varmış. Rivayete göre bu ağaç, halk tarafından kutsal olarak kabul edilirmiş. Bahsedilen ağaçta, bir leylek yuvası bulunmaktaymış. Her sene Hıdırellez'e 18 gün kala bir leylek, bu ağaçtaki yuvaya bir takım işaretler bırakmış.

Leylek kemik getirirse, o yıl çok kurak geçermiş. Kanlı bez getirirse savaş, buğday başağı getirirse bereket; beyaz bez getirirse cenaze, pirinç getirirse o sene çok düğün olurmuş. Niksar halkı; her sene Hıdırellez'e on sekiz gün kala bu ağaca bakar, ona göre tedbir alır. Leylek, inananlar için geleceği gösteren bir elçi vazifesi görmüş.

Günümüzde bu ağaç yıkılmış ve yerine ev yapılmıştır. Leylek de ağacı bulamayınca, “Siz benim değerimi bilmeyip, yuvamı yıktınız. Size ders olsun. Geleceği bilemeyin, yarınınız belirsiz ve kara olsun” deyip bir daha Niksar'a uğramamış. 1939'daki büyük depremin olacağını Niksarlılar; leyleği küstürdükleri için bilememişler, dolayısıyla tedbir alamamışlar ve çok sayıda kayıp vermişlerdir.

Niksar'daki köprü üzerine leylek resminin yapılması, leyleğin kutsal sayılmasına bağlanmaktadır.

247. NİKSAR KALESİ'NE KONULMAYAN SON TAŞ

Niksar Kalesi, Dânişmend-name'deki bilgilere göre Oğuz Türkleri buraya gelmeden önce yapılmıştır. Kale; Çanakçı ve Mudurnu dereleri arasında, Niksar ve çevresine hâkim bir tepe üzerindedir.

Niksar Kalesi, 1076'da Dânişmend Gazi tarafından fethedilmiştir. Daha sonraki yıllarda Dânişmendlilere ve Taceddinoğulları Beyliği'ne başkentlik yapmıştır. İç kale, orta kale ve dış kale olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Şehir, başlangıçta bu kale içersinde kurulmuş; nüfusun artmasıyla yerleşim, kale dışına taşmıştır. Kale, 1939 depreminde çok büyük zarar görmüş, âdeta harabe hâline gelmiştir.

Rivayetlere göre ünlü bir taş ustası, Niksar Kalesi'ni yapmak için emir alır. Bir gün kaleyi yapmaya başlar. İşçilerinin yardımıyla kalenin her tarafını bitirir, son duvar olan Maduru mahallesine bakan tarafı yapmaya başlar. Bir gün çalışırken Maduru mahallesinde bir kişi ölür. Usta:

—Bu kalabalık nedir, diye sorar. Yanında bulunan işçisi:

—Ustam bir ölü var, diye cevap verir. Usta:

—Bu ölen nedir, diye sorar. İşçi, hiç tereddüt etmeden:

—İnsanoğludur ustam, der. Usta, cenazeye bakarak:

—Mademki bu dünyada ölüm var imiş, koymazdım taş üzerine taş. Kendim bin yaşındayım, ölüm henüz beş yüz yaşında. Yeni taş koymam duvara, der ve yanında bulunan kendine ait aletleri aşağıya atar.

Niksar Kalesi'nin Maduru mahallesine bakan tarafını, yükseltmeden yarıda bırakır. O zamandan itibaren kalenin Maduru mahallesine bakan bir kısmı, toprak seviyesinde kalmıştır.

248. NİKSAR KEŞFİ CAMİ ve HAMAMININ YAPILIŞI

Rivayetlere göre; vaktiyle Keşfi Baba isimli bir şahıs, Üsküdar'dan göçüp Niksar'a gelmiş. Keşfi Baba'nın amacı, Niksar'da bir cami yaptırmak imiş.

Keşfi Baba, Niksar'da kendi adına bir cami yaptırmayı çok arzulamaktadır. Bu nedenle işçiler tutar ve caminin inşaatına başlar. Yalnız bir sorun vardır. Cami işçilerinden biri; bir taşı alıp bir o tarafa, bir bu tarafa götürmektedir. Adam bir türlü elindeki taşı yere koymaz. Keşfi Baba, bu işçiyi uzun süre izler. Yaptıklarına bir anlam veremeyince yanına çağırır:

—Niye taşı yere koymuyorsun, diye sorar. İşçi:

—Abdestim yok, günah olur düşüncesiyle taşı yere koymaktan çekiniyorum, diye karşılık verir.

Bu durum karşısında Keşfi Baba:

—İmanın şartı temizlikten geçer, ikinci emir temizliktir, diyerek camiden önce bir hamam yaptırmaya karar verir.

Böylece insanlar, beden temizliğini gerçekleştirdikten sonra manevî temizliğe erişeceklerdir, diye düşünür. Bu düşünceyle Ünye Hamamı'nı, eski adıyla Keşfi Hamamı'nı yaptırır. Keşfi Baba'nın yaptırdığı cami ve hamam, hâlâ günümüzde kullanılmaktadır.

249. NİKSAR ULU CAMİ'NİN YAPILIŞI

Anlatılan rivayetlere göre; Niksar'da, varlıklı bir adam yaşıyormuş. Bu adamın bir de hizmetçisi varmış. Hizmetçisi beyini çok sever, bir dediğini iki etmezmiş. Ancak hizmetçisinin ağasından bir isteği varmış. Ağasıyla camiye gitmek istiyormuş. Ağası ise bir türlü hizmetçisini camiye götürmüyormuş:

—Sen kendi işine bak, ne işin var camide, diye karşılık veriyormuş.

Hizmetçi, ağasından habersiz bir gün gizlice camiye gider. Sessizce bir köşeye oturur ve namaz kılanları izler. Namaz kılanların sırtında hep semer olduğunu görür. Ancak ne olduğunu anlayamadan eve döner. Ertesi gün ağasının yanına gider:

—Bana bir semer yaptır ağam, der. Ağa:

—Sen semeri ne yapacaksın, deyince:

—Ben camiye geldim, camidekilerin sırtlarında semerle namaz kıldıklarını gördüm. Benim semerim yok diye mi, beni camiye götürmedin, der.

Ağa, o zaman hizmetçisinin kalp gözünün açık olduğunu anlar ve onu bir daha çalıştırmaz.

Bu hizmetçi, bir gün hacca gider. Dönekse'ye varınca gece rüyasında:

—Dön, Ulu Cami'yi yaptır, diye bir ses duyar.

Rüyadır, deyip Tokat'a kadar yoluna devam eder. Aynı rüyayı tekrar görür. Yine yoluna devam eder. Sivas'a ulaşır. Tekrar rüyasında:

—Dön, Ulu Cami'yi yaptır, diye bir ses duyar. Adam:

—Param yok, ben nasıl yaptırayım, der.

—Hacı! Çabuk geri dön, gerisini sen merak etme, diye bir ses gelir.

Hacı, geri dönüp Ulu Cami'nin yerine bir hasır atar ve Allah tarafından gündelik olarak bu hasıra para konur.

—Hacı, çabuk geri dön; Hacı, çabuk geri dön, dedikleri için hizmetçinin adı o günden sonra, "*Hacı Çabuk*" olarak kalır.

Dolayısıyla Niksar'da Ulu Cami'nin onun tarafından, Allah'ın yardımıyla yaptırıldığı rivayet edilmektedir.

250. NİMETE SAYGISIZLIĞIN SONU

Ekmeğin halk arasındaki önemi ve kutsallığı herkes tarafından bilinmektedir. Yerde bir ekmek parçası görüldüğünde; ona olan saygımızdan, tıpkı bir büyüğün elini öpüp alnımıza sürdüğümüz gibi önünde eğilir ve yüksek bir yere koyarız. Çünkü ekmek, nimettir. Onu çiğneyen ve nimetten saymayan kişilerin başına taş yağacağını duymuşuzdur.

Aktaracağımız efsanemizde; ekmeğe saygısız davranan, nimete küfreden bir kadının başına gelen bir olaydan bahsedeceğiz.

Niksar'ın köylerinden birinde yaşayan bir kadın, bir gün sacda yufka yapıyormuş. O zamanlar köylerde bir haftada tüketilecek kadar ekmek, bir günde hazırlanırdı. Bir hafta boyunca aile, bir günde hazırlanan ekmeği yedi.

Rivayete göre kadın; bir yandan sacda yufka pişiriyor, bir yandan da yufka açıyormuş. Bu telaş içerisindeyken yanına çocuğu gelir. Çocuk altını kirletmiş, ağlamaktadır. Kadın bu kadar işinin içinde çocuğuyla uğraşmak istemez. İşini bırakmak istemediğinden, bir yufkayı katlayıp çocuğun altını temizler.

Çocuğun altını yufka ekmeği ile temizler temizlemez; birden bire bir uğultu kopar, sanki gök ikiye bölünmüştür. Kadın, şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez. Kaçsa kaçamaz, kalsa kalamaz; donup kalakalmıştır.

Kadın ve çocuğunun başına taşlar yağmaya başlar. Kadın, nimete saygısızlığın bedelini canıyla öder. O günden sonra, nimete saygısızlıkta bulunanların başına taş yağacağına inanılmaktadır.

251. NİYAZİ BABA

Alan köyünün üst kesiminde, İnegöl Dağları'nın tam zirvesinde bir evliya yatmaktadır. İsmi, Niyazi Baba'dır.

Anlatılanlara göre bu zat; bir kış mevsimi eski tabirle zemheri, gücük ayında, bizim şimdiki adlandırmamızla ocak, şubat civarında, dağda salatalıkla üzümü ve domatesi bir arada yetiştirmektedir. Oradan geçen Alan köylüleri, bu manzarayı gördükleri zaman derler ki:

—Bu adam şaşırdı. Kıyamet alametidir.

Kendi aralarında toplanıyorlar:

—Ne yapalım?..

—Kovalayalım...

Toplanıp köylü oraya gelir. Niyazi Baba'yı önlerine kattıkları gibi kendi köylerine kadar kovalarlar. Köylüler kovalarken o, köyün altındaki dere tarafına doğru kaçır.

Nasıl o dereden aşağıya atlamışsa, karşıda iki ayağının ve iki elinin izleri oluşur. Eli ve ayağı, taşa gömülmüştür. Gerçekten de orada, hâlâ iki elin on parmağı ve ayaklarının izi durmaktaymış.

252. ONAN KÖYÜ

Şehirlerin, kasabaların ve köylerin isimlerinin kaynağıyla ilgili efsanelere sıklıkla rastlanılmaktadır. Niksar'a bağlı Oran köyünün adının kaynağı konusundaki efsaneler, bu duruma güzel bir örnektir.

Rivayete göre Onan köyüne, yeni adıyla Sarıyazi'ya bir zamanlar Hazret-i Hızır uğrar. Köydeki bütün evleri dolaşır, yardım ister, fakat kimse yardım

etmek istemez. Hazret-i Hızır, köyü ikinci kez dolaşıp tekrar yardım ister; ama nafile...

Görünüşü dilenciyi andıran Hazret-i Hızır'ın yüzüne kimse bakmaz. Yardım etmedikleri gibi, onu evlerinden de kovarlar. Onan köyüne gelen Hazret-i Hızır da:

-Onan onmasın, on hane olmasın, diyerek ayrılır ve bu köye bir daha uğramaz.

O günden sonra bu bedduanın uzun süre sürdüğü, köyde hiç kimsenin varlık sahibi olamadığı, köyde nüfusun artmadığı ve Onan isminin bu bedduadan geldiği rivayet edilmektedir.

253. ONAN (SARIYAZI) KÖYÜ CAMİTEPESİ

Yer Onan köyü, yeni ismi Sarıyazı, Niksar ilçesine bağlı... Niksar Ovası'nın batı kıyısına uzaklığı 15 km, hane sayısı elli, adı efsanesiyle ünlenmiş şirin bir köy. Köyün bitişiğinde, Camitepesi olarak bilinen bir mevki bulunmaktadır. Efsanemiz bu Camitepesi ile ilgilidir.

Rivayete göre köy halkı, önceden şimdiki yerleşime 2 km uzaklıktaki ovada konaklamış. Ancak ovanın bataklık olmasıyla çoğalan sivrisinek, köylülerin şimdiki yerde yerleşmelerine neden olur.

Köye 500 m uzaklıkta, 20 m yükseklikte küçük bir tepe bulunur. İşte efsane burada başlar. Bu tepenin üzerinde ne zaman ve kimlerin yaptığı bilinmeyen bir cami vardır.

Köylüler, buraya gelerek namaz kılar. Ancak bir süre sonra köylüler, aralarında anlaşarak bu caminin yıkılıp esas köylerinde, uygun bir boşluğa yapılmasına karar verir. Bir gün giderek epeyce yıkarlar, düzenli taşları bir kenara yığarlar. Yıkım bitince getireceklerdir. Ertesi günün sabahı gittiklerinde, yıkılan taşların tekrar örülmüş olduğunu görürler. Tabi büyük bir şaşkınlık içinde, işlerine tekrar devam ederler.

Bir gece köy halkı, köyün yanındaki tepeden gürültü işitirler. Toplanıp tepeye çıktıklarında, ilginç bir manzarayla karşılaşır. Ay ışığının olduğu bir gecedir. Sessizce cami yanına yaklaşırlar.

Gördükleri, onları hem korkutur hem de heyecanları artır. Çünkü geyik başlı insanların duvar ördüklerini görürler. Köy halkı, buna bir anlam veremez. Hep beraber silahlarıyla o topluluğa ateş ederler. Geyikler yapıyı o hâliyle bırakıp telaşa kaçarlar.

Ertesi gece, aynı yerden yine sesler işitilir. Köylü; bu kez Onan'ın mezrası olan Yağın (Huro) halkına da haber iletir, onları da yanlarına alıp tepeye gelirler. Karşılaştıkları manzara yine aynıdır. Bir geyik sürüsü, dün geceki gibi duvar örmektedir. Köylüler bu kez geyikleri hayretle seyrederek,

yaptıkları işi bitirmelerini beklerler. Gece geç saatlerde geyikler işlerini bitirirler.

Geyikler işlerini bitirdiklerinde köylüler, onları tekrar ürkütüp kaçıır. Geyikler oradan uzaklaştıktan sonra hep birlikte tepeye çıkarlar. Gördükleri manzara karşısında çok şaşırırlar. Çünkü geyikler, köylülere bir cami yapmışlardır. İşte ne olursa o anda olur. Geyikler kaçarken köylülere beddua eder. Gelen ses şudur:

—Onan onmasın, on haneden fazla olmasın. Malı çok olsun, adamı yok olsun. Huri’de yiğit türemesin, Yağın’da evli genç olmasın.

Onan’da hane sayısı on bir olunca o sene bir hane halkı ölür, söner, ona düşer. Huri’de pehlivanlar bir güreş yapar, ölür. Yağın’da on beş yaşına gelen gençler, hastalık nedeniyle evlenmeden ölür.

Gerçekten de bu köy, on haneyi geçmez. Günümüzde köyde ibadete açık bir cami yoktur. Anılan caminin kalıntıları ve taşları ise hâlâ aynı yerde, Camitepesi’nde bulunmaktadır. Ayrıca XIX. yüzyılın ortalarında; burada, Horasan harcından taş ile yapılmış bir caminin varlığından söz edilmektedir.

254. ORMAN ADAM

Giresun’un Güce yöresinde, eskiden ormanda yaşadığı ve çok tüylü olduğu için Orman Adam adı verilen bir kişiyle ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Eskiden bir Orman Adam varmış ve tüm vücudu kıllarla kaplıymış. Orman Adam, millet yaylaya giderken onlardan birini yakalayarak ormana götürmüş. Eskiden bit çok olduğu için Orman Adam’ın yakaladığı adamın üstünde de çok bit varmış.

Yakaladığı adam, üstündeki bitleri çıra tutup yakmaya başlamış. Bunu gören Orman Adam da aynısını yapınca vücudunun tüyleri tutuşmuş ve Orman Adam yanmış. Böylece kaçırılan adam kurtulmuş.

255. ORMANLARIN BEKÇİSİ YILAN

Kahramanmaraş’ın Pazarcık yöresinde, Aşağı Göl çevresi ormanlıktır. Bu ormanlık alan, özellikle çam ağaçlarıyla kaplıdır.

Vaktiyle ormanda uzun boylu, ince belli bir çam ağacı var imiş. Daha gencecikmiş. Gencecik ağaç; çok büyümek istiyor, ileriki yıllarda kesildiğinde insanlara daha çok faydalı olmayı arzuluyormuş.

Anlatılanlara göre köylülerden biri, ormana gider ve burada izinsiz olarak genç bir çam ağacını keser. Kesilen çam ağacı, uzun ve ince çam ağacıdır. Adam, ağacı tomruklar hâline getirir ve onları orada bırakıp eve gelir.

Sabah, ağacın tomruklarını almaya gider. Ancak tomrukların üstünde, bir adam yutacak kadar büyüklükte bir yılan yatmaktadır. Yanına gidince, yılan başını kaldırıp dehşetle bakar. Köylü çok korkar.

Köylü, elindeki büyük baltasıyla yılanı ortadan böler ve göle atar. Göl, kızıl bir renge bürünür. Hem ağacı kesen hem de ormanları bekleyen yılanı öldüren adam, önce kör olur. Sonra da bütün malını, mülkünü kaybeder. Çileli bir hayattan sonra ölür.

256. ÖKSÜZ BABA

Sivas'a bağlı Yıldızeli ilçesinde, Öksüz Tepe denilen yerde, Öksüz Baba isimli bir yatır bulunmaktadır. Tepe adını, bu yatırdan almıştır. Öksüz Tepe'de bulunan Öksüz Baba yatırını, düşkünler ve hastalar tarafından sürekli ziyaret edilen bir yerdir. Hele çaresiz dertlere düşenlerin koştukları bir makamdır.

Kış, Sivas'ta hayvancılık yapanların korkulu rüyasıdır. Kış ayları, Sivas ve çevresinde çok uzundur. Kar bir yağdı mı, mayıs aylarına kadar kalkmaz. İnsanları çoğunlukla çaresiz bırakır.

Vaktiyle kış ayları yine çok uzun ve şiddetli geçmektedir. Soğuklar uzun sürmüş, yiyecekler tükenmiştir. Fırtınadan dolayı dışarıdan yiyecek de taşımak mümkün değildir. Geçimini hayvancılıkla sağlayan halk, koyunlarını ağılda bırakarak gitmek zorunda kalırlar. Koyunlarını, kendi kaderlerine terk ederler.

Bahar olunca ağıla tekrar dönerler:

—Hiç olmazsa koyunlarımızın ölümlerini toplayalım, ağıldan dışarı çıkıp bir yere gömelim, derler. Ağıla vardıklarında bir de bakarlar ki koyunların hepsi yaşıyor. O günden sonra halk, koyunları Öksüz Baba'nın beslediğine inanmaya başlar.

257. PAŞAPINARI

Ordu'nun Gököy ilçesine bağlı Paşapınar mahallesinde, çadırlara benzeyen taşlar vardır. Yörede, bu taşların oluşumu ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır. Efsane şu şekildedir:

Çok eski zamanlarda paşalardan biri, ordusuyla beraber bu bölgeden geçmektedir. Geçerken burada çok güzel bir gelin görür. Askerlerine, yorulduğunu ve birkaç gün dinleneceklerini söyler. Askerler, hemen çadırları kurarlar.

Paşa, ne yapayım da bu gelini yakalayayım, diye düşünür. Sonunda aklına bir şeytanlık gelir. Köye bir çeşme yaptırmaya karar verir. Askerlerine durumu bildirir ve malzemeleri hazırlamalarını emreder.

Çeşme, birkaç gün içerisinde yapılır. Suyu bağlarlar. Bu duruma köylüler çok sevinir. Fakat onlar, Paşa'nın aklından geçen şeytanlığı tahmin bile edememişlerdir.

Paşa, çeşmenin yanında saklanıp beklemeye başlar. Birkaç gün bekledikten sonra gelin, bir gün yalnız başına çeşmeye su almaya gelir. Gelinin yalnız yakalayan Paşa, ona sarkıntılık eder. Bu durum köyde duyulur ve büyük bir tatsızlık çıkar. Bu arada askerler de taraf olur ve Paşa'yı kayırırlar.

Gelin tarafının elinden bir şey gelmediği için ancak beddua edebilirler:

—Paşa, askerleriyle birlikte taş ol, derler.

Allah, onların duasını kabul eder. Paşa, askerleriyle ve asker çadırlarıyla beraber taş olur.

Bu olaydan sonra bu yörenin ismi, “*Paşapınarı*” olarak kalır.

258. PERİ OĞLAN

Peri kızlarına ait efsaneler, her yörede olduğu gibi Niksar ve çevresinde de anlatılmaktadır. Ancak peri erkeklere ait hikâyelere pek rastlanmamaktadır. Aktaracağımız efsane işte bir peri oğluna aittir.

Rivayete göre olay; Niksar'ın Bayraktepe köyünde, bir genç kızımızın başından geçmiştir.

Günümüzden kırk sene öncesine kadar, henüz köy evlerinde içme suyu bulunmamaktadır. Köylüler; her türlü ihtiyacını karşılayacak suyu, köyün girişindeki çeşmeden temin etmektedirler. Yeni nişanlı bir kız olan Nevrez de bunlardan biridir.

Bir gece yatsı ezanından sonra, ailesi uykudayken Nevrez, banyo yapmak için eline iki kova alarak evlerinin altındaki çeşmeye gider.

Genç kız, kovaları doldurup evin yolunu tutar. Tam eve yaklaştığı esnada, iki delikanlının kendisini takip ettiğini fark eder. Korkar ve koşarak eve gider, ailesine haber verir. Ailesi dışarı çıkar, etrafa bakarlar ancak kimseyi göremezler ve gencin Nevrez'in nişanlısı olduğunu düşünürler.

Nevrez, çeşmeden getirdiği suyu ısıtıp evin bir köşesinde yer alan hamamlıkta yıkanır. O yıkandıkça aşağı dökülen sularla peri oğlan da yıkanır. Aradan iki ay geçer, Nevrez'in düğünü olur. Gelin ve damat, odalarına çekilirler. Ancak Nevrez, damadın yanında başka birini daha görmektedir. Bu, o gece Nevrez'i takip eden peri oğlandır. Peri oğlan, Nevrez'in kendinden başkasıyla evlenemeyeceğini, o gece yıkanırken artık sularla kendinin de yıkandığını söyler ve devam eder:

—Sen benimle evlisin, başka biriyle evlenemezsin.

Nevrez, işittikleri karşısında şaşkıncı ve çok korkmuştur. Ancak damat, peri oğlanı göremez. Damat, Nevrez'e yaklaştıkça Nevrez ağlamaya ve kaçmaya başlar.

Nevrez, o günden sonra bunalıma girer. Araya aileler girer, ancak Nevrez bir türlü damada yaklaşamaz ve rahatsızlanır. Nevrez'in yaklaşmadığı kocası,

onu boşar. Nevrez ve ailesi de köyü terk ederler. O günden sonra genç kızı ve ailesini gören olmaz.

Nevrez'in yaşadıklarının gerçekliği tartışılır, lâkin kim gece dışarı çıkmak ya da yıkanmak istese Nevrez'in başından geçenler anlatılarak uyarılır ve izin verilmez. Gerçekten de Bayraktepe köyünde, yatsı ezanıyla kuşluk vakti arasında yıkanmaya hâlâ çekinilir.

259. PETEREK KALESİ

Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Peterek köyü, eski bir yerleşim merkezidir. Bu köyde, çok eski bir kale mevcuttur.

Anlatılanlara göre; çok eskiden Peterek köyünde yaşayan halk, aya çıkmak istemiş. Bu amaçlarına ulaşmak için kaleye taş taşıyıp yukarı doğru duvar inşa etmişler.

Bu iş, Allah'ın gücüne gider. Yaptıkları duvarı parça parça edip her bir parçasını bir yere dağıtır. Şimdi köyün her bir yanında, bu taşlardan bulunmaktadır.

Kale, Allah tarafından parça parça edilince Peterek Kalesi'nde yaşayan insanlar, Allah'ı öldürmeye karar verirler. Kalenin ucuna çıkıp Allah'a ok atmaya başlarlar. Allah, aşağıya bir balık gönderir. Oklar balığa saplanır, aşağıya gelineye kadar kanlanır.

Peterek Kalesi'nin ahalisi, Allah'ı öldürdüklerini sanıp sevinirler. Daha sonra Allah, bunları ve kalenin taşlarını darmadağın eder.

Peterek köylüleri sonra, yanlış yaptıklarını anlayıp Müslüman olurlar. Artık ne yaptıklarını bilmektedirler.

260. PİRELERİN ÇOĞALMASI

Rivayete göre; çok eskiden Anadolu'da adaleti, doğruluğu ve fakirlere yardımından dolayı halkı tarafından sevilip saygı gören, iyi yürekli bir padişah yaşamış. Bir gün kendi komutanları, padişaha suikast düzenleyip öldürmek için plan yaparlar ve padişahın sarayına doğru yola çıkarlar.

Vakit gece yarısını çoktan geçmiştir ve padişah derin uykuya dalmıştır. "Su uyur düşman uyumaz." derler ya, gerçekten doğrudur. Komutanlar, saraya doğru yaklaşmışlardır ve saray görevlilerini hazırlıksız şekilde yakalamışlardır.

Tam bu sırada pirenin biri, tatlı tatlı uyuyan padişahı ısırır ve derin uykusundan uyandırır. Padişah, birden uyanır ve hızla pencereye doğru yönelir. Dışardan seslerin geldiğini duyar ve düşmanlarının saraya doğru yaklaştığını fark eder. Askerlerine haber verir ve kendisini öldürmeye gelen komutanlarını kısıkrak yakalatır.

Kazandığı zafer karşısında sevinen hükümdar, o gece onu ısırıp uyandıran pireye minnetini ödemek için:

—Ey küçük hayvanlar! Sizin de sürünüz çoğalsın. Bir pire, bin pire doğursun, der.

Pireleri için söylenen, “Birden bin olurlar.” sözünün o günden sonra gerçekleştiğine inanılır.

261. RİZE ADI

Anlatılanlara göre; bir zamanlar Karadeniz’in haşın dalgalarına göğüs geren dağların yamaçlarında, sevgilisi Ali Reis’i Karadeniz’in hırçın fırtınalarından birinde kaybeden ve bu yüzden bu yamaçlardaki ormanlar arasında yaptığı sarayında yapayalnız oturan Roza yahut Razi adında, güzellikte eşsiz bir kadın varmış. Yalnız güzelliği ile değil, zenginliği ve iyi kalpliliği ile de tanınır, sayılmış.

Kadın her gün, her gece denize açılan penceresinin önünde oturur, sevgilisini bekler, umutsuz aşkını türküleriyle dile getirir, yanık bağrını gözyaşlarıyla serinletirmiş. Zaman böyle geçmiş.

Bir gün ne pencereden görünür ne de sesi duyulur olmuş. Bir de gelip bakmışlar ki koca saray bomboş, kimsecikler yok. Yalnız iki satır yazı:

—Hazinelerimi fakir fukaraya dağıtın, gelip ev bark kursunlar ve beni aralarında bulsunlar.

Buraya kısa zamanda bir şehir kurulur ve adını, Raziye verirler. Bu isim zamanla, Rize olmuş.

İnaniş’a göre; Rize’nin ardı arkası kesilmeyen yağmurları, onun gözyaşları imiş. Rize’nin kemeçesinde, türkülerinde onun yanık yüreğinden sesler varmış.

Her güzellikte, ondan bir parça arayan Rizeliler; bunun için cömert, iyi kalpli ve içli insanlarmış. Bugün bile fırtınalı, sert, dalgalı havaların uğultuları arasında, Ali Reis’in derinden derine, “Raziye, Raziye” diye seslendiği duyulabilirmiş.

262. RÜZGÂR

Anlatılanlara göre rüzgâr, aslında ihtiyar bir kadınmış. Ali isminde bir de oğlu varmış. Ali bir gün evden çıkarak kaybolmuş. İhtiyar kadın, oğlu gelmeyince başlamış onu aramaya.

Aklına düştükçe, evinden çıkarak, “Aliiii... Aliiii...” diye dünyanın her yerinde onu arar, gerisin geri evine dönermiş.

Ali’nin bilinmeyen bir yerde bir evi varmış. Esmeye başlayınca, o evden çıkarmış.

Yelin annesi:

—Ah yavrum! Nerelerde kaldın, şimdi neredesin, deyince yanındakiler:

—Oğluna ne var! Gör ki nerede hangi güzellerin eteklerini açıyor, derlermiş. Belki de bunun gibi birçok efsanenin tesirinde kalan köylüler; harman savururken rüzgâr kesilirse, yelin çıkması için:

—Yel öldü! Yel öldü! Haydar! Haydar, diye seslenirler. Yine fırtına çıktığında ya da rüzgârın istenmediği zamanlarda:

—Ali burada yok! Ali burada yok! Yel evine! Ali burada yok, yel evine!

Ya da üç kere:

—Talaz evine! Talaz evine, diye bağırırlar.

263. SAĞIRLI, BIBEN, GÖKÖMER

Ordu merkez ilçeye bağlı, yan yana üç köy bulunmaktadır. Bu üç köyün adları şöyledir: Sağırlı köyü, Biben köyü (yeni ismi Zafer köyü) ve Gökömer köyü.

Efsaneye göre; köylerin bu isimleri alışları, bir salgın hastalıkla ilgilidir. Hastalık, halk arasında davun olarak bilinen taun (veba)dur.

Davun hastalığı, bir bulaştı mı önüne geçmenin imkânı yoktur. Çok hızlı bir şekilde yayılır, canlı ne varsa hepsinin hayatına son verir.

Çok eskiden yılın birinde, Ordu iline bağlı merkez köylerinde davun hastalığı salgını çıkar. Çok kısa bir zaman içerisinde yayılır. Köylerde ocakları söndürür.

Çok sayıda insan ölüp defnedildikten sonra, salgının geçtiği anlaşılır. Köyün birinde, tek bir kişi kalır. Tepeye çıkıp karşı köylere doğru seslenmeye başlar:

—Karşı köyün halkı, sizin köyde kim kaldı?

Karşı köyden:

—Gök Ömer kaldı, bir Gök Ömer kaldı, diye cevap gelir.

Diğer köye seslenir. Karşıdan bir adamı gördüğü hâlde, bir türlü cevap alamaz. Kendi kendine:

—Herhâlde bir sağır kalmış, der. Bu defa Gök Ömer, ilk seslenen kişiye:

—Sizin orada kim kaldı, diye sorar. O da:

—Bi ben kaldım, bi ben kaldım, şeklinde cevap verir.

Bu olaydan sonra köylerin ismi; duruma uygun olarak *Sağırli, Biben ve Gökömer* kalır.

264. SALLAH KOCA

Anlatılanlara göre; çok eskiden Ordu'ya bağlı Ulubey ilçesinin Aşağıkızıl köyünde, herkesin meczup diye tanıdığı kendi hâlinde yaşayan biri varmış. Bir gün köylüleri etrafında toplamış ve onlara:

—Beni iyi dinleyin!... Ben falanca gün öleceğim. Beni, Hanyanı tarafından gelen biri yıkayacak ve kefenleyecek. Sakın ola ki içinizden birileri beni yıkamaya kalkışmasın, sonra karışmam, der.

Köylüler ise:

—Deli lafıdır, diyerek sözünü ciddiye almazlar.

Gerçekten de meczup diye tanıdıkları bu kişi, dediği günde vefat eder. Bu durumda vasiyetini yerine getirmeye karar vererek, cenazesini hazırlamak için Hanyanı'ndan gelecek şahsı beklemeye karar verirler. Öğle geçer, nerede ise ikinci vakti olacaktır. Köylüler, telaşlanmaya başlarlar. Bu esnada, beyaz bir at üzerinde yeşil sarıklı bir yaşlı kişinin Hanyanı tarafından geldiğini görürler.

Yeşil sarıklı yaşlı; doğruca mevtanın bulunduğu yere gelir, mevtayı teneşire yatırdıktan sonra abdest aldirmaya başlar:

—Dön, yâ mübarek Sallah, dedikçe mevta o tarafa döner; o kısmını yıkadıktan sonra:

—Dön, yâ mübarek Sallah, deyince mevta tekrar öbür tarafa döner.

Bu suretle yaşlı, sarıklı yabancı; hiç kimseden yardım almadan mevtayı güzelce yıkayıp kefenler ve defnedilmek üzere köylülere teslim eder. Cenaze namazını kıldıktan sonra, geldiği yöne doğru uzaklaşıp gider.

Köylüler; ölümünü haber veren, kim tarafından yıkanıp kefenleneceğini bildiren meczup diye tanıdıkları kişinin, öyle görüldüğü gibi bir kişi olmadığını anlarlar. Her sıkıştıkları vakit, kabrine giderek dua etmeye ve ondan şefaath dilemeye başlarlar.

Adına da yıkanırken hitap edildiği gibi, “*Sallah Koca*” derler.

265. SARIKIZ YAYLASI

Yaylacılık, Türklerin çok eskiden beri sürdürdüğü geleneklerdendir. Kış ayları bitince hazırlıklar yapılır, şenlikler düzenlenir ve topluluklar hâlinde yollara düşülür. Çok renkli manzaraların ortaya çıkmasını sağlayan bu gelenek; Ordu ilinin birçok yöresinde, eski heyecanı kalmasa bile, devam etmektedir.

Ordu ili içerisinde, pek çok yayla bulunmaktadır. İlin güneyinde bulunan Canik Dağları'nın eteklerine doğru yeşil boncuklar gibi dizilmişlerdir. Her birinin manzarası, diğerini aratmayacak kadar güzeldir.

Yörenin en meşhur yaylalarından biri, Çambaşı'dır. İlin batı bölümünde yaşayanların büyük bir bölümünün yaylası burasıdır. Pek çok köyün burada obası vardır ve bu obalar, ait olduğu köyün ismiyle anılır. Bir kısmı da değişik nedenlere dayalı olarak isimlendirilmiştir.

Söylentiye göre; yılların birinde insanlar, yine bu yaylaya göç eder. Herkes obasına yerleşir. Obaların birindeki bir hanenin çok güzel bir atı vardır. At, yayla kırına salındığında hemen ortadan kaybolur. Gündüz ararlar, tararlar,

hiçbir ize rastlayamazlar. Fakat akşam geç vakitlerde at, obaya döner. Sabah tekrar bırakırlar. Yine kaybolur. Bu olay günlerce devam eder.

Bu durum, evin sarı saçlı kızının dikkatini çeker. Bir gün atı takip etmeye karar verir. Sabahleyin atı salar. Onu takip etmeye başlar. At hiç durmadan kırdan bayırdan, dereden tepeden, ormandan yürür. Kız da arkasından...

Derken öyle bir açık alana ulaşırlar ki görenlerin gönlü açılır. Çok geniş bir düzlük, ortasından sular aheste aheste akmakta. Ot, diz boyu. Bu çevredeki yaylalar içerisinde en güzeli. Daha önce hiçbir insan uğramamış.

Sarı kız, koşarak eve geri döner. Başından geçenleri obadakilere anlatır. Obanın erkekleri, yanlarına bu küçük kıızı da alıp atın gittiği istikamete yönelirler. Saatlerce giderler. Sonunda ulaşırlar. Hayretler içerisinde kalırlar. Bu yaylayı küçük bir sarı kız keşfettiği için adını, “*Sarıkız Yaylası*” koyarlar.

266. SARI SAÇLI KIZIM OLSAYDI

Selçuklu Devleti vezirlerinden biri olan Celalettin Karatay, kendisini hayır işlerine vermek için görevinden ayrılır. Yüzlerce yıl adının yaşaması için, yapılar inşa etmeye ve insanların hizmetine sunmaya başlar. Konya’nın içine han, hamam ve kervansaray yaptırır.

Bunlarla da yetinmeyen vezir, Kayseri-Malatya yolu üzerine bir kervansaray yaptırır. İpek yolu güzergâhında olan bu kervansarayda, yolcunun tüm ihtiyaçları karşılanır. Develer için ahır, yükler için ambarlar bulunan bu kervansarayda yolcular için ise fırın, hamam, mescit ve yatacak yerler vardır. Vezir; kurduğu bu vakıf eserlerinde, yolculardan hiçbir ücret alınmadan hizmetlerin karşılanmasını sağlar.

Sağlam taş duvarlarla korunan bu kervansaray, aynı zamanda kale vazifesi görür. Akşam olunca kapıları kapatılır, yolcuların mal ve can emniyeti sağlanır. Bin iki yüzlerde yapılmasına rağmen hâlâ ayakta duran bu eser ile ilgili bir efsane anlatılır:

Rivayete göre; bu kervansarayı yaptıran vezir, kendisini öyle hayır işlerine verir ki evlenmeye dahi fırsat bulamaz. Vezir sonunda ihtiyarlar, parası da azalır. Yavaş yavaş yürüyemez duruma gelir ve az görmeye başlar. Vezirin emrinde çalışanlar, bu durumundan yararlanarak sorumsuzlaşmaya başlarlar.

O yaşına rağmen, vakfın çalışıp çalışmadığını kontrol etmek için bir gün kervansaraya gider. Bir temmuz günü, kervansaraya ulaşır. Canı, soğuk bir su ister.

Handa çalışan adamların birinden bir tas soğuk su ister. Adam gider, bir daha dönmez. Diğer birinden ister suyu. O da kayıplara karışır. Canı yanan vezir:

—Karatay gibi hanım olacağına, sarı saçlı bir kızım olsaydı daha iyi olurdu, der.

Celalettin Karatay, kendisine yapılan bu saygısızlığa dayanamayarak ölür. Adına yapılan türbeye defnedilir.

Bugün kervansaray ayaktadır. Ama vezirin bu sözü, kervansaraydan daha uzun yaşayacak gibi görünmektedir.

267. SATIYE KAYASI

Rivayete göre; Dânişmendli Devleti'nin ünlü hükümdarı Melik Ahmed Dânişmend, Niksar'ı fethetmek için ordusuyla birlikte burayı kuşatır. Melik Ahmed Dânişmend Gazi önderliğindeki Türk ordusundan Satiye ve Kaya isimli iki kız kardeş, Bizanslılara esir düşer.

Bizans'a esir düşen bu iki genç kardeş, geleceklerinden endişe duymaya başlar. Çünkü düşmanın ne yapacağı belli değildir. Kaçmaya çalışsalar yakalanacak, kalsalar namuslarına leke düşürülecek. Her iki durumda da aleyhlerine sonuçlanacağından, tek kurtuluş çaresi olarak Allah'a sığınır. Bu iki çaresiz kardeş, Tanrı'ya yalvarır:

—Ya Rabb'im! Bizi taş yap, kaya yap da kâfirler namusumuza el sürmesin.

Bu iki talihsiz gencin duasını duyan Tanrı, onların dileklerini kabul eder. Birden bir uğultu kopar. İki kardeşin yolları ayrılır. Satiye bir tarafa, Kaya diğer tarafa yuvarlanır ve oldukları yerde kaskatı kesiliverirler. Düşman, artık onlara zarar veremeyecektir. Çünkü onlar, taş kesilmişlerdir.

Bu iki kardeşin adı; günümüze, taş verilen isim olarak ulaşır. Gençlerin isimlerinden dolayı, bu kayaların isimleri de “*Satiye Kayası*” olarak kalır.

Bu kayalar, günümüzde tedavi amacıyla ziyaret edilmektedir. Genellikle çocuğu olmayan kadınlar buraya getirilir. Kadının boynuna yular geçirilmek suretiyle kayanın etrafından döndürülür. Dönme işlemi esnasında çocuğu olmayan kadın, “İnek satıyorum, alan var mı?” diye bağırır. Böylece kadının çocuğunun olacağına inanılır.

268. SELLERDEN SULARDAN GİT

Rivayete göre; Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Geyikli beldesinde Şeyhoğlu Molla Hasan, kızı Havva'nın oğlu Mehmet'e ineğini otlatıyormuş. Kızı Havva, nasıl olduysa o gün Mehnet'i çobanlığa göndermez. Dede, kızına beddua eder:

—Sellerden, sulardan git, Havva kızım, der.

Hiç yağmur havası olmadığı hâlde, birden hava kararır. Şiddetli bir yağmur yağmaya başlar. Her taraf sele, suya karışır.

Kadıncağız, oğlunu aramaya çıkar. Küçücük bir ırmağın suyu, Havva'yı alıp götürür. Bir süre sonra hava açar. Herkes Havva'yı aramaya çıkar. Bulamazlar. Sular çekildiğinde, ırmağın dibinde ölü olarak bulurlar.

Şeyhoğlu Molla Hasan öldükten sonra, çevresindekiler onun kazanını satarlar. Kazan, gecelerin birinde tıkr tıkr yuvarlanarak eski evine gelir. Bu durumu görenler şaşırıp kalır.

269. SERENLİ KÖYÜ

Serenli köyü, Niksar ilçesine bağlıdır. Köyün eski adı, “Avara”dır. Köyün bu adı alması ile ilgili olarak şu rivayet anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Avara’nın yerleşim yeri, eskiden çok sık ormanlık imiş. Dolayısıyla burada av hayvanları çok bolmuş.

Şimdi köyün bulunduğu yerin alt kısımlarında, birkaç av bulunmaktaymış. Köylüler, zaman zaman şimdi Avara köyünün olduğu yere ava çıkarlarmış. Buranın mevkiini belirtmek için, “avı bol, avlan, av ara” kelimelerini kullanırlarmış. Daha sonra “av” ve “ara” kelimelerinin birleşmesinden, “Avara” isminin ortaya çıktığı söylenir.

Köyün yeni adı, “Serenli”dir. Serenli, bir tür çam ağacıdır. Bu ağaç türü Avara köyünde çok olduğu için ismi, Serenli olarak değiştirilmiştir. Orman, köyün üst kısmında öyle yoğundur ki bazı kısımlarında insanın içerisine girmesi mümkün değildir. Yalnız yaşlılar; “Serenli” kelimesinin güzel ve serin hava anlamına geldiğini, buranın havasının güzel olması ve serin yer olması nedeniyle, “Serenli” olarak değiştirildiğini söylemektedir.

270. SEYDİ SİNAN VE HİRA EBUBEKİR

Seydi Sinan ve Hira Ebubekir’in türbeleri, Refahiye’ye bağlı Altköyü’nün 250 m güneydoğusunda yer almaktadır. Burada, 1959 yılında yapılan bir cami bulunmaktadır. Bu zatlara ait çeşitli efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; büyük kardeş Ebubekir, hac vazifesini yerine getirmek için Kâbe’ye gider. Kendisi orada iken annesinin yaptığı helvanın kokusunu alır. Bu arada, köyde hayvan otlatmakta olan Seydi Sinan’a bu durum malum olur. Hayvanlarını bir ağacın dibine bırakıp eve, annesinin yanına gelir. Annesine:

—Bir tasa helva koy, ağabeyimin canı helva istiyor, der.

Annesi, bu duruma ses çıkarmaz. Kendi canının istediğini, ağabeyini bahane ettiğini düşünür. Bakır bir tasın içine helvayı koyup Seydi Sinan’a verir. Bu esnada Ebubekir, Kâbe’de namaz kılmaktadır. Bir anda Seydi Sinan, Kâbe’de olur ve helvayı ağabeyinin yanına bırakırken ağabeyi Ebubekir, selam verme esnasında kardeşi Seydi Sinan’ın kolunu görür. Namazın sonunda kardeşini arar ama bulamaz.

Ebubekir hacdan köye döndüğünde, çantasından helva tası çıkınca annesi çok şaşırır. Ebubekir, kendisini ziyarete gelenlere der ki:

—Komşular, ilk olarak kardeşim Sinan'ı ziyaret edin. Çünkü o takva yönünden benden daha ileridedir.

Bu söz üzerine komşular, önce Seydi Sinan'ı sonra Ebubekir'i ziyaret ederler. Bu saygı durumu, türbede de görülmektedir. Türbeye girişte ilk sanduka Seydi Sinan'a, ikinci sanduka ise ağabeyi Hira Ebubekir'e aittir.

271. SICAK YEMEK

Tirebolu'da, yemeğin çok sıcak olarak yenmesiyle ilgili ilginç bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayete göre adamın biri, anlaşmazlık yüzünden komşusunu öldürmüş. Öldürülen adamın oğlu, yıllar sonra büyür ve babasının katilini öldürmeye karar verir. Hasmını öldürmek için uygun bir ortam aramaya başlar.

Günün birinde, düşmanını vurmak için adamın evinin penceresinin altına saklanır. Adamın çok sıcak bir yemek yediğini görür. O anda:

—Benim bu adamı vurmama gerek yok. Bu adam sıcak yemek yemekten zaten ölecek, der. Biraz sonra da gerçekten adam ölür.

272. SIĞIRCİK BABA

Siğircık Baba, Amasya ili Gümüş kasabasında yaşamış bir zattır. Adı geçen şahsın, bu ismi alması ile ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre; zamanında (1890'da), bu kasabadaki tarlalara çekirge sürüsü gelir. Çiftçilerin ekmiş olduğu mahsulleri yemeye başlar. Molla efendiye halk gidip yalvarır:

—Aman efendim, bize bir yardımda bulun, derler.

İlk sözü şu olur:

—Herkes tarlasına birer kova veya teneke su koysun, gelen kuşlar orada ağzını yıkayacak.

Halk, hemen koşarak kovalarını doldurur ve tarlalarının içine birer kova sukoyar. Siğircık Baba, kibleye dönerek:

—Ya Rabb'im! Bu Müslüman kardeşlerimin emeklerini boşa vermemek üzere sen yardımda bulun, diye dua eder.

Cenab-ı Allah, duasını kabul eder:

Çok kısa bir zaman içinde, miktarı sayılmayacak kadar siğircık kuşu gelir. Kuşlar, çekirgeleri yemeye başlar. Kan içerisinde kalan hayvanlar, ağızlarını halkın koyduğu suda yıkar. Tekrar dönüp çekirgelerle savaş yaparlar.

Siğircık kuşları, gümüş halkının mahsulünü kurtarır. Halk molla efendiye, “*Siğircık Baba*” ismini verir. Çevre köylüler, öldükten sonra onun için bir türbe yaptırır. Mübarek günlerde ve bayramlarda, türbesi ziyaret edilmektedir.

273. SIRIKLI EVLİYA

İnsan; doğduğu andan itibaren, tehlikelere karşı kendini savunma ihtiyacı duymuştur. İlk çağlardan itibaren taş, sopa; daha sonra ok, yay, ateşli silahlar ve nükleer silahlarla da bu alışkanlık sürdürülmektedir. Niksar'ın Cer köyünün Kalender Yaylası'nda yaşayan efsanemizin kahramanı da düşmanlarına karşı savunma aracı olarak sırık kullanıyormuş.

Adam, silahıyla öylesine bütünleşmiştir ki onu tanıyanlar da "Sırıklı" olarak hitap etmektedirler. Kanuni Sultan Süleyman'a bile yâr olmayan bu fani dünya, Sırıklı adama da yar olmaz ve ölür. Adam ölünce onu tanıyanlar, mezarının çevresine sırık dikerler. Böylece yaşarken tanımayanların da onu yâd etmesini amaçlarlar. Bu gelenek, nesilden nesile devam eder. Çürüyen sıriklar alınır ve diğer nesil tekrar yenilerini diker.

Anlatılanlara göre; günün birinde mezarın çevresinde oynayan bir çocuk, mezarın üzerine pisler. O anda, mezar birden bire açılarak çocuğu beline kadar içine alır. Bu olağanüstü olayı görenler, telaşa kapılır ve korkuyla köyün bilgi sahibi, görmüş geçirmiş yaşlısına haber verirler. Adam, mezarın başına gider ve dua okuyarak çocuğu mezardan çeker.

Mezarın üzerindeki pislği temizledikten sonra, mezar kendiliğinden kapanır. Bu olay tüm köy halkına ders olur ve o günden sonra mezarın kutsal olduğuna inanılır.

274. SIRLI MEZAR

Niksar Melik Ahmed Dânişmend Kabristanlığı, açık hava müzesi gibidir. Yaklaşık bin yıllık Türk kültür unsurlarını burada bulmak mümkündür. Hatta Oğuz öncesi Türklerden Karayların mezarları bile, burada bulunmaktadır.

Şehir mezarlığına ulaşım sağlayabilmek için Niksar Belediyesi, yaklaşık on beş yıl önce yol açma çalışmalarına başlamıştır. Mezarlığın girişinden itibaren bir yol yapılarak otomobillerin geçmesi sağlanılmaya çalışılmış ancak yol çalışması gelip bir mezara dayanmıştır.

Yolun geçebilmesi için mezarı kaldırıp başka bir yere nakletmek isterler, fakat bir türlü yerinden oynatamazlar. Mezarı kaldırmak bir yana, mezarı nakletmeye çalışan aracın kepçesi çıkar ve araç bozulur. Başka bir araç denir ancak bu da başaramaz. Mezarı koruyan ve yerinden kaldırılmasını istemeyen bir güç olduğu anlaşılr.

Belediye başkanı; kendisi gelerek dua okur, mezarı farklı bir yere nakletmeyi başarır. Ancak ertesi gün mezar, yine eski yerine gelmiştir. Belediye başkanı ve işçiler, bu durum karşısında hayretler içinde kalırlar ve meraklarını sonuçlandırmak için mezarı açmaya karar verirler.

Mezar, din görevlileri tarafından açılır ve içinden bir bayan cesedi çıkar. Ancak görevlilerin şaşkınlığı bir kat daha artar. Çünkü ölünün bedeni, hâlâ canlıdır. Sanki yeni defnedilmiş gibi diridir.

Belediye başkanı, bu efsanevî mezarın kime ait olduğunu araştırmaya karar verir. Araştırmasının sonucunda şu verilere ulaşır: Kabrin sahibi Karşıbağ mahallesinde oturan kadın; anne, babası tarafından terk edilen iki çocuğa bakan dul bir kadındır.

Kadının kimsesi olmadığı için çocuklara bakabilecek maddî imkânı yoktur. Bu nedenle Niksar'ın esnaflarını dolaşarak, bu iki kimsesiz çocuk için kapı kapı gezerek dilenir ve yardım ister. Bu durum, Niksar halkı tarafından hoş karşılanmaz ve Niksarlılar bu yardımsever kadına, "o....." sıfatını takarlar. Kötü kadın damgası vurulan kadın, bu durumla aldırılmaz ve o iki çocuğun uğruna kapı kapı dolaşmaya devam eder. Tüm hayırseverliği ve masumiyeti ile çocukları büyütür.

Durum öğrenildikten sonra mezar, bir daha yerinden oynatılmaz. Belediye başkanı tarafından mezar yaptırılır. Bu arada iftiranın sırrı da çözülmüş olur.

275. SİLAHINI VERMEYEN ASKER

"Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır". Bu dizelerin her bir kelimesini, sonuna kadar hak eden bir milletiz. Günümüzde dahi toprağın her bir yerinde, şehitlerimizin içimizi sızlatan kemikleriyle karşılaşmaktayız. Kurtuluş Savaşı da dahil, bu ülke için binlerce kişinin kanının döküldüğünü hatırlarsak, üzerinde yaşadığımız toprağın kan, et ve kemikten oluştuğunu anlamakta zorlanmayız.

Türkiye'nin her yerinde, şehitlerin izlerine rastlamak mümkündür. Efsanemiz, bu cennet vatanı kanının son damlasına kadar savunan şehitlerimizle ilgilidir.

Rivayete göre; Niksar'ın bir köyünde köylülerden biri, tarla kazarken ansızın iliklerine kadar irkilmeye başlar. Çünkü toprakta, iki tane askerin şehit olmuş bedenleri yatmaktadır. Lâkin köylüyü şaşırtan askerlerin henüz birkaç saat önce ölmüşçesine bedenlerinin diri oluşudur. Bu iki askerin elbiselerinden, çok önceleri şehit düştüğü anlaşılmaktadır.

Köylü, bu durum karşısında heyecandan ve korkusundan ne yapacağını şaşırır. Koşarak köydekilere gördüklerini anlatır. Tüm köy halkı, bu iki askerin mezarında toplanır. Köyün büyükleri, askerlerin ellerinden silahlarını alıp defnetmek isterler. Lâkin askerler, bir türlü silahlarını vermezler. Sanki canlılarmış gibi, sımsıkı tutmaktadırlar.

Köylüler, jandarmaya haber verir. Jandarma komutanı, askerlerin elinden silahlarını almaya çalışır. Fakat şehitler, silahlarını vermezler. Durumu gören köylülerden birisi:

—Niksar'ın en büyük komutanını çağırın. Türk askeri silahından vazgeçmez, der.

Köylüler, bunun saçma olduğunu düşünerek yapmak istemezler. Ama ellerinden de pek bir şey gelmediğinden kabul etmek zorunda kalırlar.

Niksar'dan bir komutan gelir. Komutan, şehitlerin karşısına geçip:

—Asker! Silahları bırakın, der.

O an tüm köylü şaşkınlıktan donup kalır. Çünkü bu iki cansız beden, sarıldıkları silahlarını yavaşça bırakır. Köylüler tarafından askerlere iki mezar yapılır. Bu mezarlar, köy halkı tarafından kutsal günlerde hâlâ ziyaret edilmektedir.

276. SİNAN EFENDİ

Niksar'da, Melik Gazi Türbesi'nin çevresinde, Sinan Efendi diye anılan bir yatır bulunmaktadır.

Rivayet edilenlere göre Sinan Efendi, çok âlim bir kişiymiş. Bu âlim kişinin talebeleri varmış. Talebelerine ders okutur, onları yetiştirmiş. Sinan Efendi bir gün talebelerine:

—Derslerinize iyi çalışın, benim yolculuğum var, demiş. Talebeleri:

—Hocam nereye, diye sormuşlar. Sinan Efendi:

—Beni çağırıyorlar, demiş.

Üzgün bir bekleyişten sonra:

—Gelin de derslerimize devam edelim, demiş.

Sinan Efendi, bu sözlerin ardından vefat etmiş. Öğrencileri, vasiyetini dinleyip medreseye gelmeye devam etmişler. Üç gün olmadan Sinan Efendi de kalkmış öğrencilere ders vermiş. Ders bittikten sonra geri kabrine girmiş. Böyle, böyle, talebelerini yetiştirmeye devam etmiş.

277. SİNAN HOCA I

Amasya lilimze bağlı Gümüş kasabasında yaşamakta olan Sinan Hoca isimli bir şahsın başından geçen olaylardan ilki, şu şekilde anlatılmaktadır:

Rivayetlere göre; Gümüş kasabasından Mekke'ye hac için giden bir vatandaş; bütün görevlerini yapıp döneceği sırada Araplar tarafından soyulur, parasız kalır.

Orada zavallı, perişan bir hâlde bunu gören başka bir hacı adayı:

—Git, falanca camide Yusuf Hoca var, onu gorursun o sana gerekli yardımda bulunur, der. O da adamın dediği gibi sabah namazında Yusuf Hoca'nın yanına gider.

Hoca efendi namazı kıldırıktan sonra adam, hocaların cübbesine sarılarak bırakmaz. Hoca:

—Nedir senin derdin, hadi söyle bakalım, der. Adam:

—Ben Gümüş kasabasındanım, param çalındı. Memleketime dönemiyorum. Hocam, bana yardımda bulunun, der.

Hoca, cübbesini başına sarar. Gözünü açtığı zaman Gümüş'e bağlı Kargapınarı diye bir mevkiye varır. Orada cübbeyi kaldırdığı zaman, memleketine geldiğini görür. Yusuf Hoca, adama:

—Git, Sinan Hoca'ya Yusuf Hoca'nın Kargapınarı'na kadar geldiğini ve selamının olduğunu söyle, demiş.

Adam; Sinan Hoca'nın evine gelir, hoca efendi evinde ibadet yapmaktadır.

—Hoca efendi! Yusuf Hoca'nın size selamı var, dediği zaman adam büyük bir işi yapmış ki selam gönderiyor, diye düşünür Sinan Hoca.

278. SİNAN HOCA II

İkinci efsane de Gümüş kasabasından hacca giden bir vatandaş ile ilgilidir. Gümüş kasabasından hacca giden bir kişi, Yusuf Hoca tarafından karşılanır. Hacca giden kişi geri dönerken Yusuf Hoca, Sinan Hoca'ya iki tane seccadeyi hediye olarak gönderir.

Adam geldiği zaman; seccadenin birini evde bırakır, birini de hoca efendiye getirir. Hoca efendi bu durumu bildiği için hoş beşten sonra, seccade ikramı olurken seccadenin kaç tane olduğunu sorar. O da:

—Bir tane efendim falan, der. Sinan Hoca:

—Dur bakalım, gönderene soralım, diye duvara iki yumruk atar. Duvardan gelen ses:

—Seccade ikidir, Sinan Hoca, diye söyler.

Adam, pişman olur. Koşup evinden diğer seccadeyi de getirip hoca efendiye verir.

279. SİS DAĞI VE HALİL EVLİYA

Giresun ile Trabzon'un sınırında bulunan Sis Dağı'nın zirve noktasında, "Halil Tepesi" olarak bilinen bir tepe bulunmaktadır. Bu tepeye çıktığınızda, karşınıza kara taşlarla çevrilmiş bir evliya mezarlığı çıkar. Halil Evliya namındaki zat, burada medfundur.

Bu mezarlığa adı verilen Halil Evliya kimdir? Onun, bu çevrede anlatılan şöyle bir efsanesi vardır:

Rivayete göre; vaktiyle Halil Evliya, Kürtün ilçesi civarında yaşamaktadır. Yoldan geçerken birisinden ekmek ister. Malum, yolcudur ve açtır. Ekmek istediği adama, ekmek karşılığında çalışabileceğini söyler. Adam, ekmeği verir ve:

—Bir got (yörede 6 kg.lık ölçek) mısır al, şu karşiki tarlaya ek, der.

Tarla, yaklaşık 30–40 dönümdür. Halil Evliya, tarlayı yarım saat gibi bir zamanda ekip bitirir. Tarlanın başında, bir grup insanla oturur. Adam, bunların kim olduğunu anlayamaz. Bu insanlar oturmuş, birlikte kuzu kızartmışlar ve yemektedirler. Adam hayret eder. Kuru ekmek isteyen adam; biraz sonra oturmuş kuzu yiyor, hem de kısa zamanda tarlayı da bitirerek!..

Durumu fark eden Halil Evliya; bir kuzu budunu adamın kucağına atar, but yere düşer. Adam, hayretler içinde kalır.

—Sen burada benimle kal; birlikte yaşayalım. Üç tane de kızım var, beğendiğinle de evlen, der.

Evliya bakar; en büyük kız ile ikinci kız güzel.

—Bunlar, rahatlıkla kocaya varırlar. Üçüncü kız ise topal. Bu, kocaya varamaz, bununla evleneyim, diye düşünür ve üçüncü kız ile evlenir. Evlendikten sonra orada birlikte yaşamaya başlarlar. Evin yakınlarında su yoktur. Hanımı:

—Bir keramet göster de uzaktan su taşımaktan kurtulalım, yakında bir su bulalım, der.

Evliya; evin yakınında bir yere bastonunu vurur, yerden kol kalınlığında su fişkirir. Bu olaydan sonra herkes, ondan bir şeyler istemeye başlar.

Halil Evliya, halkın bu isteklerinden bıkar ve buradan ayrılmak zorunda kalır. Sis Dağı'nın çevresinde bir yere göç eder. Orada diğer evliyalarla, muhtemelen Kadirga'da yatan Kadir Evliya ile buluşur.

Halil Evliya, burada bir müddet yaşar ve vefat eder. Sonra da bugünkü yerine defnedilir. Kürtün yakınlarında o gün çıkan suyun ismi, günümüzde hâlâ “Evliya Suyu” olarak anılmaktadır. Bugün bu su, akmaya devam etmektedir.

280. SİVRİSİNEK

Elli, altmış yıl öncesine kadar Karadeniz'in sahil kesimlerinde yaşanmazmış. Aslında, asıl yaşanacak yer ve rahat edilecek yer sahillerdir. Fakat sivrisinek insanlara hayatı zehir eder, bu güzellikleri tatmalarına engel olurmuş. Sivrisineğin sebep olduğu sıtma hastalığı, her tarafı kasıp kavururmuş.

Sivrisinek, insanları bu kadar zor duruma düşürür de övünmeden durur mu? Her önüne gelene:

—Benim yenemeyeceğim hiçbir varlık yoktur. Her ne ile uğraşsam ocağını söndürürüm. Benim önümde kimse duramaz, gibi haddini aşan laflar eder.

Durum ortadadır. Ona kimse, hiçbir varlık karşı gelmez. Kimse karşısına geçemeyince, konuşmasının şiddetini daha da artırır.

Bir gün rüzgâr buna dayanamaz:

—Bire sivrisinek, otur oturduğun yerde, haddini bil, der.

Sivrisinek buna öfkelenir, delirir, köpürür. Rüzgâra:

—Madem kendine güveniyorsun, hadi gücünü görelim, der.

Rüzgâr yine sakın sakın:

—Etme, eyleme, insanları rahat bırak, kapışmayalım, der.

Sivrisinek, bir kere ortaya çıkmıştır. Geri durmaz.

Bunun üzerine rüzgâr, yavaş yavaş esmeye başlar. Sivrisinek dayanmaya çalışır. Fakat iddialı konuşmalar yapmaktan yine geri durmaz. Rüzgâr iyice şiddetlenir. Sivrisinek bakar ki durum kötü, bir evin çatısına sığınır. Rüzgâr estikçe, burada bile durmakta zorlanır. Rüzgâr, buna yine kıyamaz:

—İnsanlara ve diğer yaratılmışlara zarar vermeyeceğine söz verisen senin yakarı bırakırım. Aksi hâlde, daha da şiddetleneceğim, der.

Sivrisinek, hata yaptığını anlar. Söz verip mücadeleden vazgeçer.

Yörede, insanların sahil kesiminde rahat yaşamaya başlaması, işte bu olaya bağlanır. Sivrisineğin bu sözünden sonra insanlar artık sıtma hastalığına yakalanmazlar. Deniz kenarlarına evler yapmaya, deniz havasının tadını çıkarmaya başlarlar.

281. SOLUCANLARIN GÖZÜNÜN KÖR OLMASI

Anlatılanlara göre; pek çok hayvanın olduğu gibi, eskiden solucanların da gozu varmış. Diğer canlılar gibi nereye gittiğini, nereye gitmesi gerektiğini gözlerinin yardımıyla daha iyi biliyormuş. Dahası, dünyanın güzelliklerini ve çirkinliklerini o da seyrediyor, her şeyden bir ders alıyormuş.

Durum bu hâldeyken hayvanlar âlemi, bir konuyu görüşmek üzere toplantı yapar. Herkes fikrini söyler. Tartışır, sonunu tatlıya bağlarlar. Toplantı bitmeden önce hayvanların biri söz alıp bir konuda daha konuşmak ister. Kendisine izin verilir.

Kendisine söz hakkı verilen hayvan; birkaç gün önce kıyametin kopacağını, her şeyin yok olacağını duymuştur. Bu konuyu gündeme getirir. Öyle bir anlatır ki bütün hayvanlar korkar.

Bu arada solucan daha fazla korkar. Bu olacakları görmemek için kendi elleriyle gözlerini kör eder. O günden sonra bütün solucanlar kör olur.

282. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI I

Anlatılanlara göre Yunus Peygamber, değirmeni icat edip kaliteli un elde etmeyi başarır. Fakat eliyle sürekli değirmen taşının deliğine mısır / buğday

* **çakçak:** [çakçak, çakıldak, garganak, takılacak] Tanelerin değirmen taşına düzenli akmasını sağlayan tahta araç. üst taşın hareketine bağlı olarak takılacak sayesinde alt tekne sallanır. alt tekne sallandıkça zahire yavaş yavaş kayar ve üst taşın ortasında bulunan deliğe düşer.

koymaktan yorulur. Düşünüp taşınır. Fakat bir kolayını bulamaz. Konuyu, komşularıyla tartışır. Hiç kimse yeni bir şey söyleyemez. Hazret-i Yunus, bir gün yolda şeytana rastlar:

—Sana bir işimiz düştü, sen bilirsin. Biz değirmeni icat ettik, fakat ona mısırı elimizle akıtmak zorunda kalıyoruz. Bu da çok yorucu. Bize bir yol göster, der.

Şeytan düşünür:

—Size bir çakçak / garganak lâzım, der. Çakçak / garganağı, nasıl çalıştıracaklarını tarif eder. Hazret-i Yunus, hemen değirmene gider. Şeytanın tarif ettiği gibi yapar. Bu çakçak sayesinde mısır, değirmen taşına kendiliğinden düşmeye başlar. İnsanların işi de kolaylaşır.

283. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI II

Bir başka kaynak şahsa göre, “çakçak / garganak”ın şeytan tarafından icadı şu şekilde olmuştur:

İnsanlar değirmende mısırı / buğdayı, taşla elleriyle koymaktaymış. Bu hem tehlikeli hem de yorucuymuş. Tehlikeli ve yorucu olduğu için insanlar, mısırı / buğdayı koyma işini nöbetleşe yapmaktaymış.

Bir gün şeytan gelmiş, değneğini taşın üzerine bırakmış. Taş döndükçe değnek sallanmaktaymış. Orada bulunan biri:

—Bu şeytan bize bir şey söylemek istedi, demiş.

Şeytan gittikten sonra, bir değnek de o almış. Bir ucunu tekneye, bir ucunu taşın üzerine bırakmış. Bakmış ki taş döndükçe değnek titriyor, bu titreşim tekneyi sallıyor. Bu hareket, teknedeki mısırları tek tek düşürüyor. Bu şekilde çakıldak icat edilmiş.

Böylece değirmen, Yunus Peygamber; çakçak / garganak ise şeytan tarafından icat edilmiş olur.

284. SU DEĞİRMENİNDEKİ “ÇAKÇAK”IN İCADI III

Bu efsanelerin biraz farklı bir biçimi; Trabzon’un batısında, Ordu’da derlenmiştir.

Anlatılanlara göre, eskiden değirmenlerin üst ve alt tekneleri ile çakçak / garganak / takılacak yokmuş. İnsanlar, tahılı taşın deliğine elleriyle az az koyarlarmış. O zamanlarda geceleri, değirmenlerde cinler oynarmış. Davul dövüp zurna öttürürlermiş.

Gecenin birinde bir kişi, mısır / buğday öğütmek için değirmene gitmiş. Tahılı tekneye koymuş ve öğütmeye başlamış. O sırada cinler değirmene gelmişler. Adam korkmuş ve değirmenin bir köşesine saklanmış. Cinler; davul

çalıp zurna öttürmeye, oynamaya başlamışlar. Oynarlarken kendi aralarında şöyle konuşuyorlarmış:

—Şu insanoğullarında hiç akıl yok. Değirmene gelip mısırları taşa elleriyle koyuyorlar. Kendilerine eziyet ediyorlar. Şu taşın üzerine üst tekne ve alt tekne yapıp çakçak / garganak / takılacak bağlasalar, mısırı üst tekneye koysalar, o kendi kendine öğünür, demişler.

Saklanan adam; sabah olunca köye gelmiş, durumu köylülere anlatmış. Köylüler, hep beraber değirmene gitmişler. Cinlerin dediklerini yapmışlar. Böylece bugünkü değirmen ortaya çıkmış.

Hatay-Erzin'den Mehmet Özmen'in derlediği bu iki efsaneye benzeyen bir değirmen efsanesi, en az yukarıda anlatılanlar kadar ilgi çekicidir:

“Değirmenlerin piri olan Yunus Peygamber; değirmeni icat eder, kurar, fakat buğdayı değirmenin boğazına bir türlü akıtamaz. Bu sırada, değirmene şeytan gelir. Yunus Peygamber'e dönerek, 'Eğer beni değirmene ortak edersen, çömlekten değirmenin boğazına buğdayın dökülmesini sağlarım.' der. Yunus Peygamber buna razı olmaz. Şeytan üçte bir, dörtte bir ortaklığa razı olur, fakat Yunus Peygamber'i bir türlü razı edemez. Umudunu kesen şeytan, çıkıp giderken Yunus Peygamber'e döner ve 'Bir şartım daha var, eğer buğdayını eksik söyleyenin fazlasını -eksik söylediği miktarda buğdayını- bana verirsen buğdayı, çömlekten değirmenin boğazına dökürürüm.' der. İşin içinde hile olduğu, şeytan da hileli işlerle uğraştığı için Yunus Peygamber, bu teklifi kabul eder. Bunun üzerine şeytan gelir, değirmen taşının üzerine çıkar; bir elini çömleğin üzerine, diğer elini dıştaki tahtanın üzerine, ayaklarını da değirmen taşının üzerine koyar. Şeytan bu durumda iken dönen değirmen taşı; şeytanı, şeytan da çömleği titretir. Böylece; titreyen çömlekten, değirmenin boğazına, düzenli olarak buğday dökülmeye başlar”⁵¹.

285. SU DEĞİRMENİNİN İCADI

Rivayete göre; değirmenler icat edilmeden önce insanlar, buğdayı düz bir taşın üzerine sererler, ellerine ağaçtan veya taştan yapılmış tokmaklar alırlar, bu tokmakları buğdayın üzerine vurarak ezerler, unu böyle elde ederlermiş. Fakat bu çok yorucu oluyormuş. Ayrıca elde edilen un da kaliteli değilmiş.

Durum böyle iken bir gün Hazret-i Yunus bir köyden geçmektedir. Bakar ki adamın biri eline bir taş almış, buğdayların üzerine vuruyor. Yorulan adam, kan ter içerisinde.

Hazret-i Yusuf, ne yaptığını sorar. Adam, buğdayı ezerek çorbalık ve un yaptığını söyler. Arkasından da bu işin çok zahmetli olduğunu ve bir ekmeklik buğdayın un hâline getirilmesinin saatlerce zaman aldığını ekler. Hazret-i

⁵¹ Mehmet Özmen "Hatay-Erzin'de ve Genel Olarak Anadolu'da Değirmen ve Değirmencilikle İlgili Kelimeler", *Erdem*, S. 14, Ankara 1990, 470-471.

Yunus'a bu dert olur. Günlerce düşünür. Sonra sürtünen taşların daha kolay un yapacağı aklına gelir. Deneyip bakar. İyi sonuç alır.

Hazret-i Yusuf, bu buluşunu gelip köylüye anlatır. Köylülerle bir değirmen yaparlar. Elleriyle taşın içine mısırları / buğdayı koyarlar. Mısır, iki taşın arasında un olur. Böylece, değirmen icat edilmiş olur.

286. SULTAN MURAT SUYU

Fatih Sultan Mehmet, Trabzon'u almak üzere ordusuyla şehre doğru ilerlemektedir. Livera (Yazlık) köyüne geldiklerinde çok susamıştır. Güzel bir kızın kovalarını doldurduğu çeşmeye yaklaşarak su ister.

Kız, maşrapasını doldurup Fatih'in yanına gelince suyu yere döker ve bu hareketi üç defa tekrarlar. Dördüncü kere doldurduğu suyu, Fatih'e uzatır.

Fatih, suyu içtikten sonra kıza davranışının sebebini sorar. Kız:

—Sultanım hava çok sıcak, terlemişsinizdir. Bu su da çok soğuktur. Terliyken içip hastalanmayasın diye öyle yaptım, diye cevap verir.

Bundan çok hoşlanan Fatih, güzel kıza bağışta bulunur.

Aynı efsane; Sultan IV. Murat için de anlatıldığından dolayı bu suya, "Sultan Murat Suyu" denilmektedir.

287. SULUSARAY

Rivayete göre; çok eskiden Yozgatlı bir hükümdarın kızı, hastalığa yakalanır. Hükümdarın getirtmediği tabip kalmaz fakat hiçbir tabip, kızın bu hastalığına çare bulamaz. Hastalıktan dolayı bütün ev halkı üzülür, perişan olur.

Artık tahammül edecek güçleri de kalmaz. Kız ne iyileşir ne de ölür. Hükümdar artık dayanamaz, yardımcılarına:

—Gidin, bana hiç tanımadığım tövbesiz birini getirin, der.

Yardımcıları, yabancı birini getirir. Hükümdar:

—Sana istediğin kadar altın vereceğim. Karşılığında, hasta kızımı götürüp bir dağ başında yaratana teslim edeceksin, der.

Yabancı önce şaşırır, hediyelelere dayanamadığı için sonra kabul eder.

Yabancı, kızı alır ve Tokat'ın Sulusaray ilçesindeki bir tepeye bırakır. Kızı öldürmez. Yanına biraz ekmek ve biraz su bırakır. Birkaç gün geçip kızın yiyeceği içeceği bitince, kız aranmaya başlar.

Aşağı yukarı ararken bir sıcak suya rastlar. Kız, bu suyu içmeye başlar. Sonra da suyla yıkanır. Kız; bu suyu içip yıkandıktan sonra, kendini çok iyi hissetmeye başlar. Kız, burada kaldığı sürece sıcak su ile yıkanır ve sonunda iyileşir.

İyileşince hemen ailesinin yanına gitmeyi ister ve bir kervana rastlar. Kervandakilere başına gelenleri anlatır. Sonra da gitmek istediği yeri söyler. Hep birlikte yola koyulurlar.

Babası, kızını görünce gözlerine inanamaz ve çok sevinir:

—Anlat kızım, bu nasıl oldu, diye sorar. Kız, her şeyi tek tek anlatır ve hükümdar, hemen Sulusaray’da bir bina yapılmasını ve hastaların burada tedavi olmasını ister.

288. SÜLEYMAN EFENDİ

Sevdeş, yeni ismiyle Kardeşler köyü, Ordu iline bağlı Ulubey ilçesinin tarihî köylerinden biridir. Burası bir ara bucak merkezi olmuş, çevre buradan idare edilmiştir.

Rivayete göre, vaktiyle bu köye Orta Asya’dan bir aile gelir. Medrese açıp insanları eğitirler. Müderrislik, babadan oğula geçer. Bir gün sıra Süleyman Efendi’ye gelir.

Süleyman Efendi, dinî ilimlerde çok derin âlimdir. Babasından icazet aldıktan sonra bir ara İstanbul’a gider, burada uzun süre medrese tahsili görür ve ikinci icazeti alarak memleketine geri döner.

Müdderrislik yaptığı yıllarda, Süleyman Efendi’nin hatırlı bir misafiri gelir. Yörenin geleneklerindendir. Gelen misafire yemek verilecektir. Bakar ki evde ne ekmek var ne de un. Ne yapacağını şaşırır.

Namaz vakti geldiği için misafir namaza durur. Süleyman Efendi; hemen biraz mısır yüklenir, koşarak Bahaeddin Değirmeni’ne iner. Değirmene indiğinde, sırada pek çok adamın beklediğini görür. Burada bulunanlara, önceliği almak için teklifte bulunmaktan da utanır. Diğer taraftan misafire rezil olmak korkusu da vardır. Şaşırıp kalır.

Bu şaşkınlık fazla sürmez. Dışarı çıkar. Bir dua eder. Değirmen durur. Değirmenci ve orada bulunanlar, değirmenin arızasını araştırırlar. Fakat her şey normaldir.

Değirmende bulunan yaşlı bir kişi, durumu anlar, “Arızanın fazla araştırılmasına gerek yok, biz zahiremizi çıkaralım. Süleyman Efendi’nin zahiresini koyalım. Değirmen o zaman çalışır.” der.

Hemen tekneden zahireyi çıkarırlar. Süleyman Efendi’nin zahiresini koyarlar. Değirmen çalışmaya başlar. Süleyman Efendi de misafirine mahcup olmaktan kurtulur.

289. SÜT OLUK

Bu efsanemiz, Sivas'ın Yıldızeli ilçesi ile Yozgat'a bağlı Akdağmadeni ilçesi arasındaki Çakraz Dağı eteklerinde yaşayanlar tarafından anlatılmaktadır.

Rivayete göre, Çakraz Dağı'nın eteklerinde bulunan ve şu anda "Süt Oluk" denilen dere, ilkbaharın başlarında süt renginde akmaktadır.

Yöre halkının anlattığına göre; eskiden bir çoban, bir kızı severmiş. Kız uğruna nameler okurmuş. Kız da çobanı severmiş. Aşkları, saf ve temizmiş. Bütün tabiat, bu aşka büyük bir saygı duymuş.

Çoban her gün kızla buluşmak için dereye gelir ve kıza kaval çalıp nameler okurmuş. Bu büyük sevgi karşısında keçiler de sütlerini dereye akıtır ve derenin suyunu süt gibi bembeyaz ederlermiş.

O günden bu güne, çobanın ve sevdiği kızın saf aşkları uğruna keçilerin bahar ayında sütlerini bu dereye akıttıklarına inanılır. Bu sebepten dolayı bahsedilen dereye, "*Süt Oluk*" adı verilmiştir. Ayrıca Süt Oluk Deresi'nin suyunun şifalı olduğuna inanıldığından yöre halkı, bahar ayında bu dereye yakanmaktadır.

290. SÜT PINARI

Zara'nın doğusunda, Baharşeyh köyünde, etrafı muntazam bir şekilde taşlarla örülmüş bir çeşme vardır. Eskiden, bu çeşmeden her cuma akşamı süt aktığı rivayet edilir.

Bugün suyun normal akması, insanların yoldan çıkmasına yorumlanır. Fakat yine de cuma akşamları akan suyun, ana sütü yaramayan bebeklere iyi geldiğine inanılır.

Yörede, Süt Pınarı ile ilgili olarak ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda eşkıyalar, burada çocuklu bir kadını öldürmüşler. Bu mübarek kadın ölürken, çocuğunun yaşaması için Tanrı'ya dua eder. Kadın ölür, eşkıyalar gider. O anda, çocuğun yanından süt akmaya başlar. Bu sütle o çocuk büyür, eşkıyalardan öcünü alır.

O gün bu gündür, ana sütü yaramayan zayıf ve çelimsiz küçük çocukları oraya götürerek, cuma akşamı akan sudan içirirler ve şifa ararlar.

291. SÜT TAŞMASI

Eskiden her şeyin bir bereketi, bir kıymeti varmış. Her şey bol imiş. O devirlerde insanlar daha kolay geçinirler, daha kolay beslenirlermiş. Yani gül gibi geçinip giderlermiş.

İşte bu zamanlarda süt, kaynayıp kabardığı zaman bir daha geri inmezmiş. Ateşten indirildiği zaman ne durumdaysa öylece kalırmış.

Günlerden bir gün kadının biri, inekleri ve koyunları sağlar. Süzdükten sonra sütü ateşe koyar. Süt kaynamakta iken ev içerisindeki başka işleriyle meşgul olur.

Biraz zaman geçtikten sonra kadın, ateşte sütün kaynamakta olduğunu unutur. Bir ara ateşten yanık kokuları gelmeye başlar. Sütün taşıdığını fark eder. Hemen hatırlayıp koşar. Süt daha fazla taşmasın diye, tencerenin içine tükürür. Süt hemen eski hâlini alır.

O günden sonra süt kabırır, ateşten alındıktan sonra da eski hâline inmeye başlar.

292. ŞAHİN KAYALARI

Sivas Sıcak Çermik ve Kalın köyü civarında, Kalın köyü sınırları içinde bir mağara vardır. Bu mağaraya çıkmak için bir asma köprü kullanılmaktadır.

Anlatılanlara göre; vaktiyle burada yaşayan Ermeniler, çevre köylerde yaşayan Türklere büyük zulüm yapar, mallarını gasp eder, mahsullerini hayvanlara otlatır, yalnız dolaşan Türkleri yakalayıp işkence yaparmış.

Ermenilere yakın bir Türk köyünde, Şahin diye bir gencin ailesi tarlaya çalışmaya gider. Tarla, Ermenilerin sınırına yakındır. O gün çevrede Türk olarak sadece onlar vardır. Bunları yalnız gören Ermeniler, etraflarını sarar. Şahin'in babasını, annesini ve küçük kardeşini işkence yaparak öldürürler. Daha sonra cesetlerini yakarlar.

Bunun üzerine Şahin, intikam almaya karar verir ve dağlara çıkar. Civardaki Ermenilere korku düşer. Onları sindirmeyi başarır. Birçok kahramanlıklar yapar, civardaki Türkler huzura kavuşur. Şahin, kayalıktaki kilise civarını kendisine mesken tutar.

Şahin, bir gün kayalıklarda namaz kılarken Ermeniler etrafını çevirirler. Şahin, kayalıklardan atlasa parça parça olacak. Ermenilerle savaşmaya karar verir. O esnada, büyük kayalıkta bir delik açılır. Şahin deliğe girer. O deliğe girdikçe delik genişler. Daha ileride delik, birçok kollara ayrılır ve uçurumun yüzünden dışarı çıkar. Ermeniler, Şahin'i bulamazlar. Şahin kurtulur.

293. ŞEHİDİN SİLAHI

Anlatılanlara göre; Trabzon ilimize bağlı Düzköy ilçesinin yaylasında çobanlar, vaktiyle bir mezar bulurlar. Mezarda kimin yattığını merak edip kıyısından köşesinden eşerler. Bir de bakarlar ki ölünün üzerinde asker elbisesi var. Ceset de hiç çürümemiş, daha yeni ölmüş gibi durmakta. Biraz daha eşince bakarlar ki askerin elinde silahı da durmaktadır.

Halk ürperir. Dualar ederler. Daha sonra ona daha iyi bir mezar kazarlar. Elinden de silahını almak isterler. Fakat asker, tüfeğini vermez. Köylüler, hep

birlikte toplanırlar. Yirmi kişi olurlar. Hep beraber zorlarlar. Asker, silahını yine vermez.

Köylüler anlar ki bu bir şehittir. Silahını da asla alabilmek mümkün değildir. Mezarını tekrar kazarlar, baş ve ayak taşları dikerler. Şehit askeri ebedi uykusunda, silahıyla birlikte rahat bırakırlar.

294. ŞEHİT ASKER

Rivayetlere göre; Hekimhan-Sivas arasında, vaktiyle bir uçak düşer. İçinde bulunan altı subay da şehit olur. Beşinin ailesi gelerek çocuklarının naaşlarını götürür. Yunus isimli şehidi ise alan olmaz.

Fatma adında Ankaralı bir kadının, bundan altı sene önce, yani 2001 yılında Yunus isimli şehit rüyasına girer. Şehit, rüyada bu kadına der ki:

—Abla, ben şehit oldum. Kangal'da yatmaktayım. Gel, benim mezarımı yaptır.

Kadın, önceleri rüyaya pek itibar etmez. Ertesi sene bu rüyayı tekrar görür. Bunun üzerine sabah kalkar kalkmaz, otobüse binip hemen Kangal'a gelir. Üç gün mezarlığın içinde dolaşır. Bu durum bekçinin dikkatini çeker. Bekçi, kadının yanına gidereke sorar:

—Size nasıl yardımcı olabilirim?

Kadın da herhangi bir yardıma ihtiyacı olmadığını belirtir. Mezarlığın içerisinde gezinerek o şehidin yattığı yeri bulur. Bulduğu mezara kapanır ve ağlamaklı bir sesle der ki:

—Bundan üç sene önce rüyama girdin, ben sana pek inanmadım. Şimdi ise senin mezarını yaptırmaya geldim, der.

Daha sonra şehidin mezarını yaptırır.

295. ŞEHİT MUSA

Niksar'a bağlı Bayraktepe köyü, Niksar-Tokat karayolu üzerindedir. Bu köyün mezarlığında, Musa adlı bir şehidin yattığına inanılmaktadır.

Rivayete göre Şehit Musa, her sabah ezan vaktinden önce abdest almak için köyün girişindeki çeşmeye iner ve tekrar mezarına geri döner.

Bir gün bu köyde bir düğün olur. Köyün geleneklerine göre; kına gecesinde erkekler, sabah tanyeri ağarmadan damadı köyün hamamına götürürler; sonra eğlenerek, oynaya oynaya eve dönerlermiş.

Düğün alayı köyün çeşmesine doğru geldiğinde, yatırın abdest almak için suya indiğini görürler. Köy halkı üst kısmı kırmızı, altı yeşil renkte olan elbiseli şehidin, çeşmenin yanından uzaklaştığını görünce ürkererek eğlenceye ara verirler.

Tam bu sırada; on altı yaşlarında olan Sait, elindeki tüfekle yatırı vurmak ister. Ancak tüfek elinden düşer. Genç tekrar dener, fakat tüfek birdenbire elinden yine düşer.

Ertesi gün, gencin tüfeği tuttuğu kolu uyuşur. Kol felç olur. Bunun üzerine gencin ailesi, onu köyün büyüklerine götürürler ve durumu anlatırlar. Köy halkı, Sait'i de yanlarına alarak türbeye giderler ve türbede dua ederler. Bu duadan sonra Sait'in kolu düzelir. O günden sonra, mezarın bulunduğu kısım kutsal sayılır ve bayramlarda ziyaret edilir.

296. ŞERAH GÖLÜ

Milletimizin efsanelerle süslediği vatan coğrafyasının bir parçası da Trabzon ilimizin Çaykara ilçesine bağlı Şerah kasabasıdır. Bu kasaba da çok önemli bir efsaneye konu olmuştur.

Oftan Karadeniz'e dökülen Solaklı deresinin doğu kolu kenarında ve sahilden elli kilometre içeride bulunan Şerah kasabasının eteğinde, bir göl bulunmaktadır. Bu göl; iki tarafı çam ağaçlarıyla kaplı, dağlarla çevrili olan bir set gölüdür. Denizden elli kilometre içeride, küçük bir dere üzerindedir. Sık çam ormanlarının kapladığı dağlarla iki yandan kucaklanan bu gölün oluşumu, aşağıda vereceğimiz efsane metninde olduğu gibi izah edilmektedir:

Rivayete göre; yakın bir köyde, Mayıs ayında bir cadı kadın yaşarmış. Bu kadının da koyunları ve kuzuları varmış. Mart ayının otuz günü dolmuş, bahar gelmiştir. Mayıs Kadın:

—Mart gözüne parmağım, divdiv eder oğlağım, diyerek yaylaya gitmek üzere koyunlarını, kuzularını önüne katar. Yayığını ve kazanını da sırtına alarak yola koyulur.

O vakitlerde mart ve şubat aylarının ikisi de otuz gün imiş. Mart ayı çıktı diye, “Mart gözüne parmağım” diyen Mayıs Kadın’a kızan mart ayı, şubat ayına giderek:

—Aman kardeş, canım kardeş, şubat kardeş! Bana bir gün verir misin, der.

Şubat kardeş de onu kırmaz, mart ayına bir gün verir. Artık ondan sonra şubat ayı yirmi dokuz, mart ise otuz bir gün olur.

Bir gün alan mart ayı; hemen öyle bir kasırğa, bir fırtına koparır ki yer yerinden oynar. O anda yaylaya gitmek için yolda olan Mayıs Kadın, fırtınaya tutulur. Bütün koyunları, kuzuları, yayığı ve kendisi de orada soğuktan donarak taş olur. Kazanı ise oradan Şerah'a yuvarlanır. Ondan sonra yağın yağmur suları ile kazan dolarak büyük bir göl olur. Daha sonra bu göle, “Şerah Gölü” denir.

Bu meselenin doğruluğu söylenir. Kazanın göl olduğu kesin olarak bilinmiyor, ama Mayıs Kadın'ın koyunlarını, kuzularını, yayığını ve kendisini orada taş olarak görmek mümkündür.

297. ŞEYH ABDULLAH I

Şeyh Abdullah, Ordu ili ve yöresinin ilk fatihlerindendir. Fethetmenin yanı sıra, bölgeyi vatan yapmada büyük emeği geçmiş gönül erlerindendir.

Gelip yerleşmesinden beri yaklaşık beş yüzyıl geçmesine rağmen hakkında söylenenler, yerleştiği köy ve çevresinde hâlâ tazeliğini korumaktadır.

Yaptırdığı su değirmeni, hâlâ aynı yerde dönmekte ve insanların temel ihtiyaçlarından olan ekmeğin hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca hasta olanlar için bir himmet dileme yeridir. Keşkek kazanları ise nesilden nesile intikal etmiş, geçtiğimiz yıllarda kaybolmuştur. Mescidi de yakın zamanlarda yıkılmış. Yaptırdıkları, zamanın acımasızlığına boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Şeyh Abdullah Hazretleri hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Rivayetlere göre Fatih Sultan Mehmed, Trabzon seferine çıkmış ve burayı kuşatmıştır. Kuşatma devam etmektedir. Kuşatma, günlerce sürdüğü için askerlerin savaş malzemeleri ve yiyeceği azalmıştır. Sultan, Sivas'a ferman gönderip yiyecek ve silah ister. İstekleri hemen hazırlanır, develere yüklenir ve gönderilir.

Birkaç gün içerisinde develer, Şeyhler köyüne ulaşır. Burada bir talihsizlik olur. Develerden birinin ayağı kayar, yuvarlanarak dereye kadar gider. Görevliler uzun süre deveyi kaldırmaya uğraşırlar, fakat başaramazlar.

Şeyh Abdullah, yakın bir yerde sürülerini otlatmaktadır. Kalabalığı görür ve durumu anlar. Koşarak olay yerine gelir. Hemen dereye iner. Deveye:

—Ya mübarek, kalk. Askerler yiyecek bekliyor, der.

Deve; bunu duyar duymaz hemen yerinden fırlar, olağanüstü bir gayret göstererek yürür ve yola çıkar.

Kervanın yanında bulunan paşa, bu duruma şaşırıp kalır. Teşekkür edip gider. Fatih Sultan Mehmed'e ulaştığında, durumu ona anlatır. Sultan Mehmed, hemen bir ferman yazıp o köyü ve çevre köyleri, Şeyh Abdullah'a bağışlar.

298. ŞEYH ABDULLAH II

Şeyh Abdullah, üç oğlu ve çevresiyle birlikte gelip Ordu ili, Ulubey ilçesine bağlı bugünkü Şeyhler köyüne yerleşmiştir. Fakat köy kıraç hâldedir. Yani hiçbir şey yoktur. Bir yandan ev, ağıl, çeşme inşa edilmesi; bir yandan da tarlaların işlenmesi ve kış için hazırlıklarının yapılması gerekmektedir. Çalışabilen insan az olduğu için bunların hazırlanmasında büyük sıkıntılar çekilmektedir.

Temel ihtiyaçları karşılamada zorluk çeken Şeyh Abdullah'ın başka bir sıkıntısı daha vardır: Cami yapmak. Fakat bu düşüncesinden, zaten çok yorulan çevresine bahsetmez. Çok çalıştıkları için onları tekrar yormak istemez.

Şeyh Abdullah, gece geç vakitlere kadar çocuklarıyla tarlada, bahçede çalışır. Onlar uyuduktan sonra ormana gider, keresteleri hazırlar, bir yere biriktirir. Sabahları gelir, diğer işlerini takip eder. Bu durumdan kimseye söz etmez.

Kereste hazırlama işi bittikten sonra sıra taşımaya gelir. Cami yapılacak yer ile ormanın arası uzaktır.

Köyün içinde bir yerde, keresteyi biriktirmeye başlar. Her günün sabahında biraz daha çoğalmaktadır.

Oğullarından biri, durumu fark eder. Fakat kimseye söylemeden takip etmeye başlar. Bir gece uyumaz, kerestelerin biriktirildiği yerin yakınlarında saklanır. Gece yarısı geçtikten biraz sonra bir de bakar ki bir gürültü ile bir grup gelmektedir. Bu, ağaç taşıyan geyik sürüsünden başka bir şey değildir. Şeyh Abdullah; en önde bir ağaç omuzlamış, onun arkasından da ağaç çeken geyikler gelmektedir.

Oğlu, görünmeden eve gider. Durumdan kimseye bahsetmez. Ağaçların tamamı biriktirildikten sonra Şeyh Abdullah, çocuklarından cami yapımı için yardım ister. Toplanıp camiye yaparlar.

Yapılan cami, kırk yıl öncesine kadar durmakta imiş. Aradan çok uzun zaman geçmesine rağmen ağaçların çürümemesinin sebebi ise ağaçlarının kerametli geyikler tarafından taşınması imiş.

299. ŞEYH ABULLAH III

Şeyh Abdullah Hazretleri, bir cami yaptırmak ister. Caminin yerini belirlemek için köylüleri toplar ve onlara danışır. Köylünün büyük bir bölümü, Şeyh Abdullah'la aynı fikirdedir. Caminin Akoluk, Refahiye, Şeyhler, Elmaçukur köylerinin birleştiği, her köyden insanların gelebileceği yere yapılmasını isterler.

Köyde yaşayan Çöteliler sülalesi, buna itiraz eder. Caminin Şeyhler köyünün orta yerindeki mezarlığa, kendi evlerine yakın bir yere yapılmasını isterler:

—Başka köyden insanlarla bir yerde namaz kılmak istemiyoruz. Camiyi kendi köyümüze yapalım, derler.

Orada bulunan herkes, bunları ikna etmeye çalışır. Fakat onlar kabul etmez. Sonunda, çoğunluğun aldığı kararı uygulamaya karar verirler.

Şeyh Abdullah, caminin ağaçlarını belirlenen yere taşımaya başlar. Diğer köylüler de ona yardım eder. Malzemeler hazırlanır.

Bir gece Çöteliler, ağaçları köyün orta yerine taşırlar. Şeyh Abdullah Hazretleri sabah bakar ki ağaçlar köyün orta yerine taşınmış. Onların onurunu kırmamak için bir şey demez, geceyi bekler. Gece geyiklerle ağaçları eski yerine taşımaya başlar. Onlar da boş durmaz. Geyikleri korkutup kaçırlar. Buna çok öfkelenen Şeyh:

—Nırgınız (ırkınız, soyunuz) batsın, der.

Şeyh Abdullah'ın bu bedduası kabul olur ve o gece bu sülâleden kırk gelin ölür. Bu yüzden o bölgenin ismi, "*Kırk Gelin Mezarlığı*" kalır.

300. ŞEYH ABDULLAH IV

Şeyh Abdullah, zamanında yaşadığı köy olan Ulubey ilçesine bağlı Şeyhler köyünde, bir su değirmeni yaptırmış. Bu değirmen, zaman içerisinde birkaç kez yıkılır. Fakat köylüler tarafından aynı yerine yeniden inşa edilir. Değirmende bulunan değirmen teknesi ve unluk, rivayete göre bizzat Şeyh Abdullah'ın yapması imiş.

Bu değirmende yapılan herhangi bir haksızlık kötü biter. Kötülük yapan, mutlaka karşılığını görür.

Rivayetlere göre; yaklaşık yirmi, otuz sene önce değirmene çevre köylerden bir kişi gelir. Bu köylü zorbadır. Hakkına razı olmaz, gücü yettiği herkese zulüm etmektedir. Değirmene geldiğinde, sıranın kimde olduğunu sormadan getirdiği mısırı hemen değirmen teknesine çıkarır.

Sırada bulunanlar; bu adamdan korktukları için içlerinden ah ederler, fakat bir şey söyleyemezler. O, büyük bir kibirle mısırı tekneye döker ve değirmenciye:

—Bunu öğüt ve un haline getir, der.

Değirmenci, sesini çıkaramaz.

Mısır, un hâline gelmeye başlar. Fakat bembeyaz mısırdan, kıpkırmızı kan renginde un çıkmaktadır. Bu durumu gören herkes şaşırır.

Zorbalıkla mısırı tekneye döken adam, hemen değirmenin ayağını kaldırır ve taşın dönmesini durdurur. Özür dileyip mısırını geri çuvala doldurur.

Mısır geri doldurulduktan sonra, sırada olan kişinin mısırı öğütülür. Hemen unun rengi de normale döner.

301. ŞEYH AHMET

Zile'nin Kepez köyünün üst tarafında, bir koruluk vardır. Söylentiye göre, o korulukta yaşayan bir ermiş varmış. Adı, Şeyh Ahmet imiş. Şeyh Ahmet; doğayı sever, ağaçları korur; o koruluğa sahip çıkarmış.

Şeyh Ahmet; yaş ağaç kesilmesine, koruluktan bir çöp bile alınmasına çok kızarmış.

Bir gün Şeyh Ahmet, Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. Artık koruluğu sahipsiz sanan birkaç köylü, kışın yakmak için odun kesmeye gitmiş. Odunları kesmişler, yiyip içmişler, orada birkaç gece kalmışlar. "Aman etmeyin eylemeyin!" diyenleri hiç dinlememişler.

Artık korulukta işleri bitmiş, odunları yığmışlar. Köylülerin bir kısmı önceden köye dönmüş. Diğerleri yoldaymış.

Akşam olmuş. Bütün köy uyurken koruluktan gelen odunlar, odunları kesen köylünün evini tutuşturmuş. Bu olaydan sonra anlaşılmış ki Şeyh Ahmet hâlâ orayı koruyor.

302. ŞEYH HASAN ABDAL

Yaylapınar köyü, Refahiye ilçe merkezine bağlı olup ilçe merkezinden 30 km uzaklıktadır. Anlatılan efsaneye göre; vaktiyle Refahiye'nin Yaylapınar köyünde, Şeyh Abdal adında bir zat yaşarmış. Bu zat çok fakir olup geçimini çok zor sağlar, buna rağmen elinde ne var ne yok fakirlere dağıtırmış.

Şeyh Abdal, bir gün köyde bulunan değirmene öğütmek üzere bir miktar buğday götürür. Değirmenci, buğdayın az olduğunu söyleyerek öğütmek istemez. Bu durum Şeyh Hasan Abdal'ın canını sıkar. Bunun üzerine Şeyh Hasan Abdal, orada bulunan bir kayaya ata biner gibi oturup kayaya yürümesini söyler. Kaya yürümeye başlar. Değirmene gelen suyun önünü kapatır. Değirmenin suyu kesilir.

Değirmenci, gelip Abdal Baba'ya yalvarıp yakarmaya başlar. Abdal Baba da taşı biraz kenara çeker. Değirmene az bir su gelmesini sağlar. Değirmenci Abdal Baba'nın buğdayını öğütmeye başlar. Değirmen saatlerce çalışır, ancak buğday bir türlü bitmez. Azıcık buğdaydan çuvallar dolusu un çıkar.

Abdal Baba'nın, taşın üzerine ata biner gibi binip hareket ettiğini halktan görenler olur. Keramet ortaya çıktığı için Abdal Baba, kısa bir süre sonra ölür. Bu olaydan sonra yörenin adı, "*Abdal Boğazı*"; taş da "*Abdal'ın Taşı*" olarak kalır.

303. ŞEYHİN KERAMETİ

Söylentiye göre Niksar'da, bir zamanlar çok zengin bir aile yaşarmış. Bu aile, Niksar'da büyük bir konakta hep birlikte mutlu bir hayat sürdürüyormuş.

Bu ailenin evine bir şeyh, yanında da öğrencileri gelmiş. Bunlar, konağın sahibinin çok yakın arkadaşlarıymış. O geceyi konakta geçirdikten sonra, ertesi gün Niksar'dan ayrılacaklarmış. Şeyh ve arkadaşları, konağın sahibiyle birlikte yemek yemiş ve sohbet etmiş. Daha sonraysa misafirlerin odası hazırlanmış. Onlar dinlenmeye çekilmişler.

Bu ailenin iki de gelini varmış. Şeyhin arkadaşlarından biri, odaya bir kese altın bırakmış. Evin küçük gelini, bu altını görünce hemen almış ve

kimsenin göremeyeceği bir yere saklamış. Ertesi sabah şeyhin arkadaşı evin büyüğüne:

—Gece yatmadan önce bir kese altını masaya bıraktım ve sabah uyandığımda orda yoktu. Bunu kimin çaldığını biliyorum ama o kendini açıklarsa iyi olur, demiş.

Küçük gelin, hiç sesini çıkarmamış. Kayınpederi, tüm aile bireylerine sormuş ama kimse cevap vermemiş. Bunun üzerine şeyhin arkadaşı, altını küçük gelinin aldığını söylemiş. Küçük gelin önce inkâr etmiş. Fakat ısrar üzerine bir kese altını, odasında sakladığı yerden çıkarmış. Bu kötü durum karşısında konağın sahibi, arkadaşlarının yanında çok mahcup olmuş.

Şeyh, konağın sahibine:

—Bu gelin sizin konakta felâkete sebep olacak, çocuğu olacak ancak ölecek. Evinizde bereket olmayacak. Gelinin kocası ölecek ve siz bu konağı terk edeceksiniz. O çok fesat, size dirlik vermeyecek. Haneniz perişan olacak, dikkat edin, demiş.

Şeyh, bunları söyledikten sonra helâlleşip ayrılmış. O günden sonra şeyhin dedikleri bir bir olmuş. Gelinin kocası ve çocuğu ölmüş. Konakta hiç bereket kalmamış. Konakta büyük bir yangın çıkmış. Ev halkı, yoksulluğa sürüklenmiş. Hane halkı, şeyhin gönül zenginliğini anlamış anlamasına da olanlar bir kere olmuş.

304. ŞEYH SÜLEYMAN DEDE

Ordu'da Çatalpınar-Fatsa karayolu, Bolaman Irmağı'nın kenarını takip etmektedir. Çatalpınar'dan yaklaşık 2 km sonra yol, bir mezarlığın ortasından geçmektedir. Sol tarafta kalan mezarlığın orta kısımlarında, yaşlı bir meşe ağacının altında, Şeyh Süleyman Dede'nin türbesi bulunmaktadır.

Rivayetlere göre Şeyh Süleyman Dede, bu mezarlığın hemen üst tarafında yaşamış. Bu zat, bir gün zamanın yönetimine suçsuz olduğu hâlde şikâyet edilir.

Yakalanıp götürülmesi için Ordu'dan zaptiyeler görevlendirilir. Zaptiyeler, Bolaman Irmağı'nın kenarına gelirler. Fakat ırmakta sel suyu kabarık olduğu için karşıya geçemezler. Şeyh Süleyman, bunları görür. Hanımına:

—Hanım, hazırdan helâlden bir şeyler hazırla. Zaptiyeler ırmağın kenarında bekliyorlar. Acıkmışlardır. Yemek götüreyim, der.

Karısı bir tas yoğurt, bir tas pilav ve iki bazlamayı bir sininin üzerine koyup verir.

Şeyh Süleyman Dede, siniyi alıp ırmağın kenarına iner. Zaptiye komutanının:

—Suya girme, boğulursun, sözlerine aldırmadan yürür, ırmağın karşı tarafına geçer. Askerler, Şeyh Süleyman'ın üzerinin hiç ıslanmadığını görünce şaşırırlar. Fakat pek aldırmazlar.

Askerlerin yanına ulaşınca askerin biri:

—Bu yemek kime yetecek, der. O da:

—Ye oğul ye, yeter, der.

Çok aç olan on kişi, yemeğe saldırır. Karınları doyar. Fakat yemeğin yarısını bile bitiremezler.

Komutan:

—Amca, mesele anlaşıldı, biz gidiyoruz, der.

Komutan ve yedi asker, vedalaşıp döner. Geride kalan iki asker, Şeyh Süleyman Dede'den para isterler. Vermeyince, birisi tüfeğin dipçığı ile Süleyman Dede'ye vurur. O da:

—Allah sizi komutanınıza ulaştırmasın, der.

Askerler, para alamayacaklarını anlayınca atlarına binip hızla arkadaşlarının arkasından giderler. Komutanlarına iyice yaklaşırlar. Fakat o arada, hakarete bulunan askerin atı tökezler. Asker beyninin üzenine düşer ve oracıkta ölür.

Askerin atının tökezlediği mevkiinin ismi bu yüzden, “*Naldöken*” olarak kalmıştır.

305. ŞEYH ŞİRVANÎ (ABDÜLMECİT)

Bir rivayete göre; Tokat'ın Doğan Bağları'nda bağ bekçiliği yapan bir kişi, Abdülmecit Şirvanî'yi o civarlarda çok görmüş.

Abdülmecit Şirvanî, geceleri arkasında bir sürü insan ve ellerinde fenerlerle kendi adı ile anılan mezarlığın içerisinde dolaşmış ve mezarlığa yakın evlerin kapılarına kadar gelirmiş. Bu evlerde bulunan kişiler tarafından da görülürlermiş. Daha sonra da orada bulunan oyuk bir yere girip kaybolurmuş.

Halk arasında, Behzat-ı Veli'nin babası olduğuna inanılmaktadır. Hatta kıyafetine dikkat etmeyip gezmesinden dolayı, kıyafetine özen gösteren Behzat-ı Veli'nin:

—Babam giyimine dikkat etmez, demesi üzerine Şeyh Şirvanî'nin kızıp yumruğunu sıktığı ve Behzat-ı Veli'nin dilinin tutulduğu söylenmektedir.

Bu mezar, halk tarafından hâlâ ziyaret edilmekte olup dilek ve niyazda bulunulur. Yakınında bulunan ağaca da dileklerinin kabulü için bez parçaları bağlanır.

306. ŞİD ABDAL I

Ordu yöresinin fatihlerinden olduğu düşünülen Şid Abdal Hazretleri'nin türbesi, Kabataş ilçesine bağlı Kuzköy'dedir. Yaşadığı devirde meşhur bir kişi olduğu bilinmektedir. Bir tası, bir testisi, padişah tarafından bereketin sembolü olarak kendisine hediye edilen küçük bir değirmen taşı, bir alemi ve ejder başlı asası günümüze kadar ulaşmıştır.

Yaşadığı devirde Şid Abdal Hazretleri'nin ünü ve kerametleri, ağızdan ağıza İstanbul'a kadar ulaşır. Hristiyanlar, anlatılan bu rivayetlere pek inanmazlar. Fakat ününün yayılmasından da pek rahatsız olurlar. Bunun önüne nasıl geçilebileceğini düşünürler. Sonunda, Şid Abdal Hazretleri'ni İstanbul'a çağırmaya karar verirler.

Şid Abdal Hazretleri, hiç çekinmeden İstanbul'a gider. Ona:

—Senin ermiş olduğunu söylüyorlar, seni kızgın bir fırına atalım da kerametini görelim, derler.

Şid Abdal Hazretleri, yanındaki çocuğu göstererek:

—Bu çocuğu atalım da hep beraber görelim, der.

Razı olurlar, çocuğu fırına atarlar.

Çocuk; kızgın fırının içinden, “Üşüdüm” diye bağırmaya başlar. Böylece Şid Abdal Hazretleri'nin ermişliğine inanırlar.

307. ŞİD ABDAL II

Şid Abdal, muhtemelen Uluğ Türkistan'dan gelerek Ordu'ya yerleşmiştir. Türbesi, Kabataş ilçesine bağlı Kuzköy'dedir.

Şid Dede, Ordu'ya geldikten sonra yerleşmek için kendisine bir yer aramaya başlar. Uzun süren geziden sonra, bir tepeden şimdiki Kuzköy'ün olduğu yeri görür. Karşidan karşıya çok beğenir.

Beğendiği yerin neresine yerleşeceğini belirlemek için karşı tepeden elindeki bastonu fırlatır. Baston, Kuzköy'ün bir mevkiine gelip dikilir. Dikildiği yerde, hemen bir süt akmaya başlar.

Süt pınarı, asırlar boyunca çevredekilerin süt ihtiyaçlarını karşılar. İsteyen gelip buradan ihtiyacı kadar süt doldurur. En küçük bir sıkıntı çıkmadan bu kaynak kullanılır.

Bir gün kadının biri, gidip kirli çamaşırlarını süt pınarında yıkar. Yıkar yıkamaz süt pınarı kurur. Artık akmaz olur.

Köyün ileri gelenlerinden bir zat gidip dua eder:

—Allah'ım! Bu pınarı bize tekrar bahşedersen baş öküzümü kurban edeceğim, der. Pınar tekrar akmaya başlar fakat su olarak.

308. ŞİMŞEK

Kepez; Zile'ye bağlı, dağ yamacında kurulmuş bir köydür. Toprağı kıraç, suyu azdır. Ne zaman yağmur yağarsa ekinler o zaman sulanır, kendine gelir, baş verir.

Anlatılanlara göre; yine susuz zamanlarda yaz sıcağı köyü, köylüyü, ekinleri kavurmuş. Toprağa bir damla su düşmemiş. Köylü, büyük bir umutla düşecek bir damla suyu beklemiş. Ama günler geçmiş, beklenen yağmur yağmamış.

Köy, sıcaktan yanıyormuş. Hacıya, hocaya, kim varsa köyde herkese haber salınmış. Karar vermişler. Ertesi gün toplanıp yağmur duasına gidilmiş. Çıkıp köyün en yüksek tepesine, duaya başlamışlar. Akıllısı, delisi açıp ellerini yağmur beklemiş. Uzun süre dualar edilmiş; fakat yağmur yağmaz olmuş. Her yer, sıcaktan kavrulmuş.

Köylü, umutsuzca dua etmeye devam etmiş. Bu köyde bir çoban varmış. Bir gözü görmez, bir eli felçli ve bir ayağı çolakmış. Üç beş koyun, birkaç keçi otlatarak çobanlık yaparmış. İnsan içine pek karışmazmış.

Bir gün bu çaresiz bekleyişe dayanamamış. Sağlam gözünü gökyüzüne açıp, sağlam elini kaldırıp, başlamış konuşmaya:

—Allah'ım! Yüceler yücesi Allah'ım! Yetti artık! Şimdi gidip herkese senin ne ulu, ne affedici ve ne büyük koruyucu olduğunu yayarım. Yağdır şu yağmuru, demiş.

O anda, gülümser gibi bir şimşek çakmış. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlamış. Kepez, suya doymuş.

O günden bu güne, dua için Kepez köyünün yukarısında olan koruluğa çıkılıp yağmur duası yapılır, kurban kesilir.

309. ŞİMŞEKLE YOK OLAN GELİN

Bundan yıllarca önce, Şarkışla'nın Gücük köyünde bir ağa varmış. Eskiden ağa demek, köyün sahibi demekmiş. Köyde her şey ondan sorulurmuş. Köydeki tarlalar, evler, hayvanlar ağaya aitmiş.

Ağanın hayvanlarını otlatan çoban, çok yakışıklı ve yiğit bir gençmiş. Köyde de canı kadar sevdiği güzel bir kız varmış. Sık sık buluşup konuşurlarmış. Yalnız kızın ailesinin bu aşktan haberleri yokmuş. Ağa'nın da çoban yaşitlarında bir oğlu varmış.

Ağanın oğlu, bir gün köyde dolaşırken kızı görür ve birden bire kıza âşık olur. Babasının yanına varıp durumu anlatır. Babası, oğlunun bir dediğini iki etmediği için gidip ailesinden kızı ister. Kızın babası da bu olaya çok sevinir, kızını hemen ağanın oğluna söz verir.

Hemen düğün hazırlıkları başlar. Çoban da ne yapayım, ne edeyim, derken kızı kaçırmaya karar verir.

Bu arada düğün başlar. Çoban, kararını kıza bildirir. Tam gerdek gecesi, kızı alıp kaçarır.

Ağa, olayı duyunca adamlarını peşinden gönderir.

—Bana ikisinin de ölüsünü getirin, der. Ağanın adamları, çobanla kızı tam yakalayacakları sırada bir şimşek çakar. Şimşekten sonra genç kız ve çoban ortadan kaybolur.

Şarkışla'ya bağlı Gücük köyünde, şimşegın çıktığı yerde gelinlik gibi bembeyaz bir toprak vardır. Köylüler buraya, “*Ağ Topraklık*” derler. Bu toprakla, evlerinin duvarlarını sıvarlar.

310. TAŞ KESİLEN ALAF YIĞINI

Fatsa'ya bağlı Ilica beldesinin Sarmaşık mahallesinde, fındık bahçelerinin içerisinde, alaf* veya ot yığınınına benzeyen bir kaya bulunmaktadır. Yüksekliği yaklaşık yedi metre olan bu kaya ile ilgili olarak çevrede, şu efsane anlatılmaktadır:

Eskiden kış çok uzun sürermiş. İnsanlar, hem kendilerine hem de hayvanlara yiyecek temin etmekte zorluk çekerlermiş. İnsanlar, kendi yiyeceklerini zalıt* ve fasulyeden ekmek pişirmek suretiyle karşılarlarmış. Fakat hayvanlara yiyecek tedarik etmek çok zormuş. Bir de kış uzun sürerse çiftçiler çok sıkıntı çekermiş.

Efsaneye göre, vaktiyle burada yaşayan bir ağa vardır. Bir köye yetecek kadar yiyeceğe sahiptir. Fakat bu ağa çok cimridir. Darda kalanlara, yiyecek sıkıntısı çekenlere asla yardım etmez.

Bir gün ak sakallı bir ihtiyar, bu zengin ağada bol miktarda hayvan yiyeceği olduğunu duyar. Gelip bir miktarını ister. Zengin adam yemin ederek:

—Alafım yok, der.

Oysa alaf, yığılmış hâlde hemen yanlarında durmaktadır. Alaf sahibinin yemini üzerine ak sakallı ihtiyar:

—Alaf yığının taş olsun, der ve aniden kaybolur.

Yaşlı adam kaybolduktan sonra alaf yığını taş dönuşür.

311. TAŞ KESİLEN ÇİFTÇİ

Vaktiyle Ulubey'e bağlı Kumanlar köyünün Karsatun mahallesinde, geçimini çiftçilikle sağlayan birçok aile oturmaktaymış. Orman eteği olduğu için burada hayat şartları çok zor imiş. Fakat gidecekleri başka yer olmadığı için burada yaşamak zorundaymışlar.

* **alaf:** Hayvanların kışlık yiyeceği mısır sapı.

* **zalıt:** Süpürge darısı, saplarından süpürge yapılan bitki.

Rivayetlere göre, bir ilkbaharda uzun süre yağmur yağar. İlkbaharda yapılması gereken mısır ekme işi, havaların yağışlı gitmesinden dolayı iyice gecikir. Derken bir gün hava düzelir, günlük güneşlik olur. Bunu fırsat bilen biri, hemen imece ile mısır ekmek için tarlaya iner. Öğleye kadar imece ile mısır ekerler. Yemek vakti gelir. Oturlar tarlada, Allah'ın verdiğini yemeye başlarlar. Tam bu sırada Arpabeli Tepesi'nden yağmur dumanı çıkar, Karsatun mahallesine doğru yayılmaya başlar.

Yağmur yağınca tarlanın çamur olup mısırın veriminin düşeceğini düşünen tarla sahibi, karısına:

—Tüfeğimi getir, dumanı vuracağım, der.

İmcede bulunanlar:

—Olmaz, yapma, dedilerse de dinlemez.

Karısı tüfeği getirir. Tarla sahibi, dumana tüfekte nişan alır ve tüfeğin tetiğini çeker. Tüfek patlar patlamaz, çiftçi taş kesilip olduğu gibi kalır.

Bu taş, 1945 yıllarına kadar tarlanın ortasında dururmuş. Taş, tarlaya daha sonra sahip olan bir çiftçi tarafından sökülüp tarla duvarı yapılmakta kullanılmış.

312. TAŞ KESİLEN KOYUNLAR

Conur (Alaçayır) köyü, Refahiye ilçe merkezine 30 km uzaklıktadır. Anlatılanlara göre, vaktiyle bu köyde su çok kıtmış. Çobanın biri bir gün koyunlarını otlatırken, hem kendisi hem de koyunları çok susar. Hayvanlar, susuzluktan ölmek üzeredir. Çoban, Allah'a dua eder:

—Allah'ım! Ne olur su ver. Koyunlarım da ben de su içelim. Sana sürümdeki en güzel koyunları kurban edeceğim, der.

Hemen orada, Allah tarafından topraktan su çıkar. Koyunlar da çoban da susuzluğunu giderir. Sonra çoban, koyunun birinden bir tane bit alıp ateşe atar:

—Allah'ım! İşte söz verdiğim kurban, der.

Nankörlüğünden dolayı çoban da koyunları da Allah tarafından hemen orada taş kesilir. Bu taşlar, hâlâ Refahiye'nin Alaçayır köyünde durmaktadır.

313. TAŞ KESİLEN MISIRLAR

Gölköy ilçesine bağlı köylerden biri de Kozören'dir. Bu köy, halk kültürü bakımından pek zengindir. Adı geçen köyün içerisinde birkaç tarla, küçük taşlardan dolayı âdeta çalışılamayacak, ekilemeyecek durumdur. Bu küçük taşlarla ilgili, köyde şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Vaktiyle bu köy, çok bereketliymiş. Ne ekilirse bire bin verirmiş. Mısırlar pek büyür, her yaprağının dibinde bir mısır kuzusu bulunurmuş. Tarlaların bereketi, Anadolu'nun her tarafında dillere destanmış.

Kozören'de yaşayan insanların bu bolluğun farkında olup olmadığını öğrenmek için Hacı Bektaş Veli Hazretleri, talebesinin birini görevlendirir. Günlerce yürüdükten sonra talebe köye ulaşır.

Köyde kısa bir gezi yapan talebe, köylülerden birinin mısırı güneşte kurutmakta olduğunu görür. Yaklaşır. Muhtaç olduğunu, bir miktar mısıra ihtiyacı olduğunu söyler ve Allah rızası için biraz mısır ister.

Köylü, mısırı olmadığını söyler. Yalan konuştuğu her hâlden bellidir. Göz göre göre yalan konuşmaktadır. Bunun üzerine Hacı Bektaş Veli Hazretleri'nin talebesi:

—Sen nimetin ve bereketin kıymetini bilmiyorsun, bütün mısırların taş olsun, der ve oradan uzaklaşır.

Bu mübarek şahsın bedduası kabul olur ve mısırların tamamı taş olur. Bunu gören köylü; durumu anlar, fakat telâfi etmek için çok geçtir. Taş parçacıklarını çadırın üzerinden döker. Yıl boyunca yiyecek ekmeği kalmadığı için asıl dilenci durumuna düşen o olur.

314. TAŞ KESİLEN OT YIĞINI

Sırakovancı, Perşembe ilçesine bağlı şirin bir köydür. Sahile pek yakın olup koyu yeşilliği ile hemen dikkat çeker.

Sırakovancı köyünde, ot yığınının benzeyen bir taş bulunmaktadır. Bu taşın, ot yığınının taşa dönüştüğüne inanılmaktadır. Rivayete göre; bu ot yığınının taşa dönüşmesi, şu şekilde olmuştur:

Bu bölgeyi Türkler yeni fethetmiştir. İnsanlar, uzak yerlerden çok sayıda koyundan oluşan sürüleriyle gelip bu köye yerleşmişlerdir. Sonbahara yakın geldikleri, henüz tarlaları ve bahçeleri olmadığı için kendilerine ve koyunlarına kışlık yiyecek hazırlayamazlar.

Geldikleri yıl, kış çok uzun sürer. Kar çok yağar ve bahara kadar kalkmaz. Koyunların yiyeceği olmadığı için yeni gelen ailelerden biri sıkıntıya düşer. Bir yerden yiyecek bulamazlarsa koyunları açlıktan ölecektir. Düşünür, taşınır; aklına, komşusu olan bir gayrimüslimden ot istemek gelir. Beraber barış içerisinde yaşamalarına rağmen ot isteme konusunda önce çekinir. Fakat başka çaresi de yoktur.

Bir akşam gidip durumu komşusuna açar. Komşusu bu isteği uygun bir şekilde reddeder. Başka çaresi kalmayan Türk:

—Komşu, benden ne istersen iste, fakat bana ot ver, der.

Teklifi, komşusu tarafından yine kabul görmez.

Türk gittikten sonra gayrimüslimin oğlu:

—Baba! Ne olur bana bu amcanın kızını al, der.

Bunun üzerine haber gönderir:

—Kızını oğluma verirsen, sana istediğin kadar ot veririm, der.

Türk, başka çaresi olmayınca kabul eder. Fakat dünya, kızının başına yıkılır. Kız, o gece abdest alıp sabaha kadar namaz kılar:

—Es vade yeli, es; gâvuru, Müslümandan kes; gâvurun ot yığınına sabaha kadar taş kes, der.

Bu duadan sonra, ılık rüzgâr esmeye başlar. Sabah bakarlar ki karlar erimiş, her taraf açılmış. Asıl şaşırtdıkları ise gayrimüslimin ot yığının taş kesilmesi olur.

315. TAŞ MERCİMEK TARLASI

Zile; Tokat'a 70 km, Turhal'a 15-20 km uzaklıktadır. Zile'de, Hüseyin Gazi Tepesi'nin eteğinde, "Ağbaba Türbesi" bulunmaktadır. Ağbaba'daki suyun sarılık hastalığına iyi geldiği söylenmektedir.

Ağbaba, bir mesire yeridir. Zile'ye 4-5 km uzaklıktaki Hüseyin Gazi Tepesi'nin eteklerinde yer alır. Buraya gelenler, türbenin yanındaki tarladan mercimeğe benzer taşlar toplayarak:

—Çocuklarımızı bize bağışla, diye mercimek taşlarını tarlaya geri fırlatıp Allah'a dua ederler.

Rivayete göre, ailesini çok seven Güllü isminde bir gelin varmış. Güllü fakirmiş, yoksulmuş ama çok mutluymuş. Günün birinde Güllü'nün mutluluğu, kocasının ölümüyle uçup gider.

Güllü Gelin, çaresiz bebeğini alıp annesinin ve üvey babasının evine gelir. Üvey babası, geçim sıkıntısı çeken kötü kalpli bir insandır. Güllü'yü eve almak istemez, ama hasta anası:

—Güllü'mü eve nasıl koymazsın, ev benim değil mi? Evimden Güllü'nün yerine, sen çık git, der.

Üvey baba, istemeye istemeye Güllü ve bebeğini eve kabul eder. Güllü'yü evden çıkarmak için sinsice çareler aramaya başlar.

Adamın Hüseyin Gazi Tepesi'nde, uzak ve çıkışı zor olduğundan ekmediği bir tarlası vardır. Bu tarlayı kazması için Güllü'ye bir kazma verir, tarlaya gönderir. Güllü, çaresiz olduğundan bebeğini sırtına alır ve tepeye tırmanır. Uzun süren sıkıntılardan sonra tarlaya ulaşır.

Bebeğini, ziyaret duvarının kenarına yatırıp toprağı kazmaya başlar. Bir süre sonra dinlenmek ve bebeğe bakmak için kazmayı bırakır. Hüseyin Gazi Tepesi'ne geçip Tanrı'ya el açar:

—Allah'ım! Yardım et bana, güç ver, diye yalvarır. Bu durum günlerce sürer. Bakımsızlık, gıdasızlık ve soğuk, çocuğun hasta olmasına sebep olur. Güllü Gelin, üvey babasına:

—Bebeğimi hekime götür, diye yalvarır. Üvey baba:

—Kazma işini bitir, mercimeği ekelim. Çocuğu ancak o zaman doktora götürebilirsin, der.

Güllü, yılmadan kazma işini bitirerek ümitle eve gelir.

Mercimek ekme günü, üvey baba da Güllü ile tarlaya gider. Güllü Gelin, iki elinde mercimek torbası, sırtında hasta yavrusuyla tepeye tırmanır. Tarlaya vardıklarında Güllü; türbenin içine, bir kenara bebeği yatırır. Sonra üvey baba ile tarlayı ekmeye başlar.

Bir müddet sonra Güllü Gelin'in yüreğine bir ateş düşer. Çocuğuna bakmak için türbeye gelir. Çocukta ne inilti ne de ses vardır. Güllü, bebeğini öpüp sallar. Fakat bebekten ses gelmez. Güllü Gelin, bebeğinin ölmüş olduğunu anlar:

—Yavrum... Yavrum..., diye öyle bir bağırır ki dağ, taş sarsılır. Hüseyin Gazi'nin kabrinden bir ses yükselir:

—Mercimeğin taş ola... Mercimeğin taş ola...

Tarlaya ekilen bütün mercimekler taş olur.

Rivayete göre ermiş kişi Hüseyin Gazi, Güllü Gelin'in feryatlarına dayanamamış. Kötü kalpli üvey babanın tarlaya ekilen tüm mercimeklerini taşla çevirmiş.

Hüseyin Gazi Tepesi'ne, genellikle çocuğu olmayan kadınlar ve evlenemeyen kızlar ziyarete gelip adakta bulunurlar. Ziyarete aralıksız yedi perşembe gidildiğinde, dileklerin kabul olacağına inanılır.

316. TECER DAĞI

Tecer Dağı, Torosların kuzeye açılan bir kolu durumundadır. Gemerek-Şarkışla arasından başlar, kuzeydoğuya doğru geniş bir yay çizer ve Sivas-Kangal arasında, Kulmaç Dağları adını alır. Huma Çayı Vadisi, Tecer Dağlarını ikiye ayırır. Kuzeydeki sıra, Çengelli; güneydeki sıra, Deli Dağı adını alır. Bu iki sıra, doğuya doğru uzanarak Doğu Anadolu Dağları'yla birleşir.

Tecer Dağı, pek çok efsaneye konu olmuştur. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Efsaneye göre; Hazret-i Peygamber zamanında, Kâbe onarılmaktadır. Onarım sırasında tellal çıkaran Hazret-i Peygamber:

—Eli tutan, gözü gören herkes Kâbe'ye gelsin, onarımda emeği olsun, diye dağlara, taşlara duyurur.

Tecer Dağı'nın uykuda olduğu bir zamanda, bütün dağlar Kâbe'ye gitmiştir.

Tecer Dağı uyandığında, bir topal karga ve yürüyen bir dağ görür. Dağa:

—Nereye gidiyorsunuz, diye sorar. Onlar da:

—Kâbe'ye, diye cevap verir.

Bu cevap, Tecer Dağı'nı çok üzer. Üzüntüsünden ikiye ayrılır. Ben niye gidemedim, diye ağlar.

Ortasından bir su çıkar. Çıkan su, Tecer'in gözyaşlarıdır. Hazret-i Muhammed, Tecer Dağı'nı teselli etmek için Tecer'e gelir ve der ki:

—Senin suyun öyle tatlı olacak ki insanın içtikçe içesi gelecek...

O gün, bu gün bu su; hâlâ akmaktadır ve çok lezzetlidir. Tarlalar ve insanlar, bu sudan çok yarar görmüştür.

317. TECER DAĞLARI'NDA GEZBEL

Tecer Dağları, Orta Anadolu'nun sarp ve geçit vermeyen dağlarından biridir. Doğudan batıya doğru, mavi bir şerit gibi uzanır. Vaktiyle bu dağda ceylanlar, geyikler küme küme gezermiş. Bugün artık ne ceylan ne de geyik kalmıştır.

Daha elli, altmış yıl önce dağın her tarafı meşe ağaçları ile örtülü imiş. Artık o meşeler, o ardıçlar masal olmuş. Şimdi yerinde yeller esmektedir.

Tecer Dağı'nın Kesme köyü yakınında, "Gezbel" isimli bir geçit vardır. Sivas'a gitmek isteyenler, bu geçitten geçmek zorundadırlar. Uzaktan baktığınız zaman bu kısım, bıçakla kesilmiş gibi dümdüz görünür. Bunun bir efsanesi anlatılmaktadır:

Söylentilere göre Hazret-i Ali, Tecer Dağı'na ata biner gibi binmiş. Tecer, doğudan batıya doğru son süratle gidiyormuş. Hazret-i Ali, kamasıyla dağa şöyle bir vurmuş. Tecer durmamış. Bu sefer kılıcıyla öyle bir vurmuş ki dağı ikiye bölmüş. Tecer dururmuş.

Orada, yüzlerce insanın geçeceği büyüklükte bir yarık açılmış. İşte bundan dolayı bu geçidin adına; "Kesbel...", "Gezbel..." demişler.

318. TEKİRKAYA

Ordu ilinin Ulubey ilçesine bağlı Yolbaşı mahallesi ile Durak köyünü ayıran ırmağın kenarında, Tekirkaya ismiyle bilinen mevkiide, ters çevrilmiş kazana benzeyen büyük bir kaya bulunmaktadır. Bu kaya, çevredeki birkaç köyden rahatlıkla görülebilmektedir.

Efsaneye göre; Yolbaşı mahallesinde ikamet etmekte olan yaşlı ve dul bir kadın, mart ayında kimseyi beklemeden yaylaya çıkmak için hazırlık yapmaya başlar. Komşuları:

—Bu ayda yaylaya çıkılmaz. Yol uzun, havalar henüz ısınmadı. Fırtına çıkar, kar yağar, yolda donarsın, derlerse de aldırma. Sırtına bir kazan, eline bir değnek al. Koyunlarını, keçilerini önüne katıp yola çıkar.

Kadının yola çıkmasıyla mart fırtınasının kopması bir olur. Fakat o hiç aldırma, yoluna devam eder.

İrmağın kenarına inince fırtına daha da şiddetlenir. Kadın bakar ki olacak gibi değil. Hemen kazanı ters çevirip altına girer. Fakat sürekli:

—Yağsan da gideceğim, yağmasan da gideceğim, der. Bir süre kazanın altında bekler. Beklerken de Allah'a şirk koşmaya devam eder. Allah'a şirk koştugu için kazanla beraber taş kesilir.

319. TERZİ BABA

Erzincan şehir mezarlığında, Terzi Baba olarak bilinen bir zatın türbesi bulunmaktadır. Bu zatla ilgili, çok sayıda efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Gönül gözünün nuru zayıf bazı insanlar, Terzi Baba'nın hikmetine inanmazlarmış. Bunlar, bir gün Terzi Baba'ya murdar olmuş bir tavuk getirirler. Bunu, Terzi Baba'ya yemesi için ikramda bulunurlar. Amaçları, ona haram olan bir şeyi yedirerek denemektir. Terzi Baba, bu tavuğun haram olduğunu anlar. Oradakilere der ki:

—Bu tavuğu bana lâıyk bulup getirmişsiniz, sağ olunuz. Buyurun, hep beraber yiyelim, der. Oturup bu tavuğu hep birlikte yerler. Bunun üzerine Terzi Baba:

—Siz bana Allah'ın haram kıldığı murdar olmuş bu tavuğu getirdiniz. Sanmayın ki bunu bilmeden yedim. Ben bunu bilerek yedim. Gelin kursağıma bakın, bakalım bu tavuktan var mı, der.

Terzi Baba ağzını açar, oradakiler de bakarlar, ancak Terzi Baba'nın kursağında murdar tavuk değil bal olduğunu görürler.

Terzi Baba:

—Bir de siz açın ağzınızı, bakalım sizin kursağınızda ne var, der.

Murdar tavuğu yiyenlerden biri ağzını açar. Bakarlar ki adamın kursağı yılanlar ve çıyanlarla doludur. Bunun üzerine Terzi Baba:

—Ariya zehir de verseniz, onun kursağı bunu bala çevirir ama yılanla bal da verseniz onun kursağı zehre çevirir. Bunlar hep Allah'ın birer hikmetidir, der.

Bunun üzerine orada bulunanlar iman eder ve Terzi Baba'nın hikmetine inanırlar.

320. TİLKİ

Çok eski zamanların birinde, bir hırsız yaşarmış. Köylünün mallarını çalıp dururmuş. Artık köylüye kan kusturmuş. Malları çaldıktan sonra dağa çıkıp ateş yakarmış. Her seferinde bir daha yapmamaya tövbe eder; fakat yine de hırsızlıktan vazgeçemezmiş.

Hırsız, bir gün yine köylülerden birinin sığırını çalıp dağa kaçır. Sığırı kesip derisini yüzer. Daha sonra sığırın etini pişirmek için burada ateş yakar. Köylüler, ateşi görünce hırsızı yakalar. Hırsıza çok öfkeliidirler. O anda, Allah'a dua ederler:

—Allah'ım! Sen bunun ağzını bıçak, içini ateş yapıp dağa sal, derler.

Bunun üzerine hırsız, tilki olup dağlarda yaşamaya başlamış.

321. TİMUR'UN KIZI

Rivayetlere göre; Timur'un güzel bir kızı varmış, fakat kız günden güne sararıp solmaya, zayıflamaya başlamış. Gündüz yataktan çıkmıyor, bitkin ve hâlsiz öylece yatıyormuş. Babası merak etmiş. Bir gün huzuruna çağırıp nedenini sormuş. Kız da:

—Baba, demiş. Bana her gece sihir yapıyorlar. Yatağımdan kaldırıp uzak bir memlekete götürüyorlar. Orada delikanlılar sabaha kadar oturak âlemi düzenliyor, beni de zorla oynatıyorlar. Yine sihirle sabaha karşı getirip yatağıma bırakıyorlar. Aylardan beri, bu böyle devam ediyor. Dayanamıyorum artık!

Meselenin iç yüzünü anlayan Timur, uzun uzun düşünür:

—Peki, bu memleket neresi, diye sorar. Kızı:

—Bilmiyorum, der. Timur:

—İnsanlarından veya konuşmalarından bir şey anlamadın mı, diye sorar.

Kızı:

—Hayır anlamadım, diye cevap verir.

Timur bakar ki kendisi işin içinden çıkamayacak, vezirlerini ve hocalarını toplayıp onlara danışır. Önce onlar da bir şey diyemezler. Bir süre sonra sakallı bir ihtiyar:

—Aklıma bir şey geliyor ama bilmem nasıl olur? O memlekette yetişen meyve ve sebzelerden birer tanesini onlara sezdirmeden koynuna sokup getirirse, belki bize bir ipucu verir, der.

Bu öneriye hepsi, “peki” der. Ertesi gece kız, onların dediklerini aynen yapar. Vezirler ve hocalar tekrar toplanıp kızın getirdiği sebzeleri incelerler. Bakarlar ki havuç, şalgam ve bir yaprak da lahana...

Bir vezir:

—Tamam, der. Bunlar; ancak Diyar-ı Rum'da (Anadolu'da), Sivas memleketinde yetişir. Sultanımıza büyü yapanlar mutlaka Sivaslıdır. Timur, öfkeyle ayağa kalkıp şu emri verir:

—Tiiiz ordu hazırlansın! Sivas üzerine seferim var!

İşte genç, yaşlı demeden Timur'un bütün Sivas erkeklerini kılıçtan geçirmesinin nedeni, bu efsaneye bağlanmaktadır.

322. TİMUR'UN ZULMÜ

Anlatılanlara göre Timur; Sivas'ı aldığı gün şehri yakıp yıkar, en bayındır cadde ve sokakları bile harabeye çevirir. Halk, kendisine yapılan işkence karşısında ne yapacağını şaşırır. Sivaslılar perişan hâldedir.

Yaptığı zulmün halk üzerindeki etkisini öğrenmek isteyen bu zalim hükümdar, karanlık bastığı sırada şehre adam gönderip gizlice araştırma yaptırmış. Gelenler, durumu şöyle açıklamışlar:

—Sultanım! Bacalardan duman tütmüyor, pencerelerden çıra yanmıyor. Her kapının ardından bir ah, her duvarın dibinden bir inilti duyuluyor. Bütün şehir kan ağlıyor. Timur, hırsından küplere binmiş.

—Yarın ezayı, cefayı biraz daha arttırın!

Ertesi akşam, aynı adamları yine göndermiş. Gelenler:

—Halk, artık evlere de girmiyor. Ellerini göğüslerine vura vura sultanımıza beddua ediyorlar. Kimseden korktukları yok, diye rapor etmişler. Timur daha çok kızmış:

—Yarın kadın, erkek, yaşlı, genç demeden zulmü biraz daha arttırın. Hiç kimseye acımayın. Yumruğunuzun inmediği, kılıcınızın değmediği kimse kalmasin!

Üçüncü gün akşam, adamlarını erkenden göndermiş. Marifetinin sonucunu merakla bekliyormuş. O günkü rapor da şöyle iletilmiş:

—Herkes evine çekilmiş, boynunu eğmiş oturuyor. Kimseden ses çıkmıyor. Bir kısmı da işleriyle meşguller. Zalim sultan, geniş bir nefes almış:

—Gördünüz mü ya, amaç şimdi yerini buldu. Bundan sonra kimse bana karşı gelemmez. Her ne türlü zulüm yapılırsa yapılsın, kimse umursamaz artık.

323. TOKAT İLİNİN ADI

Anlatılanlara göre Dânişmend Gazi, ordusuyla Tokat Kale'sini kuşatmış. Bir gece yarısı, erlerinden birini gizlice çağırarak:

—Silahlarınla bütün ağırlıklarını soyun. Kale duvarlarından kemend at, tırman. Gördüklerini bana anlat, der.

Er, gizlice kaleye tırmanır. Burçlar üzerinde gezinirken, düşman askerleri üzerine çullanırlar. Er, silahı olmadığı için tekme, tokat önüne geleni tepeler. Sonra da bir fırsatını bulup kaleden aşağı kayıp kurtulur.

Düşman kumandanı olayı öğrenir öğrenmez:

—Türklerin tokadı buysa silahı nasıl olur? Teslimden başka çare yok, diyerek kapıları açar.

Bu olaydan sonra şehrin adı, Tokat kalmış.

Bir söylentiye göre de Tokat adı, bu adı taşıyan bir Türk beyinden gelmiş. Tokat, Tokat şehrinin kurucusu imiş.

324. TOKAT İSMİ

Rivayete göre; Tokat'a yaklaşık 10 km uzaklıkta bulunan ve Komana denilen yerde, bir at bakıcısı yaşamaktaymış ve bu bakıcının birçok atı varmış.

Bir gün atların kapısı, bakıcılar tarafından yanlışlıkla açık bırakılır. Atların hepsi kaçıp şimdiki Tokat'a gelirler. Tokat, o zaman çok yeşillik bir yerdir. Her tarafı bağlık, bahçeliktir.

Bu atlar, akşama kadar burada oturlar. At bakıcısının yardımcıları, bir süre atları ararlar. Akşama yakın atları şimdiki Tokat şehrinin kurulduğu yerde bulurlar ve at bakıcısına götürürler. Bakıcı:

—Atlar akşama kadar açıktan ölmüşlerdir. Hemen bunları doyurun, bakımlarını yapın, der.

Yardımcıları, atların hepsinin tok olduğunu söyler. Bakıcı:

—Nasıl olur, bunlar nerede ne yemişler, deyince yardımcıları:

—Efendim inanmazsanız önlerine yem koyalım, bakalım, derler.

Atların önlerine yem konulur ve atlar hiç orali olmazlar. Bakıcı, yardımcılara:

—Yahu bu atlar tok, bunlar tok at, der. Rivayete göre Tokat ilimizin adı, “tok at, tok at” sözlerin tekrarlanmasından dolayı kalmıştır.

325. TÖDÜRGE GÖLÜ I

Söylentilere göre; çok eski zamanlarda, şimdiki Tödürge Gölü'nün yerinde, Tödürge köyü varmış.

Bir gün bir yabancı derviş, bu köye gelir. Fakat onu kimse misafir etmek istemez. Bunun üzerine derviş, köyün bir kenarında ateş yakarak yatmak ister. Evlerden ateş ister ama kimse vermez.

Bu duruma çok içerleyen derviş:

—Ocağınızdan su çıksın, diyerek ortadan kaybolur.

O andan itibaren, her evin ocağından gürül gürül sular akmaya başlar ve kısa zamanda köy sular altında kalır. Canını kurtaran köylüler, tekrar bugünkü Tödürge köyüne yerleşirler.

Orada ölen insanların balık oldukları ve her sene o gün, sırt üstü dönerek pişmanlık duyduklarını belirttiklerine inanılır.

326. TÖDÜRGE GÖLÜ II

Sivas-Zara yolu üzerinde yer alan Tödürge Gölü'nün bugünkü mevkiinde, rivayetlere göre çok önceleri bir köy bulunmaktaymış. Bu köyde yaşayan bir kadın, ekmek pişirmektedir. Köyün genç kızlarından biri, ondan ateş almaya gelir.

Kadını ekmek pişirirken görünce, ondan ekmek istemeye niyetlenir. Lâkin kızın ekmek isteyeceğini anlayan kadın, böyle bir istekten rahatsızlık duymuş olmalı ki hemen ateşi söndürür.

Eli boş evine dönen genç kız, bundan sonra birkaç kez daha ekmek istemek için kadının kapısına gelir. Ancak kadın, bu husustaki olumsuz tavırlarını devam ettirince buna sinirlenen genç kız, kadına:

—Allah ocağında su kaynata, yerinden yurdundan su kaynaya, der.

Bundan kısa bir süre sonra, her ne hikmetse kızın bedduası gerçek olur ve bu olayların yaşandığı yerleri su basar. Burası günümüzde, “Tödürge Gölü” olarak bilinmektedir.

327. TÖNGEL

Dağların, taşların, hayvanların, yıldızların, suyun, fırtınanın ... efsanesi olur da hiç ağaçların olmaz mı?

Rivayete göre; eskiden, hiçbir şeyin ismi yokmuş. Hiçbir şeyin isminin olmaması, her şeyde zorluk çıkarırmış. İnsanların konuştuğu, neyi kastettiği, kime neyi söylediği anlaşılamamış.

İnsanlar bakmışlar ki işler bu hâlde yürümüyor. Bir araya toplanırlar, bu konuya nasıl çare bulabileceklerini tartışırlar. Tartışmanın sonucunda; her nesneye, her maddeye bir isim verilmesi kararı çıkar.

Bir heyet oluşturulur. Her şeyin komisyona müracaat edip bir isim alması gerektiği haberi ilân edilir. Müracaatlar başlar. Gelen bütün varlıklara isim verilir. En son bir meyve ağacı gelir. Bunun için düşünürler taşınırlar, bir isim bulamazlar. Meyve ağacı, kendisine isim bulunamayınca sinirlenip geri döner. İsim verme heyeti, bunun küstüğünü anlar. Arkasından:

—Dön gel, diye çağırırlar. O da:

—Benim ismim, Döngel mi oldu, diye geri seslenir.

Heyet birbirine bakar, gayet mantıklı...

—Evet, evet, derler.

İnanişâ göre; o günden sonra bu güzel meyvenin ismi, “Döngel” olur. Daha sonra, “Töngel” şekline değişir ve böyle kalır.

328. TURA BOZAN / TRABZON ADI I

Efsaneye göre Trabzon adı, Dede Korkut Destanı'na dayanmaktadır. Kaynak şahıs farkında olmadan Trabzon'un isim alışı, Akkoyunlu Beyi Turali Bey'in Trabzon'daki mücadelesine bağlamaktadır:

Vaktiyle Ali isminde bir Türk beyi, Trabzon Beyi'nin kızını almak için değişik kıyafetler giyerek Trabzon'a gelir.

Bu yiğit, atını nalbanda çekip dört nal ister. Nalbant, dört nal verir. Ali Bey, nalların dördünü de avucunun içine alıp бүker. Nalbant, ikinci kez nal verir. Ali Bey onları da бүker. Bir kez daha nal verir, onları бүkemez.

Yiğit, aldığı nalların karşılığında para verir. Bu defa nalbant, altın parayı iki parmağının arasına alıp ezer ve turasını siler. Ali Bey:

—Aaa! Tura bozan, der ve Trabzon'un ismi, bu olaydan kalır.

329. TURA BOZAN / TRABZON ADI II

Trabzon ilimiz, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin önemli şehirlerinden birisidir. Trabzon adının nereden geldiği konusunda, pek çok tartışma yapılmıştır. Bilim adamları tartışadursun, halk bu meseleye kendi yorumuyla çözmüştür.

Vaktiyle bu bölgede yaşayan yiğit mi yiğit, güçlü mü güçlü, cesur mu cesur bir kız varmış. Eline aldığı paranın üzerine üfler; nefesi, paranın turasını bozar, silermiş. Sonra başka bir parayı eline alır, parmaklarıyla da paranın üzerindeki yazıları ve resimleri silermiş.

Kızın bu kadar güçlü olması, halkın dikkatini çeker. Derler ki:

—Bu kız ne kadar güçlü, paranın üzerindeki turayı bile bozuyor.

—Tura bozan, tura bozan derken kızın adı, Turabozan kalmış. Yaşadığı yerin adı da Turabozan olarak yaygınlaşmış. Daha sonra isim, bozula bozula Trabzon biçimine gelmiştir.

330. TURHAL'DA ESKİ KÖPRÜ

Turhal; Tokat-Amasya karayolu üzerinde, gelişmiş ilçelerimizden birisidir. Bu ilçemizle ilgili çok sayıda efsane derlenmiştir. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılanlara göre; Kesikbaş Türbesi'nin yanında, eski yıllarda yaptırılan keresteden yapılmış bir köprü varmış. Çok eskiden ağaçtan yapılan köprüyü sular alıp götürmüş. Bunun üzerine taştan sağlam bir köprü yapılmasına karar verilmiş. Ama kimse taş ve kum taşımak istememiş.

Günün birinde, Turhal'a yaşlı bir derviş gelir. Irmaktan geçmek ister ama köprü olmadığından:

—Neden köprünüz yok, diye sorar.

—Ağaçtan yapıyoruz, sular götürüyor; taştan yapmaya karar verdik fakat kimse taş getirmiyor. Bu yüzden kent köprüsüz kaldı, derler.

Derviş, bastonunu karşıda duran koca tepeye doğru uzatınca yamaçtan taşlar sökülmeğe başlar. Bunlar; yuvarlana yuvarlana gelip üst üste yığılır, sağlam bir köprü ortaya çıkar. Derviş, herkesin şaşkın bakışları arasında köprüden geçer. Turhal'a bakıp:

—İki taş üst üste koymayan Turhallılar, bundan böyle mal üstüne mal koymasın, diye beddua eder.

İnanışa göre; o günden sonra Turhal'da kimse zengin olmamıştır. Zenginleri ya yabancılarıdır ya da başka yerlerde zenginleşip gelmişlerdir. Yörede; dervişle, Kesik Baş Türbesi'nde gömülü yiğidin aynı kişi olduğu inancı yaygındır.

331. TUR HASAN BABA

Avşarözü (Hüseyin Şeyh) köyü, Refahiye ilçe merkezine 5 km uzaklıktadır. Tur Hasan Baba'nın türbesi, Hüseyin Şeyh (Avşarözü) köyünün 500 m doğusundadır. Halk tarafından ziyaret olarak kabul edilmektedir.

Rivayete göre; Avşarözü (Hüseyin Şeyh) köyüne Horasan'dan, İslamı yaymak için Hüseyin Şeyh adında bir zat gelir. Köy; eski adını, bu zattan almaktadır. Bu zatın oğlu olan Hasan Şeyh (Tur Hasan Baba) ile ilgili anlatılan efsane şöyledir:

Söylentilere göre Yavuz Sultan Selim, Çaldıran Seferi'ne giderken Kemah üzerine bir birlik gönderir. Bu birlik, Hüseyin Şeyh köyünden geçtiği anda Tur Hasan Baba, birliğin komutanına:

—Bugün bana misafir olun, ordunuzu ben doyurayım, der.

Komutan, Tur Hasan Baba'nın davetini kabul eder. Bu arada köyde:

—Bu kadar askeri nasıl doyuracak, mahcup olacak, şeklinde dedikodular yapılır.

Şeyh Hasan Efendi, askerlere atlarını doyurmaları için arpa ambarını gösterir. Kendisi de o sırada askerlere bir tencere çorba, bir tencere pilav yapar.

Atı için arpayı alan asker geçer, alan geçer, arpa bir türlü bitmek bilmez.

Daha sonra askerler, yemeğin başına geçerler. Önce şaşırırlar, bu iki tencere yemek kime yetecek diye. Tabağını dolduran asker geçer. Dolduran geçer, ama yemekler bir türlü bitmek bilmez. Bunu gören ordunun komutanı, askerler ve köy halkı çok şaşırır.

Hasan Baba'nın kerametini anırlar. Bunun üzerine ordunun komutanı, Hasan Baba'dan bu köye bir tekke kurmasını ister ve tekkenin tüm masraflarının karşılanacağını söyler. Tur Hasan Baba, kerameti ortaya çıktığı için kısa kısa süre sonra dünya değiştirir.

332. UN BEREKETİ

Değirmencinin biri, işini bitirir ve evinin yolunu tutar. Bir de bakar ki cinlerin her biri elinde bir çalgı; dans edip şarkı söylüyor, düğün yapıyorlar.

Durumu şaşkın gözlerle izleyen değirmenci, cinlere seslenir:

—Sürünüze bereket, sürünüze bereket!

Cinler de karşılık verirler.

—Ununa bereket, ununa bereket!

O günden sonra, değirmencilerin evinden ve değirmeninden un eksilmez ve unları dolup taşar, ambarı boş kalmaz. Cinlerin de soyu artarak devam eder.

333. UZUNKIZLARI

Eskiden Ordu ve yöresinde; kışın sahilde oturulur, yaz aylarında da sivrisineğin sıtma yapmasından dolayı yaylalara çıkılırmış. Bu yaylaların en büyüğü ve tanınmışı, Çambaşı'dır. Burada, hemen her köyün bir obası vardır.

Her devirde olduğu gibi, eski zamanlarda da eşkiya dağ başında yaşarmış. Yaz aylarında insanlar geldi mi, soyacak adam bulmaları kolaylaşmış. Yazın yaptıkları soygunlardan elde ettikleri malzemeleri biriktirir, kış aylarında bunlarla idare ederlermiş.

Yılların birinde insanlar, yine yaylaya çıkarlar. Bir gün uzun boylu iki kız, obalarından sürülerini alıp otlatmaya giderler. Farkında olmadan obadan epeyce uzaklaşırlar. Bir an, eşkiya grubunun etraflarını sardığını fark ederler. Onlardan kurtulmak için sağa, sola koşmaya başlarlar. Fakat çevreleri iyice sarıldığından kurtulamazlar.

Çaresiz kalan uzun kızlar, ellerini göğe kaldırıp:

—Allah'ım! Yer yarılsın da yere girelim, derler. Duaları kabul olur. Yer yarılr, yere girerler ve eşkiyadan kurtulurlar.

Burada, iki mezarlık oluşur. Kızların boyu uzun olduğu için doğal olarak mezarları da uzun olur. Bu yüzden mezarlıkların ismi, "*Uzunkızlar Mezarlığı*", çevrenin ismi de "*Uzunkızlar*" kalır. Çevre, hâlâ bu isimle anılmaktadır.

334. UZUNKIZLAR II

Yüzlerce yıl önce Türkmen aileleri, gelip Çambaşı ile Mesudiye'nin arasında yükselen Karababa, Karaaslan ve Eriçok tepelerinin çevresine yerleşir. Yaz aylarında bu tepelere çıkarlar, kış geldiğinde tepelerin dibinde bulunan kışlaklarına çekilirler.

Yine bir yaz mevsiminde aileler, yaylaya çıkar. Yaylanın serin rüzgârlarında koyunlarını otlatırlar. Fakat yakın yerlerde oturan düşmanlardan korunabilmek için geceleri savunması daha kolay olan Karababa, Karaaslan ve Eriçok tepelerine dönerler.

Bir sabah uyandıklarında, tepelerin etrafının düşman askerleri tarafından çevrildiğini görürler. Düşmanlar, haber gönderip teslim olmalarını ister. Teslim olmazlar. Savaş başlar ve günlerce devam eder. Savaş sürdükçe, çevre ile bağlantısı kesilen Türkmenlerin suyu azalmaktadır.

Bir ara, bir fırsatını bulduklarını düşünen Türkmenler; on iki yiğit ile iki uzun boylu, güçlü kuvvetli kızı su almak için Kümbet Çeşmesi'ne gönderir. Onlar; düşman askerlerine görünmeden çeşmeye ulaşırlar, kaplara su doldurup geri dönerler. Tam kaleye yaklaştıklarında, düşman askerlerinin içine düşerler. On iki yiğit mücadele etmeye başlar. Kızlar da ellerinde su kabı kaleye ulaşmaya çalışır. Düşmanlar, on iki yiğidi öldürüp kızların arkasına düşer. Kızlar, yakalanacaklarını anlayınca:

—Ey Allah'ım! Bizi düşmanın eline teslim etme, yeri yar da yere girelim. Düşmanın eline düşmekten ölmek daha iyidir, derler.

Tanrı, isteklerini kabul eder. Yer yarılr, toprak onları düşmanlardan korumak için bağrına basar. Kızların saçlarının bir kısmı da dışarıda kalır. Saçları sarı olduğu için bu çevrede, otlar bile sarı renktedir. Bölgenin ismi de “*Uzunkızlar Mezarlığı*” olarak kalır.

335. ÜÇ KIZLAR KAYASI

Üç Kızlar Kayası, Sivas'ın Hafık ilçesine bağlı Tozanlı bölgesindeki Ekingözü köyünde bulunmaktadır.

Söylentilere göre; Osmanlı Dönemi'nde bir ara, iç isyanlar nedeniyle dağlar çetelerle doludur. Bu çetelerden bir kısmı halkla iyi geçinirken, bir kısmı da insanlara zulüm etmektedir. İşte böyle bir zamanda, mevsim bahar olduğu için halk madımak toplamaya çıkar.

Bir evden; ailenin kadını, gelini ve kızı da köy çevresinde madımak toplamak için meralara çıkar. Madımak toplaya toplaya köyden uzaklaşırlar. Birden çam ağaçlarının arasından üç, beş eşkiya belirir. Bunu gören kadınlar önce şaşırırlar. Fakat adamlar üzerlerine koşarak geldiklerinde, niyetlerinin bozuk olduğunu anlarlar. Şimdiye kadar başlarını bir erkeğe çevirip bakmadan yaşamış; aç, susuz kalmayı göze alabilen ama namussuz asla yaşamayı düşünmeyen bu kadınları, büyük bir korku alır.

Güçleri yettiği kadar hızlı bir biçimde, köye doğru koşmaya başlarlar. Fakat adamlar gittikçe onlara yaklaşmaktadır. Kaçamayacaklarını anlayan kadınlar, bu sırada Allah'a sığınarak bir duada bulunurlar:

—Ya Rab! Ya bizleri kuş eyle uçarak kaçalım ya da birer taş eyle. Şu arkamızdaki namus düşmanlarından kurtulalım, derler.

Yüce Allah, darda kalmış bu üç kadının dualarını kabul eder ve onları taş çevirir.

Olayın geçtiği yer olarak gösterilen ve adı, “*Üç Kızlar*” olarak geçen bu bölgede, yeşillikler içinde üç kaya parçası bulunmaktadır. Bu kayalardan biri oldukça iri ve geniştir. Bir diğeri ona göre daha dar, bir diğeri ise diğer ikisine göre daha küçüktür. Bu kayaların en büyük olanının evin hanımı, diğerinin gelini, en küçüğünün ise evin kızı olduğu söylenmektedir.

Bu efsaneyi, bütün yöre halkı anlatmaktadır. Anlatılan efsanenin bir kanıtı gibi görünen kayaları, efsaneyi duyan insanlar özellikle gelip ziyaret etmektedir.

336. ÜNYE KALESİ'NİN FETHİ

Ünye Kalesi, ilçeye yaklaşık 3 km uzaklıktadır. Bölgeye hâkim ve el değiştirmesi hemen hemen imkânsız bir yapıya sahiptir.

Eskiden bu kale çok meşhur imiş. Çünkü burada, devrin en önemli silahları bol miktarda bulunmaktaymış. Hatta silahlar burada imal edildiği için, cephanenin bitmesi mümkün değilmiş.

Dânişmend Gazi, Niksar'ı fethedip burayı başkent yaptıktan sonra Ünye tarafına sefer düzenler. Askerleriyle bu kaleyi kuşatır. Fakat düşmanlar, sur içinden sürekli ok atmaktadır. Türkler, kale içindeki mevcut okların bitmesi için birkaç gün beklerler. Fakat bitecek gibi görünmez. Artık yapacak bir şey kalmaz. Kalenin sadece hile ile ele geçirilebileceğini düşünen Dânişmend Gazi, askerlerine çok sayıda keçi bulmalarını emreder. Askerler çevreye dağılır, keçi toplamaya başlarlar. Bu arada da planlarından kimseye bahsetmezler.

Askerler, keçileri bir araya toplar. Gece karanlığı her tarafı kaplayınca, keçilerin boynuzlarına mumlar bağlayarak kale istikametine doğru salarlar. Düşmanlar, karanlıkta boynuzlarında ışık yanan keçileri Türk askerleri sanırlar. Bu kadar askere karşı koyamayacaklarını anlayınca hemen teslim olurlar. Ünye Kalesi'nin, Türklerin eline böyle bir hile ile geçtiği rivayet edilmektedir.

337. VADE YELİ I

Özellikle bahar aylarında olmak üzere, bazı günlerin özel durumu veya durumları vardır. Bu günlerin belirlenmesi; tecrübelerin, yaşanmış acı tatlı olayların ürünüdür. Bunlardan biri de vade yelidir.

Miladî takvimde on sekiz veya on dokuz nisana rastlayan gün, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde halk arasında vade yeli olarak bilinir. Vade yeli, karların erimesi ve ilkbahara geçiş günüdür.

On sekiz, on dokuz nisana rastlayan gün; yani abrul beşi ile ilgili anlatılan bir efsane vardır. Bu efsane, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tespit edilen en yaygın efsanelerden biridir:

Vaktiyle bir köyde, fakir bir Türk yaşarmış. İlkbaharda çok kar yağdığı ve hayvanlarına verecek yiyeceği olmadığı için hayvanları aç kalır. Gayrimüslim bir komşusu vardır. Çaresiz kalınca gidip komşusundan hayvanları için ödünç yiyecek ister. Gayrimüslim:

—Kızını bana verirsen sana ot veririm, der. Türk, çaresiz kalır. Düşünmek ve kızına sormak için birkaç gün zaman ister. Eve gelip durumu kızına anlatır. Kız, abdest alıp:

—Es vade yeli, es; gâvuru, Müslümandan kes, diye sabaha kadar Allah'a yalvarır.

Sabahın ilk ışıkları belirginleşmeye başladığında, ılık bir rüzgâr esmeye başlar. Karlar erir ve otlar ortaya çıkar. Böylece koyunlar, dışarı çıkıp karınlarını doyuracak hâle gelir. Bu durumda kız, artık istemediği biriyle evlenmek zorunda kalmaz. Bölgede, vade yelinin bu efsaneye bağlı olduğuna inanılır.

338. VADE YELİ II

Refahiye'de kışlar, çok uzun ve soğuk geçer. Anlatılan bir efsaneye göre, hayvancılıkla uğraşan bir adamın bu uzun ve sert geçen kışlardan birinde hayvanlarına verecek yemi ve otu kalmaz. Adam, ne yapacağını bilemez bir hâlde kalır. Daha kışın ortası olduğu için hiçbir yerden ot bulamaz.

Adam; mecburen, zengin Ermeni komşusundan hayvanları için yiyecek istemeye karar verir. İstemeyerek de olsa gidip durumu Ermeni komşusuna anlatır. Ermeni komşu:

—Hayvanlarına yiyecek veririm hem de istediğinden daha fazla... Ancak bir şartım var, kızını benimle evlendireceksin, der.

Adam, kızını Ermeni'ye vermek istemez. Komşusuna hiçbir cevap vermeden çıkıp gider. Eve geldiğinde, karısına durumu anlatır. Bu sırada kız, annesiyle babasının konuştuklarını duyar. Çok üzülür. Kız, sabaha kadar namaz kılip Allah'a dua eder. Duasında:

—Es vade yeli, es; benim nasibimi Ermeni'den kes, der.

Kız, ağlamaktan yorgun bir şekilde uyuya kalır. Sabah uyandıklarında tüm halk çok şaşırır. Kışın ortasında olmalarına rağmen güneş açmış, tüm karlar erimiş ve otlar diz boyu olmuştur.

Bunu gören kız ve babası da çok sevinir. Böylece hayvanları ölmekten, kız da Ermeni ile evlenmekten kurtulur.

339. VADE YELİ III

Yıl içerisinde, bazı günlerin özel durumu veya durumları vardır. Bu günlerin belirlenmesi; tecrübelerin, yaşanmış acı tatlı olayların ürünleridir. Bunlardan biri de vade yelidir.

Miladî takvimde on sekiz veya on dokuz nisana rastlayan gün; Türkiye'nin pek çok yerinde, halk arasında, vade yeli olarak bilinir. Karların erimesi ve ilkbahara geçiş günüdür. Bugün hava nasıl olursa nisan ayının da öyle olacağına inanılır.

Abrul beşi, bazen azizliğini de gösterir. Bu günde aşırı fırtına olursa ay boyunca devam edeceğine inanıldığı için, gün yaklaştıkça insanlar birbirilerine:

—Kork abrulun beşinden, öküzü ayırır eşinden, atasözünü söyler.

Abrul beşi ile ilgili anlatılan bir efsane de vardır. Bu efsane, Türkiye’de tespit edilen en yaygın efsanelerden biridir:

Vaktiyle bir köyde, bir gayrimüslim ve bir Türk komşudur. Yılların birinde, kış çok ağır geçer. Türk’ün koyunu, gayrimüslimin de otu çoktur. Türk, koyunları kışın çok şiddetli olmasından dolayı dışarı çıkaramaz. Yiyecek de yoktur. Bakar ki koyunlar ölecek. Gidip gayrimüslimden ödünç ot ister. Gayrimüslim:

—Kızını oğluma verirsen sana ot veririm, der.

Türk, çaresiz kalır. Düşünmek ve kızına sormak için birkaç gün zaman ister. Eve gelip durumu kızına anlatır. Kız, abdest alıp:

—Es vade yeli, es; gâvuru, Müslümandan kes, diye sabaha kadar Allah’a yalvarır.

Sabahın ilk şafağında, ılık bir rüzgâr esmeye başlar. Karlar erir ve otlar ortaya çıkar. Böylece koyunlar, dışarı çıkıp karınlarını doyuracak hâle gelirler.

Bu durumda kız, artık istemediği gayrimüslim biriyle evlenmek zorunda kalmaz.

340. VARVARA

Rivayete göre; bir zamanlar Turhal’da, Rum beyinin güzeller güzeli bir kızı vardır. Günün birinde uzun bir yolculuğa çıkmaya karar veren bey, yokluğunda hem iş görülür hem de oyalanır, diye düşünerek kızına bir kese dolusu altın verip kendisi dönene kadar gösterdiği yerde bir kilise yaptırmasını söyler. Kilisenin, Turhal’ın en güzel yapısı olmasını ister. Sonra da yola çıkar.

Kızı hemen ustaları, yapı işçilerini çağırır. Kilisenin yapımına başlanır. Bu arada, gizli gizli sevdiği bir Türk delikanlıyla görüşme olanağı bulur. Türk de onu çok sevmektedir.

Kız, delikanlının bir sözünü iki etmez. Müslüman olmasını isteyince şartları yerine getirip Müslüman olur. Ertesi gün delikanlı:

—Bu yapı kilise değil, cami olsun, deyince kız:

—Cami olacak, diye buyruğu verir. Sonunda, güzel bir cami ortaya çıkar.

Geziden dönen baba, kilise yerinde cami görünce çok şaşırır ve kızar. Kızının üstüne yürür. Delikanlı, yetişip kızı kurtarır. El ele tutuşup kaçmaya başlarlar. Ama her taraf beyin askerleriyle doludur. Ancak Varvara Suyu’nun çıktığı tepeye varabilirler.

Beyin adamları, burada onları yakalayıp öldürür. Kanlarının damladığı yerden pırlıl pırlıl bir su fışkırır. Söylenceye göre; Turhal’da günümüzde içilmekte olan su budur. Adını da kızın adından almıştır.

341. VARVARA SUYU

Varvara; Turhal'ın bağlık, bahçelik bir yeridir. Turhal'ın içme suyu buradaki küçük bir tepeden çıkmaktadır. Varvara Suyu için bir başka söylence şöyledir:

Bir zamanlar Hristiyanlarla Müslümanlar, bir arada yaşamış. Hristiyan komutanının, Varvara adında güzel bir kızı varmış.

Komutan, bir gün sefere giderken kızına:

—Kızım, sen buraya kilise yaptır, demiş. Varvara denilen kız, bir Türk gencine âşık olmuş. Bunun üzerine kilise yerine camii yaptırmış.

Kızın babası seferden gelince, kilise yerine camii yapıldığını görür. Çok şaşırır. Şaşkınlığı gidince gençlerin öldürülmesi için askerlerine emir verir. Varvara ve Türk genci bunu duyunca, Turhal'ın bugünkü içme suyunun çıktığı yere doğru kaçmaya başlar. Komutanın askerleri, bunları yakalar ve öldürür.

Kızın kanının damladığı her yerden, soğuk sular fışkırmış. Turhal'ın bugünkü içme suyunun adı, kızın adını alarak “*Varvara Suyu*” olarak kalmıştır.

Varvara Suyu ile ilgili diğer bir efsane de şu şekilde anlatılmaktadır:

Varvara, bir keşiş kızıdır. Sevdığı ise Müslüman Türk gencidir. Dinleri ayrı diye keşiş, iki gencin kavuşmasına razı olmaz. Delikanlı:

—Dinlerimizi birleştirelim, deyince keşiş, kendi dinine gireceğini zanneder ve:

—O zaman olur, der. Ama kız, çoktan delikanlıyı sevmiştir ve onun dinine girmiştir.

Bunu anlayan keşiş:

—Ben bunlara öyle bir iş edeyim ki cümle âleme ibret olsun, diye düşünür. Delikanlıya dönüp:

—Kızımı sana vereceğim ama bir koşulum var. Şu kaleden karşı tepeye bir urgan gerilecek. Buradan karşıki tepeye geçmeyi başarırsan kızım senin olacak, başaramazsan başına gelecekleri sen düşün, der.

Delikanlı; keşişin niyetini anlamaya çalışır, kabul eder. Delikanlı, urgana tutuna tutuna kaleden karşı tepeye doğru ilerlemeye başlar. Tam tepeye ulaşmak üzere iken keşiş kılıcı ile urganı keser ve delikanlı kayalıklara çarpa çarpa yuvarlanır.

Onun arkasından kız da tepeden aşağı yuvarlanır. Kızın akan kanları, billur su olur ve dört bir yana fışkırır. İşte Turhal'ın “*Varvara Suyu*”, buradan gelmektedir. Bu su tertemiz, pırıl pırıl ve çok soğuk bir sudur.

342. VASİYET GÖLÜ

Vasiyet Gölü, Ordu iline bağlı Ulubey ilçesinin Sayacanaşı köyü sınırları içerisinde. Sayacabaşı'nın batısındaki tepelerle derin vadilerini kaplayan Kurşun Çalı Ormanları'ndan, küçük bir dere akar. Bu derenin adı, "*Kurşun Çalı Deresi*"dir.

Kurşun Çalı Deresi, Tepeköy'ün aşağılarında küçük bir göl meydana getirir. Bu göl eskiden beri, "Vasiyet Gölü" ismiyle bilinmektedir.

Rivayete göre; Romalıların Anadolu'ya hâkim oldukları devirlerde, bu bölgede çok zengin bir kral varmış. Serveti o kadar çokmuş ki günün birinde saldırıya uğrayarak elinden alınacağından korkar, daima huzursuzluk ve endişe içinde yaşamış.

Kral, hazinelerini çok sevdiği karısına bırakmak ister. Fakat bunun da ancak ölümünden sonra olmasını arzu eder. Bu düşünceyle, hazinelerini hiç kimsenin kolayca bulup alamayacağı bir yere saklamaya karar verir. Civardaki ormanları, mağaraları gezip inceler. Müsait bir yer arar, fakat tam olarak istediği yeri bulamaz.

Bir gün, Kurşun Çalı Deresi'nin ayağında bulunan kayalar arasındaki küçük gölün yanına gelir. Burayı beğenir. Derenin yatağını değiştirir. Göldeki suyu da boşalttırır. Gölün iki tarafındaki dik kayaların içerisine derin oyuklar kazdırır. Kral, hazinelerini bu oyuklara koyduktan sonra, derenin sularını tekrar eski yatağına çevirterek gölün yeniden dolmasını sağlar.

Kral, böylece servetini iyice sakladığına inandıktan sonra vasiyetini yapar. Öldükten sonra bütün servetinin karısına teslim edilmesi için vasiyette bulunur. Kralın vasiyetinden dolayı buranın ismi, "*Vasiyet Gölü*" kalır.

343. VELİ HATİP

Rivayete göre; Ordu ili Gökçöy ilçesine bağlı Damarlı beldesinde eskiden, Veli Hatip isimli biri yaşamaktaymış. Geçimini demircilikle sağlayan bu zatın çok güzel bir eşi varmış.

Veli Hatip'in yaşadığı yıllarda, çevrede büyük eşkıya toplulukları varmış. Bu eşkıya topluluklarından birinin başı, Veli Hatip'in çok güzel bir eşi olduğunu duyar. Fırsatını bulduğu ilk gün Damarlı'ya gelip konaklar. Veli Hatip'i yanına çağırıp:

—Yarın sabaha kadar benim seksen sarı at, doksan doru at, yüz kır atıma nal, mih keseceksin. Yetiştiremezsen seni öldüreceğim, der.

Adamlarından birini gözcü bırakır. Yakın bir yere gidip konaklar.

Veli Hatip, eve gelir. Kara kara düşünmeye başlar. Eşkıya başının söylediği nalı ve mih sabaha kadar kesmeye imkân yoktur. Ne yapacağını şaşırmıştır.

Karısı, onu düşünceli görünce durumu sorar. Fakat o söylemek istemez.

Israr edince meseleyi anlatır. Karısı güler ve:

-Haydi körüğe gidelim, der.

Veli Hatip, körüğü yakmak için işe başlar. Karısı gerek olmadığını ve biraz beklemesini söyler. Gidip bir leğen bulur. İçine toprak, biraz da su doldurur. Biraz da eski demir parçaları koyup başlar yoğurmaya.

Yoğurma işi bitince, bir miktar çamur alır ve ona nal şeklini verir. Veli Hatip de deliklerini delip kenara atar. Çamur, yere düşer düşmez demir olur.

Aynı usulle epeyce nal ve çivi yaparlar. Demirin sesini duyan eşkiya başının adamı, delikten onların ne yaptığını gözler. Durumu görünce, şaşkına döner. Hemen gidip eşkiya başına haber verir.

Eşkiya başı, hata yaptığını anlar. Sabaha karşı gelip Veli Hatip Hazretleri'nden özür diler. Fakat bir kere onun gönlü kırılmıştır.

-Gidin, sonunuz Seyitkırı olsun, der.

Eşkiya, toparlanıp yola çıkar. Çok kısa bir zaman sonra hepsi sancılanmaya başlar. Seyitkırı'na ulaştıkları zaman gidemeyecek hâle gelirler. Hastalıkları ağırlaşır ve hepsi burada ölür.

344. YABAN ADAMI

Islahiye köyü, Rize ilimizin Güneysu ilçesine bağlıdır. Burada, eskiden yaban adamı bulunduğu dair söylenen efsane, eski inanışların yaşantısının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Islahiye köyü, yüksek bir köydür. Ormanlıktır. Yaban hayvanlarının barınağıdır. Tarlalarında mısır eken halk; mısırların olgunluk devresinde, bunları yabanî hayvanlardan korumak için, tarlalarında bir keşif yapar ve bu keşiflerde sabaha kadar nöbet tutar. Nöbetçiler, yabanî hayvanları korkutmak için ateş yakar ve aynı zamanda bu ateşte ısınırlar.

Bir gece tarlaya yabanî bir hayvan değil, bir adam gelir. Vücudu tüylü olan bu adam, müthiş taklitçidir. Nöbetçi, yabanî adamı korkutmak için yerden bir taş alıp ona atar. Yabanî adam da yerden bir taş alarak nöbetçiye atar. Nöbetçi, elini başına koyar. Yaban adamı da elini başına koyar. Nöbetçi, eline bir sopa alır. Yaban adamı da eline bir sopa alır. Nöbetçi, sopayı ateşe sokar. Yaban adamı da sopayı ateşe sokar. Nöbetçi, alevlenen sopayı kendi vücuduna tutar. Yaban adamı da alevlenen sopayı kendi vücuduna tutar. Fakat yaban adamının kıllı vücudu yanmaya başlar.

Yaban adamı, ateşin acısını hissedince dile gelir:

—Ben bana ettim, ben bana, diyerek uzaklaşır.

345. YANAN KAŞIK

Sarıkamış'ın Boyalı köyünde, lâkapları Bozo olarak bilinen ağalar varmış. Bozolar, köy ağası olduğundan günlük otuz veya kırk misafir ağırlandarmış.

Ağa, bir gün kendi kendine:

—Evime o kadar gelen, giden var. Acaba içlerinde iyi insanlar var mı, diye merak eder. Bu sebeple bir gün misafirler yemek yedikten sonra, tahtadan olan yemek kaşıklarını sobaya atar ve hangisinin yanmadığını izlemeye başlar.

Ağa bakar ki kaşıklardan birisi, yeşil alev alır ve yanmaz. O zaman sevinir ve der ki:

—Allah'ım! Sana şükürler olsun. Benim evime iyilerden birisi gelmiş, ekmeğim boşa gitmemiş. Kaşığı yanmayan misafirin adı, Kişi imiş.

Şu an kaşığı yanmayan şahsın evinin, camiye kısmet olduğu ve ev harabesinin üzerine köy camisinin yapıldığı bilinmektedir. O şahıs, köyde hâlâ Kişi Dede olarak anılır.

346. YARALI ADAM

Tirebolu ilçesinin Aşağı Boynuyoğun köyünde, karlı bir kış gününde yaralı bir adama yapılan iyilikle ilgili olarak şöyle bir efsane anlatılır:

Karlı bir kış günü iki adam dağda giderken, karşılına yaralı ve soğuktan donmak üzere olan bir adam çıkar. Onlara, kendisini kurtarmalarını söyler.

İki arkadaştan biri, yardım etmeyi kabul ederken; diğeri, kabul etmez ve önce kendisini kurtaracağını söyler. Yardımı kabul eden kişi, yaralıyı omuzlayarak yavaş yavaş yola düşer. Arkadaşı, ondan çok daha önden gider.

Bir müddet sonra yardım edenin ayağına, karların içinde bir şey takılır. Bakar ki kendilerini terk eden arkadaşı donup ölmüştür.

347. YATIR

“Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı / Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı” dizeleriyle Türk milletine seslenen M. Akif, çok güzel bir konuyu dile getirmektedir. Efsanemizin konusu da işte bu kefensiz yatan şehitlerle ilgilidir.

Niksar'ın Yağan köyünde, bir tekke vardır. Burada, bir şehit yatmaktadır. Onun gömülü olduğu yere ev yapılmıştır. Bir gece şehit, ev sahibinin rüyasına girip:

—Bu evi benim üzerime niye yaptın, der. Kadın:

—Ben bilmiyordum, diyerek uyanır. Kadın, gördüğü rüyanın etkisinde kalır. Kalkıp namaz kılıp dua eder.

—Allah'ım! Elimde, avucumda ne varsa buraya verdim, bana yardım et, der.

Kadın, tekrar yatar. Yatır, yine kadının rüyasına girer. Bu kez eskisi gibi değil de ona yardım etmek amacıyla:

—İnsanlar beni ziyarete gelip iki rekât namaz kılsın, oğlu olmayanlar gelsin, oğlu olsun, der. Kadın, ertesi gün rüyasını tüm köy halkına anlatır.

O günden sonra bu yatırı tüm köy halkı ziyaret etmeye başlar. Oğlu olmayıp türbeyi ziyaret edenlerin oğlu olduğu ve istekleri kabul olduğunda, kurban kestikleri rivayet edilmektedir.

348. YEL KÖPRÜSÜ

Anlatılanlara göre; bir zamanlar Malatya'ya bağlı Yeşilyurt'ta, zengin ve güzel bir kız varmış. Kızın babası ölmüş. Anası, isteyen kişilere kızını vermeyince kısmeti kapanmış, bir daha da bahtı açılmamış.

Kız, yaşı kırkı bulunca tüm ümidini yitirmiş. Anasının da rızasını alarak bütün servetini hayır işlerine sarf etmeye karar vermiş.

O zamanlar şimdiki Yel Köprüsü'nün bulunduğu yer, derin bir uçurum hâlindeymiş. Derme suyu; bu uçurumdan dökülür, çaya karışır gidermiş.

Kızcağız, buraya bir köprü yaptırmayı düşünmüş. Bir gece rüyasında, oraya uygun bir köprü gösterilmiş. Köprüyü şöyle tanıtmışlar:

—Altından su geçer, ortasından yol geçer, üstünden hem su hem de yol geçer.

Kız, büyük bir heyecanla uyanıvermiş. Olanı, biteni anasına anlatmış. Gün ışıyınca, belli başlı ustaları çağırmışlar. Kız, istediği köprünün tipini onlara anlatmış.

Ustalar önce, “Böyle bir köprü olmaz.” demişler. Kız, onları ikna etmiş. Hızla işe başlanmış, istenilen biçimdeki köprü su ile birlikte karşıya geçmelerine yardımcı olmuş. Yapılan köprünün adını ise “Yel Köprüsü” vermişler.

349. YEMEN ÇÖLLERİ VE İKİZ OLUK

İkiz Oluk, Şarkışla yöresindeki bir adak yeridir. Kutsallığına inanılan bir su kaynağıdır.

Yemen harbi başlayınca eli silah tutan gençler, Yemen çöllerine gönderilir. Gidenlerin hemen hemen hiçbirisi, bir daha geri dönemez. Şarkışla'da, sürekli Yemen üzerine türküler söylenir.

Kocalarını Yemen'e gönderen kadınlar, kıtlık çekmeye başlar. Dağ, taş, asker kaçakları ve eşkıyalarla dolar.

Zeliha, kocasını Yemen'e gönderen bir asker karısıdır. İki de çocuğu vardır. Kıtlık kıtlık üstüne... Tek yapılacak iş dağa çıkıp ot toplamaktır.

Zeliha, bir gün iki oğlunu odun toplamak için dağa gönderir. O tarihlerde buralar, tek tük ağaçlık değilmiş. Göz alabildiğine ormanmış. Fakat Zeliha'nın oğulları, yaş ağaca kıyamamışlar. Hangi ağaca balta vurmuşlarsa suyu çıkmış, yaş ahlâtları* bir türlü kesmeye kıyamamışlar. Sonra ora senin, bura benim derken gün akşam olmuş. Kar sepelemeye başlamış. Bakmışlar ki olacak gibi değil:

—Şunu keselim, deyip vurmuşlar baltayı.

Gel gelelim, o ağaç da ahlâtların sultanıymış. Ona balta vuran asla onmazmış. Kim o sülâledeki ağacı keser devirirse boyu devrilir, kim dalını kırarsa kolu kırılırmış. Ama bunlar çocuk... Nereden bilsinler...

Bir balta vurmuşlar, bir meyve düşmüş, alıp yemişler. Cennet meyvesi gibi tatlı... Bir daha vurmuşlar, bir meyve daha düşmüş. Çocuklar, karınlarını iyice doyurmuşlar. Derken kar tipiye dönmüş. Vakit geçirmeden köyün yolunu tutmak istemişlerse de yol nerede, iz nerede?

Bir ağacın kovuğuna sığınmışlar. Gece iyice çökünce çocuklar iyice titremişler, birbirlerine sarılmışlar. Sonra titreyen vücutlarını, tatlı bir uyku sarmış. Ağacın kovuğunda donup kalmışlar.

Zeliha kadın, çocuklarının gelmediğini görünce ormana dalmış. Onun feryadını duyanlar da ellerine birer çıra alıp peşine takılmışlar. Bağırılmışlar, çağırılmışlar ama iki çocuğa seslerini duyuramamışlar. Ne yapsınlar? Donacaklarını anlayınca geri dönmüşler.

O günün üstünden birçok günler geçmiş. Her gün aynı şey, umutsuz bir bekleyiş...

Nihayet, asırlık bir ağacın kovuğunda iki cesedi bulmuşlar. Zeliha; paramparça olmuş, ağlamaktan gözlerinin pınarları kurumuş. Saçlarını lime lime yolmuş. Sonunda, düşmüş dağlara. Yastığı, taşlar; yorganı, kış kıyamet olmuş. Dağlarda, çocuklarının adını bağıra bağıra dolaşmış. Ne kimsenin yanına varmış, ne kimseyi yanına koymuş. Issız dağlar, durağı olmuş. Yanmış, kavrulmuş. Arada sırada oğullarının mezarlarına varır, dolanır, çevrilir, yine dönüp gidermiş geriye.

Bir gün mezardan dönerken eve uğramış. Köşeyi, bucağı ateşe verip kaybolmuş ortadan. Ne çoban, ne çoluk çocuk izini bulamamışlar bir daha.

Aradan yıllar geçmiş, çocuklarının başlarına diktığı ahlât ağaçları meyve vermiş. Yemen'e gidenler dönmüşler. Zeliha'nın kocası da gelmiş ama Zeliha gelmemiş. Yavrularının mezarını ziyaret eden adam, karısını aramaya koyulmuş ama bulamamış.

* ahlât: Gülgillerden, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşıl原因 ağaç, yaban armudu, dağ armudu.

Zeliha bir gün, bir adamın rüyasına girmiş.

—Ben filan yerdeyim. Mezarımı aç. Beni yavrularımın yanına defnet, demiş.

Adam, yanına arkadaşlarını alıp rüyasında tarif edilen yere gelmiş. Toprağı kazmaya başlamışlar. Önce kadının ayaklarını, sonra gövdesini, sonra da başını bulmuşlar. Kadın taş kesilmiş, öyle yatıyormuş. Yüzü, gözü toprakla örtülüymüş. Yavaş yavaş temizlemişler. Sıra gözlerine gelmiş. Onları da temizlemeye başlamışlar. Bakmışlar ki damla damla yaş akıyor. Kurulamışlar, daha da çoğalmış. Ölü, durmadan ağlıyormuş. Sildikçe çoğalmış, sildikçe çoğalmış... Gözler berraklaşmış, büngürdemiş*. Âdeta fışkırtıyormuş. Soğuk mu soğuk, güzel mi güzel bir su imiş...

Kadının bedenini, götürüp çocuklarının yanına gömmüşler. Ama başı burada kalmış. İki göze, iki oluk yapmışlar. Olmuş bir pınar. Adına da “İkiz Oluk” demişler.

O günden bu yana yaz demez, kış demez akar da akar... Gelene su verir, geçene su verir...

İkiz Oluk’tan su içenler, Zeliha’nın ruhuna bir Fatiha okumadan geçmezler.

350. YEŞİL BAŞLI ŞEHİT

Bayraktepe köyü, Niksar-Tokat karayolu üzerindedir. Eski adı, Fil olan bu köyün içinde bir mezarlık bulunmaktadır. İnaniş’a göre; Bayraktepe köyünün mezarlığında, Musa isminde bir şehit yatmaktadır.

İnaniş’a göre yatır, sabah ezanında abdest almak için köyün girişindeki çeşmeye iner ve tekrar mezarına geri dönermiş.

Günlerden bir gün, köyde bir düğün olur. Köyün geleneklerine göre; kına gecesinde erkekler, sabah tanyeri ağarmadan damadı köyün hamamına götürüp orada eğlenirler, oynaya oynaya eve dönerlermiş.

Düğün alayı köyün çeşmesine doğru geldiğinde, yatırın abdest almak için suya indiğini görür. Köy halkı; üst kısmı kırmızı, altı yeşil renkte olan ve dönerek uzaklaşan yatırı görünce ürkerek eğlenceye ara verir. Tam bu sırada, o günlerde on altı yaşlarında olan Sait, elindeki tüfekle yatırı vurmak ister; ancak tüfek elinden düşer. Genç tekrar dener; lâkin tüfek birdenbire elinden yine düşer.

Ertesi gün, gencin tüfeği tuttuğu kolu uyuşur. Bir süre sonra hareket ettiremez duruma gelir. Sonra da gencin kolu felç olur.

Bunun üzerine gencin ailesi, onu köyün büyüklerine götürür ve durumu anlatır. Köy erenleri, yatırın bir ermiş olduğunu ve bir daha onu rahatsız

* büngürdemek: Su topraktan kaynamak.

etmemelerini söylerler. O günden sonra mezarın bulunduğu kısım kutsal sayılır ve ancak bayramlarda ziyaret edilir.

351. YEŞİL EKİN

Eski zamanların birinde, bir hırsız yaşarmış. O kadar usta bir hırsızmış ki arkasında hiç iz bırakmamış. Bu yüzden yakalanmamış. “Yakalanmayan hırsız, beyden üstündür.” derler ya, işte öyle... Bu hırsız, gününü gün edip yaşıyormuş.

Ancak, bu hırsızın iyi bir yönü varmış. Ekinleri, ekili olanları asla çiğnemez; tarlaların sınırlarında yürür, bir ot veya yaprağı bile incitmek istemezmiş. Bazen bir ekin tarlasını çiğnememek için başka arazilerden gider ve saatlerce yol yürürmüş:

Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge hesabı... Hırsız, bir gün yakayı ele vermiş. O kadar çok suçu varmış ki, o zamanın mahkemesi asılmasına karar vermiş.

Asılma günü gelip çatmış. Adamın boynuna ipi geçirip altından sehpayı çekmişler. Ancak adam bir türlü aşağı sarkmıyor, havada öylece bekliyormuş.

Görevliler, hayret içinde kalmışlar. Belki sihirbazlık yapıyordur diyerek, ipi boynundan çıkarıp sehpayı doğrultmuşlar. Tekrar ipi boynuna takarak adamı yeniden asmak istemişler. Ancak adam, bir türlü aşağı sarkmıyormuş. Bu şekilde yapılan üç deneme de boşa gitmiş. Bu olaya çok şaşırان görevliler ve adam arasında şu konuşma geçmiş:

—Bu ne hâldir ağa? Seni bir türlü asamıyoruz.

—Bunu size söylemem.

—Söyle, söyle... Zaten kurtuldun. Asıldığı hâlde her ne sebep olursa olsun ölmeyen kişi, kanunen bir daha asılmaz. Biz görevimizi yaptık. Şu işin sırrını bize açıkla.

Adam, bir süre düşündükten sonra derin nefes alarak:

—Ben ömrümde hiç yeşil ekin çiğnemedim. Ekili tarlaları çiğnememek için hep uzak yolları seçtim. Biraz önce başıma gelen olay, bu iyi alışkanlığımla ilgili. Siz beni ne zaman asmak istediyseniz, yerden yeşil bir ekin çıktı ve ayaklarımın altında uzayarak bana destek oldu. Beni havada tutan kuvvet buydu, demiş.

Yeşile ve nimete olan saygısından dolayı hırsız, bu şekilde asılmaktan kurtulmuş ve kendisine bu fırsatı tanıyan yüce Allah’a şükrederek hırsızlığı bırakmış.

352. YEŞİLYURT

Rivayete göre peygamberlerden biri, bir gün savaş esnasında orduları bozguna uğradığı için düşmandan kaçıp saklanmak istemiş. Etrafta yer ararken kavak ağacının gövdesindeki kovuğu görmüş. Gidip oraya saklanmış.

Düşman askerleri peygamberi aramışlar, bir türlü nereye saklandığını tespit edememişler. Bu sırada bir keklik kavağın dalına konarak:

—Kak kavak, kak kavak, diye ötmeye başlamış, ötmüş de ötmüş.

Bu bağırma, düşmanların dikkatini çekmiş. En sonunda, peygamberin kavağın içine saklandığını anlamışlar. Kavağın kesilmesi gerekiyormuş. Fakat demirden ve çelikten yapılan baltalar, kavağı kesememiş.

Yemişen* denilen, ağaçtan yapılan balta ile kavak kesilmiş. Kavaktan çıkarılan peygamber, düşmanlar tarafından hemen orada öldürülmüş. Keklik, kavağın tepesinden uçup yan taraftaki taşın üzerinde olayı seyretmiş.

Sonra da düşmanlar olay yerinden uzaklaşınca gitmiş, peygamberin kanı üzerinde eşinmeye başlamış. Eşelenirken yüzüne kan bulaşmış.

Peygamber, bu olaylara sebep olduğu için keklige:

—Seni herkes yakalasın ve yesin, diye beddua etmiş. Bunun için keklığın avlanıp etinin yenmesi sevap sayılmaktadır.

Sert ağaç olduğu için demir ve çelik baltaların kesemediği kavağı kesen yemişen ağacına ise:

—Senin meyvelerin yenmesin, şeklinde beddua etmiş. Bunun için yemişen ağacının meyvelerinin yenmesi iyi değildir.

Bu sefer düşmanlar, kavağı başka bir tarafa taşımak ve yakmak isteyince onu taşıyacak güce ihtiyaç duymuşlar. Fakat çevrede bulunan bütün hayvanlar teker teker denenmiş, bu kavağı yerinden oynatamamışlar.

Oradan geçmekte olan katır:

—Ben götürürüm, demiş.

Kavağı istenilen yere götürmüş. Peygamberin buna bedduası da:

—Allah sana evlat yüzü göstermesin, olmuştur. Katırın yavrusunun bu yüzden olmadığına inanılmaktadır.

353. YILANIN AĞZINDAN AKAN BUĞDAY

Dikenlice, Ordu'ya bağlı Gürgentepe ilçesinin güzel köylerinden biridir. Çok eski zamanlarda, bu köyde ermiş bir kişi yaşamış. Bu derviş, fakir

* **yemişen:** Gülgillerden, meyvesi elmaya benzeyen, yaprakları kısa saplı, yumurtamsı biçimde ve kenarları dişli olan, dikenli bir bitki.

fukaranın dostuymuş. Herkese yardım etmek istemiş. Çevre köylerdeki fakirler, buğdaylarını karşılıksız olarak hep gelip bu erenden almış.

İhtiyaç sahipleri buğday almaya gelince, dışarıda beklemiş. Eren serendisine* girer, gelen çuvalları buğday ile doldurup ihtiyaç sahiplerine dışarıda teslim edermiş.

Bir gün yine bir ihtiyaç sahibi buğday almaya gelir. Ermiş kişi, o anda namaz kılmaktadır. Gelini, gelen kişiyi bekletmek istemez. Serendinin anahtarını arar. Sonunda anahtarı, kayınbabasının abdest aldığı yerde bulur. Hemen boş çuvalı alır, serendinin kapısını açar. Bir de ne görsün? Serendinin tavanında kocaman bir yılan var. Ağzından da sürekli buğday akıyor. Gelin, bu durumu görünce korkar ve bağırmaya başlar.

Gelinin bağırmasıyla, yılanın ve buğdayların kaybolması bir olur. İşin sırrı ortadan kalkar. Durumu kayınbabası fark eder, ama ne çare...

354. YILANIN DOSTLUĞU

Bütün hayvanlar, insanları severmiş. En zararlısından en faydalısına kadar hepsi, insan ile dost olmak istemiş. Zararlı hayvanların da aslında niyetleri hiçbir zaman zarar vermek değilmiş. Kendileri ve yavrularını korumak için ortaya koydukları savunma durumu, onları zararlı gibi göstermekteymiş. Aslında, kendilerini ve yavrularını koruma konusu ortaya çıkmasa, onların da hiç kimseye zararı olmayacaktı.

Kangal'da anlatılan efsaneye göre yılan, yaşadığı evin bir köşesine bahar aylarında yavrular. Evin gelini; yılanın yavru olduğunu görünce, zararlı ve zehirli olmasından korkarak yavruları yerinden alıp başka bir yere atar.

Kaynanası bu durumu görünce gelinine der ki:

—Kızım; yılanın yavrularını neden attın, getir yuvasına bırak. Onlar küçük yavru. Anneleri ile kavuşamazlar ise ölürler.

Bu arada yılan gelip yavrularını göremeyince, oradaki kazanda bulunan süte zehrini akıtır. Niyeti, yavrularını dışarıya atan aileye zarar vermektir.

Ancak, gelin de annesini dinleyip yılanın yavrularını getirerek tekrar yerine bırakır. Bundan sonra yılan; yavrularını tekrar yerinde görünce, kazandaki zehirli sütü devirir. Böylece ev halkının zarar görmesini engellemiş olur.

* **serendi:** Dört (altı veya sekiz) direk üstüne yapılmış tahıl, meyve ve sebze kurusu saklanan kiler.

355. YILANLIKAYA

Yılanlıkaya, Yıldızeli'ne bağlı bir köyün adıdır. Köyün yakınlarından, Orhun Irmağı adı verilen bir dere geçer.

Köy, ismini biraz ilerisindeki kayalıktan almıştır. Bu kayalığın özelliği, yılın belirli bir ayında altından çıkan yılanlardır. Bu irili, ufaklı yılanlar; her yıl nisan ayının on beşinde bulundukları yerden çıkar ve köy içlerine kadar gelir.

Evlere kadar giren yılanlarla köy halkı, yaşamı paylaşmayı öğrenmişler. Yılanların hiçbir zararı yoktur. Köy halkı ve dışarıdan gelen insanlar; bu kayalığın ziyaret yeri olduğunu, hastalıklara şifa verdiğini söylerler. Yürümeyen çocukları, çocuğu olmayan gelinleri; bu kayalığa getirir, şifa almalarını arzu ederler.

Bir gün köyün çobanı, davarları ve malları yaylaya çıkarmış. Çoban, bir ara uykuya dalmış. Rüyasında ardıc ağaçlarının altında yatan bir evliya, çobana görünmüş. Bu zat, yukarıdaki mağarada yılanların olduğunu söylemiş ve çoban, bu zatın yılanlara süt içirdiğini görmüş.

Çoban uyandığında, rüyasınının gerçek olup olmadığını öğrenmek için mağaranın önüne gelir. Rüyasının gerçek olduğunu görür. Bunun üzerine, aşağıda bulunan malların yanına gider. Bir tas süt saçar ve bu sütü yılanların önüne bırakır. Bu olaydan sonra, yılanlara her gün süt götürür.

Bir gün dağın hemen aşağısında, yol yapımı için dinamit patlatılır. O gün bu gündür, bu mağarada yaşayan yılanların hepsi kaybolur. Bu olay, 1990 yılında olmuştur.

Evliyaya gelince; bu zatın kim olduğunu kimse bilmemiş. Bu zatın / yatırın başında, altı tane ardıc ağacı varmış. Bir gün bu ağaçlardan biri kurumuş. Bunu gören bir köylü, kuruyan ağacı kesmiş. Daha sonra bu adamın ailesi dağılmış. O gün bu gündür, bu ağaçlara dokunmaya kimse cesaret edememiş. Adı Yayla köyü olan bu köyün ismi; daha sonra, Yılanlıkaya olarak değiştirilmiştir.

Halkın burası ile ilgili diğer bir inancı ise şöyledir: Halka göre; yılanlar zamanla büyüüp gelişir, çok geliştikten sonra göğe çekilir.

356. YILAN TAŞ

Eskiden insanlar, yazları hayvan sürüleri ile beraber yaylalara giderlerdi. Yaylalara giderken yürüme olarak ve kalabalık bir grupta yola çıkılırdı.

Yıllar önce köyün birinde, yaylaya gidecek olan kişiler toplanmış ve yola çıkmışlar.

Bir müddet gittikten sonra önlerine çok uzun ve korkunç bir yılan çıkmış, herkes kaçmış. Geride bir hamile kadın kalmış. Korkusundan Allah'a dua etmeye başlamış:

—Allah'ım! Bu yılanı taş et!

Allah da hamile kadının dualarını kabul etmiş ve yılanı taşa çevirmiş. Bu olayın olduğu yere günümüzde, “*Yılan Taş*” denilmektedir.

357. YILAN VE ŞEYTAN

Halk arasında hayvanların mucizeleriyle ilgili hikâyelere sıklıkla rastlanılmaktadır. Sihirli olarak kabul edilen ve hikâyesi nesilden nesile aktarılan bir hayvan da tüyler ürpertici, derisi ve kıvraklığıyla insanı heyecanlandıran yılanıdır.

Henüz insanoğlunun yaratılmadığı, sadece ilk insanlar olan Âdem ve Havva’nın yaşadığı dönemlerde, cennetin bekçileri yılanlar ve köpeklermiş. O zaman yılan, şimdiki gibi ayaksız ve sürünmüyormuş, ta ki şeytanla iş birliği yapıncaya dek. Şeytan, Havva anamızı bin bir kurnazlıkla kandırıp, cennetten atıp Âdem babamızdan intikamını almak istiyordu. Bu nedenle yasak elmayı Havva’ya yedirebilmesi gerekiyordu.

Şeytan, bu planını gerçekleştirebilmek için cennetin bekçileriyle iş birliği içinde olup cennete girebilmeliydi. Şeytan, ilk olarak köpeğin yanında soluğu aldı. Ona inanılmaz tekliflerde bulunup cennetin kapısını açmasını istedi. Köpek:

—Ben bana bu kadar değer veren sahibime, bana güvenenlere, cenneti emanet edenlere karşı çıkamam. Ben, sahibime saygısızlık edemem, nankör değilim, der.

Şeytan, bu kez yılanın yanına gider ve:

—Sen, bana yardım eder ve cennetin kapısını açarsan kimsenin bundan haberi olmaz, sana yardımcı olurum. Benimle birlikte hareket edersen hayvanların kralı olursun, der.

Yılan, şeytanın bu kurnazlıkları karşısında dayanamaz ve cennetin kapısını açar. Şeytan daha sonra Havva anamızı kandırır, Âdem babamızla birlikte yasak elmayı yemelerini sağlar ve onları cennetten kovdurur.

Tanrı, Havva ve Âdem’i cennetten attıktan sonra şeytanın nasıl olup da cennete girdiğini merak eder. Yılanın durumundan şüphelenip şeytanla iş birliği içinde olduğunu anlar ve yılanı:

—Sen, bana nankörlük ettin. Emanete hıyanet edip cennetin anahtarını şeytana verdin. Bundan sonra sen bir daha cennete giremeyeceksin. Kıyamet gününe kadar yeryüzünde sürünecek ve kanatlarından da mahrum olacaksın. Vücudun sürünmekten harap olacak, sıcak ve kurak iklimlerde sürüne sürüne yaşayacaksın, der.

Yılan, ne kadar af dilese de nafîle... Cennetten atılmıştır bir kere.

Tanrı, köpeğin yanına gider ve onun itaatine karşılık yeryüzündeki makamını yüceltir. Köpeklerin bekçi olarak insanlara yardım etmesi ve sadakati, o günden kalmaz, derler.

Yılan, bunun üzerine şeytana gider ve olanları anlatır. Şeytan da:

—Sen, Tanrı'ya nankörlük ettiğine göre kime ihanet etmezsin? Aynı şeyleri bana da yaparsın? Çek cezanı, der. Yılan, yeryüzünde sürünmeye başlar. O gün bu gün de devam etmektedir.

358. YILDIRIM BAYEZİD İLE TİMUR

Rivayete göre Yıldırım Bayezid, Timur ile çarpışmaya giderken Sivas'ın Elbeyli bölgesindeki Çallı köyünde otağını kurmuş ve bir müddet burada konaklamış. Yıldırım'ın bir bölük askeri, Güllü Hatun'un evinde toplanmış ve Timur ile savaşmama kararı almışlar. Tabi Yıldırım'ın bu durumdan haberi yok.

Güllü Hatun, Yıldırım için üzülmüş ve ona bir şeyler ima etmeye karar vermiş. Bir avuç kireci alıp suya karıştırmış. Bir bakraca koyarak doğru padişahın yanına gitmiş.

Nöbetçilere padişaha süt getirdiğini söylemiş. Nöbetçiler ızın vermemişler. Güllü Hatun ısrar edince gürültü olmuş. Yıldırım, bunu duyup dışarı çıkmış ve bunda bir hikmet vardır diyerek Güllü Hatun'u çadıra çağırmış. Güllü Hatun:

—Devletlim, sağlığını dilerim. Şu bakracımdaki süttten bir yudum içmeniz dileğimdir. Padişah, merakla bakraçtan bir yudum almış. Almasıyla tükürmesi bir olmuş.

—Hatun, bu süt değil ki...

Güllü Hatun o zaman:

—Senin başına topladığın askerler de gerçekten asker değil. Beylerine, askerlerine pek inanma... diyerek çadırdan dışarı çıkmış. Yıldırım, kadının ne demek istediğini anlamış. Askerlerini toplamış:

—İçinizde bazılarının savaşmak istemediğini biliyorum. Yiğit ve er kişiler benimle gelir, istemeyenler dönerler, karılar gibi yaşarlar, demiş.

Bu sözlerden utananlar; başlarını önlerine eğmiş, omuzlarını düşürmüşler.

Bu tedbirlere rağmen Yıldırım, gururunun ve kendisine ihanet eden beylerin kurbanı olmuş ve Timur'a yenilmiş.

359. YUFKA EKMEĞİ

Anlatılanlara göre çok eski zamanlarda, insanların nimete şükretmesini daha iyi bildiği yıllarda, yufka ekmeği gökyüzünden yağarmış. Hiç zahmet çekilmeden bu yufka ekmeklerinden bin bir çeşit börek, çörek yapıp yenirmiş.

Bir gün kadının biri, çocuğunu alıp tarlaya gider. Biraz zaman geçtikten sonra çocuk altını kirletir. Yakınlarında su bulamazlar. Tam bu sırada, gökyüzünden yine yufka ekmeği yağmaya başlar. Kadın:

—Adam sen de, yufka ekmeği varken suya ne gerek var, der. Gökyüzünden yağan yufkalarla çocuğunun altını temizler.

Yufka ekmeğinin gökyüzünden inişi hemen kesilir. O günden sonra bir daha gökten yufka ekmeği yağmaz. Bir kadının nimeti tanımaması, kıymetini bilmemesi, bütün insanları gökyüzünden yağan yufkalardan mahrum eder.

360. YUH BABA

Rivayetlere göre; bir zamanlar Zile ilçesinde, bir esnaf yaşarmış. Bu adamın küçük bir dükkânı varmış. Dükkân, cadde üzerindeymiş. Yaşlı adam; kapının önünde oturur, geleni gideni izlermiş.

Adamın bir huyu varmış. Ne zaman bir cenaze geçse arkasından:

—Yuh! Geçmişine yuh olsun, diye bağırırmış. Hemen hemen her cenazenin arkasından aynı sözleri söylermiş.

Bir gün yaşlı adamın ölüm haberi gelmiş. Dostları, akrabaları hep toplanmışlar. Cenaze namazını kılmışlar. Cenazesi dükkânların önünden geçerken dükkân komşusu arkasından:

—Yuh geçmişine, diye bağırılmış.

Birden tabut açılmış, yaşlı adam kalkıp dükkân komşusuna:

—Ben de onlar gibi gittiysem bana da yuh, demiş.

361. YUNUS EMRE İ

Yunus Emre'nin Anadolu'nun pek çok yerinde türbesi olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri de Ünye'ye üç kilometre uzaklıkta olan Saraçlı mahallesindedir. Ünye'nin hemen güneyinde bir tepe üzerinde bulunan türbenin, Yunus Emre'ye ait olduğuna inanılır.

Halk arasında, bu türbeye bağlı olarak pek çok efsane anlatılır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılanlara göre Ruslar, Birinci Dünya Savaşı sırasında donanma çıkarıp Karadeniz kıyısında ne kadar şehir varsa hepsini denizden bombalarlar. Sıra Ünye'ye gelir. Rus donanması, Ünye açıklarında demirler ve bu ilçeyi bombalamaya başlar.

Atılan bombaların hiçbirisi, şehre düşmez. Hep şehrin kenarlarına, insanların yaşamadığı bölgelere isabet eder.

Rivayete göre, atılan bombalara Yunus Emre müdahale etmiş ve insanların üzerine düşmesini engellemiştir.

Bir başka rivayete göre, Yunus Emre'nin türbesinin bulunduğu yerden de bomba sesleri gelmiş. Yunus Emre de Rus donanmasını bombalamış, onların doğru dürüst nişan almalarını engellemiştir. Hatta Ruslar, ne olduğuna bir türlü akıl sır erdiremeyip tehlikeyi sezmişler ve hemen donanmalarını buradan uzaklaştırmışlar.

362. YUNUS EMRE II

Rivayetlere göre Dânişmend Gazi, Ünye bölgesini fethetmek için Niksar'dan bir ordu çıkarır. Ordusu, çok sayıda askerden oluşmaktadır. Ordudaki sayının çokluğunun yanında, devrin en gelişmiş silahlarına da sahiptir.

Türk ordusu, Akkuş'u aşar. Ünye tarafına doğru ilerlemeye başlar. Fakat düşman ordusu çok güçlü olduğu için fetih çok gecikmiştir.

Yunus Emre, Dânişmend Gazi'nin bu bölgede zorluklar içerisinde bulunduğunu duyar. Hemen hazırlıklarını yapıp yola koyulur. Günlerce yürüdükten sonra Dânişmend Gazi'ye ulaşır.

—Çektiğin sıkıntıları duydum. Sana ve ordumuza yardım etmek için geldim, der.

Dânişmend Gazi, Yunus Emre'nin gelmesine çok sevinir. Ordudaki askerler de çok mutlu olur.

Yunus Emre, askerlerin en önüne geçer. Kılıcını çıkarıp düşmana saldırır. Bundan cesaret alan askerler, canını dişine takıp savaşıma başlarlar. Çok kısa bir süre içerisinde, Ünye ve çevresini fethederler.

Ünye fethedildikten sonra Yunus Emre, Ünye'ye hâkim bir tepe üzerine çıkıp bir ağacın dibine oturur. Hem çevreyi seyretmekte hem de şiir okumaktadır. Bu sırada ağaçların arasında saklanan bir düşman askeri çıkar ve Yunus Emre'ye bir ok atar. Ok, Yunus Emre'nin tam kalbine isabet eder.

Yunus Emre, bu tepede şehit olur. Dânişmend Gazi duyup gelir. Çok üzülür. Fakat olan olmuştur. Büyük bir cenaze töreni düzenleyip buraya defnederler.

363. YUSUFÇUK

Anlatılanlara göre; Hopka Dağı'nın eteklerindeki bir köyde çok eskiden biri kız, dört tanesi erkek, beş kardeş yaşarmış. Onların mutlu bir ailesi varmış.

Günün birinde, bu çocukların anası ölür. Yavrucağızlar babalarıyla ortalıkta kala kalırlar. Adamcağızın bir kaç koyunu ile keçisi vardır. Çocuklar da oğlak, kuzu gütmektedir.

Aradan bir süre geçince adam tekrar evlenir. Ama evlendiği kadın o kadar kötüdür ki sofrada bile çocukları dövmekten geri kalmaz. Adam da karısına hiç ses çıkaramaz.

Bir gün üvey ana, bulgurluk buğday kaynatır. Elif kızı da serdiği buğdaylara bekçi bırakır:

—Buğdaylara ziyan gelirse senin derini yüzerim, der.

Dört oğlan kardeşten Yusuf da oğlak gütmeye gitmiştir.

“Kocaoğlak” diye çok hareketli bir oğlak vardır. Bu oğlak, sürüden kaçıp buğdayın başına gelir. Elif uyurken buğdayları bir güzel yer. Kalanını da dağıtır.

Komşulara gezmeye giden analık, eve gelince bir de ne görsün? Kocaoğlak, buğdayın üstünde cirit atıyor. Hemen yakalar ve evin bir tarafına bağlar.

Akşam olunca Elif uyanır. Buğdayları o hâlde görünce ödü kopar. Analığı, kızı:

—Daneleri teker teker toplayacaksın. Seninle sonra görüşeceğim, der. Bu arada oğlanlar da gelir. Onlara:

—Kocaoğlak’ı bulmadan gelmeyin, der.

Onlar, gecenin kör karanlığında oğlak aramaya giderler. Hava o kadar karanlıktır ki gözüne parmağını soksan görünmeyecek durumdadır.

Çocuklar, korka korka Hopka Dağı’na doğru giderler. Kız da evden kaçır ve onların ardına düşer. Erkek kardeşlerine dağın tepesinde yetişir.

Beş kardeş, geceyi bir yaylada geçirir. Sabah olunca Kocaoğlak’ı aramaya devam ederler fakat bulamazlar. Eve dönmeye de cesaret edemezler. Yusuf ile Elif der ki:

—Allah’ım! Bizi kuş et. Duaları, anında kabul olur.

Birden kuş olurlar, uçup giderler. Bunu gören diğerleri de:

—Allah’ım! Ne olur bizi de taş et. Onlar da oracığa taş kesilir.

Elif ile Yusufçuk, birbirilerini kaybeder. O gündür bu gündür, Elif çağırırmış:

—Yusufçuk, Yusufçuk... Ama ne çare....

364. YUSUFÇUK / GUGUK KUŞU

Zamanın birinde, bir köyde yaşayan bir çiftçi ailesinin beş tane kızıdan sonra, bir erkek çocuğu olur. Adını, Yusuf koyarlar. Aile içinde, bu çocuğa çok özen gösterilir. Baş tacı edilir. Çünkü o, ailenin geleceğidir.

Yusuf; el bebek, gül bebek yetiştirilir. Aile geçimini tarımla sağladığından, Yusuf evde ablasıyla bırakılır. Aile çalışmaya gider. Ablası bir yandan ev işlerine bakar, bir yandan Yusuf’la ilgilenir.

Ablası ev işlerine dalınca, Yusuf ortadan kaybolur. Ablası, Yusuf’un kaybolduğunu fark edince ağlaya sızlaya onu aramaya başlar. Yusuf’u çok aramasına rağmen bulamaz.

—Yusuf, Yusuf, diyerek dağı, taşı inletir. Kardeşini bulamayan perişan abla, Allah’a yalvarır:

—Allah’ım! Beni bir kuş yap. Yusuf’u yukarıdan görerek belki daha kolay bulabilirim, der.

Bunu dedikten sonra kız, kuş olup uçar.

—Yusuf, Yusuf der ve bu şekilde öter. Yusuf’u bulamaz. Kız o zamandan bu zamana kardeşini acıklı bir şekilde arar. Yusuf, zamanla “guguk, guguk...” diye kuş sesine dönüşür. Bu kuş günümüzde, guguk kuşu olarak bilinir.

365. ZİLE’DE EDA EDİLEN HAC

Zile, Tokat’ın bir ilçesidir ve Tokat’a 70 km uzaklıktadır. Turhal’a, 12-15 km’dir.

Anlatılanlara göre; Zile’de, kıyı bir mahallede derme çatma, küçük kapısı olan fakir bir ev varmış. Bu evde bir yaşlı kadın ve oğlu oturmuş. Kadının oğlu demirciymiş. Bu oğul, eline para geçerse yarısını bir köşeye saklamış. Paranın diğer yarısıyla anasının ve kendisinin ihtiyaçlarını almış. Eğer para arttıysa kalanıyla da kendilerinden yoksul olan kişilere yardım edermiş.

Zamanın birinde, yaz sıcakları Zile’yi kasıp kavurmaktadır. Sıcaktan ekinler kurumuş, toprak susuz kalmıştır. O yıl demirci, hacca gitmek için anasından izin ister. Hacca gitmek için ömür boyu para biriktirmiştir. Anası da:

—Peki, sen beni düşünme. Bu hak yolculuğudur, seninle gelmek isterdim ama bu hâlde gelemem. Fakat yüreğim seninledir oğlum, der.

Demirci, hemen yola çıkar. Daha evden yeni çıkmıştır. Ekinleri iyice yarıp kavrulmuş bir bahçenin önünden geçmektedir. Yaşlı ve yorgun bir sesin, Allah’a yalvardığını duyar:

—Allah’ım görüyorsun, ekinimde hayır yok. Borçluyum da üstelik. Hem hastayım ve yorgunum. Bu hâlde ölürsem, borçlu öleceğim. Sana borçlu kalmaktan korkmuyorum. Fakat kul borcundan utanıyorum. Huzuruna kul borcuyla gelirim yerin dibine girerim. Buna bir çare Allah’ım, diye dua etmektedir.

Demirci, yavaş yavaş adama yaklaşır ve borcunun ne kadar olduğunu sorar. Adam şaşırır, fakat bir umutla demircinin eline sarılıp borcunun miktarını söyler. Adamın söylediği miktar; demircinin ömür boyunca dışından, tırnağından artırarak biriktirdiği paranın tamamıdır. Parayı çıkarıp verse, hacca gidemeyecek. Hacca gitse, adama bir şey veremeyecek. Sonunda demirci, parayı cebinden çıkarıp adama:

—Bu parayı senin için biriktirmişim demek ki, der.

Adam, parayı alıp uzaklaşır. Demirci artık hacca gidemez, geri anasının yanına da dönemez. Issız bir vadiye çekilir ve hac süresi bitene kadar orada bekler.

Hac süresi biter ve hacılar yurtlarına döner. Demirci de vadiden ayrılıp evine gelir. Fakat yoksul evinin yoksul kapısı; pırıl pırıl, nur içinde yemyeşildir.

Hacdan dönen Zileliler, evlerine gitmeden gelip demirciyi kuşatırlar. Çünkü Arafat'ta milyonlarca hacının içinde yüzü nurlu, pırıl pırıl, başının üstünden eksik olmayan gölge bulutu ile dolaşan tek hacı olarak demirciyi görmüşlerdir.

366. ZİNAV GÖLÜ

Zinav; Reşadiye'ye 12 km uzaklıkta, bir tatlı su gölüdür. Yüzölçümü, 1,5 km² dir. Bu göl, Yolüstü köyüne 3 km uzaklıktadır. Göl, ovacık yöresinden gelen Tombalak deresiyle beslenir. Gölden boşalan sular, Kelkit Irmağı'na dökülür.

Eskiden bu yörenin halkı, bağcılıkla geçinirmiş. Yolüstü köyünde, iyi yürekli bir adam yaşamış. Bu adamın güzel bir bağı varmış. Bu adam, yıllarca bu bağda çalışmış ve üzüm bağıyla zengin olmuş. Fakat zengin olması, iyi yürekliliğini pek etkilememiş. Çünkü bu adam çok yardımsevermiş. Yoksulları doyurur, muhtaçlara yardım edermiş. Adamın bir de yetişkin oğlu varmış.

Aradan yıllar geçmiş ve adam ihtiyarlamış. Adam yaşlandığı için yerini oğluna bırakması gerektiğini anlamış ve oğlunu yanına çağırıp demiş ki:

—Bak oğul! Ben bunca yıl çalıştım. Bu güzel, verimli bağı yaptım. Bunca yıldır bana kötü demediler ve kendime kötü dedirtmem. Sen de böyle olmalısın. Para gözünü döndürmemeli. Bu bağı sana veriyorum. Bundan böyle bağda sen çalışacaksın. Oğul da:

—Olur baba, demiş.

Ama oğul; baba kadar eli açık, yardımsever değilmiş. Aksine iyilikten anlamayan bir kişi imiş.

Aradan yıllar geçmiş. Bağda üzümler çok fazla vermiş. Baba, oğlunu ziyarete gelmiş ve bağın böyle fazla ürün vermesi babasını memnun etmiş. Bağdan bir salkım üzüm almış ve yemeye başlamış. Bu sırada oğlu gelip babasına bağırır:

—Ne yiyorsun, üzüm koparmak için kimden izin aldın? Bu bağ benim, anlıyor musun? Benden izin almadan bir salkım bile koparamazsın.

İhtiyar; önce şaka sanmış, aldırmamış. Ama bakmış ki gerçek. Elindeki salkımı yere atmış ve:

—Bağın da sen de sele gidesin inşallah, diye oğluna beddua etmiş.

Aradan birkaç gün geçmiş, yağmur başlamış. Bu yağmur günlerce hiç durmadan yağmış. Oğul, bir gün bağına bakmaya gelmiş. Bu arada odunların engel olduğu selin önü açılmış ve o sırada şaşkın şaşkın bakan delikanlıyı sel alıp götürmüştü. Buradaki çukura akan sel, zamanla orayı koskoca bir göl yapmış.

O göle, “Zinav Gölü” demişler. Eskiden bağcılıkla geçinen bu köyde şimdi, o olayın etkisiyle kimse bağcılık yapmamış.

Söylentiye göre, “Baba oğluna bir bağ bağışlamış da oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.” sözü buradan gelmektedir.

NOTLAR, KAYNAKLAR VE KAYNAK ŞAHISLAR

- 1.**Abdal'ın Taşı**, Sivas Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Şube Müdürü, Erzincan doğumlu Metin Varol'dan 23.4.2003'tarihinde derlenmiştir.
- 2.**Abdurrahman Erzincanî**, Elbistan Köprübaşı'nda oturan 67 yaşındaki Bilal Bağcı'dan 1 Ocak 2003'te Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 3.**Adak**, Kangal'ın Kuşkayası köyünde oturan 31 yaşındaki Gökhan Korkmaz'dan 30.7.2004 tarihinde derlenmiştir.
- 4.**Ağacın Kutsallığı**, Tokat Arapören köyünde oturan 45 yaşındaki Dursun Polat'tan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 5.**Ağlayan Çamlar**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
- 6.**Ağlayan Taş**, Niksar'da oturan 80 yaşındaki ev hanımı Meydiye Eroğlu'ndan 14.1.2001'de derlenmiştir.
- 7.**Ağ Ocak**, Iğdır ili Aralık ilçesinde oturan 41 yaşındaki Serpil Güneş'ten 20 Temmuz 2003'te derlenmiştir.
- 8.**Ahi Evran Dede**, Trabzon'da oturan 35 yaşındaki Melek Demir'den 2.11.2004'de derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs, efsaneyi annesinden dinlemiştir.
- 9.**Ahi Paşa**, Tokat'ta oturan 59 yaşındaki Mehmet Türk'ten 21.3.2003'te derlenmiştir.
- 10.**Ahi Pehlivan**, Ordu'da oturan Emekli Öğretmen Midhat Baş'tan 6 Ağustos 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 11.**Akıncı Köyü I**, Niksar Gökçeli beldesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 34 yaşındaki Erdoğan Karaaslan'dan 4.3.2001'de derlenmiştir.
- 12.**Akıncı Köyü II**, Niksar Gökçeli beldesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 34 yaşındaki Erdoğan Karaaslan'dan 4.3.2001'de derlenmiştir.
- 13.**Alın Yazısı I**, Niksar'da oturan ev hanımı Sebile Derici'den 12.2.2001'de derlenmiştir.
- 14.**Alın Yazısı II**, Sivas Akçamağara köyünde oturan 65 yaşındaki Yaşar Korkmaz'dan Yadigar İrem tarafından 28.7.2004'te derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 15.**Alı Karısı**, Sivas'a bağlı Hafik ilçesinde oturan 54 yaşındaki ev hanımı Zeynep Aytam'dan 30.3. 2006'da derlenmiştir.
- 16.**Ali Dağı**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
- 17.**Ali Paşa**, Tokat iline bağlı Reşadiye ilçesinde oturan 51 yaşındaki Ali Şirin'den 21.4.2005'te Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 18.**Ali Paşa Camii ve Ali Paşa Hamamı**, Tokat iline bağlı Reşadiye ilçesinde oturan 51 yaşındaki Ali Şirin'den 21.4.2005'te Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 19.**Ali Taşı**, Trabzon'un Beşikdüzü ilçesine bağlı Dolanlı köyünde oturan 69 yaşındaki Rasim Yayla'dan 1.7.2002'de derlenmiştir.
- 20.**Allahtiyen (Günebakan)**, Niksar'ın Gökçeli beldesinde oturan ve çiftçilikle uğraşan 47 yaşındaki Halil Kutar'dan 2.2.2001'de derlenmiştir.
- 21.**Altın Beşik**, Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde oturan 55 yaşındaki Mehmet Balanısı'ndan 13.6.2004'te Dilşad Demir tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.

22. **Altın Tepe**, Erzincan'a bağlı Refahiye ilçesinde oturmakta olan Demet Sazlı'dan 15.5.2004 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 20 yaşında olup ortaokul mezunudur.
23. **Ana Geyik**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
24. **Argustu ve Melik Gazi**, Niksar'ın Gökçeli beldesinde oturan ve çiftçilikle uğraşan 47 yaşındaki Halil Kutar'dan 2.2.2001'de derlenmiştir.
25. **Arı**, Ordu ili Aybastı ilçesinin Çakırlı mahallesinde oturan ve geçimini sandıkçılıkla sağlayan, Memduh Metin'den 13 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
26. **Âşık Veysel, Beserek Gölü ve Gül Dede**, Şarkışla'nın Sivrialan köyünde oturan, ev hanımı, 70 yaşındaki Zehra Başer'den (Âşık Veysel'in kızı) 20.3.2005'te derlenmiştir.
27. **Aştan Geriye Kalan Mum Işığı**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
28. **Ayakbastı Taşı**, Tokat ili Erbaa ilçesine bağlı Karakaya beldesinde oturan 63 yaşındaki Hayriye Orakçı'dan 13 Mayıs 2001'de derlenmiştir.
29. **Aygır Gölü**, Gürün'ün Lise Caddesi'nden Ahmet Malkoç'tan 20 Ocak 2003 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 60 yaşında olup emekli öğretmendir.
30. **Ayı**, Trabzon'un Salpazarı ilçesine bağlı Gökçeköy'de oturmakta olan 68 yaşındaki Murat Çolak'tan 23.7.2002'de derlenmiştir.
31. **Ayı ile Hırsız**, Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Şubat 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
32. **Ay ile Güneş**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
33. **Ayyıldız Kayası**, Nezihe Salur'dan 27 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 38 yaşında olup Ordu iline bağlı Kumru ilçe merkezinde oturmaktadır.
34. **Azdehirin Gölü**, Trabzon ili Araklı ilçesinde oturan 51 yaşındaki Hatice Azgın'dan 10.7.2004'te derlenmiştir.
35. **Balak Baba**, Tokat - Artova'da oturan 60 yaşındaki Salih Aydın'dan Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
36. **Balıkli Çeşme, Efsanelerimiz**, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s.212-213. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
37. **Balıkli Göl**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
38. **Balıkli Su**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
39. **Balkızı**, Malatya ili Yeşilyurt ilçesi Bostanbaşı köyünde oturan 67 yaşındaki Osman Atsan'dan 13.6.2004'te Dilşad Demir tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
40. **Basuktaş**, Niksar'da oturan 67 yaşındaki ev hanımı Zekiye Çakmak'tan 6.2.2001'de derlenmiştir.
41. **Başgüzören**, Ünye'ye bağlı Yiğitler köyünde oturan ve ismini söylemek istemeyen 60 yaşlarındaki bir şahıstan 28 Ekim 1997'de derlenmiştir.
42. **Başına Taş Yağan Hırsız**, Niksar'da oturan 67 yaşındaki ev hanımı Zekiye Çakmak'tan 6.2.2001'de derlenmiştir.

- 43.**Baydığın Dağları**, Sivas ili Divriği ilçesine bağlı Karabudun köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 58 yaşındaki Ahmet Başaran'dan 2.6.2004'te derlenmiştir.
- 44.**Baykuş**, Sivas Meslek Yüksekokulu mezunu Şakir Aksoy tarafından babası Hasbi Aksoy'dan 9 Ekim 1997 tarihinde derlenmiştir. Hasbi Aksoy, Kabadüz'e bağlı Yeşilada köyünde oturmaktadır ve geçimini çiftçilikle sağlamaktadır. İlkokul mezunu olup 52 yaşındadır.
- 45.**Behzat-ı Velî**, Tokat'ta oturan 59 yaşındaki Mehmet Türk'ten 21.3.2003'te Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 46.**Bereket Geyikleri**, Ordu ili Akkuş ilçesi Nüfus Müdürlüğünde memur olarak görev yapan Orhan Türk'ten 30 Mayıs 1997'de derlenmiştir. Adı geçen şahıs 49 yaşındadır.
- 47.**Bir Yudum Su ve Serçe Kuşu**, Trabzon'un Hayrat ilçesine bağlı Keçeli köyünde oturan 65 yaşındaki Cariye Yıldız'dan 8.8.2002'de derlenmiştir.
- 48.**Bolak Baba**, Niksar'da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz'dan 3.2.2001'de derlenmiştir.
- 49.**Buğday Başağı**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 52 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 11.10.2005'te derlenmiştir.
- 50.**Bülbül**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
- 51.**Cami ve Medresenin Yer Değiştirmesi**, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi Sinan Torun tarafından Şubat 1999'da Ayşe Torun'dan derlenmiştir.
- 52.**Cazı Babaanne, Rize Kültür Derlemeleri**, (Yayına hazırlayanlar: Fehmi Rasim Çelik, Orhan Naci Ak), Rize 1999, s. 164. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 53.**Çığıştak Taşları**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.
- 54.**Cin I**, Ordu'nun Perşembe ilçesine bağlı Kuyluca köyünde çiftçilikle geçinen, okur yazar, 1928 doğumlu Sami Soytürk'ten 17 Şubat 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 55.**Cin II**, Ordu'ya bağlı Ulubey ilçesinin Kalıcak köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, 88 yaşındaki İsmail Demir'den 12 Temmuz 1993 tarihinde derlenmiştir.
- 56.**Cin Değirmeni**, Ulubey ilçesinin Kalıcak köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, 88 yaşındaki İsmail Demir'den 12 Temmuz 1993 tarihinde derlenmiştir.
- 57.**Cinlerin Düğünü**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 58.**Cin Mahkemesi I**, Ordu'nun Perşembe ilçesine bağlı Medreseönü beldesinin Okçulu köyünde oturan emekli öğretmen Mehmet Memiş'ten 27 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 1947 doğumludur.
- 59.**Cin Mahkemesi II**, Ordu'nun Perşembe ilçesine bağlı Medreseönü beldesinin Okçulu köyünde oturan emekli öğretmen Mehmet Memiş'ten 27 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 1947 doğumludur.
- 60.**Çeç Tepesi. Efsanelerimiz**, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 40. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 61.**Çengel Boğazı**, Turhal'da Kızılay Derneğinde Şube Müdürlüğü yapan, Ticaret Lisesi mezunu 1960 doğumlu Hasım Günaydın'dan 27 Kasım 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 62.**Çığırıcı**, Amasya iline bağlı Gümüş doğumlu emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11.1997'de derlenmiştir.

63. **Çoban Baba**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.
64. **Çoban Bağirtan Çeşmesi**, Ordu ili Kabadüz ilçesine bağlı Yeşilada köyünde, geçimini çiftçilikle sağlayan, ilkokul mezunu, 52 yaşındaki Hasbi Aksoy'dan 19 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
65. **Çoban Bağirtan Suyu**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
66. **Çoban Kayası** Ordu'nun Perşembe ilçesine bağlı Medreseönü beldesinin Okçulu köyünde oturan emekli öğretmen Mehmet Memiş'ten 27 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 1947 doğumludur.
67. **Çoban ve Kavalı**, Sivas merkez Karabalçık köyünde oturan 72 yaşındaki Mehmet Aykut'tan 9.7.2004 tarihinde derlenmiştir.
68. **Çöreğibüyük Cami'nin Önündeki Deli Eren**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 12.1.2001'de derlenmiştir.
69. **Dağlar Anası**, Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı Sındıran köyünde oturan 41 yaşındaki Fatma Kara'dan 21.5.2003'te derlenmiştir.
70. **Dânişmend Gazi**, Ordu iline bağlı Aybastı ilçesinin Çakırlı mahallesinde oturan Mehmet Ali Gülek'ten 16 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Kaynak şahıs bekçi olup 64 yaşındadır.
71. **Davun I**, Abdullah Gülay, *Ağasar Çepni Kültürü Geyikli*, İstanbul 2001, s. 448-449. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
72. **Davun II**, Ordu ili Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan Ahmet Taşçeşme'den 24 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 61 yaşında olup okuma yazma bilmektedir.
73. **Davun Mezarlığı**, Ordu ili Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Şubat 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
74. **Davun Ovası**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kuzuluk köyünde oturan 49 yaşındaki Mustafa Söyler'den 19.7.2002'de derlenmiştir.
75. **Dedeli**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 10.17..2004'te derlenmiştir.
76. **Dedenin Bedduası**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğrencisi Gülşah Ceylan'dan 23.4.2003'te derlenmiştir.
77. **Dede ve Şardağı**, Elbistan'da oturan 45 yaşındaki Mükremin Havan'dan 2 Ocak 2003'te Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
78. **Değirmencinin İntikamı**, Niksar Kuyucuk beldesinde oturan 68 yaşındaki Ahmet Sürücü'den 12.1.2002'de derlenmiştir.
79. **Değirmen Teknesi**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 29 Temmuz 1984 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
80. **Dertli Pınar**, Sivas iline bağlı Gürün'ün Külahlı köyünde oturan ev hanımı, 90 yaşındaki Güller Gölpinar'dan 19.7.2004'te derlenmiştir.
81. **Dikilitaş**, Sivas'ın Zara ilçesinde oturan Ahmet Okur'dan ve Sait Solak'tan 23 Ağustos 2004 tarihinde Yunis Uyanık tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.

- 82.**Dipsiz Göl**, Tokat- Reşadiye’de oturan ev hanımı, lise 2. sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan’dan 20 Nisan 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 83.**Divriği Ulu Camii / Darüşşifa**, Sivas’ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen’den 13.11.2004’te derlenmiştir.
- 84.**Doktor Balıklar**, Sivas’ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen’den 8.12.2004’te derlenmiştir.
- 85.**Dokuzoğul**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, “Giresun Efsaneleri”, *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 86.**Dolu Dindiren**, Niksar’ın Bayraktepe köyünde oturan 92 yaşındaki Fatma Yılmaz’dan derlenmiştir.
- 87.**Dönekse I**, Niksar’da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz’dan 3.2.2001’de derlenmiştir.
88. **Dönekse II**, Niksar’da oturan 38 yaşındaki İlhan Poyraz’dan 5.2.2001’de derlenmiştir.
- 89.**Dur Kal-Turhal**, Turhal’da oturan 60 yaşındaki Sabri Atıcı’dan Elif Kaplan derlemiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 90.**Düldül**, Niksar’da oturan 50 yaşındaki Fitnet Abakay’dan 12.1.2001’de derlenmiştir.
- 91.**Ebeler**, Trabzon’un Hayrat ilçesine bağlı Keçeli köyünde oturan 65 yaşındaki Cariye Yıldız’dan 8.8.2002’de derlenmiştir.
- 92.**Ecelin Taşı**, Artvin’de oturan Türk Kültürü araştırmacısı Ülkü Önal’dan 19.10 2006’da derlenmiştir.
- 93.**Ejderha**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 250. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 94.**Elik Keçisi I**, Trabzon’un Şalpazarı ilçesi Gökçeköy’de oturan 59 yaşındaki Naci Bayraktar’dan 23.7.2002’de derlenmiştir.
- 95.**Elik Keçisi II**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, “Giresun Efsaneleri”, *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
96. **Elik Keçisi III**, Memur emeklisi olup hâlen Ordu’nun Ulubey ilçesi Durak köyünde ikamet etmekte olan Rasim Elikçioğlu’ndan 5 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs ilkokul mezunu olup 1941 doğumludur.
- 97.**Elik Keçisi IV**, Ordu ili Ulubey ilçesi Çubuklu köyünde oturan 55 yaşındaki Niyazi Karaoğlu’dan 7 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs ilkokul mezunu olup çiftçilikle geçinmektedir.
- 98.**Elik Ve Geyik Sağan Dede**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 117-118. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 99.**Eltepesi**, Yağbasan mahallesinde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Kodaman’dan 29 Ekim 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 76 yaşındadır.
- 100.**Emine ve Peri Oğlan**, Niksar’da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz’dan 3.2.2001’de derlenmiştir.
- 101.**Erdem Bey ve Kırk Yiğit**, Reşadiye’de oturan ev hanımı, lise 2. sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan’dan 20 Nisan 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 102.**Er Hasan ve Gök Ali**, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden Hamza Sadan tarafından 1997 yılında derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.

- 103.Eriçok Tepesi**, Emekli öğretmen Midhat Baş'tan 6 Ağustos 1998 tarihinde, Ordu'da derlenmiştir.
- 104.Esenbey Gölü**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 29 Temmuz 1984 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 105.Esenyurt Köyü**, Ordu iline bağlı Kabadüz ilçesinin Esenyurt köyünde oturmakta olan Nazmiye Şener'den 1 Eylül 2002 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 75 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 106.Eskipazar Evliyası**, 7 Temmuz 1997 tarihinde Ordu merkeze bağlı Eskipazar köyünde oturan ve ismini söylemek istemeyen bir bayandan derlenmiştir.
- 107.Esrarengiz Taş**, Niksar'da oturan 80 yaşındaki Hatice Yılmaz'dan 4.2.2001 tarihinde derlenmiştir.
- 108.Evliya Çamı**, Refahiye'nin Buğdaçar köyünde oturmakta olan Murtaza Çolak'tan 22 Mart 2004 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiştir. Adı geçen kaynak kişi 70 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 109.Ev Yılanı**, Tarih Öğretmeni Osman Kubilay Gül tarafından annesi Meliha Gül'den 17.10.2006 tarihinde derlenerek tarafımıza ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak şahıs Sivas şehir merkezinde oturmakta olup 72 yaşındadır.
- 110.Eyer Kaya**, Sivas Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Şube Müdürü, Erzincan doğumlu Metin Varol'dan 23.4.2003'tarihinde derlenmiştir.
- 111.Ferhat ile Şirin**, Ülkü Önal tarafından 2005 yılında Ardanuç ilçesi Ferhatlı köyünde oturan Hayriye Motor'dan derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 112.Fırtına**, Trabzon'un Hayrat ilçesine bağlı Keçeli köyünde oturan 65 yaşındaki Cariye Yıldız'dan 8.8.2002'de derlenmiştir.
- 113.Garip Evliya I**, Niksar'da oturan 38 yaşındaki Öğretmen Leyla Fatma Özgen'den 13.1.2001'de derlenmiştir.
- 114.Garip Evliya II**, Ordu'da oturan Öğretmen Muzaffer Günay'dan 14 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir.
- 115.Gâvur Ali**, Refahiye'nin Divir köyünde oturmakta olan Cemalettin Dumanlı'dan 11 Nisan 2004 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 70 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 116.Gelincik Kayası I**, Cumhuriyet Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Maliye Bölümü öğrencilerinden Erkan Aksoy'dan 12 Ekim 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 117.Gelincik Kayası II**, Sivas Bektaş köyünde oturan 33 yaşındaki Yılmaz Seçkin'den Yadigar İrem tarafından 28.7.2004'te derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 118.Gelincik Mağarası**, Tokat'ta oturan 45 yaşındaki Şevket Yılmaz'dan Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 119.Gelin Güvey**, Refahiye'nin Avşarözü köyünde oturmakta olan Kadir Kabakçı'dan 14.5.2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak kişi 66 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 120.Gelinin Duası**, Niksar'da oturan 50 yaşındaki Fitnet Abakay'dan 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 121.Gelin Kaya**, Bilgehan Atsız Gökdag-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 122.Gelinkayası I**, Ordu'da oturan Öğretmen Muzaffer Günay'dan 14 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir.

- 123.**Gelinkayası II**, Ordu Kabadüz ilçesi Yeşilada köyünde ikamet etmekte olan ilkokul mezunu, 51 yaşındaki Hasbi Aksoy'dan 25 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 124.**Gelinkayası III**, Ordu iline bağlı Çamaş ilçesi Sarıyakup köyünde ikamet etmekte olan 61 yaşındaki Gülcemal Akdeniz'den 25 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 125.**Gelinkayası IV**, Sivas merkez Karabalçık köyünde oturan 78 yaşındaki Fevzi Buz'dan 9.7.2004 tarihinde Yadigar İrem tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 126.**Gelinkayası V**, Reşadiye'de oturan şu an ev hanımı olan, lise 2. Sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan'dan 20 Nisan 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 127.**Gelinkayası VI**, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü birinci sınıf öğrencisi Faruk Yavuz'dan Ordu'da, 31 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir.
- 128.**Gelinkayası ve Dipsiz Göl**, Reşadiye'de oturan şu an ev hanımı olan, Lise 2. Sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan'dan 20 Nisan 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 129.**Gelin Kaynana**, Rize'nin Derneği ilçesinin Çukurlu köyünde yaşayan ev hanımı 75 yaşındaki Müzeyyen Demirel'den 9 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 130.**Gelin Taş**, Trabzon Araklı'da oturan 51 yaşındaki Hatice Azgın'dan 9.7.2004'te Nilgün Yazıcı tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 131.**Gelin Taşı**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216.
- 132.**Gelin Yurdu**, Malatya ili Yeşilyurt ilçesi Bostanbaşı köyünde oturan 67 yaşındaki Osman Atsan'dan 13.6.2004'te Dilşad Demir tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 133.**Genç Ağa**, İkizce'nin Karlıtepe köyünde oturan Muzaffer Kale'den 28 Ekim 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 48 yaşında olup çiftçilikle geçinmektedir.
- 134.**Gençağa Kayası**, İkizce'nin Karlıtepe köyünde oturan Muzaffer Kale'den 28 Ekim 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 48 yaşında olup çiftçilikle geçinmektedir.
- 135.**Geyikçeli Camii**, Ordu'nun Fatsa ilçesine bağlı Geyikçeli beldesinde ikamet etmekte olan Ahmet Yeşilbursa'dan 3 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs ortaokul mezunu olup 45 yaşındadır.
- 136.**Geyik Koşan Dede**, Ordu iline bağlı Akkuş ilçesinin Çaldere köyünden Ali Aksu'dan 4 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 114 yaşındadır.
- 137.**Gıdı Gıdı Kuşu**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 132-133. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 138.**Gıgıj Baba**, Tokat'ta oturan 59 yaşındaki Mehmet Türk'ten 21.3.2003'te derlenmiştir.
- 139.**Göçeli Cami**, Samsun'un Çarşamba ilçesinde oturan 42 yaşındaki Ferdane Yiğit'ten 21.10.2005'te Fatma Güzel tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 140.**Gökçeköy ve Geyikler**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kabasakal köyünde oturmakta olan 52 yaşındaki Ali Yılmaz'dan 19.7.2003'de derlenmiştir.
- 141.**Gökçeli Dilimlikaya**, Niksar Gökçeli beldesinde oturan 71 yaşındaki Fatma Keskin'den 12.2.2001'de derlenmiştir.
- 142.**Gökpinar**, Gürün'ün Kirazlık mahallesinden Murat Moğulkoç'tan 28 Kasım 2002 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 33 yaşında olup lise mezunudur.
- 143.**Guguk ile Salman**, Trabzon'un Beşikdüzü ilçesi Kutluca köyünde oturan 49 yaşındaki Ayşe Kalaycı'dan 21.7.2002'de derlenmiştir.

- 144.**Guguk Kuşu**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s.214-215. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 145.**Gül ile Navruz**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 7.12.2004'te derlenmiştir.
- 146.**Gümüş Köyü**, Ordu iline bağlı Kabadüz ilçesi Gümüş köyünde oturmakta olan İlkokul mezunu 18 yaşındaki Rüstem Karabulut'tan 18 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 147.**Güvende Veli**, Abdullah Gülay, *Ağasar Çepni Kültürü Geyikli*, İstanbul 2001, s. 444-445.
- 148.**Hac**, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi Sinan Torun tarafından Şubat 1999'da Ayşe Torun'dan derlenmiştir.
- 149.**Hacet Kuyusu**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 11.13.2004'te derlenmiştir.
- 150.**Hacı Bektaş Veli**, Sivas Akçamağara köyünde oturan 26 yaşındaki Aytaç Zafer'den Yadigar İrem tarafından 27.7.2004'te derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 151.**Hacı Çabuk**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 152.**Hafik Gölü**, Hafik'te oturan 79 yaşındaki Ayşe Çadırılı'den 26.3.2006'da derlenmiştir.
- 153.**Haguk ile Guguk**, Almus'a bağlı Ataköy'de yaşayan 51 yaşındaki ev hanımı Gülsüm Mersa'dan 28 Ekim 2001 tarihinde derlenmiştir.
- 154.**Hala Deresi**, *Rize Kültür Derlemeleri*, (Yayına hazırlayanlar: Fehmi Rasim Çelik, Orhan Naci Ak), Rize 1999, s. 136. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 155.**Hapsamana / Hep Samana**, Ordu'nun Gökçöy ilçesine bağlı Kale köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, ilkökul mezunu, 50 yaşındaki Mehmet Çelik'ten 7 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 156.**Harami Köyü**, Ordu'nun Kabadüz ilçesine bağlı Yeşilada köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, ilkökul mezunu, Hasbi Aksoy'dan 16 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 157.**Hasan Efendi**, Ordu'da oturan Öğretmen Muzaffer Günay'dan 14 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir.
- 158.**Hıdırellez**, Niksar Gökçeli Beldesinde oturan 48 yaşındaki Remzi Keskin'den 12.2.2001'de derlenmiştir.
- 159.**Hıdırlık Köprüsü-Yeşilirmak Köprüsü**, Tokat'ta oturan 50 yaşındaki Gülsen Öztunç'tan Elif Kaplan tarafından derlenip bize ulaştırılmıştır.
- 160.**Hızır**, Niksar'da oturan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni 44 yaşındaki Hasan Akar'dan 4.3.2001'de derlenmiştir.
- 161.**Hızır'ın Eli**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 4.12.2004'te derlenmiştir.
- 162.**Hızır'ın Ziyareti**, Niksar Gökçeli Beldesinde oturan 71 yaşındaki Fatma Keskin'den 12.2.2001'de derlenmiştir.
- 163.**Hızır Pınarı**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.5.2004'te derlenmiştir.
- 164.**Hızır ve Ayı**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Kabasakal köyünde oturmakta olan 30 yaşındaki Güner Çolak'tan 23.7.2002'de derlenmiştir.
- 165.**Himmet Baba**, Elbistan'da oturan 51 yaşındaki Demet Gürbüz'den 30 Aralık 2002'de Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.

- 166.Hubayar Kuyusu**, Çaylı Kasabasında oturup çiftçilik yapan, ilkokul mezunu, 1949 doğumlu Bayram Akoğlu'ndan 5 Ocak 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 167.Hüseyin Gazi**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 168.Hz. Ali'nin Parmak İzi**, Elbistan'da oturan 81 yaşındaki Mustafa Doğan'dan 30 Aralık 2002'de Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 169.Hz. Ali'nin Taşı**, Sivas'ın Eymir köyünde oturan 62 yaşındaki Hasan Hüseyin Yılmaz'dan 9.8.2004 tarihinde derlenmiştir.
- 170.İğci Dayı**, Niksar'da oturan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni 44 yaşındaki Hasan Akar'dan 4.3.2001'de derlenmiştir.
- 171.İşlek Nine**, Niksar'da oturan 50 yaşındaki ev hanımı Saliha Bozbeyoğlu'ndan 13.1.2001'de derlenmiştir.
- 172.Kabadirek Evliyası**, Ünye'nin Dizdar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 70 yaşındaki Mehmet Aydın'dan 29 Ekim 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 173.Kadir Ağa / Kadırğa**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kabasakal köyünde oturmakta olan 52 yaşındaki Ali Yılmaz'dan 19.7.2003'de derlenmiştir.
- 174.Kaplumbağanın Değirmenciligi**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 14.12.2004'te derlenmiştir.
- 175.Karaağaç Evliyası**, Ulubey ilçesinin Kumanlar köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan Hasan Ergün'den 25 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 64 yaşında olup okuma yazma bilmektedir.
- 176.Kara Baba**, Niksar'da Oturan ev hanımı Halide Uçar'dan 8.2.2001'de derlenmiştir.
- 177.Kara Göl**, Emekli kütüphane memuresi Ülkü Önal tarafından 2004 yılında Şavşat ilçesi Meşeli köyünde oturan Elminur Akyıldız'dan derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 178.Karalı Ziyareti**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.
- 179.Kara Taş Kesilen Hayırsız Evlat**, Niksar'da oturan 80 yaşındaki Hatice Yılmaz'dan 4.2.2001 tarihinde derlenmiştir.
- 180.Kara Veli Değirmeni**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 18 Temmuz 1984 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 181.Kardeşler Tepesi**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 7.12.2004'te derlenmiştir.
- 182.Karga**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 183.Karıcuk Fırtınası**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Kabasakal köyünde oturmakta olan 30 yaşındaki Güner Çolak'tan 23.7.2002'de derlenmiştir. Aynı efsane 30.5.2002 tarihinde Sürmene'ye bağlı Aksu köyünde oturan 48 yaşındaki Hüseyin Bıyık'tan da derlenmiştir. Hüseyin Kıyık'a göre kadının ve koyunlarının taş biçimi Aksu köyünün bitişiğindedir.
- 184.Karınca Evliya**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.2.2004'te derlenmiştir.
- 185.Karınca ve Tuz**, Ordu iline bağlı Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde oturan ve 1938 doğumlu olan Mehmet Demir'den 7 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs ilkokul mezunu olup çiftçilikle geçinmektedir.

- 186.Karlıcak / Kalıcak**, Ordu ili Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Şubat 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 187.Kat Baba**, Tokat'ta oturan 50 yaşındaki Gülsen Öztunç'tan Elif Kaplan tarafından derlenip bize ulaştırılmıştır.
- 188.Katır Gulunlatan Tekkesi**, Niksar'da oturan 75 yaşındaki Nuriye Eken'den 14.2.2001'derlenmiştir.
- 189.Katırköyü**, Bu köyden olan ve Ordu iline bağlı Ulubey ilçesinde oturan 67 yaşındaki Mustafa Aksoy'dan 22 Temmuz 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 190.Kavağın Secde Etmesi**, Ülkü Önal tarafından 2005 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Peterek köyünde oturan Rıza Maraba'dan derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 191.Keçeci Baba**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 192.Keçi Avı**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kabasakal köyünde oturmakta olan 52 yaşındaki Ali Yılmaz'dan 19.7.2003'de derlenmiştir.
- 193.Keçili Baba**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 18.12.2004'te derlenmiştir.
- 194.Kedi-Köpek Geçimsizliği**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 1.12.2004'te derlenmiştir.
- 195.Keklik**, İmranlı'nın Delice köyünde oturan Hacer Şencer'den 23 Mart 2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 47 yaşındadır.
- 196.Kel Pehlivan**, Tokat'ta oturan 59 yaşındaki Mehmet Türk'ten 21.3.2003'te derlenmiştir.
- 197.Kerameddin Değirmeni**, Kabadüz'ün Esenyurt köyünde oturmakta olan Nazmiye Şener'den 1 Eylül 2002 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 75 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 198.Kervankıran**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kalıcak köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, 88 yaşındaki İsmail Demir'den 12 Temmuz 1993 tarihinde derlenmiştir.
- 199.Kervankıran Yıldızları**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 11 Temmuz 1984 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 200.Kervansaray**, Iğdır Tuzluca'da oturan 60 yaşındaki Fuat Mustafaoğlu'ndan 30 Kasım 2003'te Esen Susan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 201.Kesikbaş I**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 153-154 (Cümleler düzeltilerek alınmıştır).
- 202.Kesikbaş II**, Turhal'da Kızılay Derneğinde Şube Müdürlüğü yapan, Ticaret Lisesi mezunu 1960 doğumlu Hasım Günaydın'dan 27 Kasım 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 203.Kırk Gelin Mezarlığı**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Gökçeköy'de oturan 59 yaşındaki Naci Bayraktar'dan 23.7.2002'de derlenmiştir.
- 204. Kırk Gözeler**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 11.8.2005'te derlenmiştir.
- 205.Kırk Gözeler ve Tomara Şelalesi**, 42 yaşındaki Yüksel Kurt'tan 18.7.2004'te derlenmiştir.
- 206.Kırkkızlar I**, Niksar'da oturan ev hanımı, 59 yaşındaki Rabia Sağlam'dan 4 Aralık 2001 tarihinde ve Akkuş'un Çaldere köyünden 114 yaşındaki Ali Aksu'dan 4 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.

- 207.**Kırkızlar II**, Ordu'nun Akkuş ilçesine bağlı Çaldere köyünden Ali Aksu'dan 4 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 114 yaşındadır.
- 208.**Kırkızlar III**, Ordu ili Kumru ilçesine bağlı Ayvalı mahallesinde oturan Hüsne Maraş'tan 5 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Ev hanımı olan kaynak şahıs 57 yaşındadır.
- 209.**Kırkızlar IV**, Tokat'ta oturan 50 yaşındaki Mustafa Cansız'dan 11.3.2003'te derlenmiştir.
- 210.**Kırkızlar Mezarlığı**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kabasakal köyünde oturmakta olan 52 yaşındaki Ali Yılmaz'dan 19.7.2003'de derlenmiştir.
- 211.**Kırkızlar Türbesi'ni Yapılışı**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 212.**Kıyan Dağı**, Elbistan'da oturan 83 yaşındaki Fatma Ülger'den 28 Aralık 2002'de Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 213.**Kızılcaeniş**, Tokat'ta oturan 60 yaşındaki Şirin Selçuk'tan 11.4.2005'te Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 214.**Kızkalesi**, Ordu ili Çaybaşı ilçesine bağlı Kargalı mahallesinde geçimini çiftçilikle sağlayan, ilkokul mezunu, 57 yaşındaki Osman Güleç'ten 28 Ekim 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 215.**Kızlar Kuyusu**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 221-222. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 216.**Kızlar Sinisi I**, Refahiye'de oturmakta olan Lütfiye Aydın'dan 18 Ağustos 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kişi 80 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 217.**Kızlar Sinisi II**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 21.9.2004'te derlenmiştir.
- 218.**Kızlar Taşı**, Turhal'da Kızılay Derneğinde Şube Müdürlüğü yapan, Ticaret Lisesi mezunu 1960 doğumlu Hasım Günaydı'dan 27 Kasım 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 219.**Kızıoğlu Kayası**, Ordu ili Gürgentepe ilçesi Işıktepe beldesinde ikamet etmekte olan 52 yaşındaki Mehmet Gündüz'den 23 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 220.**Kirzi Baba**, Refahiye'nin Avşarözü köyünde oturmakta olan Kadir Kabakçı'dan 14.5.2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak kişi 66 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 221.**Kocaoğlu / Ayı**, Korgan ilçenine bağlı Koçcıgaz köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan 1929 doğumlu Hamdi Gül'den 4 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 222.**Koç Taşı**, Iğdır ili Aralık ilçesinde oturan 41 yaşındaki Serpil Güneş'ten 20 Temmuz 2003'te Esen Susan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 223.**Koyun Baba**, Giresun'un Espiye ilçesine balı Karadere köyünde yaşayan 78 yaşındaki ev hanımı Azize Aydın'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 224.**Köse Dağı**, Refahiye'nin Avşarözü köyünde oturmakta olan Kadir Kabakçı'dan 14.5.2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak kişi 66 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 225.**Kral Kızı ve Çoban**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 226.**Kudret Köprüsü**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 15-16. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 227.**Kurban**, Mustafa Sepetçioğlu, *Türk İslam Efsaneleri*, İstanbul 1967. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).

- 228.Kutsal Taş**, Niksar'da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz'dan 3.2.2001'de derlenmiştir.
- 229.Kuzugöbeği Kayası**, Tokat-Başçiftlik ilçesi Hatipli köyünde oturan Durmuş Eraslan'dan 23.2. 2001'de derlenmiştir.
- 230.Kürdevan**, Artvin'de oturan halk kültürü araştırmacısı Ülkü Önal'dan 19.10.2006 tarihinde derlenmiştir.
- 231.Lanetli Kaya**, Trabzon Araklı'da oturan 51 yaşındaki Hatice Azgın'dan 11.7.2004'te Nilgün Yazıcı tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 232.Lapa Evliyası**, Ulubey ilçesinin Kumanlar köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan Hasan Ergün'den 25 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 64 yaşında olup okuma yazma bilmektedir.
- 233.Leylek Adam**, Amasya iline bağlı Gümüş doğumlu emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11. 1997'de derlenmiştir.
- 234.Lokman Hekim**, Ordu ili Çatalpınar ilçesinin Kulak köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Ali Çiftçi'den 8 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 1942 doğumlu olup okuma yazma bilmektedir.
- 235.Mart Baba I**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 15.1.2001'de derlenmiştir.
- 236.Mart Baba II**, Niksar'da oturan 51 yaşındaki Fitnet Abakay'dan 6.2.2001'de derlenmiştir.
- 237.Mehmed Efendi**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden Ayşegül Gençosmanoğlu tarafından 14 Şubat 1997 tarihinde Abdullah Gençosmanoğlu'ndan derlenmiştir. Adı geçen şahıs emekli imam olup 60 yaşındadır ve Ulubey ilçesi Yukarıkızılın köyünde ikamet etmektedir.
- 238.Mercan Kız**, Abdullah Gülay, *Ağasar Çepni Kültürü Geyikli*, İstanbul 2001, s. 446.
- 239.Mısırın Ortaya Çıkışı**, Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 11 Ağustos 1998 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 240.Molla Mustafa**, Refahiye de oturmakta olan Pakize Koç'tan 24 Temmuz 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 55 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 241.Molla Mustafa ve Hızır**, Refahiye de oturmakta olan Pakize Koç'tan 24 Temmuz 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 55 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 242.Musakırık Köyü**, Ordu ili Kabadüz ilçesinin Musakırık köyünde oturmakta olan Muhtitin Kırca'dan 29 Ocak 2003 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 61 yaşında olup ortaokul mezunudur.
- 243.Namaz Kılan Çoban**, Niksar'ın Kuyucak beldesinde oturan ev hanımı 67 yaşındaki Zekiye Çakmak'tan 2.2.2001'de derlenmiştir.
- 244.Namaz Kılmayı Bilmeyen Çoban**, Çaybaşı ilçesi Kurudere köyünde ikamet eden ve geçimini çiftçilikle sağlayan Ali Çalık'tan 28 Ekim 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 63 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 245.Nazlı Kaya**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 245. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 246. Niksar'da Leylek**, Niksar'da oturan 44 yaşındaki Mükerrerem Melek'ten 23.1.2001'de derlenmiştir.

- 247.**Niksar Kalesine Konulmayan Son Taş**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 248.**Niksar Keşfi Camii ve Hamamının Yapılışı**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 249.**Niksar Ulu Cami'nin Yapılışı**, Niksar Çengelli köyünde oturan 67 yaşındaki Zekiye Polat'tan 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 250.**Nimete Saygısızlığın Sonu**, Niksar'da oturan 29 yaşındaki ev hanımı Şule Sağlam'dan 15.1.2001'de derlenmiştir.
- 251.**Niyazi Baba**, Amasya iline bağlı Gümüşhacıköy'de oturan 55 yaşındaki emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11. 1997'de derlenmiştir.
- 252.**Onan Köyü**, Niksar'da oturan 50 yaşındaki Fitnet Abakay'dan 12.1.2001'de derlenmiştir.
253. **Onan (Sarıyazı) Köyü Camitepesi**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 254.**Orman Adam**, Giresun'un Espiye ilçesine balı Karadere köyünde yaşayan 78 yaşındaki ev hanımı Azize Aydın'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 255.**Ormanların Bekçisi Yılan**, Elbistan'da oturan 81 yaşındaki Mustafa Doğan'dan 30 Aralık 2002'de Ahmet Akif Ülger tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 256.**Öksüz Baba**, Yıldızeli'nde oturan 63 yaşındaki Necip Akar'dan Nigar Karakuş tarafından derlenmiştir.
- 257.**Paşapınarı**, Gököy ilçesine bağlı Emirler köyünde oturan Kemal Çıtak'tan 23 Temmuz 1997'de derlenmiştir. Adı geçen şahıs çiftçilikle geçinmekte olup ilkökul mezunudur.
- 258.**Peri Oğlan**, Niksar'da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz'dan 3.2.2001'de derlenmiştir.
- 259.**Peterek Kalesi**, Ülkü Önal tarafından 2005 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Peterek köyünde oturan Rıza Maraba'dan derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 260.**Pirelerin Çoğalmasi**: Niksar Çalcaköy'de oturan 48 yaşındaki Mustafa Öztürk'ten 12.1.2001'de derlenmiştir.
- 261.**Rize Adı, Rize Kültür Derlemeleri**, (Yayına hazırlayanlar: Fehmi Rasim Çelik, Orhan Naci Ak), Rize 1999, s. 68,69. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 262.**Rüzgâr**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kalıcak köyünde geçimini çiftçilikle sağlayan, 88 yaşındaki İsmail Demir'den 12 Temmuz 1993 tarihinde derlenmiştir.
- 263.**Sağırılı, Biben, Gökömer**, Bu efsane, Ordu Zafer (Biben) köyünde ikamet etmekte olan 61 yaşındaki Zafer Savaşkan'dan 38 Haziran 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 264.**Sallah Koca**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 8 Ağustos 1986 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
- 265.**Sarıkız Yaylası**, Kabadüz ilçesinin Yeşilada köyünde oturmakta olan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Hasbi Aksoy'dan 16 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 51 yaşındadır.
- 266.**Sarı Saçlı Kızım Olsaydı**, Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Karatay köyünde öğretmenlik yapan Selami Koza'dan 12.9.2001'de derlenmiştir.
- 267.**Satiye Kayası**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 268.**Sellerden Sulardan Git**, Abdullah Gülay, *Ağasar Çepni Kültürü Geyikli*, İstanbul 2001, s. 447.

- 269.Serenli Köyü**, Tokat'ın Niksar ilçesi Gönebakan beldesinde oturan Halit Kutar'dan 18 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 270.Seydi Sinan ve Hira Ebubekir**, Refahiye'nin Divir köyünde oturmakta olan Cemalettin Dumanlı'dan 11 Nisan 2004 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 70 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 271.Sıcak Yemek**, Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Gökşen, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1998, s. 177-216. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 272.Sığırçık Baba**, Amasya iline bağlı Gümüş doğumlu emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11. 1997'de derlenmiştir.
- 273.Sırıklı Evliya**, Niksar'da oturan 51 yaşındaki Fitnet Abakay'dan 6.2.2001 tarihinde derlenmiştir.
- 274.Sırlı Mezar**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 275.Silahını Vermeyen Asker**, Niksar'da oturan ev hanımı 26 yaşındaki Sebile Derici'den 4.2.2001'de derlenmiştir.
- 276.Sinan Efendi**, Niksar'da oturan 75 yaşındaki Gül Erdem'den 30 Mart 2001'de derlenmiştir.
- 277.Sinan Hoca I**, Amasya iline bağlı Gümüş doğumlu emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11. 1997'de derlenmiştir.
- 278.Sinan Hoca II**, Amasya iline bağlı Gümüş doğumlu emekli öğretmen Niyazi Turan'dan 13.11. 1997'de derlenmiştir.
- 279.Sis Dağı ve Halil Evliya**, Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesine bağlı Düzköy köyünde yaşayan 79 yaşındaki Mehmet Özdin'den 23 Temmuz 2002'de derlenmiştir.
- 280.Sivrisinek**, Ordu ili merkez köylerinden Alembey'de oturan 62 yaşındaki Nezaket Öztürk'ten 11 Şubat 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs ev hanımı olup okuma yazma bilmemektedir.
- 281.Solucanların Gözünün Kör Olması**, Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
- 282.Su Değirmenindeki "Çakçak"ın İcadı I**, Akçaabat'ın Osmanbaba Köyü Kazancılar Değirmeni'nin sahibi 43 yaşındaki Hasan Kazancı'dan 22.3.2002 tarihinde derlenmiştir.
- 283.Su Değirmenindeki "Çakçak"ın İcadı II**, Araklı Erenler Köyü'nde oturan 70 yaşındaki Süleyman Alemdağ'dan 23.3.2002 tarihinde derlenmiştir.
- 284.Su Değirmenindeki "Çakçak"ın İcadı III**, Ulubey Kumanlar Köyü'nde oturan 1938 doğumlu Mehmet Demir'den 39.7.1984 tarihinde derlenmiştir.
- 285.Su Değirmeninin İcadı**, Akçaabat'ın Osmanbaba Köyü Kazancılar Değirmeni'nin sahibi 43 yaşındaki Hasan Kazancı'dan 22.3.2002 tarihinde derlenmiştir.
- 286.Sultan Murat Suyu**, Mehmet Volkan Canalıoğlu, *Gelenek ve Görenekleriyle Trabzon*, Trabzon 2001, s. 20. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 287.Sulusaray**, Tokat'ta oturan 59 yaşındaki Mehmet Türk'ten 21.3.2003'te derlenmiştir.
- 288.Süleyman Efendi**, Ordu iline bağlı Ulubey ilçesi Kardeşler köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mustafa Bayram'dan 12 Şubat 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 61 yaşındadır.
- 289.Süt Oluk**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.

- 290.Süt Pınarı**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.
- 291.Süt Taşması**, Ulubey ilçesi, Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükkat Demir'den 20 Temmuz 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
- 292.Şahin Kayaları**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 7.10.2004'te derlenmiştir.
- 293.Şehidin Silahı**, Trabzon'un Düzköy ilçesine bağlı Çal köyünde oturmakta olan Hikmet Topçu'dan 28.7.2002'de derlenmiştir.
- 294.Şehit Asker**, Kangal'da oturan 65 yaşındaki Mustafa Özdemir'den 31.7.2004 tarihinde derlenmiştir.
- 295.Şehit Musa**, Niksar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü 53 yaşındaki Müjdat Özbay'dan 23.3.2002'de derlenmiştir.
- 296.Şerah Gölü**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s.263-264. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 297.Şeyh Abdullah I**, Ulubey ilçesine bağlı Kadıncık köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 68 yaşındaki Dursun Ali Yılmaz'dan 23 Haziran 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 298.Şeyh Abdullah II, Ordu'nun** Ulubey ilçesine bağlı Kadıncık köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 68 yaşındaki Dursun Ali Yılmaz'dan 23 Haziran 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 299.Şeyh Abdullah III**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kadıncık köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 68 yaşındaki Dursun Ali Yılmaz'dan 23 Haziran 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 300.Şeyh Abdullah IV**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kadıncık köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 68 yaşındaki Dursun Ali Yılmaz'dan 23 Haziran 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 301.Şeyh Ahmed**, Zile Hanözü doğumlu Erol Acar'dan Gökçe Senemoğlu tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 302.Şeyh Hasan Abdal**, Refahiye'nin Divir köyünde oturmakta olan Cemalettin Dumanlı'dan 11 Nisan 2004 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs okuma yazma bilmemektedir.
- 303.Şeyhin Kerameti**, Niksar'da oturan 50 yaşındaki ev hanımı Hatice Yılmaz'dan 16.1.2001'de derlenmiştir.
- 304.Şeyh Süleyman Dede**, Ordu ili Çatalpınar ilçesi İlköğretim Okulu öğretmenlerinden Mehmet Türe'den 5 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir.
- 305.Şeyh Şirvanî (Abdülmecid)**, Tokat'ta oturan 60 yaşındaki Şirin Selçuk'tan 11.4.2005'te Elif Kaplan tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 306.Şid Abdal I**, Bahaeddin Yediyıldız'ın "Kuzköy Yatırının Tarihçesi" adlı tebliğinden alınmıştır.
- 307.Şid Abdal II**, Ordu ili Kabataş ilçesine bağlı Kuzköy'de oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 47 yaşındaki Osman Mecit'ten 14 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 308.Şimşek**, Zile Hanözü doğumlu Erol Acar'dan Gökçe Senemoğlu tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 309.Şimşekle Yok Olan Gelin**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.12.2004'te derlenmiştir.

- 310. Taş Kesilen Alaf Yığını**, Ordu ili Perşembe ilçesi Kuyluca köyünde ikamet etmekte olan, ilkokul mezunu, 1941 doğumlu Fatma Soytürk'ten 11 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir.
- 311. Taş Kesilen Çiftçi**, Ordu ili Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde çiftçilikle geçimini sağlamakta olan, ilkokul mezunu, 1938 doğumlu Mehmet Demir'den 26 Şubat 1987 tarihinde derlenmiştir.
- 312. Taş Kesilen Koyunlar**, Refahiye de oturmakta olan Pakize Koç'tan 24 Temmuz 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 55 yaşında olup ilkokul mezunudur.
- 313. Taş Kesilen Mısırlar**, Gölköy'e bağlı Kozören köyünde ikamet etmekte olan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mustafa Mert'ten 23 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs 55 yaşındadır.
- 314. Taş Kesilen Ot Yığını**, Ordu ili Perşembe ilçesine bağlı Kuyluca köyünde oturan Faika Soytürk'ten 23 Ocak 1995 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 60 yaşında olup ev hanımıdır.
- 315. Taş Mercimek Tarlası**, Zile'de oturan, ortaokul mezunu, 1978 doğumlu, ev hanımı Zehra Kaya'dan 20 Ekim 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 316. Tecer Dağı**, Sivas merkez Karabalçık köyünde oturan 78 yaşındaki Fevzi Buz'dan 9.7.2004 tarihinde Yadiğar İrem tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 317. Tecer Dağları'nda Gezbel**, Sivas merkez Karabalçık köyünde oturan 78 yaşındaki Fevzi Buz'dan 9.7.2004 tarihinde Yadiğar İrem tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 318. Tekirkaya**, Ordu ili Ulubey ilçesi Durak köyünde ikamet etmekte olan Ali Bayram'dan 2 Temmuz 1995 tarihinde derlenmiştir. Çiftçilik yapmakta olan Ali Bayram, 72 yaşındadır ve okuma yazma bilmemektedir.
- 319. Terzi Baba**, Refahiye'de yaşayan Lütfiye Aydın'dan 18 Ağustos 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 80 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 320. Tilki**, Ordu ili Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde oturan ve 1938 doğumlu olan Mehmet Demir'den 7 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs ilkokul mezunu olup çiftçilikle geçinmektedir.
- 321. Timur'un Kızı**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Hikmet Yılmaz'dan 12.11.1997'de derlenmiştir.
- 322. Timur'un Zulmü**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Hikmet Yılmaz'dan 12.11.1997'de derlenmiştir.
- 323. Tokat İlinin Adı**, Tokat'ın Ortaören köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 49 yaşındaki Abdulkadir Çaylak'tan Mart 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
- 324. Tokat İsmi**, Tokat'ta oturan 50 yaşındaki Gülsen Öztunç'tan Elif Kaplan tarafından derlenip bize ulaştırılmıştır.
- 325. Tödürge Gölü I, Efsanelerimiz**, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 35. (İmlâsı düzenlenerek alınmıştır).
- 326. Tödürge Gölü II**, Sivas ili Zara ilçesi Tödürge köyünde oturan 52 yaşındaki Emine Tanrıöver'den 17.8.2004'te Yunis Uyanık tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 327. Töngel**, Çatalpınar ilçesi Sayacatürk köyünde oturmakta olan Cemal Dalar'dan 8 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 66 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.

- 328.**Tura Bozan / Trabzon Adı I**, Akçaabat'ın Osmanbaba köyünde Hasan Kazancı'dan derlenmiştir.
- 329.**Tura Bozan / Trabzon Adı II**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Üzümlü köyünde oturan 72 yaşındaki Mahmut Topkara'dan 19.7.2002'de derlenmiştir.
- 330.**Turhal'da Eski Köprü**, Tokat'ın Turhal ilçesine bağlı Kayaören köyünde oturmakta olan 53 yaşındaki Sırrı Güngör'den 16 Mart 2001'de derlenmiştir.
- 331.**Tur Hasan Baba**, Refahiye'nin Avşarözü köyünde oturmakta olan Kadir Kabakçı'dan 14.5.2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak kişi 66 yaşında olup ilköğretim mezundur.
- 332.**Un Bereketi**, Niksar Kuyucuk beldesinde oturan 68 yaşındaki Ahmet Sürücü'den 12.1.2002'de derlenmiştir.
- 333.**Uzunkızlar I**, Ordu Kabadüz'e bağlı Özlükent köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Hidayet Bodur'dan 23 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 55 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 334.**Uzunkızlar II**, Emekli öğretmen Midhat Baş'tan Ordu'da, 6 Ağustos 1998 tarihinde derlenmiştir.
- 335.**Üç Kızlar Kayası**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Öğretmeni Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.
- 336.**Ünye Kalesi'nin Fethi**, Ünye'ye bağlı Kale köyünde oturmakta olan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Celal Bulut'tan 11 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 337.**Vade Yeli I**, Trabzon'un Şalpazarı ilçesine bağlı Gökçeköy'de oturmakta olan 68 yaşındaki Murat Çolak'tan 23.7.2002'de derlenmiştir.
- 338.**Vade Yeli II**, Refahiye'de oturmakta olan Lütfiye Aydın'dan 18 Ağustos 2003 tarihinde Özlem Sevinç tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır. Adı geçen kaynak kişi 80 yaşında olup okuma yazma bilmemektedir.
- 339.**Vade Yeli III**, Mesudiye Konacık köyünde, geçimini çiftçilikle sağlayan, 58 yaşındaki Mehmet Aydın'dan 7 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir. Vade Yeli Efsanesi Doç. Dr. Ali Osman Öztürk tarafından da derlenmiştir (Bk. Ali Osman Öztürk, *Türkü Yazıları*, Milli Folklor yay., Ankara 1995, s. 75-81).
- 340.**Varvara**, Turhal'da oturan 60 yaşındaki Sabri Atıcı'dan Elif Kaplan derlemiş ve bize ulaştırmıştır.
- 341.**Varvara Suyu**, Turhal'da Kızılay Derneğinde Şube Müdürlüğü yapan, Ticaret Lisesi mezunu 1960 doğumlu Hasım Günaydın'dan 27 Kasım 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, bize ulaştırılmıştır.
- 342.**Vasiyet Gölü**, Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 28 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilköğretim mezundur.
- 343.**Veli Hatip**, Ordu ili Gököy ilçesi Damarlı beldesinde ticaretle uğraşan 70 yaşındaki emekli imam Ahmet Hamdi Çelenk'ten 7 Temmuz 1997 tarihinde derlenmiştir.
- 344.**Yaban Adamı**, Rize'nin Derneği ilçesinin Çukurlu köyünde yaşayan ev hanımı 75 yaşındaki Müzeyyen Demirel'den 9 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 345.**Yanan Kaşık**, Sarıkamış Boyalı köyünde oturan 56 yaşındaki Nail Şahin'den 11.7.2004'te Sevilay Yurdakul tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 346.**Yaralı Adam**, Giresun'un Espiye ilçesine balı Karadere köyünde yaşayan 78 yaşındaki ev hanımı Azize Aydın'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 247.**Yatır**, Niksar'da oturan 50 yaşındaki Fitnet Abakay'dan 12.1.2001'de derlenmiştir.

- 348.Yel Köprüsü**, Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde oturan 55 yaşındaki Mehmet Balarısı'ndan 13.6.2004'te Dilşad Demir tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 349.Yemen Çölleri ve İkiz Oluk**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 7.12.2004'te derlenmiştir.
- 350.Yeşil Başlı Şehit**, Niksar'da oturan Bayraktepe köyü eski muhtarı 55 yaşındaki Sami Yılmaz'dan 3.2.2001'de derlenmiştir.
- 351.Yeşil Ekin**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 1.12.2005'te derlenmiştir.
- 352.Yeşilyurt**, Tokat'ta oturan 55 yaşındaki Ayşe Yılmaz'dan Elif Kaplan derlemiş ve bize ulaştırmıştır.
- 353.Yılanın Ağzından Akan Buğday**, Ordu ili Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde oturan ve 1938 doğumlu olan Mehmet Demir'den 7 Temmuz 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen şahıs ilkokul mezunu olup çiftçilikle geçinmektedir.
- 354.Yılanın Dostluğu**, Sivas Bektaş köyünde oturan 33 yaşındaki Yılmaz Seçkin'den Yadigar İrem tarafından 28.7.2004'te derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 355.Yılanlıkaya**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 15.12.2004'te derlenmiştir.
- 356.Yılan Taş**, Trabzon Araklı'da oturan 51 yaşındaki Hatice Azgın'dan 7.7.2004'te Nilgün Yazıcı tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 357.Yılan ve Şeytan**, Niksar Bayraktepe köyünde oturan 92 yaşındaki ev hanımı Fatma Yılmaz'dan 17.1.2001'de derlenmiştir.
- 358.Yıldırım Bayezid ile Timur**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 12.10.2004'te derlenmiştir.
- 359.Yufka Ekmeği**, Ordu ili Ulubey ilçesi, Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükhat Demir'den 20 Temmuz 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
- 360.Yuh Baba**, Tokat Zile'de oturan Fatma Şengör'den 26.3.2006'da Gökçe Senemoğlu tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
- 361.Yunus Emre I**, Ünye'nin Kale köyünde oturmakta olan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Celal Bulut'tan 11 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 362.Yunus Emre II**, Ünye'nin Kale köyünde oturmakta olan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Celal Bulut'tan 11 Ağustos 1996 tarihinde derlenmiştir.
- 363.Yusufçuk**, *Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990, s. 163-164. (İmlası düzenlenerek alınmıştır).
- 364.Yusufçuk / Guguk Kuşu**, Sivas'ta oturan 65 yaşındaki emekli Türk Dili Okutmanı Kutlu Özen'den 9.10.2004'te derlenmiştir.
- 365.Zile'de Eda Edilen Hac**, Tokat Zile'de oturan, ortaokul mezunu, 1978 doğumlu, ev hanımı Zehra Kaya'dan 20 Ekim 2003 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, sonra bize ulaştırılmıştır.
- 366.Zinav Gölü**, Tokat Reşadiye'de oturan ev hanımı, lise 2. sınıftan terk, 1976 doğumlu Tülay İnan'dan 20 Nisan 2004 tarihinde Selime Gün tarafından derlenmiş, efsane sonra bize ulaştırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Taştan Aksu ve diğerleri, *Refahiye ve Folklorü*, Refahiye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği yay., Erzincan, 1998.
- Atsız, *Aşıkpaşa Tarihi*, MEB yay., İstanbul 1992.
- Bartın Gazetesi*, 26 Teşrin-evvel 1931, S. 317.
- Mehmet Bilgin, *Sürmene*, Sürmene Belediyesi yay., İstanbul 1990.
- Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz*, Serender yay., Trabzon 2000.
- M. Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, TTK yay., Ankara 2002.
- M. Hanefi Bostan, “XV ve XVI. Yüzyıllarda Trabzon Şehrinde Nüfus ve İskân Hareketleri”, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu*, Trabzon Valiliği yay., Trabzon 2002, s. 174.
- Bernt Brendemoen, *The Turkish Dialects of Trabzon*, Volume I, Analysis, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2002.
- Bernt Brendemoen, “Trabzon Çepni Ağzı ve Tepegöz Hikayesinin bir Varyantı”, *Trabzon İl Kültür-Sanat Yıllığı* 88-89, İstanbul 1989, s. 13-22.
- Ahmet Caferoğlu, “Azerbaycan Çocuk Folklorunda Şamanizm Bakiyesi”, *Türklük Mecmuası*, S. 2, İstanbul 1939, s. 144.
- Mehmet Volkan Canalıoğlu, *Gelenek ve Görenekleriyle Trabzon*, Trabzon 2001.
- Salim Cöhçe, Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Türkleşmesinde Kıpçakların Rolü”, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, Samsun 1988, s. 477-484.
- Abdulhalûk M. Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü yay., Ankara 1991.
- Sıtkı Çebi, *Bütün Yönleriyle Dünden Bugüne Ulubey*, Ulubey Belediye Başkanlığı yay., Ordu 1995.
- Ali Çelik, *Trabzon Şalpazarı Çepni Kültürü*, Trabzon Valiliği yay., Trabzon 1999.
- Derleme Sözlüğü*, C. VIII, TDK yay., Ankara 1975.
- Dün, Bugün, Yarın Niksar*, Niksar Belediyesi yay., Niksar 1988, s. 32.
- Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part One, (*Critical Edition*), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002.
- Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Two, (*Turkish Translation*), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002.
- Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Three, (*Linguistic Analysis and Glossary*), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2001.
- Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Four, (*Facsimile*), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002.
- Necati Demir, *Dânişmend Gazi Destanı*, Hece yay., Ankara 2006.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Battal Gazi Destanı*, Hece yay., Ankara 2006.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Battal-nâme*, Hece yay., Ankara 2006.

- Necati Demir, *Müseyyeb Gazi Destanı*, Hece yay., Ankara 2007.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Hazret-i Ali Cenklere*, Ankara 2007.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Hazret-i Ali Destanı*, Ankara 2007.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Saltık Gazi Destanı*, Destan yay., Ankara 2007.
- Necati Demir-Mehmet Dursun Erdem, *Saltık-nâme*, Destan yay., Ankara 2007.
- Necati Demir, "Dânişmend Gazi ve Şehadeti", *Tarih ve Medeniyet*, S. 34, Ocak 1997, s. 24-27.
- Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri", *Bildiri, Dördüncü Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı*, İzmir 25-29 Eylül 2000.
- Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi'nde Peçenek ve Kıpçaklar", *Trabzon ve Çevresi Uluslar Arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu*, Trabzon, 3-5 Mayıs 2001.
- Necati Demir, Karadeniz'in Güneyinde Peçenekler, *Türkler*, C. 2, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002.
- Efsanelerimiz*, (Yayına Hazırlayanlar: Cahit Kavcar, Mehmet Yardımcı), Malatya 1990
- Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, TDK yay., Ankara 1989.
- Metin Ergun, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, C. II, TDK yay., Ankara 1997.
- Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları*, C. I, Atatürk Üniversitesi yay., Erzurum 1978.
- Bilgehan Atsız Gökdağ-Cengiz Coşkun, "Giresun Efsaneleri", *Giresun Kültür Sempozyumu (30-31 Mayıs 1988) Bildirileri*, İstanbul 1988, s. 211-212.
- Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, MEB yay., İstanbul 2000.
- Abdullah Gülay, *Ağasar Çepni Kültürü Geyikli*, İstanbul 2001, s. 446.
- Turgut Günay, *Rize İli Ağızları*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1978.
- İbn Bibi, *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l Umuri'l-Ala'ie (Selçuk-nâme)*, C. I, (Hazırlayan: Mürsel Öztürk), Ankara 1996.
- Abdülkadir İnan, "Manas Destanı Üzerine Notlar", *TDAY Belleten 1959*, TDK yay., Ankara 1959.
- Sebahattin Kılıç-İlhan Şimşek, *Heyder Baba'ya Selam*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1991.
- Fahrettin Kırzioğlu, *Kıpçaklar*, Ankara 1992.
- M. Fahrettin Kırzioğlu, *Dede-Korkut Oğuznameleri*, Atatürk Kültür Merkezi yay., Ankara 2000.
- Fahrettin Kırzioğlu, "Manzum 'Lehçe-i Erzurum' Yazmasındaki Halk Sözleri", *TDAY Belleten 1962*, s. 244.
- Fahrettin Kırzioğlu, "Trabzon'un Fethi Sırasında Fâtih Sultan Mehmed'in Yaya Aştığı 'Bulgar Dağı' Neresidir", *Öncesi ve Sonrasıyla Trabzon'un Fethi, Trabzon Tarihi*, Trabzon Belediyesi yay., Ankara 2001, s. 128-133.
- Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, TDK yay., Ankara 1994.
- Hasan Köksal, *Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yay., Ankara 1984.
- Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, TTK yay., Ankara 1993.

- Mehmet Önder, *Bitmez Tükenmez Anadolu Hikayeleri, Efsaneleri, Destanlarıyla*, Ankara 1970.
- Kutlu Özen, *Sivas Efsaneleri*, Sivas, 2001.
- Saim Sakaoğlu, *101 Anadolu Efsanesi*, Akçağ yay., Ankara 2004.
- Saltuk-nâme* (Necati Demir nüshası).
- Osman Fikri Sertkaya-Cengiz Alyılmaz, *Mogolistan'daki Türk Anıtları Projesi Albümü*, Ankara 2001.
- Mustafa Sepetçioğlu, *Türk İslam Efsaneleri*, İstanbul, 1967.
- Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK yay., Ankara 1993.
- Faruk Sümer, *Kara Koyunlular*, TTK yay., Ankara 1992.
- Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., İstanbul 1992.
- İlhan Şahin, "Osmanlı-Akkoyunlu Nüfuz Mücadelesinde Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon Valiliği yay., Trabzon 2000, s. 155.
- Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Boğaziçi yay., İstanbul 1993.
- Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi yay., İstanbul 1993.
- Şehabeddin Tekindağ, "Trabzon", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul 1993, s. 459.
- Yusuf Yılmaz, *Niksar Folkloru*, Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kayseri 1993.
- Kemal Yüce, *Saltuk-nâme'de Tarihi, Dinî ve Efsanevi Unsurlar*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1987.

TÜRK EFSANELERİ DİZİSİ

TÜRK EFSANELERİ

II

Prof. Dr. Necati DEMİR

Ankara 2013

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
1. ABDİ DEDE	14
2. ABDÜLVEHHAB GAZİ'NİN TÜRBEŞİ I	14
3. ABDÜLVEHHAB GAZİ'NİN TÜRBEŞİ II	15
4. ACI SU İLE TATLI SU VE EJDERHA	16
5. ADAMKAYA	16
6. ADAMTAŞ	17
7. ADIYAMAN KALESİ'NİN FETHİ	17
8. AĞACA DÖNÜŞEN KIZ VE DELİKANLI	18
9. AĞA GELİN	18
10. AĞ'IN GÖZÜ (AKSU GÖZÜ)	20
11. AĞLAYAN KAYA	20
12. AĞRI DAĞLARI	20
13. AHİ SİNAN	21
14. AHMED TURAN GAZİ VE SOĞUK ÇERMİK	22
15. AKDAMAR	22
16. AKIL ÇAMI	23
17. AK KOYUN PADİŞAHININ KIZI	23
18. AK TAŞ VE BEBEK	24
19. AKREP İLE KAPLUMBAĞA	25
20. ALA KARGA İLE DİĞER KUŞLAR	26
21. ALANYA/KEÇİ KALESİ'NİN FETHİ	26
22. ALİ BABA VE KIBRIS SAVAŞI	27
23. ALKARISI	27
24. ALKARISI VE ATLAR	28
25. ALKARISI VE DÖNE GELİN	29
26. ALTIN SABAN VE MALATYA OVASI	29
27. ANADOLU ADI	30
28. ANAMAS DAĞLARI	30
29. ANAVARZA KALESİ	31
30. ANAVARZA KALESİ'NDEKİ HAVUZ	31
31. ANA YÜREĞİ I	32
32. ANA YÜREĞİ II	32
33. ANA YÜREĞİ III	33
34. ANGUT KUŞU	34
35. ARAP BABA I	34
36. ARAP BABA II	35
37. ARAP DAĞI	35
38. ARI	36
39. ARZU İLE KAMBER OYUNU ve KARŞILIKLI TAŞ	36
40. ASHAB-I KEHF'İN NÖBETÇİLERİ	37
41. ASKER BALIKLAR	37
42. ASLANAĞZI KIZGÖZÜ HAMAMI	38
43. ÂŞİĞİN BAŞI	38
44. AVCI İLE AYI	39
45. AVCI VE KEKLİKLERİN İNTİKAMI	39
46. AYGIR GÖLÜ	40
47. AYININ YARATILIŞI	40

48. AYIYA DÖNÜŞEN KADIN	41
49. AYRIK OTU	41
50. AY VE GÜNEŞ	42
51. AZİZ BABA VE MORALİ CAMİSİ	42
52. BALIKLI GÖL	43
53. BALIKLI GÖZE	43
54. BATTAL GAZİ'NİN ATININ AYAK İZLERİ	44
55. BATTAL GAZİ VE AHMED-İ TURAN	44
56. BAYKUŞ	46
57. BEBUK KUŞU	47
58. BEDİR BABA VE KINALI ASKER	48
59. BEKİR ÇAVUŞ HAMAMI	48
60. BELEN ADI	49
61. BELGRAT'IN FETHİ	49
62. BELHA	50
63. BESNİ KALESİ VE TAŞ USTASI	51
64. BİNGÖL VE AB-İ HAYAT SUYU	51
65. BİNGÖL VE ÖLÜMSÜZLÜK SUYU	52
66. BİR DAMLA ÇİÇEK SUYU VE AY	52
67. BOŞALAN İBRİK	53
68. BOYABAT KALESİ VE KIRK KIZLAR	53
69. BUBÜYÜK KUŞU	54
70. BÜLBÜL İLE GÜL	55
71. BÜYÜK AĞRI DAĞI VE KÜÇÜK AĞRI DAĞI	55
72. CAFERİ TAYYAR	56
73. CAMANDAR EFENDİ	56
74. CEMALEDİN AKSARAYI	57
75. CENNETİ TAŞITAN ADAM	58
76. CEYLAN VE SÜT PINARI	59
77. ÇAĞIRGAN BABA	59
78. ÇALDİBİ	60
79. ÇAMUR BANYOLARI	60
80. ÇANDIR ADI	61
81. ÇARŞAMBA'YI SEL ALDI	61
82. ÇATALAĞZI KAYASI	62
83. ÇATALKAYA VE AĞLAYAN KIZ	62
84. ÇAVUŞBAŞI	63
85. ÇAY	63
86. ÇAYDA ÇIRA OYUNU	64
87. ÇAYDERE	65
88. ÇENGELLİ DAĞI	65
89. ÇINAR AĞACI VE YILANIN GENÇ KALMASI	65
90. ÇİFTÇİ VE TAŞ KESİLEN EJDHERHA	66
91. ÇOBAN ALİ ÇEŞMESİ	66
92. ÇOBAN BABA	67
93. ÇOBANBAĞIRTAN SUYU	68
94. ÇOBANDEDE KÖPRÜSÜ	69
95. ÇOBAN KUŞU	69

96. ÇOBAN VE DEĞNEĞİ.....	70
97. DAĞLAR ANASI.....	70
98. DAVUL ÇALAN KÖPEK.....	71
99. DEDE TEPEŚİ VE GELİN TAŚI.....	71
100. DEFNE AĞACI.....	72
101. DEĞİRMENCİ DEDE.....	72
102. DEĞİRMEN TAŚI VE NAŞ.....	72
103. LOKMAN HEKİM, DELİ SUYU VE KARATEPE.....	73
104. DERME SUYU.....	73
105. DEVÇUKURU VE KIZKALESİ.....	74
106. DEVE TAŚI.....	74
107. DİKİLİTAŞ.....	75
108. DİPSİZ GÖL.....	76
109. DİVRİĞİ ADI.....	76
110. DİVRİĞİ ULU CAMİ.....	77
111. DİYARBAKIR KALESİ.....	77
112. DİYARBAKIR KALESİ VE BEN U SEN BURCU.....	78
113. DOĞANKAYA.....	78
114. DUMAN BABA VE ÖĞÜTLERİ.....	79
115. DÜĞÜNTEPE.....	79
116. DÜZGÜN BABA.....	80
117. EJDERHA TAŚI I.....	81
118. EJDERHA TAŚI II.....	81
119. EJDERHA TAŚI III.....	82
120. EJDERHA TAŚI IV.....	82
121. EMİR SULTAN VE EDİRNE'NİN İŞGALİ.....	83
122. EREN DOĞAN VE TOSUN KOÇ.....	83
123. ERENLER MAĞARASI.....	84
124. ESHAB-I KEYF EFSANESİ.....	85
125. ESKİ MALATYA'DAN YENİ MALATYA'YA GÖÇ.....	85
126. EŞKİYANIN TÖVBESİ VE YEŞEREN KURU AĞAÇ.....	86
127. EVLAT ACISI VE KUYRUK ACISI.....	86
128. EVREN VE YILANLIÖZ.....	87
129. FERHAT İLE ŞİRİN I.....	88
130. FERHAT İLE ŞİRİN II.....	88
131. FIRAT, MURAT VE ARAS NEHİRLERİ.....	89
132. GAZLIGÖL.....	90
133. GELİN BATTI.....	90
134. GELİNCİ KAYA.....	91
135. GELİNCİK DAĞI.....	92
136. GELİN DAĞI.....	92
137. GELİN KAYA.....	92
138. GELİNLER KAYASI I.....	93
139. GELİN KAYA SI II.....	93
140. GELİN TAŚI I.....	94
141. GELİN TAŚI II.....	94
142. GELİN TAŚI III.....	95
143. GELİN TAŚLARI I.....	95

144. GELİN TAŞLARI II	96
145. GELİYORUM DİYEN TAŞ	96
146. GEMİL DERESİ VE BEBEK SESİ	97
147. GEVHER NESİBE HATUN	97
148. GIJGIJ BABA	98
149. GİRESUN ADASI VE BEY KIZI	98
150. GİZEMLİ TÜRKÜ	99
151. GÖKMEDRESE	100
152. GÖKPINAR GÖLÜ	100
153. GÖLMARMARA GÖLÜ	101
154. GÖZÜ YAŞLI GELİN	102
155. GÖZYAŞI ÇERMİĞİ VE GELİN KAYALARI	102
156. GUGUK KUŞU I	103
157. GUGUK KUŞU II	103
158. GUSSUZ'UN MEZARLIĞI	103
159. GÜLEK BOĞAZINDAKİ EJDERHA	104
160. GÜNAHKAR ADAM VE YEŞEREN BASTON	105
161. HACETTEPE	105
162. HACI ALİ KÖYÜ	106
163. HACI BEKTAŞ VELİ, AK KOCA VE TAŞ KESİLEN KADIN	107
164. HACI BEKTAŞ VELİ VE TAŞ KESİLEN KADIN	107
165. HACI NURİ VE MAĞARASI	109
166. HAFİK GÖLÜ	109
167. HAFİK GÖLÜ VE EZAN SESİ	110
168. HACI BEKTAŞ VELİ SUYU (BEKTAŞ SUYU)	110
169. HACI BEKTAŞ VELİ VE BEŞ TAŞLAR	111
170. HAFİK GÖLÜ VE BÖĞRÜME TEPESİ	112
171. HACI İBRAHİM DEVLETLİ	113
172. HALİL İBRAHİM SOFRASI	113
173. HARPUT KALESİ	114
174. HARPUT KALESİ VE ÖLÜM	114
175. HASAN BABA	115
176. HASAN BASRİ VE KABİR AZABI	116
177. HASAN DEDE İLE ALİ BABA	117
178. HAS SAİT EFENDİ	118
179. HAYRAN KÖYÜ VE HASAN ÇAVUŞ	118
180. HAZARBABA DAĞI	119
181. HAZAR GÖLÜ I	119
182. HAZAR GÖLÜ II	120
183. HAZRET-İ ALİ KESİĞİ VE ANAVARZA	120
184. HAZRET-İ ALİ, KESİKBAŞ VE TURHAL	121
185. HAZRET-İ ALİ'NİN VASİYETİ	122
186. AZRET-İ ALİ VE AFYON KALESİ	122
187. HAZRET-İ ALİ VE ALİKESİK KAYASI	123
188. HAZRET-İ ALİ VE CEYHAN NEHRİ I	124
189. HAZRET-İ ALİ VE CEYHAN NEHRİ II	124
190. HAZRET-İ ALİ VE DERTLİ ÖRDEKLER	124
191. HAZRET-İ ALİ VE GAZİDERE ÇAYI	125

192. HAZRET-İ ALİ VE KESİKBAŞ	125
193. HAZRET-i ALİ VE MÜNAFİK ÇUKURU	126
194. HAZRET-İ ALİ VE TECER DAĞI	126
195. HAZRET-İ ALİ VE ZALOĞLU RÜSTEM	127
196. HAZRET-İ HIZIR VE KONUŞAMAYAN GENÇ	128
197. HAZRET-İ HIZIR VE SİVAS ULU CAMİ	128
198. HAZRET-İ HIZIR VE YANMAYAN KAŞIKLAR	129
199. HAZRET-İ İBRAHİM VE TUZ	130
200. HAZRET-İ SÜLEYMAN VE KUŞLAR	130
201. HE HE KUŞU	131
202. HEKİMHAN'IN KURULUŞU	131
203. HEYBET DAĞI VE KOYUN TAŞLARI	132
204. HİMMET BABA	132
205. HIRSIZLIĞIN SONU	133
206. HIZIR PEYGAMBER VE ÇOBAN BABA	134
207. HIZIR PEYGAMBER VE KAPLUMBAĞAYA DÖNÜŞEN KADIN.....	134
208. HOPAL KUŞU.....	135
209. HUNAT HAMAMI.....	135
210. HÜDHÜD KUŞU.....	136
211. İBİBİK KUŞU.....	137
212. İKİ KARDEŞ KAYASI	138
213. İBİBİK KUŞU.....	138
214. İBİBİK KUŞU VE İLKBAHAR	139
215. İMARET KÖYÜ	139
216. İNBABA MAĞARASI	140
217. İNLEYEN MAĞARA.....	140
218. İNSANIN KAPLUMBAĞAYA DÖNÜŞMESİ	140
219. İSAK KUŞU.....	141
220. KABA YEL.....	141
221. KABİRDEKİ ET	142
222. KADIRGA YALASI.....	143
223. KAĞIZMAN EFENDİ	143
224. KALDI KÖYÜ	144
225. KAN AKAN ÇEŞME	145
226. KANGAL BALIKLI KAPLICA	145
227. KANGAL KÖPEĞİ	145
228. KANLIÇAYIR.....	146
229. KARACA BABA VE ÜÇLER	146
230. KARAKISRAK YAYLASI	147
231. KAPLUMBAĞA I	147
232. KAPLUMBAĞA II.....	148
233. KARACADAĞ	148
234. KARACAKURT KAPLICASI VE KARACAKURT AİLESİ	149
235. KARACALI CAMİSİ	149
236. KARAGÖL	150
237. KARA KARGALAR	151
238. KARAKURT KAPLICASI	151
239. KARAMANIN KOYUNU SONRA ÇIKAR OYUNU.....	152

240. KARAPINAR	153
241. KARA ŞEYH VE SEL BASKINI.....	153
242. KARATAŞ.....	154
243. KARDEŞ KUŞLAR.....	155
244. KAR İLE PIRÇALIK.....	155
245. KARPUZ.....	156
246. KASTAMONU ADI.....	157
247. KAT BELDESİNİN ADI.....	157
248. KAVAĞIN SECDE ETMESİ.....	158
249. KAYBOLAN İNEK.....	158
250. KAYIK İNDİRME VE GAİPTEN BİR SES.....	158
251. KAYSERİ ULU CAMİ.....	159
252. KAZ DAĞI VE SARI KIZ.....	159
253. KAZOVA VE SİVRİSİNEKLER.....	160
254. KAZOVA VE ÜÇ TEPE.....	161
255. KEÇECİ BABA.....	161
256. KEÇİ KALESİ I.....	162
257. KEÇİ KALESİ II.....	163
258. KEDİLER VE KÖPEKLER.....	163
259. KENDİLİĞİNDEN GELEN YEMEK.....	164
260. KENDİR İPİNİN SUALİ.....	164
261. KENDİSİ VE SÜRÜSÜ TAŞ KESİLEN ÇOBAN.....	165
262. KERDOĞAN DİKENLERİ.....	165
263. KESDOĞAN KALESİ.....	166
264. KESİKBAŞ VE TURHAL ADI.....	167
265. KILDAN İNCE TATLI: PİŞMANİYE.....	167
266. KIRILAN YUMURTALAR VE TAŞ KESİLEN ADAM.....	168
267. KIRK GELİN TAŞI.....	169
268. KIRK KARDEŞLER MEZARLIĞI.....	169
269. KIRŞEHİR KALESİ.....	169
270. KIRMIZI DUT.....	170
271. KIYAN DAĞI.....	170
272. KIZILGÖL.....	171
273. KIZILIRMAK'IN RENGİ.....	172
274. KIZIL KAYA.....	172
275. KIZ KALESİ.....	172
276. KIZKAYASI.....	173
277. KIRK KIZLAR.....	174
278. KIZLAR KAYASI.....	174
279. KOCAKARI FIRTINASI.....	174
280. KOÇ BABA MAĞARASI.....	175
281. KOÇ DAVUT.....	175
282. KONYA ADI.....	176
283. KOYUN BABA VE KÖPEKLERİ.....	176
284. KOYUN BABA VE OSMANCIK KÖPRÜSÜ.....	177
285. KÖR ALMUSLU.....	178
286. KÖROĞLU MAĞRASI.....	178
287. KÖRPINAR.....	179

288. KUDDUSİ BABA VE ALTIN OLAN TOPRAK.....	179
289. KUDDUSİ BABA VE EMANET.....	180
290. KUDDUSİ BABA VE SABAN DEMİRİ.....	180
291. KUDDUSİ BABA VE TAZE HURMA.....	182
292. KUMRU KUŞU.....	182
293. KURTBOĞAN EVLİYASI.....	183
294. KURT VE KARA KOYUN.....	183
295. LEYLA İLE MECNUN.....	183
296. LOKMAN HEKİM VE ÇARESİZ HASTA.....	184
297. LOKMAN HEKİM VE ÇARESİZ HASTALIK.....	185
298. LOKMAN HEKİM VE LOKMAN'IN HİKMETLERİ KİTABI.....	185
299. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK İLACI.....	186
300. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK KİTABI I.....	187
301. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK KİTABI II.....	187
302. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK REÇETESİ.....	188
303. LOKMAN HEKİM VE ŞAHMERAN I.....	189
304. LOKMAN HEKİM VE TURP.....	190
305. LOTA GÖLÜ.....	190
306. MALATYA OVASI.....	191
307. MANİSA'NIN ÜZÜMÜ.....	191
308. MARDİN ADI.....	192
309. MEHMET DEDE VE KONUŞAN İNEK.....	192
310. MEM U ZİN.....	193
311. MERYEMÇİL KALESİ VE YAYLASI.....	193
312. NUH PEYGAMBER, BİT VE PİRE.....	194
313. NUSUR-İ ZENNU.....	195
314. OĞULCUK KÖYÜ.....	195
315. OKÇU DAĞI VE UYUYAN GÜZEL.....	196
316. ORTAKLIĞIN SIRRI.....	196
317. ÖMÜR BOYU SÜRÜNMEK.....	197
318. MENGE KÖPRÜSÜ.....	197
319. MERKEZ EFENDİ.....	198
320. MUNZUR SUYU.....	199
321. PAMUKKALE.....	200
322. PERİ KIZI.....	201
323. PİPPOKUŞU.....	201
324. PİR SULDAN ABDAL VE EĞRİ KÖPRÜ.....	202
325. PİR SULTAN ABDAL VE HIZIR PAŞA.....	202
326. PUR DEDE VE MEYVE AĞACI.....	203
327. REŞADİYE KAPLICALARI VE ŞEYH YAKUP.....	204
328. SALAVAT KÖYÜ.....	205
329. SALKIM AĞACI VE BÜLBÜL.....	205
330. SALYANGOZ TAŞLAR.....	206
331. SAMUT BABA VE SULTAN IV. MURAT.....	207
332. SARI HALİFE.....	207
333. SARIKIZ.....	208
334. SARIKUM GÖLÜ I.....	209
335. SARIKUM GÖLÜ II.....	210

336. SECDE EDEN AĞAÇ	211
337. SECDE EDEN AĞAÇLAR	211
338. SECDE EDEN AĞAÇ VE KEÇİ.....	212
339. SECDE EDEN ÇINAR	212
340. SEMERCİ BABA	213
341. SERT ÇOBAN	213
342. SERT ÇOBAN VE MESCİ BABA.....	214
343. SESSİZ ATEŞ	214
344. SEYYİD AHMED-İ KEBİR.....	215
345. SEYYİD BİLAL VE SİNOP'TA TÜRK MÜHRÜ	216
346. SEYYİD VAKKAS VE GİRESUN KALESİ	217
347. SICAK ÇERMİK	218
348. SIR	218
349. SİPAS	219
350. SİVAS ÇİFTE MİNARELİ MEDRESE VE TİMUR'UN KIZI	219
351. SİVAS ULU CAMİNİN EĞRİ MİNARESİ	220
352. SUĞLA BEYİ İLE BOZKIR BEYİ	220
353. SU KIZI I	221
354. SU KIZI II.....	221
355. SULTAN SÜLEYMAN VE YARASA	222
356. SÜLEYMAN PEYGAMBER VE EBABİL KUŞU.....	222
357. SÜLÜKLÜ GÖL	223
358. SÜT GETİREN MELEKLER	224
359. SÜT PINARI	224
360. ŞAHMERAN'IN ÖLÜMÜ	225
361. ŞAHMERAN'NIN ÖLÜMÜ	225
362. ŞAHMERAN'IN ÖLÜMÜ	226
363. ŞAHMERAN VE PADİŞAH KIZI	226
364. ŞAHMERAN VE YILANLI KALE	227
365. ŞEHBERG DEDE	228
366. ŞEHİT MEZARI	228
367. ŞEHİT MÜFTÜ TÜRBESİ	229
368. ŞEHİT TAŞI	229
369. ŞEHREKÜSTÜ	230
370. ŞEMS'İN KUYUSU	231
371. ŞEMSİ SİVASÎ VE BÜLBÜL	231
372. ŞEYH AHMET KORULUĞU	231
373. ŞEYHAN DEDE	232
374. ŞEYH HÜSEYİN	233
375. ŞEYH MEHMET DEDE I	233
376. ŞEYH MEHMET DEDE II	234
377. TANIK OTU	235
378. TAŞA DÖNÜŞEN DÜĞÜN ALAYI.....	236
379. TAŞA DÖNÜŞEN BACI KARDEŞ	236
380. TAŞBAŞ	237
381. TAŞ BEBEK	237
382. TAŞ GELİN	238
383. TAŞ KESEN ÇOBAN	239

384. TAŞ KESİLEN OT YIĞINI.....	239
385. TAŞ KESİLEN SÜRÜ.....	239
386. TAŞ KÖPRÜ.....	240
387. TAŞLAŞAN ÇOBAN VE SÜRÜSÜ.....	240
388. TAVUĞUN UÇAMAYIŞI.....	241
389. TECER DAĞI VE TECER SUYU.....	241
390. TEKFUR DAĞI VE CEYLAN.....	242
391. TEKİRDAĞ KARACAKILAVUZ.....	242
392. TERZİ BABA.....	243
393. TINTIN MAĞARASI.....	244
394. TIRILEY KUŞU.....	244
395. TİMUR VE DOĞANŞEHİR.....	245
396. TOKAT ADI.....	246
397. TORTUM ŞELALESİ.....	246
398. TOZ KOPARAN VE AZABI.....	247
399. TÖDÜRGE GÖLÜ.....	247
400. TURHAL ADI.....	248
401. ULUBURUN.....	249
402. USTA VE ÇIRAK.....	249
403. UYUYAN GÜZEL.....	250
404. ÜÇ KARDEŞ KANI.....	251
405. ÜÇ KIZ KARDEŞ VE HAVZA KAPLICALARI.....	251
406. ÜÇKIZLAR KAYASI.....	252
407. ÜÇ KÖY.....	252
408. ÜÇLER MEZARLIĞI.....	253
409. VADE YELİ.....	254
410. YAĞDONDURAN ÇEŞMESİ.....	255
411. YAMAÇTAKİ EJDERHA.....	255
412. YAVUZ SULTAN SELİM VE DEMKEŞ MUSTAFA.....	256
413. YEDİ MEZAR.....	257
414. YEDİ YATAN.....	257
415. YENİŞEHİR GÖLÜ.....	258
416. YILANIN İNTİKAMI.....	258
417. YILANLIKAYA.....	259
418. YOZGAT ADI.....	260
419. YOZGAT ÇAMLIĞI.....	260
420. YOZGAT İSMİNİN VERİLMESİ.....	260
421. YÖRÜK KIZI VE ER PINARI.....	261
422. YUSUFCUK KUŞU.....	261
423. YUSUFCUK KUŞU I.....	262
424. YUSUFÇUK KUŞU II.....	262
425. YUSUF'UM SÜT İÇ.....	263
426. ZALİM KİŞİ VE YEŞEREN BASTON.....	264
427. ZALİM PADİŞAHIN SONU.....	264
NOTLAR, KAYNAKLAR VE KAYNAK ŞAHISLAR.....	266

EFSANELER

1.ABDİ DEDE

Rivayetlere göre Abdi Dede, Kayseri’de oturan yaşlı, tek başına yaşayan garip bir köylüdür. Yaşlandıktan sonra bir dağ başına çıkıp kulübe yapar. Burada bütün zamanını Kur’an okuyarak geçirmektedir.

Bir gün beş kafadar, tepeye içki içmeye giderler. Bir süre içerler. Sonra garip bir ses duymaya başlarlar. Kulak verip dinlerler. Ses, Kur’an sesidir. Gidip bakarlar ki yaşlı bir kişi. Ne yaptıklarını bilmez bir hâlde ihtiyar adama zulüm ederler. Sonra da kadıya gidip Abdi Dede’ye pek çok iftira atarak şikayet ederler. Kadı, Abdi Dede’yi suçlu bulur ve asılmasını buyurur. Abdi Dede’yi Arastabaşı’na götürüp asarlar.

Bu beş kafadar, büyük bir zafer kazanmış gibi aynı tepeye yeniden içki içmeye gider. Bakarlar ki Abdi Dede yine Kur’an okumakta. Şaşkına dönen beş kişi, Abdi Dede’yi tekrar Arastabaşı’na götürürler. İpte sallanan cesedi görünce şaşkınlıkları bir kat daha artar. Bunun üzerine Abdi Dede’yi bir kez daha asarlar. Bu beş kişi şaşkınlık içerisinde şehre dönerken Abdi Dede bu sefer yine karşılarına çıkar. Ne olduğunu anlamayan beş kişi, Abdi Dede’yi tekrar asarlar.

Bu olan olayları duyan Kayseri halkı, kadıya ve beş kişiye çok öfkelenir, Abdi Dede’nin cesedini darağacından indirirler. Üç cesedi bir araya getirip toprağa verirler.

2. ABDÜLVEHHAB GAZİ’NİN TÜRBE S İ

Abdülvehhâb Gazi, Hz. Peygamber’in sancaktarı olup bir sefer sırasında Sivas yakınlarında şehit olmuştur.

Abdülvehhâb Gazi’nin türbesi, Sivas şehir merkezinin hemen yakınında Kılavuz mahallesi sınırları içerisinde yer alan Yukarıtekke mezarlığında, bir tepenin üzerindedir. Abdülvehhâb Gazi’nin naaşı buraya sonradan nakledilmiş, dolayısıyla türbe de sonradan yapılmıştır.

Rivayetlere göre Selçuklular zamanında Sivas’ta bir kıtlık olur. Tam yedi yıl sürer. Yedi yıl yağmur yağmaz. Neredeyse herkes açlıktan, susuzluktan ölmek üzeredir. Sonra halk toplanıp âlimlere sorarlar. Alimler de kendi aralarında:

-Eğer Abdülvehhâb Gazi’nin kabrini ve bedenini bulup Sivas’a getirebilirsek kuraklık sona erer. Onun geldiği yerde bolluk ve bereket olur, diyerek onu Sivas’a getirmeyi kararlaştırırlar.

Sonra âlimler günlerce dua ederler. Abdülvehhâb Gazi, bir âlimin rüyasına girerek şöyle der:

1. ABDİ DEDE

Rivayetlere göre Abdi Dede, Kayseri’de oturan yaşlı, tek başına yaşayan garip bir köylüdür. Yaşlandıktan sonra bir dağ başına çıkıp kulübe yapar. Burada bütün zamanını Kur’an okuyarak geçirmektedir.

Bir gün beş kafadar, tepeye içki içmeye giderler. Bir süre içerler. Sonra garip bir ses duymaya başlarlar. Kulak verip dinlerler. Ses, Kur’an sesidir. Gidip bakarlar ki yaşlı bir kişi. Ne yaptıklarını bilmez bir hâlde ihtiyar adama zulüm ederler. Sonra da kadiya gidip Abdi Dede’ye pek çok iftira atarak şikayet ederler. Kadı, Abdi Dede’yi suçlu bulur ve asılmasını buyurur. Abdi Dede’yi Arastabaşı’na götürüp asarlar.

Bu beş kafadar, büyük bir zafer kazanmış gibi aynı tepeye yeniden içki içmeye gider. Bakarlar ki Abdi Dede yine Kur’an okumakta. Şaşkına dönen beş kişi, Abdi Dede’yi tekrar Arastabaşı’na götürürler. İpte sallanan cesedi görünce şaşkınlıkları bir kat daha artar. Bunun üzerine Abdi Dede’yi bir kez daha asarlar. Bu beş kişi şaşkınlık içerisinde şehre dönerken Abdi Dede bu sefer yine karşlarına çıkar. Ne olduğunu anlamayan beş kişi, Abdi Dede’yi tekrar asarlar.

Bu olan olayları duyan Kayseri halkı, kadiya ve beş kişiye çok öfkelenir, Abdi Dede’nin cesedini darağacından indirirler. Üç cesedi bir araya getirip topırağa verirler.

2. ABDÜLVEHHAB GAZİ’NİN TÜRBESİ İ

Abdülvehhâb Gazi, Hz. Peygamber’in sancaktarı olup bir sefer sırasında Sivas yakınlarında şehit olmuştur.

Abdülvehhâb Gazi’nin türbesi, Sivas şehir merkezinin hemen yakınında Kılavuz mahallesi sınırları içerisinde yer alan Yukarıtekke mezarlığında, bir tepenin üzerindedir. Abdülvehhâb Gazi’nin naaşı buraya sonradan nakledilmiş, dolayısıyla türbe de sonradan yapılmıştır.

Rivayetlere göre Selçuklular zamanında Sivas’ta bir kıtlık olur. Tam yedi yıl sürer. Yedi yıl yağmur yağmaz. Neredeyse herkes açlıktan, susuzluktan ölmek üzeredir. Sonra halk toplanıp âlimlere sorarlar. Alimler de kendi aralarında:

-Eğer Abdülvehhâb Gazi’nin kabrini ve bedenini bulup Sivas’a getirebilirsek kuraklık sona erer. Onun geldiği yerde bolluk ve bereket olur, diyerek onu Sivas’a getirmeyi kararlaştırırlar.

Sonra âlimler günlerce dua ederler. Abdülvehhâb Gazi, bir âlimin rüyasına girerek şöyle der:

-Ben, Mısmılırmak'ın yatağında yatıyorum. Beni oradan alın, bir tepeye gömün.

Kendisine malum olan âlim, bilinmeyen yerdeki Abdülvehhab Gazi'nin cesedini alıp gizlice Sivas'a getirilir. Yukarı Tekke denilen yere defneder. Sivas'a hemen rahmet ve bereket yağmaya başlar.

Bu yüzden Sivas'ın otu bol, sütü çok güzelmiş ...

3. ABDÜLVEHHAB GAZİ'NİN TÜRBEŞİ II

Peygamber Efendimizin Sancaktarı ve Battal Gazi'nin gaza arkadaşı Abdülvahhab Gazi'nin türbesi Sivas il merkezinde Yukarıtekke denilen yerdedir.

Anlatılan efsaneye göre; Abdülvahhab Gazi, Ahmet Turan Gazi ile birlikte, Sivas'ın il merkezine yaklaşık 20 km uzaklıkta Soğuk Çermik denilen yerde bir savaşa katılır. Burada her ikisi de şehit olur. Onlar şehit olduktan sonra çok şiddetli bir yağmur yağar ve sel olur. Sel suları Abdülvahhab Gazi'nin cesedini Mısmılırmak'a sürükler.

Mısmılırmak, daha sonra Abdülvahhab Gazi'nin cesedini alıp Yukarıtekke'nin altına kadar getirir. Onun mübarek cesedi, ırmak yatağında kumlarla örtülür. Yüzyıllarca böyle kalır.

İrmağın kenarında oturan bir kız, bir gece rüyasında Abdülvehhab Gazi'yi görür. Abdülvahhab Gazi, ona:

-Ben, Mısmılırmak'ın tam olarak şurasındayım. Beni bu çamurdan çıkarıp, yukarıya gömün, diye söyler.

Kızcağız ne yapacağını şaşırır. Sıradan bir rüyadır deyip kimseye söylemez. Aynı rüyayı birkaç kez görünce durumu annesine ve babasına anlatır. Onlar da durumu Sivas'ın önderlerine anlatırlar.

Hep birlikte kızın gösterdiği yeri kazarlar. Abdülvahhab Gazi'nin bedenini bulurlar. Alıp Yukarıtekke'deki tepeye defnederler. Daha sonra buraya Sivas halkı tarafından bir türbe ve bir cami yapılır.

Günümüzde Yukarıtekke, Abdülvahhab Gazi Camisi ve Abdülvahhab Gazi Türbesi; Sivas'ın en önemli manevi kapılarından birisidir.

Bayramlarda ve özel dinî günlerde insanlar akın akın gidip Abdülvahhab Gazi'ye, diğer şehitlere ve mezarlıkta bulunan diğer insanlara dua okumaktadır.

4. ACISU İLE TATLI SU VE EJDERHA

Efsaneye göre Sivas'ın merkez ilçeye bağlı Cirin ile Acıyur köylerinin arasında bir yerlerde; çiftçinin biri, tarlasını sürerken dağdan aşağı inen bir ejderha görür ve çok korkar. O an ellerini havaya kaldırıp Allah'a yalvarmaya başlar:

-Allah'ım! Sen bu ejderhayı taşa dönüştür, ben de öküzümü sana kurban vereceğim.

Çiftçi böyle dua ederken bir de bakar ki ejderha taş olmuş. Kendi kendine düşünerek:

-Nasıl olsa ejderha taş oldu. Öküzümü kurban etmesem de olur, der.

O böyle derken ejderha tekrar canlanır ve çiftçiye doğru yürümeye başlar. Adam tekrar dua eder ve ejderha taşlaşır. Fakat adam yine öküzünü kurban etmez. Ejderha yine canlanır.

Çiftçi, yaptığı büyük hatanın farkına varır. Üçüncü kez dua eder. Duası yine kabul olur. Bu defa ejderha taş kesilir kesilmez öküzünü yatırıp kurban eder.

Bundan sonra ejderhanın burnunun bir deliğinden tatlı su, diğerinden de acı su akmaya başlar.

5. ADAMKAYA

Sivas'a bağlı Altınyayla ilçesinin Taşlıhöyük köyünde *Adamkaya* ismiyle bilinen bir taşlık bulunmaktadır. Yöre halkı bu kayalığın oluşmasını tabiat üstü olaylara bağlamaktadır.

Söylentiye göre; çok verimli arazileri olan ve hayvancılığın en iyi şekilde yapıldığı bir köy, bir ara ahlakî olarak çok bozulmuştur.

Günün birinde köye yüzü nurlu, sakalları ak yaşlı bir adam gelir. Yaşlı adam, köylülere nasihat eder, aklınızı başınıza alın, kendinize çeki düzen verin, der. Ama köylüler dinlemez. Üstelik yaşlı adamı bir çukura kaptıp dünya ile bağını keserler.

Köyde yaşayan genç bir erkek, bu ihtiyara gizlice yiyecek ve su verir. Bunun üzerine ihtiyar da ona dua eder.

Yaşlı adama su ve yiyecek getiren genç evlenecektir. Düğün günü, düğün alayının önüne birisi çıkar ve o genci hemen düğün alayından uzaklaştırır. Ona geriye dönüp bakmasını söyler.

Genç, duyduğu çığlıklar üzerine geriye döner. Bakar ki köy sular altında kalmış. Kendisi de olduğu yerde taş kesilir. Çevrede yaşayanlar bu taş günümüzde “*Adamkaya*” derler.

6. ADAMTAŞ

Anamur’dan kuzeybatı istikametine gidilirken 70 km mesafede *Adamtaş* veya *Mollalar* denilen kayalıklar bulunmaktadır. Yöre halkı bu kayalıkların Karamanoğulları zamanında oluştuğuna inanmaktadır.

Rivayete göre; bugünkü Karaman ilinde, vaktiyle Karamanoğulları hüküm sürmekteymiş. Bu beldede medrese eğitimi veren bir okul bulunmaktaymış. Mersin ve çevresindeki okul çağına gelen gençler, Karaman’a giderler, orada eğitim görürlermiş.

Anlatılanlara göre; Karaman’da okuyan kırk elli civarında genç, kış aylarında, tatillerini aileleri ile geçirmek için Anamur’a gelmektedir. Gelirken yolda kar fırtınasına yakalanırlar. Gece olması sebebiyle nereye gideceklerini ve nasıl korunacaklarını bilemezler. Donmak üzereyken hepsi birden dua ederler:

-Allah’ım! Bizi ya kuş yap uçalım, ya da taş yap burada kalalım, derler.

O anda bir kısmı kuş olup uçar. Bir kısmı da taş olur. Otuz kırk civarında olan bu taşlar, oturan insanlara benzemekte olup 200 metre karelik bir alandır.

Bunlara *Adamtaş* veya *Mollalar* denir. Onların oturarak taş olması, eski medrese eğitimi anımsattığı için, dinî eğitim aldıklarını işaret etmekteymiş.

7. ADIYAMAN KALESİ’NİN FETHİ

Her kale ayrı bir tarih, ayrı bir mazi, ayrı bir efsanedir. Çünkü yakın zamanlara kadar kaleler, coğrafyaların kilitleri idi. Ayrıca zor inşa edilir, zor fethedilirdi. Bu yüzden kaleler yüzlerce hatta binlerce efsanelere konu olmuştur. Adıyaman Kalesi de bunlardan birisidir:

Anlatılan efsaneye göre; vaktiyle Adıyaman Kalesi’ni Türkler kuşatmıştır. Savaş bütün şiddetiyle devam etmektedir.

Kalenin orta yerinde dönen bir köşk vardır. Bu köşkte savaşı seyreden kale kumandanının kızı, kale kuşatmasını yapan Türk kumandanını görür ve ona âşık olur.

Kız, Türk kumandanına haber göndererek kendisi ile evlenmeyi kabul ettiği takdirde kalenin anahtarını kendisine vereceğini söyler.

Bir gece gizlice Türklerin tarafına geçen kız, Türk kumandanı tarafından kabul edilir. Görüşürler. Bu sırada kız, elbiselerinin içinde bir şeyin kendisini rahatsız ettiğini söyler.

Elbiseleri çıkardığında kuru bir yaprağın vücudunu tahriş ettiği görülür. Bu duruma çok sinirlenen Türk kumandanı:

-Seni baban meydana getirdi, büyüttü, yetiştirdi, genç kız haline getirdi. Her şeyini borçlu olduğun halde kendisine ihanet ettin. Bu durum seni rahatsız etmedi de kuru bir yaprak mı rahatsız etti? Kim bilir bize ne türlü ihanetler yaparsın, diyerek kızı geri gönderir.

Türk komutanı; sonra savaşmaya devam eder, kale ve şehri savaşıarak fetheder.

8. AĞACA DÖNÜŞEN KIZ VE DELİKANLI

Hasanbaba köyü, Tokat merkez ilçeye bağlıdır. Bu köyün arka tarafında yer alan bir tepesinde tek bir ağaç bulunmaktadır. Bu ağaç, çok heybetli olup Tokat-Niksar karayolunun sağ tarafında kalmakta ve karayolundan da görünmektedir. Zirveden adeta Tokat ovasını seyretmektedir.

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda bu köyde yaşayan beyin kızı ile bir delikanlı birbirilerine âşık olurlar. Bey, bu iki gencin evlenmesine razı olmaz. Bunun üzerine delikanlı ile kız kaçar.

Beyin adamları ve askerleri bunların arkasına düşer. Delikanlı ile kızı Hasanbaba köyünün bir tepesinde etrafını sararlar ve sıkıştırırlar. Kaçacak yol bulamayan delikanlı ile kız:

-Tanrı'm! Bu zalimlerin eline vereceğine bizi ağaç et, derler.

Duaları kabul olur. Gençler kucaklaşıp, tek can hâline gelirler ve bu şekilde ağaca dönüşürler. Bu ağaca yüzyıllardır kimse dokunmaz. Kutsal sayıldığından olacak ki bu ağacı kimse kesmeye cesaret edememiştir ve bugün de hâlâ dimdik ayakta durmaktadır.

9. AĞA GELİN

Türkiye'mizin dağı, taşı, suyu, ağacı, kuşu, ... sevgi ve acı ile ayrı bir anlam kazanmıştır. Her taş başka bir sevgi veya acı abidesidir. Her kuşu başka bir gönül yarasını anlatır. Bunlardan birini de Toros Dağları'nın zirvelerinde görmekteyiz.

Toros Dağları'nın yüksek dağ köylerinin birinde İbrahim isimli bir genç, yine dağ köylerinden birinde yaşayan Ağa isimli bir kıza âşık olur. Ancak

İbrahim'in annesi, oğlunun kendi köylerinden bir kızla evlenmesini istemektedir. Bütün ısrarlarına rağmen İbrahim'i ikna edemez.

İbrahim'in ısrarı üzerine annesi, çaresiz, Ağa'yı babasından ister. Babası kızının gönlünün İbrahim'de olduğunu bildiği için razı olur. Kızının İbrahim ile evlenmesini kabul eder. Aslında istemeye giderken annesinin bütün umudu, Ağa'nın babasının kızını vermemesidir. "Verdim gitti!" demesiyle annenin umutları suya düşer. Düğün yapılır. Ağa ile İbrahim evlenir. Bundan sonra kıza "Ağa Gelin" diye çağrılmaya başlarlar.

Ağa'nın, İbrahim ile evlenmesiyle kabus dolu günleri başlar. İbrahim'in annesi, Ağa Gelin'e sürekli eziyet eder. Ağa ise İbrahim'i çok sevdiği için bu eziyete katlanmaktadır.

Bir süre sonra akrabalar, İbrahim ve Ağa Gelin'den çocuk isterler. Ağa'nın babası da torun sevmek için dört gözle güzel haber beklemektedir. İbrahim'in annesi; çocuklarının olmadığı bahanesiyle İbrahim'in aklını çelmeye, Ağa Gelin'i evden kovdurmaya çalışmaktadır. Ağa Gelin, her şeyin farkındadır fakat elinden bir şey gelmemektedir.

Ağa Gelin; bir gün, çok bunaldığı bir anda bütün iyi dilekleriyle Allah'a yalvarır, O'ndan yardım ister. Allah'ın dilek kapısı açıktır ve dileği kabul olur. Allah, ona nur topu gibi bir bebek nasip eder.

Ağa Gelin, babasına bebeği göstermek ister. İbrahim'in annesi, izin vermez. Ağa Gelin'e; gitmek istiyorsa sadece kendinin gidebileceğini, bebeği burada bırakması gerektiğini söyler.

Ağa Gelin, bir gece hazırlık yapar ve bebeğini yanına alıp yola çıkar. Sarp bir yere geldiği zaman karnı acıkan bebek ağlamaya başlar. Emzirmek için bir kayanın üzerine oturur. Dağlarda gezen eşkıyalar, onları görür ve Ağa Gelin'in üzerine gelmeye başlarlar. Bebeği emzirmekte olan Ağa Gelin, gelen eşkıyayı görünce, el açar:

-Allah'ım ya beni taşa çevir ya da namusuma leke getirme, der.

Allah'ın dilek kapısı açıktır. O anda Ağa Gelin, kucağındaki minik bebeğiyle birlikte taşa dönüşür.

Ağa Gelin, hala taşa dönüşmüş şekilde Toros Dağları'nın zirvesinde durmaktadır. Ağa Gelin'in Allah'a yalvarırken ve bebeğinin ağlarken akıttığı gözyaşlarının taşa dönüşmüş hâli ise gerçekten ilgi çekicidir.

10. AĞ'IN GÖZÜ (AKSU GÖZÜ)

Sivas'ın Gürün ilçesinin Selçuklular Dönemi'nde dört aile tarafından kurulduğu rivayet edilmektedir. Bunlar; Avundukzadeler, Sevindikler, Recepler ve Pirliler.

Anlatılanlara göre Gürün'e ilk olarak Avunduk ailesi gelir. Avundukların dedesi bir gün Göçören denilen yerde çift sürmektedir. Çift sürerken öğle vakiti gelir. Çift sürdüğü öküzler susar. Kendisi de abdest alma ihtiyacı için öküzlerini önüne katar, su gözesi aramaya başlar.

O zamanki kuru dere tarafına giderken sol tarafta yedi ermiş kişinin namaz kıldığını görür. Öküzleri durdurur. O insanlara yaklaşıp selam verir. Erenler, çiftçi babanın selamını alırlar. Erenlerden biri:

-Ya çiftçi baba! Muradın nedir, ne istersin, diye sorar. O da:

-Vakit öğle oldu, ben abdest almak istiyorum. Öküzlerim de susadı. Onlara su aramak için bu dereye yukarı gidiyorum, der. O eren tekrar sorar:

-Şimdi buradan su çıkacak. Suyun çıktığı yeri mi istersin, suyun aktığı yeri mi? Çiftçi:

-Çıktığı yeri isterim, der.

Erenlerden birisi kalkar. Elindeki asasını yere vurur ve asayı çektiği yerden billur gibi su çıkar. Bu suyun çıkışına ak sakallı bir erenin aracılık ettiği için adına "Ağ'in Gözü" derler.

11. AĞLAYAN KAYA

Tokat Kalesi'nin güneye bakan yamacında bir mağara bulunmaktadır. Halk arasında burası, *Gelin Mağarası* olarak bilinmektedir. Gelin Mağarası'nın içinde sürekli ağlayan bir taş olduğu söylenmektedir.

Anlatılanlara göre; çok eskilerde bu mağarada bir aile yaşarmış. Mağarada yaşayan ailenin gelini, temizleyecek bir şey bulamadığı için çocuğunun altını ekmekle temizlermiş. Ekmeğe saygısızlığından dolayı gelin taş kesilir. Bu olaydan sonra aile buradan başka bir yere göç eder.

Gelin, yaptığı hatayı anlar. Fakat iş işten geçmiştir. Çocukları küçüktür. Onlardan ayrıldığı için o günden bu yana hep ağladığına inanılmaktadır.

12. AĞRI DAĞLARI

Anlatılan bir efsaneye göre bir köyde iki kız kardeş yaşarmış. Bu kardeşler birbirleriyle hiç anlaşamaz, sürekli kavga ederlermiş. Birbirlerine o kadar kötü sözler söylerlermiş ki ikisi de bütün köy halkının diline düşmüş.

Kardeşlerin anne ve babası, onları kavga etmemeleri için sürekli uyarırmış. Hatta köyün büyükleri bile araya girer, iyi geçinmeleri için nasihat ederlermiş. Fakat ne fayda....

Bir gün bu kardeşler tarlada çalışırken yine tartışmaya başlar. Büyük kız kardeş, küçük kız kardeşe beddua eder:

-Allah'tan dileğim senden öyle bir dağ olsun ki başında hep kötü, zararlı böcekler olsun. Kimse oraya yaklaşmasın. Kimse orada yaşayamasın. Bu beddua üzerine küçük kardeş de demiş ki:

-Mevlâ'dan arzum odur ki; senden öyle bir dağ olsun, öyle bir dağ olsun ki çevresindeki her şeyden yüksek olsun. İyi olsun. Güzel olsun ama oraya kimse çıkamasın ve başından beyaz örtü hiç eksik olmasın.

Bedduaları bittikten sonra oradan ayrılıp farklı yönlere doğru giderler. Gittikleri yerde büyük kardeşin bedduası üzerine *Küçük Ağrı Dağı*, küçük kız kardeşin bedduası üzerine de *Büyük Ağrı Dağı* oluşur.

O günden sonra bu dağlardan küçük olanın adı *Küçük Ağrı Dağı*, büyük olanının adı da *Büyük Ağrı Dağı* kalır.

13. AHI SİNAN

Ahi Sinan, Denizli'de Ahilik teşkilatının kurucusudur. Türbesi, Denizli'de, Yeni Sanayi Sitesi'nin Dere Tekke tarafına giden yol üzerindedir. Denizli'nin kurucusunun da Ahi Sinan olduğu rivayet edilmektedir. Bu önemli şahsiyetle ilgili Denizli ve çevresinde pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Efsaneye göre; Denizli'de çok zengin bir ağa vardır. Çok merhametlidir. Kendisinden yardım isteyenlere hep yardımcı olmaktadır.

Ahi Sinan; Orta Asya'dan Denizli'ye gelmiştir. Çok yorgundur. Kimin yanına sığınabileceğini sorar. Bu merhametli ağayı tavsiye ederler. O da gidip ağanın yanına sığınır. Oradaki herkes Ahi Sinan'ı bilgisinden, dürüstlüğünden ve davranışlarından dolayı çok sever.

Bir gün ağa, hacca gitmeye karar verir. Evini ve ailesini Sinan'a teslim eder. Çünkü Ahi Sinan'a çok güvenmektedir.

Günlerden bir gün Ahi Sinan namazını kıldıktan sonra ağası aklına gelir. Ağasının helvayı çok sevdiğini hatırlar. Ağanın hanımından helva yapmasını rica eder. Kadın, helvayı yapıp Sinan'a verir.

Sinan, helvayı Mekke'de ağasına verip döner. Ağa geri dönünce herkes onu karşılamaya gider. O da asıl hacının kendisi değil, Sinan olduğunu söyler ve elindeki helva kabını gösterir.

14. AHMED TURAN GAZİ VE SOĞUK ÇERMİK

Battal Gazi'nin gaza arkadaşı *Ahmet Tarran Gazi*, Battal Gazi ile tanışmadan önce Hristiyan'dır ve Bizans İmparatoru'nun başkomutanıdır. Battal Gazi ile karşılaşınca ondan çok etkilenir ve İslâmiyet'i kabul eder. Türbesi, Sivas il merkezine yaklaşık 20 km uzaklıkta bulunan Beypınarı köyündedir.

Anlatılan efsaneye göre; Ahmed Turan Gâzi, Sivas'ın Çukurbelen köyü yakınlarında yapılan bir savaşta yaralanır. Kelle koltuğunda, Çukurbelen köyünden atıyla birlikte sıçrar ve Beypınarı köyüne, şimdiki mezarının bulunduğu tepeye düşer. Atının arka ayak nal izleri Çukurbelen köyü üzerindeki Sırakayalar mevkiinde, ön ayak izleri Soğuk Çermik'teki kayalar üzerindedir.

Yaralandığı yerle atladığı yer arasında tahminen bir buçuk km.lik bir mesafe bulunmaktadır ki bu mesafeyi bir anda atlamış ve karşı tarafa düşmüştür. Mezarın 15-20 m. ilerisinde atın ayak izlerine benzeyen çukurlar bulunmaktadır. Bu izlerin, Ahmed Turan'ın atının izleri olduğuna inanılmaktadır.

İnaniş'a göre; Ahmed Turan Gâzi şehit düşünce kayalardan su fışkırmaya başlar. Soğuk Çermik'in suyu işte bu yüzden şifalıymış.

Atıyla düştüğü yerdeki atının ayak izleri hâlâ durmaktadır. Türbesi, şehit düştüğü yere yapılmıştır.

15. AKDAMAR

Van ilimize adını veren Van Gölü, Türkiye'nin ve dünyanın en büyük soda gölüdür. Dört tarafı yüksek dağlarla çevrilidir. İçinde Akdamar, Adır, Çarpanak ve Kuş adaları olmak üzere 4 ada bulunmaktadır.

Aktamar adası, Van ilimize bağlı Gevaş ilçesinin kuzeybatısında yer almaktadır. Van-Tatvan yolu üzerinde olup Gevaş'a 10 km. mesafededir. Akdamar adasının ismi ile ilgili çok yaygın bilinen bir efsane vardır.

Efsaneye göre; çok eskiden bir papaz, ülkesinden eşi ve kızıyla göç edip gölün ortasında bir adaya yerleşir. Kızın adı Tamara'dır. Adada bir kilise yapar. Bu papaz, insanları pek sevmemektedir. Tam adanın karşısında da Türkler yaşamaktadır.

Papazın kızı bir gün otururken karşıda bir genç gorur. Bu genç de Türk'tür. Bu iki genç birbirine âşık olurlar. Her akşam papazın kızı gaz lambasını tutarak Türk gencin yüzerek adaya gelmesini sağlar. Adada görüşürler, sonra genç geri döner. Her gün böyle görüşürken babası bu durumu fark eder. Kızını kiliseye kapatıp kendisi gaz lambasını karşıya tutar. Genç geldiğinde papaz genci öldürür. Genç ölürken "Ah Tamara! Ah Tamara!" diye can verir. Kız da gencin ölümüne dayanamayarak kendini öldürür.

Genç ölürken; “Ah Tamara” diye bağırdığı için bu adanın adı “Ahtama” kalır. Bu kelime zaman içinde *Akdamar* biçimine dönüşür.

16. AKIL ÇAMI

Sivas’ın Yıldızeli ilçesinin Sarıkaya köyünde Tabak Deresi adı ile bilinen mevkiinde *Akıl Çamı* diye bilinen bir çam ağacı vardır. Çam ağacının yaklaşık üç yüz yıldır burada olduğu bilinmektedir. Bu çam ağacı efsanelere konu olmuştur.

Anlatılan bir efsaneye göre çam yerden bittiği ilk günkü gibi boyu üç metredir. Bu ağaç kurumamakta ve hiç kocamamaktadır.

Yaklaşık yüz yıl önce bu çamı kesmeye kalkan bir kişi, baltayı ağaca vurduğunda kan akmıştır.

Bir çobanın bu ağacın dalını kestiği, gece yatarken yanına koyduğu, bu dalın çobana yatarken bir hayli vurduğu ve geri gidip yerine yapıştığı söylenmektedir. Çoban bu durumu görünce “*akılandım*” bir daha asla... demiştir.

Bu olaylar üzerine ağacın senede bir kez, Kadir Gecesi’nde yere secde ederek kesilen yerden kan akıttığı söylenmektedir. Ağaç kesmemek konusunda herkese akıl ibreti olduğu için adı *Akıl Çamı* kalmıştır. Bu olaylardan dolayı ağaç, ziyaretgah sayılarak günümüze kadar gelmiştir.

17. AK KOYUN PADİŞAHININ KIZI

Anlatılanlara göre; Ardanuç’taki Gevhernik kalesindeki gayrimüslim Padişahı, Akkoyunlu padişahından kızını ister. Akkaoyunlu padişahı buna razı olmaz. Gayrimüslim padişah:

-Kızını bana vereceksin. Vermezsen seni ve halkını yok ederim, der.

Korktukları için kızı verirler. Akkoyunlu padişahı; gelinin yanına damadı Ali’yi ve büyük kızını yenge olarak katar. Ardanuç’un Aydın (Tanzot) köyüne, oradan da Ekşinar’a inerler. Akkoyunlu padişahının kızı burada narları görünce sorar:

-Bu ne meyvesidir?

-Nardır.

Geline nardan bir tane verirler. Kabuğunu soyup yer:

-Ne ekşi nardır, der. Bundan dolayı bu köyün adı “Ekşinar” olarak kalmıştır.

Yollarına devam ederler. Kale görünecek yere geldiklerinde kıza:

Bu kalenin üzerindeki gayrimüslim padişahına gelin gideceksin, derler. Akkoyunlu padişahının kızı:

-Ben gavura eş olmam, der.

Sonra ellerini açar, Tanrı'ya dua eder. Duası kabul olur. Hemen oracıkta can verir. Mezarı da oradadır.

18. AK TAŞ VE BEBEK

Türk insanı, tarihin her döneminde acı ve çileyle iç içe olmuştur. Bu acı ve çileleri; destan ve efsanelere konu olmuş, nesilden nesile aktarılmıştır. Okuyanların ya da dinleyenlerin kalbini sızlatan olaylardan birinin efsanesi de şöyledir:

Anlatılanlara göre iki genç birbirini çok sever ve evlenirler. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen çocukları olmaz. Bu durum çevrede konuşulmaya, dedikodu konusu olmaya başlar.

Oğlanın annesi, bebek olmadı diye, oğlunu tekrar evlendirmek ister. Genç gelin bu duruma çok üzülür. Biricik sevdiğinin başkasına yar olmasına dayanamaz. Üzüntüsünden dağa çıkar. Dağda bir taş bulup kucağına alır. Taşı, çocuk gibi başından tülbendini çıkararak kundaklar. Gönül diliyle, ağlayarak şu ninnileri söyler.

*Ak taş diye belediğim
Seni Hak'tan dileğim
Tülbendime doladığım
Rabb'im sana bir can versin.*

*Uyan yavrum ninni ninni
Uyan yavrum ninni ninni*

*Efendim çıkmış bacaya kıyağ çalmaya,
Ebeler geliyor çocuk görmeye
Ne olur Mevla'm ne olur ihsanın yok mu?
El kadar et versen o bana çok mu?*

*Uyan yavrum ninni ninni
Uyan yavrum ninni ninni*

*Halburcular gelse, bir halbur alsam
Üğrüne üğrüne höllük elesem
Aynalı beşiğe oğlan belesem
Ne olur Mevla'm ne olur ihsanın yok mu?
El kadar et versen o bana çok mu?*

Uyan yavrum ninni ninni!
Uyan yavrum ninni ninni!

Senede gelir bir bayram,
Yandı ciğerim oldu üryan,
Ankara'da Hacı Bayram,
Söyle buna bir can versin!

Uyan yavrum ninni ninni
Uyan yavrum ninni ninni

Tarlalarda olur ahlat,
Analar çekiyor zahmet,
Medine'de Hazret-i Muhammed,
Söyle buna bir can versin.
Uyan yavrum ninni ninni!
Uyan yavrum ninni ninni!

Tanrı, gelinin kucağındaki taşa can verir. Bebek ağlamaya başlar. Genç çiftin daha sonra başka bebekleri de olur. Onlar bebekleriyle birlikte mutlu bir hayat sürerler.

19. AKREP İLE KAPLUMBAĞA

Her canlının farklı özellikleri vardır. Kimisi uçar, kimisi yürür, kimisi de sürünür. Fakat Tanrı öyle bir denge kurmuştur ki hepsi birbirine muhtaçtır. Akrep deyince hepimiz titreriz. Çünkü çok tehlikelidir. Kimseye ihtiyacı yoktur diye düşünürüz. Hâlbuki o da suda yüzemez.

Canlıların birbirine muhtaç olması ile ilgili bir örnek daha...

Efsaneye göre; günün birinde akrebin biri gezintiye çıkar. Ormanı gezip tanımak ister. Bir süre dolaşır. Dolaşırken karşısına bir dere çıkar. Derenin diğer tarafını çok merak eder. Geçmek ister fakat su onu nefessiz bırakır. Ayrıca su hızlı akmaktadır.

Akrep, nasıl edeyim de karşıya geçeyim diye düşünürken derede yüzen kaplumbağayı görür. Başlar sohbete. Sonra masum masum:

-Kaplumbağa kardeş! Beni derenin öbür tarafına geçirir misin, diye sorar.

Kaplumbağa iyilik olsun diye kabul eder. Almış akrebi sırtına, başlamış yüzmeye. Kaplumbağa epey yorulmuş. Derenin sonuna gelince, yani karaya varınca akrep kaplumbağayı sokar. Kaplumbağa ölmek üzereyken:

-İyilik yap, kötülük gör, der.

20. ALA KARGA İLE DİĞER KUŞLAR

Efsaneye göre; ormanların kralı aslan, kuşların da bir kralı olsun istemiş. Bütün kuşları huzuruna çağırmış:

-İçinizden en güzelini seçeceğim. Seçtiğim en güzel kuşu size kral yapacağım, der.

Bunu duyan kuşlar göllere, ırmaklara ve akarsulara giderler. Yıkanır, taranır. Ama alakarga ne kadar yıkansa da ne kadar taransa da yine de güzelleşemeyeceğini anlar. Çünkü tüylerinin rengi hoş değildir.

Hemen bir kurnazlık düşünüp öteki kuşlardan düşen tüyleri toplar. Sonra hepsini birer birer başına, sırtına takar.

Bütün kuşlar toplanıp aslanın huzuruna gelir. Aslan en güzel kuşun alakarga olduğuna karar verir.

-En güzeliniz bu, size onu kral yapacağım, der.

Kuşlar, bunu duyunca alakarganın hile yaptığını anlarlar, onun üstüne saldırırlar. Her biri kendi tüyünü almak ister. Alakarga hızla oradan uzaklaşır.

Alakarga, hile yapmanın faydası olmadığını görür. Bütün kuşları da kendisine düşman eder.

Anlatılanlara göre kuşlar hâlâ alakargadan tüylerini almak istemiş. Alakarga da öfkeli öfkeli ve acı acı bağırmış. Diğer kuşlar zaman zaman birlikte olup karşılıklı ötüşürlermiş. Fakat alakarganın hiç dostu yokmuş.

21. ALANYA/KEÇİ KALESİ'NİN FETHİ

Alanya, hem ülkemizin hem de Akdeniz sahillerinin tarihî ve turistik yörelerinden birisidir. Bu ilçemizde bulunan kale, Türk tarihinde, özellikle Selçuklular Dönemi'nde, önemli bir yere sahiptir.

Alanya Kalesi'nin bir adı da "Keçi Kalesi"'dir. Bu kalenin Keçi Kalesi adını almasıyla ilgili olarak halk arasında yaygın olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre, Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat, Alanya'yı fethetmeye gelir. Hazırlıklara başlar. Yaklaşık dört ay Toros Dağları'na yığınak yapar. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra Alaaddin Keykubat, ordusunu alarak kaleyi kuşatır. Kale komutanından şehrin teslim etmelerini ister. Fakat kale komutanı buna yanaşmaz.

Fethe kararlı olan Alaaddin Keykubat, bunun üzerine orada bulunan düşma askerinin moralini bozmak için bir fikir bulur. Komutanlarına çevrede ne kadar keçî varsa toplamalarını söyler. Gece olunca toplanan keçilerin

boynuzlarına mum diktirerek bunları ışıklandırır. Gece olunca keçileri, dört bir yandan Alanya Kalesi'ne sürer.

Düşman askerleri, ışıkları gece karanlığında Türk askeri sanır. Bu kadar çok askerin karşısında duramayacaklarını düşünürler. Düşman askerinin cesaretleri kırılır. Kaleyı, Selçuklulara teslim etmeye razı olurlar.

Bu moral bozukluğundan yararlanan Alaaddin Keykubat, kaleyi komutanlarıyla birlikte teslim alır. Bu olaydan dolayı Alanya Kalesi, "*Keçi Kalesi*" adıyla efsaneleşir.

22. ALİ BABA VE KIBRIS SAVAŞI

1974'te yapılan Kıbrıs Savaşı, Türk milletinin zihninde derin izler bırakmıştır. Zaferle sonuçlanan bu savaş hakkında pek çok efsane oluşmuştur.

Anlatılanlara göre Kıbrıs Savaşı sırasında pilotun birinin uçağının yakıtı havada biter. Uçak yere düşmek üzere iken içinde ak sakallı ihtiyar belirir. Bu zat, pilota:

-Uçağın düşmeyecek, yakıtın dolmuştur, Mehmetçiğe yardım götürmeye devam et, der.

Pilot yakıtını kontrol eder. Hakikaten uçağın yakıt deposu dolmuştur. Pilot ile ak sakallı ihtiyar, birlikte, Kıbrıs Savaşı'nda uzun süre Mehmetçiğe yardım götürür. Pilot, yanındaki ak sakallı ihtiyara adını ve memleketini sorar. O da adının Ali Baba, memleketinin Yozgat olduğunu söyler ve oradan ayrılır.

Pilot, savaştan sonra gazi olarak geri memleketine döner. İlk işi Ali Baba'yı aramak için Yozgat'a gelmek olur. Ak sakalı Ali Baba'nın yıllar önce ölmüş olduğunu öğrenir. Bu olaya çok şaşırır, arayıp türbesini bulur ve ziyaret eder.

23. ALKARISI

Alkarısı efsaneleri Anadolu'da boydan boya anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Sivas'ın Hafik ilçesinde derlenmiştir.

Efsaneye göre; Hafik'in Düzyayla köyünde köylüler tarlaya ekin getirmeye giderler. Tarlada ekini arabalara doldururken ekinin altından Alkarısı çıkar. Alkarısı'nı yakalayıp eve getirirler. Alkarısı'nı bir evde hizmetçi gibi uzun süre çalıştırırlar.

Eve getirdikten sonra Alkarısı'nı ev işlerinde görevlendirirler. O, saçlarına testileri bağlayarak su taşır, buğdayları kurutmak için dama serer. Damdan toplarken de "per per" dediği zaman buğdaylar kendiliğinden toplanır. Uzun bir süre sonra Alkarısı yanında kaldığı aileye:

-Artık beni bırakın da gideyim, der.

Onu serbest bırakırlar. Alkarısı giderken:

-Bezinizin (kumaş parçası) olduğu yer harap olmasın, der ve köyün yanındaki göle girip kaybolur.

Bu bölgedeki inanca göre Alkarısı, kadınların loğusalık döneminde kadınlara, bebekler yeni doğduğu zamanlarda da bebeklere zarar verir. Bu yüzden, günümüzde hâlâ Alkarısı bebeklere zarar vermesin diye Alkarısı'nı ev işlerinde çalıştıran aileden bir bez parçası alınır, yeni doğan bebeğin beşiğine konur.

24. ALKARISI VE ATLAR

Anlatılanlara göre bir köyde atlarına düşkün bir bey yaşarmış. Bu bey; güçlü, kuvvetli, sözü geçen ve çok sevilen bir insanmış. Cirit oyunlarına ve at koşusu yarışmalarına katılmış.

Bey, bir gün bakımlarını yapmak için ahıra gider. Bakar ki atın yelesi örgülü. Ayrıca at yorgun ve çok terlidir. Eve gelir, evdekilere sorar:

-Atımı kimse koşturdu mu? Atımın yelesini kim ördü?

Evdekiler bundan haberleri olmadığını söylerler. Bey, bunu yapanı bulmak ister. Atın yelesini ören ve atı yoran kişinin kaçamaması için atın üstüne kara sakız yapıştırır. Ahırın bir köşesine de saklanır.

Bir süre sonra ipek elbiseler içinde saçı uzun, çok güzel bir bayan gelir. Ata biner, atı ahırın içinde koşturmaya başlar. Bey ortaya çıkar. Sakıza yapışan kadın, atın üstünden inemez ve yakalanır. Bey bunun Alkarısı olduğunu anlar ve yakasına bir iğne saplar.

Söylenilenlere göre iğneyi alkarısının yakasına saptamak onu yakalamak anlamına gelmektedir. Alkarısı iğneyi kendi başına çıkaramaz.

Bey, Alkarısı'nı yakalar. Kendisine hizmet etmesi için iğneyi yakasından çıkarttırmaz. Beyin evine bereket yağmaya başlar.

Bir gün alkarısı su getirmek için göle iner. Orada oynayan çocuklardan birine:

-Yakamdaki iğneyi çıkarabilir misin, der. Çocuk iğneyi çıkarır çıkarmaz, Alkarısı kendini sulara atar. O göl, o günden sonra kızıl renge bürünür.

25. ALKARISI VE DÖNE GELİN

Alkarısı efsaneleri, Anadolu'da anlatılan efsaneler arasında önemli bir yer tutmaktadır. İnaniş'a göre alkarısı, doğum yapacak ya da yeni doğum yapmış kadınların ciğerini alır. Yanında erkek olan kadınlara ve kırkı çıkmış çocuklara dokunmaz.

Anlatılanlara göre Sivas'ın Hafık ilçesine bağlı Süleymaniye köyünde yaşayan Döne kadının doğumu yaklaşır. Kocasını başka şehre çalışmaya gitmiştir. Kaynanası ve kaynatası ile aynı evde kalmaktadır.

Bir gece yalnız başına yatarken birden uyanır. Bakar ki karşısında ince, uzun boylu, kırmızı etekli, parmakları uzun bir kadın durmakta. Hemen kaynanasına ve kaynatasına çağırır:

-Çabuk buraya gelin, burada biri var der.

Onlar da şimdi kim gelecek. Yat, uyu derler. Kendileri de uyur. Döne kadın bir süre daha bağırır. Alkarısı eliyle Döne Kadının ağzını açar, ince uzun parmaklarıyla kadının ciğerini çıkarır.

Bu arada gelinin kaynatası seslere tekrar uyanır ve geline ne oluyor diye sorarlar. Alkarısı erkek sesini duyunca hemen kapıdan çıkıp kaçar.

Kaynana ve kaynata içeri girip baktıklarında Döne kadının kanlı ve cansız bedeniyle karşılaşır.

Anlatılanlara göre bu olay köyde ne ilktir ne son olacaktır. Nice taze gelinler bu şekilde can vermişler.

26. ALTIN SABAN VE MALATYA OVASI

Malatya Ovası; Kuzey ve güneydeki dağ sıraları arasında Doğu Anadolu'nun en geniş düzlüğüdür. Ortalama yüksekliği 900 m, yüzölçümü 830 km2dir. Tohma, Sultan Suyu ve Fırat arasında kalan geniş alanı kaplar. Üçgeni andırır ve verimlidir.

Anlatılanlara göre Malatya'nın Beydağ'ında ermiş bir kişinin türbesi vardır. Bu ermiş kişi, yılda bir kere uyanıp sorarmış:

-Malatya Ovası altın sabanla mı sürülüyor?

Olumsuz cevap alınca yeniden uykuya dalmış.

Malatya Ovası çok verimlidir. İyi işlenirse ve bakım yapılırsa bolluk artacak sabanlar bile altından yapılacaktır. Malatya Ovası'nın anlatıldığı şekilde işlendiğinde bu ermişin yeniden canlanacağına inanılmaktadır.

27. ANADOLU ADI

Anadolu, Türkiye'mizin ilk adıdır. Güzel Türkçemizin iki kelimesinin birleşmesinden oluşmuş ve vatanımıza ad olmuştur. Anadolu adının güzel bir olaydan kaynaklandığına inanılmakta ve hakkında bir efsane anlatılmaktadır. Ankara ilimize bağlı Kızılcahamam'ın Taşlıca köyünde geçtiğine inanılan efsane şöyledir:

Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Alaaddin Keykubat, bir seferden dönüşte Kızılcahamam'ın Taşlıca köyünden geçmektedir. Bu köyde yaşayan Kırmızı Ebe isimli yaşlı bir nine eline bir bakraç ayran alıp Türk ordusunu karşılar. Kırmızı Ebe, ayrıntı tase koyup askerlere verir. Bir bakraç ayrıntıdan binlerce asker içer ama o tükenmemektedir. Bir taraftan da askerlere:

-İçin yavrularım! Doya doya için, diye seslenmektedir. Askerler de cevaben:

-Ver ana, ana dolu ver, ana dolu, derler.

Bu karşılıklı konuşma bir süre sonra dillerde tekerleme olur. Bu şefkatli ananın ve yiğitlerin hatırına, vatanımızın adı da *Anadolu* olarak kalır.

28. ANAMAS DAĞLARI

Anamas Dağları, Isparta'nın en geniş dağ kütesidir. Eğirdir Gölü ile Beyşehir Gölü arasında yer alır. Kuzey-kuzeybatı, güney-güneydoğu doğrultuda uzanan Anamas, kuzeyde 300-400 m.den sonra yükselir ve 2.000 m.den sonra da dalgalı bir düzlük görünümünü alır. 2.992 m. yükseklikte Dedegöl Dağı'nın zirvesi, Anamas Dağları'nın ve Batı Toroslar'ın en yüksek noktasıdır.

Isparta ve Konya'nın güneyinde Anamas Dağları'nın ismi konusunda bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre çok eskiden Konya'nın Beyşehir ilçesinin yakınlarında bir ailenin erkek çocuğu dünyaya gelir. Çocuk çok yaramazdır. Komşuların neyini bulursa çalar, eve getirir. Her hırsızlık yaptığında annesi:

-Aferin oğlum! Evimizde yoktu. Bunu çalıp getirdiğine iyi itmişsin. der.

Çocuk büyüdükçe hırsızlığı ilerletir, eşkıya olur. Yoldan gelip geçen kervanları, yolcuları soymaya başlar. Hırsızlığı meslek hâline getirir. Günün birinde bu genç yakalanır. Yakalayanlar, onu kadıya teslim eder.

Genç, mahkemeye çıkarılır. Kadı, gencin mağdur ettiği insanları dinler. Mahkemenin sonunda genç için idam kararı verir. Genç, bu karara isyan eder ve şöyle der:

-Ben küçükken her hırsızlık yaptığımda anam beni "aferin" diyerek ödüllendirdi. Şimdi siz beni asmak istiyorsunuz. Asacaksanız anamı asın, der.

Genç, idam edilmek üzere bir dağa götürülür. Genç sürekli “Anamı asın! Anamı asın!” diye haykırmakta, dağlarda yankılanmaktadır. En son sözü tamamlayamaz, “Anamas!” diyebilir. Gencin idam edildiği yerin adı “*Anamas Dağı*” olarak kalır.

29. ANAVARZA KALESİ

Anavarza Kalesi; Kadirli, Ceyhan ve Kozan ilçe sınırlarının kesiştiği yerde, Kozan sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kesik suyunun Ceyhan ırmağı ile birleştiği yerin 8 km. kuzeyindedir. Kadirli’nin güneybatısında olup 22 km. uzaklıktadır. Yukarı Çukurova’nın ortasında yükselen, çevreye hakim, yüksekçe bir kaya tepesinin üstündedir. Bu kaleden çevredeki diğer kaleler ve İskenderun körfezi görünmektedir.

Anavarza Kalesi’nin yapılışı ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Toros Dağları’nda ve çevresinde oturan insanlar; bu dağın havası, suyu ve çevrede yetişen yiyeceklerin güzelliğinden dolayı binlerce yıl yaşarlarmış. Ölüm çok nadir görülen bir olaymış.

Anavarza Kalesi yapılırken Kozan halkı kalenin taşlarını sırtlarında taşırlar. Kale bu şekilde inşa edilir.

Sırtında taş taşıyanlar arasında Naş adlı kişi de vardır. Kozan’dan yüklendiği taşı Anavarza’ya götürmektedir. Kayhanburnu köyünü biraz geçtikten sonra karşısına kalabalık bir gurup çıkar. İçlerinden birine ellerinin üstünde ne götürdüklerini sorar. Adam:

-Oğlun öldü, derler. Naş, sırtındaki taşı bırakarak şu sözleri söyler:

-*Adım Naş,
Yaşadım bin yüz yaş,
Oğlum beş yüz yaş,
Yüzü ham tıraş,
Ben kır tıraş,
Bilseydim dünyada ölüm var,
Koymazdım taş üstüne taş, deyip taşı elinden atar. Bir daha da çalışmaz.*

30. ANAVARZA KALESİ’NDEKİ HAVUZ

Anavarza Kalesi, konusunda pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Anavarza Kalesi’nin beyinin güzel bir kızı vardır. Kozan Kalesi kralının oğluyla Bucak Kalesi kralının oğlu bu kıza âşık

olurlar. İkisi de farklı zamanlarda, farklı şartlarda kızı istediklerini kızın babasına iletirler.

Kararsız kalan bey, kendince bir çözüm bulur. Kim ilk önce Anavarza Kalesi'ne su getirirse kızı ona verecektir.

Bucak Kalesi beyinin oğlu, bir kolayını bulup suyu ilk önce Anavarza Kalesi'ne ulaştırır. Kızın gönlü ise Kozan Kalesi beyinin oğlundadır. Diğerini istememektedir. Bucak Kalesi'nin oğlu ile evlenmektense ölmeyi tercih eder ve intihar eder.

Anavarzsa Kalesi beyi, ise kaleye havuz yaptırır. Havuza su geldiğinde bir kız, yanında da iki oğlan sureti görünmekteymiş. Böylece bu acıyı ölümsüzleştirmek istemiş.

31. ANA YÜREĞİ I

Vaktiyle bir köyde yaşlı bir anne ile oğlu birlikte yaşamaktadır. İkisi de birbirini çok sevmekte, huzur içerisinde hayatlarını sürdürmektedirler. Yaşlı anne, beğendiği bir kız ile oğlunu evlendirir. Gelin geldikten sonra bu evdeki huzur, yerini gelin kaynana çekişmesine bırakır.

Gelin, kaynanasını hiç sevmez. Sürekli kavga etmektedirler. En sonunda gelin bir gün:

-Bu ananı al götür, öldür, yüreğini sök gel. Yoksa sana inanmam. Öldürüp yüreğini bana getirmez isen gerisini sen düşün, der.

Adam bakar ki başka çare yok. İstemeye istemeye anasını sırtına alır, dağa götürüp öldürür. Karısının dediğini yapıp yüreğini söker, bir torbaya atar. Adam üzgün üzgün geri dönmektedir. Yürürken ayağı taşa takılır ve düşer. Adamın canı acır ve sızlanmaya başlar. Bu sırada ana yüreği dile gelip:

Vah yavrum! Bir yerin acıdı mı, diye seslenir.

Bu sesin elinden düşen torbanın içinde bulunan yürekten geldiğini anlayan adam, çok üzülür. Pişman olur ama bir kere iş iştenden geçmiştir.

32. ANA YÜREĞİ II

Efsaneye göre eskiden küçük bir köyde kör bir nine ile oğlu yaşamaktadır. Bunlar mutlu bir şekilde yaşarlarken, ninenin oğlu evlenir. Gelin eve geldiği ilk günden itibaren kocasının annesini evde istemez. Kocasına her gün bu isteğini tekrarlayıp durur. Hatta yeni gelin kocasına bir gün:

-Ya ben bu evden giderim ya da anan, der.

Ninenin oğlu bunun üzerine ne yapacağını şaşırır. Ama zor da olsa bir karar verir. Karısını tercih eder. Oğlu bir gün annesine

-Ana gel seni kocaya vereceğim, der.

Anasının elinden tutup bir ayının mağarasına getirir.

-Ana, sen burada bekle. Akşam senin kocan gelir yanına, der.

Adam dönüp eve gider. Zavallı yaşlı nine orada beklemeye başlar. Akşam olunca, iri yarı korkunç bir ayı mağaraya gelir. Bakar ki bir av. Başlamış ısırp yemeye nineyi.

Ayı, yaşlı nineyi yeyip bitirir. Ayı yerken ninenin yüreğini mağaranın bir köşesine düşürür. Nine böyle haldeyken oğlu da evde pişmanlıktan ağlamaktadır:

-Nasıl kıydım da anamı kendi elimle götürdüm, mağaraya koydum! Sabah olsun mağaraya gideyim, alıp geri getireyim, der.

Sabah olur. Ninenin oğlu mağaraya gider. Bakmış ki her yer kan. Etrafa bakınırken anasının bir köşeye düşen yüreğini görür. Yüreği alır, bir torbaya koyar. Eve gelmektedir. Yolda giderken ayağı bir taşla takılır.

-“Vay anam!” der. Bunun üzerine ciğer dile gelip:

-“Vay ciğerim, oğlum!”, der.

33. ANA YÜREĞİ III

Anasının biricik oğlu olan Osman küçük yaşta öksüz kalır ve hayatta tek sevdiği kişi olan annesinin fedakarlığı ile büyür. Osman askere gider ve gelir. Köyün güzel kızı Fatma, Osman’a tutulur. Ancak Osman anasından başka hiçbir kadına bakmaz. Fatma, Osman’ı bin bir türlü cilveyle kandırır ve onu kendine âşık eder.

Ancak Fatma, Osman’ın annesine olan sevgisini kıskanır ve planlar yaparak onu kendine âşık eder. Osman, Fatma’yı ister. Fatma ise bir tek şartla kabul ve der ki:

-Annenin kalbini çıkarıp bana getir. O zaman sana varırım.

Bunun üzerine Osman gider ve kapatır kendini odaya düşünmek için. Aşk onu öyle kör etmiş ki, sonunda Fatma’nın dediğini yapmaya karar verir.

Annesinin kalbini çıkartıp kıza göstermeye koşa koşa giderken ayağı takılır ve düşer. Ana yüreğinden şu sesler çıkar oğlu yerdeyken:

-Oğlum, bir yerin acıdı mı?

34. ANGUT KUŞU

Efsaneye göre Angut, hamile bir gelindir. Bu gelin bir gün aş ermektedir. Cami et ister. Fakat et alabileceği bir yer yoktur.

Aklına bir fikir gelir. Etrafta gezinen kediyi tutup keser. Ocağa koyup pişirir. Tam eti yiyecekken kayınbabası eve gelir. Gelin şaşırıp kahr. Kayınbabası gördü diye çok utanır. Allah’a yalvarır:

-Allah’ım! Bu utançla yaşayamam. Beni ya kuş ya da taş et, der.

Gelin böyle dedikten sonra “*Angut Kuşu*”na dönüşür ve uçup gider.

35. ARAP BABA I

Arap Baba, ebedî uykusuna Elazığ ilimize bağlı Harput’ta yatmış bir şahıstır. Türkiye’yi Türk vatani yapmak için Orta Asya’dan ilk gelenlerden biri olduğu sanılmaktadır. Kitabeye göre; türbesi ve mescidi, 1279’da Selçuklu hükümdarı III. Gıyasettin Keyhüsrev zamanında Yusuf Bin tarafından yaptırılmıştır. Cesedi çürümediği ve başı bulunmadığı için çok ilgi çekmektedir.

Arap Baba hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. En yaygın anlatılan efsanesi ile şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; bundan seneler önce Elazığ’a bağlı Harput’ta Arap Baba isimli bir zat yaşar. Arap Baba; etrafında sevilen, sayılan bir şahıstır.

Arap Baba’nın mahallesinde oturan Selvi isimli bir kadın Arap Baba’ya aşık olur. Bir gün bu duygularını Arap Baba’ya açıklar. Ama Arap Baba böyle bir şeyin mümkün olamayacağını ve komşu olduklarını söyler. Kadın bunu gururuna yediremez. Arap Baba bana sarkıntılık etti diye dedikodu çıkarır.

Bu dedikodu kısa sürede etrafa yayılır. Selvi Kadın, Arap Baba’nın öldürülmesini ister.

Bunun üzerine Harput halkı, Arap Baba’yı öldürür. Başını bir yere, vücudunu da başka bir yere atarlar. Arap Baba’nın öldürüldüğü günden itibaren de Harput’ta yağmur yağmaya başlar. Her tarafı sel götürür.

Harput halkı, yağmurun nedenini Arap Baba’nın başının gövdesinden ayrı oluşuna bağlarlar ve başını gövdesinin yanına getirirler. Böylece yağmurlar diner.

Şimdi Elazığ Harput’ta Arap Baba’ya ait bir türbe bulunmaktadır. Arap Baba’nın vücut kısmı hala ilk öldüğü günkü gibi canlıdır, çürümemiştir ve cam bir sandukada muhafaza edilmektedir.

36. ARAP BABA II

Zamanın birinde Harput ve yöresine bir yıl yağmur yağmaz. Halk bu durumdan oldukça muzdarip olur. Durum böyle devam ederken yaşlı bir kadın, Arap Baba'nın başı kesilip dereye atılırsa kıtlığın biteceğini rüyasında görür. Birinci gün aldırılmaz. Bu rüya üç gün kadın tarafından görülür.

Kadın, dayanamaz, Arap Baba'nın kafasını gövdesinden ayırır ve dereye atar. Sonra Harput'ta müthiş bir tufan olur. Her yeri su basar. Kadın yine bir rüya görür, bu kez Arap Baba'nın kafasını cesedinin yanına götürürse tufanın döneceğini görür ve böyle yapar. Sonra tufan diner. Kadın bir müddet sonra hastalanır ve acı çeke çeke ölür.

Bugün Arap Baba'nın çürümemiş cesedi, Harput'ta bulunmaktadır.

37. ARAP DAĞI

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda Tunceli'de Ali ve Elif isimli iki genç yaşamış. Elif, çok esmermiş. Bu yüzden ona herkes *Arap Kız* diye seslenirmiş.

Elif'in babası zengindir. Ali'nin ailesi ise fakir. Fakat onlar çocukluktan itibaren birlikte okula gitmişler, birlikte büyümüşlerdir. Büyüdüklerinde birbirlerine âşık olurlar. Fakat aileleri evlenmelerine karşı çıkar. Elif'in babası:

-Davul bile dengi dengine... der.

İki gencin umutları tükenince kaçmaya karar verirler. Bir yatı namazından sonra el ele vererek kaçıp bir dağa tırmanırlar. Dağın zirvesine çıktıklarında yorgunluktan nefesleri kesilmiştir. Dinlenirken ikisi birden uyuyakalırlar.

Sabah olduğunda Elif'in babası kızının kaçtığını fark eder ve adamlarını yanına alıp gençlerin arkasına düşer. Ay ışığından faydalanarak onları bulur ve kızını vurur. Ali'yi de vurduğunu sanır. Onları dağ başında bırakıp köye geri döner.

Ali uyandığında Elif'in taşa dönüştüğünü görür. Kendisini dağ başında yakar. Rüzgâr Ali'nin bütün küllerini dağa serper.

O günden sonra bu dağa Elif'in çok esmer olmasından dolayı *Arap Dağı* adı verirler. Arap Dağı'nın geceleri, ay ışığında kız görünümünü aldığı söylenmektedir.

38. ARI

Arının bal yapması, hep sır kalmıştır. İnsanoğlu da bu sırrı çözemedikçe konuyu efsaneler ile açıklamaya çalışmıştır.

Anlatılan bir efsaneye göre; arılar, Eyüp Peygamber'in gövdesinin kurdudur.

Hazret-i Eyüp, hastalanıp yedi sene yatakta kalmıştır. Bu süre içerisinde Hazret-i Eyüp'ün vücudu kurtlanır.

Eyüp Peygamber, iyileşip ayağa kalktığında gövdesindeki kurtlar yere dökülür. O, yere dökülen kurtlara yani arılara:

-Nasibiniz var, daha yiyin, diyerek gövdesine koynuna geri koyar. Arılar ise onun vücudunda bir süre daha kalırlar. Daha sonra Hazret-i Eyüp'ten izin isteyerek topluca bir yere konarlar. Orada kendilerine bir yuva yaparak Hazret-i Eyüp'ten aldıkları sırda bal yapmaya başlarlar.

O yüzden arı ve bal, Allah'ın bir sırrıdır. Onun nasıl bal yaptığını hiç kimse bilmez. Nasıl bal yaptığını görmek için arıları camekana koymuşlar. Fakat insanoğlu bu konuyu yine çözemiştir.

39. ARZU İLE KAMBER OYUNU ve KARŞILIKLI TAŞ

Çat kasabası, Nevşehir il merkezine 8 km uzaklıktaki bir turizm beldesidir. Peri bacaları ile ünlüdür. Bu beldede bulunan insana benzeyen taşlar ve Arzu ile Kanber oyununun kaynağı konusunda anlatılan efsane ise ayrı dikkat çekici unsurlardır.

Efsaneye göre; bir zamanlar Nevşehir'in Çat kasabasının Senirin mevkiinde oturan Arzu adında bir kızla Kamber adında bir oğlan yaşarlarmış. Bunlar yolda giderken tesadüfen karşılaşırlar ve birbirlerini severler. Bu sevgi zamanla aşka dönüşür.

Arzu ile Kamber bir gün düğünde karşılaşırlar ve birbirlerine olan sevgilerini karşılıklı oynayarak gösterirler. Fakat Arzu'nun ailesiyle Kamber'in ailesi birbirine düşmandır. Bunların kavuşmasına imkan yoktur. Bunlar her fırsatta buluşur, kavuşmak için Allah'a dua ederler. Kavuşamayacaklarını anlayınca kaçmaya karar verirler ve kaçarlar

İki aile bunları aramaya başlar. Yakalanacakları sırada ellerini havaya kaldırıp:

-Allah'ım! Bizi birbirimizden ayırma. Biz burada karşılıklı taş olalım, diye dua ederler. Tanrı dualarını kabul eder ve orada karşılıklı taş dönüşürler. Yöre halkı bu taşlara "*Karşılıklı Taş*" demektedir.

Bu iki sevgilinin aşkı ve düğünde oynadıkları oyun dillere destan olur. Oynadıkları oyun Nevşehir'in bazı yörelerinde yaygınlaşır, adını da "*Arzu ile Kamber Oyunu*" verirler.

40. ASHAB-I KEHF'İN NÖBETÇİLERİ

Ashab-ı Kehf'in (Mağara Ehli) konusu, inananlara karşı baskı ve zulüm uygulayan yöneticilerden sakınmak için bir mağaraya sığınan gençler ile ilgilidir. İnanılan dava uğruna onurlu bir mücadele olduğu için tarih boyunca övgü ile söz edilmiştir. Ashab-ı Keyf'ten hem İslam hem de Hristiyan kaynakları bahsetmektedir.

Ashab-ı Kehf'in yaşadığı şehir ve sığındığı mağara konusunda çeşitli kaynaklarda değişik yerler gösterilmektedir. Bunun sebebi, halkın bu denli cesur ve yiğit insanların kendi yaşadıkları ortamda olmalarını istemelerindendir.

Bu durumun bir başka örneği de Ashab-ı Keyf hakkında anlatılan efsanelerdir. Ashab-ı Keyf'in mekanının Tarsus olmasına rağmen Aksaray'da bu konuda efsane anlatılması gerçekten ilgi çekicidir:

Rivayetlere göre bir zamanlar Hasan Dağı'nın eteklerinde üç eren yaşamış. Bunların üçü de ak sakallı nur yüzlüymüş. Üç eren, Hasan Dağı eteklerinde bir mağarada yaşayan Ashab-ı Kehf'in uyanmasını beklemekte, yemeden içmeden nöbet tutmaktadırlar.

Günlerden bir gün bunlardan birisi iş için Akçakent köyüne iner. Köyün çobanları bu kişiyi görür. Eren, hemen mağaraya geri döner:

-Sırrımız açığa çıktı, diyerek mağaradan gitmeleri gerektiğini söyler.

Üç ermiş ortadan kaybolur. Mağaraya giden köylüler, mağarada onlardan kalan eşyaları, kitapları ve izlerini bulurlar.

İnaniş'a göre bu üç ermiş kişi görevlerini tamamlamak için insanoğlunun kendilerini bulamayacağı bir başka yere gitmişlerdir. Onlar Ashab-ı Kehf'i beklemeyi sürdürürler. Ama insanlar onları göremezmiş.

41. ASKER BALIKLAR

Asıl adı Hamid Hamidüddin olan Somuncu Baba, 1331-1412 yılları arasında yaşamış bir Türk aydınıdır. 1331'de Kayseri'nin Akçakaya köyünde doğmuştur. Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid Han zamanında yaşamıştır. Bir süre Bursa'ya yerleşmiş, burada yaptırdığı ekmek fırınından dolayı adı Somuncu Baba kalmıştır. Bursa Ulu Camisini yaptıranlar arasında olup bu caminin açılış hutbesini okumuştur. Daha sonra 1412'de Darende'de ölmüştür. Türbesi, Darende'dedir.

Somuncu Baba hakkında çok sayıda efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de türbesinin önünde bulunan havuzun içindeki balıklarla ilgilidir.

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı başladığı zaman bu havuzda bulunan balıklar ortadan kaybolur. Hiç kimse bu balıkların nereye gittiğini bilemez. Halk arasında merak konusu olur. Bu sırada Kıbrıs Barış Harekatı sürmektedir.

Savaş bittikten sonra balıkların geri döndüğü görülür. Fakat sayılarında azalma olmuştur. Orada olan balıkların ise yaralı olduğu görülür. Daha sonra halk anlar ki savaş çıkınca balıklar, birer askere dönüşüp savaşa gitmiş. Şehit olanlar olmuş, gaziler ise savaş bittiğinde tekrar balık olarak geri dönmüşlerdir.

Yöre halkı, bu balıkları kutsal saymaktadır. Herhangi bir şekilde zarar görmemesi için çok dikkatli davranmaktadır.

42. ASLANAĞZI KIZGÖZÜ HAMAMI

Samsun'un Havza ilçesi, şifalı su ve kaplıcaları ile ünlüdür. Kaplıcalarla ilgili tarihî yapıları dikkate aldığımızda, bu bölgenin binlerce yıllık bir alt yapısının olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Havza'da tarihî yapılardan bir tanesi de *Aslanağzı Kızgözü Hamamı*'dir. Hamamın bu isimi alışı ile ilgili ilginç bir efsanesi anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden Samsun'un Havza ilçesinde bir kadınla kızı hamama giderler. Orada banyo yaparlarken hamama bir arslan gelir. Arslan onları görür görmez ağzını açar. Kadın ve kızı, aslanın kendilerini parçalamasından korktukları için:

-Allah'ım! Bizi ya taş a ya kuşa çevir de arslan bize zarar vermesin, diye dua ederler.

Duaları kabul olur. Kadın kuş olup uçar, kız ise orada taş olur. Bu arada aslan da taş dönüşür.

Rivayete göre bu taşlar daha sonra hamam onarılırken bu binada kullanılmıştır. Aslana ait taş, duvarda herhangi bir yere koyulduğu için tespit edilememiştir. Ancak *Aslanağzı Kızgözü* hamamın bir duvarında göz şeklinde şekiller vardır ve oradan damla şeklinde su gelmektedir.

43. ÂŞIĞIN BAŞI

Nizip'e bağlı Kale Meydanı Köyü'nde, Fırat'ın kıyısında *Âşığın Başı* denilen bir mevkii vardır. Burada bulunan kaya parçasının da bir hikâyesi anlatılmaktadır:

İki genç birbirlerini severler. Kızın ailesi evlenmelerine izin vermez, gençler de kaçmaya karar verirler ve kaçarlar.

Fırat'ın kıyısına indiklerinde kızın ailesi gençleri yakalar ve kızlarını alır. Oğlan da Fırat'ın karşı kıyısına yüzerek geçer ve Allah'tan taş olmayı diler. Fırat'ın diğer tarafında taş olur.

44. AVCI İLE AYI

Anlatılan bir efsaneye göre; Malatya köylerinden birinde yaşayan bir avcı, güneş çekilirken tüfeğini alarak ava çıkar. Kekliklerin bol olduğu bir ovaya ulaşır. Henüz keklik beklemek için vaktin erken olduğunu anlayınca biraz uyuklar.

Avcı, bir süre sonra uyanır. Ay ışığında bir “Hocamız Armudu” ağacına çıkar ve armut yemek ister. Alt dallardaki meyveler sert olduğundan üst dallara doğru tırmanır.

Bir iki olgun armudu yedikten sonra ileriden hızlı adımlarla yürüyen bir ayının geldiğini fark eder. Armut ağacının yanına gelen ayı, hemen bu ağaca çıkmaya başlar. Avcının yaptığı gibi yukarıdaki dallara tırmanır.

Avcı sessiz, korku ile dolu olarak ayıyı seyrederken ayı dalından koparıp parmaklarının arasında tuttuğu armudun olgun olup olmadığını anlamak için ay ışığına tutar. Bunu kendisine sunulan bir ikram sanan avcı korku ile çığlık atarak:

-İstemeeeeem! Sa ğol! Ben çok yedim sen buyur, diye bağıırır.

Neye uğradığını aşırın ayı, korkusundan pat diye düşer ve ölür.

45. AVCI VE KEKLİKLİN İNTİKAMI

Anlatılanlara göre köyün birinde bir avcı yaşamış. Bu avcı, özellikle keklik avlar, vurabildiği kadar kekliği evine getirirmiş. Karısı, buna çok kızıp:

-Yazık, günah! Bu hayvanları vurma, der.

Adam karısını hiç dinlemez. Her gün gidip onlarca keklik vurmaya devam eder.

Avcının bu arada bir kızı dünyaya gelir. Kızını çok sever. Kızının adını da Keklik koyar. Ona her gün keklik eti yedirir.

Avcı, bir gün yine ava çıkar. Akşam olur, bir tane bile kekliğe rastlayamaz. Eve dönerken birkaç tane yavru keklik görür.

Tam onları vuracağı zaman anne keklik gelir. Anne keklik dile gelip avcıya:

-Yavrularımı vurma. Eğer vurursan senin de ciğerin yansın, der.

Avcı çok şaşırır. Fakat avcı kuşun konuşabileceğine ihtimal vermez. Şaşkınlığı üzerinden atınca tüfeğe dokunur. Yavru keklikler ölür.

Avcı eve gelir. Bir de bakar ki evi yanıyor. Söndürmeye çalışır fakat karısını ve kızını kurtaramaz.

Doğal olarak avcı çok üzülür. Çünkü sebebini bilmektedir. Günlerce bir şey yiyemez. Sonra bir karar verir. Artık hiçbir hayvanı öldürmeyecek, hatta her gün dağa çıkıp hayvanlara yem verecektir.

Bir gün yine dağa çıkar. Hayvanlara yem verir. Akşam olur fakat geri dönmez. Komşuları onu merak eder. Aramaya çıkarlar. Dağın kenarındaki uçurumdan düşmüş olduğunu görürler. Bir de bakarlar ki kuşlar gelmiş, avcının etini yemişler.

46. AYGIR GÖLÜ

Koyuncu, Sivas'ın merkez köylerinden birisidir. Bu köyde Aygır Gölü adıyla bilinen gölün isim alışıyla ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayete göre köyde yaşayan bir şahıs, köydeki gölün kenarına atını örkleyip kendi tarlada çalışmaya gider. Gölden bir aygır çıkar ve köylünün atıyla çiftleşmiş. Bir sene sonra bu kısrağın bir tay doğurur.

Köylü aynı mevsimde bu kısrağı alıp yine gölün kenarına gider. Yine işine dalar. Bu sırada aynı aygır yine çıkar. Kısrağı ve yavrusunu tuttuğu gibi göle çeker ve suyun içinde öldürür. Daha sonrada yavrusunu alarak gölün suları arasında kaybolur.

Anlatılanlara göre; bu kısrağın kemikleri yıllar sonra "Körkazıklı" denen yerden çıkar. O günden sonra bu gölün adı; "Aygır Gölü" kalır.

47. AYININ YARATILIŞI

Anlatılan efsaneye göre; adamın biri yaylada koyunların yünlerini kırkar. Üst üste yığıp hırsızlık olmasın diye beklemeye başlar.

Yünün çokluğu Hazret-i Hızır'a malum olur: "Gidip bir çoraplık yün isteyeyim, bakalım verecek mi?" der.

Yünün sahibi bu sırada bakar ki yaşlı bir kişi yaklaşmakta. Dilenci sanır. Dilenci kendisinden yün istemesin diye yünü üzerine örtüp saklanır. Hazret-i

Hızır, onun saklandığını görür. Yünlerin çevresinde gezip dolaşır, adama tekme vurup:

-Kalk hey ayı!, der.

Adam da silkinip kalkar. Kalkınca ayı olur. Böylece ayı ondan yani insanoğlundan türer. Onun için insanlar ona elleriyle taş atarlar, ona “azman” derler.

48. AYIYA DÖNÜŞEN KADIN

Eskiden gelinler, büyüklerinin yanında hiç konuşmazlardı. İsteklerini de bildiremezlerdi. Hatta Anadolu’da “Gelinlik Tutma” diye bir gelenek hâla yaşamaktadır. Gelinlik tutma, büyüklerin yanında hiç konuşmamaktır.

Bu konuyla ilgili olarak anlatılan rivayetlere göre; çok eski zamanlarda köyün birinde bir gelin yaşarmış. Bu köydeki gelinler çok utangaç olurlarmış. Kaynana ve kayınbabadan çok çekinirlermiş.

Gelin bir süre sonra hamile kalır. Çekingen olduğundan hamile kaldığını kaynanasına söyleyemez.

Bir gün bu gelinin canı et ister, fakat kimseye söyleyemez.

Köydeki insanlar yaylaya gitmektedir. Köylüler yaylaya göçerken gelin bir köpek görür. Bu köpeği tutup keser ve etini yer. Gelin eti yerken kayınbabası görür. Kayınbabasından çok utanır. “Ben artık kayınbabamın yüzüne nasıl bakarım.” diye oturup ağlamaya başlar. Allah’a dua eder:

-Allah’ın beni ayı et. Ayı olayım da kimse bu ayıbımı yüzüme vurmasın, der.

Kadın, ayı olup ormana kaçar. Meğer aylar, köpeği kesip yiyen utangaç gelinden türemişmiş.

49. AYRIK OTU

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda yabanî bir ot varmış. Diğer otların arasına gelerek:

-Kardeşlerim! Bana bir köklük yer verin, ben de sizinle birlikte olayım, der.

Diğer otlar, büyüyecek, kök salacak yeri yok diye ayrık otuna acırlar. İyilik olsun, o da büyüüp serpilsin diye onu aralarına alırlar.

Çok kısa bir zaman içersinde ayrık otu günden güne etrafa kök salar. Diğer otların yerini de alır. Bu duruma kızan diğer otlar:

-Kardeş! Hem sonradan geldin, hem de bizim yerimizi daralttın. Bizi kıpırdıyamayacak duruma getirdin, derler. Bunun üzerine ayrık otu:

-Yeri dar olan çıkıp gider, der.

50. AY VE GÜNEŞ

Ay ve güneş ikiz kardeşlermiş. Bunların anaları babaları yıldızlardanmış. Zamanla anaları ve babaları sönmüşler. İki çocuk yalnız kalmış. İki birbiri teselli etmeye başlamış. Ay, güneşe:

-Sen gündüzleri çıkar canlıları ısıtırsın, ben de geceleri ara sıra çıkarım, insanlara yol gösteririm, demiş. Kardeşi de bunu kabul etmiş.

O günden sonra gündüz güneş, gece ay da insanları aydınlatırmış.

51. AZİZ BABA VE MORALİ CAMİSİ

Morali Cami, Sivas il merkezindedir. Bu camiye yaptıran Aziz Baba ve caminin yapılışı ile ilgili olarak halk arasında ilginç bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre eskiden Sivas'ta, Aziz Baba adında ava meraklı biri yaşamaktadır. Bu avcı Sivas'ın Esentepe mevkinde kendisine bir avcı mazgalı yapar. Her gün yatsı namazını kıldıktan sonra bu mazgala girer. Kurtlara tuzak kurmak için mazgalın karşısındaki ağaca et bağlar. Kurtları beklemeye başlar.

Bir gece bakar ki beş altı tane kurt etin başında. Eti yemeye çalışıyor. Hemen tüfeğini kaldırıp nişan alır. Bakar ki kurt, gelin olmuş. Çok şaşırır. Yanlış mı görüyorum diye tüfeği indirip tekrar bakar. Karşısındaki kurtlar aynen duruyor. Tekrar tüfeği kaldırıp nişan alır, kurtlar tekrar gelin görünür. Tekrar tüfeği indirip bakar, yine kurt.

Bu durum birkaç defa tekrar eder. Avcı:

-Bu işte bir iş var, diyerek ateş etmekten vazgeçer.

Dönüp evine gelir. Gece rüyâsında gelin olan kurtları görür. Kurtlar ona:

-Biz seni denedik. Ateş etseydin başına büyük belalar alırdın, derler.

Bu olaydan Aziz Baba çok etkilenir. Avcılığı bırakır ve cami yaptırır. Bu caminin adını da "*Morali Baba Camisi*" koyar.

52. BALIKLI GÖL

Balıkli Göl, Şanlı Urfa'nın şehir merkezinin güneybatısında yer almakta olup Hazret-i İbrahim'in ateşe atıldığında düştüğü yer olarak bilinmektedir. Kutsal olarak kabul edilen balıkları ve çevrelerindeki tarihî eserler hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılanlara göre; Hazret-i İbrahim, Şanlıurfa'da yaşarmış. Kafirler, Hz. İbrahim'i mancınığa koyup ateşe atmaya karar verirler. Günlerce odun biriktirip büyüğe bir ateş yakarlar.

Hazret-i İbrahim'i yakalarlar. Mancınığa bağlayıp yaktıkları ateşe atarlar. Attıkları an yanan ateş su, odunlar gül, küller de balık olur.

Hazret-i İbrahim, kurtulduktan sonra yakında bulunan bir mağaraya saklanır. Bir ceylan gelip her gün Hazret-i İbrahim'i sütü ile besler.

Şu anda o su ve balıklar, *Balıkli Göl* diye bilinen meşhur bir ziyaret yeridir.

Rivayete göre Müslüman bir halk savaştığında, dünyanın neresinde olursa olsun bu balıklar savaşa giderlermiş. Savaş bitince gölde kırmızı kanlar olmuştur.

53. BALIKLI GÖZE

Balıkli Göze, Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinin İkiöğül mahallesindedir. Balıklı Göze'nin balıkları kutsal sayılır ve asla avlanmaz. Hakkında çok ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre İkiöğül mahallesinde bir evde anne, gelin, oğul ve bir de torun birlikte yaşamaktadırlar. Bu yörede her evin kapısında bir taş fırın bulunmaktadır. İnsanlar taş fırında ekmeklerini pişirirler.

İkiöğül mahallesinde yaşayan bu ailenin gelini, çok güzeldir. Mahallenin gençleri gelinin güzelliğine hayrandır. Bu yüzden de gelinin kocası onu çok kıskanmaktadır. Kaynana ise gelinini hiç sevmemekte ve oğluyla gelininin arasını bozmaya çalışmaktadır. Gelinin bir oğlu ve dünyaya gelecek olan bir çocuğu vardır.

Bir gün ev halkı ekmek yapmak için taş fırını tutuşturur. Gelin, odun getirmek üzere yok kenarındaki odunluğa gider. Gelinin gören mahalle gençlerinden biri, gelinin Allah'a duyduğu aşkı bilerek bundan istifade eder ve geline:

-Allah rızası için seni bir öpebilir miyim, diye sorar.

Gelin, Allah'ın adını duyunca gence yanağını uzatarak bir kez öptürür. Odunları götürmekte geciken geline eşi, neden geç geldiğini sorar. Gelin de

olanları anlatır. Bunu duyan kıskanç eş küplere biner. Kaynana ise yangına körükle gider. Eşi, geline:

-Allah rızası için oğlunla birlikte şu fırın küreğinin üstüne otur, der. Gelin, Allah adını duyunca hemen kocasının dediğini yapar. İyice sinirlenen kocanın gözü hiçbir şey görmemektedir. Oğlunu ve karısını fırının içine atıp kapağını kapatır. Siniri geçip de fırının kapağını açınca ateşin su, gelinin ve oğlunun balık olduklarını görür.

Bugün hala yöre halkı Balıklı Göze'ye gidip dilek tutarlar. Dilek tuttuktan sonra rüyalarında berrak su görürlerse dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

54. BATTAL GAZİ'NİN ATININ AYAK İZLERİ

Rivayete göre Battal Gazi'nin amcası olarak kabul edilen Hasan Gazi'nin mezarı, Malatya'nın Darende ilçesinde bulunmaktadır.

Battal Gazi bir gün, amcası Hasan Gazi'yi rüyasında görür. Amcası:

-Resulullah seni çok seviyor ve dostlarına her zaman senin yaptığın erlikleri ve İslam uğruna yaptığın gazaları anlatıyor. Senin yaptığın duaları ise Allah'ın kabul etmesi için kendisi tekrarlıyor. Bunun için benim kabrimi de ziyaret edip, hayır duada bulunur musun, der.

Battal Gazi gördüğü bu rüya üzerine atı Aşgar'a binip amcasının mezarını ziyaret için yola çıkar. Darende'ye ulaşır, amcasının mezarına gelir.

Amcasının kabri yüksekçe bir tepenin üzerindedir. Aşgar, tepeye çıkarken öyle heyecanlanır ki yürüyüşünden bastığı taşlar hamur gibi içine geçer. İşte bu taşlara, her ilkbaharda yağmur suyu dolar ve bu su hiç çamurlu olmamış.

Yöre halkı bu suyu şifalı kabul ettiği için, sürekli oradan su almak için Hasan Gazi Türbesi'ni ziyaret eder. Battal Gazi'ye ve amcasına da dualar okurlar.

55. BATTAL GAZİ VE AHMED-İ TURAN

Battal Gazi ve gaza arkadaşlarının Anadolu'yu fethiyle ilgili olarak Battal Gazi Destanı yazılmıştır. Bununla birlikte onlar hakkında anlatılan efsaneler, günümüze kadar unutulmamıştır.

Battal Gâzi ve Ahmed-i Turan, o zaman Bizans İmparatorluğu'nun en önemli üslerinden biri olan Afyonkarahisar Kalesi'ni ele geçirmeye karar veriler. Ahmed-i Turan, yanındaki birkaç askerle kaleyi ön taraftan kuşatır. Battal Gâzi de Hisarardı denilen yerden kuşatmayı tamamlar.

Kalenin yapısı çok sağlam olduğu için zapt edilme imkânı hemen hemen yok gibidir. Yine de Battal Gâzi ve arkadaşlarının kuşatmasından korkan kale komutanı Bizans İmparatoru'ndan yardım ister. İmparator yüz bin kişilik bir orduyu derhal yola çıkarır.

Bizans İmparatoru'nun Afyonkarahisar'a gönderdiği ordu yol aladursun, Battal Gâzi arka surlardan, Ahmed-i Turan ön kapıdan devamlı olarak kaleye hücum etmektedirler.

Öte yandan, kale komutanının kızı, Battal Gâzi'nin kahramanlıklarını duymuş ve ona gizliden gizliye âşık olmuştur. O sebeple Battal'ın ölmemesi için dua eder. Derken yüz bin kişilik Bizans ordusu Gazlıgöl önlerinde görünür. Kaledeki Bizans askerleri yardımcı kuvvetleri görürler ve Battal Gâzi ile arkadaşlarını oyalamaya başlarlar.

Battal ve arkadaşları ise durmadan hücum etmekte ve kaleye girmeye çalışmaktadırlar. Devamlı savaştan yorgun düşen Battal Gâzi, bir süre dinlenmek amacıyla kalenin yan tarafındaki Yumaklık denilen Başparmakaltı'nın üst tarafındaki çimenlikte uzanıp yatar ve uykuya dalar.

Battal Gâzi'ye âşık olan kale kumandanının kızı, yüz bin kişilik yardım kuvvetini görür. Battal Gâzi'nin çimenler üzerinde yatmakta olduğunu da... Durumu Battal'a bildirebilmek için çırpınıp durmaktadır. Ama derin uykuya dalan Battal, kızın seslenişini duymaz. Bunun üzerine şu çareye başvurmuş.

Bir kağıda Bizans ordusunun Afyonkarahisar Kalesi'ne yaklaşmakta olduğunu, tedbir almasını yazarak bir küçük taşla bağlar, Battal'ın üzerine atar. Taş, Battal'ın kulak tozuna gelerek onun ölümüne sebep olur. Battal bir süre çırpınır ve ruhunu teslim eder. Battal Gâzi böylelikle küçük bir taşla şehit olur.

Bizans ordusu kalenin önüne gelir ve kaleyi dört bir yandan kuşatır. Ahmed-i Turan ile arkadaşları kahramanca savaşırlar, Battal Gâzi'nin hâlâ uyanmadığını gören kale komutanının kızı, babasının yanına giderek:

-Babacığım, Battal Gâzi, Yumaklık denilen yerde derin uykuya dalmış. Müsaade ederseniz ben gideyim, onu öldürüp geleyim, der.

Kumandanın tereddüt etmesi üzerine kız, babasını ikna etmeyi başarır.

-Babacığım şayet yakalanacak olursam, sana âşık oldum da kaleden kaçtım geldim, derim. Sonra da bir fırsatını bulurak ellerinden kurtulur gelirim, der.

Kale kumandanı, kızının teklifini olumlu bulur ve ona izin verir. Kalenin arka surlarından Yumaklık'a inen kız, Battal Gâzi'nin yanına gelir ve eliyle dürterek onu uyandırmak ister. Fakat Battal Gâzi cansız yatmakta...

Kızın gözüne surların üzerinden attığı kağıda sarılı taş ilişir. Bakar ki bu taş, Battal'ın kulağının üzerinde durmakta.

Battal'ın öldüğünü anlayan kız, üzerine kapanarak ağlar. Sonra da babasının vermiş olduğu zehirli hançeri kalbine saplayıp intihar eder.

Battal'la, ona aşık olduğu için intihar eden Bizanslı kız Yumaklık'ın çimenleri üzerinde cansız yatacağınlar, Ahmed-i Turan ile bir avuç Türk askeri, yüz bin kişilik Bizans ordusuna karşı kahramanca savaşmaktadır. Fakat sonunda hepsi de yorgun düşer, birer birer şehit olur.

Ahmed-i Turan'ın kabri, Afyonkarahisar Kalesi'nin eteklerinde, Selçuklu yapısı Ulu cami'nin karşısında bulunmaktadır.

Esen çok şiddetli bir fırtına ve ardından gelen seller, Battal Gâzi ile sevgilisini bulundukları yerden alarak başka diyarlara götürür. Bu diyar, günümüzdeki Seyitgâzi ilçesidir.

Anadolu'da İslamiyet'i yaymaya çalışan dün ulularının pek çok yerde mezarı bulunmaktadır. Bunlar arasında Battal Gazi ve Ahmed-i Turan da yer almaktadır.

Ahmet Turan'ın bir mezarı da, Afyonkarahisar Kalesi'nin eteğinde, Selçuklu yapısı Ulu Cami'nin karşısında, kaleye çıkan dar sokağın başında bulunmaktadır. Battal Gazi'nin de Afyon Kalesi'nde öldüğüne inanılmaktadır. türbesi ise Eskişehir'in Seyitgazi ilçesinde olduğu rivayet edilmektedir.

Bizans, Battal'ın ölümünü anlayamaz ve bir süre daha ondan korkarak yaşar.

56. BAYKUŞ

İki kardeş dağa yaban çileği toplamaya giderler. İkisinin de elinde birer çanta vardır. Gezerler, dolaşırlar, iki çanta dolusu dağ çileği toplarlar.

Erkek olan önden, kız olan arkadan eve dönmek üzere yola koyulurlar. Yolu yarılacaklarında azıcık dinlenmek için oturlurlar. Erkek olan bakar ki çuvalında hiç çilek kalmamış. Kıza döner, bağırarak:

-Hepsini sen yedin, der.

Yerden taşı aldığı gibi kardeşinin başına vurur, kızı öldürür. Sonra çantaları alır. Bir de bakar ki çantanın altı delik. Kardeşini boş yere suçlamıştır, çok üzülür. Oturduğu yerde ağlar, bir taraftan da dua eder:

-Allah'ım ben ne yaptım. Kardeşimi öldürdüm. Bana öyle bir ceza ver ki hiçbir zaman bu dertten kurtulmayayım. Hep üzüleyim, ağlayayım. Deli divane gibi ortalıkta dolaşayım, kimse sevmesin beni..

Efsane bu ya, Allah çocuğu bir baykuşa çevirir ve o günden bu yana baykuşlar hep dertli dertli o kız için ötmektedir. İşin daha kötüsü kimse de onu sevmemektedir.

57. BEBUK KUŞU

Anlatılan efsaneye göre; Tunceli'nin bir köyünde yaşayan bir ailenin iki çocuğu vardır. Birisi kız, diğeri erkek. Bir süre sonra çocukların annesi rahmetli olur. Babaları başka bir bayanla evlenir. Yeni evlendiği kadına iki çocuğu olduğunu söyler ve ondan çocuklarına analık yapmasını ister. Ancak kadın bunu bir süre zorunlu olduğu için kabul etmiş görünür.

Baba işe gider ve çocuklar evde analıkla kalırlar. Üvey anne çocuklara iyi davranmaz ve evin bütün işlerini çocuklara yaptırır. Akşam olunca da evin tüm işlerini kendisinin yaptığını söyler. Çocukları da yardım etmemekle suçlar.

Çocuklar ise babasının üzülmemesi için suçlamaları kabul eder ve her gün daha çok çalışırlar. Gün geçtikçe baba ile çocuklar birbirinden iyice uzaklaşır. Üvey anne ise bu durumdan çok hoşnut olur.

Bir gün üvey anne çocukları yanına çağırır. Onlara altını gizlice kestiği bir torba verir. Çocukları kenger toplamaları için dağa yollar. Abla, kenger çıkartmakta, kardeş ise toplamaktadır. İşe başlamadan önce birer kenger yerler, sonra da işe koyulurlar.

İki kardeş, akşama kadar kenger toplarlar. Ama torba delik olduğu için toplanan kengerler torbadan düşerler. Küçük kardeş, bunun farkına varmaz. Akşam olunca abla torbaya bakınca torbanın boş olduğunu görür. Telaş ve kızgınlıkla kardeşine kızar ve kardeşini kengerleri gizlice yemekle suçlar. Çocuk suçlamaları kabul etmez. Sadece işe başlamadan önce bir tane birlikte yediklerini söyler. Abla inanmaz.

İki kardeş, eve de korkudan gidemezler. Akşam olduğu için tekrar kenger toplayamazlar. Bu esnada abla kardeşini suçlamaya devam eder. Suçlamaya dayanamayan çocuk, ablasına karnını yarmasını söyler. Abla, bıçağı alır kardeşinin karnını yarar. Çocuğun karnından sadece bir kenger çıkar. Kız, torbayı kontrol edince üvey annenin kendilerine oynadığı oyunu anlar.

Hatasını anlayan abla çılgına döner, ellerini açıp Allah'a yalvarır:

-Allah'ım! Kardeşimi suçsuz yere öldürdüm. Bu saatten sonra bir insan olarak yaşayamam. Beni öyle bir şey yap ki, kıyamete kadar kardeşimin suçsuz olduğunu söyleyip ondan af dileyeyim.

Yalvarmadan sonra Allahu teala kızı "Bebuk Kuşu" yapar ve her kenger otunun yeşerip kuruduğu dönem şöyle ötmesini söyler:

"Kekko bekko (Ey ehali) çı gır (kim yaptı?) mın gır (ben yaptım)!"

Bundan sonra her kenger dönemi "*Bebuk Kuşu*"nun ağıdı, geceleri inletir.

58. BEDİR BABA VE KINALI ASKER

Türkiye’imizde asker yollamanın çok çeşitli gelenekleri bulunmaktadır. Davul zurna ile şenlikler yapmak, türbe ziyaret etmek bunlardan bazılarıdır.

Anlatılanlara göre çok eskiden Sivas’ın Bedirli köyünde Kadir Ağa diye bilinen bir adam yaşamış. Kadir Ağa’nın, İsmail adında bir oğlu varmış.

Bedirli köyünde harbe giderken askerin ellerine kına yakılır, Bedir Baba tekkesinden yolcu edilir.

İsmail, Birinci Dünya Savaşı’na katılmak üzere askere gidecektir. Bütün komşular birikir. İsmail’in ellerini kınalarlar. Köydeki Bedir Baba Türbesi’ne götürürler. Kadir Ağa, oğluna:

- Yalnızca ; “Lailaheillallah” de. Sağ kalır da dönersen, döndüğünde de “Muhammedün Resulallah” dersin. İsmail’i harbe yollarlar.

İsmail harbe gider. İsmail’in bulunduğu bölük bozulur. İsmail yaralı ve yorgun bir biçimde bir çukur bulur. Yatıp uyur. Uyandığında nereye gideceğini bilemez. Tam bu sırada bir gölge ortaya çıkar ve o gölgenin peşine düşer. Gölge onu Bedir Baba türbesine kadar getirir, sonra kaybolur. İsmail, eve gelince olayı babasına anlatır. Dileğini şimdi yapayım, der.

İsmail Bedir Baba Türbesi’ne gider; “Muhammedün Resulallah” der. Babası da oğlu savaştan sağ döndüğü için evliyaya kurban keser.

59. BEKİR ÇAVUŞ HAMAMI

Bekir Çavuş Hamamı, Sivas’ın Divriği ilçesindedir. Divriği Ulu Cami yakınındadır. Hamamın kitabesi günümüze gelememekle beraber, Ulu Cami ile birlikte, XIII. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Hakkında anlatılan pek çok efsane bulunmaktadır. Bir tanesi şöyledir: .

Efsaneye göre; Ahmet Şah her gün, yaptırdığı caminin inşaatını denetlemeye gitmektedir. Bir gün gene inşaata gittiğinde, bir işçinin taşı yerden alıp bıraktığını görür. İşçiye niye böyle yaptığını sorar. İşçi, boy abdesti alması gerektiğini söyler.

Bunun üzerine Ahmet Şah, cami inşaatını durdurup hamam yapılmasını buyurur. Hamam yapılır. işçiler artık her sabah yıkanıp öyle çalışmaya başlar.

Hamam yapıldıktan sonra bir gün, hamamda büyük bir yılan görülür. Başka bir gün hamamda yıkanıp çıkan küçük bir çocuğu kurt kapar. Bunun üzerine halk hamama gitmez olur. Hamam da harap olur.

Divriği’de bulunan bu hamam şu anda harap durumdadır.

60. BELEN ADI

Belen, Hatay ilimizin 12 ilçesinden birisidir. Nur Dağları'nın eteklerinde olup 10 köyü bulunmaktadır. Adının bir acı olaya dayandığına inanılmakta ve hakkında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; yüzyıllar önce Hatay'da Nur Dağı'nın eteklerinde bir köy varmış. Bu köyde insanlar çiftçilikle uğraşırlar, dağda kömür yapar, bunları İskenderun'a şehre getirip satarlarmış.

Bu köy ile İskenderun arasında küçük bir yerleşim yeri varmış. Burada Ermeniler oturmuş. Köylülerin de mallarını satmaya götürebilmek için buradan geçmekten başka çareleri yokmuş. Bunun farkında olan Ermeniler, dağ köylülerinden haraç alıp onlara işkence ederlirmiş.

Türkmen köylüleri, çaresiz, haraçlarını öderlirmiş. Haraç vermeyenler, işkence ile öldürülmüş. Gencecik gelinler dul, analar evlatsız kalırmış.

Bir gün yeni evlenmiş genç bir delikanlı, ormanda hazırladığı kömürleri satmak için İskenderun'a götürecektir. Gelin, kocasına:

-Bey ne olur gitme! Daha yeni evlendik. Ermeniler senden çok para ister. Zaten satacakların kaç kuruş? Orası senin belan olur, der. Kocasına söz geçiremez.

Delikanlı, hazırlığını yapar, yükünü sırtlayıp yola çıkar. Ermenilerin olduğu yere geldiğinde pusudaki adamlar etrafını sarar. Ondan yüklü miktarda para isterler. Genç, vermek istemez ve kaçmaya çalışır. Ermeniler onu yakalarlar ve onu işkence yaparak öldürürler. Kara haber köye ulaşınca genç gelin, beyninden vurulmuş gibi olur. Günlerce ağlar ve:

-Orası senin belan oldu, orası senin belan oldu, diye sayıklar. En sonunda bu acıya dayanamayıp hayata gözlerini yumar.

Bu olaydan sonra geçidin adı *Belan* olarak kalır. Zamanla bu isim değişikliğe uğrayarak *Belen* şeklinde söylenmeye başlanır. Yukarıda da söylendiği gibi burası günümüzde ilçe durumuna gelmiştir.

Belen Adı; Hatay-Ovakent beldesinde oturan 40 yaşındaki ev hanımı Nimet Usanmaz'dan Hairan 2002'de derlenmiştir.

61. BELGRAT'IN FETHİ

Kanunî Sultan Süleyman, Macar Kralı II. Layoş'un Roma Cermen İmparatoru Şarlken'e güvenerek Osmanlı elçisine düşmanca davranması üzerine, Orta Avrupa'nın kilidi sayılan ve önceki devirlerde üç defa kuşatılıp alınamayan, Belgrat üzerine sefere çıkar.

18 Mayıs 1521'de İstanbul'dan hareket eden Kanunî Sultan Süleyman, 29 Ağustos'a kadar şehrin çevresindeki kaleleri fetheder. 29 Ağustos 1521'de

Belgrat Kalesi de teslim alınarak, 30 Ağustos cuma günü, şehrin en büyük kilisesi camiye çevrilip cuma namazı kılınır.

Türk tarihinde önemli dönüm noktalarından birisi olan Belgrat'ın fethi, efsanelere de konu olmuştur.

Anlatılan efsaneye göre; Kânunî, bir cuma günü cuma namazını kıldıktan sonra ordusunu Edirne'ye gönderir. Kendisi arkadan lalası ile gelecektir. Kânunî tam sarayın kapısından çıkarken adamın birisi Kânunî'nin atını tutar, havaya kaldırır. Bu adam Kânunî'ye:

-Babanı yanında gördüm, zafer sizindir, der ve ortadan kaybolur.

Kânunî, lalasına adamın kim olduğunu sorar. Lala:

-Tanımıyorum ama Hazret-i Hızır olmalı, der.

Kânunî, Edirne'ye cuma günü varır ve ikinci cuma namazını Edirne'de kılar. Hutbeyi kendi verir ve komutanlarına fethedecekleri yerleri söyler.

Perili Mehmet Paşa, Belgrat'ı fethetmeyi çok ister ve ona da bu görev verilir. Kânunî, Paşa'ya, üçüncü cuma namazını Belgrat'ta kılmak istediğini söyler.

Perili Mehmet Paşa, önden gider ve kaleyi kuşatır. Bir türlü alamaz.

Cuma günü olur, padişahın kervanı görünür.

Perili Mehmet Paşa yaşlı gözlerle secdeye kapanır, çünkü Belgrat'ı alamamıştır. Secdeden doğrulduğunda kalenin duvarlarının yıkıldığını görür ve şükreder.

Padişah gelmeden kaleyi fetheder ve orada bulunan kiliseyi camiye çevirir. Kânunî, üçüncü cuma namazını böylece Belgrat'ta kılmış olur. Perili Mehmet Paşa'ya övgüler yağdırır.

62. BELHA

Belha, Avanos'un Özkonak beldesine 10 km uzaklıkta bir yörenin adıdır. Bu bölgeye önceden Urumşa derlermiş. Bu bölgeye asırlar önce bir kabile yerleşmiş. Beylerinin çok güzel bir kızı varmış. Kızın adı, Belha imiş.

Anlatılanlara göre; Belha bir gün Ayazma Suyu'nda yıkanırken yanında bir erkek belirir. Bu erkek, Ziyaret Dağı'nın beyinin oğludur ve Belha'ya gönül verir. Belha kaçmak istese de zamanla birbirlerini severler. Fakat Belha'yı sevenler zamanla çoğalır. Babası ise diğer isteyenlerle bir sorun yaşamamak için bu işe bir çözüm düşünür. Sonunda bir çözüm bulur.

Sarayın önünde cirit oyununda rakipler çarpışacak, sağ kalan Belha'yı alacaktır. Oyunun sonunda Belha'nın sevdiği erkek ile Aliyli Beyi karşı karşıya kalır. Aliyli Beyi'nin attığı mızrakla Belha'nın sevdiği erkek can verir.

Bunun üzerine Belha çığlık atarak kendisini balkondan aşağı atar. O da sevdiği yiğidin öldüğü mızrağın üzerine düşüp can verir. İkisi de aynı mızrağın kurbanı olur.

Belha'nın babası bu duruma çok üzülür: "Onları, sarayın önündeki bahçeye birlikte toprağa verin" der. İki sevgiliyi ölüm bile ayıramamıştır. Bu yörenin adını da bu yüzden "*Belha*" vermişler.

63. BESNİ KALESİ VE TAŞ USTASI

Besni Kalesi; ilçenin 4 km kadar güneyinde, sarp ve yüksek bir tepede inşa edilmiştir. Günümüze kalan kitabelerden Selçuklular Dönemi'nde yapıldığı veya onarıldığı anlaşılmaktadır.

Kale hakkında anlatılan rivayete göre Besni Kalesi'ni yapan mimar ya da yapı ustası ölümü duymamıştır.

Bir gün kalede yapı yaparken, bir insan kalabalığının omuzlarında bir şey götürdüklerini görür. Yanındakilere ne götürdüklerini sorar. Onlar da bir insanın öldüğünü ve ölünün mezara gömülmek üzere götürüldüğünü söylerler.

Bunun üzerine ölmenin ne demek olduğunu sorar. Onlar da anlatırlar. Çok şaşırان meşhur taş ustası şu dörtlüğü söyler:

*-Benim adım kel taş,
Yaşadım bin beş yüz yaş,
Bileydim ölüm varmış,
Koymazdım taş üstüne taş.*

Ardından kalenin burcundan kendini aşağı atar ve ölür.

64. BİNGÖL VE AB-I HAYAT SUYU

İnsanlar, tarih boyunca hep ölmemenin, sonsuza kadar yaşamanın çaresini aramışlardır. Ölümsüzlüğü aramanın serüvenlerini de efsaneleştirmişlerdir. Bunlardan bir tanesi de Bingöl ilimizden derlenmiştir.

Anlatılanlara göre; bir gün Bingöl dağlarında avlanan bir avcı, avladığı kekligi temizledikten sonra yıkamak ister. Yakınında bulunan bir su gözesine gider. Kekliği suyun içerisine koyar. Kekliği suyun içine koyar koymaz keklük eski haline dönerek uçmaya başlar. Uçarken kanatlarından dökülen her bir damla su, bir göl olur. Toplamda bin tane göl olur.

Bingöl adının buradan geldiği rivayet edilir. Bu suyun da ab-ı hayat suyu olduğu söylenmektedir.

Yöre halkı, kekliğin yıkandığı ab-ı hayat suyunu bulamazlar. Göze bulunsa, ölüme çare olacağına inanılmaktadır.

Ancak bu yörenin halkı, özellikle bayanlar, baharda suların yükseldiği zaman toplanarak, Bingöl'ün tüm sularının birbirine karıştığı Perisuyu Irmağı'nda yıkanır. Ab-ı hayat suyunun da o ırmağa karıştığını düşündükler.

65. BİNGÖL VE ÖLÜMSÜZLÜK SUYU

Ölümsüzlük ve ölmek tarih boyunca insanlığın zihnini hep meşgul etmiştir. İnsanlar, hep ölümsüzlüğü aramışlardır. Ancak şimdiye kadar bu başaramamıştır.

İnsanların ölümsüzlüğü elde etmeleri ile ilgili olarak bir efsane de Bingöl'den derlenmiştir. Ayrıca bu efsane, Bingöl şehrimizin kuruluşu ile de ilgilidir:

Efsaneye göre çok eski zamanlarda Ab-ı Hayat denilen ölümsüzlük suyu vardır. Bu suyun özelliği, içeni ölümsüzlüğe kavuşturması ve ölen canlıları yeniden diriltmesidir. Herkes bu suyu arar, fakat bu suyun yerini hiç kimse öğrenememiştir.

Eski zamanlarda bir adam avlanmak için ormana çıkar. Bir tane kuş avlar. O kuşu yıkamak için göle sokar. Kuş canlanıp uçmaya başlar. Avcı, hemen köylülere haber vermeye gider. Yanına birkaç kişi alarak geri döner. Döndüklerinde o gölün, bin tane küçük göle dönüştüğünü görürler.

İnsanlar, Ab-ı Hayat suyunu bulmak ümidiyle o göllerin çevresine yerleşirler. Böylece bugünkü Bingöl şehri ortaya çıkmış.

Günümüzde Karlıova dağlarının arkasından bakanlar, orada çok sayıda küçük gölün olduğunu görürler. Bu göller, Ab-ı Hayat suyunun parçaları olarak kabul edilmektedir.

66.BİR DAMLA ÇİÇEK SUYU VE AY

Anlatılan efsaneye göre; gecelerimizi aydınlatan ay, genç bir yiğidin kalbiymiş.

Ülkelerin birinde iki genç birbirlerini çok sevmiş, ama evlenemezlermiş. Çünkü kızın babası, kızını isteyen tüm gençlere bir şart koşarmış. Yaprakları gümüşten eşsiz bir çiçek istermiş. Bu çiçek, ırmağın kaynağındaymış. Kızın babasının dediği yere ancak kırk günde

gidilebilinmekteymiş. Daha önce şanslarını deneyen gençlerden hiçbir dönmemiş.

Bütün bunlara rağmen genç, sevdiği kıızı almakta kararlıdır ve yola koyulur. Aradan otuz dokuz gün geçer. Sonunda genç, kırkinci gün ırmağın kaynağına ulaşır.

Genç bakar ki bir ada, adanın ortasında da çiçek. Tam kopartmak üzereyken yaşlı bir adam çıkar ve çiçeği kopartmaması gerektiğini söyler. Çünkü çiçek her yirmi sekiz günde bir açmakta ve gökyüzü onun sayesinde aydınlanmaktadır. Ayrıca çiçekten yılda bir damla su damlar, bütün ırmaklar o damla ile dolup taşmaktadır. Yaşlı adam, eğer o çiçeği koparırsa neler olabileceğini de söyler gence.

Genç kararsız kalır ve düşünmeye başlar. Bir yanda sevdiği kız, diğer yanda dünyanın dengesi.

Genç, çiçeği koparmaktan vazgeçer. O sırada çiçekten bir damla su gencin, kalbi üzerine damlar. Çiçeği koparmaktan vazgeçen gencin kalbi, her gece gökyüzünü aydınlatan bir ay olur. Her yirmi sekiz günde bir yeniden doğar.

67. BOŞALAN İBRİK

Sivas'ın Gemerek ilçesi Sızır kasabasının Kalebaşı mahallesinde Cel Dede yatırı bulunmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre yatır görevlisi, bir gün yatırın kapısını açar, içeri içi su dolu bir ibrik koyar, sonra da kapıyı kilitler.

Sabah tekrar kapıyı açtığı anda ibriği boşalmış bir vaziyette bulur. Çok şaşırır. Boşalan ibriği tekrar doldurup yatıra koyar. Aynı durumla karşılaşır. Durumu anlayan görevli, her gün su doldurma işini yapmaya devam eder.

Yatırda yatan zatın her gün o su ile abdest alıp namaz kıldığına inanılmaktadır.

68. BOYABAT KALESİ VE KIRK KIZLAR

Kırkkız efsaneleri, Türkiye'mizin hemen her ilinde karşımıza çıkmaktadır. Her biri bir acıklı olaya dayanmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Sinop'un Boyabat ilçesinde derlenmiştir.

Anlatılanlara göre; bir savaştan sonra kırk kız, düşmanlardan kaçmaktadır. Günlerce yürürler. Yolları Boyabat'a düşer. Boyabat kalesine

sığınır. Düşmanlar gelip kale kapısına dayanırlar. Kapıyı kırarlar. Arkada düşmanlar, önde uçurum. Ne yapacaklarını şaşırırlar. İçlerinden en büyüğü:

-Allah'ım bizi ya kuş yap şu karşı tepeye uçalım. Ya da bizi taş yap bu düşmanların elinden kurtulalım, diye dua eder.

Allah, duasını kabul eder. Onları, hemen taş haline dönüştürür.

Boyabat Kalesi'nin yüksek bir tepesinin üzerinde kırk tane taş bulunmaktadır. Anlatılanlara göre bu taşların bazılarının yüz ve gözlerinin şekli bile ayırt edilir.

69. BUBÜYÜK KUŞU

Efsaneye göre Nevşehir'in Kavak kasabasında bir zamanlar, bir anne baba, bir de oğulları yaşamış. Bunlar mutlu mesut yaşarlarken ailecek bir gün tarlaya gitmişler.

Tarlada çalışırken çocuğun annesinin eline keven dikenini batır ve onu zehriyle öldürür.

Çocuk öksüz, babası dul kalmıştır. Bir süre sonra baba başka bir kadınla evlenir. Üvey anne çocuğa kötü davranmakta ve her şeyi ondan kıskanmaktadır.

Aradan bir süre geçer. Üvey annenin de çocukları olur. Çocuk büyür, delikanlı olur.

Bir gün bu öksüz çocuğun babası eve bir sepet armut getirir. Evdeki herkese dağıtmasını ister. Anne üvey oğluna vermek istemez. En küçüklerinden bir tane bulup vermek için sepeti önüne alır:

-Bu büyük, bu büyük, bu büyük, diye diye bütün armutları kenara ayırır. Üvey anne, çocuğu öyle çok kıskanır ki armudun hiçbirini vermek istemez. Üvey çocuğa verecek küçük armut bulamaz. O an üvey oğlanın içi gider. Annesi ona bir tane bile armudu layık görmeyince Allah'a yalvarır:

-Allah'ım beni taş et, toprak et, hiç olmazsa kuş et ki bu sıkıntıdan kurtulayım.

O an kuş olur, uçup gider. O gün bu gündür hâlâ aynı kasabada:

-Bubüyük, bubüyük, bubüyük, diye öten bir kuş gezinir durmuş.

70. BÜLBÜL İLE GÜL

Gül ile bülbül ilişkisi hakkındaki hikâyeler kitaplar dolduracak kadar çoktur. Bu ilişki, efsanelere de konu olmuştur.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden bütün güller beyaz açarmış. Kırmızı renkte açan gül, insanların hayalinden bile geçmezmiş.

Bir sabah neşe ile uyanan bülbül, gülü görür; ona âşık olur. Her gün güle şarkılar söyler, şiirler okur. Fakat gül, bülbülü hiç dinlemez, onunla ilgilenmez, karşılık vermez.

Bülbül, güle ne yaptıysa bir dostluk kuramaz. Bir türlü de kendisini sevdiremez.

Bülbül, bir gün gül için o kadar güzel öter ki bunu duyan gül, bülbüle gülerecek cevap verir. Onun gönlünü okşayacak güzel sözler söyler.

Bunu gören bülbül, güle yaklaşır ve ona konar. Fakat gülün dikenini bülbüle batar. Bülbülün kanı gülün üzerine akmaya başlar. Bütün kanı aktıktan sonra da ölür.

Gül buna çok üzüldür. O günden sonra gülün rengi de kıpkırmızı olur. Bu olaydan sonr kırmızı gül türü ortaya çıkar.

71.BÜYÜK AĞRI DAĞI VE KÜÇÜK AĞRI DAĞI

Ağrı Dağı; Türkiye, İran ve Azerbaycan devlet sınırlarının birleştiği bir noktada yer almaktadır. Küçük Ağrı Dağı ve Büyük Ağrı Dağı olmak üzere iki ana kütleyle ayrılır. Büyük Ağrı dağı 5137 m yükleskliği ile Türkiye'nin yüksek noktası olup batıda yar almaktadır. Küçük Ağrı Dağı ise doğudadır. Her ikisine birden Ağrılar denir. Doğubayazıt ovasının kuzeyinde, ilçe merkezine 15 km. uzaklıktadır.

Ağrıların yani Küçük Ağrı Dağı ile Büyük Ağrı Dağı'nın oluşması ile ilgili olarak çok yaygın bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden Ağrı'da bir aile yaşamaktadır. Bu ailenin de iki tane kızı vardır. Bunlar her gün dağa çıkıp odun toplarlar. Topladıkları odunları da sıra sıra taşımaktadırlar.

Bu iki kız kardeş; bir gün yine odun toplamaya giderken, her zaman iyi anlaştıkları hâlde bu defa, kavgaya tutuşmuşlar. Kavganın sebebi de odunları kimin taşıyacağı konusudur.

Kavga çok kızışınca birbirlerine beddua etmeye başlarlar. Küçük kız kardeş büyüğüne:

-Buracıkta kocaman bir dağ olasin, der.

Bunun üzerine büyüğü de küçüğüne:

-Sen de benim yanımda küçük bir dağ olasin, der.

İnaniş'a göre; o sırada ikisi birden dağ hâline gelir. Büyük kardeş *Büyük Ağrı Dağı*, küçük kardeş ise *Küçük Ağrı Dağı* durumuna gelir.

72. CAFERİ TAYYAR

Caferi Tayyar'ın Hz. Alinin ağabeyi olduğu sanılmaktadır. Türbesi Diyarbakır'ın Hani ilçesindeki Şeyh Caferi Tayyar Mescidinin yanındadır. Türbe, kesme taştan yapılmış, dikdörtgen planlıdır. Üzeri çatı ile örtülüdür. Türbenin içerisinde sandukanın başında da h.372 (982) tarihli bir sancak bulunmaktadır.

Bu din ulusu hakkında anlatılan efsane şöyledir: Caferi Tayyar ile Hazret-i Ali kardeşlerdir. Ordularıyla birlikte Diyarbakır ve Hasankeyf'i fethetmeye gelirler.

Savaş sırasında en öndeki savaşçı şehit olur. Sancağı hemen arkasındaki asker alır.

Böylece sıra arkalarda bulunan Caferi Tayyar'a gelir. Caferi Tayyar'ın elleri, ayakları, gövdesi sırasıyla parçalanır. Yalnızca başı kalır. Fakat o sancağı dişleriyle tutmaya devam eder. Böylece Hani'ye kadar gelir.

Meğer gövdesi ve diğer parçalar da uçarak buraya gelmişler. Orada birleşerek dirilir. Vücudunun diğer parçalarını da toplayıp bir kabir kazar. Abdest alıp namaz kılar. Sonra yeniden ölür ve kendi kazdığı kabre yatar. Türbesinde bulunan ibrik ve sancağın bizzat ona ait olduğuna inanılmaktadır.

73. CAMANDAR EFENDİ

Camandar Efendi, Artvin ve çevresinin en fazla bilinen evliyelerinden biridir. Muhtemelen bu bölgenin Türkleşmesi için ilk gelen alp erenlerdendir. Ayrıca; Camandar, Artvin'in Ardanuç ilçesi'ne bağlı Peynirli köyünün bir mahallesinin adıdır. Camandar Efendi'nin burada yaşamasından ve kabrinin burada bulunmasından adını aldığı sanılmaktadır.

Camandar mahallesi, derenin iki kenarına kurulmuştur. Mezarlığı dereyle bitişiktir. Çok büyük seller gelmesine rağmen mezarlığa dokunmaz.

Anlatılanlara göre; Camandar Efendi, tahsil yapmak üzere İstanbul'a gider. Tahsilini bitirip Artvin'e döner. Bir akşam üzeri yolu bir köye düşer. Köyde bir kadına rastlar:

-Bacım, beni misafir edecek kimse yok mu, diye sorar. Kadın:

-Ağabey gel, benim misafirim ol, der.

Akşam yemeğini yerler. Yataklar serilir, yatıp uyurlar. Camandar Efendi, sabah erken kalkar, ezan okur. Sonra da Kur'an okumaya başlar. Bu arada kadın, hayvanlarını doyurmaktadır. Fakat Camandar Efendi'nin ezan ve Kur'an okuduğunu duyar. Eve gelir:

Bu nasıl hoca ki! Okuduklarının başını gözünü kırdı, der.

Camandar Efendi, kadının söylediklerini iştir:

-Bacım bana niye böyle dedin, diye sorar. Kadın:

-Sen yeteri kadar hoca olamamışsın. Şurada ırmak var. Orada suya okuyalım. Suyu kim durdurursa hoca odur, der.

Birlikte ırmağın kenarına giderler. Camandar Efendi okur, su durmaz. Kadın dua okur, su durur, göl olur.

Camandar Efendi, yeteri kadar bilim tahsil edemediğini anlayıp İstanbul'a geri döner. Birkaç yıl sonra o kadının yanına geri gelir. Suya tekrar okur. Bu defa su durur. Kadın:

-Şimdi hoca olmuşsun. Haydi git, der.

Yüksek köylere doğru çıkar. Dere kenarında bir yeri beğenir, oraya yerleşir. Burada bir ev yaptırır.

Camandar Efendi ölünce derenin kenarına defnederler.

Köyden birisi mezarını sel almasın diye set yapmak ister. Bakar ki yolda sakallı bir adam duruyor. Sakallı adam:

-Oğlum ne yapıyorsun?

-Sel almasın diye türbeye set yapıyorum.

Git oğlum git. Selden kendini koruyamayan türbeyi varsın, sel götürsün, der. Mezar tam ırmağın kenarındadır. Sel geldiğinde her yeri götürür, fakat bu türbeye dokunmaz.

74. CEMALEDDİN AKSARAYÎ

Cemaleddin Aksarayî, Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde yetişen büyük âlimlerden İsmi Muhammed, lakabı Cemâleddîn'dir. Aksaray'da yerleştiği için Aksarâyî denilmiş ve Cemâleddîn-i Aksarâyî adıyla meşhur olmuştur. Tıp ve felsefe konusunda değerli eserler vermiştir. Doğum yeri ve târihi bilinmemektedir. 1388'de Aksaray'da vefât etti.

Hakkında anlatılan efsaneye göre bir gün Cemaleddin Aksarayî, öldükten sonra, talebeleri yarım kalan derslerini bitirmek üzere toplanıp hocanın mezarının başına giderler. Başında dua ettikten sonra:

-Hocam, biz geldik, derler.

Cemaleddin-i Aksarayî'den ses gelmez. İkinci ve üçüncü gün durum yine aynı olur. Dördüncü gün tekrar mezarının başına giderler. Bu kez Cemaleddin Aksarayî talebelerine seslenir:

-Geldiniz mi yavrularım! Hadi kaldığımız yerden dersimize devam edelim, der.

Talebeleri derslerini tamamlayıp giderken, talebeleri:

-Hocam biz ilk üç gün mezarınızın başına gelip size seslendik. Fakat bize cevap vermediniz. Sebebi neydi hocam, diye soralar. Bunun üzerine Cemaleddin Aksarayî:

-Evlatlarım defnedildiğim gün mezarımın yanından geçen biri, mezarlığa karşı dönüp bir Fatiha ve üç İhlas-Şerif okudu. Burada yatanların ruhlarına bağışladı. O sevaptan yararlanabilmek için biz de sıraya girdik. Üç günde ancak sıra bana geldi. Onun için geç kaldım, der.

Bunu duyan talebeleri hayretler içinde kalır. Kendi sonlarını düşünerek, hocalarına tekrar dua edip mezarından uzaklaşırlar.

75. CENNETİ TAŞITAN ADAM

Anlatılan efsaneye göre köyün birinde nur yüzlü, ak sakallı bir yaşlı adam yaşarmış. İsmi bilinmediğinden herkes ona Dede dermiş. Dede, insanın karşısına hiç umulmadık zamanlarda çıkar ve kerametli sözleriyle insanların dertlerine derman olurmuş.

Bir gün Dede ile karşılaşan genç, ukala ukala Nur Dede'ye:

-Bana da dua et Dede. Dünyanın yükü benim omuzlarımda. Biraz hafiflesin, der. Dede de:

-Cenneti taşıyanların yanında dünyayı taşıyanların lafı olmaz evlat, der.

Dede, sonra da gence, cenneti sırtında taşıyan adamı nerede görebileceğini tarif eder. Sırtında cenneti taşıyan adam, her cuma şehre gelir, aynı binaya uğrar ve sırtındaki o mübarek yükü bir an bile bırakmazmış.

Dede ile karşılaşan genç, o günden sonraki ilk cuma dedenin anlattığı yere gider. Cenneti sırtında taşıyan adamı beklemeye başlar. Dede'nin anlattığı yer bir binanın üst katıdır.

Genç, cenneti sırtında taşıyan adamı beklerken bir ses duyar. Merdivenlere doğru yürür. Bir şahısla karşı karşıya gelir. O şahıs, yirmi beş otuz yaşlarında çelimsiz biridir. Ve yaşlı annesini sırtına almış vaziyette ikinci kattaki hekime çıkarmaktadır. Ukala genç, hemen durumu anlar. Bir daha da ukalalık yapmamaya karar verir.

76. CEYLAN VE SÜT PINARI

Ordu iline bağlı Çambaşı yaylası, Orta Karadeniz Bölgesi'nin en önemli yaylalarından birisidir. Giresun'un batı kesiminde ve Ordu'da yaşayan halk, yaz aylarında bu yaylaya çıkar. Yaz aylarında kendi obalarında yaşarlar ve güz aylarında ise geri dönerler. Önemli bir mekan olduğu için Çambaşı ve çevresi hakkında çok sayıda efsane anlatılmaktadır.

Ordu-Çambaşı yolunda süt renginde akan bir su gözesi bulunmaktadır. Bu gözenin suyunun süt rengine dönüşmesi konusunda ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; bir ceylan ile yavrusu, her gün bu pınara su içmeye iner. Sularını içtikten sonra mutluluk içerisinde yeşilliklerde koşar, eğlenirler.

Günlerden bir gün ceylan ile yavrusu pınara yine su içmeye gelirler. Oralarda yaşayan bir avcı, ceylan ile yavrusunu su içerken görür. Hemen tüfeğini onlara doğrultur. Anne ceylan ile yavru avcıyı hemen fark ederler, kaçmaya çalışırlar. Fakat avcı ateş eder, yavru ceylanı vurur. Anne ceylan kaçmayı başarır.

Anne ceylan, çok üzülür, O günden sonra her gün su içtikleri saatlerde pınarın başına gelir, göğsündeki sütü bu pınara akıtır. O gün bugündür pınarın rengi süt rengindedir.

Bu olayın olduğu zamandan beri bu gözeden, iyi kalpli insanlar su içince, suyun tadı bal gibi tatlı gelir; kötü kalplilere ise su zehir gibi acı gelirmiş.

77. ÇAĞIRGAN BABA

Anlatılan efsaneye göre; zamanın birinde Çağırğan Baba adı verilen bir kişi İran Horasan'ından çıkıp Erzincan'da bir köye gelir.

Çağırğan Baba, köye yerleştikten sonra halkın menfaatine bazı işler yapmak isteyince, halktan bazıları Çağırğan Baba'yı şikayet ederler. Bunun üzerine zamanın yönetimi Çağırğan Baba'yı cezalandırmak için tutuklar. Götürülürken Çağırğan Baba hanımına dönerek:

-Hanım beni götürüyorlar. Beni ateşe atacaklarmış. Sen bu taş dikkat et. Bu kara taş terledikçe sen kara taş su dök, der.

Çağırğan Baba'yı fırına atıp ağzını kapatırlar. Hanımı kara taş terledikçe taşa su döker. Bir ara fırının ağzını açtıklarında bir de ne görsünler, Çağırğan Baba'nın bıyığının bir yanından ter akmakta, diğer yanından buz sarmakta.

Durumu görenler şaşırıp kalır. Bunun üzerine Çağırğan Baba'yı fırından çıkarırlar. Emir verenler yaptığından büyük pişmanlık duyar. Çağırğan Baba'dan özür dilerler. Yaşadığı köyün tapusunu, Çağırğan Baba'ya verirler. Köyün önünde de atlarına yemlik ekmek için bir tarla bağışlarlar. Erzincan'ın Cimin köyünden de (şimdiki Üzümlü ilçesi) üzüm ihtiyacını, Hur Dağı'ndan da odun ihtiyacını temin etmesini söylerler.

78. ÇALDİBİ

Çaldibi, Isparta ilimizin Bisse köyü içerisinde bir mevkiinin adıdır. Burası eskiden ormanlık bir alanmış.

Anlatılan efsaneye göre; yıllar önce Bisse köyünde bir adam yaşarmış. Bu adam, Çaldibi adında güzel bir yerden sürekli ağaç kesermiş. Kestiği ağaçları evine götürür, odun yapıp yakarmış. O kadar çok ağaç kesmiş ki Çaldibi'nde neredeyse ağaç bırakmamış.

Bir gün bu adama yaşlı bir dede görünmüş. Yaşlı dede, adama demiş ki:

-Oğlum! Buradan bir daha ağaç kesme. Köy halkına da söyle, onlar da buradan ağaç kesmesin.

Adamın yanında oğlu da vardır. Oğlan bu dedenin söylediklerine köy halkına anlatır. Ancak adam dedenin söylediklerini dinlemeyerek ağaç kesmeye devam eder.

Bir süre sonra adam ortadan kaybolur. O günden sonra Çaldibi'nde insan şeklinde bir taş belirir. Köy halkı bu olaydan çok korkar. O gün bu gündür kimse bu yerden ağaç kesmez.

79. ÇAMUR BANYOLARI

Çamur banyoları; Manisa ilimize bağlı Salihli ilçesi yakınlarında, bugünkü İzmir-Ankara yolu üzerinde, Manisa il merkezine yaklaşık 62 km uzaklıktadır. Burası, aynı zamanda, antik çağda Lidya Krallığının başkenti olması ve tarihte ilk altın paranın basıldığı yer olmasıyla ün yapmıştır.

Manisa Çamur banyolarından her türlü romatizma, kadın hastalıkları ve cilt hastalıklarının tedavisinde yararlıdır. Bu kadar önemli bir yerin efsanesi olmaz mı?

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden, Manisa'nın bir köyünde biri erkek biri kız iki kardeş beraber dağlarda koyun otlatırlarmış. Kız, otlaktaki ağacın

altında bir gün uykuya dalar. Ağzından karnına yavru bir yılan girer. Yılan, kızın içinde büyüdükçe kızın karnı da günden güne şişer.

Bu durum karşısında ağabeyi şüphelenir. Kız, ağabeyini kötü bir şey yapmadığına bir türlü inandıramaz. Bunun üzerine ağabeyi kızı dağda bir ağacın altına götürüp boynunu keser. Kız, hiç sesini çıkarmaz. O sırada kızın karnına giren yılan, boğazından çıkar.

Kızın ağabeyi bu olayı görünce ne büyük bir hata yaptığını anlar. Aklını yitirir. Kızın kanının damladığı yerden su çıkar. Oradaki su ve ağaç sarı renge dönüşür. Burası, herkese şifa dağıtan çamurlu bir duruma gelir.

80. ÇANDIR ADI

Yozgat'ın Çekerek ilçesinin Çandır köyünün adının Selçuklular zamanından kaldığına inanılmaktadır.

Rivayete göre; Selçuklular zamanında bir Türk kafilesi buradan geçmektedir. Tam bu köyün olduğu yerden geçerken kafilenden birinin kızı hastalanır. Kafiye, hastalıktan dolayı, burada konaklamak zorunda kalır. Burası önceleri yemyeşildir. Suları da şırl şırl akmaktadır. Kızın babası:

-Burayı nasıl buldun kızım, diye sorar. Kızı da:

-Candır, candır, diye cevap verir.

O günden sonra buranın adı *Çandır* olarak kalır.

81. ÇARŞAMBA'YI SEL ALDI

Türkülerimizin her biri, bir gönül yarasını yansıtır. Onlar seveda doludur, onlar ayrılık doludur, onlar Türk milletinin çilesi ile dopdoludur... Bunlardan birisi de "Çarşamba'yı sel aldı ..." cümlesiyle başlayıp devam eden hüznü türküdür.

Anlatılanlara göre Çarşamba Ovası'nda Abdal Deresi'nin kıyısındaki köylerin birinde Ahmet diye fakir bir genç yaşamaktadır. Melek adında bir kıza âşık olur. Melek de ona ... Bin bir sıkıntı ile isterler Melek'i. Melek'i babası vermeye razı olur. Nişanlarını takarlar gençlerin.

Ahmet nişanlandıktan sonra askere gider. Ahmet'in ardından Melek'e sevdalı başka bir genç onu dağa kaldırır. Bunu duyan Ahmet, birkaç arkadaşıyla askerden kaçıp peşlerine düşer. Çarşambaya gelirler.

O gün önce çakıl yağmuru başlar. Ardından gökyüzü yarılmış gibi bir yağmur. Yeşilirmak öyle bir kabarır ki Çarşamba Ovası göle dönüşür. Evler, insanlar, tarlalar, bahçeler sular altında kalır.

Birkaç hafta sonra ortalık durulup sular çekilir. Abdal Deresi'nde kayanın üzerinde el ele tutuşarak kalmış iki ceset. Birisi Ahmet, diğeri Melek ...

Anlatılanlara göre cenazeler kalktıktan sonra bu kaya yediye bölünür. Her bir parçanın dibinden sular fışkırmaya başlar.

Herkes doğanın ağlamasının sele, taşın ağlamasını suya dönüştüğünü düşünerek duaya başlar. Bu dualar, zamanla “Çarşamba'yı sel aldı. ... ” türküsüne dönüştüğüne inanılır...

82. ÇATALAĞZI KAYASI

Yozgat'ın Saraykent ilçesine bağlo Ozan köyünde ikiz kaya bulunmaktadır. Çevrede yaşayanlar bu kayalara, “Çatalkaya” veya “Çatalağzı” kayası demektedirler.

Çevrede yaşayan halk bu kayaların oluşumu ilgili bir efsane anlatmaktadır:

Efsaneye göre Ozan köyünde yaşayan iki genç, birbirini severler. Sonra da evlenirler. Fakat mutlulukları fazla sürmez. Çevrede saklanan eşkiya evleri basmakta, insanların namusuna ve mallarına tecavüz etmektedirler.

Eşkiya çeteleri bir gece bu yeni evli gençlerin evini de basarlar. Gençler evin penceresinden atlayıp el el koşmaya başlarlar. Bir süre kaçtıktan sonra bakarlar ki eşkiyalar yaklaşmış. İki genç ellerini havaya kaldırır:

-Ya Rabbi, Bu eşkiyalara teslim olacağımıza bu hayatı istemiyoruz. Sen her şeyin iyisini bilirsin, derler.

Eşkiyalar yaklaşıncı iki genç Tanrı tarafından taşla dönüştürülür. Günümüzde Ozan Köyü, Çatalağzı denilen mevkide bu iki gencin taş suretindeki bedenleri dikili durmakta imiş. Çatalağzı ismi de bu iki gencin çatal kayaya dönüşmesinden dolayı kalmış.

83. ÇATALKAYA VE AĞLAYAN KIZ

Çatalkaya; Sivas il merkezinin kuzeyinde, il merkezine yaklaşık 40. km uzaklıkta olan bir köyün adıdır. Çatalkaya ismi, bir efsaneye dayanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; bir gün iki kız kardeş banyo yapmak isterler. Soyunup ırmağa girerler. Niyeti iyi olmayan iki adam kızların yanına gelir. Kızlar bu adamlar gelince ne yapacaklarını şaşırır. Namuslarının lekeleneyeceğini düşünerek çok üzülürler. Bakarlar ki adamlar saldırmaya niyetli. Gönülden orada Allah'a dua ederler:

-Allah'ım! Bu adamların niyeti kötü. Bize ilişip namusumuz kirleneceğine, bizi ya taş kes ya da kuş et!

Allah tarafından kızların duaları kabul olur. Kızların biri kuş olup uçmuş, diğeri ise oracıkta taş kesilmiş.

Günümüzde Sivas'ın merkez köylerinden olan Çatalkaya köyüne gidildiğinde bir kaya ve bu kayanın göz şeklindeki deliklerden su damlaları aktığı görülmektedir.

84. ÇAVUŞBAŞI

Bütün başarılı sonuçlara gönülden inanmakla ulaşılır. Yüksek bir medeniyet sahibi olan Türkler, Anadolu'nun fethine gönülden inanmışlardı. Anadolu'nun fethini; mümkün olduğu kadar savaşımadan, insanların yaşadığı yerleri harabe hâline getirmeden, insanlığa zarar vermeden, insan beyninin ve insan gönlünün gücü ile gerçekleştirmişlerdir. Bunun bir örneğini de Afyon'da efsane olarak görmekteyiz.

Anlatılanlara göre Afyon, Türk egemenliğine girmeden önce Türk hakanı, elçiler gönderip şehrin teslim edilmesini ister. Savaş yapılmasına, insanların zarar görmesine gönlü razı olmaz. Çavuşbaşını da Karahisar Kalesi'nin alınması için görevlendirir.

Çavuşbaşı, askerleriyle birlikte Muttalip Bağları'na gelir. Bunu haber alan düşman kale komutanı, kaleyi savunmak için askerlerini hazırlar. Daha sonra Türk askerleri, Karakuyu'ya ulaşır. Su içmek isterler. Fakat bütün su gözelerine zehir doldurulmuştur.

Durum, Çavuşbaşı'na bildirilir. Çavuşbaşı yüksek bir kayalığın önünde birkaç dua mırıldanır ve kılıcını kayaya vurur. Çok geçmeden su çıkar. Çok şifalı olan bu su, askerlerin yorgunluğunu alır. Bu sudan içen Türk askerleri dinleşir ve kale zapt edilir.

Bu pınar, günümüzde Afyon'un Çavuşbaşı mahallesindedir ve “*Olucak Suyu*” diye bilinmektedir.

85. ÇAY

Her bitkinin, her kuşun, her ağacın efsanesi olur da çayın olmaz mı? Türk milletinin en önemli içeceği, dostluğunun sembolü çay, meğer iki sevgilinin kavuşamamasından dolayı keşfedilmiştir.

Anlatılan efsaneye göre; zamanın birinde iki genç birbirini sever. Fakat anne ve babaları onların evlenmelerine izin vermez. En sonunda kaçmaya karar verirler: Erkek, kıza:

-Ben seni köyün girişindeki büyük ağacın altında bekliyor olacağım, hava kararınca gel, der.

Erkek dikkat çekmemek için bir ağacın tepesine çıkar. Beklerken ağacın tepesinde uyuyakalır.

Kız, sözleştikleri zamanda ağacın dibine gelir. Bakar ki sevgilisi yok. Sabah olana kadar bekler. Ağacın tepesinde sevgilisinin uyuduğunu nereden bilsin? Ağacın dalına mendilini asar, geri evine döner.

Kız gittikten sonra erkek uyanır. Bir bakar ki sabah olmuş. Hemen ağaçtan aşağı iner. Ağacın dalında kızın mendilini görünce kızın gelip geri gittiğini anlar. Hem çok üzülür hem de kendisine çok kızar. Kendini cezalandırmak için uyuyan gözlerini kesip atar.

Delikanlının kanlı gözlerinin yere düştüğü yerden yaprakları göz kapağı gibi, suyu kana benzeyen çay bitkisi çıkar. Bu bitkinin suyunu içenin uykusu gelmezmiş.

86. ÇAYDA ÇIRA OYUNU

Çayda Çıra Oyunu, Elazığ yöresi halk oyunlarının en önemlisidir. Harput yöresinde derlenmiştir. Uluslara arası kataloglarda “Mumlu Dans” adıyla bilinmektedir.

Çayda Çıra Oyununun kaynağı hakkında Elazığ ve yöresinde pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan en yaygını şöyledir.

Anlatılan bir efsaneye göre, Harput’un ileri gelen ailelerinden biri oğluna düğün yapmaktadır. Düğün kırk gün kırk gece sürer. Tesadüf bu ya, son gece ay tutulması olur. Düğün evleri ve düğün davetlileri bu durumun uğursuzluk getireceğini düşünür ve çok mutsuz olur. Bir anda düğünün coşkusu ve sevinci hüzne dönüşür.

Damadın annesi, hemen ortaya atlar. Ay tutulmasının yağmur ve kar yağması, şimşek çakması gibi bir doğa olayı olduğunu ve Allah’ın emriyle gerçekleştiğini davetlilere anlatır. Sonra da eline aldığı iki tabağın içine iki mum koyup oynamaya başlar.

Bu oyuna ellerine tabak ve mum alan diğer davetliler katılır. Düğünde bulunan çalgıcılar da oynayanlara müzik ile eşlik ederler. Böylece gümmümüzde uluslar arası bir ün kazanan *Çayda Çıra Oyunu* ortaya çıkar.

87. ÇAYDERE

Çayderesi, Espiye ilçesi Karedere köyü sınırları içinde olup ancak yağmurlu günlerde su akmaktadır. Suyu olmamasının sebebi bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Karadere köyünde yaşayan bir gelin bir gün çocuğuyla beraber Çayderesi'ne çamaşır yıkamaya gider.

Gelin çamaşırlarını yıkarken, çocuğu da derenin kenarında onamaktadır. O arada derenin içinden büyük bir akıntı gelir ve çocuğu bir anda alıp götürür. Gelin, çocuğunun akıntıya kapıldığını görünce hemen dereye atlar. Bütün gayretlerle rağmen çocuğunu kurtaramaz.

Gelinin canı öyle yanmıştır ki orada dereye doğru bağıarak der ki:

-Ah dere ah! Sen benim oğlumu aldın. Allah da senin sularını alsın, suların kurusun! demiş.

O günden sonra çocuğun boğulduğu Çaydere'de sular kurur.

88. ÇENGELLİ DAĞI

Çengelli Dağı, Sivas'ın doğusunda, İmranlı ilçesi ile Divriği ilçesi arasında yer almaktadır. Yüksekliği 2596 m.'dir.

Çengelli, yörenin en yüksek dağıdır. Çengelli Dağı'nın zirvesinde ve Çimen köyü yönünde Hazret-i Nuh'un gemisine ait olduğuna inanılan bir çukur bulunmaktadır. Bu çukura mart ve nisan aylarında su birikir, göl olur.

Efsaneye göre; Hazret-i Nuh'un gemisi Ağrı'dan sonra Çengelli Dağı'na konmuştur. Geminin çengeli bu dağda kalmıştır. Bu yüzden dağın adı *Çengelli Dağı* kalmıştır.

Zirveye yakın yerlerde o zamana ait çengeller vardır. O çengeller inanışa göre koyunların kesildikten sonra yüzülmesi için çakılmıştır.

89. ÇINAR AĞACI VE YILANIN GENÇ KALMASI

Efsaneye göre Hazret-i Adem, bir gün Yaradan'a:

-Allah'ım! benim ümmetim hiç yaşlanmasın, hep genç kalsın, diye yalvarır.

Adem Peygamber'in dileği kabul olur. Allah tarafından bir su gönderilir. Bu suyu, insanların üstüne dökmesi için kargaya vermesi söylenir. Hazret-i Adem söyleneni yapar.

Karga gelir, insanlar gelsin de üzerlerine dökeyim diye, suyu ağzına alır, bir çınar ağacının tepesine çıkar ve beklemeye başlar. Fakat o sırada çınar ağacından yukarı doğru bir yılan tırmanmaya başlar.

Karga korkup telaşlanır. Ağzındaki su da yılanın üzerine ve çınar ağacına dökülür.

İnsanlar bundan nasibini alamaz. Fakat o günden beri çınar ağacı her yıl kabuk, yılan ise her yıl deri değiştirerek genç kalmaya devam ederlermiş.

90. ÇİFTÇİ VE TAŞ KESİLEN EJDERHA

Sivas'ın köylerinde yaşayan halk, genellikle çiftçilikle geçinmektedir. Bu durum, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden beri devam etmektedir.

Anlatılanlara göre, bir gün çiftçinin biri Cirin köyünde öküzüyle çift sürmektedir. Çiftçi, çift sürerken dağdan bir ejderha iner, çiftçinin yanına kadar gelir. Ejderha tam yutacağı zaman çiftçiyi:

-Ya Rabbi! Bu ejderhayı taş et. Öküzlerimi sana kurban edeceğim, der.

Ejderha, o anda taş kesilir. Ejderha, taş kesilince çiftçi öküzlerini kurban kesmekten vazgeçer. Durum böyle olunca ejderha, Allah'ın emriyle tekrar canlanır. Ejderha canlanınca çiftçi tekrar dua eder:

-Ya Rabbi! Bu ejderhayı taş et. Öküzlerimi kurban edeceğim, der.

Bu dua üzerine ejderha tekrar taş kesilir. Çiftçi bu defa öküzlerini gerçekten kurban eder ve ejderhadan kurtulur.

Ejderha, Sivas'a bağlı Cirin köyünde beyaz bir taş olarak hâlâ durmaktadır. Zaman zaman ejderhanın ağzından su aktığı söylenmektedir.

91. ÇOBAN ALİ ÇEŞMESİ

Çoban Ali Çeşmesi, Bingöl ilimizin Kığı ilçesine bağlı Hergep köyündedir.

Rivayetlere göre Çoban Ali, Bingöl ilimizin Kığı ilçesine bağlı Hergep köyünde çobanlık yapan bir gençtir. Çoban Ali, kendisine emanet edilen hayvanlara gözü gibi bakar. Fakat bu konuda çok da zorluklar çekmektedir. Çünkü köyde hırsızlıklar fazla... Sürüyü otlatmaya çıktığında yabanî hayvanlar saldırmakta... Ali, hayvanları korumakta zorluklar çekmesine rağmen canını ortaya koyup işini başarı ile yapmaya çalışmakta.

Günlerden bir gün Ali yine koyunları otlatmak için otlağa çıkar. Farkında olmadan köyden bir hayli uzaklaşır. Koyunlar ve kendisi susamıştır. Fakat suyun zerresi yok. Sıcaktan dolayı koyunlar ve çoban bayılacak duruma gelir.

Çoban Ali, çaresizdir. Çaresizlik içinde elini göğse kaldırır ve bütün gönlüyle Allah'a yalvarır ve der ki:

-Allah'ım! Ne olur, şimdi bir mucize olsun da burada bir su kaynağı belirsin. Ben ve hayvanlar kana kana içelim. Allah'ım! Senin için en iyi koyunlarımdan birini kurban edeceğim.

Bir de bakar ki duası kabul olmuş. Bulunduğu yerden su fişkırmaya başlar.

Suyu içen ve hayvanlarını sulayan çoban daha sonra Allah'a verdiği sözü tutmaz. Bahanesi de hayvanların köylülere ait olduğu ve kendisine emanet edildiğidir.

Aklına bir fikir gelir. Koyunların yünleri arasında bit pire aramaya başlar. Bir bit bulup öldürür. Bir anda her şey değişir. Kendisi de hayvanları da taş kesilir.

Anlatıldığına göre; taş kesilen koyunlar ve çoban hâlâ durmaktaymış. Çobanın duasından dolayı kaynayan pınarın ismi ise *Çoban Ali Çesmesi* olarak hâlâ akmaktaymış.

92. ÇOBAN BABA

Anlatılan bir efsaneye göre Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan köyünde Çoban Baba adlı biri yaşarmış. Çoban Baba, halk içinde dürüstlüğü ile bilinen bir kişidir. Köy halkı, ona çok güvenirler, hayvanlarını gönül rahatlığı ile ona teslim ederler.

Çoban Baba bir gün koyun otlatırken, kible tarafından yanına ak sakallı bir ihtiyar gelir. İhtiyar biraz Çoban Babayla sohbet eder. Daha sonra:

-Oğul açım, biraz süt verir misin, der.

Çoban Baba onu kıramaz. Bir kap alıp süt sağmaya gider. O zaman ihtiyar:

-Oğul kara koyundan sağ, der. Çoban Baba ona:

-Babacığım! Kara koyun kısrıdır, nasıl sağayım, der. İhtiyar da:

-Sen onu sağ, der. .

Bunun üzerine Çoban Baba, kara koyuna yönelir. Bakar ki koyunun memeleri süt dolu. Onun büyük bir zat ya da Hazret-i Hızır olduğunu anlar. Sütü sağıp Karaoğlu Pınarı'nın gözüne koyar. İhtiyara:

-Ekmeğim yoktur. Gideyim de köyden ekmek getireyim, der. O da:

-Sen aç çantanı. Ne varsa yiyelim, der.

Çoban Baba çantasını açar. Bakar ki çanta ekmek dolu. Hazret-i Hızır olduğunu anlar. Bunun üzerine daha çok hürmet eder. Olanları yeyip içerler. Daha sonra Hazret-i Hızır, Çoban Baba'nın sırtını okşar ve ona dua ederek ayrılır.

Bu olaydan sonra Çoban Baba'nın keramet sahibi olduğu söylenir. Bu olaydan sonra cuma akşamları Karaoğlu Pınarı'ndan Zemzem suyu aktığı söylenmektedir.

93. ÇOBANBAĞIRTAN SUYU

Giresun'un Eğribel Yaylası'nın yükseklerinde, dağ kenarında Turnaobası denilen bir yer vardır. Burada Çobanbağirtan ismiyle bilinen bir de çeşme . Yöre doğal güzellikleri ve sularının soğukluğu ile ünlüdür.

Anlatılan efsaneye göre vaktiyle çobanın biri, sürüsünü otlatmak için Turnaobası'na kadar gelir. Fakat hem kendisi çok susamıştır hem de hayvanların hâli kalmamıştır. Üstelik kendisi yemekte kavurma yemiş, susuzluğu daha da artmıştır. Çoban ellerini açıp Allah'a yalvarmaya başlar:

-Ya Rabbim! Ben bu sürümü nasıl götürürüm obama? Ne olur şurada bir su nasip eyle. Sana bir kurban keseceğim, der.

Çobanın duası Allah huzurunda kabul olur. Hemen oradan bir kaynak meydana gelir ve su gürül gürül akmaya başlar. Buz gibi sudan kendisi de içer sürüsüne de içirir. Kana kana içerler, suyun lezzetine doyamazlar. Artık çobanın keyfi yerine gelmiştir.

Suyu içen hayvanlarda yatak yerlerine çekilip uykuya dalarlar. Çoban keyfinden ne yapacağını şaşırır. Oturup başını kaşırken eline bir bit gelir. Onu iki tırnağı arasında ezer. O anda aklına Allah'a verdiği söz gelir ve biti Allah'a adadığı kurban olarak görür.

Çoban, Allah'a yaptığı hareketten dolayı hemen cezasını bulur ve Azrail oracıkta bağirta bağirta canını alır. Sonra oraya gelenler çobanı buraya gömerler.

Oradan akmaya devam eden suya da *Çobanbağirtan Suyu* adını verirler.

94. ÇOBANDEDE KÖPRÜSÜ

Çobandede Köprüsü, Erzurum'un Köprüköy ilçesinde Aras Nehri üzerindeki tarihi köprüdür. Köprü, 13. yüzyılın sonlarında yapılmıştır. Dönemin önemli yapılarından biri olan tarihî köprü, günümüzde koruma altına alındığından kullanılmamaktadır ve halen restorasyon çalışması devam etmektedir.

Anlatılan efsaneye göre; Aras Nehri üzerine o zamanlar Yağan köyü ile Köprüköy arasında bir köprü yapılması planlanmaktadır. Halk toplanır. Günlerce hatta aylarca tartışır, köprü'nün nereye yapılacağını kararlaştıramazlar.

Yine bir gün halk toplanmış, köprü için tartışmaktadır. O sırada bir çoban da sürüsü ile oradan geçmektedir. Bakmış halk tartışmakta. Bir süre izler. Sonra bunlara hakemlik yapmaya karar verir. Yanlarına gelir, der ki:

-Niçin tartışıyorsunuz? Elimdeki şu değneği atayım, nereye düşerse köprüyü oraya yapın. Halk:

-Tamam, kabul der.

Çoban Dede, değneğini atar. Düştüğü yer halk belirler. Herkes evine gider.

Sabah gelip bakarlar ki çobanın değneğini attığı yerde köprü var. Bu yüzden köprü'nün adını da *Çobandede Köprüsü* koyarlar.

95. ÇOBAN KUŞU

Efsaneye göre; çok eski zamanlarda bir köyde iki kız kardeş yaşamaktadır. Bunların anneleri ölür, babaları başka bir kadınla evlenir.

Üvey anneleri, iki kız kardeşe çok kötü davranmaktadır. Bu iki kardeş, her gün koyunları sabahleyin otlağa götürür, otlatır, akşam olunca getirirler.

Bir gün yine koyunları otlatmaya götürürler. Koyunlar otlarken bir ara oyuna daldıklarından sürünün dağıldığının farkına varmazlar. Bir süre sonra etraflarındaki koyunların dağıldığını görünce telaşa kapılırlar.

Akşama kadar ararlar. Fakat koyunlar sırra kadem basmıştır. İki kardeş, üvey anne korkusu ile eve gidemezler. Karanlığın çökmesi ile korkuları daha bir artar. Bu iki kardeş, çaresiz bir halde, Allah'a dua edip yalvarırlar:

-Allah'ım bizi bir kuş yap!

Duaları kabul edilen iki kardeş, kuş olurlar.

İnaniş'a göre, bu kardeşler "*Çoban Kuşu*" olarak anılırlar. Yaylalarda koyun sürüsüne rastlayınca koyunların çevresinde uçuşan, sevinçle şarkılar söyleyen kuşlar, meğer o iki kardeş imiş.

96. ÇOBAN VE DEĞNEĞİ

Anlatılanlara göre; bir çoban ve sürüsü varmış. Bu çoban bir gün koyunları otlatırken, koyunlar susuzluktan ölmeye yaklaşmış. Bu sürü arasında çobanın çok sevdiği bir de kara koyun vardır:

Bu durum karşısında çoban, Allah’a yalvarmış:

-Allah’ım şuradan bir yerlerden su çıkar, kara koyunu sana kurban edeyim, der.

Dilediği su çıkmış, kana kana içerler. Bunun üzerine kara koyunu kurban etmeye gönlü elvermez. Onun yerine koyundan iki bit alıp:

-Bunları kurban say, der ve bitleri tırnakları arasında ezer.

Bundan sonra çoban ve sürüsü olduğu yerde taş kesilir.

Köy halkı çobanın arkasından şu söyleyişi yakar:

*Çobanın elinde kaval
Arkasında sürü, davar
Çoban kurbanın olam
Değneğin ben olam...*

97. DAĞLAR ANASI

Dağlar Anası, Türk kültüründe ilgi çekici bir motiftir. İnanca göre o, dağlarda yaşar ve dağları korur. Yazın çoban ve sürülerini uzaktan, görünmeyen yerlerden seyreder, yalnızlığını bu biçimde giderirmiş. Kışın ise dağlarda yalnızlıktan inleyip dururmuş.

Anlatılan efsaneye göre eski devirlerde Elbistan beyinin evini düşmanlar yağmalarken bir yiğit gelip beyin kızını kurtarır. Beyin kızı, bu yiğide âşık olur. Kız da yiğide... Ancak kızın babası bu yiğide kızını vermez. Kızının ısrarlarına dayanamayan bey:

-Şar Dağı’nda bir mağara vardır. Kızımla evlenecek kişi o mağarada kırk gün beklemeli, der.

Bunu duyan yiğit, sevdiğine kavuşmak için, hemen mağaraya koşar. Fakat kırk gün geçtiği hâlde geri dönmeyince aramaya çıkarlar. Mağarada atıyla birlikte ölü bulurlar. Ölmeden önce yiğit mağaranın kapısına:

-Ben ne açlıktan ne susuzluktan öldüm, “*Dağlar Anası*”nın sızlamasından öldüm, diye yazmıştır.

98. DAVUL ÇALAN KÖPEK

Rivayete göre Hafık'ın Kıraç değirmeni denen yerde bir değirmen bulunmaktaymış. Bu değirmene bakan bir değirmenci, değirmencinin de bir köpeği varmış.

Hemen hemen her akşam değirmencinin köpeği evden ayrılır, sabah tekrar eve gelip yatmaktadır. Gündüzleri köpek hiç uyanmaz, baygın gibi uyumaktadır.

Değirmenci bu durumdan şüphelenir. Akşam olduğunda köpek evden ayrılırken değirmenci onu takip etmeye başlar.

Uzak bir yere gittikten sonra köpek içi düz bir çukurun içine girer. Değirmenci yaklaşır çukurun içine bakar. Bir de ne görsün! Köpek davul çalmakta. Cinler, şeytanlar ve periler ise oyun oynamakta ...

Değirmenci, hiçbir şey yapmadan geri döner. Evine gelir. . Sabahleyin değirmenci, kapının önüne bakar. Köpek gelmiş, uyumakta. Değirmenci, köpeğe:

-Hoş geldin davulcu başı, der.

Bunun üzerine köpek kalkıp gider ve bir daha hiçbir yerde görülmez.

99. DEDE TEPESİ VE GELİN TAŞI

Anlatılan bir efsaneye göre; Sivas'ın Akıncılar ilçesine bağlı Kaynarca köyünde bulunan bataklık, eskiden köydür. Bu köyün tarlaları verimli, meralan otludur.

Çok zengin olan bu köy, zamanla ahlâkını yitirir. Hırsızlık, dedikodu yaygınlaşmaya başlar. Köye bir gün bir ihtiyar gelir ve köylüye akıllarını başlarına toplamalarını söyler, doğru yolu seçmeleri için de nasihatlerde bulunur. Sözlerine kimse kulak asmadığı gibi ihtiyarı bir kuyuya hapsederler.

İhtiyara acıyan bir genç kız, ona her gün ekmek ve su götürür.

Günün birinde bu kızın düğünü olur ve çevre köye gelin giderken o ihtiyar, kızın önüne çıkar:

-Hiç arkana bakmadan peşimden atını sür, der.

Gelin atını sürer. Geride çığlıklar ve gürültüler kopar. Gelin sabredemeyip geri döndüğünde köyün sular altında kaldığını, bütün insanların öldüğünü, köyü kara dumanların kapladığını görür.

İhtiyarın sözünü dinlemeyip arkasına baktığı için orada taş kesilir. Bunu gören ihtiyar tepeye çıkar, üzüntüden ölür. O zamandan beri bu tepeye *Dede Tepesi* taş da *Gelin Taşı* denir.

100. DEFNE AĞACI

Su, taş, kuş, balık, yılan, ... ile ilgili efsaneler olur da defne ağacının nasıl oluştuğu ile ilgili efsane olmaz mı?

Anlatılanlara göre; çok eskiden, Akdeniz kıyılarında yaşayan güzel mi güzel bir kızı varmış. Bu kızın güzelliği dillere destanmış.

Fransa hükümdarı Napolyon, bir gün deniz yoluyla Tarsus'a gelir. Tesadüfen bu kıza rastlar. Görür görmez âşık olur. Kızı her gördüğünde peşine takılır, onu rahatsız eder.

Güzel kız ise Napolyon'u istememektedir. Bir gün yine Napolyon kızın peşine takılmıştır. Kız, onu görünce feryat edip:

-Ey Allah'ım! Beni Napolyon'un elinden kurtar da ne yaparsan yap, der.

Bunun üzerine o güzeller güzeli kız defne ağacına dönüşür.

101. DEĞİRMENCİ DEDE

Nizip, Gaziantep ilimizin en önemli ilçelerden birisidir. Eskiden bu ilçemizde bol miktarda su değirmeni bulunmaktaymış. Su değirmenleri teknolojik gelişmelere yenik düşüp harap olmuşlardır. Fakat hakkında anlatılan efsaneler günümüze kadar ulaşmıştır.

Anlatılan bir efsaneye göre; çok eskiden, Nizip'te bir değirmenci dede yaşamaktaymış. Bu dedenin değirmenin yanında bir pınar akmaktaymış. Değirmenci Dede'nin değirmenin yanındaki pınarın suyu kutsalmış.

Pınarın suyunun kutsal olduğuna inanmayan bir kadın, davarlarıyla ve kirli eşyalarıyla suya girer. Kadın, dedenin bedduasını alır, davarları ve eşyasıyla birlikte taş olur. Değirmenin suyu kurur ve o günden sonra dede ortadan kaybolur.

102. DEĞİRMEN TAŞI VE NAŞ

Anlatılan efsaneye göre çok eski zamanlarda insanlar çok uzun yaşarlarmış. Öyle ki nerdeyse ölüm nedir bilmezlermiş.

İnsanların çok uzun ömürlü olduğu zamanlarda Naş adlı bir değirmenci yaşarmış.

Bir gün bu değirmenci, sırtında değirmen taşı taşıırken birisi gelip ona oğlunun öldüğünü söyler.

Değirmenci, ölümün ve ölmenin ne demek olduğunu sorar. Haber getiren kişi, "hayatın sonu" der. Bunun üzerine değirmenci:

“Benim adım Naş.

Yaşadım bin beş yüz yaş,

Oğlum yaşadı beş yüz yaş,

Sakalı ham tıraş,

Bilseydim ölüm var

Koymazdım taş üstüne taş” der ve sırtındaki değirmen taşını yere atar.

Bu taşın günümüzde Adana'nın Kozan ilçesinde bulunduğu inanılmaktadır.

103. LOKMAN HEKİM, DELİ SUYU VE KARATEPE

Karatepe, tarihi bir yerleşim yeridir. Kadirli'nin güneydoğusunda olup ilçeye 22 km. Osmaniye'ye 30, Adana'ya ise 130 km. uzaklıktadır.

Rivayete göre Çukurova'da bazı insanların yaylaya gidip döndükten sonra huyunda değişiklikler olduğu, delirdiği görülür. Fakat bu durumun nasıl ortaya çıktığına bir türlü anlam verilemez.

Günlerden bir gün lokman hekim yanına bir öğrencisini alarak bu durumu araştırmaya çıkar. Lokman Hekim, yayla yollarında akan sulardan şüphelenmektedir. Yayla yolunu takip ederek dağları gezmektedirler. Buldukları suyu önce öğrenci, sonra da atın üzerindeki Lokman Hekim içmektedir. Derken bir suyun başına gelirler. Öğrenci, suyu alıp içer. Lokman Hekim:

-Bir de bana ver oğlum, der.

Öğrenci, hiç umursamaz. Eski sadakati hiç kalmamıştır. Alaycı bir tavırla:

-İn de sen kendin iç ulan, der.

Bunun üzerine Lokman Hekim, hem sorunu çözmüş olur hem de suyun aradıkları su olduğunu anlar.

104. DERME SUYU

Derme Suyu, Malatya ilinin merkez köylerinden Gündüzbey köyünden yeryüzüne çıkmaktadır. Malatya'da içme suyu ve sulama suyu olarak kullanılmaktadır. Malatya'nın doğasını güzelleştiren önemli kaynaklardan birisidir.

Derme Suyu'nun çıkışı ile ilgili olarak Malatya'da çok yaygın bir efsane anlatılmaktadır.

Hız. İsa'nın ilk doğum yıllarında Malatya'da Gündüzbey yakınlarındaki bir kilisede bir putperest, yaşamaktadır. Bu putperest çeşitli hilelerle meşhur olur. Bu arada büyük arazilere ve mallara sahip olur.

O günlerde Putperest, Hz. İsa'nın Gündüzbey yakınındaki kiliseyi ziyaret edeceğini duyar. Hz. İsa'nın peygamber olduğunu bilmektedir. Bazı hilelerle onu gölgede bırakmak, daha da ünlü olmak ister. Aklına bir fikir gelir. Kilisenin her köşesine içine su doldurduğu hayvan derilerini önceden yerleştirir. Hazret-i İsa gelince ona kerametini göstermek ister. Eline bir şiş alarak Hz. İsa'ya:

-Ben elimdeki şişi batırdığım yerden su çıkaracağım. Şayet sen de bu şişle batırdığın yerden şu çıkarırsan ben de senin dinine dönerim. Aksi halde buradan çeker gidersin, diye tehdit eder.

Daha sonra elindeki şişi yerini bildiği hayvan derilerine batırır. Kilisenin duvarlarının pekçok tarafından su akmaya başlar. Bütün derileri deldikten sonra elindeki şişi, Hz. İsa'ya uzatarak:

-Sıra sende, der.

Hz. İsa elindeki asayı havaya kaldırarak:

-Bana bak kafir! Akıttığın su öyle azıcık akmamalı. Akarsa böyle kıyamete kadar akmalı, der. Sonra “Ya Allah, bismillah.” diyerek asasını yere vurur. Asanın değdiği yerden yer yarılarak billur gibi su çıkar. Bu su, “Derme Suyu”dur.

105. DEVÇUKURU VE KIZKALESİ

Sivas'ın Zara ilçesine bağlı Ekinli köyünde taşlı bir çukur vardır. Buraya *Devçukuru* denilmektedir. Çukurun içinde sivri bir taş bulunmaktadır. Bu taşın yıllar önce Dev olduğu söylenmektedir.

Çukurun karşısında *Kızkalesi* adıyla bilinen bir kale vardır.

Anlatılan efsaneye göre Kızkalesi'nde güzeller güzeli bir kız yaşamaktadır. Bir dev bu kızı sürekli korkutur ve parmağını emer. Bu işkence, cefa ve korkulara dayanamayan kız, Allah'a:

-Allah'ım benim canımı al da bu devden kurtar. Bu devi de taş kes, diye yalvararak dua eder.

Kızın duası kabul olunur ki bir süre sonra dev taş kesilir. O anda kız da ölür.

İşte bu yüzden Kızkalesi'nin karşısında bulunan bu çukurdaki taş yani dev, halk tarafından taşlanmış ve çukur kısmen dolmuştur.

106. DEVE TAŞI

Kaynaklara göre Konya'ya bağlı Seydişehir ilçesini Seyit Harun kurmuştur. O, Orta Asya'dan aile halkıyla gelip Toros Dağları'nın bir parçası

olan Küpe dağı eteklerine yerleşmiştir. Daha sonra buranın nüfusu artmış, ilçe durumuna gelmiştir. Halk arasında Seydişehir'in Şeyh Harun tarafından kuruluşu ile ilgili pek çok efsane anlatılmaktadır. Bir tanesi şöyledir:

Efsaneye göre Seyit Harun, Küpe Dağı'nın eteklerinde şehri kurmaktadır. Kendisine bir haber gelir. İlgin ile Kadınhanı arasında yer alan Mahmuthisar köyünde oturan Didiği Sultan adlı bir ermiş, ayıya gem vurarak binmiş, müritleri ile birlikte Seyyid'in ziyaretine gelmektedir.

Haberi alan Seyid Harun, müritlerini toplar, oradaki kayaya:

-Ya Kaya! Deve ol, der.

Kaya, deveye dönüşür. O, deve şekline giren kayaya binerek Didiği Sultan'ı karşılar. İki eren, Seydişehir'in girişinde buluşurlar.

Didiği Sultan, bindiği ayıdan iner. Sonra onu dağa sürer. Seyyid Harun da bindiği taş deveyi çöktürür, iner. Karşılaşıp kucaklaşırlar.

Çöken deve olduğu gibi durur ve geri taşa dönüşür. Deveye benzeyen bu taş, hâlâ durmaktadır. Adı da "Devetaş"dır.

107. DİKİLİTAŞ

Dikilitaş, Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Çeltikçi köyündedir. Yöre halkı, bu dikilitaşla ilgili bir efsane anlatmaktadır.

Anlatılan bu efsaneye göre; Kızılcahamam'ın Çeltikçi köyünde yaşayan bir aile, oğlunu evlendirir. Gelin huysuz, kıskanç ve cimridir. Bir süre sonra hamile kalır. Hamile kalınca daha da huysuzlaşır. Hamile olduğu için ailedeki herkes katlanır ve bir istediğini iki etmezler.

Zaman gelir gelin bebeği doğurur. Çocuk el üstünde büyütülür. Evin ilk torunu olunca herkes üzerine titrer.

Bir gün gelin çocuğu yanına alır, gezmeye çıkar. Çocuk bir süre sonra altını kirletir. Çocuk dede ve ninenin elinde büyüdüğü için annesi altını silmeye tiksindir.

Gelin, çocuğun pisliğini yanına aldıkları yolluk içinden çıkardığı ekmek parçası ile siler. Vah ki gelinin hâline. Oracıkta çocukla birlikte taşa dönüşür.

Bu durum yöre halkına ibret olmuştur. O günden bu yana ekmek kırığını bile yere düşürmeye korkmaktadırlar.

108. DİPSİZ GÖL

Konya'nın Bozkır ilçesinde Toroslar'ın Yıldız dağı eteklerinde *Dipsiz Göl* denilen bir krater gölü bulunmaktadır. Bir tabiat harikası olan bu gölün oluşumu, bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre, çok önceleri Konya'nın Bozkır Kazası'na bağlı Dere Kasabası'na ait Sarioğ Yaylası'nda Toros yörükleri yaşamaktadır. Kasabalılar, bunları sevmez. Yörükleri bu yayladan kovalamak için onlara kötü davranırlar, hakaret ederler. Sürekli kavgâ çıkarırlar.

Sonunda yörükleri buradan göndermeyi başarırlar. Bundan sonra Sarioğ Yaylası'nda kuyular ve göletler kurur. Bu nedenle insanlar kasabaya göçmek zorunda kalırlar. Gitmek istemeyen insanlar sürekli kuyular açarlar fakat su bulamazlar.

Çobanın biri bir gün koyunlarını alıp yaylaya gelir. Gece olunca koyunları *Koyun Yatağı* diye adlandırılan yerde yatırır. Çoban burada otururken yer altından garip garip sesler gelmeye başlar. Biraz dikkat edince su sesi olduğunu anlar. Olayı gidip kasaba ahalisine anlatır. Uzun bir süre oraya gidemez.

Çobanın sözlerine inanan birkaç kişi aylar sonra Koyun Yatağı'na gider. Bakarlar ki orada büyük masmavi bir göl var. Bütün kasabalı oraya gelip sevinir. Ama sevinçleri uzun sürmez. Çünkü bu göle her gün bir koyun atılmazsa göl taşmaktadır. Hırçınlaşır, metrelerce dalgalar oluştururmuş.

109. DİVRİĞİ ADI

Divriği, Sivas ilimize bağlı tarihî bir ilçedir. Birinci dönem Anadolu beyliklerinden olan ve 1080 ile 1277 yılları arasında hüküm sürmüş Mengücek Devleti'nin başkentidir.

Divriği adı bir efsaneye dayanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; bir zamanlar Süleyman Peygamber eşi Belkis Sultan, denizden uzak yeşillik bir yerde saray yaptırmaya karar verir ve sarayı yaptırmak için yanında bulunan Dev-i Riyk isimli devinin için görevlendirir.

Dev-i Riyk, bir yere gelir ve burada bir taşâ yaslanıp uyuyakalır. Kendisi gibi uykusu da büyük olan dev, bir iki yıl uyur. Süleyman Peygamber, Dev-i Riyk'ı merak eder ve devini arar.

Dev-i Riyk'i uyurken bulurlar. Süleyman Peygamber onu yaslandığı taşâ bağlatır. Bu devin isminden dolayı (Dev-i Riyk) buranın adı söylene söylene *Divriği* olur.

110. DİVRİĞİ ULU CAMİ

Divriği Ulu Cami, 1228–29 yıllarında Mengücekli beyi Ahmed Şah tarafından Ahlatlı Muğis oğlu Hürrem Şah adlı bir mimara yaptırılmıştır. Çevresindeki taş ocaklarından çıkarılmış bir cins taştan inşa edilmiştir.

Anlatılan efsaneye göre; Mengücek oğlu Ahmet Şah'ın karısı Melike Hatun, çok kötü bir hastalığa yakalanır ve bir gün rüyasında aksakallı yaşlı bir adam görür.

Bu yaşlı adam, onun Divriği'ye gelip kendisini bulmasını ister. Bunun üzerine Divriği'ye giderler ve yaşlı adamı bulurlar.

Adam, Melike Hatun'a otlarla bir ilaç yapar ve bunu bir hafta Melike Hatun'a uygular. Melike Hatun bu tedavinin sonucunda iyileşir.

Bunun üzerine Ahmet Şah oraya bir *Ulu Camii* yaptırır. Caminin üzerine de Melike Hatun'u iyileştiren ilaçların hangi otlardan yapıldığı unutulmasını diye, otları nakşettirir. *Divriği Ulu Camii*'nin üzerinde bulunan desenlerin bir kısmı bu şifalı otları belirtir.

111. DİYARBAKIR KALESİ

Diyarbakır Kalesi'nin yapılış tarihi belli değildir. Surlarının uzunluğu yaklaşık 5500 m'dir. Bu bakımdan dünyada Çin Seddi'nden sonra ikinci durumdadır. Dış kale ve iç kale olmak üzere iki ana kısımdan oluşmaktadır. İç Kale'de, Virantepe diye adlandırılan tepe üzerinde 13.yüzyılın başına ait bir Artuklu Sarayı ortaya çıkarılmıştır.

Diyarbakır Kalesi, bu muazzam hâliyle Türkiye'nin en önemli tarihi eserlerinden birisidir. Durum böyle olunca pek çok efsaneye konu olmuştur. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre Diyarbakır Kalesi ile onun kuzeybatısında yer alan Harput Kalesi, iki kardeş tarafından aynı anda inşa edilmektedir. Kalenin yapıldığı yıl, bu bölgede yağmur yağmaz. Bütün su kaynakları kurur. Dolayısıyla harç yapılacak su bulunamaz. Aynı durum Harput'ta da ortaya çıkar.

Her iki kaleyi inşa edenler bu sorunu çözmek için çare ararlar. Diyarbakır Kalesi'nin mimarının aklına yumurta akı gelir. Çevredeki yumurtalar toplanır; harç, yumurta akı karıştırılarak yapılır.

Aynı yıl Harput Kalesi'nin harcı ise sütle karıştırılarak yapıldığı, bu yüzden de adının "Süt Kalesi" verildiği rivayet edilmektedir.

İnaniş'a göre Diyarbakır Kalesi ve Harput Kalesi'ni inşa eden iki kardeş, kale inşaatlarını bitirdikten sonra ölümsüzlük suyundan içip uzun bir uykuya dalmışlardır. Her yıl uyanıp:

-Diyarbakır Kalesi'nin surları ne durumda, Harput Kalesi'nin surları hâla sağlam mı, diye soruyorlarmış. Sonra da tekrar uyuyorlarmış.

112. DİYARBAKIR KALESİ VE BEN U SEN BURCU

Diyarbakır şehrini baştan başa kuşatan Diyarbakır Kalesi'nin en gösterişli ve en önemli bölümlerinden birisi Sen u Ben Burcu'dur. Bu burcun yapılışı ve adı ile ilgili çok yaygın bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; zamanın sultanı bu bölgede sağlam ve güzel iki büyük burç yaptırmak ister. Bunun üzerine bir yarışma düzenler. O dönemde şehirde tanınmış usta olarak iki kişi yaşamaktadır. Biri bu işlerin ustası diğeri de onun kalfasıdır.

Her iki usta burç yapmaya başlar. Usta ile çırak sürekli birbirilerine: “*Ben mi, sen mi?*” diye sorarlar. Uzun ve yorucu bir çalışmadan sonra yapacakları işi tamamlarlar.

Sultan burçların bittiğini duyar, erkanyla ve şehrin ileri gelenleriyle buraya gelir. Sultan sağa sola bakar, burçların yapılış şeklini beğenmez. Bu duruma çok üzülen usta, yaptığı ustalığa haksızlık yapıldığını düşünerek; “Ben! Ben!” diyerek kendisini yaptığı burçtan aşağı atar, paramparça olup ölür. Ustasının kendisini öldürmesine çok üzülen çırak da kendisini “Sen! Seb!” diyerek kendi yaptığı burçtan aşağı atlar ve o da ölür. Her ikisinin de “Ben ben” ve “Sen sen” diyerek atlayıp öldüğü yere daha sonra “*Ben u Sen Burcu*” denilmiştir.

113. DOĞANKAYA

Sivas'ın doğusunda, Zara ile Divriği ilçelerinin kesiştiği coğrafyada Beydağı isimli bir dağ bulunmaktadır. Çıralık Dağı ise bu dağın küçük bir parçasıdır.

Anlatılanlara göre, Çıralık Dağı'nda çok eskiden büyük bir canavar yaşarmış. Canavardan korktukları için bu dağa kimse çıkamazmış. Çevre köylerde yaşayanlar da canavarın korkusunda hayvanlarını bu dağda otlatmazmış.

Vaktiyle bu dağ yakınlarında bulunan Kızılkale köyünde bir gencin sevdiği kız vardır. Genç; sevdiği kızı, Allah'ın emriyle babasından defalarca ister. Kızın da bu delikanlıda gönlü olmasına rağmen babasını bir türlü razı edemezler.

Bir gün bu iki genç anlaşıp dağa kaçarlar. Fakat talihsizlik bu ya, önlerine bir canavar çıkar. Canavar tam oğlana saldıracağı sırada kız Allah'a yalvarmaya başlar:

-Ya Rabbim! Sevdığımı bana bağışla. Canavarı taşa çevirip yere batır, der.

Genç kızın duasının ardından yer yarılr, canavar boğazına kadar toprağa gömülür. Başı da dışarıda kalır. Günümüzde de canavarın başı, taş olarak görünmektedir. Bu taşa daha sonra "Doğankaya" adı verilmiştir.

114. DUMAN BABA VE ÖĞÜTLERİ

Duman Baba'nın türbesi, Kelkit Irmağı'nın kuzey tarafında, Sivas'a bağlı Koyulhisar ilçesinin sınırları içerisinde kalan bir dağın zirvesinde, ormanın içindedir.

Anlatılanlara göre Duman Baba, Köseadağ Savaşı'nda şehit olan bir alp erendir. Yöre halkı, şehit olduğu dağın ismine de Duman Baba Dağı demektedir.

Koyulhisar, bu dağın eteklerinde kurulmuştur. Bir gün Koyulhisar'da yaşayan bir adamın, eşiği kaybolur. Babası eşiği bulması için oğlunu gönderir. Adam Koyulhisar'ın kuzey tarafında tarlada eşiği aramaktadır. Hava kararır. Adam hâlâ eşiğini bulamamıştır. Bu sırada karşısında ak sakalı bir yaşlı adam belirir. Adam çok korkar.

Karşısındaki ak sakalı kişi, ona korkmamasını söyler. Kalem kağıt çıkarmasını ister. Söylediklerini bir bir yazdırır. Şunları yazdırmıştır: Zina yapma, yalan söyleme, içki içme, haram yeme. Bu dediklerime uy. Ben Duman Baba'yım. Yazdırdıktan sonra aniden kaybolur.

115. DÜĞÜNTEPE

Düğün-tepe, Elazığ ilimizin Baskil ilçesine bağlı Meydancık köyü sınırları içerisinde. Buraya Düğün-tepe denilmesi ile ilgili olarak yöre halkı tarafından bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; çok zaman evvel iki düğün alayının karşılaşması uğursuzluk sayılırmış. Düğün sahipleri arasında muhakkak kavga çıkarmış. Bir sürü cana kıyılır, bir sürü kan akarmış. Eğer iki gelin alayı karşılaşırsa gelinlerin çocuğu olmaz, ailenin soyu kururmuş.

Zamanın birinde iki farklı köyde aynı gün düğün yapılmaktadır. İki düğün alayı da güle oynaya gelinlerini damat evine götürmektedir. İki taraf da birbirinden habersizdir. İki alay aynı anda, aynı meydana çıkarlar. Her iki taraf

da çok şaşırır. Tüfekler ve silahlar çekilir. Bu durumu gören gelinler, aynı anda aynı duayı yaparlar:

-Ya Rab! Ne olur bizleri taş et, taş et de bunları görmeyelim, kan akmasın!

Bu dua ile hemen her iki düğün alayı insanları, hayvanları ve eşyası ile hiç kan akmadan taşla dönüşürler. Buraya, bu olaydan dolayı hem *Meydancık* hem de *Düğün-tepe* denir. O meydanda hâlâ düğün alaylarının izleri bellidir. Gelini, atı ve insanları hep taş şeklindedir.

116. DÜZGÜN BABA

Düzgünbaba tepesi, Tunceli'nin doğusunda Tunceli ile Nazmiye ilçes arasında yer almaktadır. Düzgün Baba türbesi, Düzgünbaba tepesindedir. Tunceli ve çevresinde Düzgün Baba'nın bu tepeye çıkması, yerleşmesi ve tepeye ismini vermesi ile ilgili olarak çok yaygın bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Şah Haydar, Seyyid Mahmud Hayrani'nin oğludur. Keçi çobanlığı yapmaktadır.

Kış aylarında keçilerin iyi beslendiğini gören Seyyid Mahmud Hayrani, Şah Haydar'ın kışın ortasında keçilere ne yedirdiğini merak eder. Bir gün Şah Haydar'ı takip eder. Bir de bakar ki Şah Haydar, bastonunu nereye değdiriyorsa o ağaç hemen yeşeriyor. Keçiler de bu taze yaprakları yiyor.

Haydar,, o sırada yavaşça geri dönmeye çalışırken keçilerden biri meler. Şah Haydar, keçiye:

-Ne oldu, Mahmud Hayrani'yi mi gördün, der.

Bir de geri dönüp bakar ki babası arkadadır. Babasına ismi ile hitap etmiş olmaktan çok utanır. Oradan ayrılıp yakındaki bir dağa kaçır. Kaçarken bastığı adımlar dağda iz yapar.

Haydar, tepeye çıkıp yerleşir. Komşuları merak edip Haydar'ın dağdaki ayak izlerini takip ederler. Tepeye çıkıp durumuna bakarlar. Döndüklerinde soranlara:

-Haydar'ın durumu düzgündür, derler.

“Düzgündür” sözü dilden dile yayılır. Böylece Şah Haydar'ın ismi “Düzgün Baba” kalır. Bulunduğu yere de *Düzgün Baba* ziyareti denir. Günümüzde insanlar buraya şifa bulmaya gider, adaklar adar ve ziyaret eder.

117. EJDERHA TAŞI I

Ejderha, herkesin hayal dünyasında ayrı şekillenen bir varlıktır. Onlar hayalî bir varlık olmakla birlikte insanları hep ürkütmüştür.

Bahsedeceğimiz Ejderha taşı; Elazığ'da, Harput'un karşı tepesindedir.

Harput'tan Gollü Bağ'a giderken görünüşü çok güzel bir yol vardır. Bu yolun başladığı yassı tepe üzerinde, Harput'a bakar gibi, sırtı ve başı havaya kalkmış deve benzer kara bir taş görünmektedir. Vücudu toprağa gömülmüş, sırtı, boynu ve ayağı açıkta kalmış gibidir. Sanki yürürken bir bataklığa düşmüş büyük bir yaratığa benzemektedir. Yanında bulunan buna benzer iki taş da yavrularıymış gibidir.

Yöre halkı bunlara *Ejderha Taşı* demektedir.

Anlatılan efsaneye göre; bu taşlar aslında bir ejderhaymış. Yanındakiler de onun yavruları.

Çok eskiden kıtlık olan bir yılda ejderhalar aç kalmışlar. Her ejderha yakınında hangi şehir varsa oraya saldırmış. Bu ejderhalar da Harput'a doğru yönelmişler. Şehirde yaşayan herkes, bu canavarlar şehri yutacaklar diye korkmaya başlamış.

Ejderhalar Harput'a yönelince ağzı dualı, gönlü temiz insanlar dua etmeye başlamışlar. Onlara da olduğu yerde kalsınlar diye beddua etmişler.

Dualar kabul edilmiş ejderha ile yavruları oracıkta taş kesilmişler.

118. EJDEHA TAŞI II

Bingöl'ün Karlıova beldesinde, Ejderha Taşı adıyla bilinen bir mevki bulunmaktadır. Bu ejderha taşının oluşması ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Efsane şöyledir: Yöre insanı genellikle hayvancılıkla geçimini sağlar. Koyun sürüleri, bahar aylarında yaylalarda otladıktan sonra, öğlen zamanı sağılmak için bir yerde toplanır. Her evden bir bayan süt sağmak buraya için gider.

Bir gün bir grup kadın süt sağmak için sürüye yaklaştıklarında karşılarına büyük bir ejderha çıkar. Bunlar korku içerisinde:

-Allah'ım! Bizi bu ejderhadan kurtar. Kurban keselim, diye yalvarır.

Ejderha o anda taş kesilir.

Ejderhanın taş kesildiğini gören bayanlardan biri, insan vücudunda asalak olarak yaşayan hayvanlardan birini öldürerek:

-İşte ben kurbanımı kestim, der.

Bunun üzerine orada buluna herkes; koyunundan çobanına, hatta sürüde bulunan köpekler bile taş kesilir.

Çoban olduğu söylenen taştan parça kırıldığında hâlâ kan aktığı rivayet edilmektedir.

119. EJDERHA TAŞI III

Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Küpecik köyünde Ejderha Taşı ismiyle bilinen büyük bir kaya bulunmaktadır. Bu kayalığın olağanüstü bir olaydan sonra oluştuğuna inanılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Sivas'a bağlı Küpecik Köyü'nde vaktiyle fakir bir çiftçi yaşarmış. Bir gün öküzleriyle tarlada çift sürerken gökten korkunç görünümlü, yılan şeklinde bir ejderha iner. Korkuya kapılan çiftçi, Allah'a yalvarır:

-Ya Rabbim! Bu korkunç yaratığı taşa çevir, ben de öküzlerimi sana kurban edeyim, der.

Bunun üzerine Yüce Allah ejderhayı taşa çevirir. Bunu gören çiftçi, Allah'a şükredip orada öküzlerini kurban eder. Taşa dönüşen ejderha, Küpecik köyünde bulunmaktadır. Gerçekten de taşın şekli ejderhaya benzemektedir.

120. EJDERHA TAŞI IV

Sivas'ın merkez ilçesine bağlı Çaygören (Cirin) köyü yakınlarındaki dağın eteklerinde ejderhaya benzeyen bir taş bulunmaktadır. Rivayete göre bu, bir ejderhanın dua sonucu taşlaşmasıyla oluşmuştur.

Efsaneye göre; çok eskiden, köylünün biri bir çift öküzü ile tarlasını sürüyormuş. Tam bu sırada gökten bir ışık çıkar. Yeryüzüne inen ışıktan bir ejderha oluşur. Ejderha, çiftçinin üzerine doğru gelmeye başlar. Çiftçi çok korkar ve Allah'a dua etmeye başlar:

-Allah'ım bu ejderhadan beni koru! Ala öküzümü sana kurban edeyim, der.

Bu duadan sonra ejderha geri çekilmeye başlar. Olduğu yerde durur. Çiftçi artık ejderhanın gelmediğini görünce bir daha gelmeyeceğini düşünerek tarlasını sürmeye devam eder. Bunun üzerine ejderha tekrar hareketlenir, çiftçiye doğru gelmeye başlar. Ejderha'nın bu sefer kendisini yemeğe geldiğini anlayan çiftçi, hemen bıçağını davranıp ala öküzünü keser. O anda ejderha olduğu yerde taş kesilir.

Bugün hâlâ o dağdaki pur taşının ejderha olduğu ve ağzından su aktığı söylenir.

121. EMİR SULTAN VE EDİRNE'NİN İŞGALİ

Emir Sultan, 1367'de Buhara'da doğmuş, 1429'da Bursa'da vefat etmiştir. Yıldırım Bayezid'in damadıdır. Yaşadığı dönemde Türk devlet hayatında önemli görevler yapmıştır. 1422'deki İstanbul kuşatmasına beş yüz kadar öğrencisiyle katılmış, ordunun manevi gücü ve desteği olmuştur.

Emir Sultan'ın türbesi, Bursa'dadır. Türbesi ve Camii eşi, Hundi Hatun tarafından yaptırılmıştır. 1795'te depremde zarar gördüğü için 3. Selim tarafından yeniden yaptırılmış, çevresi medrese, hamam, misafirhane gibi hayır kurumlarıyla donatılmıştır.

Türk tarihinde ve devlet hayatında önemli bir yeri bulunan Emir Sultan'ın halkımızın gönlündeki yeri ise bambaşkadır. Hakkında çok sayıda efsane anlatılmaktadır. Bir tanesi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Edirne'yi Bulgarlar işgal ettiği zaman Emir Sultan'ın türbedarı, Emir Sultanın türbesine vurarak:

-Sultanım kalk! Yurdu düşman işgal etti, der.

Bu olaydan sonra türbedar, gece rüyasında Emir Sultan'ı görür. Emir Sultan türbedara:

-Vatanı kurtarmak ölülerin değil, dirilerin işi, diyerek türbedarın sağ tarafına bir tokat vurur.

Türbedar sabah uyandığında sağ tarafında bir ağrı hissetmeye başlar. Ömrünün sonuna kadar da bu ağrı geçmez.

122. EREN DOĞAN VE TOSUN KOÇ

Koyuncu köyü, Sivas merkeze bağlı olup Sivas-Kayseri karayolu üzerindedir. Bu köyün ismi ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre eski zamanlarda, köyde Çoban Dede adında bir çoban yaşarmış. Bu şahsın görevi, köyün koyunlarını otlatmakmış. Temiz ve dürüst bir insanmış.

Çoban Dede'nin sürüsünde "tosun koç" adında bir koç vardır. Bu koç köyden birinin koçudur. Sürünün içerisinde en güçlü koçtur.

Çoban Dede, bir gün dağda koyun güderken yedi sekiz atlı gelir. Çobandan tosun koçu isterler. Çoban Dede, bakar ki gelenler bu çevrenin adamlarına hiç benzememekte. Giyimleri kuşamları çok farklı. Hele yüzlerindeki nur bambaşka... Hemen tosun koçu verir.

Çoban Dede, akşam köye döner. Herkesin koyunları ağıllarına girer. Çoban koçun sahibi, koçun gelmediğini farkedince çobana nedenini sorar. Çoban Dede:

-Merak etme, tosun koç gelir, der.

Aradan günler geçer, ancak tosun koç gelmez. Nihayet koç katım zamanı gelir. Herkes koçunu kınalar, süsler, sürüye katar. Ancak tosun koç ortalarda yoktur. Sahibi de çoban da üzölmeye başlar. Tam bu sırada Çoban Baba birden gördüğü manzarayla irkilir.

Tosun koç allı yeşilli boyanmış, sürüye doğru gelmekte. Çoban Baba şaşırır. Arkasından birileri de ulaşır. Dikkatli bakınca bunların o atlılar olduğunu anlar. Atlılardan biri yanına gelir ve Çoban Dede'ye:

- Selamünaleyküm Çoban Dede!

- Aleykümselâm ağalar!

- Dile bizden ne diler sen.

- Duanızı dilerim!

- Zaten edeceğiz, başka ...

- Beni aranızda almanızı dilerim.

Çoban Dede, atın dizginlerinden tutunur. O zatlar, dua ederler. Çoban Dede, orada ermişlere katılır. Koyuncu köyünün ad alışı bu olayla ilgilidir. Ayrıca halk, Çoban Dede ile ermiş kişilerin karşılaştıkları yere "Eren Doğan" adı veriler. Bu mevkinin adı, hâlâ Eren Doğan ismiyle bilinmektedir.

123. ERENLER MAĞARASI

Akçakent, Aksaray ili Hasandağı eteklerinde kurulu bir kasabadır. Akçakent köyleri sınırları içerisinde ve Hasandağı eteklerinde Ovacık Gölü ve ovası vardır. O civarda bir mağara da bulunmaktadır.

Söylentiler göre yüzyıllar evvel buraya üç evliya gelir. Bunlar; beyaz cübbeli, yeşil sarıklıdır. Ne yiyip içtiğini kimse bilmez. Onlar, Hasandağı civarındaki Ashab-ı Kehf'in uyanmasını bekleyen kişilerdir. Nöbetleşe olarak bu görevi devam ettirirler.

Bir gün, bu erenlerden birisi şimdiki Akçakent köyünün bulunduğu yere doğru bir iş için iner. Hayvan otlatan insanlar, bu ermiş kimseyi görürler. Bu zat, mağaraya döner. Arkadaşlarına:

-Sırrımız açığa çıktı, der.

Dervişler düşünürler ve mağarayı terk ederler. Köylüler mağaraya gelirler. Onların izlerini ve kitaplarını görmüşler.

Söylenişine göre onlar, başka yerlere insanoğlunun göremeyeceği yerlere gitmişler. Ashab-ı Kehf'in bekçiliğini devam ettirirlermiş. Ama insanoğlu artık onları göremezmiş.

124. ESHAB-I KEYF EFSANESİ

Bir zamanlar Tarsus ve çevresine bir kral hükmeder. Bu kral halkı zorla putlara tapmaya zorlar. Tapmayanları da öldürmektedir. Allah'a inanan yedi Tarsuslu kralın zulmünden kaçır, Tarsus yakınlarında bir mağaraya saklanırlar. Bu yedi kişi ve yanlarındaki köpek, bu mağarada uyuyakalırlar. Bir zaman sonra uyanırlar.

Hepsi birbirine ne kadar uyuduklarını sorarlar. Kimi bir gün der, kimi iki gün der....

Bunların karnı acıkır. Birini ekmek almak için şehre gönderirler. Bu kişi Tarsus'a geldiğinde Tarsus'un bir hayli değiştiğini görür ve çok şaşırır. Bir fırına girer, fırıncıdan ekmek ister. Parayı uzatır, fırıncı parayı aldıktan sonra:

-Bu para geçmez, der.

Bu genç paranın koskoca krala ait olduğunu nasıl geçmeyeceğini sorar. Fırıncı biz böyle bir kral tanımıyoruz der. Derken oradan geçmekte olan birisi, bu kralı tanıdığını ve bu kralın 309 yıl önce öldüğünü söyler. Yani bu yedi kişi o mağara da 309 yıl uyumuştur.

Bu genci Tarsus beyine götürürler. Bu genç başından geçenleri anlatır. Birlikte mağaraya giderler. Genç arkadaşlarının ve köpeğinin ölmüş olduğunu görür ve kendisi de orada ruhunu teslim eder.

125. ESKİ MALATYA'DAN YENİ MALATYA'YA GÖÇ

Malatya, şimdi Eski Malatya denilen yerde kurulmuştur. Malatya halkı, şehrin kuzeyinde yer alan ve Aspuzu adı verilen bağlar, halkın yaz aylarında yazlığa çıktığı bir yerdir. Aspuzu, kısa zamanda büyür. Bağlar, bahçeler kurulur. Halk, yaz ayları olduğu kadar kışları da bu bağ ve bahçelerdeki küçük evlerde kalmaya başlar.

1839 yılında Hafız Paşa ordusu, Malatya'ya gelip yerleşince halk Aspuzu'ya kalıcı olarak yerleşir.

Malatya halkı, Eski Malatya'ya geri dönülmeyişini bir efsane ile ebedileştirmiştir.

Eski Malatyalılar her yıl Aspuzu'ya göç ederken bir kuyuya ateş koyarlar, üstünü kapatıp Aspuzu'ya öyle giderler. Dönüşte bu ateşi tekrar açarlar, ocaklarını bu ateşle yakarlar. Bir yıl Aspuzu'dan dönen halk kuyudaki ateşin

söndüğünü görürler. Bunu uğursuzluk sayarak kenti boşaltırlar ve Aspuzu'ya dönerler. Kalıcı olarak buraya yerleşirler.

Bu tarihten itibaren Eski Malatya küçülür, bakımsız hâle gelir. Onun yerine yeni Malatya gelişir.

126. EŞKİYANIN TÖVBESİ VE YEŞEREN KURU AĞAÇ

Efsaneye göre bundan yıllar önce köyün birinde bir eşkıya yaşamaktadır. Bu eşkıya, tam doksan dokuz kişiyi öldürmüştür, fakat zamanla pişman olur. Bir evliyanın yanına gider ve günahlarından nasıl kurulabileceğini sorar. Evliya:

-Git tarlana çokça karpuz ek. Yanına da kuru bir ağaç dik. Karpuzlar yetişince oradan geçen herkesi durdur ve karpuz ikram et. Herkesin o karpuzlardan yemesini sağla. Kuru ağaç ne zaman yaprak açarsa o zaman tövben kabul edildi demektir, der.

Bunun üzerine adam tarlasına karpuz eker. Oradan geçen herkesi durdurur ve karpuz yedirir. Her defasında ağaca bakar, ama ağaç bir türlü yeşermez.

Bir gün tarlanın önünden bir atlı geçer. Adam, bunu da durdurup karpuz yedirmek ister. Seslenir, fakat atlı durmaz. Tekrar seslenir, atlı yine durmaz. Bunun üzerine adam sinirlenir:

-Ulan doksan dokuz kişi öldürdüm. Bir kişi daha öldürsem ne olur ki. Nasıl olsa ağacım yeşermiyor, der.

Adam, atlıyı vurup öldürür. O an kuru ağaç yeşerir. Adam hayretler içinde kalır ve sebebini araştırır. Sonradan öğrenir ki o atlıyı öldürmekle büyük sevap işlemiştir. Çünkü atlı başka bir köyde yapılmakta olan “iki gencin düğününü bozmaya” gitmekteymiş.

127. EVLAT ACISI VE KUYRUK ACISI

İnsan, tabiat ve hayvanlar arasındaki ilişkileri anlatan pek çok efsane vardır. Hemen hepsi, daha sonraki nesillere dersler vermek için anlatıla anlatıla günümüze kadar gelmiştir. Bunlardan biri de yılan ile insan arasındaki dostluğu ve ibret verici sonucunu anlatmaktadır.

Efsaneye göre; adamın birisi bir gün tarla sürmektedir. Tarlanın kenarındaki büyük kayanın altında bir yılan görür. Bu garip burada ne yeyip içer, diye düşünür. Öğle yemeğini böler, bir kısmını yılanın deliğinin önüne bırakır. Akşam dönerken yılanın yiyip yemediğini merak eder. Bir de ne görsün: Yılan yiyeceği almış, yerine de bir altın bırakmış. Çiftçi altını alır.

Sonraki gün aynı yere yine yiyecek bırakır. Yılan da ona bir altın bırakır. Karşılıklı bir dostluk kurulur. Her seferinde adam yiyecek götürür, yılan da bir altın verir. Bu böyle yıllarca sürer.

Bir gün adam çok çok hastalanır ve günlerce hasta yatar. Yattığı sürece de yılanın yemeksiz kaldığını düşünerek oğluna durumu anlatır ve yılanı yiyecek götürüp bir altın almasını söyler. Oğlu ise hemen babasının sözüne uyarak yiyecekleri yılanı verir. Yılan da yuvasından bir altın verir. Bunu gören delikanlı:

-Demek ki yılanın yuvasında altın dolu. Her gün gelip altın alana kadar yılanı öldürür, altınların hepsini alıp götürürüm, der.

Eline büyük bir taş alıp yılanı fırlatır. Yılanın kuyruğu kopar. Yılan da o can acısıyla atlar, oğlanı sokup öldürür.

Baba oğlunun gelmediğini görünce bir şeyler olduğunu hissederek hasta yatağından kalkarak yılanın yanına gider ve sorar:

-Yılan kardeş burada neler oldu?

Yılan da olup biteni anlatır. O zaman oğlunun suçlu olduğunu anlar ve yilandan özür diler.

-Yılan kardeş olan olmuş, gel yine eskisi gibi dost olalım, der. Yılan:

-Olmaz artık! Sende evlat bende bu kuyruk acısı olduktan sonra asla eski dostluk olamaz, der.

128. EVREN VE YILANLIÖZ

Anlatılan efsaneye göre; Muğla'nın Ak Dağı'nda, bir mağarada Evren adında boynuzlu bir yılan yaşamış. Bu yılan mağaradan kafasını çıkarıp çevreyi içine çektiğinde yüz km çevredeki her şeyi yutarmış. Bu yüzden yüz km'den beriye kimse yaklaşamazmış. Kervanlar da o yol üzerinden geçemezmiş.

İnsanlar bir araya gelip bu yılanı yok etmek için çare ararlar.

Sonunda kırk deveye kireç yükleyip buraya göndermeye karar veriler. Develer yüz km'lik alana girince yılan kafasını çıkarıp bunları içine çeker. Yılan kireç yüklü develeri yuttuktan sonra rahatsızlanıp mağarasından çıkar ve süzüle süzüle ovidan geçer. Yılanın geçtiği yerde, yılanın salınma hareketleri şeklinde bir dere oluşur. Bu derenin adı *Yılanlıöz* kalır.

Bu yılan daha sonra o derenin sonunda bir tepede patlar ve topraklar yılanın içindeki kireçten dolayı beyazlaşır. Bu topraklar halen beyazdır.

129. FERHAT İLE ŞİRİN I

Amasya ilimiz Ferhat'ın yurdu olarak bilinmektedir. Amasya'ya Tokat tarafından girişte yolun sağ tarafında su kanalları hemen dikkati çekmektedir. Kime sorsanız size:

-Bu su kanallarını Ferhat, çok sevdiği Şirin ile evlenmek için yapmış, derler.

Söylentilere göre; Amasya'da Ferhat isminde bir genç yaşarmış.

Ferhat, Amasya Beyi'nin kızına âşık olur. Fakat bey, kızını Ferhat'a vermek istemez. Şirin de Ferhat'a âşık olmuştur. Babasına bu durumu bir hâlli iletir. Babası artık dayanamaz. Gençleri evlendirmek ister. Fakat ortaya bir şart sürer. Ferhat'a:

-Şehir susuzluk çekmektedir. Şehrin su sorununu giderirse kızımı sana vereceğim, der.

Şehir sarp kayalıklarla çevrilidir. Ferhat bin bir güçlkle kayaları deler. Şehre suyu ulaştırmaya az kalmıştır. Fakat kötü kalpli bir kadın Ferhat'a gelerek:

-Şirin'i sana vermeyecekler, boşuna uğraşıyorsun, der.

O anda Ferhat elindeki balyozu havaya atar ve "Allah!" diye bağırır. Attığı balyoz, Ferhat'ın kafasına düşer ve Ferhat orada ölür.

130. FERHAT İLE ŞİRİN II

Ferhatlı, Artvin'e bağlı Ardanoç ilçesinin bir köyünün adıdır. Ferhatlı köyünde, yüksek bir kayanın üzerinde kale duvarları bulunmaktadır. Bu duvarlar çok sarp bir tepenin üzerindedir. Bu kale duvarları, Artvin-Ardanoç karayolundan da görünmektedir.

Ferhat, kale beyinin kızı Şirin'e âşık olur. Ferhat, Şirin'i babasından ister. Şirin'in babası, Ferhat'ın aşağıdan kaleye çıkarsa kızını vereceğini söyler.

Ferhat; aşağıdan yukarıya duvarlar örerek, direkler çakarak çıkmaya çalışır. Kalede yaşayan cadı bir kadın Ferhat'ın kaleye çıkabileceğini anlar. Helva pişirip kalede yaşayan halka dağıtmaya başlar. Şirin sorar .

- Kim öldü de helvasını dağıtıyorsun? Cadı kadın:

- Ferhat öldü de onun helvasını dağıtıyorum, der. Buna çok üzülen Şirin:

-Ferhatsız yaşamak bana haram, diyerek kendini kaleden aşağıya atar ve ölür.

Duvarları öre öre kaleye çıkan Ferhat, Şirin'in öldüğünü öğrenince o da kendini kaleden aşağıya atar. İkisinin mezarı kalenin altındadır. Ferhat'ın ördüğü duvarlar ve direkleri halen durmaktadır. Halk arasında köyün damın bu olaydan dolayı "Ferhatlı" olarak kaldığına inanılmaktadır.

131. FIRAT, MURAT VE ARAS NEHİRLERİ

Doğu Anadolu su kaynakları bakımından Türkiye'de önemli bir özelliğe sahiptir. Fırat, Murat ve Aras nehirleri bu bölgeden akmaya başlar. Çok önemli üç nehrimiz aynı bölgeden yer yüzüne akmaya başlar da bunların efsenesi olmaz mı?

Efsaneye göre yukarı Fırat havzasında çok zengin bir bey yaşamaktadır. Uzun zaman bu beyin çocuğu olmaz. Hekimlere gider, fakat hiçbiri onun bu derdine çare bulamaz.

Bir gün beyin hayvanlarını otlatan çobanın yanına fakir bir derviş gelir. Koyunların da kuzulama mevsimidir. Çoban, dervişe beyinin derdinden söz ederken kara bir koyun meler. Sürünün ilk yavrusu doğmak üzeredir. Derviş:

-Koyun ikiz doğuracak. İlk sütünü beyinin karısı içerse onun da ikizleri olacak. İsimlerini, Murat ve Fırat koyun, der ve kaybolur.

Çoban, akşam müjdeyi beye götürür. Sütü, hanımına içirirler. İkizleri olur. İsimlerini Murat ve Fırat koyarlar. Fakat bu mutluluk fazla sürmez. Beyin karısı ölür. Sonra hükümdar tekrar evlenir. Bu evlilikten Aras adında bir çocuğu daha dünyaya gelir. Bu arada babaları da ölür.

Üç kardeş büyürler. Babaları öldükten sonra kardeşler arasına anlaşmazlık çıkar.

Fırat ve Murat, anneleri de üvey olduğu için annelerini bir gece öldürürler. Aras küçüktür. Evden uzaklaşarak canını kurtarır.

Aras, yeşil başlı bir ördek olup karanlıklara uçar. Günün ilk ışıklarıyla bir kayaya konar. Yırtıcı kuşların saldırılarından korunmak için kendini vadiye bırakır. Yere değdiğinde çığlık atar ve kayalar yarılr. Kocaman bir ırmak ortaya çıkar ve Azerbaycan'a doğru sürüklenir.

Diğer kardeşler, pişman olmuşlardır. Birbirinden ayrılarak Aras'ı aramaya çıkarlar. Bulamazlar. Her ikisi de ayrı ayrı yerlerde, yorulup otururlar. Üzüntüden ağlamaya başlarlar. Üzülüp ağlamalarına dağlar taşlar dayanamaz. Onlar da ağlamaya başlar. İki göze oluşur. Akıp Elazığ yakınlarında birleşirler. Oluşan bu nehirlerin adı, *Fırat* ve *Murat* olur. Fırat büyük kardeş olduğu için küçük Murat ona sığınır. Fakat *Aras*, ayrılıp doğuya doğru gitmiştir.

132. GAZLIGÖL

Gazlıgöl, Afyonkarahisar'ın 20 km kuzeyinde şirin bir beldedir. Gazlıgöl belesinde, Gazlıgöl kaplıcaları bulunmaktadır. Bu kaplıcanın her türlü hastalığa, özellikle de cilt hastalıklarına iyi geldiği söylenmektedir. Bu kaplıcanın keşfedilişi ile ilgili olarak ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre; çok uzun yıllar önce Afyonkarahisar valisinin güzeller güzeli bir kızı vardır. Güzelliği yedi ülkede, yetmiş iki dilde anlatılmaktadır. Yalnız bu güzelin bir kusuru bulunmaktadır. Çok kibirlidir. Hatta burnu yere düşse, eğilip yerden almayacak kadar kibirlidir.

Afyon valisinin kızının güzelliği dilden dile söylenirken, hiç beklenmeyen bir şey olur. Güzeller güzeli kız, hastalanır. Derisi, pul pul dökülmeye başlar. Halk prensesin şehirde salgın bir hastalık başlatmasından korkmaktadır. Eşraf; şehir valisini razı eder, prensesi Afyon'dan çok uzaklarda bir yere yerleştirirler. Kimse ona yaklaşamaz.

Kız, her gün aynı çadırın içinde kalmaktan sıkılır. Bir gün küçük bir gezintiye çıkmaya karar verir. Bir süre yürür. Yorulup susar.

O sırada küçük bir su gözesi görür. Avuçlarıyla su içmeye başlar. İçerken bir yandan da yanaklarına su zerrecikleri değer. Bir kaç gün sonra yüzündeki lekeler gitmeye başlar. Düzelmesinin sebebinin su içtiği göze olduğunu anlar. Anladıktan sonra her gün gelir, bu gözede yıkanır. Zamanla bütün yaraları iyileşmeye başlar.

Babasına durumu anlatır. Babası buraya büyük bir kaplıca yaptırır. Adını da "Gazlıgöl" koyarlar.

Bu olaydan sonra yöre halkı, hemen her mevsim şifa bulmak için bu kaplıcaya gitmektedir. Giden herkesin şifa bulduğuna inanılmaktadır.

133. GELİN BATTI

Toroslar'dan gelen sular, Adana'nın Karaisalı ilçesine bağlı Yerköprü adı verilen yerinde yere batır. Dağların altından geçerek güneydeki yamaçlardan çıkar. Toroslar'dan toplanarak gelip suyun dağın altına kaydığı yere, yöre insanları tarafından "Gelin Battı" denmektedir. Bu ismin halk arasında bir efsanesi anlatılmaktadır.

Çok eski zamanlarda Karaisalı'da çok zengin ama aynı zamanda çok zalim iki aile yaşamaktadır. Bu iki ailenin beyleri, o kadar cimri ve insafsızdır ki kendi emirleri altında çalışan köylülere haklarını vermedikleri gibi yapmadıkları eziyeti de bırakmazlarmış. Bu ailelerinden birinin oğlu Mehmet, diğer zalim ailenin kızı Safiye'ye âşık olur.

Gözlerini para hırsı bürümüş bu iki bey, çocuklarının birbirlerinden hoşlanmalarına çok sevinirler. Paralarının üzerine para koymak için hemen Safiye ve Mehmet'i evlendirirler.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır. Kuzular, koyunlar kesilir. Yayıklarda ayranlar yapılır. Kırk gün ve kırk gecenin sonunda Safiye ve Mehmet iki ayrı ata bindirilerek dağ yolundan evlerine gönderilir.

Yerköprü'de suyun battığı yerde Safiye'nin ayakkabısı yere düşer. Almak için attan iner. Ayağı gelinliğine takılarak düşer ve uçurumdan aşağıya yuvarlanır. Su bir anda gelini içeri çeker. Safiye'nin gelinliği, suyun tekrar yeryüzüne aktığı dağın güney yamacındaki delikten çıkar. Fakat Safiye asla bulunamaz.

Yörede kim haksızlık yapsa, ona; Safiye, gelinlik ve Yerköprü'deki "Gelin Battı" ismi hatırlatılır.

134. GELİNCİ KAYA

Türkiye'de derlediğimiz efsaneleri konusuna göre tasnif edecek olsak, galiba gelin kayaları ilk sıralarda yer alacaktır. Bunlardan ilgi çekici bir tanesi de şöyledir:

Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Yapalı köyünde *Gelinci Kaya* adında bir tepe bulunmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre bu kayalar çok eski zamanlardan insanların taşlaşmasıyla oluşmuştur.

Günlerden bir kış günü gelin alayı geçmektedir. Fakat karakış soğuğu o kadar serttir ki düğün alayı yürümekte zorluk çekmektedir. İnsanlar üşüdükçe geline kızmakta; "Düğün için baharı bekleseniz ne vardı?" gibi sözler söylemektedir.

Gelin bu duruma çok üzülmemektedir. Bu sırada bir de şiddetli tipi başlayınca gelin alayı yolunu kaybeder. Gelin bakar olacak gibi değil, kötü kaderine veryansın ederek:

-Allah'ım! bizi ya taş et, ya da kuş et, diye dua eder.

Duasından çok zaman geçmeden ilk olarak *taş* dediği için gelin ve diğerleri taş olurlar. O günden sonra *Kaşkaya Tepesi*'nin adı *Gelinci Kaya* olur.

Her nedense gelinlerin duası hep kabul olurmuş.

135. GELİNCİK DAĞI

Diyarbakır'ın Çermik ilçesinin kuzeybatısında bir dağ bulunmaktadır. Burası, *Gelincik Dağı* adıyla bilinmektedir. Bu dağın ismi ve şekli bile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Rivayete göre, zamanın birinde buradan bir gelin alayı geçiyormuş. Derken birinin çocuğu altını pislemiş. Dağın başında olduklarından dolayı anne çocuğun altını temizleyecek bir şey bulamamış. Çocuğunun pisliğini yufka ile temizlemiş. Böyle bir davranışta bulunduğu için Allah'ın gazabına uğramış. Ve bütün alay taş kesilmiş.

Şu anda bile varlığını koruyan bu taş yığınları, uzaktan insan dizisini andırmaktadır.

136. GELİN DAĞI

Diyarbakır'da "Gelin Dağı" ismiyle bilinen bir dağ bulunmaktadır. İnsana benzeyen taşların yer aldığı bu dağa verilen adın, halk arasında anlatılan bir efsanesi vardır.

Efsaneye göre; gelin almaya giden gelin alayı, bu dağın üzerinden geçerken çocuğun birinin tuvalet ihtiyacı gelir. Çocuk ihtiyacını karşıladıktan sonra annesi, çocuğu temizlemek için ekmek kullanır. Gelin alayındaki herkes bu durumu görür, fakat hiç kimse kadına müdahale etmez. Bunun üzerine o anda gelin alayı; çocuğu, yetişkini, binek hayvanları ile birlikte, bulunduğu yerde taş kesilir.

O dağdaki taşların, taş kesilen gelin alayı olduğuna inanan halk, bu dağa "*Gelin Dağı*" adı vermiştir.

137. GELİN KAYA

Yurdumuzun her tarafı gelin kayaları ile taş kesilme efsaneleriyle örülmüştür. Bir *Gelin Kaya*'sı da Ankara ilimizin Kızılcahamam ilçesinde bulunmaktadır. Her gelin kayasının olduğu gibi onun da efsanesi dilden dile dolaşmaktadır.

Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Taşlıca köyünde anlatılan şöyledir:

Asırlar önce yukarı köylerden davul ve zurna çalarak gelen bir gelin alayı, köye ulaşınca gaipten bir ses duyar:

-Çalmaa!"

Çalgıcılar, bu duruma anlam veremeyip çalmaya devam ederler. Bunun üzerine ses üç kere tekrarlanır. Çalgıcılar durmayıp davul zurna çalmaya devam ederler. Bunun üzerine bir anda gelin alayı taş olur.

Gelinin cebine konulan elma da bu sırada yere düşer ve orada bir elma ağacı yetişir. Bu ağacı daha sonra bir köylü kesmiştir.

Bu efsanenin anısına Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Taşlıca köyünde o günden beri hiçbir özel günde davul dövülmemiştir. Çalmaya teşebbüs edenlerin de başına türlü türlü musibetlerin geleceğine inanılmaktadır.

138. GELİNLER KAYASI I

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden, Yozgat'ın Saraykent ilçesine bağlı Divanlı köyünde iki genç birbirine âşık olur. Erkek evi, Allah'ın emriyle kızı ister. İki aile anlaşır. Sıra düğüne gelir.

Bu arada bu kızı seven başka bir yiğit daha vardır.

Düğün başlar, günlerce düğün yaptıktan sonra gelin alayı yola çıkar.

Bu yiğit ve arkadaşları düğün alayının önünü keser. Alayda ne kadar erkek var ise hepsini öldürür. Sıra kızı almaya geldiğinde kız ellerini açır:

-Allah'ım! Beni sevdiğimden başkasına yar etme. Beni ya taş ya kuş et, der.

Allah da kızın duasını kabul eder. Kızı, düğün alayı ile birlikte taş eder.

Şimdi bu mekanda deve suretinde kayalar ve ortalarında elleri açık bir biçim almış kaya bulunmaktadır. Bu kayanın geline ait olduğu söylenmektedir.

139. GELİN KAYA SI II

Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Beydili köyünde insanlara benzeyen kayalar bulunmaktadır. Bu kayalık ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre bir kız, babası tarafından hiç sevmediği birine verilmek istenmektedir. Kısa zamanda düğün alayı kurulur, yemekler pişirilir. Fakat kızın gönlü yoktur. Babasına da karşı çıkamaz.

Düğün alayı, köye yaklaşır. Davullar, zurnalar çalınmakta; herkes halay çekerek ilerlemektedirler. Düğün evine yaklaşırlar. Kız, istemeyerek gelinliği giyer. Ata binip düğün alayına katılır. Gelin hariç herkes sevinçlidir.

Kız, buna daha fazla dayanamaz, bir tepeden geçilirken Allah'a yalvarır:

-Allah'ım' Beni ya kuş et uçup gidiyim ya taş et burada kalayım, der.

Yaratan, kızın duasını kabul eder ve kızı taş çevirir. Kızla birlikte düğün alayı da taş kesilir.

140. GELİN TAŞI I

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden Giresun'un Eğribel beldesinde zengin bir ağa yaşamaktadır. Fakat halk arasında ağanın zenginliği değil, güzeller güzeli kızı konuşulmaktadır. Çünkü ağanın kızı insan değil, sanki bir melektir. Güzelliği dillere destan olmuştur. Bu güzel kızla evlenmek isteyen pek çok zengin, ağanın kapısını çalar, damadı olmak ister. Fakat kız gelen herkesi geri çevirir. Babası da bir tek kızım var diye ona baskı yapmazmış.

Kızın gönlü başkasındaymış meğer; kız babasının çobanlarından Hekdi isimli bir delikanlıya âşık olmuş. Kız bu delikanlıya haber yollarmış. Babasından habersiz gizli gizli buluşurlarmış.

Bir gün kızın babası, kızı ile çobanın gizli gizli görüştüğünü öğrenir. Hemen kızını konağının en üst katındaki odalardan birine hapseder. Kız ağlamaya başlar, günlerce gecelerce ağlar. Ağlamaktan gözlerinin kızardığı bir gün, odanın çatmasında bir ip görür. Yastığını yatağına yerleştirip, uyuyor gibi yaptıktan sonra çatmadan ipi pencerenin okuna bağlar. İpe tutunarak aşağıya iner. Çobanın kaldığı yere gidip onu bulur.

Ağanın kızıyla çoban arasındaki buluşmalar böyle bir süre devam eder. Ağa bu buluşmaları yine öğrenir. Çobanı falakaya yatırır. Çoban böylece her gün dövülüp dövülüp salıverilir.

Kızını çobana vermek istemeyen ağa onu ilk gelen düünürücüye verir. Düğün hazırlıkları başlar. Ve düğün günü gelip çatar. Kızı almaya gelirler. Kızını kendisi gibi zengin birine verdiği için ağa çok mutludur, fakat kızı hiç de öyle değildir. Bu sebepten kız giderken babasının elini öpüp hayır duasını almaz. Öyle ki babasının yüzüne bile bakmak istemez. Gelinini almaya gelenler yola koyulurlar. Düğün alayı Eğribel'e gelince elinin öpülmemesine sinirlenen ağa beddua eder ve:

-Kızım taş ol, der.

Dua kabul olur ve kız taş olur. O günden sonra bu taş *Gelin Taşı* derler.

141. GELİN TAŞI II

Posof'un Erim köyüne giderken, yolun üzerinde insanlara benzeyen kayalar bulunmaktadır. Anlatılanlara göre bu taşlar, bir kadının çocuklarıyla birlikte taş kesilmesinden sonra oluşmuştur.

Vaktiyle Türk-Rus Savaşı olurken, erkekler cepheye giderler. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar ise köylerde kalır. Ruslar köyü istilâ edince kadınlar köyden kaçmaya başlarlar. Bir gelinin de altı tane çocuğu vardır. Çocuklarının hızlı yürüyememesinden dolayı kaçamaz. Çocukları:

-Anne bizi bırakma, diye feryat ederler. Anne de:

-Ölürsek de beraber, kalırsak da beraber, deyip çocuklarıyla beraber yavaş yavaş yürümeye başlar. Ruslar onlara yaklaşıncı, gelin ellerini havaya kaldırıp:

-Ey Allah'ım bizi burada taş et. Bizi Rus'un eline koyma.” diye dua eder.

Allah, gelinin duasını kabul eder, O'nun hikmetiyle gelin ve çocukları orada taş kesilir. Bu taşlardan dolayı, yöre halkı buraya “*Gelin Taşı*” adı verir.

142. GELİN TAŞI III

Orduzu, Malatya il merkezine yakın bir yerleşim yeridir. Orduzu'nun Arslantepe mevkinde Gelin Taşı olarak bilinen bir mevki vardır. Buraya Gelin Taşı adı verilmesi ile ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır. Anlatılan efsane şöyledir:

Anlatılanlara göre; bu bölgede yaşayan fakir bir kız ile kralın oğlu, birbirini severler. Aileler bu evliliğe karşı çıkarlar fakat gençleri birbirinden vazgeçiremezler.

Gençlere engel olamayınca sonunda kırk gün kırk gece düğün yapırlar. Gelin alayı gelip gelini alır. Yolda giderken gelin, oklavayı unuttuğunu söyler ve iki askeri oklavayı almak üzere geri gönderir.

Askerler gelip oklavayı isteyince kızın annesi buna çok kızar. Kızı padişaha gelin gitmektedir, fakir anne ve basının oklavasına kadar götürmektedir.

-Gelinliğinle, gelin alayınla taş ol, diye beddua eder. Annenin bedduası tutar, gelin ve gelin alayı taş dönuşür.

143. GELİN TAŞLARI I

Burdur ilimizin Bucak ilçesi sınırları içerisinde yer alan Kumarboğazi mevkiinde Gelin Kayaları adı verilen bir yöre bulunmaktadır. Çevrede bu kayalıkların insandan dönüştüğü hakkında efsaneler anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden burada bir düğün yapılmaktadır. Düğün alayı gelin almaya gitmektedir. Gelin uzak bir köyden alınacaktır. Gelin alıcı kadınlardan birisi, ata binmiş, çocuğunu kucağına almıştır.

Tam Bucak'ın Kumarboğazi'nin Çatalan bölgesinden geçilmektedir. Kadının kucağındaki çocuk, annesine çiş yapması gerektiğini söyler.

Kadın, at üzerinden inmek istemez. Çocuğu, at üzerinde iken çiş yaptırır. Sonra da çocuğun altını torbasındaki ekmekle temizler. Bu durumu gelin almaya gidenlerin hepsi görmüştür. Fakat hiç kimse kadını ikaz etmemiştir.

Tam bu sırada düğün alayındaki herkes taş oluverir. Nesiller boyunca bu taşlara “*Gelin Taşları*” denilmiştir.

Çevredeki herkes, ekmeğe karşı nankörlüğün bedeli olarak bu durumu çocuklarına anlatmakta, onların nimetlere karşı saygılı olmasını istemektedir.

144. GELİN TAŞLARI II

Gelin Taşları, Iğdır merkez ilçeye bağlı Alikamerli köyünün girişinde bulunmaktadır. Çevrede yaşayan halk, bu kayaların oluşmasını iki gencin nefesine uymasına bağlamaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Alikamerli bir genç evlenme yaşına gelir. Komşu köyden bir kız isterler. Düğün yapılmaktadır. Bu yörenin geleneklerine göre damat, gelin almaya gidemez. Yerine erkek kardeşi gider.

Düğün alayı gelini almış dönmektedir. Gelinin atını damadın erkek kardeşi çekmektedir. Erkek kardeşin bir ara gözü gelinin güzelliğine takılır. Birkaç kez bakar, onun güzelliğine vurulur ve orada geline âşık olur. Artık aklı hep gelindedir.

Delikanlı, sürekli geline bakmaya başlar. Baktıkça da dikkat çekmeye başlar. Bir süre sonra gelin de onun bakışlarına karşılık vermeye başlar. Bunlar birbirlerine baka baka köyün girişine kadar gelirler. Tam köye girecekleri sırada gelinle, damadın erkek kardeşi taş kesilirler. Köylüler daha sonra girişteki bu taşlara gelin taşları vermişler.

145. GELİYORUM DİYEN TAŞ

Peynirli köyü, Artvin’in Ardanuç ilçesine bağlıdır. Sarp bir kayalığın dibine kurulmuştur.

Anlatılanlara göre; Peynirli köyünde yaşayan bir kadın, günün birinde, tarlada çalışırken naraya benzer bir ses duyar. Sağına soluna bakar. Kimseyi göremez. Sesi tekrar duyar. Bu ses dağdaki bir taştan gelmektedir:

- Gelem miii, gelem miii!

Kadın bıkır. Taş zaten gelmeye niyetli:

-Geeel, Geeel! Allah belanı versin, gel, der.

Taş yuvarlana yuvarlana gelmeye başlar. Tam köyü kaplayacağı zaman kadın:

-Yeter artık. Duuuur! Bu kadar da gel demedim, der.

Taş o anda durur. Eğer kadın: “Yeter artık. Duuuur! “ demese imiş taş, köyü kaplayacakmış. Taşın geldiği yerler hâlen yıkık olarak durmaktadır.

146. GEMİL DERESİ VE BEBEK SESİ

Nevşehir’de yeni ismiyle İbrahimpaşa ve Kavak kasabaları arasında Gemil Deresi isimli bir derde bulunmaktadır. Buranın eski ismi Babayan’dır.

Anlatılanlara göre bu derede bebek ağlama sesleri duyulurmuş. Hâlâ duyulduğu söylenen sesin efsanesi şöyleymiş:

Bir zamanlar kocasını, çocuklarını bir hastalık sonucu kaybeden ve kadın, köpeğiyle birlikte Gemil Deresinin kıyısına tarla çapalamaya gider. Tarlada çalışırken bir çocuk ağlaması sesi duyar. Etrafına bakınır, sesin nereden geldiğini bulamaz. Çevreyi dolaşır, sesin Gemil Deresi’nden geldiğini anlar.

Gemil Deresi, bir insanın inemeyeceği kadar derin ve uçurumdur. Çocuk düşmüş olsa asla kurtulamayacak kadar sarpıtır.

Hemen kadının köpeği dereye iner, bebeği ağzına alıp yukarı çıkarır. Bakınırlar etrafa kimse yok. Kadın, çaresiz, bebeği alıp evine götürür. Karnını doyurur, sıcak bir odada uyutur.

O sırada terlikliler çocuğun etrafına dizilirler. Bunlar cindir ve bu çocuk cinlerin çocuğudur. Kadın korkar. Cinler kadına:

-Bizim çocuğumuzu kurtardın, dile bizden ne dilerse, derler. Kadın:

-Gidin yeter, başka bir şey istemem, der.

-Olmaz, bir şey iste, derler cinler. Kadın o zaman:

-Bana ve yedi silsileme dokunmayın, zarar vermeyin yeter, der.

İnanışa göre o günden sonra da zaman zaman Gemil Deresi’nden bebek ağlamaları sesi gelmekteymiş.

147. GEVHER NESİBE HATUN

Yapılan araştırmalara göre Gevher Nesibe Hatun, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan’ın kızıdır, “melike” unvanıyla anılır. I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in de kardeşidir. Adına Kayseri’de hastane ve tıp medresesi yaptırılmıştır. Be eserlerden yüzyıllardır yararlanan Türk milleti, onu gönlünde yaşatmıştır. Zira pek çok efsaneye konu yapmıştır. Bunlardan birisi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Gevher Nesibe Hatun, ordudaki askerlerden birine âşık olur. Ağabeyi I. Gıyaseddin Keyhüsrev, bu duruma çok kızar. Gevher Nesibe Hatun’un âşık olduğu askeri geri dönülmesi çok güç olan bir savaşa gönderir. Asker, onun planladığı gibi savaşta şehit düşer.

Gevher Nesibe Hatun, bu acıya dayanamaz ve verem olur. I. Gıyaseddin Keyhüsrev, kardeşinin bu durumuna çok üzülür. Kardeşinin hastalığı için Kayseri’de bir şifahane yaptırır.

Bunun üzerine Gevher Nesibe Hatun, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e:

-Benim hastalığım gibi hastalığı olan kişilere şifa olmak için doktor yetişecek tıp medresesi de yaptır, der.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev, kardeşinin istediği medreseyi de yaptırır. Günümüzdeki adı, Gevher Nesibe Hastanesi'dir.

148. GİJGİJ BABA

Gıjgıj Dağı veya Gıjgıj Tepesi, Tokat il merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Bu dağı tepesinde Gıjgıj Baba türbesi bulunmaktadır. Hakkında yeteri kadar bilgi bulunmamaktadır. Bu dağ ve tepe adını, bu şahsın türbesinden aldığı düşünülmektedir.

Halk arasında Gıjgıj Baba hakkında bir efsane anlatılmaktadır. Anlatılan bu efsaneye göre Türkler, Tokat Kalesini kuşatır. Kale çok sarp ve yüksek olduğundan ne mancınık ulaşır ne de merdiven yetişir.

Türklerin kale kuşatması çok uzun sürer. Kalenin dibine yaklaşan askerlere surların üstünden taşlar yuvarlanmakta, kızgın yağ dökülmektedir. Bu şekilde çok sayıda Türk askeri şehit olur. Bunun üzerine askerlerin morali bozulur.

Türkler, kale kuşatmasından vazgeçmek üzeredir. Gıjgıj Dağı'nda bir kişi görünür. Türk ordusuna hücum emri verir. Taş mancınıklar açılır, taşlar atılır ama kale surlarına ulaşamaz.

Gıjgıj Baba, kendisi yerden aldığı iri kayaları avucunda ufalar, gülle biçimine getirip dağdan kaleye atar. Bu arada taşlar "gıj gıj" diye sesler çıkarmaktadır.

Surlara çarpan taşlar, kalenin surlarını yıkar. Kaledekilerin dayanacak gücü kalmaz ve teslim olmak zorunda kalırlar.

Türk ordusunun zor durumda kaldığı bir anda ortaya çıkan adı bilinmeyen bu kişinin adı, kırdığı taşların çıkardığı seslerden dolayı "Gıjgıj Baba" kalır. Öldüğünde türbesinin yapıldığı dağın ismi ise "Gıjgıj Dağı" olarak günümüze kadar ulaşır.

149. GİRESUN ADASI VE BEY KIZI

Giresun Adası, Karadeniz'de bulunan iki önemli adadan biridir. Kıydan 1.6 km açıkta olup, 40.000 metrekaare alana sahiptir. Adada özellikle Akdeniz defnesi ve Yalancı Akasya başta olmak üzere 71 tür doğal otsu ve odunsu bitki türü bulunmaktadır.

Efsaneye göre; yıllar önce Giresun'da yaşayan beylerden birinin genç ve güzel bir kızı vardır. Kız evlenme çağına gelir.

Kıza evlenmek niyetiyle kim gelirse gelsin, her gelene; "Hayır!" demektir. Onun yüreği Giresun Kalesi'nde yaşayan çobandadır. Çoban kavalını çaldığı an, kız pencereye koşar. Sevdığını hem dinler hem de ağlamaktadır. Aradan uzun bir zaman geçer, çoban da kralın kızına âşık olur.

Komşu beyliklerden kızı istemeye gelirler. Bey, kızının her istemeye gelene "Hayır!" cevabını vermesi üzerine durumu araştırır, konuyu öğrenir. Bu duruma çok sinirlenen bey, kızını Giresun'un karşısındaki adaya götürür ve buradaki kaleye kapatır.

Bey bununla da kalmaz. Çobanı manastırın karşısındaki çınar ağacına astırır. Ertesi gün de manastırda kızının cesedini bulurlar.

Bu acı aşk öyküsü hiç unutulmaz. Giresunlu genç kızlar, çobanın asıldığı ve beyin kızının öldüğü tarih olan 20 mayısta, adanın kıyısında yıkanır ve denize taş atarlar. Böylece aynı duruma düşmeyeceklerine inanırlar.

150. GİZEMLİ TÜRKÜ

Çok eskiden Gaziantep'e bağlı Sarısalkım köyünde yaşayan Yörüklerin varlıklı bir beyi vardır.

Anlatılanlara göre bu bey, eşyalarını deveye yükleyip sık sık obasıyla birlikte göç etmektedir. Ancak bu beyin bir sorunu vardır. Çocuğu yoktur. Bu duruma çok üzülmemektedir.

Uzun bir zaman sonra beyin bir erkek çocuğu olur. Kırk gün kırk gece davullar çaldırır. Sesi çok güzel olan anne, bebeğe daha küçükken türkü söylemeye başlar. Bebek ise bütün dikkatiyle annesinin güzel türkülerini dinler.

Göç mevsimi gelir, eşyaları develere yüklerler. Bebeği de bir beşiğe koyarlar, en güçlü deveye bağlarlar.

Bir süre gittikten sonra bir ormana gelirler. Ormanda büyük bir fırtına kopar. Göz gözü görmez. Zar zor ormandan çıkarlar. Yola devam edecekleri sırada bakarlar ki beşik boş.

Bebeğin annesi, bebeğini bulmak için çığlık atarak ormana doğru koşar. Birkaç kişi de onun ardından gider. Bakar ki bir tepenin üstünde kartallar, kuzgunlar dolaşmakta. Hemen tepeye gidip bakarlar ki bebek parçalanmış bir hâlde yatmakta. Anne, çığlık atarak bebeğini kucağına alır ve koşarak gözden kaybolur.

Arkasından gidenler yetişemez ve aramaya başlarlar. Fakat bulamazlar. Oba beyi de merak edip arkalarından gider. Bebeğin parçalandığını ve karısının kaybolduğunu duyunca aramak için arkalarından gider. Bey de bir daha gelmez.

Geride kalanlar bir süre beklerler. Geri dönen olmayınca kendilerine yeni bir oba beyi tayin ederler. Oradan ayrılıp başka bir yere yerleşirler. Fakat annesinin bebeğine söylediği türküyü sürekli duyarlar. Bu ses o obadan hiç gitmez.

Oba halkı da tekrar göç etmeye karar verir. Kendilerine havası, suyu tertemiz bir köy bulup yerleşirler. Ancak gizemli ses yerleştikleri yere de gelmektedir. Anlarlar ki göç etmenin anlamı yok. Bu ses hep olacak. Çaresiz dinleyip dinleyip ağlarlar.

Kendini bilmez bir genç, bir gün türküyü söyleyene söver. Ses, ondan sonra bir daha duyulmaz.

151. GÖKMEDRESE

Sivas'taki Gökmedrese, Selçuklu veziri Sahip Ata Fahrettin Ali tarafından 1271 yılında yaptırılmıştır. Mimarı Konyalı Kaluyan'dır. Taç kapı üzerinde yükselen tuğla örgülü iki minaresindeki mavi çinilerden dolayı Gök Medrese adını almıştır.

Plastik Sanatların şaheserlerinden olan taç kapıda mermer malzeme kullanılmış olup taç kapının üst iki köşesinde iç içe girmiş iki tane "On iki Hayvanlı Türk Takvimi" motifi bulunmaktadır. Gökmedrese'nin dış cephesi, benzerlerinden farklı olarak göz alıcı parlak taşlardan yapılmıştır.

Bu muhteşem Türk eseri hakkında anlatılan çok sayıda efsane bulunmaktadır. Bunlardan birisi de eserin harabe haline dönderilişi ile ilgilidir.

Anlatılan efsaneye göre Timur orduları 1400'lü yıllarda Sivas'ı istila ettikleri zaman, Gökmedrese'nin dış cephesindeki taşların parlaklığı, Timur'un fillerinin gözlerini kamaştırır, yürüyemez hâle gelirler.

Bunun üzerine Timur saman balyalarını Gökmedrese'nin önüne yığıdrtarip yaktırır. Bu saman alevi medresenin taşlarının parlaklık özelliğini kaybettirir. Böylece Timur'un filleri rahatça hareket edebilirler.

Bu eser, hâlâ yıkıp dökük durumda olup onarılacağı günü beklemektedir.

152. GÖKPINAR GÖLÜ

Gürün'ün Yelken Köyü ve Karahisar Köyü sınırları içerisinde bulunan Gökpınar Gölü, Türkiye'nin sayılır doğal güzelliklerinden biridir. Günümüze kadar kirlenmeden korunabilmiş ender göllerden birisidir. Bu gölden doğan Gökpınar suyu, yaklaşık 20 Km uzunluğunda olan Gökpınar Vadisi içerisinde kıvrılarak akar ve Karahisar Köyü sınırları içerisinde geçerek Suçatı

Beldesi'nde Gürün İlçesinden gelen Tohma Nehri ile birleşerek Darende İlçesi sınırları içerisinde de geçer, Malatya'daki Karakaya Barajı'na dökülür.

Halk arasında Gökpınar suyunun çıkışı ile ilgili olarak yaygın olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Gökpınar'ın suyunun olduğu yer, kupkuru bir çukurdur. Çobanlar bu çukurda koyun otlatmaktadır. dulda oluşundan yararlanır, orada davar yayarlar.

Çobanlar o zamanlar biri bileğine, diğeri de ayağına olmak üzere iki ip takarlar. İpin ucunu da koyunun birinin bacağına takarlar. Koyun yürüdüğünde ip gerilir, çobanlar böylece uyanır.

Bir gün çobanın biri derin uykudadır. İp kolunu kıpırdatmadan bir ses duyar:

-Çoban! Sen koyunlarını yüksek bir yere çıkart, yoksa koyunların hepsi suyun altında kalacak.

Çoban bunun üzerine koyunlarını karşı yamaca çıkarır. Koyunları çıkarır çıkartmaz, çukur yer suyla dolar, göl olur. Göl ise gök rengine dönüşür. Bu yüzden oraya "Gökpınar" adı veriler.

153. GÖLMARMARA GÖLÜ

Gölmarmara, Manisa ilimizin önemli ilçelerden birisidir. Adını, bu ilçe sınırlarında yer alan Gölmarmara Gölü'nden almıştır. Bu göl, kapalı bir havzada yer almaktadır. Küçük dereler ve yer altı suyu ile beslenmektedir. Kapladığı alan 3400 ha olup derinliği ortalama 3-4 metredir.

Anlatılan rivayetlere göre bu gölün bulunduğu yer, eskiden bir köymüş. Sonradan göl hâline gelmiş.

Çok önceleri bir köpek, yavrularını birer birer yuvasından başka bir yere taşıırken, kadının birisi bu durumu görür. Köpek en son yavrusunu götürürken, kadın bu köpek bunları nereye götürüyor diye takip etmeye başlar. Köpeğin yavrularını dağın eteğinden yüksek bir yere taşıdığını anlar.

Köpeği ve yavruları merak eden kadın geriye dönüp baktığında bir de ne görsün... Gölmarmara köyü tamamen sular altında kalmıştır. Bu köyden sadece o kadın, köpek ve yavruları kurtulur.

Yaz aylarında zaman zaman bu gölün suyu çekilmektedir. Suyun çekildiği zamanlarda köyün minaresinin aleminin su yüzünden görüldüğü de rivayet edilmektedir.

154. GÖZÜ YAŞLI GELİN

Ballıaca Mağarası, Tokat'ın 26 km. güney batısında yer alan Pazar ilçesinin Ballica köyündedir.

Çok eski zamanlarda, günlerden bir gün Tokat, düşmanlar tarafından kuşatılır. Kucağında çocuğu olan gencecik bir gelini de esir etmek isterler.

Kız, düşman askerlerinin ellinden kurtulup Ballica Mağarası'na saklanır. Fakat düşmanlar burayı da bulurlar.

Gelin bunun üzerine el açıp Allah'a yalvarır:

-Ya Rabb'im! Bunların elinde esir olmaksızın şuracıkta çocuğumla taş olayım, diye dua eder.

Gelinin duası kabul olur. Şu anda Tokat'ın Ballica Mağarası'nda kucağında bebeğiyle, gözünden sürekli yaş akan bir genç gelin heykelini andıran bir taş bulunmaktadır.

155. GÖZYAŞI ÇERMİĞİ VE GELİN KAYALARI

Dodopal, Artvin'in Ardanuç ilçesine bağlı Torbalı köyünün bir mevkiisidir. Bir tepenin üzerindedir. Burada peri bacalarını andıran taşlar bulunmaktadır. Bu taşların gelin ve alayı olduğu ve taş kesildiği efsanesi, çok yaygındır.

Anlatılanlara göre; çok eskiden, Ardanuç'un Aydın köyünde bir Türk kızı yaşamaktadır. Karşı tepede ise gayrimüslimler oturmuş. Gayrimüslimler kızı zorla alırlar. Gelin edip getirirken, gelin çok ağlar. Gözyaşlarından bir damlası Kanseliya önünde düşer. Bu gözyaşı şifa kaynağı olur. Şimdi burada bir çermik (kaplıca) bulunmaktadır. Gidip bu suda yıkananların şifa bulduğuna inanılmaktadır.

Gelini alıp Dodopalların olduğu yere giderler. Gayrimüslimler de karşıdadır. Gelin orda da ağlar. Gelinin gözyaşının damladığı yerden burada da su çıkar. Su, çermiğe (kaplıca) dönüşür. Gidenler şifa bulur. Bu arada kız ellerini açıp der ki:

- Allah'ım! Gayrimüslime eş olacağıma beni ya taş et, ya kuş, diye dua eder.

Gelinin duası kabul olur. Düğün alayı ve gelin orda taş döner. Buraya, "Gelin Kayaları" denilmektedir. Şimdi hepsinin şekilleri taşlarda bellidir.

Gelinin taş döndüğü kayadan hâlâ damla damla su akmaktadır. Bu suyun, gelinin gözyaşları olduğuna inanılmaktadır. Buraya "Gözyaşı Çermiği" denilmekte, yöre halkı bu suyun önüne göl yapıp suyu biriktirmekte, hastalıklarına çare aramaktadırlar.

156. GUGUK KUŞU I

Guguk kuşu, ilkbaharın müjdecisidir. Bu ses duyulduğunda insanlar artık bahar geldi diye sevinirler. Bu kuşla ilgili dikkat çekici bir efsane anlatılmaktadır:

Efsaneye göre; köyün birinde bir gelin vardır. Gelin evde yalnız kaldığı bir gün banyo yapmaktadır. Bu arada kayınbabası, eve gelmiştir. Banyonun kapısı açık kalır. Tam saçlarını taradığı sırada kayınbabası içeri girer. Gelin çok utanıp Allah’a yalvarır:

-Allah’ım beni ya taş et ya da kuş et!

Elinde tarak saçını tararken Tanrı gelini kuş eder. Kuş uçup gider. Yaz aylarında ağaçların yaprakları arasına girer, saklanarak çocuklarına çağırır. Kış aylarında, yapraklar dökülünce, utancından uzaklara gider.

Halk arasında “*Guguk Kuşu*” diye bilinen kuş, meğer bu gelinmiş. Kuşun kafasında da tarak izi varmış.

157. GUGUK KUŞU II

Guguk kuşu ile ilgili pekçok efsane bulunmaktadır. Bu efsanelerin ortak noktasının bu kuşun çıkardığı “guguk” sesidir. Ancak motifler bölgeden bölgeye fark etmektedir. Çukurova’dan derlenen şu şekildedir.

Anlatılanlara göre; zamanın birinde iki kardeş vardır. İkisi de zengin bir çiftçinin yanında çobanlık yapmaktadır. Bir gece sürüyü topladıktan sonra ikisi de yorgun düşüp yatar.

Uyandıklarında sürü ortada yoktur. Sağa sola koşup aramaya başlarlar. Arada bir birbirlerine “Buldun mu?” diye seslenirler. Sürüyü bulamazlar. Sürünün sahibinden korktukları için ikisi de dua ederler kuş olup uçup uzaklaşmak için.

Duaları kabul olur ve kuş olur, uçup giderler.

Rivayete göre, içinde yaşadığımız zamanda bile ilkbaharda ortaya çıkıp yükseklerde uçarlar “*Guguk guguk*” diyerek.

158. GUSSUZ’UN MEZARLIĞI

Menşurlu köyü, Sivas merkez ilçeye bağlı köylerden biridir. Bu köyün dikkat çekici bir özelliği bulunmaktadır. Diğer köylerde mezarlığa; Köy mezarlığı” denirken bu köyün mezarlığına “Gussuz’un Mezarlığı” denmektedir. Köyde, bu adı alması ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre çok eski zamanlarda köyde bir aile yaşamaktadır. Bu ailede ortaya çıkan gelin kaynana çekişmesi, ileri derecededir. Çekişmenin ana sebebi ise kaynananın gussuzluğu (açgözlülük)'dür. Kaynana, zengin olmak için, geline ve bebeğine yiyecek vermek istemez.

Bebeğinin ve kendisinin aç kalmasına dayanamayan gelin, bir gün kucağındaki bebeği ile babasının evine gitmek üzere yağışlı bir havada yola çıkar. Yağmurlu havada kucağında bebeğiyle yürüyen gelinin başına yıldırım düşer ve her ikisi de ölür. Ölüler, ertesi gün köylüler tarafından bulunur.

Köylüler, bebeği annesinin kucağından almak isterler. Fakat bu mümkün olmaz. Çaresiz ikisini de aynı kabirde toprağa veriler.

Kaynananın gussuluğundan (açgözlülük) dolayı gelinin ve bebeğinin can verdiğini bütün köylü bilmektedir. Ölümlere kaynananın sebep olmasından dolayı mezarlığın adını değiştirip “Gussuz’un Mezarlığı” adını verirler.

Bu mezarlığa Menşurlu köyünde hâlâ “*Gussuz’un Mezarlığı*” denilmektedir. Gelin ve bebeğin kabri, zamanla bir ziyaret yeri olmuştur.

159. GÜLEK BOĞAZINDAKİ EJDERHA

Gülek Boğazı, İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi’ni birbirine bağlayan önemli bir geçittir. Gülek Boğazı’nın çevresi sarpıtır. Farklı şekillerde kayalıklar bulunmaktadır. Bu kayalıklar hakkında ilgi çekici efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılanlara göre çok eski zamanlarda Toros Dağları’nın zirvelerinde bir kralın kızı yaşamaktadır. Zirve, çok sık ormanlarla kaplı olduğu için buralarda dolaşmak çok tehlikelidir. Çünkü ormanda çok büyük bir ejderhanın yaşadığı söylenmektedir. Kral, kızını sürekli uyarıp tek başına dolaşmamasını tembih eder.

Bir gün kız çok sıkılır. Ormanda dolaşmaya karar verir. Bir süre dolaşıktan sonra dik ve sert bir kayanın üstüne oturup çevreyi seyretmeye başlar. Birden büyük bir gürültü duyar. Aşağı baktığında kayalıklardan bir ejderhanın geldiğini görür. Ne yapacağını şaşırır.

Ejderha kızı yakalar. Alıp daha yüksek bir dağa çıkarır. Bu sırada kız Allah’a dua eder:

-Beni bu canavara yem yapacağına taş yap, der. Duası anında kabul olur. İkisi de o anda taş kesilir. Bu taş, günümüzde bile görülmekteymiş.

160. GÜNAHKAR ADAM VE YEŞEREN BASTON

Anlatılanlara göre yıllar önce Trabzon'un Şalpazarı ilçesinde zalim bir adam yaşamaktadır. Bu adam çok zalim olduğu için herkes ondan nefret edermiş. Adam, yaptığı kötülüklerin hiç farkında değildir. Sürekli adam öldürür, yol keser, soygun yapar, ...

Bu adam, bir gün yaptıklarının yanlış olduğunu anlar ve tövbe etmek ister. Bir din bilginine gider, durumu anlatır. Din bilginini; günahlarının affolması için ona bostan yapmasını ve bundan alacağı ürünleri herkese dağıtmasını, söyler. Ayrıca ona bir baston verir:

-Bu bastonu, bostana dik. Bu baston ne zaman yeşerirse o zaman günahlarından kurtulmuşsun demektir, der.

Adam; bostan yapar, bastonu da yolun kenarına diker. Bostandan aldığı ürünleri gelip geçen yolculara dağıtır. Günler, aylar ve yıllar geçer, herkese yiyecek dağıtır ama baston yeşermez.

Bir gün bir atlıyı, geçerken durdurur ve ona bir şeyler ikram etmek ister. Atlı, acelesi olduğu için ikramı kabul edemeyeceğini söyler. Bostan sahibi nereye gittiğini sorar. O da köyden birini aradığını ve o adamı öldüreceğini söyler.

Bahsettiği adam, iyi ahlâklı biridir. Evli olup çocukları vardır. Bostan sahibi, onu öldürmemesini, söyler ama yolcu onu dinlemez. Bir yanda ettiği yeminler, diğer yanda ise iyi ahlâklı ve çocukları olan bir adam vardır. Bostan sahibi, yine dayanamaz, bu yolcuyu öldürür. Bu durumda tövbesi bozulmuş olur.

Ertesi gün kalkar ki baston yeşermiş ve ağaç olmuş. Adam şaşırır. Din bilginine durumu anlatır. O da:

“Eğer sen o adamı öldürmeseydin, iyi ahlâklı adamın çocukları yetim kalacaktı. Büyük kötülükleri yapmalarını önledin, bu yüzden baston yeşerdi ve günahların af oldu, der.

161. HACETTEPE

Hacettepe, Ankara'nın en merkezi yerlerinden biridir. Bu tepe üzerine aynı isimle kurulan üniversitemizden dolayı, Hacettepe ismini duymayanımız yoktur. Hacettepe'nin bu ismi alışık olarak ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; bir zamanlar Ankara'nın, gözünü dünya malı bürümüş bir Sultanı vardır. Her sabah Ankara'nın ortasında var olan yüksek tepeye çıkar, Tanrı'ya el açar, dileklerini söyler:

-Tanrı'm! Neyi tutsam altın olsun.

Bir sabah Hazret-i Hızır karşısına çıkıverir. Hazret-i Hızır, sultana:

-Git sarayına, neye dokunursan altın olacak, der.

Sultan sevinerek sarayına gider. Elini neye sürse altın olmaya başlar. Yemeğe dokunur, altın olur. Başlar ağlamaya. Derken Hazret-i Hızır görünür: :

-Niçin ağlıyorsun, diye sorar. Sultan:

-Neye dokunsam altın oluyor, açlıktan öleceğim, beni kurtar, diye yalvarır. Hazret-i Hızır:

-Bu sana bir ders olsun! Git hacette bulunduğun tepede yıkan, abdest al, iki rekat namaz kıl, eski haline dönersin, der.

Sultan hemen söylenenleri yapar ve altın belasından kurtulur. Bu olaydan sonra tepeye de *Hacet Tepesi* derler. Aradan uzun zaman geçtikten sonra "*Hacettepe*" biçiminde söylenmeye başlanır.

162. HACI ALİ KÖYÜ

Antalya'nın Managat ilçesine bağlı bir Hacıali köyü vardır. Bu köyü ismi bir efsaneye dayanmaktadır.

Rivayete göre çok eski zamanlarda yanında çaylar akan, cıvıl cıvıl kuşları olan, çayırlarında koyunları otlayan küçük bir köy varmış. Bu köy çok güzelmış ama Hacı Ali adında zalim bir ağası varmış. Bu ağanın en büyük özelliği zalim olmasıymış.

Anlatılanlara göre Hacı Ali Ağa, her istediğini köylüye yaptırır. Köylüleri borçlandırır ve onların bir yıl boyunca elde ettikleri ürünlere el koyarmış.

Köylü artık bu duruma dayanamaz ve ağayı kadıya şikayet etmeye giderler. Kadı, Hacı Ali Ağa'yı çağırır, köylülerle bir araya getirir. Kadı sorar:

-Hacı Ali! Bu köylüler senden şikayetçi, onlara zulüm edermişsin doğru mu? Ağa tereddütlü bir biçimde:

-Yo yo! Yok efendim, der.

Fakat şahitler, ağanın suçlu bulunacağı bir biçimde ifade verirler. Kadı, ağanın suçlu olduğuna karar verir. Kadı:

-Hacı Ali Ağa! Köyden ayrılmana karar verilmiştir. Bir hafta içerisinde köyü boşalt, der. Hacı Ali Ağa ellerini ovar, yalvarır bir üslûpla:

-Efendim ben tek haneyim. Nereye gitsem hep tek kalacağım. Ama onlar bir köy. Nereye gitseler bir köy kurarlar. En iyisi siz onları gönderin, der.

Kadı düşünür ağayı da haklı bulur. Hepsini kovarak:

-Bir daha karşıma gelmeyin, der.

“Hacıali köyünün isminin bu olaydan dolayı kaldığına inanılmaktadır.

163. HACI BEKTAŞ VELİ, AK KOCA VE TAŞ KESİLEN KADIN

Akkoca, Sivas’ın Yıldızeli ilçesine bağlı bir köydür. Bu köy Yozgat ve Tokat sınırlarına yakındır. Bu köyde Akkoca isimli bir zatın türbesi bulunmaktadır. Muhtemelen bu köy adını da bu şahıstan almıştır.

Akkoca ile ilgili pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Akkoca Sultan denilen kişi, tarlada burçak yolarken bir misafir gelir. Akkoca’ya ne yaptığını sorar. O, gelen kişiyi hemen tanır. Gelen kişi Hacı Bektaş Veli Sultan’dır. Ona:

-İşte görüyorsun çalışıyorum, diye cevap verir. Gelen misafir de ona:

-Bunlarla böyle uğraşma. Ben sana bir dua edeyim bu burçak yolunup yığılsın, der. Akkoca Sultan, kabul etmez ve:

-Ben yediğim her lokma ekmeği terimle sulamak isterim. Ben bir eve gideyim, sen de arkamdan gel. Allah ne verdiyse birlikte yiyeceğim, der.

Akkoca’nın önden gitmesinin sebebi, eşinin misafir sevmemesinden kaynaklanmaktadır. Yani ailesinin durumunu bilerek önden gitmektedir. Akkoca eve gelince eşine:

-Misafirim geldi. Bu çok büyük bir misafir. Biraz iyi davran. Şuraları bir süpür yahut bir temizle, der. Eşi:

Sen eğilirsen ve sırtına binersem süpürürüm. Yoksa süpürmem, der.

Akkoca kabul eder. Tam o sırada Hacı Bektaş Veli içeri girer. Durumu görür:

- Hay taş olasıca, ne yapıyorsun böyle, der.

O kadın, oracıkta taş oluverir. Şimdi orada bir damın içinde, insan suretinde taş durmaktadır.

164. HACI BEKTAŞ VELİ VE TAŞ KESİLEN KADIN

Misafirserverlik, Türk milletinin en önde gelen geleneklerindendir. Hiç tereddüt etmeden evde bulunan son ekmeğin parçasını ve son yemeğini paylaşmak Türk milleti için bir zevktir. Asla başka bir ihtimal düşünülmez

bile... Çok nadir olarak bu kuralın dışına çıkanların mutlaka cezasını göreceğine inanılır. İşte bir örnek...

Anlatılan efsaneye göre; çok eskilerde, Sivas ilinin Yıldızeli ilçesinin Çöte köyünde çevresi tarafından sayılıp sevilen yaşlı bir adam vardır. Evinde bir hanımı ve bir çocuğu ile yaşamaktadır.

Yaşlı adam gayet misafirperverdir. Ancak eşi; misafirleri kesinlikle sevmez, misafir geldiğinde ise huzursuzluk çıkarıp kocasını rezil etmektedir. Kadının kocası ise kendi hâlinde, sakın biri olduğu için eşine söz geçirememektedir.

Yaşlı adam bir gün hanımını karşısına alır ve der ki:

-Bugün çok değerli bir misafirim gelecek. Ne olur bir tatsızlık çıkarma ve hizmette kusur etme.

Hanımı ise kocasının bu isteğine bir şart ile uyacağını söyler ve şöyle der:

-Peki bey! Dediğini, şu şartla kabul ederim: Çocukla beraber sırtına bineceğiz. Sen de o hâlde evi süpüreceksin.

Kocasını misafirine mahcup olmamak için eşinin isteğini hemen kabul eder.

Yaşlı adam hanımını ve çocuğunu sırtına alır, evi süpürmeye başlar. Aradan bir zaman geçer. Onlar evi süpürürken evin kapısı açılır. Kapıdaki kişi, ev sahibinin hanımına kim olduğundan bahsetmediği ama beraberce bekledikleri misafirdir. Bu kişi, Hacı Bektaş Veli'dir.

İçeri giren Hacı Bektaş Veli, adamcağızın bu haline çok acıyarak Allah'a yalvarır. Duasında bu adamın çektiklerinin sona ermesi ve hanımına ceza olarak taş biçiminde kalmasını dile getirir. Hacı Bektaş Veli'nin duası Allah tarafından kabul olur ve o anda kadın taşa dönüşür.

Daha sonra Hacı Bektaş Veli, adamın haline acıyarak ona şöyle der:

-Allah dualarımızı kabul eder. İstersen yine bir dua edelim Rabbim hanımını eski haline döndürsün. Ne de olsa o senin eşindir. Onsuz yapamazsın, kıymayalım. Yaşlı adam, Hacı Bektaş Veli'ye:

-Efendim beni büyük bir dertten kurtardınız. Allah sizden razı olsun. Ben bu hanımdan çok çektim. Şimdi kurtulmuşken yine eski hâlime dönmek istemem. Varsın böyle kalsın, der.

Hacı Bektaş Veli, yaşlı adamın bu isteğini geri çevirmez ve kadın orada taş olarak kalır.

Kadın vücuduna benzer bir taş ibret olsun diye Çöte köyünde hâlâ durmaktadır.

165. HACI NURİ VE MAĞARASI

Sivas'ın Gürün ilçesinde ermiş olduğuna inanılan Hacı Nuri isimli bir kişi yaşamış. Hakkında anlatılan efsaneye göre; Hacı Nuri dağda keçi yayan bir çobanmış. Her gün keçilerini ve azığını alıp dağa gidermiş. Akşama kadar azığına hiç dokunmazmış. Eve geldiğinde de aç olmadığını söylemiş.

Bir süre böyle geçer. Ailesi, Hacı Nuri'nin bu durumundan şüphelenmeye başlar. Aslında Hacı Nuri'ye dağda bir mağara açılmış ve orada her gün üç çeşit yemek çıkar, o da bu yemekleri yermiş. Ailesinin bu durumdan haberi olmadığı için Hacı Nuri'ye:

-Sen evde yemek yemiyorsun, nerede yiyorsun, deyip sıkıştırıp dövmüşler. Dövülünce Hacı Nuri mağaraya gidip saklanır. Gel zaman, git zaman sonra tekrar eve döner. Ağabeyi yine ısrar edince:

-Ağabey söyletme beni. Söylersem kısmetim kesilir, deyip yalvarmış. Ağabeyi:

-Söyleyeceksin, deyip ısrar etmiş. Hacı Nuri:

-Benim mağaram var, yemeğim Allah tarafından orada çıkıyor. Ben yemeğimi orada yiyorum, der, her şeyi anlatır. Sonra da:

-Ağabey, beni niye söylettin, kısmetimi, rızkımı kestir, deyip ağlar.

Bunun üzerine mağara Allah tarafından kapatılmış.

Daha sonra Hacı Nuri evde üç beş gün durur. O arada bir savaş çıkar. Eline kılıcını alır, yengesine:

-Yenge ben gidiyorum, belki gelirim, belki gelmem, deyip gitmiş.

Kırk gün kaybolmuş, kırk gün sonra elinde kanlı satırla eve gelmiş, içeri girmiş. Yengesi:

-Nereden geliyorsun Hacı Nuri, demiş. Hacı Nuri:

-Düşmanları öldürdüm. Zaferi biz kazandık, der ve satırı kılıcı elinden atar. Bu olaydan sonra üç beş gün evde duran Hacı Nuri, tekrar gider ve izine bir daha rastlanmaz.

166. HAFİK GÖLÜ

Hafik ilçesi, Sivas-Erzincan karayolu üzerinde, Sivas'a yaklaşık 35 km uzaklıktadır.

Anlatılanlara göre Hafik Gölü'nün bulunduğu yer, eskiden köyüdür. Bu köy, çevre vilayetlerin ve köylülerin en verimli arazisine sahiptir. Bu köyün yanında ise Yam köyü bulunmaktadır.

Hafik Gölü'nün bulunduğu yerde yaşayan köylüler, verimli topraklardan elde ettiği gelirlerle bir hayli zenginleşmişlerdir. Zenginlik onları şımartmış ve azdırmıştır. Sürekli Yamı köyünü basarlar ve yetişkin erkekleri öldürürler. Bunun yanında köyün güzel kızlarını da alıkoyarlar.

Hafik Gölü'nün bulunduğu yerde yaşayan köylüler, Yamı köyünde yaşayan yaşlı bir kadının oğlunu da kaçırlar. Annesi oğlunu merak edip aramaya başlar. Onlar, oğlanın cesedini anasının önüne atarlar. Zavallı kadın çok üzülür ve onlara şu bedduayı eder:

*Birer ikişer gelesiniz,
Üçer beşer ölesiniz,
Kırılıp kalmayasınız,
Sulara gark olasınız!*

Kadın bu köyünden ayrılır ayrılmaz toz dumana karışır. Öyle bir fırtına kopar ki köylüler, kıyametin koptuğunu sanırlar. Arkasından yağmur başlar ve haftalarca yağar. Sonunda bu köy sular altında kalır. Sadece gölün ortasında “Pılır” denilen bir adacık kalır. Böylece Hafik Gölü oluşur.

167. HAFİK GÖLÜ VE EZAN SESİ

Sivas'ın Hafik ilçesinin hemen kuzeyinde bir göl bulunmaktadır. Hafik Gölü ismiyle bilinen bu gölet hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır.

Rivayetler göre Hafik Gölü'nün bulunduğu yer, eskiden bir köydür. Bu köyde yaşayan herkes, varlık içinde iyi bir hayat sürmektedir.

Günlerden bir gün köyün hanımları ekmek pişirirlerken yoksul biri yanlarına gelerek ekmek ister. Bütün hanımlar ekmek vermek isterlerken içlerinden bir tanesi vermek istemez. Diğer kadınları da etkiler, ekmek vermez. Yoksulu eli boş gönderirler. Yoksul adam giderken:

-Ocağında su kaynasın. Bu nimetlerden yoksun kalın, der ve gider.

Bu günün akşamı hiç yağmur yağmadığı halde köy sular altında kalır ve bütün köy yok olur.

Yöre halkının söylediklerine göre gölün durgun olduğu zamanlarda, dibinde cami minaresi görünmektedir. Hatta gölün içinden hâlâ ezan sesleri gelmektedir.

168. HACI BEKTAŞ VELİ SUYU (BEKTAŞ SUYU)

Sarı Saltuk, Sinop'ta doğmuştur. Hacı Bektaş Veli ise Uluğ Türkistan'da doğmuş, daha sonra Türkiye'ye gelmiştir. Hacı Bektaş Veli ile Sarı Saltuk aynı yüzyılda yaşamışlardır. Pek çok kez bir araya gelip sohbet ettikleri, görüş alışverişinde bulundukları tarihî kaynaklarda da geçmektedir.

Saltuk Gazi Destanı'na göre Saltuk Gazi, Sultan Hacı Bektaş-ı Horâsânî'nin Uluğ Türkistan'dan kalkıp Sivas'a geldiğini ve Sivas şehri içerisinde dervişlerle birlikte gezdiğini duyar. Sivas'a gelip Hacı Bektaş Veli'nin elini öper. Hacı Bektaş Veli de Sarı Saltuk'u alından ve iki gözünden öper. Görüşüp tanışılar. Sohbet ederler. Saltuk Gazi, Sultan Hacı Bektaş-ı Horâsânî'den kendisine dua etmesini de ister.

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Hacı Bektaş Veli ile Sarı Saltuk'un dostlukları burada kurulur. Bu dostluğun daha sonraki yıllarda da devam ettiği anlaşılmaktadır.

Hacı Bektaş Veli ile Sarı Saltuk dost olduktan sonra pek çok kez bir araya geldikleri ve hayırlara vesile oldukları efsanelere de konu olmuştur:

Anlatılanlara göre bir gün Hacı Bektaş Veli, Sarı Saltuk'u ziyaret etmek amacıyla Niğde'nin Bor ilçesine gelir. Uzun bir süre sohbet ederler. Hacı Bektaş Veli, namaz vakti geldiğinde abdest almak ister. Fakat o günlerde Bor'da su sıkıntısı çekilmektedir.

Sarı Saltuk, durumu Hacı Bektaş Veli'ye açıklar. Daha sonra bu iki din ulusu dolaşmaya çıkar. Hacı Bektaş Veli, namaz vakti geçmek üzereyken bir yerde durur ve asasını toprağa vurur. Yerden sular fışkırmaya başlar. Bunun üzerine Hacı Bektaş Veli:

-Bu su, benim Bor halkına hediyem olsun, çocuklar bol bol içsin. Bu su benim adımla anılsın, der.

Sarı Saltuk, buna karşılık Hacı Bektaş Veli'ye buğday armağan eder.

Bu su, Bor'da hâlâ "*Bektaş Suyu*" olarak anılmaktadır ve çok faydalı olduğuna inanıldığı için özellikle küçük çocuklara içirilmesine özen gösterilmektedir.

169. HACI BEKTAŞ VELİ VE BEŞ TAŞLAR

Anlatılan bir efsaneye göre; Nevşehir ilinin Hacıbektaş ilçesinde, Hacı Bektaş-ı Veli diye bilinen bir zat çobanlık yaparken İnkâr Sarı isimli birisi:

-Benim öküzümü de yay, der. Hacı Bektaş Veli de:

-Ben yayarım ama kurt yerse karışmam, der.

Öküzünü Hacı Bektaş Veli'ye bırakan adam evine gelir. Ancak akşam olunca herkesin öküzü gelir ama İnkâr Sarı'nın öküzü ortada yoktur. Hacı Bektaş Veli'ye hesabını sorduğunda:

-Öküzünü kurt yedi, der.

İnkar Sarı da bu olay üzerine Kadı'ya şikayette bulunur. İki kadı Hacı Bektaş Veli'yi sorguya çeker:

-Kurdun yediğini kanıtla, derler. Hacı Bektaş Veli de:

-Dağlar taşlar, gelin şahidim olun, der.

Büyük bir gürültüyle beş tane taş yuvarlanarak kadının huzuruna gelir:

-Biz şahidiz! İnkar Sarı'nın öküzünü kurt yedi, derler.

Taşlara inanamayan kadılar, İnkar Sarı'yı savunarak:

-Olmaz öyle şey, deyip karşı çıkarlar.

Tanrı, bunların haksızlığının cezasını anında verir ve mahkemede bulunanları taşa dönüştürür.

O günden sonra Hacı Bektaş ilçesinin 5 km uzağındaki bir mevkiye *Beş Taşlar* denir. Zira burada insana benzeyen beş taş ve onun karşısında iki beyaz kaya (kadılar) durmaktadır.

170. HAFİK GÖLÜ VE BÖĞRÜME TEPESİ

Hafik Gölü, Sivas'ın Hafik ilçesinin yaklaşık 4 km kuzeyindedir. Bu göl hakkında çok sayıda efsane derlenmiştir. Bunlardan bir tanesi de şöyledir.

Anlatılanlara göre; Hafik Gölü'nün bulunduğu yer, eskiden bir köydür. Bu köy; Sultan Pınarı, Sağmaca Tepesi ve Böğürme Tepesi üçgeninin merkezi olan Pılır Tepesi üzerine kurulmuştur. Buraya çok eskiden yolcu bir kadın gelir. Yol yorgunu olan kadının karnı da aştır.

Köyün içinden gelen ekmek kokularını alan kadın, ekmek pişirenlerin yanına gelir. Allah rızası için bir ekmek ister. Ekmek pişiren kadınlar, işleri olduğunu söyleyerek misafiri kovarlar. Dayanamayacak kadar aç olan kadın tekrar gelir ve yine ekmek ister. Üç sefer aynı olay tekrarlandıktan sonra kadın artık umudu keser ve bir tepeye çıkıp, oturur. Elini dizlerine vurarak, açlığın verdiği çaresizlik içerisinde feryatla:

-Sofra sırtınıza, tekme kışınıza yapışsın, ocağınızdan su kaynasın, diye bağırarak ağlar.

Çok geçmeden bu üç tepe arası su ile dolar ve evlerin tamamı sular altında kalır. Bedduada belirtildiği gibi köyün insanları kaplumbağaya dönüşür. Kadının feryatla ağladığı tepenin adı da "Böğürme Tepesi" kalır.

Yöre halkının anlattıklarına göre günümüzde bile gölün dibinde çanak çömlek kalıntılarına rastlanmaktadır.

171. HACI İBRAHİM DEVLETLİ

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda, Develi'nin Havadan köyünde İbrahim adlı bir çoban yaşamaktadır. Günün birinde çobanın beyi Davut, evini ve hayvanlarını İbrahim'e emanet ederek hacca gider.

Bir gün beyin karısı güveç pişirir:

-Ah! Şimdi bey de olsaydı da bu güveçten yeseydi, der. İbrahim:

-Hazırlayıp ver. Ben hemen götürüp geleyim, der. Hanım, herhâlde çobanın canı güveç istedi, vereyim de yesin garip, der.

İbrahim, güveci alır almaz Kabe'ye ulaştırır. Bey, namaz kılmaktadır. Yanına bırakıp döner. Bey, güveci yer fakat bir anlam veremez.

Bir süre sonra bey hacdan döner ve İbrahim'i sürünün yanında uyur hâlde yakalar. Sürü ırmağın öbür tarafına geçmiştir. Çok sinirlenir ve İbrahim'i tekmeleyerek uyandırır. İbrahim, hemen suyun üzerinde yürüyerek, suya batmadan karşıya geçer. Koyunları da suyun üzerinden geri döndürür. Bey şaşırır, İbrahim'in ermiş olduğuna inanır.

Eve gelince güveç meselesini eşine anlatır. Karısı da hayretler içerisinde İbrahim benden güveç istemişti, diyerek anlatır. Durum iyice anlaşılır.

Bu olaylardan sonra İbrahim, beyin yanından ayrılır ve yalnız yaşamaya başlar. Öldüğünde yöre halkı tarafından türbesi yaptırılır. Halk arasında da ermiş kişilere verilen *Devletli* lakâbıyla anılır.

172. HALİL İBRAHİM SOFRASI

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden güzel ülkemizin güzel bir köyünde Halil ve İbrahim adında iki kardeş yaşamış. Halil büyük, İbrahim ise küçük kardeşmiş. Halil'in iki çocuğu varmış. İbrahim de evlilik için hazırlık yaparmış.

Bu iki kardeş her yıl tarlalarını birlikte ekerler, birlikte biçer ve sonbaharda mahsullerini paylaşırlar. Bir yıl yine tarlalarını birlikte ekerler, sonbaharda buğdaylarını bölüşürler.

Halil, yakında evlenecek olan kardeşinin zor durumda kalmasını istememektedir. Onun için kendi payına düşen buğdayın yarısını İbrahim görmeden onun ambarına doldurur. İbrahim de abisinin çocuklarına bakmak zorunda olduğunu düşünerek, kendi ambarındaki buğdayın yarısını ağabeyi görmeden onun ambarına doldurur.

Ertesi gün iki kardeş ambarına giderler. İbrahim ve Halil gördüklerine inanamazlar. Kendi paylarına düşen buğdayın on katı kadar buğdayla dolu, ambarın kapısı zor açılmaktadır. Her ikisi de çok şaşırır.

İki kardeşin birbirlerine gösterdikleri cömertlik Allah'ın çok hoşuna gider ve onları hiç derde, sıkıntıya sokmaz.

O günden sonra Halil ve İbrahim'in evleri ve sofraları bereket ve bollukla dolar.

Günümüzde sofradan kalktıktan sonra söylenen “*Allah Halil İbrahim Bereketi versin.*” Sözü'nün kaynağının bu efsane olduğuna inanılmaktadır.

173. HARPUT KALESİ

Harput Kalesi'nin bir adı da *Süt Kalesi*'dir. Bu kaleye *Süt Kalesi* denmesinin ilgi çekici bir efsanesi vardır:

Efsaneye göre; kalenin temelleri atılır. Kale duvarları yükselmeye başlar. Ancak o yıl başlayan su kıtlığına bir çare bulunamaz. Aynı yıl bu su kıtlığının aksine hayvanların sütleri oldukça boldur.

Zamanın hükümdarı emir verir, harç için süt kullanılacaktır. Hayvanlar sağılır. Harç süt ile karılır, kale tamamlanır.

Anlatılanlara göre; bu yüzden Harput Kalesi'ne halk arasında Süt Kalesi denilmektedir.

Diğer bir efsaneye göre ise, kalenin pek çok dehlizi vardır. Bu dehlizlerden birinde güzel bir kız yaşarmış. Ancak büyüğü olduğundan sürekli kendisi için yaptırılan bir altın köşkte uyumaktaymış. Yalnız her yıl bir kez uyanır: “Süt Kalesi yıkıldı mı? Katırlar kulunladı mı? diye sorar, sonra yeniden uykuya dalarmış. Eğer bu sayılanlar gerçekleşirse kıyamet kopacaktı.

174. HARPUT KALESİ VE ÖLÜM

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda Harput padişahı halkını dış saldırılardan koruyabilmek için şehre bir kale yaptırmak ister. Bunun için ülkedeki ustalardan en maharetlisi olan Keltraş'ı getirtir.

Yine rivayetlere göre eski çağlarda insanlar doğal yiyecekler yedikleri ve temiz su içtikleri için kolay kolay ölmezmiş. İnsanlar binlerce yıl yaşarlarmış.

Keltraş, kaleyi yapmaya başlar. Kale duvarlarından birini örmektedir. Duvarın yarısına geldiği zaman şehirde bir kalabalık görür. Yanındakilere insanların neden bir araya toplandıklarını sorar. Yanındakiler de, birisi öldü onun cenazesini kaldırıyorlar, der.

Keltraş, ölümü ilk kez duymuştur. O güne kadar ölümün ne demek olduğunu bilmeyen Keltraş, ölümün ne anlama geldiğini sorar. Yanındakiler durumu anlatır. Keltraş ölümün ne demek olduğunu öğrenince şunları söyler:

*Benim adım Keltraş,
Yaşadım bin beş yüz yaş,
Bileydim ölüm varmış
Koymazdım taş üstünde taş!*

Keltraş, bunları söyledikten sonra kendini kalenin duvarlarından aşağı atmış. Onun içindir ki Harput Kalesi'nin o duvarı hâlâ tamamlanmamış hâldedir.

175. HASAN BABA

Hasan Dağı'nın isim babası Hasan Bey, Selçuklu Komutanlarındandır. Anadolu'da yazılan ilk Türkçe eserlerden *Dânişmend name*'de, Dânişmendli ordusunda önemli bir komutan olduğu ve Kayseri'den İstanbul'a kadar fetihler yaptığı, söylenmektedir.

1097'de I. Haçlı Seferi'nde Avrupa'dan gelen Haçlılar, karşılarında Anadolu Selçukluları Sultanı I. Kılıç Aslan, Kayseri Emiri Hasan Bey, Dânişmendli Meliki Dânişmend Gâzi ve ordularını bulmuşlardı. Haçlı ordularının kalabalıklığı karşısında Hasan Bey kendi ordusunu ve sivil nüfusu bir dağın yamaçlarına çıkarır. Savunmayı dağ eteklerinde yapar. Hasan Dağı ismi de bu savunmadan dolayı kalmıştır.

Hasan Bey, önemli bir tarihi şahsiyet olduğu için hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan biri de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre Hasan Baba, Horasan pirlerindenmiş. Düşmüş yollara, dura göçe Aksaray'a gelmiş. Halk yalvarmış:

-Kal bizim şehirde. Sana bir mescit yaptıralım, imamlik edersin. Hasan Baba:

-Etmeyin, eylemeyin, bırakın gideyim. Siz bana cemaat olamazsınız, demişe de ısrar ederler.

Aksaray halkı bir mescit yaptırır. Hasan Baba, imamlik cübbesini giyerek cemaatin önünde namaza durur. Bir saat, iki saat geçer. Derken Hasan Baba rükua varır. Kendinden geçip cemaati unuttur. Namaz vakitlerini birbirine kavuşturur. Bakarlar ki olacak gibi değil. Cemaat:

-Bizi unutuyorsun, diye dert yanmışlar. Hasan Baba:

-Peki, sizi unutmayayım, der. Tekrar namaza durur. Bu defa da namaz surelerini okuyacağına ardı ardına, saf saf el bağlayan cemaatin kalplerini teker teker okumaya başlar.

Kimi satacağı mala nasıl hile karıştırırsam da zengin olsam diye kurmakta, kimi göz koyduğu kadını elde etmek için planlar hazırlamakta, kimi borcunu, kimi de derdini düşünmüş. Namazı bırakan kaçır. Hasan Baba:

-Gördünüz mü? Siz bana cemaat olamazsınız dememiş miydim? Bırakın beni de, Allah'ın huzuruna arı, duru çıkacak cemaat aramak üzere yola çıkayım, deyip Aksaray'ı terk eder.

Hasan Baba, Aksaray'dan ayrıldıktan sonra çevredeki en yüksek dağlardan birine çıkar.

Bir süre sonra Hasan Baba'yı civar dağlardan birinde etrafına toplanan geyik, ceylan, kurt gibi çeşitli hayvanlara vaaz ederken görürler. Daha sonra bu dağa Hasan Dağı adını verirler.

176. HASAN BASRİ VE KABİR AZABI

Hasan Basri Hazretleri, çok ünlü bir İslam bilgini ve din ulusudur. Ölüm tarihi 642'dir. Halk arasında hakkında çok sayıda efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan bir efsaneye göre bir gün Hasan Basri Hazretleri dergahta otururken ihtiyar bir kadın gelir:

-Efendim, benim bir yavrum vardı, öldü. Hasretine dayanamıyorum. Bana bir dua öğretin de onu rüyamda hasretimi gidereyim, der.

Bunun üzerine Hasan Basri Hazretleri duayı kadına öğretip, onu evine gönderir. Kadın ertesi gün gözleri kıpkırmızı olmuş şekilde, ağlayarak geri dergaha gelir. Hasan Basri Hazretleri, kadına:

-Niçin ağlıyorsun, diye sorar. Kadın:

-Kızımı rüyamda gördüm ama üzerinde katrandan bir elbise vardı, cayır cayır yanıyordu, der.

Bunun üzerine Hasan Basri Hazretleri ve yanında bulunanlar; "Allah'a kendilerini bağışlamasını ve azaptan kurtarması" için dua ederler.

Aradan belli bir süre geçtikten sonra bir gün Hasan Basri Hazretleri kendi rüyasında vefat eder. Cennete girer. Cennette gezerken muhteşem bir köşk ve önünde bir kadın görür. Yanına yaklaşır:

-Yavrum sen hangi peygamberin hanımı veya kızısın, diye sorar. Kız:

-Hayır ben ne peygamber kızı ne de hanımıyım, geçen gün sizin yanınıza gelen ihtiyar kadının kızıyım, der. Hasan Basri Hazretleri çok şaşırılmış bir şekilde:

-Kızım annen senin cehennemde yandığını söylemişti. Ama sen yüksek makamlardasın. Nasıl ulaştın bu makama, diye sorar. Kız:

-Efendim, biz kabir hayatında beş yüz elli kişi azap görüyorduk. Bir mümin kabristandan geçerken on bir İhlas, on bir Felak, on bir Nas suresi okudu. Kabristanda yatan müminlerin ruhlarına bağışladı. Allahuteala bize azap eden meleğe; 'Benim ayetlerim ve adım hürmetine burada bulunan ve azap görenleri affettim. Onlara azap etmeyin ve birer makam verin' diye buyurdu. Ben de onun için bu makama ulaştım, der.

Ertesi gün Hasan Basri Hazretleri kadını yanın çağırır. Orada bulunan talebelerine ve ihtiyar kadına gördüğü rüyayı anlatır. Kadın ve talebeleri şaşırırlar. Sonra hep bir ağızdan sureleri okuyup bütün ölmüşlerin ruhlarına hediye ederler.

177. HASAN DEDE İLE ALİ BABA

Hasan Bey, Kayseri Beyi ve Selçuklu komutanıdır. Hasan Bey'in haçlılarla mücadele ettiği dağın adı daha sonra Hasan Dağı adını almıştır. Hasan Dağı, Niğde ile Aksaray illerinin arasında yer almakta olup deniz seviyesinden 3253 m. yüksekliktedir.

Ali Baba, Aksaray'da yaşamış bir Türk aydınıdır. Türbesi Aksaray'dadır. Türbesinin II. Abdülhamid'in Seraskeri Hacı Ali Paşa tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır.

Aksaray çevresinde yaşamış bu iki Türk büyüğünün dostluğu hakkında efsaneler anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; bir gün Ali Baba, Hasan Dağı'na Hasan Dede'yi ziyarete gider. Giderken de mendiline bir avuç köz koyar, Hasan Dede'ye hediye götürür. Köz yanar ama mendile hiçbir şey olmamaktadır.

Aradan uzun bir zaman geçer. Hasan Dede, Ali Babayı özler. Çıkıp ziyarete gider. Hasan Dede de mendiline Hasan Dağı'nın zirvelerinden temiz karlar doldurup Ali Baba'ya hediye götürür.

Hasan Dede, Ali Baba'nın dükkanına gider. Ali Baba, mendili alıp duvardaki çiviye asar. Dükkanda oturup sohbete başlarlar. Bir ara Hasan Dede'nin gözü dükkana giren kadınlara takılır. Bu sırada mendildeki kar erimeye başlar.

Ali Baba, Hasan Dede'ye bakarak:

-Dağ başında ermişlik hüner değildir. Zor olan burada ak topuklu kadınlar karşısında da ermiş kalmaktır, der.

178. HAS SAİT EFENDİ

Tahyurt köyü, Sivas'ın Altınyayla ilçesine bağlıdır. Çok eskiden Tahtyurdu köyünde Has Sait Efendi isimli mübarek bir zat yaşamış.

Anlatılanlara göre; bir gün başka köyden Has Sait Efendi'yi ziyaret etmek ve hayır duasını almak için iki kişi gelmektedir.

Bunlardan birisi, gelirken yoldan bir taş alıp tarlaya atar. Tarlada buğdaylar zarar görür. Adam hiç önemsemeden yoluna devam eder.

Bu iki kişi Has Sait Efendi'nin köyüne gelip ona misafir olurlar. Uzun bir sohbetten sonra bunlar geri dönmek üzere izin isterler. Has Sait Efendi, misafirlerine:

-Güle güle gidiniz. Ancak gelirken attığınız taş, buğdaylara zarar verdi. Taş şu anda bir demet buğdayın üzerinde duruyor. Giderken o taşı buğdayların üzerinden alın da büyümeye devam etsinler, der.

Bu iki arkadaş, çok mahcup olurlar. Dönerken attıkları taşı alıp buğdayları düzeltip köylerine giderler.

179. HAYRAN KÖYÜ VE HASAN ÇAVUŞ

Hayran köyü, Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesine yaklaşık 20km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Ormanlarla çevrili olan bu köy, doğal güzellikler açısından dikkat çekicidir. İsmi de doğal güzellikler açısından hayran kalınacak kadar güzel olmasından dolayı aldığı söylenmektedir.

Hayran köyünün ismi tahrir defterlerinde Hayran Tekkesi olarak geçmektedir. Hayran Tekkesi adı bilinmeyen bir zamanda değiştirilmiş ve isim yalnızca Hayran olarak kalmıştır.

Hayran köyünde; köy camısının bitişiğinde Hayran Tekkesi bulunmaktadır. Burada aynı aile üyelerine ait olmak üzere yedi tane kabir mevcuttur.

Hayran Tekkesi'ndeki kabirlerden en büyüğünün vaktiyle Erzurum'dan gelip buraya yerleşen Demir Devletlü adında birine ait olduğu söylenmektedir. Anlatılanlara göre bu zat, hayırsever biridir. Burada bir aşhane kurup fakir fukaraya yemek dağıtmıştır. Öldüğünde aşhanesinin bahçesinde toprağa verilmiştir.

Anlatılanlara göre köy halkından Hasan Çavuş isimli bir kişi, seferberlik yıllarında vatanî görevini yapmak üzere askere gider. O askerdeyken savaş çıkar. Hasan Çavuş, cepheye gider. Savaş sırasında esir düşer. Esir düştüğü yerde bir gece uyurken ak sakallı yaşlı bir zat gelip kulağına:

-Ya Hasan Çavuş! Ben senin evinin yanında yatan komşunum. Köye gittiğinde benim kabrimi yapacağına söz verirsen kurtulursun, der.

Hasan Çavuş, uyanır. Kalkıp üzerini giyer. O gece esir olduğu yerden kaçır, köyüne döner. Köye ulaşır ulaşmaz Hasan Çavuş'un sözünü hatırlar ve Demir Devletlü'ye türbe yapar ve orada yatan diğer aile üyelerinin mezarını çevirir.

O tarihten bu yana *Demir Devletlü'nün* mezarı ziyaret edilen ve dua okunan bir yer durumuna gelir.

180. HAZARBABA DAĞI

Hazarbaba Dağı, Elazığ ilimizin güneyinde yer almakta olup yüksekliği 2374 m.'dir. Bu dağın tepesinde insanı anımsanan kayalar bulunmaktadır. Rivayete göre bu taşlar misafire yardımcı olmayan köylüler imiş. Anlatılan efsaneye göre; Asırlar önce; bugün *Hazarbaba Dağı* adıyla anılan yer büyük bir köymüş.

Bir gün uzak bir memleketten bu köye hamile bir kadın gelir. Kadın, açlıktan ölmek üzeredir. Tek tek köydeki bütün kapıları çalıp bir tas ekmek ister. Kadın kimin kapısını çalıp ekmek istediye, kapılar suratına çarpılır. Dışardan gelen hamile bir adına hoş bakılmaz. Bir tas su dahi vermezler.

Kadın açlıktan ölecek duruma gelir. Açlıktan ölmek üzereyken bütün köye beddua eder:

-Allah hepinizi taş etsin, der ve ölür.

O anda bütün köy taş kesilir. Bu taş topluluğu dağın zirvesindedir. Ancak daha fazla dikkati çeken bir başka şey vardır: Hazarbaba Dağı, uzaktan bakıldığında hamile bir kadını andıran şekilde görünmektedir.

181. HAZAR GÖLÜ I

Hazar Gölü, Elazığ'a 22 km. uzaklıkta olup Elazığ - Diyarbakır karayolu üzerindendir. Hazarbaba Dağları ile Mastar Dağları arasında bulunan gölün uzunluğu 22 km, genişliği ise 5-6 km'dir. Suyu berrak, sodasız ve tuzsuzdur. Son zamanlarda sulama amaçlı kullanıldığı için göldeki su seviyesi düşmüş, şehir kalıntıları ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda bu şehir kalıntısının Selçuklulardan önce bölgede yaşayan Çubuk Beyliği'ne ait olduğu tahmin edilmektedir.

Hazar Gölü'nün su altında kalışı ile ilgili, Türkiye'nin pek çok gölü hakkında olduğu gibi, bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Hazar Gölü'nün bulunduğu yerde eskiden zengin halkın yaşadığı büyük bir şehir vardır. Bu şehre bir gün yoksul bir kadın gelir. Evlerden tuz ister.

Tuz isteyen yoksul kadını herkes kapıdan kovalar. Sadece bir ev kadına yardım eder.

Yoksul kadın bu şehirden ayrılırken:

-Bana tuz veren ev dışındaki bütün evler ve bu şehir inşaallah sular altında kalır, diye beddua eder.

Kadının bedduası tutar ve bütün şehir sular altında kalır. Gölün durgun ve berrak olduğu zamanlarda Hazar Gölü'nün altında kayıp şehrin kalıntıları ortaya çıkmaktadır.

182. HAZAR GÖLÜ II

Hazar Gölü, Elazığ ilinin güney batısında, Keban Barajı'nın hemen güneyinde yer alan geniş bir göldür. Bu gölün oluşumu ile ilgili olarak Elazığ ve çevresinde yayın olarak anlatılan bir efsane bulunmaktadır.

Anlatılanlara göre; Hazar Gölü'nün bulunduğu yerde eskiden büyük bir şehir vardır. Bir gün bu şehre hamile bir kadın gelir. Çok susamıştır. Burada yaşayanlardan su ister. Fakat hiç kimse su vermez. Hamile kadın, başka çaresi olmadığı için su istemeye devam eder. Sonunda kendisine su veren biri çıkar. Fakat hamile kadın bu duruma çok üzülür ve kendisine su vermeyen kişiler için:

-İnşaallah şu evin dışındaki evler, bu gece sabaha kadar su altında kalır, diye beddua eder.

Sabahleyin bütün şehir su altında kalmıştır. Suyun altına batmayan sadece bir ev kalır. O da hamile kadına su veren şahısların yaşadığı evdir. Koskaca şehir, artık göl hâline gelmiştir. Bu göle daha sonra "Hazar Gölü" adı verilmiştir.

183. HAZRET-İ ALİ KESİĞİ VE ANAVARZA

Anavarza Kalesi, Kadirli, Ceyhan ve Kozan ilçe sınırlarının kesiştiği yerde, Kozan sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kesik suyunun Ceyhan ırmağı ile birleştiği yerin 8 km. kuzeyindedir.

Anavarza Kalesi'nin bitişiğinde küçük bir dağ vardır. Bu dağ ile Anavarza Kalesi'nin olduğu dağı birbirinden ayıran yüz metre uzunluğunda üç dört metre eninde bir yol bulunmaktadır.

İki dağı birbirinden ayıran bu yolun kenarındaki taşlar, bıçakla kesilmiş kadar düzdür. Bu kayaların bıçakla kesilmiş kadar düz olması ile ilgili olarak çevre halkı çok ilginç bir efsane anlatmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden Hazret-i Ali, Düldül'e binmiş, Zülfikar'ı beline takmış savaşa gitmektedir. Yolu Anavarza Kalesi'ne düşer. Burada biraz mola verdikten sonra yoluna devam etmek ister.

Ancak karşısına Anavarza Dağı çıkar. Hazret-i Ali, atı Düldül'e yol açmak için kılıcı Zülfikar ile dağa vurur ve dağı ortadan ayırır.

Buranın adı *Ali Kesigi* kalır. Ali Kesigi'nde çıkan suyun adı da Kesik Suyu'dur.

184. HAZRET-İ ALİ, KESİKBAŞ VE TURHAL

Anlatılan efsaneye göre; Peygamberimiz zamanında Tokat sınırları içerisinde bulunan Mercimek Dağı'nda bir dev kuyusu varmış. Burada yaşayan dev insanları yermiş.

Bir gün dev, bir vatandaşın da kellesini koparır, gövdesini yer. Karısını da kuyuya getirir. Adamın kellesi zıplayarak Peygamber Efendimizi bulur. Peygamber efendimiz onu Hazret-i Ali Efendimizin yanına gönderir:

-Git, o senin derdine çare olacak, der. O da Hazret-i Ali'yi bulur.

-Dev gövdeyi yedi, karımı da alıp götürdü,, der.

Hazret-i Ali efendimiz devin yerini öğrenir. Kesik başı yanına alarak devin peşine düşer.

Devin yerini buldukları zaman Ali efendimiz üstten aşağı inip devı öldürür. Adamın karısı hâlâ sağdır. Kadını kurtarıp yeryüzüne çıkartır. Dışarı çıkınca onlara:

-Siz gözlerinizi yumun. Ben bir dua edeceğim. Siz de amin deyin, der

Dua edince kesik başın gövdesi yerine gelir. Dağdan aşağı birlikte inerler. Ovaya inince Hazret-i Ali bunlara;

-Burada "Dur kal" der ve onları oraya yerleştirip gider. Sonra buranın adı, Turhal olarak kalır. Kesikbaş, buraya yerleşip şükür için bir cami yaptırır. Kesikbaş Camisi hâlâ bu isimle durmaktadır. Türbesi de yaptırdığı caminin yanındadır.

185. HAZRET-İ ALİ'NİN VASIYETİ

Anlatılan efsaneye göre; Hazret-i Ali, bir gün oğulları Hazret-i Hasan Hazret-i Hüseyin ile oturmaktadır. Onlara bir vasiyette bulunur:

-Çocuklarım! Artık hissediyorum ki ölümüm yakın. Azrail yakınımnda dolaşıyor.

Bunu duyan çocukları üzürlüler. Bunu gören Hazret-i Ali çocuklarına kızar:

-Ölmeme asla üzülmeyin. Allah'a kavuşuyorum. Yalnız cenazemi bir yaşlı adam gelip alacak. Herhangi bir soru sormayın ve cenazemi verin. Sakın onu takip etmeyin. Çocuklar:

-Tamam, derler.

Gün gelir Hazret-i Ali camide namaz kılarken düşmanları tarafından şehit edilir. Cenaze ile uğraşılırken çocukların aklına babalarının vasiyeti gelir. Tam bu esnada yaşlı adam gelir ve cenazeyi ister. Çocuklar da babalarının vasiyetine uygun olarak verirler. Adam cenazeyi deveye yükleyip yola koyulur.

Belirli bir zamandan sonra çocukların içine bir merak ve kuşku düşer. "Bu adam kimdir? Biz niye cenazeyi verdik? Naaşı ne yapacak?" derken karar verirler ve adamın peşine düşerler.

Akşama doğru şehrin çıkışında adama arkadan yetişirler. Adama durmasını ve yüzünü açmasını söylerler. Adam yüzünü açınca bir de ne görsünler! Yaşlı adam babaları. Tabutu açarlar, tabutun içindeki de babalarıdır. Bu durumda çocuklar bunun ne demek olduğunu sorarlar. Babaları da şunu söyler:

-Evlatlarım! Size yaşlı adamı takip etmemenizi söyledim. Ama siz benim dediğimi yapmadınız. Yaşlı adamı takip ettiniz. Eğer dediğimi yapsaydınız Müslümanlar arasında bölünme olmayacaktı. Ama siz takip ettiğiniz için Müslümanlar iki büyük guruba ayrılacak ve çok kan dökülecek. Bu dökülen kanlar içinde sizin de kanınız olacak. Ama en önemlisi, Müslümanlar bir daha yanyana gelememek şartıyla iki guruba ayrılacaklar.

186. AZRET-İ ALİ VE AFYON KALESİ

Türk milleti, din ulularına karşı gerçekten sevgi doludur ve çok saygılıdır. Onlara ayırdığı yer, gönlünün en güzel tahtıdır. Türk milletinin gönlünün tahtında oturan din ulularından birisi de Hazret-i Peygamber'in gaza arkadaşı ve damadı Hazret-i Ali'dir.

Hazret-i Ali ile ilgili anlatılan efsanelere hemen her ilimizde rastlanmıştır. Bunlardan birisi de Afyon'da derlenmiştir:

Anlatılanlara göre; Hazret-i Ali, atı Döldül'ün üzerinde dağdan dağa uçarak sefer yapmaktadır. Yine böyle bir seferinde Afyon'a gelir. Hıdırlık'ta konaklamak için ayağını sertçe yere basınca, buradaki bir kaya üzerinde Hazret-i Ali'nin ayağının izi kalır.

Afyon Hıdırlık'tan Kale'ye atlayan Döldül, burada da Hazret-i Ali tarafından dizginlenince bu kez ön ayağının izi kalır. Afyon Kalesi'nde Hazret-i. Ali, Döldül'ü sulamak için su yalağına vardığında, atı bağlayacak bir yer bulamaz. Dört parmağı ile yalağın yanındaki bir taşla vurur. Taşı deler ve atı buraya bağlar.

Hazret-i Ali ve atına ait işaretler ve izleri Afyon Kalesi'nde hâlâ görebilmek mümkündür.

187. HAZRET-İ ALİ VE ALİKESİK KAYASI

Anavarza Kalesi'nin yakınlarında halk arasında Alikesik olarak bilinen bir kayalık bulunmaktadır. Alikesik ismi, Hazret-i Ali'nin buraya gelmesine ve buradaki faaliyetlerine bağlanmaktadır.

Efsaneye göre; İslamiyetin yayılışı sırasında Hazret-i Ali, ordusu ile Çukurova'ya kadar gelir. Buradan Anavarza Kalesinin önüne çıkar. Anavarza Kalesi'nin diğer tarafını Romalı askerler savunmaktadır. .

Romalılar, Hazret-i Ali ve askerlerini arkalarından çevirerek bir çember içine alırlar. Hazret-i Ali ve askerlerinin tamamını öldürmek isterler. Hazret-i Ali tarafı ile Romalı askerler arasında büyük bir çatışma olur. Müslümanlar çok büyük kayıplar verir.

Hazret-i Ali, bunu görünce, biraz duraklar. Bu sırada Hazret-i Ali, Hazret-i Muhammed'i düşünde görür. Hazret-i Muhammed, Hazret-i Ali'ye der ki:

-Ya Hazret-i Ali! Ya Allah deyip kılıcını dağın kayalarına çal. Dağda askerlerin kurtulacak kadar bir yol açılacak. .

Bunun üzerine Hazret-i Ali kendine gelir, kılıcını dağa vurur. Dağ ikiye bölünür. Hazret-i Ali ve askerleri ile buradan geçer, düşmanlardan kurtulurlar.

Buradan geçtikten sonra Hazret-i Ali ve askerleri Kayseri'ye doğru sefere çıkarlar.

Halk arasında bu kılıç kesiğine; "*Alikesik*" denir.

188. HAZRET-İ ALİ VE CEYHAN NEHRİ I

Rivayetlere göre bir gün Hazret-i Ali Efendimiz bir dağın eteklerinde namaz kılmaktadır. Bir an şiddetli bir gürültü sesi gelir. Hazret-i Ali Efendimiz anlar ki dağ büyük bir gürültü ile kendisinin üzerine doğru gelmekte.

Hazret-i Ali Efendimiz namazını bozmadan, sağ eli ile dağı durdurur. Sağ elinin izi net bir şekilde dağda belirmiş. Gürültü kesilir, dağ olduğu yerde durur.

Hazret-i Ali'nin elinin izinin belirmediği yerden sular fışkırmaya başlar. Suyun çıktığı yere “*Pınarbaşı*” denilmektedir.

Pınarbaşı, Ceyhan Nehri'nin başlangıç noktasıdır.

189. HAZRET-İ ALİ VE CEYHAN NEHRİ II

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde Tepebaşı denilen bir yer vardır. Burası Ceyhan nehrinin bir kolunun doğduğu yerdir. Bu nehrin doğuşu hakkında şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Hazret-i Ali bir gün atıyla savaşa gitmektedir. Namaz kılmak için mola verir. Namazını kılarken tepe sallanmaya başlar. Tam secdeye kapanırken elini toprağa biraz setçe vurur.

Hazret-i Ali'nin elini vurduğu yerden su fışkırmaya başlar . Su fışkıran yer ise Ceyhan Nehri'nin kaynağıdır.

İşte Elbistan'ın içinde akan Ceyhan Nehri'nin doğuşu Hazret-i Ali'ye bağlanmaktadır.

190. HAZRET-İ ALİ VE DERTLİ ÖRDEKLER

Her kanatlı hayvan türünün sesi, kendisine mahsustur. Biz, çoğunu sesinden tanırız. Bunlardan biri de ördeklerdir. Onlar; “vah vah” derler. Biz de biliriz ki bu ördek sesidir. Üzerinde pek durmayız. Hâlbuki bu sesin bile çok derin, çok anlamlı bir efsanesi bulunmaktadır:

Bu efsaneye göre; yiğitlerin yiğidi, mertlerin merdi Hazret-i Ali, şehit olacağını bilmeden, şehit olacağı gün, şehit olacağı camiye gitmektedir.

Ördekler, Hazret-i Ali'nin şehit olacağını bildiği için sabah erkenden yollara çıkarlar. Hazret-i Ali'nin önüne geçerler, onun camiye gitmesine yalvararak engel olmaya çalışırlar. Çünkü bilirler ki gidince şehit olacak. Fakat Hazret-i Ali ördekleri severek geçer, camiye gider. Bilir ki Tanrı'nın emrinden kaçış yoktur.

Hazret-i Ali, o gün camide şehit olur. Ördekler ise, onun camiye gitmesine engel olamadıkları için çok üzürlüler. O günden beri, dertli dertli “vah! vah!” çekerler.

191. HAZRET-İ ALİ VE GAZİDERE ÇAYI

Hazret-i Ali; Hazret-i Peygamber’in gaza arkadaşı ve damadı olması, yiğitliği ve dürüstlüğünden dolayı Türk milletinin gönlünde taht kurmuştur. Türk milleti, onun ölümünden sonra kabrini gönlünde kurmuştur. Tarih boyunca onu olağan üstü kahramanlıklarla anmıştır.

Bunlardan bir tanesi de Sinop iline bağlı Boyabat kalesi ile ilgili efsanedir.

Boyabat’ta Gazidere Çayı üzerinde bir köprü bulunmaktadır. Köprü’nün üzerinden batıya doğru bakıldığında birbirine çok yakın iki kaya görünmektedir. Bu iki kayadan biri, kılıçla kesilmiş gibidir. Yüksekliği yaklaşık 250 m.dir. Diğerinin üzerinde ise Boyabat Kalesi bulunmaktadır. Gazidere Çayı bu iki kaya arasından geçmektedir.

Yörede bu kayaların iki parçaya bölünmesi hakkında ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Hazret-i Ali ordusu ile Boyabat’tan geçmektedir. Ordu gelir, zorunlu olarak kayanın önünde durur. Hazret-i Ali, kılıcını çeker, kayayı ikiye böler. Daha sonra Hazret-i Ali’nin ordusu yoluna devam eder.

Gazidere Çayı da Hazret-i Ali ‘ye saygısından dolayı daha sonra yatağını değiştirip buradan akmaya başlar.

192. HAZRET-İ ALİ VE KESİKBAŞ

Kesikbaş türbesi, Tokat’a bağlı Turhal ilçesindedir. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi ise Hazret-i Ali ile bağlantılıdır.

Anlatılanlara göre; çok eskiden Turhal’da bir adam eşi ve oğlu ile mutlu bir hayat sürmektedir. Günün birinde bir dev gelip adamın gövdesiyle, oğlunu yer. Adamın sadece kafası kalır. Karısını da alıp kaçar, bir kuyuya saklar. Sadece kafası kalan adama *Kesikbaş* derler. *Kesikbaş* Hazret-i Ali’nin yanına gider:

*-Bir oğlum, bir hatunum var idi,
İkisi de benim ile yar idi
Oğlum ile gövdemi bir dev yedi
Ya Hazret-i Ali medet eyle, der.*

Bunun üzerine Hazret-i Ali, Kesikbaş'ın kuyusuna gelmek için çıkar.

Rivayete göre Hazret-i Ali, Kesikbaş'ın kuyusuna giderken Sivas'ın Kavak köyüne uğrar. Burada kurban kesip namaz kılar.

Kavak beldesindeki *Kurban Kayası* adı, Hazret-i Ali'nin burada kurban kesmesinden dolayı kaldığına inanılmaktadır. Ayrıca bu kayada Hazret-i Ali'nin atının ayağının ve ibriğinin izi de bulunduğu söylenmektedir.

Hazret-i Ali, Kavak'tan ayrıldıktan sonra buradan ayrılır. Kesikbaş'ın karısının hapsedildiği kuyuya iner. Kesikbaş'ın karısını bulur:

*-Gerçek yüzü burayı nur eylemiş
Tanrı aşkı gönlünde yâr eylemiş
Kesikbaş'ın hanımı da bu imiş
Seccadesi yaş ile dolu imiş.*

Devin nerde olduğunu öğrenir, gidip onu da öldürür. Kadını buradan çıkarır. Kesikbaş'a teslim edip geri döner.

193. HAZRET-i ALİ VE MÜNAFİK ÇUKURU

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda şimdiki Samsun'un Vezirköprü ilçesinde münafıklar yaşıyormuş.

Bir gün Hazret-i Ali yolculuk yapıyormuş. Gittiği yol üzerinde Samsun Vezirköprü ilçesi bulunuyormuş. Hazret-i Ali Vezirköprü'nün münafık memleketi olduğunu bilmekteymiş.

Hazret-i Ali Vezirköprü'ye gelir. Bu şehrin içine geçmemek için atıyla Vezirköprü'nün üstünden atlar. Neden böyle yaptığını soranlara 'Vezirköprü'nün münafık çukuru' olduğunu söyler.

194. HAZRET-i ALİ VE TECER DAĞI

Tecer Dağı, Torosların kuzeye açılan bir kolu durumundadır. Gemerek-Şarkışla arasından başlar, kuzeydoğuya doğru geniş bir yay çizerek uzar ve Sivas-Kangal arasında Kulmaç Dağları adını alır. Huma Çayı Vadisi, Tecer Dağları'nı ikiye ayırır. Kuzeydeki sıra çengelli, güneydeki sıra Deli Dağı adını alır. Bu iki sıra doğuya doğru uzanarak Doğu Anadolu dağlarıyla birleşir.

Anlatılan efsaneye göre; Hazret-i Ali bir gün Tecer Dağı'na çıkar. Çıkarken Tecer Dağı'nın güneye bakan yamacı kaymaya başlar.

Hazret-i Ali kendisini düşürecek biçimde hareket eden bu dağa öyle bir haykırır ki sesi arşa çıkar. Tecer Dağı yine durmaz. Güneye doğru kaymaya devam etmektedir.

Hazret-i Ali, haykırmanın ardından durmayan dağa kılıcını çıkarır, dağa vurmasıyla dağın eteği dümdüz olur.

Önceden geçit vermeyen bu bölgeden artık herkes kolaylıkla geçebilecek duruma gelir.

Bu yer, o zamandan beri uzaktan bakınca bıçakla kesilmiş gibi görünmektedir. Günümüz Sivas-Malatya karayolu, bu kesik yerin hemen güneyinden geçmektedir.

195. HAZRET-İ ALİ VE ZALOĞLU RÜSTEM

Anlatılanlara göre; Zaloğlu Rüstem, Hazret-i Peygamber zamanında yaşamış, üç metre boyunda, kılıcının boyu bir buçuk metre olan, iri yarı, çok heybetli bir cengaverdir. Birçok meydan savaşında Başkomutanlık yapmıştır. Katıldığı bütün savaşları kazanarak büyük ün salmış bir kahramanmış. Kâfirlerle girdiği bir savaşta arkasından mızraklanarak şehit olmuştur.

Kendisi gibi çok ünlü bir cengaver olan, bu nedenle de haklı olarak Allah'ın Aslanı unvanına layık görülen, Hazret-i Muhammed'in damadı Hazret-i Ali, silah arkadaşı Zaloğlu Rüstem'i ziyaret etmek üzere bir gün kabristana gider. Ancak kabristanın yerini bulamaz. Bu duruma çok üzüлp kibleye doğru yönelerek:

-Ya Rüstem! Neredesin? Bana bir kolaylık göster, seni ziyarete geldim, diye seslenir.

Bu sırada kabristandan ne kadar Rüstem isimli insanlara ait mezar varsa yarılr, fakat çıkanlardan hiçbir Zaloğlu Rüstem değildir. Bu duruma daha da çok şaşırان Hazret-i Ali, kara kara düşünmeye başlar. Bu sırada gaipden bir ses:

-Ya Ali! Zaloğlu Rüstem diye seslen. Hazret-i Ali bu defa:

-Zaloğlu Rüstem! diye bağırır.

Hazret-i Ali uykudan uyanır gibi ter içerisinde silkinip:

-Zaloğlu Rüstem, Zaloğlu Rüstem! diye bağırmaya başlar. Bir de ne görsün; toprak yarılr, kabristandan dev gibi bir adam çıkar.

-Buyur ya Ali, beni mi emrettin! Der ve Hazret-i Ali'ye doğru yürümeye çalışır. Ancak daha ilk adımı attığında dizlerine kadar toprağa gömülür. İkinci adımında ise göbeğine kadar... Bunun üzerine Hazret-i Ali'ye doğru yönelerek selenir:

-Ya Ali! Toprak çürümüş, beni tartamıyor. Yanına gelemeyeceğim. Beni affet. Ne olur sen benim yanıma gel, der.

Hazret-i Ali bu durumdan çok etkilenir. İki gözü iki çeşme ağlayarak Zaloğlu Rüstem'in yanına doğru yaklaşır. Yanına iyice yaklaştığında Zaloğlu Rüstem birden ortadan kaybolarak kabrine geri döner, gözden kaybolur.

Hazret-i Ali de kabrin başında duasını eder, Zaloğlu Rüstem'i kendisine tekrar görmeyi nasip ettiği için Allah'a şükreder.

196. HAZRET-İ HIZIR VE KONUŞAMAYAN GENÇ

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda köyün birinde orta yaşlı bir kadın, konuşamayan genç oğlu ile yaşamış. Annesi onun konuşamadığına çok üzülür, ancak bunu oğluna hiç belli etmezmiş.

Bir yaz günü anneye oğul otururken kapı çalınır. Her zaman olduğu gibi kapıya annesi bakar. Kapıda nur yüzlü, yaşlı bir dede beklemektedir. Dede:

-Güzel kızım! Ağzım dilim kurudu. Bana soğuk bir içecek getir de, içeyim, der.

Kadın, hemen bir soğuk bir ayran yapıp yaşlı dedeye verir. Dede soğuk ayranı içince:

-Allah ne muradın varsa versin, der.

Kadın ayran bakracı elinde içeriye gidince bakar ki çocuğu konuşabiliyor. Kadın, evlerini ziyaret eden kişinin Hazret-i Hızır olduğunu anlar.

197. HAZRET-İ HIZIR VE SİVAS ULU CAMİ

Sivas Ulu Cami, kendi adı ile anılan mahallededir. Sivas müzesinde bulunan kitabesine göre Dânişmendliler Dönemi'nde, 593 H.(1196-1197M.) yılında Kızıarslan Bin İbrahim tarafından yaptırılmıştır. Yaklaşık 1674 m2'lik bir alana inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlıdır.

Sivas Ulu Cami, tek minarelidir. Minaresi eğilmiştir. Minareye "eğri minare" de denilmektedir. Minarenin eğri olması, efsanelere de konu olmuştur.

Anlatılan efsaneye göre; Sivas'ta iki ordu arasında savaş çıkar. Savaşta atılan bir top Ulu Caminin minaresine çarpar ve minare yıkılmaya başlar.

O anda Hızır Peygamber yetişir. Minareyi yıkılırken tutar ve düzeltir. Ancak biraz eğri kalır. İbret olsun diye tam düzeltmez.

Hazret-i Hızır daha sonra camiye girip namazını kılar. Yaslandığı duvarda elbisesinin yeşili duvara işler. Halk, Hazret-i Hızır'ın yaslandığı taşta "Hızır Taşı" o yeşile "Hızır yeşili" derler.

Ayrıca Sivas Ulu Cami, yer seviyesinin yaklaşık 2 m. altındadır. Caminin bu konumuyla ilgili de efsaneler anlatılmaktadır.

Anlatılan bir başka efsaneye göre; Sivas Ulu Cami bir derenin üstüne yapılmıştır. Yapanlar bunu fark edemeyip inşaatı tamamlar. Ancak gün geçtikçe cami yere batmaya başlar.

Bu durumu gören Hazret-i Hızır, temeli tekrar kazar. Temeli güçlendirir. O günden sonra caminin yere batmasının durduğuna inanılmaktadır.

198. HAZRET-İ HIZIR VE YANMAYAN KAŞIKLAR

Hayırsever bir adam fakir fukarayı doyurmak için her gün sevabına yemek verirmiş. Kendisi, ibadetlerini yerine getiren misafiri hürmetle karşılayan ve misafire çok önem veren biriymiş. Bir gün yine böyle yemek verirken oğlu gelip:

-Baba! Halil İbrahim bereketi olsun ve Hazret-i Hızır geliyor diye bize her gün yemek hazırlatıyor ve sonra da dağıtıyorsun. Ama ben Hızır (a.s.)'ı hiç görmedim. Yoksa bizi mi kandırmaktasın? Ben sana da Hazret-i Hızır'a inanmıyorum. Eğer söylediklerin doğruysa gelsin de görelim, der. Baba oğluna:

-Pekala, der,

Oğlunun çarşıya gitmesini ve yüz tane tahta kaşık alıp gelmesini ister. Oğlu çarşıya gider ve yüz tane tahta kaşık alıp gelir. Babasına:

-Evet baba, istediklerini getirdim. Hadi ispatla bize, bu kaşıklarla ne olacaksın, der.

Baba ise oğluna sabretmesini ve zamanla onun da anlayabileceğini anlatır.

Hayırsever bu adam her gün yemek vermeye devam eder. Aradan on, on beş gün geçmiştir. Oğlu ise sabırsızlanmış bir hâlde babasına gelip:

-Baba, ne oldu? Bize aldırдыңın bu tahta kaşıklar ne olacak? Hazret-i Hızır nerede? Yoksa bize yalan mı söyledin?

Baba oğlunun bu sorularına ve kendisine inanmamasına dayanamayıp ondan tahta kaşıkları toplamasını ister. Ve sayarlar. Eksik çıkmayınca baba oğlundan yüz kaşığı alıp yanan fırının içine atar. Bir zaman sonra fırın soğur ve içinden sekiz tane tahta kaşık çıkar. Gerisi ise yanıp kül olmuştur. Hayretler içinde kalan oğluna babası:

-İnanmadığın Hazret-i Hızır soframıza tam sekiz kez gelmiş ve beraberinde de Halil İbrahim bereketini getirmiş, der.

Hazret-i Hızır'ın tuttuğu tahta kaşıkların ateşte yanmadığını gören oğul, babasından af diler ve bundan sonra konuklarına karşı hürmetten kaçınmayacağını dile getirir.

199. HAZRET-İ İBRAHİM VE TUZ

Anlatılan bir efsaneye göre; Hazret-i İbrahim kurban keser ve derisini yere serer. Et, kemik ve artan parçaları içine doldurur ve deriyi katlar. Tam bu sırada bir ses:

-Ya İbrahim! O deriyi göğ'e savur, der.

Hazret-i İbrahim bu sesi duyar duymaz kurban derisini kucaklayarak göğ'e savurur. Derinin göğ'e savrulmasıyla binlerce parçaya ayrılması bir olur.

Bu parçaların her biri bir memlekete düşer. Parçalar hangi memlekete düştüyse oradan tuz çıkar. Şükür ki en fazlası Türkiye'mize düşmüştür.

200. HAZRET-İ SÜLEYMAN VE KUŞLAR

Hazret-i Süleyman'ın kuş dilini bildiği ve kuşlar vasıtasıyla uzak diyarlardan haber aldığı Kur'an'da geçmektedir (*Neml suresi*, 16-22). Buradan Hazret-i Süleyman'ın kuşlar aracılığı ile uzak ülkeler konusunda bilgi aldığı, uzak ülkelerde neler yapıldığını öğrendiği sonucu çıkarılabilir.

İnsanlarımız hayal dünyasını zorlayarak Hazret-i Süleyman ile kuşlar arasındaki bu iletişimi, farklı konulara da taşımış, efsaneye konu olmuştur. Bunlardan biri de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Hazret-i Süleyman, çok güzel, yeşilliklerle dolu bir bahçenin kenarından geçmektedir. Geçerken kuşların kendi aralarında neşeli neşeli ötüşüğünü duyar.

Hazret-i Süleyman, durup kuşların ne konuştuklarını dinler. Kuşlar, hem nızklarını yemekte hem de:

-Sahibine rahmet, sahibine rahmet, diye dua etmektedir.

Hazret-i Süleyman, kuşların bu duasını kendisi almak ister. Gidip bahçenin sahibini bulur ve bahçeyi satın alır.

Günlerden bir gün yine oradan geçmektedir. Kuşları dinler. Kuşlar bu defa:

-Dikene rahmet, büyütene rahmet, diyerek ötüşmektedir

201. HE HE KUŞU

Anlatılanlara göre çok eski zamanlarda yetim bir çocuk, zalim bir ağacın koyunlarını karın tokluğuna güdüyormuş. Her sabah koyunları alıp otlatmaya çıkıyor, akşam geri dönüyormuş.

Yetim çocuk bir gün, her zamanki gibi, koyunları otlatmaktadır. Bir ara uykusu gelir. Bulunduğu yerdeki bir ağacın dibine kıvrılır, çantasını başının altına koyup uyur. Uykudan kalktığında akşam olmuştur. Bir de bakar ki koyunların hiçbirisi yok.

Yetim çocuk saatlerce, günlerce koyunları arayıp durur. Fakat ne koyunlara rastlar ne de izlerine. Korkudan eve gitmeye cesaret edemez Yorgun, bitkin durumda bir ağacın dibine düşer. Çaresizdir. Çünkü yapacak hiçbir şeyi kalmamıştır. Açar ellerini, başlar Allah'a yalvarmaya:

-Allah!ım! Beni ya bu dertten kurtar. Ya beni kuş et de buralardan uçup gideyim, der.

Allah, yetim çocuğun duasını kabul eder, çocuğu kuş yapar.

Anlatılanlara göre dağlarda "he he! he he!" diye ses çıkaran kuşa bu yüzden "*Koyun Kuşu*" denilmiştir.

202. HEKİMHAN'IN KURULUŞU

Hekimhan, Malatya ilimizin önemli ilçelerinden biridir. Bu ilçemizin kuruluşu ile ilgili olarak yöre halkı bir efsane anlatmaktadır.

Anlatılan bu efsaneye göre; Köprülü Mehmet Paşa bir sefere giderken yolu Hekimhan'a düşer. Köprülü Mehmet Paşa, Hekimhan'ı görünce doğal güzelliklerine hayran olur. Ordusu ile birlikte burada konaklar.

Köprülü Mehmet Paşa, çevreyi dolaşırken Hasan Ağa Çeşmesi'nin yanındaki dereye gelirler. Dereye bakar. Dereden kan akmaktadır. Askerlere kanın nereden geldiklerini bulmalarını söyler.

Askerler ırmağı takip ederek giderler. Biraz ilerledikten sonra yaralı bir adam bulurlar ve hemen Paşa'ya getirirler. Paşa, hekimini çağırtırır ve bu yaralı adamı iyileştirmesini ister.

Hekim yaralı adamı muayene eder. İyileşmesinin mümkün olmadığını söyler. Bunun üzerine Köprülü Mehmet Paşa öfkelenip:

-Bu adamı iyileştirmesen sonunu sen düşün, der.

Hekim korkar ve tedaviye başlar. Bir hafta sonra hastayı iyileştirir.

Yaralı adam, iyileşince kendisinin de hekim olduğunu, ilaç yapmak üzere bitki toplarken kayadan düşerek yaralandığını söyler.

Köprülü Mehmet Paşa, bu hekimin gayretlerinden dolayı duygulanır. Hemen oraya bir han, hamam ve cami yapılmasını emreder. Bu binaların sorumluluğunu da ilaç için ot toplarken yaralanan Hekime verir.

Yapılan hanın ismi *Hekimin Hanı* kalır. Zamanla söylene söylene *Hekimhan*'a dönüşür.

203. HEYBET DAĞI VE KOYUN TAŞLARI

Heybet Dağı, Elazığ'ın Kovancılar ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Heybet Dağı'nda koyun sürüsünü hatırlatan taşlar bulunmaktadır. Çevrede yaşayanlar, bu taşların olağanüstü bir olaydan sonra oluştuğuna inanmaktadır.

Anlatılanlara göre; eskiden çevrede yaşayan çobanlar, hayvanlarını otlatmak için bu dağa götürürlermiş.

Kuraklığın had safhada olduğu bir yıl, günlerden bir gün yine bir çoban, hayvanlarını alıp bu dağa çıkar. Çoban akşama kadar koyunlarını otlatır. Akşam olunca hem kendisinin hem de hayvanların susuzluktan geri dönecek güçleri kalmaz.

Bu durumda iken çoban, Allah'a onlara su göndermesi için yalvarır. Eğer su gönderirse bir tane koyunu kurban edeceğine dair Allah'a söz verir. Dua eder etmez yerden su fişkırmaya başlar. Çoban çok sevinir. Hem kendisi hem de koyunları kana kana su içerler.

Çobanın susuzluğu geçince kurban kesmekten vazgeçer. O sırada bir taşın üstünde bulunan karıncayı koyun yerine Allah'a kurban eder.

Karıncayı alaylı bir şekilde öldürür öldürmez çoban ve koyunlar taşta dönüşür. Günümüzde, dağın üstündeki taş yığınlarının hâlâ durduğu söylenmektedir.

204. HİMMET BABA

Himmet Baba'nın türbesi, Kahramanmaraş Elbistan ilçesindedir. Hakkında yeteri kadar bilgi yoktur. Türbesinin yanına daha sonra yapılan caminin 14. yüzyılın sonlarında inşa edildiği düşünülürse, Himmet Baba, 1300'lü yıllarda yaşadığı düşünülebilir.

Himmet Baba, aradan yüzyıllar geçmesine rağmen unutulmadığına göre önemli bir Türk aydını veya Türk komutanı olmalıdır.

Himmet Baba, hakkında tarihî kaynaklarda bilgi yoktur ama halkımızın gönlünde sevgisi hâlâ yaşamaktadır. Bunun en büyük delili, hakkında anlatılan efsanedir.

Ceyhan Nehri'nin üzerinde tarihi köprüde bir gün savaş çıkar. . Ordunun kumandanı olan Himmet Baba, savaşta düşmandan şiddetli bir kılıç darbesi alır ve kafası kopar.

Himmet Baba, bu durumdayken bile savaşı bırakmaz. Kafasını kolunun altına alarak savaşmaya devam eder.

Himmet Baba başı koltuğunun altında savaşmaktadır. Kadının biri bu durumu görüp çılgılık atmaya başlar.

Himmet Baba oracıkta şehit düşer. Olduğu yerde toprağa verirler. Daha sonra oraya cami ve türbesini yaparlar.

205. HIRSIZLIĞIN SONU

Eskiden Sinop'un bir köyünde bir aile yaşarmış. Ailede başka hırsızlık yapan yokmuş. Fakat bu ailenin babası Kara Salih, hırsızlık yapmayı pek severmiş. Fırsat bulduğu yerde çalabileceği şeyi çalar, evine getirmiş.

Ailenin babası, bir gece eve gelirken Gaybî Türbesi'nde beş tane koç görür. Koçlar gayet semiz, canlı ve bembeyaz imiş. Adam çok sevinir. Hırsızlık yapmaya alışkın olduğu için kendini o gecenin galibi sayar. Koçları katar önüne, hırsızlık yaptım diye sevine sevine evine getirir.

Sabahleyin hanımı kalkar, ahıra iner. İneklerini sağacak, ahır işlerini görecek. Bir de bakar ki ahırda beş tane cenaze, bembeyaz kefenli. Hanımı korkar, hemen kocasının yanına çıkar:

-Kara Salih, Kara Salih kalk! Ahırda beş tane cenaze var, der.

Adam hemen apar topar ahıra iner. Hakikaten de beş tane cenaze. Bembeyaz kefenli. Hanımı:

-Nerden buldun bunları, der. Kocası:

-Gaybî Türbesi'nde bunlar otluyordu. Ben de aldım, getirdim, der. Hanımı:

-Gece götürürsek kimseye görünmeyiz, der. Bu sırrı kimseye sezdirmemeye karar verirler.

Akşama kadar korku içinde yaşarlar. Akşam namazından sonra ahıra inerler, bir bakarlar ki beş cenaze, tekrar beş semiz koç olmuş. Akşam olup el ayak çekildikten sonra Kara Salih koçları alıp Gaybî Türbesi' ne bırakır ve yavaşça evine döner.

206. HIZIR PEYGAMBER VE ÇOBAN BABA

Efsaneye göre; Çoban Baba, çobanlık yapmaktadır. Koyunlara yedirmek için evden getirdiği tuz torbasını da beline takar.

Çoban Baba, bir çeşmenin yakınında koyun otlatırken beyaz sakallı, nur yüzlü ve sarıklı ihtiyar bir dervişle karşılaşır. Bu ihtiyar adam, Çoban Baba'dan belindeki ekmekten biraz vermesini ister. Çoban Baba, belindeki ekmek değil tuzluk olduğunu söyleyince, ihtiyar ısrar eder. Çoban Baba ısrara dayanamaz, belindeki sargıyı açar. Bir de bakar ki tandırdan yeni çıkmış bir ekmek.

Bu duruma bir anlam veremeyen Çoban Baba, bir hayır vardır diyerek kuzulu koyunlardan birini tutar ve biraz süt sağmak ister. İhtiyar adam, buna da karşı çıkarak:

-O koyunu bırak. Şu koyunu sağ, der. Çoban Baba:

-Sizin gösterdiğiniz koyun kısır, süt vermez, der.

İhtiyar söylediği koyunda ısrar edince Çoban Baba onun gösterdiği koyunu sağmaya başlar. Bir de ne görsün memelerinden dere gibi süt akıyor.

Bunun üzerine Çoban Baba, bu ihtiyarın Hızır olduğunu anlar. Ancak herhangi bir şey söyleyemez. Bütün bunlardan sonra ihtiyar nur yüzlü adam Çoban Baba'ya dönerek:

-Oğlum! Allah veli kullarından etsin. Hazret-i Peygamber'e komşu eylesin" der ve oradan ayrılır.

Anlatılana göre Çoban Baba, Hazret-i Hızır ile karşılaştıktan sonra kendisinde bir takım değişiklikler olur ve bazı kerametler göstermeye başlar. Zamanla Çoban Baba ile Hazret-i Hızır'ın karşılaştığı yerde bulunan Karaoğlu Çeşmesi kutsallaştırılmıştır. Her perşembeyi cumaya bağlayan gece bu çeşmeden zemzem aktığına inanılmaktadır.

207. HIZIR PEYGAMBER VE KAPLUMBAĞAYA DÖNÜŞEN KADIN

Geleneklere göre, ekmek pişiren bir kişi, pişirdiği ekmekten isteyenlere verir. Böylece ekmeğin daha da bereketli olacağına inanır. Bu geleneği Dede Korkut'un: *"Pişmiş ekmeği bekletmek doğru değildir"* sözü bayraklaştırmaktadır.

Anlatılanlara göre çok eskiden köyün birinde, çok cimri bir kadın yaşarmış. Bu kadın öyle cimriymiş ki kimseye vermemek için ekmeğini geceleri gizli gizli pişirmiş. Bunu bilen köylüler, kadının evine gidip ekmek

isterlermiş. Fakat kadın, ekmeğinin olmadığını söyleyip herkesi kapıdan çevirmiş.

Kadının bu konudaki cimriliği, bütün köye yayılır. Bu durum, Hızır Peygamber'in de kulağına gider. Sorup soruşturur, işin aslını öğrenir. Fakat bir de kendi gözleriyle görmek ister.

Kadının ekmeği pişirdiği bir gece, Hızır Peygamber, kapıyı çalar ve kadından ekmeği ister. Hızır Peygamber mübarek bir kişi olduğundan; bütün köylü, kadının ekmeği vereceğini düşünür. Fakat kadın, ona da ekmeğinin olmadığını söyler. İçeride ekmeği tahtasıyla, ekmeğin pişirildiği sacı gören Hızır Peygamber, kadına bir ders vermek ister ve şöyle der:

–“Tahta ve sac yetiş, bu kadına yapış”.

Hızır'ın bu sözleri söylemesiyle birlikte kadın, tahta ile sacın arasında kalakalır ve birdenbire bir kaplumbağaya dönüşür. O günden sonra kaplumbağa, cimriliğin çok kötü olduğunun göstergesi hâline gelir.

208. HOPAL KUŞU

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden bir köyde oğlu ile yaşayan bir anne varmış. Kadının oğlunun ismi ise Yusuf imiş.

Bir gün Yusuf annesinden süt ister. Annesi de süt ısıtmak için Yusuf'u odun toplamaya, dere kenarına yollar. Yusuf odun toplarken ayağı kayar, dereye düşüp boğulur. Azgın dere çocuğu sürükleyip götürür.

Anne bir süre oğlunun gelmesini bekler. Aradan uzun bir süre geçer. Yusuf gelmeyince anne meraklanıp oğlunun arkasından gider. Anne her tarafı arar. Tekrar eve döner. Bakar ki Yusuf evde de yok.

Anne, ertesi gün yine Yusuf'u aramaya çıkar. Bulamayınca çok üzülür. Suçluluk duygusu ile aklı dengesi bozulmaya başlar. Artık “Yusuf gel, süt iç, Yusuf gel, süt iç” diye dolanmaya başlar.

O günden sonra Allah kadını *Hopal Kuşu* yapar. O günden bu yana anne, “*Yusuf gel, süt iç! Yusuf gel, süt iç !*” diye diyar diyar dolaşmış. Meğer “*Yusuf gel, süt iç*” diye öten kuş, Yusuf'unu kaybeden bir anne imiş.

209. HUNAT HAMAMI

Hunat Hanım, selçuklu Sultanlarından I. Alaaddin Keykubat'ın eşidir. Asıl adı Mahperi Hatun'dur. 13. yüzyılda yaşamış; Kayseri ve çevresinde Cami, medrese ve hamamdan oluşan bir külliye yaptırmıştır.

Bu hayır sever Hanım Sultan'ın inşaat yaptırması ile ilgili olarak Kayseri'de bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; Hunat Hatun, Kayseri'de bulunan Hunat Camisinin inşaatını başlar.

Hunat Hatun, cami inşaatının bir an önce bitmesi için sürekli işçilerin çalışıp çalışmadıklarını kontrol eder.

Bir gün cami inşaatında çalışan bir işçinin durumu dikkatini çeker. İşçi aşağıdan taşı alır, merdivenlerden çıkar, yerine koymadan taşı geri getirmiş.

Bu olay sürekli tekrarlandığından bu işçiye çok öfkelenir. Hunat Hatun işçinin yanına giderek neden işini yapmadığını ve boş yere taşı çıkarıp indirdiğini sorar. İşçi bu olayın nedenini çok zorlanarak anlatır:

-Banyo yapmak ihtiyacım vardı. Su bulamadığımdan banyo yapamadım. Bu arada çoluğumun çocuğumun rızkı için de paraya ihtiyacım var. Parayı helâl kazanmak için taşları çıkarıp geri indirdim, der.

Hunat Hatun, bu işçi ve bunun gibilerin durumlarını düşünerek cami inşaatını durdurur. Hemen yanına Hunat Hamamı'nı yaptırır.

İşçiler her gün caminin yapımına başlarken önce hamamda yıkanır, işlerine ondan sonra başlarlar.

210. HÜDHÜD KUŞU

Efsaneye göre; bir gün dünyadaki bütün kuşlar toplanır. Kaf Dağı'nın arkasına, Tanrı'nın cemalini görmeye gitmeye karar verirler.

Bütün kuşlar Kaf Dağı'na doğru yol alırlar. Ama Kaf Dağı'na ulaşmak o kadar kolay değildir. Önlerinde aşılması gereken yedi tane vadi vardır. Bu vadiler Gayret Vadisi, Hayret Vadisi,... altıncısı Yokluk Vadi'si ve en son da Aşk Vadi'si diye sıralanmaktadır.

Kuşlar, Kaf Dağı'na doğru yol alırken her vadiye karşılaştıkları engel sonucunda bir kısmı pes eder.

Bülbül, güle olan aşkıyı hatırlayıp ilk geri döndür. Papağan güzel tüylerinin yıpranacağını düşünmüş. Kartal, krallığının gideceğinden korkar. Baykuş, harabeleri; balıkçıl, bataklıkları; ... düşünerek geri döner. Bir kısmı yolda düşüp ölür, bir kısmı da kaybolur.

Son vadi yani Aşk Vadisi'ne gelindiğinde otuz kuş kalır. Bu otuz kuş Aşk Vadisi'ne gelirler ama harap, bitap düşerlerdir. Geri dönmek isteseler de dönemezler. Kiminin kanadında tüy kalmamış, kimi yorgunluktan düşüp oraya bayılıp kalmış. Kendi aralarında:

-Geri dönmemiz imkansız. Ama Aşk Vadisi'ne kadar geldik, burada da bir şey yok. Tanrı'nın cemalini görmek istiyoruz, ama o da yok, derler.

Derken yedi tane kapı açılır. Nur yüzlü, ak sakallı bir dede çıkar. Dede kuşlara bakar:

-Ne işiniz var burada, niye geldiniz, diye sorar. Kuşlar:

-Biz Rabbimizin cemalini görmeye geldik, derler. Ak sakallı dede:

-Geri dönün, der. Kuşlar:

-Biz artık dönemeyiz. Zaten çok zor koşulları aşıp geldik. Artık dermanımız yok. Biz Rabbimizin cemalini göreceğiz. Biz buraya aşkla geldik, derler. Ak sakallı dede:

-Madem öyle, aşkla geldiniz, bütün kapıları size açayım, der.

Kuşlar yedi kapıyı geçince hepsinin önüne bir defter gelir. Bu defterde hepsinin geçmiş yaşantısı ve gelecekte ne olacağı yazmaktadır. Sonra defter kapakları kapanır. Bütün kuşlar ölür. Rabbimizin cemalini de bir şekilde gördükleri rivayet edilir.

Bu kuşlar daha sonra yeniden dirilir ve bir daha ölüm olmayan ebedi hayata başlarlar. Onların birisi hariç, hangi kuşlar olduklarını kimse bilmezmiş. Fakat bilinen bir şey varmış: Onlar hep hayırlı işlerle uğraşırlar.

İçlerinden Hüdhüd Kuşu, Hazret-i Süleyman ile görüştüğüne ve bu durumu ona anlattığına inanılmaktadır.

211. İBİBİK KUŞU

İnanca göre İbibik kuşu, eski zamanlarda genç ve güzel ama talihsiz bir kız imiş.

Çok eskiden köyün birinde anne, baba ve genç bir kızıdan oluşan bir aile yaşarmış. Bir gün anne çok hastalanır ve Hakk'ın rahmetine kavuşur. Baba kızıyla tek başına kalır. Köy yerinde ne yapar ne eder. Sonunda adam evde yemek yapacak, kızına kol kanat gerecek birini bulup evlenir.

Fakat işler düşündüğü gibi gitmez. Kızı analık tarafından horlanır. Ama babanın bundan haberi olmaz tabi. Artık analık da kızıdan sıkılmıştır. Günlerden bir gün analıkla babası kızı hâli vakti yerinde çok yaşlı birine verir. Ama kız, gönülsüz gitmiştir adama.

Gerdek gecesi yaşlı adam oturmuş, elbiselerindeki bitleri temizliyormuş. Kız adamı öyle görünce ağlar ağlar ... Sonra Allah'a dua eder. Ne kadar üzüldüyse:

-Allah'ım beni ya taş ya da kuş et, der.

O sırada kız, Allah tarafından kuşa dönüştürülür. Gelinin başını henüz bozmadığı için başındaki süslerle birlikte kuş olur. *İbibik Kuşu*'nun başındaki tараға ve süse benzeyen şeklin bundan olduğu rivayet etmektedir.

212. İKİ KARDEŞ KAYASI

Elazığ ilimizin Kaplıkaya köyünde bulunan Direkli Dağı yakınlarında birbirine yaslanmış gibi duran iki kaya parçasına köyün halkı *İki Kardeş Kayası* demektedir. Bu İki Kardeş Kayası ile ilgili şu efsane anlatılmaktadır:

Efsaneye göre biri kız diğeri erkek iki kardeş bir gün kenger toplamak için dağa giderler. Akşama kadar gezip topladıkları kengerleri çuvala doldururlar. Erkek çocuk, topladıkları kengeri sırtına alıp yürümeye başlar. Fakat çuvalın delik olduğunu ikisi de fark etmemişler. Böylece eve kadar gelirler. Bir de bakarlar ki çuvalın içinde çok az kenger kalmıştır. Kız kardeş oğlana:

-Kengerleri sen sakladın. Nereye sakladınsa çıkar getir, diye bağırır. Erkek kardeş:

-Ben saklamadım çuvaldan dökülmüş, der.

Kız kardeş, buna inanmayıp kardeşine değnekle vurmuş. Zavallı çocuk yediği sopanın tesiriyle ölüverir. Kardeşinin öldüğünü gören kız, ağlamaya başlar ve Allah'a yalvarır:

-Allah'ım! Kardeşimi ben öldürdüm. Beni ya taş ya da kuş et de kurtulayım, diye yalvarır.

Allahu teala, kızın duasını kabul eder. İki kardeşi de orada taşla çevirir. İşte bahsettiğimiz kayaların, o iki kardeşin taşlaşmış bedeni olduğuna inanılmaktadır.

213. İBİBİK KUŞU

Öyle anlaşılmaktadır ki bu ibibik kuşunun sesi, her kişide farklı algılanmaktadır. Bu yüzden de çok ilginç efsanelere konu olmuştur.

Efsaneye göre; zamanın birinde bir köyde, iki kardeş yaşamaktadır. Bu kardeşler ailelerine yardım olsun diye odun toplayıp satmaktadırlar.

Bir gün yine bu iki kardeş, ormana gidip odun kesmeye başlar. Erkek kardeş, yanlışlıkla kız kardeşinin başına baltayla vurur. Kardeşi oracıkta ölüverir.

Kız kardeşini çok seven ağabey, bu olay karşısında deliye döner. Ne yapacağını şaşırır. Kıpırdayamayacak duruma gelir. Tam o anda:

-Allah'ım! Keşke bir kuş olsam da bu acıdan kurtulabilsem, der.

Allah onu kuş ediverir. Ama o bu acıyı unutamaz. Kafası baltaya benzeyen bir kuş olur. Bu kuş sürekli:

-Ben vurdum, ben öldürdüm eyvah! Ben vurdum, ben öldürdüm eyvah! deyip durur.

İnanışa göre; ötüşü: “Ben vurdum, ben öldürdüm eyvah”ı andıran kuş, ibibik kuşu, meğer kardeşini yanlışlıkla öldüren erkek kardeşmiş.

214. İBİBİK KUŞU VE İLKBAHAR

İlkbaharın gelişini eskiden ibibik kuşu haber verirmiş. İbibik kuşu öttüğünde, ilkbahar geldi, diye düşünülüyormuş.

Efsaneye göre bir gün ibibik kuşu uzun uzun, neşeli neşeli öter. Çobanın biri de bahar geldi diye otuz tane keçiyi alır, düşer yaylanın yollarına. Arkasından ibibik kuşu da öterek gelmekte.

Biraz yürürler. Daha sonra bir fırtına kopar, kar yağmaya başlar. Fırtına keçileri ve kuşu sürükleyerek bir kenara atar. Keçiler ibibik kuşu ve çoban ölmek üzere... Çoban, sürünerek ibibik kuşunun yanına yaklaşır:

-Mart ayını yaz mı sandın? Otuz keçiyi az mı sandın? İbibik kuşu! Bana da ettin kendine de ...

Sonra da hepsi birlikte ölür.

215. İMARET KÖYÜ

İmaret köyü, Sivas il merkezine yaklaşık 4 km uzaklıktadır. Halk arsında bu köyün isimlendirilmesi ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre padişahın biri, ordusuyla savaşa giderken Kızılırmak üzerindeki Eğriköprü'den geçer. Ordu, çok yorgun olduğu için oradaki köyde mola verir.

Köylüler imaret adı verdikleri yarma ve yoğurt karışımı çorba yapıp orduya dağıtır. Orduda bulunan askerler ve padişah çok memnun olur. Padişah bu çorbanın adını sorar:

-İmaret çorbası, derler.

Aradan zaman geçer. Padişahın yolu tekrar bu köye düşer. Köylüler padişahı karşılarlar. Hemen aç olup almadığını sorarlar.

Padişah orduyla içtiği çorbayı çok beğenmiş, lezzeti damağında kalmıştır. İmaret çorbası ister.

Böylece köyün adı da *İmaret* olarak kalmıştır.

216. İNBABA MAĞARASI

Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kerimmümin köyünde küçük bir mağara vardır. Bu mağaranın içinde çok tatlı, şifalı bir su olduğuna inanılmaktadır. Fakat bu mağaraya girmeye kimse cesaret edememektedir.

Eskilerden bu mağaraya girenlerin bir çoğu bir daha buradan çıkamamış.

Anlatılanlara göre bu mağara, içine giren insanı sıkarak öldürürmüş. Bu mağara, Kermun köyünde *İnbaba Mevkii* olarak adlandırılır.

217. İNLEYEN MAĞARA

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden Elbistan'da bir komutan yaşarmış. Bu komutanın güzeller güzeli, erkek kadar mert ve cesur bir kızı varmış. Babası savaşa giderken kızını da yanında götürürmüş.

Bir gün savaş sırasında düşman askerleri kızı tam vuracaklarken bir er kızın hayatını kurtarır. Sonra bu iki genç birbirlerine gönül verirler. Ama komutan böyle bir evliliğe izin vermez. Oğlanın kızına denk olmadığını düşünür. Kızı çok ısrar edince dayanamaz, izin verir. Fakat bu defa kız, oğlandan bir istekte bulunur.

Kız, Nurhak Dağı'nda olan inde kırk gün aç, susuz kalırsa kırk gün sonunda evleneceğini söyler.

Yiğit hemen atına biner, ine gider. Kız da merakla kırk günün geçmesini bekler. Böyle şart koştuğuna da pişman olur ama laf ağzından bir kere çıkmıştır.

Kırk gün geçer fakat yiğit dönmez. Oba halkı kızla birlikte gidip bakarlar. Mağarada yiğidin ölüsüyle karşılaşır. Kız inden çıkarken taşın üzerinde bir yazıya rast gelir:

“Ben ve atım, ne açlıktan ne susuzluktan öldük. Biz mağaranın iniltisinden öldük”.

Kız sevdalısını kendisinin öldürdüğünü düşünmeye başlar. Bu acıya bir yıl dayanır. Bir yıl sonra kız da ince hastalıktan ölür.

218. İNSANIN KAPLUMBAĞAYA DÖNÜŞMESİ

Anlatılan efsaneye göre; kaplumbağa, aslında insan yani bir değirmenciymiş. Bir gün Hazret-i Hızır dilenci kılığında değirmene gelmektedir.

Değirmenci, gelen adam benden un isteyecek diye değirmende uruplağının (un ölçeği) içine saklanır.

Hazret-i Hızır gelir. Değirmenci saklanmıştır. Hazret-i Hızır:

- Çekil, git kaplumbağa, der.

Uruplağı (un ölçeği), adamın sırtına yapışır. Değirmenden sürünerek çıkıp gider. Değirmenci, bir avuç unu ihtiyacı olan birine vermemek için kaplumbağaya dönüşür.

219. İSAK KUŞU

Zamanın birinde bir kız ve erkek çocukları olan ve mutlu yaşayan bir aile varmış. Baba odun keserek evinin geçimini sağlarmış. Anneleri de evin işleri ve çocukların bakımı ile uğraşıyormuş

Erkek çocuğun adı İshak, kızın ise Meryem'miş. Çocuklar küçük yaşta anne ve babasız kalmışlar. Çok üzüлüp ağlamışlar. Ama ne çare...

Anne ve babasız kalan İshak ile Meryem kim bir kuru ekmek verirse yemişler. Buldukları yerde yatıp uyumuşlar.

Bir gün serin bir sonbahar gününde ormanda gezintiye çıkmışlar. İshak birden kayboluvermiş. Meryem durur mu? Bir taraftan koşturuyor bir taraftan İsak İsak diye ormanı çınlatıyormuş.

Günlerce bu arayış devam etmiş. Ama nafile...

Meryem Tanrı'ya:

-Beni kuş et de İshak'ı çabucak bulayım, diye dua etmiş. Meryem'in duası kabul olmuş.

Rivayete göre Meryem kuş olduktan sonra uçarak kardeşini aramaya devam etmiş. Şimdi ormanlarda ve selvi bahçelerinde "İshak ishak" diye bir ses duyarsanızbu kardeşini arayan Meryem'in sesiymiş.

220. KABA YEL

Halk arasında "kaba yel" diye bilinen rüzgârlar, ilkbaharda esip karları eritir. Kaba yelin esmesi, bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Anlatılanlara göre; köyün birinde bir ağa yaşamaktadır. Köylüler hep bu ağanın emrindedir. Aynı köyde bir de çok fakir bir aile bulunmaktadır. Bu ailenin güzel mi güzel bir kızı vardır.

Bu köyde yazın otlar kurutulur, öbür yaza kadar kullanılır. Bahara doğru bu fakir ailenin otları tükenir. Adam bu duruma çok üzüлür. Çareler aramaya başlar ama ağaya gitmekten başka çaresi kalmaz. Fakat ağa çok cimri ve acımasızdır.

Başka çaresi kalmayınca ağaya gider. Ağanın çok yüksek ot yığınları vardır. Adam olanları ağaya anlatır ve yardım etmesini ister. Kızını vermesi şartıyla ot yardımında bulunacağını, aksi takdirde hiçbir şey vermeyeceğini söyler.

Adam üzülerken kızına olanları anlatır. Kızına yalvarır yakarır; başka çareleri olmadığını bildirir. Sonunda kızını razı eder.

Ağa ile kızın düğün hazırlıkları başlar. Ağanın, kızı almaya geleceği zaman kız oturur, saatlerce ağlayıp Allah'a yalvarır:

-Es kaba yel es, ağanın otluğunu taş kes, der.

O anda ılık bir rüzgar esmeye başlar. Kar, yeryüzünden kalkar, otlar çıkar. Bu arada ağanın ot yığınları da taşla dönüşür.

İnanışa göre başka insanların da aynı duruma düşmemesi için Tanrı yılın o günlerinde Kaba Yeli hep estirmiş.

221. KABİRDEKİ ET

Anlatılan efsaneye göre Gemerek ilçesine bağlı Burhan köyünde zengin bir aile vardır. Adam çok cimridir. Karısı fakirlere yardım etmek istemiş, fakat kocası ona engel olurmuş.

Bir gün kocası evde yokken inek uçurumdan yuvarlanır. Kadın ölmeden ineği keser. Kestiği ineği fakirlere dağıtmak ister, fakat kocasından korktuğu için para karşılığı verir. İneğin etinin büyük bir bölümünü satar, sadece bir kısmı kalır. O bududa parası olmayan bir fakire karşılıksız verir.

Akşam kocası eve gelir. Durumu kocasına anlatır. Son parça eti de parasız verdiğini söyler. Adam çok sinirlenir ve çok üzülür:

-Aha kadın ölüyorum, deyip bayılır.

Herkes adamı ölü sanır. Yıkayıp cenazesini kaldırır. Adamı mezara koyarlar. Tam üzerine birkaç kürek toprak atarlar ki adamdan bir feryat bir figan:

-Aman komşular kurtarın beni! Çıkarın beni bu cehennemden, diye bağırır.

Adamı hemen çıkarırlar. Adam çıkar çıkmaz karısının yanına gidip:

-Aman kadın! Ne kadar malımız mülkümüz varsa hepsini dağıt, der.

-Aman herif ne oldu ki, diye sorar karısı. Adam:

-Ben mezara girince hemen zebaniler geldi yanıma. Tam bana ateşli tokmaklarıyla vuracaklarken, senin o fakire verdiğin et parçası zebanilerin

önüne geçip bana vurmalarını engelledi. Ben şimdi o et parçası sayesinde yaşıyorum, der.

Ondan sonraki günlerde adam çok cömert olur.

222. KADIRGA YALASI

Kadirga yaylısı, Trabzon, Giresun ve Gümüşhane il sınırlarının kesiştiği bir noktadadır. Denizden yüksekliği 2.300 m. olup ağaç yetiştirme sınırının üzerindedir.

Yörede, Kadirga ismiyle ilgili pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; savaş yıllarında Kadir adında bir delikanlı vardır. Savaşlarda üstün kahramanlıklar gösteren bu yiğit, bir çarpışmada şehit olur.

Kadir Ağa'nın türbesini şehir olduğu yere, bir kayalığın üzerine yaparlar. İnsanlar burayı ziyaret etmeye başlarlar. Her taraf kıraç olduğu için yön bulmakta zorluk çeken halk, türbeyi kastederek birbirlerine:

-Kadir Ağa nerede kaldı,

-Kadir Ağa beride kaldı, diye söylerler.

Bu şekilde söylene söylene yaylanın adı *Kadırğa* kalır. Hâla bu adla bilinmektedir.

223. KAĞIZMAN EFENDİ

Yer isimleri, insanın coğrafya ile bütünleşmesinin işaretidir. İnsanın coğrafya ile çok çeşitli ilişkileri sonucunda ortaya çıkar. Bir veya birkaç kelimedir: *Çanakkale Boğazı*, *Hasan Dağı*, *Ağrı Dağı*, *Anıtkabir*'de olduğu gibi zamanla manevî manalarla zenginleşir ve bu bir veya birkaç kelime çok şey anlatır, çok şey ifade eder.

Bunlar içerisinde öyle yerler var ki Türkler onların ismini kanlarıyla yazmışlardır: *Çanakkale Boğazı*, *İzmir*, *İstanbul Boğazı*, ... Bunlar içerisinde öyle yerler vardır ki Türkler onların isimlerini emek, alın teri ve sanatlarıyla yazmıştır: *Süleymaniye Camii*, *Divriği Ulu Cami*, *Topkapı Sarayı*, ... bunlardan bazılarıdır. Türkiye'deki bazı yeri isimleri ise Türk'ün manevî dünyasıyla ilgilidir. Kars ilimizin Kağızman ilçesinin adı, bunlardan birisidir.

Anlatılanlara göre; Kars'ta Kağızman adında bir kişi yaşamaktadır. Kağızman, hocasını çok sevmektedir. Onun, sıcak helvayı çok sevdiğini bilmektedir.

Kağızman'ın hocası hacca gider. O hacca gittikten sonra Kağızman'ın eşi, Kağızman'ın yemesi için sıcak helva yapar. Fakat Kağızman helvayı hocasına götürmek ister. Eşi, alay edip ona güler. Kağızman kısa bir süre evden ayrılır. Eşi, Kağızman'ın onunla alay ettiğini sanır.

Kağızman, hocası namaz kılariken sıcak helvayı yanına bırakıp döner. Hoca, namazı bitirdiğinde helvayı görür. Helva kabından, Kağızman'ın getirdiğini anlar.

Kağızman'ın hocası, hacdan gelir. Herkes onu karşılamaya gidip onu kutlarlar. O da asıl kutlanması gerekenin Kağızman olduğunu söyler ve evine gitmeden Kağızman'ın yanına gelir. Tası, Kağızman'ın eşine teslim eder.

Kağızman'ın eşi çok şaşırır. Kağızman'a ancak o zaman inanır. Bu olağanüstü olaydan sonra Kağızman'ın evinin bulunduğu yere onun adını verilir. Burası zamanla gelişir, ilçe durumuna gelir. Günümüzde Kars ilimize bağlı bu ilçeye de Türk mührü bu şekilde vurulmuştur. ,

224. KALDI KÖYÜ

Sivas Dânişmendliler (iki kez), Eratna Beyliği, Kadı Burhaneddin Devleti, ve Selçuklulara başkent olmuş önemli bir Türk şehridir.

Bu kadar devlete uzun süre başkent olan Sivas'ın 1400'den önce bayındır ve zamanına göre modern bir şehir olduğu kaynaklarda bahsedilmektedir.

Timur, 1400'de Sivas üzerine yürür ve şehri kuşatır. Sivaslılar kaleyi Timur'a teslim ederler. Fakat Timur, Sivas'ı çok kısa bir zamanda hâربه hâline döndürür.

Timur'un bu yıkımı ile ilgili olarak Sivas ve çevresinde pek çok efsane derlenmiştir. Bunlardan bir tanesi de Sivas'ın şehir merkezine en yakın yerleşim yerlerinden biri olan Kaldı köyü ile ilgilidir.

Anlatılan efsaneye göre; Timur ve ordusu Anadolu'yu istila ettikleri zaman önüne gelen her yeri yakıp yıkarak ilerler. Sonunda Sivas'a kadar ulaşır.

Sivas'ta da yine bütün köyleri yakarak ilerlerken köylerden birinde köyün ileri gelenleri Timur'u ve ordularını karşılarlar, önlerini keserler. Köyü harabeye çevirip halkı öldürmemesi için aman dilerler. Bu durum karşısında Timur, köyün ileri gelenlerine bir soru yöneltir:

-Timur'dan mı Yıldırım'dan mı yanasınız? Köylüler:

-Biz masum olsaydık zâlim üzerimize gelmezdi, derler.

Bu cevap Timur'un çok hoşuna gider ve bu köy "Kaldı" der. Köye zarar vermeden çekip gider. Bunun üzerine köyün adı *Kaldı Köyü* olarak kalır.

Bu köy, 1970'li yıllarda kamulaştırılmış, üzerine Cumhuriyet Üniversitesi kampusu kurulmuştur.

225. KAN AKAN ÇEŞME

Adamfakı köyü, Sivas'ın Zara ilçesine bağlı olup Sivas – Erzincan yolunun hemen güneyinde yer almaktadır. Bu köyde, perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde su yerine kan aktığı rivayet edilen bir çeşme bulunmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; vaktiyle Zara ilçesinin Adamfakı Köyü'nde iki kardeş yaşamaktadır. Bu iki kardeş, Allah inancı kuvvetli, iki yiğit delikanlıymış.

Bu yiğit kardeş, köylerini düşmana karşı savunurken bir çeşme başında, aynı yerde şehit düşer. Çeşme, o zamana kadar, diğer çeşmelerde olduğu gibi su akmaktaymış.

İki kardeş bu çeşmenin başında şehit olduktan sonra, perşembe günlerini cumaya bağlayan gece su yerine kan akmaya başlamış.

Bu çeşme, hâlen Adamfakı köyünde bulunmakta ve ziyaret edilmektedir.

226. KANGAL BALIKLI KAPLICA

Balıklı kaplıca, Sivas il merkezine yaklaşık 110 km, Kangal ilçesine ise 12 km uzaklıktadır. Bu kaplıcada bulunan balıklar ve yılanların cilt hastalıklarını iyileştirdiğine inanılmaktadır.

Önemli bir tedavi merkezi olduğu için hakkında anlatılan efsaneler de bir hayli fazladır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Kangal ilçesinde uzun zaman önce güzel bir kız yaşamaktadır. Bu kızın yüzünde zamanla çıbanlar çıkmaya başlar. Bu kız derdine derman arar fakat kimse onu tedavi edemez.

Kız yüzünde çıkan çıbanlar yüzünden insan içine çıkamaz hale gelir.

Bir gün herkesten uzak yaşamak için yer ararken geçtiği ırmağın kenarından bir ses duyar. Duyduğu ses ırmağın suyunun şifalı olduğunu söylemektedir.

Bunun üzerine kız suya girer. Sudaki balıklar kızı iyileştirir ve kız eski güzelliğine kavuşur.

227. KANGAL KÖPEĞİ

Kangal köpeği, Türkiye kökenli bir çoban ve bekçi köpeği ırkıdır. Adını Sivas'ın Kangal ilçesinden almıştır. Çok eski zamanlardan beri Küçük Asya'da yaşadığı bilinmektedir. Türk bekçi köpeği olarak bilinir.

Kangal köpeği hakkında çeşitli rivayetler söz konusudur. Bir rivayete göre M.Ö. Asurlular ve Babilliler zamanında türediği, aslan ve kaplan gibi vahşi hayvanlara karşı korunmak, savaşlarda yararlanmak amacıyla büyük bir özenle yetiştirildiği anlatılmaktadır. Bu köpeğin çok rahat bir şekilde aslanı mağlup ettiği söylenmektedir.

Anlatılan rivayete göre; Osmanlı sultanlarından Yavuz Sultan Selim'e Hint Kralı bir köpek hediye eder. Bu köpek çok soylu, heybetli bir hayvandır. Bu yüzden kısa zamanda kendisini sevdirmiş.

Sarayda bir gün bu köpek aslanı boğarak öldürür. Herkesin sevgisi ve takdiri bir kat daha artar. Padişah, seferlere de köpeğini götürmeye başlar.

Yavuz Sultan Selim, köpeği yanından hiç ayırmamış.

Bir gün Osmanlı ordusu, doğu seferine çıkar. Ordu doğuya doğru ilerlerken Kangal Deliktaş köyü yakınlarında köpek kaybolur. Daha sonra bu köpek, Kangal'da çoğalmaya başlar.

228. KANLIÇAYIR

Kanlıçayır, Sivas'ın Zara ilçesine bağlı bir köydür. Bu köyün ismi ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden Kanlıçayır'ın bulunduğu bölgede gür ormanlıklar vardır. Çevrede yaşayan iki arkadaş buraya avlanmaya giderler.

İki arkadaş daha sonra ormanda ayrılarak iki koldan geyik aramaya başlarlar. İkisi de birbirinden habersiz aynı geyiği takip ederler. Ormanda çaylık olan bölgede ikisi de geyiğe pusu kurup aynı anda ateş derler.

Aradan geyik kaçır, iki arkadaş birbirini vurur. Orada ölürler. Kanları akan çaya karışır. O günden sonra o çay kanlı akmaya başlar. O çayın aktığı çayırığa *Kanlıçayır* adı verilir.

229. KARACA BABA VE ÜÇLER

Erzurum'un Şenkaya ilçesine bağlı Yukarıkaracasu (Peneskert) köyünün yakınlarında ki üç taş bulunmaktadır. Bu taşların Peneskert'in yakınlarındaki dağda yaşayan ve ermiş bir insan olan Karaca Baba'nın türbesinden kopup buraya geldiği söylenmektedir. Bir başka rivayete göre de kopan bu taşlar, Karaca Baba'nın üç oğludur.

Anlatılanlara göre; Peneskert ve çevre köylerdeki insanlar, Karaca Baba'yı her yıl ziyaret etmektedirler.

Çevre köylerden toplanan halk, bir bayram öncesinde yine Karaca Baba'nın türbesine ziyarette çıkarlar. Ziyaret sırasında kadının birisi hasta olan çocuğunu bu türbeye getirir, beşiğe koyup sallamaya ve dua etmeye başlar.

Bu sırada bir sarsıntı olur, beşik annenin kontrolünden çıkar, aşağıya doğru yuvarlanmaya başlar. Bu sarsıntı sırasında türbeden üç taşta kopar ve beşik ile birlikte aşağıya yuvarlanır.

Bunu gören köy halkı hayretler içinde kalır. Sarsıntı durduktan sonra beşiğin yuvarlandığı yere doğru koşarlar. Beşiğin yanına geldiklerinde beşikteki çocuğun parmağını emdiğini ve etrafa gülümsediğini görürler.

Türbeden kopup yuvarlana üç taş, beşiğin çevresini üçgen şeklinde sardığı görülür. Tozların arasından beşiği ile alınır ve annesine teslim edilir. Bunun üzerine köy halkı, bu üç taş parçasına *Üçler* adını verir.

230. KARAKISRAK YAYLASI

Karakısarak Yaylası, Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Şehir merkezinin 16 km güneyindedir. Denizden yüksekliği yaklaşık 1700m'dir.

Bu yaylanın ismi efsanelere konu olmuştur.

Anlatılan efsaneye göre; Şalpazarı'nda oturan ve yaz aylarını bu yaylada geçiren bir kişi, güzün hayvanlarını toplayıp köyüne döner.

Köye geldikten sonra kara kısağı unuttuğunu fark eder. Hemen geri dönüp almak ister. Fakat aniden bastıran kar ona engel olur.

O yıl ilkbahara kadar kar hiç kalkmaz. Dolayısıyla o kış kara kısarak yaylada kalır. Artık kara kısarak soğukta donup ölmüştür diye düşünmeye başlarlar.

Bahar gelip köylüler yaylaya çıktıklarında bir de ne görsünler? Kısarak yaylanın çimenlerinde otlamakta ve onları beklemekte.

Bu durum dilden dile yayılır. Böylece bu yaylanın adı da "*Karakısarak Yaylası*" kalır.

231. KAPLUMBAĞA I

Ağır aksak yürüyüşü ve sırtında taşıdığı yuvası ile tanıdığımız ve sevdiğimiz kaplumbağa, çok eski devirlerde bizim gibi bir insanmış.

Anlatılanlara göre; bir gün kadının biri, ekmek yaparken, yanında bebeği ağlamaya başlar. Kadın elinin hamurunu yıkamadan çocuğunun altını değiştirir. Nimete yapılan bu saygısızlık, Allah tarafından cezazır bırakılmaz.

Ekmek açtığı sofranın sırtına yapışır ve kadın da kaplumbağa hâline gelir.

232. KAPLUMBAĞA II

Kaplumbağa, Arasta'da alım satımda çalışmakta olan bir kişiymiş. Tahıl ölçerken hile yaptığı için ölçeği başına geçmiş. Bu kişi bir hayvana dönüşmüş ve adı da *Kaplumbağa* kalmış.

233. KARACADAĞ

Karacadağ, Güney Doğu Anadolu Bölge'sinin en yüksek noktalarındandır. Sönmüş volkanik bir yapısı olması yanında Türkiye'nin en geniş alana yayılmış volkanik dağdır. Şanlıurfa, Diyarbakır arasında olan ve her iki ilin sınırları içine yayılan lavları ve oluşan kendine has taşları ile çok farklı bir görünümü var.

Efsaneye göre; zamanın birinde, Diyarbakır beyinin dillere destan bir güzelliğe sahip kızı vardır. Beyin yanında marangoz olarak çalışan yoksul bir delikanlı, bu kızı görüp aşık olur. Anasına gidip, beyin kızını kendisine istemesini söyler.

Anası her ne kadar, bu işin olamayacağını anlatmaya çalışsa da oğlunu ikna edemez. Oğlunun yalvarmalarına dayanamayan yaşlı ana, gidip durumu beye anlatır. Kadın, beyin yanına gider, durumu iletir. Bey, kadını dinledikten sonra:

-Benim de çok sevdiğim bir oğlum vardı. Bir gün atalarımızdan kalma değerli kılıcımızı alarak dağda yaşayan ve insanların başına bela olan ejderhayı öldürmeye gitti. Fakat ejderha onu öldürdü. Kılıç da dağda kaldı. Eğer, oğlun bu ejderhayı öldürür, o kılıcıda geri getirirse, kızımı ona veririm, der.

Anası gelip olanları ve beyin söylediklerini oğluna anlatır. Bunun üzerine delikanlı anasıyla vedalaşıp hemen yola koyulur.

Oğlan, ejderhayı bulur. Ejderha, oğlanı görünce ağzından ateşler püskürterek delikanlı daha hareket etmeden onu yakıp öldürür.

Oğlan can acısıyla öyle bir ah çekmiş ki feryadı gökleri titretmiştir. Bu çığlığı işiten anası, oğlunun öldüğünü anlar. Duyduğu büyük acı ile feryat figan eder. Acılı ananın bu ahı üzerine, dağ kararır. Bundan dolayı bu dağın adı da "*Karacadağ*" kalır.

234. KARACAKURT KAPLICASI VE KARACAKURT AİLESİ

Karakurt Kaplıcası, Kırşehir'in 16 km. batısında Karalar köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Adı bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre çok eski zamanlarda Kırşehir'de bir bey yaşamış. Bu beyin bir oğlu olur. Aradan zaman geçer, oğlan büyür ve genç bir delikanlı olur. Bu delikanlı çok yakışıklı ve güçlüdür.

Bir gün bu delikanlı hastalanır. Önce yemeden içmeden kesilir, sonra da yatağa düşer.

Bey, oğlunun derdine derman bulabilmek için çırpınmaya başlar. O dönemde gitmediği hacı, hoca kalmaz. Kim oğlunu iyileştirirse onun her istediğini yapacağını söyler. Ama hiç kimse oğlunun derdine derman bulamaz. Oğlu, gün geçtikçe gözünün önünde eriyip gitmektedir. Vücudundaki yaralar arttıkça artmaktadır. Oğlan ise bu acılara dayanamamakta, iniltileri yeri göğü kaplamaktadır. Beyin ise elinden hiçbir şey gelmemektedir.

Bey, oğlunun gözünün önünde inleyerek can çekişmesine daha fazla dayanamaz ve adamlarına oğlunu kimsenin gitmediği, görmediği bir yere götürüp bırakmalarını, başında ise beklemelerini söyler. Arkadaşları oğlanı Kırşehir'in batısında bir mağaraya götürüp beklemeye başlarlar.

Beyin oğlu, mağarada yaralar içinde başlar kıvrınmaya. Yerinden kalkacak hali bile yoktur. Delikanlı bir gün etrafı izlerken zayıf, halsiz ve yaraları göz güz olmuş bir kurt görür. Kurt sürünerek yanındaki balçığa girer, her tarafı çamura batırır. Oradaki kaynaktan da su içer. Kurt, her gün gelmekte ve her gün aynı şeyi yapmaktadır. Kurt, sonraki gün geldiğinde tamamen düzelmiştir.

Sonra oğlan arkadaşlarının yardımıyla kurdun yaptıklarını yapmak için o balçığa girer ve o sudan da içer. Bunları birkaç gün yapar ve oğlan da tamamen iyileşir.

Bir süre geçtikten sonra iyileşir ve Kırşehir'e babasının yanına döner. Babası önce inanamaz, çok sevinir. Dünyalar onun olur. Bey, Allah'a minnet için o balçığın olduğu yere bir kaplıca yaptırır. Yanına da, şükür için, kendi elleriyle bir mescit inşa eder. Bu kaplıcaya *Karakurt Kaplıcası*, bu kaplıcada iyileşen çocuğun soyuna da *Karacakurtlar* adı verilir.

235. KARACALI CAMİSİ

Karacali Camisi, Terme'nin Yukarısöğütlü köyündedir. Samsun'un Terme ilçesindeki en önemli ve en ilginç tarihî eserlerden birisidir. Bu cami, muhtemelen 1716'da tyapılmıştır. Halk arasında bu cami hakkında ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılanlara göre; bir gün komşu köylüler bu camiye kendi köylerine taşımak isterler. Tamamen ahşaptan yapılmış ve tek bir çivi bile kullanılmadan inşa edilmiş olan bu camiye kendi köylerine taşırlar.

Ancak sabah namazına kalktıklarında caminin orada olmadığını görürler. Buna sinirlenen köylüler, başlarlar kendi aralarında kavga etmeye.

Ancak diğer köylüler bu işi kendilerinin yapmadığına bir türlü inandıramazlar.

O gün camiye yine kendi köylerine götürürler. Fakat ertesi sabah cami yine eski yerindedir. Daha sonra anlarlar ki bu insan işi değil. Camiyi taşımaktan vazgeçerler

Karacalı Camisi, günümüzde eski yerinde durmaktadır. Hem de tek bir parçası bile eksik kalmadan.

236. KARAGÖL

Karagöl, Giresun ile Ordu illerinin güney sınırlarının bittiği noktada, denizden yaklaşık 2500 m. yüksekliktedir. Bu gölün oluşumu hakkında iki rivayet vardır.

Anlatılanlara göre; Karagöl'ün bulunduğu yer, eskiden bir obadır. Bir kadın kundakta çocuğuyla birlikte gelip obada yaşayanlardan yiyecek ister. Obada yaşayanların hiçbiri aç olan kadın ve çocuğa yiyecek vermez. Kadın obanın dışına çıkar bir pınarın başına gelir, burada su içip:

-Allah'ım! Bu obayı suya batır, diye beddua eder.

Beddua ettiği için kadın çocuğuyla birlikte taş döner. Oba ise helak olup ve sular altında kalır.

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

Hazret-i Hızır, yardıma muhtaç bir insan kılığında bu obaya gelir. Köydeki herkesi tek tek dolaşıp yardım ister. Ama kimse bir bardak su bile vermez. En son dul ve yoksul bir kadının çadırına uğrar. Bu kadın çok fakir olmasına rağmen yardım eder.

Hazret-i Hızır, bu fakir kadına obayı hemen terk etmesini söyler. Kadın çocuğunu yanına alıp obayı terk eder. Ancak obaya ne olacağını da çok merak eder. Bir çeşmenin başına gelir. Oradan obaya bakar. O an obanın helak oluşunu görür. Kendisi ve çocuğu ise hem geri bakmasından hem de korkudan taş kesilir.

237. KARA KARGALAR

Kuşlarla ilgili efsaneler, zamanın başlangıcına kadar gitmektedir. Bu kavganın konusu ise can güvenliği ve kuşların renk tercihi ile ilgilidir.

Anlatılan efsaneye göre çok eski zamanlarda; dünya, yemyeşil ormanlarla kaplıdır. Çeşit çeşit çiçekler, böcekler, kuşlar o güzel orman örtüsü içinde çok mutlu bir şekilde yaşamaktadır.

Uçsuz bucaksız yeşillikler arasında mutsuz olan tek bir hayvan vardır. O da küçük serçelerdir. O zamanlarda bütün kuşlar beyazdır. Bütün kuşlar güzel görünmektedir. Fakat bu durum minik serçeleri çok rahatsız eder. Çünkü kendilerine ve yavrularına çok zarar veren, onları öldüren kuşlar özellikle de kargalar, diğer bütün kuşlar gibi bembeyazdır. Bu da düşmanlarını seçmelerini zorlaştırmakta ve herhangi bir saldırıda büyük kayıplar yaşamalarına sebep olmaktadır.

Serçeler kendi canları için değil de yavruları için çok üzülmemektedir. Sevimli serçelerden biri, bu zor durumdan kurtulmak için bir gün Allah'a dua eder. Allah, küçük serçenin duasını kabul eder.

Bir gün bir emir çıkar. Bütün kuşlar kendisine bir renk beğenmek zorundadır.

Serçe, bu duruma çok mutlu olur. Hemen kendisine bir renk seçer ve yuvadaki yavrularının yanına döner. Bu arada diğer kuşlar da kendilerine renk beğenmektedir.

Doyumsuz kargalar bir türlü seçim yapamazlar. Bir o rengi, bir bu rengi denerler. Bu arada diğer kuşlar renklerini seçerler. Niyetleri bütün renkleri deneyip, içinden en güzel olanı seçmektir. Öyle de yaparlar. Fakat sonunda bakarlar ki diğer kuşlar renklerini seçmiş, kendilerine sadece kara renk kalmıştır.

Bu duruma itiraz ettiler. Ama artık iş işten geçmiş, herkes kendi rengini bulmuştu. En mutlu olanlarsa minik serçelerdi. Çünkü artık kimin dost kimin düşman olduğunu tanıyacaktı. Doyumsuz kargalarsa ise cezalarını bulurlar. Sonsuza kadar sevmedikleri bir renkte, siyahıya yaşamaya mahkum olurlar.

238. KARAKURT KAPLICASI

Çok eski zamanlarda Kırşehir'de bir bey yaşamış. Bu Beyin bir oğlu varmış. Bu oğlan çok yakışıklıymış, fakat bir gün bir hastalığa yakalanmış. Önce yemeden, içmeden kesilmiş; sonra yatağa düşmüş.

Bey, oğlunun derdine dermen bulabilmek için çare aramaya başlar. Gitmediği doktor kalmaz. Fakat hiçbir oğlunu iyileştiremez. Kim oğlunu

iyileştirirse onun her istediğini vereceğini söyler. Ama hiç kimse oğlunun derdine derman bulamaz. Oğlan gün geçtikçe erimektedir. Vücudundaki yaralar arttıkça artmaktadır. Acılarına dayanamayan oğlanın iniltileri, yeri göğü kaplamaktadır.

Bey, oğlunun gözünün önünde inleyerek can çekişmesine daha fazla dayanamaz. Adamlarına; oğlunu kimsenin gitmediği, görmediği bir yere götürüp bırakmalarını söyler. Adamları da oğlanı Kırşehir'in batısında bir mağaraya götürüp bırakırlar.

Oğlan, orada yalnız başına yaralar içinde bir süre kıvrılır. Yerinden kalkacak hali bile yoktur. Çaresiz bir şekilde etrafı izlemektedir. Bir gün zayıf, halsiz bir kurt görür, Kurt sürünerek yanındaki balçığa girer. Her tarafını çamura batırır, oradaki kaynaktan da su içer. Kurt, her gün gelmekte aynı şeyleri yapmaktadır. Bir süre sonra kurt tamamen düzelir. Bunu gören genç, kurdun yaptıklarını yapmak için, zorla da olsa, sürünerek balçığa girer, sonra da o sudan içer. Bunları birkaç gün yapar ve tamamen iyileşir.

Genç, düzelmiş olarak babasının yanına, Kırşehir'e döner. Babası önce inanamaz. Fakat gerçekleri anlayınca çok sevinir.

Bey, Allah'a şükretmek için o balçığın olduğu yeri bir kaplıca hâline getirir. Bu kaplıcaya kara bir kurdun keşfetmesinden dolayı da adını, "*Karakurt Kaplıcası*" verir.

239. KARAMANIN KOYUNU SONRA ÇIKAR OYUNU

Karamanoğulları Beyliği, Anadolu Selçuklu Devleti'nin ardından kurulan Karaman merkezli bir Türk beyliğidir. 13. yüzyılda Karamanoğulları, Anadoludaki en güçlü Türk beyliği kabul ediliyordu. Bu yüzden Osmanlı Beyliği onlardan ilk başlarda uzak durmuş, iyice büyüyüp güçlendikten sonra Karamanoğullarını kendisine bağlamıştır.

Karamanoğlu Mehmet Bey Karamanoğulları'nın ikinci beyi Kerimü'd-din Karaman'ın oğludur. Doğum tarihi belli olmayıp ölümü 1280'dir. Mehmet Bey askerî ve idarî yönden bilgili bir devlet adamı idi. Türkçeyi devlet yönetiminin resmi dili olarak kullanan Anadolu'daki ilk Türk beyidir. Bilim adamlarını etrafına toplayıp onlara büyük önem vermiştir. Dil Devriminde Atatürk'e ilham kaynağı olmuştur.

Anlatılan bir efsaneye göre Karamanoğulları'nın kuruluş yıllarında Candaroğulları, Karamanoğulları üzerine bir sefer düzenler. Bunu öğrenen Karamanoğlu Mehmed Bey, çevrede oturan Türkmenlere ve yörüklerle:

- Ey oğullar! Herkes koyunlarını akşam üzeri Yumru Tepe'ye getire, der.

Candaroğulları, çok sayıda askerle Yumru Tepe eteklerinde konaklar. Saldırıya geçmek için akşam karanlığını beklemektedirler.

Akşam olunca Karamanoğlu Mehmet Bey, koyunların başına mum bağlatıp Türkmenlere:

-Ey oğullar! Sürün koyunları Yumru'nun sırtına, diyerek bağırır.

Candaroğlu, akşam karanlığında gördüğü ışıkların hepsini asker sanır. Gördüğü manzara karşısında şaşırırlar. Bu kadar askere karşı savaştan çekindikleri için askerlerine:

-Geri dön! Diye emir verir. Seferden vazgeçip kaçarlar.

Evet! "*Karamanın koyunu, sonra çıkar oyunu*".

Bu söz, o günden bu yana dilden dile bütün Türk dünyasına yayılmıştır.

240. KARAPINAR

Sivas'ın Gemerek ilçesinde iki harabe bulunmaktadır. Bunlara halk; Büyük Karapınar, Küçük Karapınar demektedir. Muhtemelen eskiden bu harabeler, birer köydür. Buraların harabe olması, efsanelere konu olmuştur.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden Gemerek'in kadısı, köylülerden nüfus başına vergi olarak her gün bir yumurta almaktadır.

Köylüler, bu vergiyi bir süre verdikten sonra artık yumurta yetiştiremeyecek duruma gelirler. Hatta bir miktar da borçlu kalırlar.

Bir gece köyün birinden bütün köyüler, kimseye haber vermeden göç eder.

Komşu köyden gelenler, kimseyi bulamayınca meraklanırlar. Her tarafı aramaya başlarlar. Köy meydanında kanatları yolunmuş bir horuz bulurlar. Köyün ihtiyarları bu durumu şöyle yorumlarlar:

-Kanadı olan uçar, bizim vardı uçtuk, sizin de varsa, siz de uçarsınız.

Bu işareti gören diğer köylüler de göç ederler. Bu köyden göç edenler, Konya'da boş bir araziye yerleşirler. Yerleştiği yere "*Karapınar*" adı veriler.

241. KARA ŞEYH VE SEL BASKINI

Karaşeyh köyü, Tokat'ın Zile ilçesine bağlıdır. Bu köyün adı, Yesevi ocağından gelip o bölgeye yerleşen Kara Şeyh'ten geldiği söylenmektedir. Bu zatin türbesi de Karaşeyh köyündedir. Köy halkı tarafından Kara Şeyh hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılan bir efsaneye göre; Karaşeyh köyünün önünden geçen Çekerek Irmağı bir yıl şiddetli geçen kış mevsimi nedeniyle yağan karlar ve yağmurlar tesiriyle yatağını aşar. Kara Şeyh'in kabrine bir metre kadar yaklaşır.

Irmağın suyunun kabri götüreceğini gören köylüler, ırmağın yatağını değiştirmek için 20-25 metre aşağısına kanal örерler. Köylüler işe başladıkları sırada bir atlı gelir. Köylülere:

-Ne yapıyorsunuz böyle, diye sorar. Köylüler:

-Türbede yatan mübarek bir zattır. Irmağın suyu türbesini götürmesin diye kanal yapıyoruz, derler. Ak sakallı atlı köylülere:

“Yahu! Yaptığınız işe bakın! Kendini kurtaramayan evliyaı bırakın sel götürsün, der.

Köylüler işten başlarını kaldırıp bu adam kimdi diye bakışrlar, ama etrafın ovalık olmasına rağmen ne bir iz, ne de bir atlı görürler.

Ertesi gün köylüler ırmağa kanal örmeye gittiklerinde gözlerine inanamazlar. Irmak bulunduğu yaktan 50 metre geriden akmaktadır. Bu olay üzerine köylüler olup biteni manalandırıp:

-Kendisini kurtaramayan evliyaı bırakın sel götürsün, sözünü dilden dile aktarırlar.

242. KARATAŞ

Çok eski zamanlarda köyün birinde zengin bir ağa yaşarmış. Bu ağa, yetim bir kızı yanına hizmetçi olarak almış. Ağanın oğlu ile hizmetçi kız, birlikte büyümüşler. Bu arada birbirilerine de sevdalanmışlar. Durumu öğrenen ağa, kızı evinden kovmuş.

Anlatılanlara göre; çaresiz kalan kız, bitkin bir hâlde adak tepesine çıkmış. Elini havaya kaldırıp Allah'a yalvarmaya başlar:

-Allah'ım beni ağanın kapısında bir karataş et. O zalimin her dokunduğunu ise altın yap, der.

Kızın duası kabul edilir.

Oğlan, sevdiği kızı merak edip aramaya başlamış. Fakat hiçbir yerde bulamaz. Bu arada ağa neye dokunsa altın olmaya başlar. İlk zamanlar sevinir fakat sonra bakar ki her dokunduğu şey altın olmakta. Yemek bile yiyemez duruma gelir.

Ağanın oğlu bir gün sevdiği kızı aramak için tekrar atına biner. Oğlan ata biner binmez at, yılandan ürker. Kapıdaki kara taş kafasını vurup ölür. O anda kapıdaki kara taş ikiye bölünür ve kız da ölür.

Oğlunu bağrına basıp ağlamak isteyen ağa, dokunduğu anda oğlunun da altın olduğunu görür.

Bütün bu olanların kendisi yüzünden olduğunu anlayan ağa; çaresiz, bitkin bir şekilde adak tepesine çıkıp Allaha yalvarmaya başlar:

-Allahım beni affet, daha para mülk istemiyorum, der. Fakat artık çok geçtir.

243. KARDEŞ KUŞLAR

Efsaneye göre; çok eski zamanlarda iki kız kardeş anne ve babası ile çok mutlu bir şekilde yaşarlarmış. Gel zaman git zaman anne çok kötü hastalanır ve ölür. Baba, çocuklara bakamaz duruma gelir ve tekrar evlenmeye karar verir. Komşular bu durumu görünce bir araya gelirler. Hep birlikte uygun bir kadın bulup adamcağızı evlendirirler.

Kadın, çocuklara ilk günler iyi davranır. Ama ya sonrası malum ... Üvey anne, başlar üveyliğini göstermeye. Kızları döver, söver kötü davranır. Kızlar üvey annelerini görünce titremeye başlarlar.

Aradan uzun bir süre geçer, kızlar büyür. Kızlar bir gün ev işleri yapmaktadır. Ev işleri yaparken kaza ile yağ küpünü kırarlar, yağ dökülür. Kızlar korkudan ne yapacaklarını şaşırırlar, başlarlar ağlamaya. Tam o sırada üvey ana, karşıdan gelmiyor mu? Çok korkup:

-Allah'ım bizi ya taş ya da kuş et, diye dua ederler.

Allah'ım hikmetiyle ikisi de kuş olup uçar. Başlarlar "*Yağ döktüm, ben korktum.*" diye ötmeye... Bu kuşlar hep çift olarak uçmaktadırlar. Bu kuşlara Konya yöresinde *Kardeş Kuşlar* derler.

244. KAR İLE PIRÇALIK

Pırçalık; mayıs ayında yetişen, sarı çiçekli çiğdeme benzer bir bitkidir. Kırşehir ve çevresinde yetişmektedir. Kırşehir ve çevresinde bu bitki ile kar arasında geçen aşk ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre kar, pırçalık bitkisinin güzelliğini duyar. Ona, su ile haber göndererek evlenme teklifinde bulunur. Ancak pırçalık bu teklife:

-Hayır onunla evlenemem, diye cevap verir.

Fakat sonradan pırçalık karın beyazlığını ve temizliğini duyar. Bir süre sonra yaptığına pişman olur ve kara yapraklarıyla haber gönderir:

-Teklifini kabul ediyorum, artık evlenebiliriz, der. .

Ancak kar üzümlere kırkalıya:

-Zamanında gelmedin, bak şimdi eridim akıyorum. Daha benden ne bekliyorsun, diye cevap verir.

Kar ile kırkalık arasında geçen bu olay her bahar tekrarlanır. Ancak bir türlü evlenemezlermiş.

245. KARPUZ

Yaz aylarının serinlik kaynağını hepimiz iyi tanırız. O, sofraların vazgeçilmez lezzeti, akşam keyiflerinin tadına tat yiyeceğidir...

Bu güzel yiyecek hakkında da efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; oduncunun biri ormanda dolaşırken, bir yılan görür. Yılan, yakaladığı bir geyiği yemektedir. Fakat geyiğin boynuzları ağzına takılmıştır. Yılan çaresizlikle kurtulmaya çalışırken oduncuyu fark eder.

-Ey insanoğlu! Beni bu eziyetten kurtar. Eğer beni kurtarırsan sana bir hediye olacaktır, der.

Oduncu yılanın bu haline acır. Elindeki testere ile geyiğin boynuzlarını keser ve yılanı bu zor durumdan kurtarır. Yılan kusarak karnından bir çekirdek çıkarır, oduncuya verir.

Oduncu aldığı çekirdeği tarlasına eker. Günler sonra, bakar ki kocaman bir şey yetişmiş, çekirdeği ektiği yerden. Durumu devrin büyüklerine anlatır.

Herkes bu yeşil, çizgili şeyi anlamaya çalışır. İçlerinden biri onu kesip içine bakmanın en iyisi olduğunu söyler. İçini açarlar ki kırmızı üstünde de siyah çekirdekler. Herkes şaşkındır. Kimse bir parça alıp yemeye cesaret edemez. Yılanın zehirli bir meyve hediye ettiğini düşünürler. Büyüklerden biri, idam cezası almış birine bunu yemeyi teklif eder ve şöyle der:

-Eğer bu bilmedik şeyi yer, ölürsen cezayı çekmiş olursun. Yok ölmez sağ kalırsan, seni affedip serbest bırakırız.

Adam çaresiz kabul eder. Bir parça kesip adama yedirirler ve merakla tadının nasıl olduğunu sorarlar:

-Tadı nasıl?

-Çok tatlı.

-Peki neye benziyor?

-Yerken kıyır kıyır ediyor, kar gibi, hem de soğuk, buz gibi.

Adam hem değişik bir meyve yer, hem de ölmekten kurtulur. Bundan sonra bu meyvenin adı *Karbuz* olur. Sonradan adı değişir ve bu güne *Karpuz* olarak kalır.

246. KASTAMONU ADI

Kastamonu, kültürel zenginliği ve doğal güzellikleri ile ünlü Karadeniz Bölgesi'nin önemli illerinden biridir. Kalesi, saat kulesi, camileri, medreseleri, hanları, hamamları, şadırvanları, bedestenleri, külliyesi ve geleneksel Türk evleri örneklerinin yoğun olarak bulunduğu tarihî kentlerdendir.

Efsaneler ise bu güzelliklere ayrı bir ruh vermektedir. Bunlardan birisi de Kastamonu'nun adı ile ilgilidir:

Bu efsaneye göre; Bizanslılar döneminde Bizans kralının kızı Moni, bir Türk subayına âşık olur. Kız durumu babasına anlatır. Kral bu durumu öğrenince Türk subayını zindana attırır.

Türk subayını çok seven kralın kızı, babasının cebinden zindanın anahtarını çalar ve subayı kurtarır. Bizans kralı, buna çok sinirlenir ve kızını kalenin en yüksek köşesinden: "Kastın neydi Moni?" diyerek aşağıya atar.

Kırk parçaya bölünen kızın parçalarını toplayan kral, kızını attığı yere gömer. Kastamonu'nun ismi, bu olaydan dolayı "*Kastimoni*" olarak kalır.

247. KAT BELDESİNİN ADI

Kat beldesi, Tokat'a bağlı Turhal ilçesinin güneydoğusunda olup ilçe merkezine 25 km. uzaklıktadır. Turhal-Tokat karayolundan 6 km. içeride, Topçam dağları ile Kazova arasında yer almaktadır.

Bu beldenin ismiyle ilgil bir efsane anlatılmaktadır:

Rivayete göre bir kadın bu bölgeye gelin gelir. Burada hastalanır. Babasına:

-Ben nerde ölürsem beni oranın toprağına kat, der. Yani buraya defnedin der.

Burada yani Kat beldesinde ölür. Burada öldüğü yerde toprağına verirler. Burasının ismi o yüzden "Kat" olarak kalır.

248. KAVAĞIN SECDE ETMESİ

Mübarek gecelerde gök açılmış. Yani bir taraf ışıklanmış. Bunu gören ağaçlar yere secde ederlermiş.

Anlatılanlara göre; Rize'nin İyidere ilçesine bağlı Büyükçiftlik köyünde yaşlı bir kadın, mübarek bir gecede kavakların secde ettiğini görür.

Yaşlı kadın, inanmazlar diye, yazmasını açıp kavağa bağlar. Sabah bakarlar ki yazma kavağın tepesinde sallanmakta. Herkes şaşırıp kalır.

249. KAYBOLAN İNEK

Vaktiyle Kayseri'nin Talas ilçesine bağlı Akçakaya köyünde bir çoban yaşarmış. Bu çoban köyün ineklerini otlatırmış. İneklerden biri sürekli kaybolmaktaymış. İneklerin sahibi ve çoban, bu kaybolan ineği aramaya çıktıklarında ineği bulamazlarmış. Fakat bu kaybolan inek belirli bir saat sonra sürüye katılmış.

İneğin sahibi de çobana bu olay yüzünden sürekli kızarmış.

Çoban bir gün inekleri otlatırken, sürekli kaybolup geri gelen ineğin yanına giderek ineğe sitem eder. İnek dile gelip:

-Benim kendi buzağım var. Sahibim tüm sütümü benden alıyor. Buzağıma süt kalmıyor. O yüzden ben sürüden ayrılıyorum ve buzağıma süt olsun diye daha fazla otlanırım, der.

Bu konuşmalar köylüler tarafından duyulur. Bu olaydan sonra çoban kaybolur. Çobanı bir daha kimse göremez. Seneler sonra çobanın eski ve yıkık evine giden kişiler, kimse yaşamadığı hâlde çömlerlerde sıcak yemekler bulurlar.

250. KAYIK İNDİRME VE GAİPTEN BİR SES

Başköy, Artvin'e bağlı Hopa ilçesine bağlıdır. Köy, Sarp Dağı'nın eteklerinde, denize uzanan bir yamacın üzerine kurulmuştur. Köy halkı, denizcililikle uğraşmaktadır. Denizde yük taşımacılığı ve balıkçılığa kullanılmak üzere mavna, kayık, çekirme, taka ve sandal imal edilir. Yapılan bu mavna, kayık, çekirme, taka ve sandallar uzun bir uğraş sonucu sahile indirilir.

Anlatılanlara göre yine bir gün yapımı tamamlanan kayığı denize indirmek için hazırlık yapılır. Gün sarardığı yani akşam olduğu için kayığı denize indirme işi ertesi güne bırakılır. Ertesi gün erkenden köylüler kayığın yanına toplanır. Deniz tarafından gelen sis, köy ile deniz arasını kapatmıştır. Tam bu sırada tepeden bir ses gelir:

-Ula Başköy halkı! Deniz yanımıza kadar geldi. Kayığı denize salın, gitsin!”

Köylüler kayığın içine doluşur. Küreklerle kayığı hareket ettirirler.

Bir süre sonra bakarlar ki denizin ortasındalar. Kayığın içinde bulunan herkes şaşırıp kalır.

251. KAYSERİ ULU CAMİ

Kayrsei Ulu Cami, 1134-1143 yılları arasında Kayseri’yi devletine başkent yapan Danişmendliler’in 3. hükümdarı Melik Mehmed Gazi tarafından yaptırılmıştır. Selçuklu Hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 1205 yılında Yağıbasanoğlu Muzaffereddin Mahmut tarafından onarılmıştır.

Anlatılan efsaneye göre; Melik Mehmed Gazi, camiye tamamen kendi şahsî varlığı ile yaptırmaya karar verir. Camiinin yapımında hiç kimseden, hiçbir şekilde yardım alınmayacağına dair işçilerine emir verir.

Caminin inşası devam etmektedir. Bir gün yaşlı bir kadın yedi tane tuğla ve buz gibi ayran getirerek işçilere vermek ister.

İşçiler, Sultan Melik Mehmed Gazi’nin emrini yaşlı kadına anlatırlar ve bunları kabul edemeyeceklerini bildirirler.

Yaşlı kadının ıslarlarına dayanamayan işçiler, sultandan ve diğer işçilerden habersiz yedi tuğlayı alarak inşaat malzemelerinin içine karıştırırlar.

Caminin inşaatı biter ve açılışı yapılır. Bir gün Melik Mehmed Gazi, rüyasında ak sakallı bir dede görür. Ak sakallı dede:

-Bu camideki hayrın yedi tuğla sayesinde kabul oldu; yoksa hayrın kabul olmayacaktı, der.

Uyanan Sultan camiye giderek rüyasının gerçek olup olmadığını araştırır. Gerçekten de bu yedi tuğla diğer taşlardan farklı bir şekilde gözüne çarpar. İşçiyi ve yaşlı kadını araştırır fakat bulamaz.

252. KAZ DAĞI VE SARI KIZ

Kaz Dağı, Türkiye’nin 1774 m. yükseklikle Türkiye’nin batısındaki en yüksek noktalardan birisidir. Bu ismi almasıyla ilgili olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre; Ayvalık’ta Cılbak adındaki bir çoban, karısı ölükten sonra kızını alarak Edremit’in Güre Köyüne gelir. Köylünün birinin yanına çoban olarak girer. Yaz aylarında sürüyü alıp yöredeki yüksek dağlara çıkarlar. Yazın baba kız, dağda yaşarlar.

Baba, kızım boş kalmasın diye ona kaz alır. Baba, koyun otlatmaya gittiğinde kız, otlakta kaz yaymaktadır.

Baba, yaşlandıkça kendisini ibadete verir. Bu konuda bir hayli yol alıp ermişler arasına girer. Yaz aylarında İstanbul'daki kardeşine mendil ile kar gönderecek kadar maharet sahibi olur. Kardeşi de dağda evliliğin olmayacağını, önce hacca gitmesi gerektiğini, ondan sonra bu tür şeyleri yapmasını söyler.

Baba, kardeşinin sözünü dinleyip hacca gitmek ister. Kızını, köyün ağasına emanet eder. Köyün ağası kıza âşık olur. Ama kız teklifini kabul etmez. Bunun üzerine ağa, dedikodu ve iftiraya başlarlar. Gençler kıza, *Sarıkız* adını verirler.

Baba hacdan dönünce, ağadan duydukları karşısında kıpkırmızı kesilir. Kızını öldürmeye karar verir. Evden çıkınca köylüler kıza yumurta atmaya başlarlar.

Baba, bir gün öldürmek için kızını alıp bir tepeye çıkarır. Aslında kızına kıyamamaktadır. Öldürmeden namaz kılmak ister. Abdest almak için kızından su ister. Kızın verdiği su, tuzludur. Baba kızından tatlı su ister. Anında verilen tatlı sudan şüphelenen baba, niçin tuzlu su verdiğini sorar. Kız da acele ettiğinin için denizden alıp geldim, der.

Baba yanlış yaptığını anlar. Kızının ermiş olduğunu anlayan baba, kızından özür diler. "Ama artık senin yüzüne bakamam kızım. Sen burada dur, ben biraz dolaşayım." der. Karşı tepeye çıkar.

Bu arada siyah bulutlar gelir. Kızı ve babayı ayrı iki tepede ölü olarak bulurlar. Çobanlar onları gömüp taşlardan türbe yaparlar.

Yörede; Kaz Dağı'nın adının, kızın kaz otlatmasından dolayı kaldığına inanılmaktadır. "Sarıkız Tepesi" adı ise bu tepede kızın türbesinin bulunmasına bağlanmaktadır.

253. KAZOVA VE SİVRİSİNEKLER

Kazova, Tokat-Zile karayolunun üzerinde bulunmaktadır. Bataklık bir bölgedir. Yaklaşık bin yıl önce de bataklık olduğunu Dânişmend Gazi Destanı'ndan öğrenmekteyiz. Destana göre Dânişmend Gazi, Zile'yi fethettikten sonra buradan taş getirterek Kazgölü'nün bazı kısımlarını doldurtur.

Efsaneye göre; zamanın birinde Tokat'ın bir köyünde delikanlının biri sevdiğini kaçıır. Oğlan, kızı Tokat'ın Pazar ilçesine yakın bir yerde bulunan Kazgölü'nün kenarındaki bir sazlığa götürür. Orada konaklarlar. Gün aydınlanmıştır. Oğlan korkusundan bu sazlıktan ayrılamaz. Bir süre sonra ikisinin de karnı acıkır. Oğlan kıza:

-Ben yakınlardaki bir köye yiyecek getirmeye gideceğim, der.

Fakat ayrıldıktan sonra kızın kaçmasından korkmaktadır. Kaçması için kızın ellerini ve ayaklarını bağlar. Kız her ne kadar kendisini bağlaması halinde sivrisineklerin kendisini öldüreceğini söylese de oğlan onu dinlemez ve oradan ayrılır.

Yiyecek bulup geri döndüğünde kızın sadece iskeletinin kaldığını görür. Kazova'daki ve bugün kurumuş olan Kazgölü'ndeki sivrisineklerin çokluğu ve insanlara verdikleri eziyet, Tokat'ta bu efsane ile anlatılmaktadır.

254. KAZOVA VE ÜÇ TEPE

Tokat-Zile karayolu üzerinde yer alan Kazova'da birbirinden bağımsız, farklı büyüklüklerde üç tepe bulunmaktadır. Bunlardan biri Pazar ilçesinin karşısında, biri Kat Kasabası'nın altında diğeri ise Tokat'ın Fidanlık mevkiindedir.

Türkler Anadolu'ya girdiklerinde ilk ulaştığı şehirlerden birisi de Tokat ili olmuştur.

Anlatılanlara göre Türkler, Kazova'da defalarca düşman ordularıyla savaştı. İlk karşılaştıklarında Türk ordusunun komutanı, savaş başlamadan önce her askerin eline bir avuç toprak alıp belli bir noktaya koymasını ister. Böylece savaş başlarken bir tepe oluşur. Savaş bitince geri gelen askerlere aynı şeyi tekrarlatır. Bu şekilde de ikinci tepe oluşur. Bu sayede ordunun ne kadar asker kaybettiği tepelerden anlaşılır.

Üçüncü tepe de tekrar saldırıya geçen ordunun toprak biriktirmesiyle oluşur. İkinci savaşta Türk ordusu çok büyük kayıplar verir. Komutan, askerlerin moralini bozmamak için, onlardan tekrar bir avuç toprağı bir yerde biriktirmesini isteyemez. Geri dönen çok az olduğu için dördüncü tepe oluşmamıştır.

Bu vatan, böyle kazanılmış ve bu şekilde Türk yurdu yapılmıştır.

255. KEÇECİ BABA

Keçe, yün veya keçi kılının dokunmadan, dövülerek elde edilen baba kumaştır. Bu kumaştan çadır, yağmurluk, kilim vb. yapılmaktadır. Keçe yayımıyla uğraşan kişilere "Keçeci" denir. Keçeci Baba'nın ismi de mesleğinden gelmektedir.

Keçeci Baba'nın ahi ocağında yetiştiği tahmin edilmektedir. Keçeci Ahi Baba olarak da bilinir. Osmanlı Dönemi'nde Horasan'dan gelip Tokat'a yerleşmiştir.

Keçeci köyünde yaşayanlar, Keçeci Ahi Baba'nın torunları olduğunu söylemektedirler. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Keçeci Baba, keçeyi elinde hamur gibi ufalamış. Keçeleri hazırlar, ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunarmış. Fakir olanlardan ise para almamış. Bundan dolayı adı, Keçeci Baba kalmış.

O; hem kendi işleriyle uğraşır, Türk ordusunun ihtiyaç duyduğu zamanlarda da savaşa gidermiş. Akşam yatarmış sabah savaşa gidermiş.

Rivayetlere göre Keçeci Baba yine bir gün savaşa gitmiş, geri dönüyormuş. Köyüne yarım saatlik yol kalmış. Çok susamış. Köylülerden su istemiş, adamlar su vermemiş. Bu duruma çok üzüлp asasını yere vurmuş. Oradan billur gibi bir su çıkmış. Orada hâlâ ayak izi varmış. Abdestini alıp namazını kılmış. Yarım saat sonra köyüne gelip şehit düşmüş.

Keçeci Baba'nın türbesi Tokat ilimize bağlı Erbaa ilçesine yaklaşık 30 km uzaklıkta bulunan Keçeci köyündedir.

256. KEÇİ KALESİ I

Keçikalesi, Kırşehir il merkezine bağlı Kızılcağköy'ün kuzeybatısındadır. Duvarlarının yüksekliği yaklaşık 2-3 m'dir. Kırşehir toprakları içerisinde yer alan kalelerin en büyüklerindenidir. Buraya Keçikalesi denilmesi ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Bu efsaneye göre çok eskiden Türkler bu kaleyi kuşatırlar. Düşman askerlerinin sayısı fazladır. Ayrıca onlar kale içerisinde hareket ederek savaştıkları için Türkler büyük kayıplar verdirirler.

Türkler, günlerce düşmanla savaş eder. Fakat sayılarının az olması sebebiyle, hepsi çok yorgun düşerler. Akşam savaşa ara verildiğinde bu şartlarla kaleyi alamayacaklarını konuşurlar.

Türk ordusunda bulunan bir asker güzel bir fikir ortaya atar. Çevreden keçi toplanacak, keçilerin boynuzlarına mum bağlanacak, sonra da kaleye yönlendirilecektir.

Bu düşünce üzerine bir sonraki gün çevre köylerden keçi toplanır. Yüzlerce keçinin boynuzlarına yanan mum bağlanır. Karanlık olunca keçiler kaleye yönlendirilir.

Düşmanlar bu kadar ışığı görünce büyük bir orduyla karşılaştıklarını düşünürler. Kalenin kapılarını açıp hızlıca oradan uzaklaşırlar. Türkler hemen kaleye çıkarlar. Böylece kale fethedilmiş olur. O günden sonra bu kalenin adı, *Keçi Kalesi* olur.

257. KEÇİ KALESİ II

Yozgat'ın Yerköy ilçesine bağlı Aşağıeğerci köyü yakınında bir kale bulunmaktadır. Halk arasında bu kalenin adı, *Keçi Kalesi* bilinmektedir. Kalenin bu adı alış ile ilgili olarak çevre köylerde yaşayanlar bir efsane anlatmaktadır.

Bu efsaneye göre savaş yıllarında köyün yukarısındaki düşman askerleri saklanırlar. Niyetleri Gece olduğunda köye saldırmaktır.

Köyde yaşayanlardan biri bu durumu duyar. Gidip köylülere haber verir.

Köylü ne yapacağız diye düşünürken yaşlı biri bir akıl verir. Gece olunca köylüler keçilerin boynuzlarına mum dikip kaleye doğru sürerler. Bir kişi de aralarında ateş ederek yürür.

Düşmanlar basılacaklarını düşünüp buradan uzaklaşırlar. Köylülerin kurtulmasını sağlayan bu olaydan sonra kalenin adı "*Keçi Kalesi*" olarak kalır.

258. KEDİLER VE KÖPEKLER

Köpeklerle kediciler nerede karşılaşsalar mutlaka bir kavga bir gürültü kopar. Uzun bir mücadeleden sonra kedi kaçır, köpek kovalar. Hem de ne kovalamaca. Kediyi yakalasa canını alacak. Bu düşmanlığını hep merak etmişimdir. Ta ki bu efsaneyi dinleyene kadar...

Efsaneye göre; eski zamanlarda, tüm hayvanlar ormanda barış ve sükunet içinde yaşarlarmış. O zamanlar hayvanlar arasında kavga gürültü yokmuş. Öyle ki, kediciler ile köpekler kardeş gibi yaşarlarmış.

Bir gün orman kralı aslanın düğünü vardır. Aslan, kedicilere tüm orman sakinlerini düğüne davet etmesini emreder. Düğününde büyük bir şölen verir. O kadar büyük bir şölendir ki tüm hayvanlar âlemi şaşırır kalır.

Pastalar, börekler, çörekler, içecekler, ... Yemek masasında ceylan etinden kuş sütüne kadar her şey mevcuttur. Mükemmel bir ziyafet düzenler. Herkese haber veren kediciler, ormanda yalnız köpeklere haber vermezler. Krala gidip:

-Kralım görüyorsunuz işte... Köpekler sizin düğününe gelmedi, sizi kral saymıyorlar, derler.

Köpekler hiçbir şeyden habersiz kendi aralarında oynamaktadır. Kedinin bu sözünü işiten kral, köpekleri ormandan kovar.

O gün bu gündür köpekler, ormanda yaşamazlar. Kedicilere düşman olurlar.

259. KENDİLİĞİNDEN GELEN YEMEK

Sivas'ın Gemerek ilçesine bağlı Sızır kasabasında çok eski zamanlarda fakir bir aile yaşarmış.

Anlatılanlara göre adı Fadik olan bu ailenin annesi çok iyi kalplidir. Bir gün eve uzak bir yerden misafir gelir. Fadik Ana, evine gelen misafirlere yemek hazırlamak üzere mutfağa gider. Fakat fakir bir aile oldukları için mutfakta yemek yapacak pek bir şey yoktur. Fadik bunu bildiği için mutfağa kaygılı bir şekilde gider. Mutfaka girdiğinde bir de bakar ki hazır bir tencere yemek...

-Herhalde gelinim yapmış olacak, diye düşünür.

Yemeği alıp misafirlere ikram eder. Sonraki gün de aynısı olur. Bir sonraki gün de... Artık merak etmeye başlar. Gelin yemek yapacak sebzeyi nereden buluyor diye merak eder. Gidip geline sorar. Gelin şaşkınlık içinde:

-Ben hiç yemek yapmadım ki, der.

Fadik Ana bu duruma çok şaşırır. Bir sonraki gün misafirlere yemek vermek için mutfağa gittiğinde ise boş tencere ile karşılaşır.

Fadik Ana, bu durumu başkalarına danışır. Bu tür kerametlerin kerametinin bir başkası duyduğunda yok olacağı şeklinde açıklarlar.

Bu ailenin torunları hala Sızır Kasabası'nda yaşamaktadırlar.

260. KENDİR İPİNİN SUALİ

Çok eski zamanlarda birinde bir zengin kişi, bu zengin kişinin de üç tane oğlu vardır. Bu adam ölmeden önce evlatlarına şöyle vasiyet eder:

-Ben öldüğümde mezarda benimle birlikte bir gece kim kalırsa bütün mallarım ona kalacak.

Aradan çok zaman geçmeden bu adam ölür. Bütün malların kendisine kalacak olmasına rağmen, oğullarının hiçbiri mezarın içinde kalmaya razı olmaz. Aralarında anlaşır başka bir kişi bulmaya çalışırlar. Bir hamal, kalacak bütün malların karşılığında:

-Nasıl olsa kaybedecek bir şeyim yok, diyerek bu görevi kabul eder.

Akşam olunca hamal söz verdiği gibi bir gece bekleyeceği mezara girer. Gece olunca, sorgu sual melekleri gelir:

-Zaten ölü bize ait. Biz şu faniyi sorgulayalım, der.

Hamalın dünyadaki tek sermayesi, malı ve mülkü sırtına yük sardığı kendir ipidir. Sorgu sual melekleri başlarlar hamala bu ipin hesabını sormaya:

Hamal sabaha kadar uğraşır, cevap vemekte zorlanır, bir ipin hesabını bile zor zulüm verir.

Sabahleyin gelip hamalı mezardan çıkarırlar. O artık ölen adamın tek mirasçısı olmuştur. Fakat mezardan çıkar çıkmaz:

-Aman! Hiçbir şey istemiyorum. Ben bir ipin hesabını sabaha kadar veremedim. Öldüğüm zaman bu kadar malın hesabını nasıl vereceğim, deyip mezarlıktan ayrılır.

261. KENDİSİ VE SÜRÜSÜ TAŞ KESİLEN ÇOBAN

Delilyas, Sivas'ın Altınyayla ilçesine yaklaşık 7 km uzaklıkta şirin bir köydür. Köyün merkezine yakın bir tepenin üzerinde çıkan su ve taşlık hakkında ilgi çekisi bir efsane anlatılmaktadır.

Köyden sürüsünü alıp çıkaran çoban, onları bayırda otlatmaya başlar. Çoban koyunları otлата otлата büyük bir dağın tepesine kadar çıkar. Dağda ot çok olduğu için sürü doymuştur. Koyunların sulanma vakti de gelmiştir. Koyunları buradaki bol ottan götürmek istemeyen çoban:

—Keşke bir de su olsaydı da buradan hiç gitmeseydim. der. Allah'a dua eder:

—Allah'ım! Ne olur buradan su çıkar da sana ak koyunla kara koyunu kurban edeyim, der.

Bunu üzerine kayaların üzerinden su fişkırmaya başlar. Koyunlar, suyunu içtikten sonra, çoban koyunların üzerinde bir bit yakalar ve:

-Al sana kurban, diyerek koyunların yerine kurban olarak öldürür.

Bu olay Allah'a hoş gelmez. Çoban ve sürüsü orada taş kesilir. Su ise hâlen akmaya devam etmektedir.

262. KERDOĞAN DİKENLERİ

“Bitkiler konuşamaz.” demeyiniz. Onlar konuşur, sesleri de çok derinden gelir. Onların konuşmaları duyulmaz ama çok önemli şeyler işaret ederler. Kırmızı gülün ifade ettiği aşkı, hangi insanoğlu diliyle anlatır da gülden daha etkili olur.

Efsaneye göre; çok eski zamanlarda iki arkadaş vardır. Bir gün arkadaşın biri, diğer arkadaşının karısına âşık olmuş. Ama arkadaşına söyleyemez. Çünkü söylenecek bir şey değildir.

Bu iki arkadaş bir gün birlikte yolculuğa çıkarlar. Çölde yürümektedirler. Arkadaşının karısına âşık olan adam, dayanamayıp der ki:

-Ben, senin karına aşık oldum. Onu senden çok seviyorum. Bu yüzden seni öldürmeliyim. Ancak bu şekilde senin karınla evlenebilirim. Diğeri:

-Ne olur beni öldürme, iki çocuğum var ve ben karımı çok seviyorum, der. Diğer adam:

-Ben seni burada öldürürsem kimse beni görmez, şahit yok! Diğeri de:

-Kerdoğan dikenleri şahit olur, der.

Adam arkadaşını öldürür. Köye döner. Arkadaşının karısına:

-Kocan çölde öldü, kurda kuşa yem oldu. Allah'ın emri ile ben seni seviyorum ve seninle evlenmek istiyorum, der.

Sonunda bunlar evlenirler. Aradan on yıl geçer. Bir gün karı koca balkonda otururken rüzgar çıkar. Karşıdaki tarladan Kerdoğan dikenini yuvarlana yuvarlana gelmektedir. Bunu gören adam, dayanamayıp karısına olanları anlatır.

Karısı, çok öfkelenir. Kocasının intikamını almak için adamı öldürüp eski kocasının yanına gömer.

263. KESDOĞAN KALESİ

Divriği, Mengücekoğulları'nın başkenti olup, ortasından geçen karayolu hariç, Selçuklu dokusunu hâlâ koruyan ender şehirlerdendir. Başkent olmasından dolayı çok önemli tarihî eserlere sahiptir. Divriği Ulucami, Şifahane ve kale bunlardan bazılarıdır.

Divriği Kalesi'nin diğer bir adı da Kesdoğan Kalesi'dir. Bu adla anılması ile ilgili olarak çok yaygın bir efsane anlatılmaktadır. Anlatılan efsane şöyledir:

Efsaneye göre; bundan çok seneler önce Divriği'de bir hükümdar yaşamaktadır. Padişahın da dillere destan güzellikte bir kızı vardır. Hükümdarın kızına bir genç âşık olur. Genç, hükümdardan kızını ister.

Divriği'de çok yüksekte uçurumun kenarında bir kale vardır. Buradan gündüz dahi yere baktığımızda yer gözükmez.

Hükümdar, gence uçurumun kenarındaki bu kaleden uçurumu aşip karşıya geçerse kızıyla evlenebileceğini söyler.

Genç, karşıya bir ip atıp bağlar. İple geçmektedir. Genç, karşı kenara yaklaşıncı gencin karşıya geçmeyi başaracağını gören Padişah, Doğan adlı celladına:

-İpi kes Doğan, diye bağır.

Padişahın emri üzerine cellat ipi keser. Celladın ipi kesmesiyle genç uçuruma düşüp ölür. O günden sonra da kalenin adı, “*Kesdoğan Kalesi*” olarak anılır.

264. KESİKBAŞ VE TURHAL ADI

Turhal, Tokat ilinin önemli ilçelerinden birsidir. İlçenin adı ile ilgili pek çok efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; savaşların çok, dürüstlüğün geçerli olduğu zamanlarda yiğitler Anadolu topraklarında davaları için at biner, kılıç kuşanırlarmış. Davalarına olan inançlarından dolayı kılıçları kuvvetliymiş.

Günlerden bir gün Türkler, Yeşilirmak’ın kenarında savaşa tutuşurlar. Türkler savaşı kazanırlar. Her tarafta zafer coşkusuna kaptırlar kendilerini. Fakat yaralı olan bir düşman askeri aniden kalkar, Türk komutanın başına bir kılıç darbesi vurur. Komutanın başı yere düşer.

Baş Yeşilirmak’a doğru yuvarlanır. Askerler, yuvarlanan başa doğru hep bir ağızdan ve yürekten “Dur kal!” derler. Bu seslenişleri başın durarak gövdedeki yerini alması içindir. Hep bir ağızdan bir daha “Dur kal!” derler. Üçüncüyü demeye kalmadan baş durur ve gövdedeki yerini alır.

Bu olağan üstü hal karşısında olayın geçtiği arazi, “Dur kal!” seslenişinden dolayı, dilden dile değiştirerek, *Turhal* isimyle ünlü olur.

Bugün olayın geçtiği yer olan Turhal’da *Kesikbaş Türbesi* olarak bilinen bir türbe bulunmaktadır. Hemen yanındaki caminin adı ise *Kesikbaş Camisi* bulunmaktadır.

265. KILDAN İNCE TATLI: PİŞMANİYE

Her icat, zorlu bir çalışmadan sonra ortaya çıkmaktadır. Her haşarı, uzun ve meşakkatli bir çalışmadan sonra ortaya çıkar. Bunlardan bir tanesi de “Pişmaniye”nin icadıdır.

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda bir beyin çok güzel bir kızı vardır. Bu kız, çok güzel olduğu için taliplisi çoktur. Her gün beyin kapısını aşındırıp kızını isterler. Bey artık bunalır. Aklına bir kurnazlık gelir:

-Kim kıldan ince tatlı yapmayı başarırsa kızımı ona vereceğim, der.

Damat adayları çalışmaya başlar. İçlerinden bir tanesi kıldan ince tatlı yapmayı başarır. Bu adamı gözü tutmamıştır. Fakat ortada verilmiş bir söz vardır. Söz verdiği gibi kızını kıldan ince tatlı icat eden adama verir.

Aradan bir süre geçer. Bey, yanılmamıştır. Kızının mutsuz olduğunu görür. Kızını bu adama verdiği pişman olur. Bu yüzden damadın icat ettiği tatlının adı: “Pişmaniye” olarak kalır.

266. KIRILAN YUMURTALAR VE TAŞ KESİLEN ADAM

Taş kesilme efsaneleri, Türk dünyasında en sık rastlanan efsane türlerinden birisidir. Bunlardan bir tanesi de Şanlı Urfa’dan derlenmiştir.

Anlatılanlara göre; eskiden Şanlıurfa’da fakir bir aile yaşamaktadır. Bu ailenin Hasan adlı bir çocukları vardır.

Bir gün Hasan’ın annesi ölür. Babası tekrar evlenir. Üvey annesi, Hasan’ı çok çalıştırıp ona eziyet eder. Bu arada babası da ölür. Hasan tamamen yalnız kalır. Bu arada üvey annenin eziyeti daha da artar.

Günler böyle geçerken Hasan büyür, gelişir. Evlilik çağına gelir. Üvey annesine:

-Ben evlenmek istiyorum, der. Üvey annesi:

-Elinde bir iş bile yokken nasıl evlilikten bahsedersin, der.

Halbuki babasından kalan malı bir tek üvey annesi kullanmaktadır.

Bir gün üvey annesi bir sepet yumurtayı Hasan’a verir, götürüp satmasını ister. Hasan sepeti alır, başının üzerine yerleştirir. Yolda giderken başlamış kendi kendine konuşmaya:

-Bu yumurtaları satacağıma tavukların altına koysam, bunlar civciv olsa... Daha sonra o civcivler de büyüüp yumurtlasalar, bir sürü yumurtam olsa ... Sonra da zengin olsam. Sonra güzel elbiseler giyinsem, üvey annemin yanına gitsem, desem ki: “Kafanı kaldır da Hasan’a bana bak!...”

Hasan bu arada farkında olmadan kafasını kaldırır. Yumurta sepeti düşer ve sepetin içindeki yumurtalar kırılır. Yumurtanın kırılmasıyla kurduğu hayallerin hepsi de kaybolur.

Hasan, eve nasıl giderim diye kara kara düşünmeye başlar. O gece korkusundan eve gidemez. Bir mağaraya girer, burada geceler. Sabah oradan geçmekte olan bir adam, mağaranın insana benzeyen bir taş. Nasıl olur böyle diye şaşırıp kalır. Ondan sonra Hasan’ı kimse göremez.

267. KIRK GELİN TAŞI

Yozgat il merkezinin hemen yanında bulunan Nohutlu Tepesi'nde insana benzeyen çok sayıda taş bulunmaktadır. Bu taşların önceden insan olduğuna inanılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Yozgat'ın Nohutlu Tepesi'nde düşmanlardan kaçan kırk tane gelin, arkalarından düşmanların geldiğini görünce dua etmeye başlarlar. Namuslarına zarar verdiklerini düşündükleri için şöyle dua edip:

-Allah'ım! Bizi bu azgın düşmanların eline bırakma. Hemen şuracıkta taş et, derler.

Bu duadan sonra hepsi aynı anda taşla dönüşürler. Düşmanlar bu durum karşısında çok şaşırırlar ve oradan uzaklaşırlar. Bu kırk taş hâla Yozgat'ın Nohutlu Tepesi'nde bulunmakta ve "*Kırk Gelin Taşı*" olarak bilinmektedir.

268. KIRK KARDEŞLER MEZARLIĞI

Kırkkardeşler Mezarlığı, Malatya'nın Battalgazi ilçesinde Fırat Nehrini gören bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Bu mezarlıkta bulunan mezar taşlarının 11. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir.

Anlatılan efsaneye göre; Kırk yiğit, bir gün bu tepede ilkindi namazı kılmaktadır. Düşman askerleri gelip bu kırk yiğidin çevresini sarar. Onlar namazlarını bozmaktansa ölmeyi tercih ederler. Düşman askerleri bunlara saldırır. Kırk yiğidin tamamını burada öldürüler.

Daha sonra çevrede yaşayanlar gelirler, fakat iş işten geçmiştir. Bu yiğitler için mezar kazarlar. Onları defnederler. Birbirini bırakmamasından ve hiçbirinin namazı bozmamasından dolayı onlara Kırk Kardeşler, mezarlıklarına da Kırk Kardeşler Mezarlığı adı verilmiştir.

269. KIRŞEHİR KALESİ

Çok eski zamanlarda Kırşehir'de bir bey yaşarmış. Bu beyin bir oğlu olmuş. Gün geçmiş, beyin oğlu büyümüş. Bu sırada bey de ihtiyarlamış, fakat ölmekten kokmuyormuş. Çünkü beyliğini sürdürecektir, onu aratmayacak bir oğlu olduğunu düşünürmüş.

Günlerden bir gün oğlan atına atlayıp dağ, tepe dolaşmaya çıkar. Av avlayıp gezinmektedir. Akşam olur, beyin oğlu eve doğru yola koyulur. Evine varmasına bir mesafe kala, evini görmeye başladığı yerde, atının ayakları bataklığa saplanır. Bataklıktan kurtulmak için çok uğraşır. Fakat çırpındıkça bataklığa daha çok batar. Sonunda tamamen çamura gömülür.

Oğlunun öldüğünü duyan bey çok üzülür. Sonra yöredekilere haber salar. Daha fazla insanın o bataklığa gömülüp ölmemesi için toplanıp bataklığın yerine kale yapılmasını emreder. Beyin emriyle bataklığın olduğu yere bir kale yapılır.

Kırşehir Kalesi'nin bu şekilde inşa edildiğine inanılmaktadır.

270. KIRMIZI DUT

Anlatılan efsaneye göre dut ağacının meyvesi eskiden beyaz renkte imiş. Şu anlatılacak olaydan sonra kırmızı renge bürünmüş.

Efsaneye göre bir zamanlar birbirlerini seven iki genç vardır. Uzun süre gizli gizli görüştüktan sonra oğlan kızı babasından istemeye karar verir. Oğlan, kızı ister ama kızın ailesi vermez. Üstelik gizli gizli görüştüklerini de öğrenirler ve kızı eve hapsederler.

Bunu öğrenen oğlan, kızın penceresinin önüne gider. Evlerinin karşısındaki dut ağacının altında tam saatini vererek buluşmak istediğini söyler. Saati gelince kız, dut ağacının altına gider, fakat oğlan geç kalmıştır.

O sırada bir aslan çıkagelir. Kız kendisini yemesin diye yazmasını aslanın önüne atar. Aslan onunla ilgilenirken kız kaçar. Bir yerde uyuyakalır.

Oğlan geldiğinde ne görsün: Kızın yazması, aslanın ağzında. Bu acıya dayanamayarak kendisini aslanın önüne atar. Aslan oğlanın boynundan ısırınca kan fişkirir ve dut ağacına gelir.

Bir süre sonra kız uyanır. Telaşla dut ağacının önüne gelir. Bakar ki sevdiği çocuk kanlar içinde yerde yatmakta. Kendisi uyuyakaldığı için böyle olduğunu düşünüp feryat eder. O an hançerini çıkarıp kalbine saplar. Onun da kanı dut ağacına fişkirir. Dut ağacı ikinci kez kırmızıya boyanır.

O günden beri bu ağaç ve bu ağaçtan türeyen diğer dut ağaçları kırmızı dut verirmiş.

271. KIYAN DAĞI

Anlatılan efsaneye göre; Elbistan'ın Doğaköy kasabasında bir ağa ve hizmetçisi Kıyan varmış. Ağa bir gün Hacca gider. Giderken, evini Kıyan'a yani hizmetçisine emanet eder.

Ağanın hanımı bir gün içli köfte yapar. Kıyan çok sevdiği ağasına biraz köfte götürmek ister. Evin hanımından ağasına götürmek için köfte ister. Hanım, bunun mümkün olmadığını bildiği için galiba Kıyan'ın canı köfte istedi de söyleyemiyor diye düşünür. İsteddiği köfteyi verir.

Kıyan, köfteler soğumadan Ka'be'ye ulaşır. Ağası o an akşam namazını kılmaktadır. Köfteleri ağasının yakınına koyup tekrar memleketine döner.

Ağa, Kıyan'ın sesini duyar. Namazı bitirdiğinde, yanındaki tabakta bulunan köfteleri yer. Tabağın ve yanındaki eşyanın evine ait olduğunu anlar.

Hacdan dönüşte ağa herkese bu olayı anlatır. Halk, Kıyan'ı aramaya başlar. Kıyan, utanır ve bir dağa çıkar. Kıyan, dağa çıktıktan sonra buradan bir pınar fışkırmaya başlar.

Bu olaydan sonra o dağın adı "*Kıyan Dağı*" olarak kalır.

Cuma günleri o pınardan abdest alanlara ve gönlü temiz olan insanlara Kıyan'ın görüldüğü söylenmektedir.

272. KIZILGÖL

Kümbet köyü, Sivas'ın Zara ilçesine bağlıdır. Bu köyün sınırları içerisinde Kızılğöl isimi ile bilinen küçük bir göl bulunmaktadır.

Anlatılanlara göre Kümbet köyünde oturan Mahmut Ağa, bir gün ahırına gider ve atının kan ter içinde kaldığını görür. Anlam veremediğinden köydeki yaşlı kişilere sorar. Dururken atın neden çok yorulduğunu ve aşırı bir şekilde terlediğini öğrenmek ister. Yaşlı kişiler:

-Atın yorulmasının ve çok terlemesinin sebebi, alkarısı olmalıdır. Akşamleyin atın sırtına karasakız yapıştır. Eğer Alkarısıysa ata bindiğinde yapışır kalır, derler.

Söylenenler Mahmut Ağa'nın aklına uygun gelir. Yaşlı kişilerin söylediklerini yapar. Sabah ahıra gittiğinde alkarısını atın sırtına yapışmış olarak bulur. Mahmut Ağa, hemen alkarısının yakasına bir iğne sokar.

Söylenenlere göre, alkarısının başparmağı olmadığı için iğneyi çıkartamazmış. Dolayısıyla da kaçamazmış. Alkarısı da kaçamamış. Mahmut Ağa; onu tutmuş, on yıl hizmetçi olarak çalıştırmış.

Bir gün alkarısıyla Mahmut Ağa'nın kızı su getirmeye evin yakınında bulunan göle giderler. Alkarısı, Mahmut Ağa'nın kızına yalvarır:

-Yarın kardeşimin düğünü var. Ne olur şu yakamdaki iğneyi çıkar da bu mutlu gününde kardeşimin yanında olayım. Söz, hemen geri geleceğim, der.

Mahmut Ağa'nın kızı, alkarısı'nın yalvarmasına dayanamaz, iğneyi çıkarır. Alkarısı koşarak göle yaklaşır ve kıza:

-Baban beni on yıl yanında çalıştırdı da mercimeğin neye merhem olduğunu bile sormadı, der ve kendisini göle atar.

Alkarısı göle atladıktan sonra gölü kızıl bir renk kaplar ve öyle kalır. O günden sonra buranın adı “Kızılğöl” kalmıştır.

273. KIZILIRMAK’IN RENGİ

Kızılırmak nehri, İç Anadolu’nun en doğusundaki Sivas ili İmranlı ilçesinde Kızıldağ’ın güney yamaçlarındandır. Önce batı ve güney batıya akar, daha sonra yay şeklinde biçimlenir. Türkiye topraklarından doğarak yine, Türkiye topraklarından denize dökülen en uzun akarsudur. Yağmur ve kar sularıyla beslenen nehrin rejimi düzensizdir. Temmuz ve şubat arasında düşük su düzeyinde akan nehir, mart ayında hızla kabarmaya başlar ve nisan ayında en yüksek su düzeyine ulaşır.

Kızılırmak adından da anlaşılacağı üzere sürekli kırmızı renkte akar. Suyu kırmızı rengi andırır. Bu durum bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Efsaneye göre Kızılırmak her yıl en az bir can almış. Eğer Kızılırmak bir sene hiç can almazsa hırsından kıpkızıl akarmış. İsmi de buradan geldiği söylenmektedir.

274. KIZIL KAYA

Sivas’ın Hafik ilçesine bağlı Cirin köyü yakınlarında birisi kırmızı renkte olmak üzere insana benzeyen pek çok kaya bulunmaktadır. Bu kayaların bir düğün alayının taşa dönüşmesinden sonra oluştuğuna inanılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; Cirin köyünde yaşayan bir ağa, kızını istemediği bir gence verir. Kız, günlerce itiraz eder. Ağlayıp sızlanır, fakat babası aldırılmaz bile...

Düğün olur; gelin alayı, damat evine doğru yola çıkar. At üstünde giden kırmızı duvaklı gelin, Allah’a yalvarır:

-Allah’ım! Beni taş et de bu gence nasip etme.

Bu dua üzerine gök gürlemeye başlar, şimşekler çakar, gelin alayı taş kesilir. Kırmızı renkteki kayanın, kırmızı duvağı ile taş kesilen gelin olduğuna inanılmaktadır.

275. KIZ KALESİ

Kızkalesi; Mersin-Silifke yolu üzerinde, Mersin ilimizin yaklaşık 50. km doğusundadır. Karadan yaklaşık 1 km uzakta, denizin içerisinde. Bu kaleye ve yakınlarındaki tarihî eserler ve doğal güzelliklere bağlı olarak çevresi gelişmiş, günümüzde şirin bir turizm beldesi durumuna gelmiştir.

Kızkalesi'nin yapılışı ile ilgili olarak bölgede çok yaygın olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Uzun yıllar önce Mersin ilinin batısında, güzel bir kent bulunmaktadır. Kentin bir kralı vardır. Bu kralın hiç çocuğu olmamaktadır. İçinde bulunduğu durumdan çok büyük üzüntü duyan kralın tek istediği, bir erkek evladının olmasıdır.

Tanrı, duasını kabul eder. Bir çocuğu olur. Fakat bu çocuk, kızdır. Gönlünden geçen erkektir ama neyse... Sonuçta bir evladı olmuştur. Kral da kızını erkek gibi yetiştirmeye karar verir. Kızı büyüyünce ata binmeyi, kılıç kullanmayı öğretir. Tam bir erkek gibi yetiştirir.

Kız; on yedi, on sekiz yaşlarına ulaştığında kral, bir gece rüyâ görür. Rüyasında kızını bir yılan sokmakta ve kızı ölmektedir. Bu rüyâyı birkaç gün üst üste gören kral, korkmaya başlar.

Yılanın ulaşmamsı için denizin birkaç kilometre içerisine bir kale yaptırmaya karar verir. Kızını bu kaleye yerleştirir. Kızının günlük ihtiyaçlarını da bir hizmetli ile her gün kaleye gönderir. Arada sırada kendisi de kızını ziyaret eder.

Bir gün hizmetli kralın kızına sepet içerisinde, ekmek, üzüm, karpuz vs. götürmektedir. Bir yılan, üzüm sepetinin içine girer. Kaleye ulaşır. Kralın kızını sokarak öldürür.

Bu yüzden denizin orasındaki yapının adı "*Kız Kalesi*" kalır. Günümüzde bir turizm merkezi durumuna gelmiş olup her yıl on binlerce kişinin ziyaret ettiği söylenmektedir.

276. KIZKAYASI

Samsun'un Bafra ilçesine bağlı Düzköyü'nde Kızkayası olarak bilinen bir kaya bulunmaktadır. Bu kayanın ad alışı hakkında çevrede yaşayanlar bir efsane anlatmaktadır:

Efsaneye göre Düzköyü'nde yaşayan genç ve güzel bir kız, koyun güden sözlüsüne yemek götürmek için tepeye çıkar. Bahane yemektir. İki sevgili birbirine kavuşmuştur ve çok mutludur.

Gençler sohbet ederken bir ara koyunların uçuşumun kenarına gittiğini gören çoban, yerinden fırlar. Hayvanları çevirmek için hızla aşağıya iner. İnerken aşağındaki çarıklar kayar.

Çoban onca yükseklikten Kızılırmak'a düşer. Genç kız, bir çığlık attıktan sonra koşarak kendisini uçuşumdan aşağı bırakarak sözlüsüne kavuşmak ister; ama olmaz.

Sivri bir kayanın tepesine çakılır ve o anda taş kesilir. O gün bu gün taş kesilen genç, kız sözlüsünü orada bekler dururmuş.

277. KIRK KIZLAR

Bu efsane, Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Bektaş köyünde bulunan Yama Dağı'nın yamaçlarındaki kırk tane mezarla ilgilidir.

Rivayete göre, çok eskiden bu bölgede bir delikanlı yaşamış. Bu delikanlı çok yakışıklıymış. Öyle ki bu delikanlıya kırk tane kız birden âşık olacak kadar yakışıklıymış.

Anlatılanlara göre bu yörede kırk tane kız yaşamaktaymış. Bunlar birbirlerini kıskanırlarmış. Çünkü bu kızların her biri, bu delikanlıya kendisi varmak istemekteymiş. Bu kızlar, aşkları yüzünden kırkı birden birbirlerini yün tarağı ile öldürürler.

Bu bahsedilen mevki, günümüzde *Kırk Kızlar* olarak bilinmektedir. Burada kırk tane mezarın hâla durmakta olduğu söylenmektedir.

278. KIZLAR KAYASI

Sivas'ın Kangal ilçesinin Alacahan beldesine bağlı Sarıpınar köyünün girişinde Kızlar Kayası diye bilinen insana benzeyen taşlar bulunmaktadır. Bu taşların oluşumu, Sivas'ın Alacahan nahiyesine bağlı Sarıpınar Köyü'nde meydan gelen bir olaya bağlanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Sarıpınar köyünden dış çevreden bir aile, bir kız ister. Hazırlıklar yapılır. Aile üyelerinden babanın gönlü olmaz. Baba kızını vermek istemez. Fakat kızın gönlü vardır.

Baba elinden geldiğince kızı vermemek için çeşitli yollar dener, fakat düğünü bozacak bir şey yapamaz. Düğün alayı gelir ve kızı götürür. Babası gelin gidince kızın arkasından:

-Allah, hepinizi taş etsin, diye beddua eder.

Gelin giderken Sarıpınar köyü yolu dönüşünde düğün alayı ile birlikte hepsi taş kesilir. Gerçekte de o yerde insana benzer taşlar vardır.

279. KOCAKARI FIRTINASI

Takvimlerde 11 mart ile 18 mart tarihleri arasında kalan zaman, "Kocakarı Fırtınası" diye gösterilmektedir. Kocakarı fırtınasının ad alışı ile ilgili şimdiye kadar derlenen efsanelerin tamamı yaylacılık geleneği ile bağlantılıdır.

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda Yozgat çevresinde Karabaşoğlu denilen bir kabile, ibibiklerin ötmesinden sonra (İbibiklerin ötmesi, yazın en sıcak günlerinin başladığını bildirir) yaylaya çıkarlar.

Yaşlı bir kadın (kocakarı), bu kabilenin hanımlarından birinden torunları için süt ister. Kabile yaşlı kadına süt vermez. Bu duruma çok üzülen kocakarı:

-Sürülerinizi fırtına götürsün. Birazcık sütü bir fukaraya vermeyenin sürüsü kırılınsın, der.

Havaların çok güzel olmasına rağmen yaylada aniden bir fırtına çıkar. Yaz aylarında yağın şiddetli kar, bu kabilenin iki bin koyununun ve bin tiftik keçisinin ölümüne sebep olur.

O günden sonra bu tarihlerde olan fırtınaya, kocakarının bedduasından kaynaklandığı düşünülerek, “*Kocakarı Fırtınası*” denilmiş ve takvimlere işlenmiştir.

280. KOÇ BABA MAĞARASI

Sivas’ın Hafik ilçesine bağlı Beydili köyünde Koç Baba adıyla bilinen bir mağara bulunmaktadır. Mağaranın içi suyla doludur. Bu mağara hakkında ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre bu yörede çok eski zamanlarda Koç Baba isimli biri yaşamıştır. Koç Baba, çobandır. Bir gece koyunlarıyla bu mağarada konaklar. Bir daha da geri çıkamaz.

Yöre halkının anlattıklarına göre bu mağaradan zaman zaman koçların tokuşma (vuruşma) sesleri gelmektedir. Bu yüzden mağara kutsal olarak kabul edilmektedir.

Çevre köylüler, burayı sürekli ziyarete gelmekte ve dua edip kurban kesmektedirler. Özellikle genç kızlar burada dua edip dilek tutarlar. Dua eden kızlar, başörtülerini suya atarlar. Eğer örtü suya batmazsa dualarının kabul olacağına inanırlar. Bunun dışında hastaların da burada şifa aradıkları bilinmektedir.

281. KOÇ DAVUT

Toros Dağları’nın zirvelerinde, Alanya’dan Gevne yaylasına giden yol üzerinde, “Koç Davut” diye anılan sarp, dağlık bir alan vardır. Yöre halkı arasında, buraya “Koç Davut” adı verilmesinin bir efsanesi anlatılmaktadır.

Alanya’nın sıcağından bunalan Yörükler, bahar ayları geldiğinde hayvanlarıyla beraber yaylalara göç ederler. Yaz aylarını yaylada geçirirler.

Anlatılanlara göre, bu göçlerden birinde oba halkından Davut isimli bir adam, devesine sinirlenir. Onu sopayla döver.

Bu olayı unutmayan ve sahibine kin tutan deve, yedi yıl sonra yine göç esnasında, aynı yerde, kinini almak üzere sahibine saldırır. Devenin hisminden kurtulamayan Davut orada can verir.

Bu olayı gören Davut'un annesi, orada "Koç Davut'um" diye feryat edip günlerce ağlar. Olayın etkisinde kalan Yörükler, Davut'un ölümü ve bu ölüm üzerine annesinin feryadından dolayı burayı, "*Koç Davut*" ismiyle anarlar. Verilen bu isim günümüze kadar ulaşır.

282. KONYA ADI

Anadolu; erler, yiğitler, kadınlar ve çocuklar ile yurt yapılmıştır. Onlar; Orta Asya'dan çıkıp uzun yollar yürüyerek geldiler bu yurda. Yerleştiler köşe bucağ.

Anadolu'nun yurt yapılması sürecinde Türklerin yaşadıkları sıkıntıların yüzlercesi yazılı olarak ulaşmıştır günümüze. Binlercesi de sözlü olarak.

Bir de efsane olarak ulaşanlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Konya ilimizin adı ile ilgilidir:

Efsaneye göre iki derviş Orta Asya'dan hareket eder. Uçarak Anadolu'ya gelir. Konya topraklarına girdiklerinde dervişlerden bir tanesi çok yorulur ve:

-Buraya konalım mı, der.

Diğer derviş de:

-Kon ya, der. Ve konarlar... Şehrin ismi de "*Konya*" olarak kalır.

283. KOYUN BABA VE KÖPEKLERİ

Koyun Baba, rivayetlere göre Horasan'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı, Seyyid Ali olduğu, Hz. Ali neslinden geldiği, sekizinci İmam Ali Rıza'nın on ikinci oğlu olduğu söylentiler arasındadır. Hacı Bektaş Veli'nin çağdaşı ve öğrencisi olduğukabul edilir.

Çorum ilinin Osmancık ilçesi Koyun Baba ile özdeşleşmiştir. Osmancık, denildiği zaman ilk akla gelen isimlerden birisi de Koyun Baba'dır.

Anlatılan efsaneye göre Koyun Baba, Bursa'da bir süre çobanlık yapar ve çobanlığı süresince kırk tane kuzusu olur. Kuzularını yanına alarak Osmancık'a yerleşir.

Koyun Baba, her yirmi dört saatte bir koyun gibi melediğinden halk kendisine Koyun Baba der ve ismi böyle anılmaya başlar.

Koyun Baba'nın kuzularının yanı sıra üç tane de köpeği vardır. Bunların ismi Kara, Sarı ve Alakadı'dır. Köpeğe kadı ismini verdiğini duyan Osmancık kadısı, Koyun Baba'yı Padişaha şikayet eder. Padişah, Koyun Baba'yı çağirttırır, sorgulamaya başlar. Koyun Baba, Padişahın karşısına çıkınca der ki:

-Kadılar haram helal nedir bilmezler, ancak benim köpeklerim bilir. İsterseniz bunu sınavalım, der.

Bunun üzerine bir kısmı helal, bir kısmı haram olan yemekler tabaklarda gelir. Daha sonra Koyun Baba, köpekleriyle birlikte içeri girer.

Köpekler helal olan tabaktaki yemekleri yer, haram yemeklerle dolu tabaklara ağızlarını bile sürmezler. Padişah şaşırır ve Koyun Baba'nın gönlünü almak ister. Ona hazineler vaat eder.

Koyun Baba, hazineleri kabul etmez. Padişahın kadısına öyle bir bakar ki kadı oracıkta donup kalır.

Koyun Baba, gösterdiği ermişlik ile Padişah ve halk arasında saygıyla anılmaya başlar.

284. KOYUN BABA VE OSMANCIK KÖPRÜSÜ

Rivayetlere göre Koyun Baba, Bursa'da doğmuş, daha sonra gördüğü bir rüya üzerine, yanına koyunlarını alarak, Osmancık'a Kızılırmak'ın üzerine köprü yaptırmaya gelmiştir.

Koyun Baba, Osmancık'a geldikten sonra köprü yaptırmak için halktan yardım ister. Yöre halkı, Koyun Baba'ya yardımcı olmaz.

Koyun Baba, geceleri, kimse görmeden geyiklerle köprünün taşlarını taşır. Halk, onun gayretlerini görünce yanına gelmeye başlar. Köprü bitmek üzereyken yardımcı olmaya geliyorlar. O da:

-Osmancık'ın körü bitmesin, İskilip'in keli bitmesin, diye beddua eder. Rivayete göre o tarihten sonra İskilipliler çoğu keldir, Osmancık'ın da yarısı kördür.

Koyun Baba'nın yaptığı bu köprüden Fatih Sultan Mehmed ve II Bayezid geçerler. Bu köprüyü kimin yaptığını sorarlar. Halk Koyun Baba diye söyler. Fatih, türbesini yaptırmak ister fakat ömrü yetmez. II. Bayezid ise tahta geçtikten sonra ilk iş olarak Koyun Baba'nın türbesini yaptırdığı söylenmektedir.

285. KÖR ALMUSLU

Tokat'ın Almus ilçesinde körlük oranının yüksek olduğu söylenmektedir. Bunun nedeni bir efsane ile Hazret-i Hızır'a bağlanmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; kıtlık yıllarında Hazret-i Hızır, dilenci kılığında Almuslu birinin evine gider, kapıyı çalar. Kapıyı açan kadından bir şeyler ister.

O zaman ülkemizde savaş olduğundan her yerde olduğu gibi Almus'ta da kıtlık hüküm sürmektedir. Kadın zaten kıt kanaat geçindiklerini, evde hayra verecek bir şey olmadığını söyler.

Hazret-i Hızır, insanları zor anında da denemek ister. Savaş gibi zor bir durum da olsa insanlar yardımdan ellerini çekmemelidir. Almuslu kadından bunu işitince:

-Ekmeğiniz bol, gözünüz kör olsun, der.

O günden sonra Almus'ta her evde bir körün bulunduğu söylenir.

Eğer Almus'a yolunuz düşerse ve dalgınlıkla bir şeyi göremezseniz hemen size; "*Almuslu olmuşsun!*" ya da "*Kör Almuslu!*" derler.

286. KÖROĞLU MAĞARASI

Koroğlu, doğum ve ölüm tarihleri bilinmeyen halk şairimizdir. Kahramanlığın, kavganın ve özgürlüğün sembolüdür. III. Murat zamanında (1574-1595) Osmanlı ordusuyla İran savaşlarına katıldığı (1578-1584) bilinmektedir. Bolu Beyi'nden babasının intikamını almak üzere dağlara çıkan, yiğitlik ve iyilikseverliği destanlaşan isyancı Koroğlu ile şair Koroğlu halk zihninde kaynaşmış durumdadır. Aslında çok daha eski bir efsane ve taşıdığı mitolojik unsurlar böylece tarihteki gerçek bir kişiye atfedilmiştir. Hahhında çok sayıda efane oluşmuştur. Bunlardan birisi şöyledir:

Rivayete göre Bolu Beyi, başına bela olan Koroğlu'ndan artık kurtulmak istemektedir. Bütün askerleri Koroğlu'nu yakalayıp ayağına getirmekle görevlendirir. Askerler, Koroğlu'nun arkasına düşerler.

Koroğlu; Ankara, Kırıkkale, Çorum, Amasya ve Tokat üzerinden Çamlıbel'e kadar gelir. En sonunda Sivas'ın Tekke Deresi'nde üç kol bölük asker tarafından sarılır. Sağ tarafında Tekke Tepesi'nin geçit vermez. Koroğlu için kayalıklarından başka kaçacak yer kalmamıştır.

Koroğlu artık ümidini keser. Fakat kırat şahlanıp dağın üstüne doğru fırlar. Uçarak bir mağaranın önüne gelir. Koroğlu bu mağaraya sığınır ve böylece kurtulur. Askerler onu bulamayıp geri dönerler.

Çevrede yaşayanlar Koroğlu'nun yaşadığı mağaraya "*Koroğlu Mağarası*" adını vermişlerdir.

Mağara içerisinde bulunan ve nala benzetilen izleri, halk Koroğlu'nun atının ayak izleri olarak kabul etmektedir.

287. KÖRPINAR

Körpınar, Ardahan ilimizin merkez köylerinden Çalabaş köyünün bir mevkisidir. Burada İnsanı ve koyunları andıran taşlar da bulunmaktadır.

Körpınar mevkii için anlatılan efsaneye göre; eskiden insanların ağzı dualıymış. Dürüst olan herkesin ettiği dua kabul edilmekteymiş.

Çalabaş köyünden bir çoban, bir gün koyunlarını otlatmaya götürür. Hava çok sıcaktır. Öğleye doğru çoban ve koyunlar çok susar. Hayvanlar susuzluktan başlar melemeye... Çobanın da dudakları çatlamıştır. Tek çare kalmıştır. Ellerin kaldırıp dua etmesi. Çoban ellerini kaldırıp başlar dua etmeye:

-Allah'ım! Sen kullarını darda bırakmazsın. Ne olur yardım et. Eğer sen bana yardım edersen, ben de sana bir koyun kurban keserim, der.

Allah'ın rahmetiyle bütün kara bulutlar gökyüzünde bir araya toplanır. Başlar yağmur yağmaya. Derken yanlarında bir göze patlar. Çoban ve sürüsü gözeden kana kana içer. Sonra da Allah'a verdiği söz aklına gelir. Kahkaha atarak:

-Sana kurban mı kesecektim, der ve kafasından bir bit çıkarıp iki parmağıyla bitin kafasını koparır.

-Al sana kurban, der.

Bu durum Tanrı'ya hoş gelmez. Çobanı ve sürüsünü taşla çevirir. Sonra da pınar kurur.

Hâlâ Çalabaş köyünün yakınındaki dağda kör pınarı, çoban ve koyunların taşlaşmış hâlini görmek mümkündür.

288. KUDDUSİ BABA VE ALTIN OLAN TOPRAK

Kuddusi Baba, tarihî bir şahsiyettir. Ünü, yaşadığı zamanlarda bile bütün Osmanlı topraklarına yayılmıştır. Türbesi, Niğde'nin Bor ilçesindedir. Hakkındaki rivayetler, günümüzde, başka illerde bile bilinmektedir. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılan bir efsaneye göre; bir gün Kuddusi Baba, tarlasında çalışırken iki kişi ziyaretine gelir. Kuddusi Baba'nın tarlada çalıştığını görünce derler ki:

-Bu adam evliya olsa tozla toprakla uğraşır mı?

Bu söz Kuddusi Baba'ya malum olur ve adamlardan birini yanına çağırır. Adama:

-Aç eteğini, der ve adamın eteğine bir kürek toprak atar.

Toprak adamın eteğinde altın olur. Adama:

-Dök eteğini, der ve altınlar yere dökülünce, tekrar toprak olur.

Daha sonra durumu gören adamlar Kuddusi Baba'dan özür dileyerek oradan ayrılırlar.

289. KUDDUSİ BABA VE EMANET

Anlatılan efsaneye göre; Kuddusi Baba, kendini ziyarete gelen bir dervişle, başka bir dervişe iki tane halı yollar. Halılar çok güzeldir. Halıyı götüren derviş, halıları çok beğenir ve:

-Ben bu halının birini vereyim, biri bana kalsın. Nereden bilecekler?" diye düşünür.

Halıyı vereceği yere gider. Düşündüğü gibi halının birini verir, diğeri kendisine bırakır. Halıyı alan derviş, hemen bunun farkına varır. Halıyı getiren dervişin yanında duvara iki kere vurur ve şöyle der:

-Kuddusi Efendi! Sen bana kaç halı yolladın? Kuddusi Efendi:

-İki tane, der. Bunun üzerine halıyı getiren derviş:

-Aranız bu kadar yakındı da niçin bana bu kadar hamallık yaptırdınız, der.

290. KUDDUSİ BABA VE SABAN DEMİRİ

Anlatılanlara göre Kuddusi Baba bir gün hanımına bir vasiyette bulunur:

-Hanım günlerim yaklaşıyor. Senden evvel ölecek olursam imam efendiye söyle, sala vermesin, beni sabah namazına gelen cemaatle defnetsinler, der.

Kuddusi Baba, bir gece yarısı Hakk'ın rahmetine kavuşur. Hanımı, imam efendiye Kuddusi Baba'nın vasiyetini anlatır. İmam, Kuddusi Baba'nın vasiyeti üzerine defin hazırlıklarına başlar. Sabah namazı cemaati ile birlikte cenaze namazını kılarlar. Beş altı kişiyle kabristana gitmek üzere tabutu omuzlarlar. Onlar mezarlığa giderken, Bor'un köylerinin birinde yaşayan bir kişi, saban demirini yaptırmak için ilçeye gelmektedir.

Köylü karşidan gelen cenazeyi görür. Sevabına erişmek için, ayrıca cemaati az görünce: " Cenazesinde ancak dört beş kişi var. Galiba fakir,

sahipsiz biri” diye düşündüğünden hemen tabutun altına girer. Omzundaki heybesini de bırakmaz. Omzunda asılı bulunan heybesinin içindeki saban demir, doğal olarak tabut ile temas etmektedir.

Cenaze defnedilir. Köylü vatandaş, demirciye gelir. Demirci, saban demirine bakar. Borcunun dört akçe olacağını, saban demirini de öğle namazından sonra almasını söyler. Adam razı olur, alış veriş yapmak üzere pazara gider. Namazdan sonra ustaya uğrar.

Usta, normalin iki kat kömür harcadığını, demiri ısıtamadığını, dolayısıyla demire kaynak yapamadığını, iki kat kömür harcamasından dolayı da borcunun dört değil de sekiz akçe olduğunu söyler.

Köylü vatandaş, demirci ustasını dinleyince çok şaşırır ve itiraz eder:

-Hem demiri kaynatamamışsın hem de iki kat para istiyorsun. Böyle şey olur mu, der.

Tartışma uzar. Tartışma uzayınca şehrin kadısına gitmeye karar verirler. Kadıya çıkarlar. İkisi de durumu anlatır. Kadı, demircinin: “İki kat kömür yaktım, demiri ısıtamadım.” Sözünden olaya olağanüstü bir durum olduğunu fark eder. Köylüye:

Sen bu gün neler yaptın, diye sorar.

Köylü vatandaş, köyden çıkışını, cenazeye katılışını, demirciye gelişini ayrıntılarıyla anlatır. Olayı dikkatle dinleyen kadı, durumu anlar:

-Senin demirin kaç akçe eder, diye sorar. Köylü vatandaş:

-Yenisi sekiz akçe eder. Fakat yenisini alacak param yok ki. Hem demirciye verecek param bile yok. Üstelik yapılmayan demire ne diye para vereyim, der. Kadı:

-Sizlere sekizer akçe versem birbirinize hakkınızı helal eder misiniz, der.

Köylü ve demirci razı olur. Paraları alıp çıkarken kadı ikisine de seslenir:

-Bu demirin niçin ısınmadığını hiç düşündün mü, diye sorar. Adamlar, bilemedikleri için cevap veremezler. Kadı:

-Allah dostlarına cehennem ateşi yasak edilmiştir. Onlara dokunanlar da dünya ateşinden korunurlar. İşte Kuddusi Baba merhumun vasiyet ettiği kişilere sen de katılmışsın. Tabuta değen saban demirin de mübarek zatın yakınları arasına katılmıştır. Demirci, bu yüzden iki misli kömür yakmasına rağmen demiri ısıtamamış ve kaynatamamıştır, der.

291. KUDDUSİ BABA VE TAZE HURMA

Anlatılan efsaneye göre bir cuma günü, cuma namazı vaktine yakın, birkaç kişi Kuddusi Baba'yı ziyarette gelir. Misafirler biraz sohbet ettikten sonra cuma vaktinin yaklaştığını söylerler. Kuddusi Baba da misafirlerine acele etmemelerini söyler.

Birkaç kez tekrarladıktan sonra misafirler dayanamayıp Kuddusi Baba'yı ayıplayarak Cuma namazına giderler.

Kuddusi Baba'nın yanına daha sonra bir kişi daha gelir. Kuddusi Baba yanındaki misafirine:

-Yum gözünü, aç gözünü, der ve Kabe' de olurlar.

Bu iki kişi cuma namazını Kabe'de kılarlar. Daha sonra taze hurma ve birkaç çeşit meyve alarak aynı şekilde geri dönerler.

Misafirler cumadan çıktıktan sonra merak ederler ve tekrar Kuddusi Baba'nın ziyaretine giderler. Kuddusi Baba, misafirlerine taze hurma ve meyvelerden ikram eder. Misafirler şaşırır ve şöyle der:

-Efendim burada bu meyveler yetişmez, böyle taze hurma bulunmaz. Bunları nereden aldınız? Kuddusi Baba:

-Biraz daha sabretseniz siz de cuma namazını Kabe'de kılacaktınız, bu meyveleri dalında yiyecektiniz, der.

292. KUMRU KUŞU

Anlatılan bir efsaneye göre; çok eskilerde biri erkek diğeri kız iki kardeş varmış. Anneleri ölünce babaları üvey anne getirmiş. Üvey anne bir gün çocuklara:

-Ben gelene kadar yayık yayın, ayran yapın, der.

Çocuklar yayığı yayar. Ayran yaparlar. Fakat çocuklardan biri ayranı döker. Üvey annenin kızacağından çok korkan çocuklar:

-Allah'ım! Annemiz bizi çok döver. Bizi ne olur kuş yap, derler.

Duaları kabul olur:

-O döktü, ben korktum, diye bir çift kumru olup uçmaya başlarlar.

Kumrulara dikkat edildiğinde bu gün bile:

“O döktü, ben korktum.” sesini çıkarırlar.

293. KURTBOĞAN EVLİYASI

Kurtbaoğan Evliyası, Fatih Sultan Mehmed'in hocası olan Akşemseddin'in babası Şeyh Hamza'dır. Türbesi Amasya'dadır.

Efsaneye göre; Şeyh Haza, vefat edip defnedildiği günün gecesinde aç bir kurt, onun cesedini yemek için mezarı eşmeye başlar. Şeyh Hamza, mezarından elini çıkartır, kurdun boğazını sıkar ve kurdu öldürür.

Bu olaydan sonra evliyanın eli dışarıda kalır, evliya elini mezara geri çekmez. Bunu gören halk evliyanın dışarıda kalan elini tekrar içeri sokar. Bu olaydan sonra Şeyh Hamza'nın adı, mezardan elini çıkararak kurdu boğduğu için Kurtboğan Evliyası olarak kalır.

294. KURT VE KARA KOYUN

Bir gün bir çoban koyunlarını otlatmaya götürmüş. Otların güzelliğiyle kendinden geçen kara koyun sürüden uzaklaşmış. Bir ara başını kaldırmış bir de ne görsün! Çoban da sürü de görünürlerde yok.

O sırada aç bir kurdun üstüne doğru geldiğini görür. Çok korkar ama ama yapacak bir şey yok. Sonra düşünür, bu kurdu nasıl kandırabilirim diye. Kurt, kara koyuna bağırır:

-Hey sen ne geziyorsun buralarda, buraların benim olduğunu bilmiyor musun?" demiş. Kara koyun:

-Biliyorum, diye cevap verir.

Kurt ona inanmamış. Kara koyun da:

-Buralarda yatır var, gel seni ona götürüyüm, elimi üzerine koyup yemin edeyim, o zaman da inanmazsan beni yiyebilirsin, der.

Kurt kabul eder. Akıllı kara koyun kurdu; sürünün ve köpeğin yanına götürür. Arkası dönük uyuyan köpeğin sırtına elini koyar. Uyuyan köpek uyanır, kurdu görür ve onu kovalar. Böylece dikkatsiz davranıp sürüden ayrılan koyun, canını ancak zekasıyla kurtarabilir.

295. LEYLA İLE MECNUN

Leyla ile Mecnun'un aşkını duymayanımız yoktur. Onlar; aşkın, aşk uğruna fedakârlığın sembolüdürler. Onların hakkında mesneviler yazılıp ölümsüzleştirilmiştir. Ayrıca efsanelere de konu olmuşlardır.

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda Mecnun adlı yakışıklı ve güçlü bir yiğit yaşarmış. Bu yiğit, beyin güzeli kızı Leyla'ya âşık olur. Leyla da Mecnun'a...

Mecnun, beyden Leyla'yı istetir. Beyin gönlü vermek istemez. Mecnun'a öyle bir şart koşar ki duyan inanamaz: Dicle nehri ve Fırat nehrini kazma ve kürekle birbirine bağlarsa Leyla'yı ona verecektir.

Mecnun hemen kazmasını küreğini alıp çalışmaya başlar. Uzun süre çalışır. İki nehrin suyunun birleşmesine az kalmıştır. Kral bakmış ki aşkın yaptıramayacağı iş yok. Hemen hile düşünür.

Leyla'nın babası, Mecnun'a bir adamını gönderir. O, Leyla'yı başka bir beyin oğluna verdiklerini söyler. Mecnun, hemen şu duayı okuyup canına kıymış:

-Ey Allah'ım! Beni ve Leyla'yı iki yıldız yapıp gökyüzünde yükselt. Bari yılda bir defa buluşalım, der.

Bu dileği kabul olur ve gökyüzünde iki yıldız olurlar. Onlar gökyüzünde yılda bir kez buluşurlarmış. Kavuştuklarında her kim görürse bütün dilekleri kabul olurmuş.

296. LOKMAN HEKİM VE ÇARESİZ HASTA

Efsanelerden anlaşıldığına göre Lokman Hekim, tıp biliminin kurucularındandır. Onu hep bütün hastalıklara çare arayan, insanlara yardımcı olmaya çalışan biri olarak duyarız.

Anlatılanlara göre Lokman Hekim, Çukurova'da yaşamaktadır. Kimin hastalığına hangi ilaç iyi gelecekse, kimin hangi ilaca ihtiyacı varsa hepsini bilmektedir. Dolayısıyla ünü, ülkenin her tarafına ulaşır.

Lokman Hekim'in ününü duyan bir hasta, bir gün onun yanına gelir. Hastalığını anlatır. Gelen kişi çok hastadır ve Lokman Hekim'in ona verecek bir ilacı yoktur. Hastalığına şaşırır ve cesaret edip herhangi bir ilaç veremediği gibi bir ilaç da tavsiye edemez. Adam öfkelenir. Bağırıp çağırır ve Lokman Hekim'in yanından ayrılır.

Yolda giden hasta adam çok susar ve bir eve giderek su vermelerini rica eder. Ev sahibi de turşu suyu getirir.

Hastalığının iyi olduğunu fark eden adam, Lokman Hekim'in yanına geri döner ve durumu kendisine izah eder. Turşu suyunu merak eden Lokman Hekim, turşu suyu küpünü bulur ve küpü kırar.

Küpün içerisinden bir yılan çıkar ve Lokman Hekim durumu anlar. Durumu hastasına açıklar ve Lokman Hekim'in ünü böylelikle daha da artar.

297. LOKMAN HEKİM VE ÇARESİZ HASTALIK

Tarihimizde ve sözlü edebiyatımızda Lokman Hekim, her türlü hastalığın çaresi olarak bilinir. Doktorluk ve eczacılık yapmaktaymış. Eczanesinde her türlü hastalığın çaresi olan ilaçlar bulunmakta, hastalar içeri girince hastalıklara iyi gelecek ilaç şişesi sallanmış.

Anlatılanlara göre bir gün eczanesine bir hasta gelir. Ancak hiçbir şişe sallanmaz. Lokman Hekim bunun üzerine:

-Senin hastalığının çaresi yok, öleceksin, der.

Adam, ölümden kurtuluşun olmadığını öğrenince çok üzülür. Evini, tarlalarını, bahçelerini ve hayvanlarını satar. Yanına bir at, tüfek ve av köpeği alarak dağlara çıkar. Vurduğu hayvanları yer, Yörüklerden yoğurt, süt alır, öyle yaşamaktadır. Bu arada hastalığı da iyice artar. Bir ağacın altına gelir, atını bağlayıp oraya yatar. O sırada bir Yörük kadınının, bir tas sütü çanağa koyduğunu görür. Tasa yaklaşan bir yılan sütü içer, sonra da zehrini süte kusar. Tas yemyeşil olur. Ağrıları iyice artan adam:

-Gidip şu zehri içeyim de ölüp kurtulayım, der.

Gidip zehirli sütü içer. Bir süre sonra ishal olur, kusmaya başlar. Ölmeyi bekleyen adamın ağrıları gün geçtikçe azalır. Ölmek için içtiği zehrin kendisini iyileştirdiğini anlar. Lokman Hekim'e gidip:

-Sen bana öleceğimi söylemiştin. Ama ölmedim, der.

Lokman Hekim çok şaşırır. Adama nasıl iyileştiğini sorar. Adamın anlattıklarını bir kağıda çizip eczanesinin kapısına asar.

O günden sonra tas ve yılan, eczacılık ve tıp biliminin simgesi olur.

298. LOKMAN HEKİM VE LOKMAN'IN HİKMETLERİ KİTABI

Anlatılanlara göre Lokman Hekim'in babası, kendisi gibi hekimdir. Ölmeden önce karısına boş bir defter verir ve zamanı gelince o defterin doğacak oğluna vermesini söyler. Aradan zaman geçer. Kadının bir oğlu olur. Adını Lokman koyar. Annesi Lokman'ı okula verir. Fakat Lokman okuma yazma bile öğrenemez. Evin geçimini sağlamak için odunculuk yapmaya başlar.

Lokman, bir gün ormana oduna gider. Bir inilti duyar. Bakar ki insan başlı, yılan gövdeli bir yaratık. Korkar. Yaratık:

-İnsanoğlu, korkma. Ben, yılanların padişahı Şahmeran'ım. Bana yardım edersen, bunun karşılığını bir gün öderim, der.

Lokman, Şahmeran'ı alır. Söylediği yoldan bir mağaranın önüne gelir. Yılan, bir şeyler söyler, mağaranın kapısı açılır. Lokman ile Şahmeran içeri

girerler. Şahmeran, Lokman'ı bir süre misafir eder. Misafiri olduğu süre içerisinde Lokman'a; hangi hastalığa hangi ilacın iyi geldiğini, ilaçların nasıl hazırlanacağını öğretir.

Bir gün Lokman, artık gitmek istediğini söyler. Şahmeran, gördüklerini kimseye söylememesi şartıyla Lokman'a izin verir ve ölümünün insan elinden olacağını söyler.

Lokman, eve geldiğinde artık bütün zamanlarını sağlık ile ilgili konulara ayırmaya başlar. Okur, araştırır.

Aradan uzun yıllar geçer. Bu arada Şahmeran önündeki billur sudan dünyayı izlerken, Tarsus Beyi'nin kızının güzelliği dikkatini çeker. Kıza âşık olur. Günün birinde kızın hamam gittiğini görür. Kızın güzelliği karşısında dayanamaz, hamama gelir. Hamamda Tarsus Beyi'nin kızının güzelliği karşısında donup kalır. Dalgınlıkla hamamda düşer. Hamamda onu öldürürler. Şahmeran'ın öldürüldüğünü duyan Lokman, Tarsus'a gelir.

Bu arada Tarsus beyi amansız bir hastalığa yakalanmıştır. Bunu duyan Lokman, beyi iyileştirmek için Şahmeran'ın gövdesini üçe böler, ayrı ayrı kaynatır.

Kuyruğunun suyunu kötü niyetli vezire içirir, vezir ölür. Gövdenin suyunu kendisi içer, büyük bir bilim adamı olur. Başının suyunu da beye içirir, bey iyileşir.

Bundan sonra Lokman kırdan yürürken bitkiler dile gelip hangi hastalıklara şifa olacaklarını söylemeye başlar. Lokman ise duyduklarını babasından kalan boş deftere yazmaya başlar. Böylece *Hikmetü'l-Lokman* (Lokman'ın Hikmetleri) kitabı ortaya çıkar.

299. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK İLACI

Anlatılanlara göre Lokman Hekim, ölümsüzlüğü sağlayacak bir ilaç bulmaya çalışmaktadır. Bu yüzden dağ bayır gezmekte; bütün meyveleri, sebzeleri, otları, su gözlerini, ayrı ayrı incelemektedir.

Lokman Hekim, bir gün, çiçeklerin konuşmalarını dinlerken ilacın formülünü öğrenir. Formülü unutmamak için bir kağıda yazar. Diğer hastalıkların şifasını da yazdığı kağıtların arasına yerleştirir. Çantasına koyar. Artık eczanesine dönmektedir. Gidip ilaçları yapacak, insanlara şifa ve ölümsüzlük dağıtacaktır.

Lokman Hekim, Amasya'daki Kuş Köprüsü'nden geçmektedir. Cebrail gelir, Lokman Hekim'in elindeki çantaya vurur. O arada bir de rüzgâr çıkar. Kağıtlar dağılır. Ölümün çaresinin yazılı olduğu sayfa, suya düşer. Lokman Hekim, çok üzülüp:

-Artık ölüme çare bulamayacaksın, diyerek uzaklaşmış.

İnanışa göre Yeşilirmak'ın suladığı tarlalardan yetişen arpalar, bu yüzden şifalı sayılır. Arpa suyu da şifa için içilir.

300. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK KİTABI I

Anlatılan efsaneye göre Lokman Hekim fakir bir aile çocuğudur. Bir gün dağa odun toplamaya gider. Yılan Kalesi'nin yakınlarından geçerken bir ses duyar. Şahmeran (üst tarafı insan, alt tarafı yılan); "İmdat!" diye bağırmaktadır.

Lokman Hekim, sesin geldiği Yılan Kalesi'ne gider ve orada Şahmeran'ı görür. Şahmeran, Lokman Hekim'den yardım ister. Lokman Hekim, Şahmeran'ın kuyruğuna batan ağaç parçasını çıkarır.

Şahmeran, Lokman Hekim'in bu iyiliğine karşılık ona bir kitap verir. Bu kitapta bütün hastalıklara, hatta ölüme dahi çare vardır. Lokman Hekim, o kitabı okuduktan sonra bütün dertlere şifa bulur.

Bir gün Lokman Hekim Misis Köprüsü'nde Hazret-i Cebrail ile karşılaşır ve konuşmaya başlarlar. Konuşurken kitabı köprünün korkuluklarına bırakır. O anda büyük bir rüzgar çıkar ve kitabın bir çok yaprağını Ceyhan Nehri'ne düşürür.

Düşen yapraklar arasında ölümün çaresinin bulunduğu yaprak da vardır. Ama ne çare ...

301. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK KİTABI II

Efsanelere göre Lokman Hekim, Çukurova Bölgesi'nde Misis köyünde yaşayan bir doktordur. Lokman Hekim, yaşadığı dönemde ortaya çıkan bütün hastalıklara çare bulurmuş.

Lokman Hekim, bir gün, bütün hastalıkların çaresini bulduğuna göre ölümün de çaresini bulacağını düşünür. Ölümsüzlüğün ilacını bulmak için araştırmalara başlamış.

Uzun süren araştırmalarının sonunda ölümsüzlüğün ilacını bulur. Bunu gören Allahuteala, Cebrail'e bunu durdurmasını yoksa, insanların hâlinin felaket olacağını, söyler.

Cebrail insan kılığına girerek Misis Köprüsü'nde Lokman Hekim'in karşısına çıkar. Lokman Hekim'in elindeki kitabı alarak Ceyhan Nehri'ne atar. Kitabının suya düştüğünü gören Lokman Hekim, üzülererek suya atlar.

Rivayetlere göre Lokman Hekim o heyecanla suya atlarken bütün kuvvetini köprünün duvarına verir ve eli köprünün taşlarına iz yapar. Lokman Hekim, kitabı bulamaz.

Yıllar sonra başka birisi Lokman Hekim'in kitabının bir sayfasını, bir tarlada bulur. Bugünkü tıbbın, bu sayfa sayesinde geliştiğine inanılmaktadır.

Birkaç sene öncesine kadar Misis Köprüsü'nde Lokman Hekim'in el izi durmaktaymış. Fakat depremde köprü hasar gördüğü için yeniden yapılmış, taşlar değiştirildiği için el izi de kaybolmuştur.

302. LOKMAN HEKİM VE ÖLÜMSÜZLÜK REÇETESİ

Çukurava ve çevresinden derlenilen efsaneler içerisinde Lokman Hekim ile ilgili olanlar, önemli bir yer teşkil eder. Bu durum, Lokman Hekim'in bu yörede yaşadığı ihtimalini öne çıkarmaktadır.

Efsaneye göre Lokman Hekim, Adana şehir merkezinde yaşamaktadır. Bu bölgede yetişen otlarla çeşitli hastalıkları iyi etmektedir. Hiç iyileşemeyecek diye düşünülen hastalıkları iyileştirmeye başlayınca halk, onu büyücü sanır. Şehirden gitmesi için evini taşlarlar.

Lokman Hekim, baskıların arttığını görünce dayanamaz, eşini ve kızını alarak Toros Dağları'na çıkar. Tam şehir merkezinden çıkmak üzereyken halk, Lokman Hekim ve ailesini büyücü diyerek yeniden taşlamaya başlar. Kızının yüzüne bir taş gelir. Taş, kızının yüzünü tanınmayacak şekilde parçalar. Lokman Hekim, bu olaydan çok etkilenmeden Toros Dağları'na doğru yol çıkar.

Ailesi ile birlikte Toros Dağları'nın ulaşılması zor bir köşesine yerleşirler. Burada dağdan bulduğu otlar ile ilaçlar hazırlar ve kızının yüzünün düzelmesini sağlar. Halk, o parçalanmış yüzün, ay parçası gibi parıldadığını görünce, Lokman Hekim'in büyücü olmadığına, gerçekten şifa dağıttığına inanır.

Ceyhan'ın beyi, bir gün Toros Dağları'na geziye çıkar. Lokman Hekim'in kızını görür, âşık olur. Ailesini şehre davet ederek Lokman Hekim'i el üstünde tutar. Ona her türlü imkanı verir.

Lokman Hekim'in yaptığı çalışmalar hızlanır. Toros Dağları'nda kısıtlı imkânlarla yaptığı ilaçları, Ceyhan'da daha fazla olanaklarla yapmaya başlar. Öyle bir noktaya gelir ki ölüme çare bulur.

Reçeteyi alır ve insanlara açıklamak için hızla Misis Köprüsü'nden geçer. Kendi kendine konuşurken, Tanrı tarafından o anda bir rüzgar çıkar ve elindeki reçeteyi alıp Ceyhan Nehri'ne sürükler.

Lokman Hekim'in ölümsüzlük reçetesi; Tanrı'nın emriyle, Cebrail tarafından estirilen rüzgâr ile kaybolur. Bir daha da bulunamaz.

303. LOKMAN HEKİM VE ŞAHMERAN I

Anlatılanlara göre çok eskiden adamın biri, yanlışlıkla binlerce yılının yaşadığı bir mağaraya girer. Adam, yılanlar tarafından padişahları Şahmeran'a götürülür.

Şahmeran, adama; canını bağışlayacağını, ancak kendisini misafir etmek zorunda olduğunu söyler. Yerini bilen birini, serbest bırakarak kendi hayatını tehlikeye atmak istememektedir.

Şahmeran ve diğer yılanlar adama çok iyi davranır. Adamın bir dediği iki edilmez, bütün ihtiyaçları sağlanır. Adam, günlerinin büyük bölümünü Şahmeran ile sohbet ederek geçirmektedir.

Adam, ne kadar rahat da olsa, mağarada yaşamaktan sıkılır. Eşini, çocuklarını ve dünyayı özler. Bir gün yeryüzüne dönmek için Şahmeran'dan izin ister. Şahmeran; adama güveninin tam olduğunu, yerini kimseye söylemeyeceğine inandığını belirterek gitmesine izin verir. Ancak kendisini gördüğü için vücudunun pul pul olacağını, bu yüzden vücudunu kimseye göstermemesi gerektiğini de tembih eder.

Yeryüzündeki normal hayatına dönen adam, Şahmeran'ı gördüğünü hiç kimseye söylemez.

Bu arada padişahın kızı hasta olur. Tedavisi için bütün ülke seferber edilir. Kızın iyileşmesini en çok isteyenlerden biri de vezirdir. Amacı, kızla evlenip oğlu olmayan padişahın yerine geçip ülke yönetimini ele geçirmektir. Bütün büyücüler toplar, padişahın kızının hastalığına çare bulmalarını ister.

Büyücülerden birisi, Şahmeran'ın bulunup öldürülmesi ve vücudundan alınacak bazı parçaların kaynatılıp içirilmesi durumunda, kızın iyileşeceğini söyler. Şahmeran'ı bulabilmek için de vücudu pullu kişilerin aranması gerektiğini ekler.

Vezir, ülkedeki herkesi zorunlu olarak hamamda toplatıp soyundurur. Şahmeran'ı gören kişiyi bulurlar. Adam, Şahmeran'ı öldüreceğini vaat ederek mağaraya gider.

Şahmeran'a bütün gerçekleri anlattıktan sonra, ne yapması gerektiğini sorar. Şahmeran:

-Ölümümün senin elinden olacağını biliyordum. Beni öldür. Ancak bunu gizli tut. Zira benim bir insanoğlu tarafından öldürüldüğüm duyulursa, dünyadaki bütün yılanlar, insanlardan öç almaya kalkar. Kuyruğumu kaynat,

suyunu vezire içir ki kısa zamanda ölsün. Gövdemi kaynat ve suyunu kıza içir ki iyileşsin. Kafamı kaynat ve suyunu sen iç ki Lokman Hekim olasın, der. Adam, Şahmeran'ın dediklerini dikkatlice dinler.

Şahmeran; yılanlara, adamın misafiri olarak gideceğini, çok uzun yıllar dönmeyeceğini, kendisini merak etmemelerini söyler ve yeryüzüne çıkar.

Adam, Şahmeran'ın dediklerini yapar. Vezir ölür. Kız iyileşir, kendisi de Lokman Hekim olur. Efsaneye göre; bu olaydan sonra, Tıp bilimine yılan, sembol yapılır ve günümüze kadar devam eder.

304. LOKMAN HEKİM VE TURP

Hastalıklara şifa aramakla meşhur Lokman Hekim'in bir oğlu varmış. Lokman Hekim'in oğlu, bir gün büyük bir rahatsızlık geçirir. Rahatsızlığı, midesindeki bir maddeden kaynaklanmaktadır.

Hastalıkların tamamına şifa arayan Lokman Hekim, oğlunun derdine derman olamaz. Ne yaptıysa oğlunu hastalıktan kurtaramaz ve oğlu ölür. Lokman Hekim, oğlunun ölümüne neden olan o maddeyi oğlunun midesinden çıkarır. Bakar ki sığı boynuzu. Alıp bıçağına sap yapar.

Aradan zaman geçer ve Lokman Hekim, bir turp tarlasından geçerken canı turp çeker. Tarla sahibinden izin alarak bir turp söker. Bıçağıyla turpu soyar ve yer. Daha sonra bıçağı temizlemeden kapatır ve kınına koyar.

Lokman Hekim evine döner ve bıçağını çıkarır. Bir de ne görsün, bıçağın sapı turpun suyundan etkilenerek erimeye başlamış ve yarıya inmiştir. Bunun üzerine Lokman Hekim:

-Eyvaaah! Oğlumun derdine çare bulamadım. O öldü. Demek ki bu hastalığın çaresi, turp imiş. Düşünür. Daha sonra da der ki:

-Hastalanmamak için her şeyi tarlasından yemek gerek.

305. LOTA GÖLÜ

Lota Gölü, Sivas'ın Hafik ilçesi sınırları içerisinde olup ilçe merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Su seviyesi, yıl içinde 3 m. alçalıp yükselebilmektedir. Göl, 250 m. yarıçapında ve 35 m. derinliktedir.

Yöre halkı, bu gölün oluşumu ile ilgili olarak ilgi çekisi bir efsane anlatmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; zamanın birinde Hafik'te kimsesiz bir kız çocuğu yaşamaktadır. Bir gün bu kız, komşularını ekmek pişirirken görür. Komşularının yanına gidip ekmek ister. Kadınlar ona ekmek veremeyeceklerini söyleyerek evine geri gönderirler.

Kız, açlığa dayanamaz, gidip tekrar ekmek ister. Bu sefer kadınlar alaycı bir tavırla:

-Ekmek filan yok, derler.

Kız, yine güzel ekmek kokularına dayanamaz. Üçüncü defa ekmeğin piştiği ateşin başına gidip ekmek ister. İyice sinirlenen kadınlar, ekmek veremeyeceklerini tekrar söyleyince kız da:

-Allah ocağınızdan su çıkarsın, diye beddua eder.

Bunun üzerine tam ekmek pişen ocağın olduğu yerden su çıkmaya başlar. Su zamanla bütün köyü kaplar.

Böylece köy su altında kalır. Bu göle daha sonra “*Lota Gölü*” adı verilir.

306. MALATYA OVASI

Anlatılan Efsaneye göre; Malatya Ovası’nın karşısında bulunan Beydağı’nda uyuyan ve taşa dönüşmüş bir ermiş kişi varmış. Bu ermiş kişi yılda bir kez uyanmaktaymış ve şu soruyu sormaktaymış:

-Malatya Ovası altın sabanla sürülüyor mu?

Ermiş sorduğu soruya olumsuz cevap alınca yeniden uyuyormuş.

Anlatılanlara göre bu efsanenin yorumu şöyleymiş:

Malatya Ovası çok verimliymiş, iyi sürülüp işlenirse bereket artacakmış ve sabanlar bile altından yapılabilecekmiş. O gün geldiğinde ermiş uyanacakmış.

307. MANİSA’NIN ÜZÜMÜ

Manisa yöresinin üzümü, dünyanın her tarafında meşhurdur. Onları her gören inciye benzeter. Manisa üzümü hakkında efsane de anlatılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; Osmanlı beylerinden birisinin kızı, kırk arkadaşıyla gezmeye çıkar. Her birisinin boynunda salkım salkım inciler vardır. Hepsi birden bir pınarın başında gelirler. Ellerini yüzlerini yıkamak isterler. Boyunlarındaki incileri çıkarıp pınarın kenarına koyarlar.

Sonra pınarın kenarında dinlenirler. Bu arada aniden yağmur bastırır. Alalecele oradan ayrılırlar. Ayrılırken de incilerini unuturlar. Yağmur suyu incileri alıp Manisa’nın her yerine dağıtır.

Bu incilerin, aradan bir süre geçtikten sonra Manisa’nın bağlarında salkım salkım üzüme dönüştüğüne inanılmaktadır.

308. MARDİN ADI

Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Türk tarihi açısından önemli şehirlerinden biridir. Zira Türklük, yaklaşık bin yıldır bu şehre kültürüyle ayrı bir ruh vermiştir. Bunun bir örneği de Mardin adıyla ilgilidir. Bu şehrimizin adıyla ilgili yaygın olarak anlatılan bir efsane, Dede Korkut Hikâyeleri'ni hatırlatmaktadır.

Efsaneye göre; çok eskiden Mardin ilimizin çevresinde dev bir yılan yaşarmış. Bu yılan her gün şehre iner bir çok insanı yiyip kaybolurmuş. Kimse bu yılanı yakalayamaz, verdiği zarara da engel olamaz. Seneler böyle geçer.

Bir gün Hazret-i Ali bu şehre gelir ve insanları İslamiyete davet eder. Onlar da başlarına bela olan yılanı öldürmesi şartıyla İslamiyeti kabul edeceklerini söylerler. Hazret-i Ali yılanın yaşadığı mağarayı bulur. Girip Allah'a dua eder:

“Allah'ım! Bu marı (yılanı) öldürmeme izin ver, yoksa bu halk İslamiyeti kabul etmeyecek. Hemen kılıcını çekip yılanın başını keser ve halka gösterir.

-İşte ben sözümde durdum, siz de dini kabul edin, der.

Halk da hemen İslamiyeti kabul etmiş. O şehrin ismi de mar (yılan) ve din (İslamiyet)den dolayı “*Mardin*” kalır.

309. MEHMET DEDE VE KONUŞAN İNEK

Mehmet Dede'nin türbesi, Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Gümüşpınar köyündedir.

Anlatılan efsaneye göre; Mehmet Dede, Sivas'ın Ulaş ilçesinin Karacalar köyünde sığır çobanlığı yapmaktadır. Mehmet Dede, bir gün ineğin birini dağda unuttur. Köye geldiğinde ineğin sahibi kadın, Mehmet Dede'ye ağza alınmayacak sözler söyler:

-İneğimi ne yaptın, diye kızar.

Mehmet Dede hiçbir şey söylemez. Sığırı otlatığı yere gider. Bu arada onu, ‘Mehmet Dede ne yapacak?’ diye merak edenler takip ederler. Bir yere saklanıp onu izlerler. Mehmet Dede ineğin yanına gelip:

-Ya inek! Sen niye eve gelmedin? Sahibin bana çok ağır laflar söyledi, der. İnek dile gelip:

-Sahibim olacak kadın, bana eziyet ediyor. Süt çok olsun diye memelerimi çok sıkıyor. Nasıl eve gideyim, der.

Mehmet Dede'yi takip edenler, onun inekle konuşmasına çok şaşırırlar.

Rivayete göre evliyaların sırrı ortaya çıkarsa evliya yaşayamazmış. Mehmet Dede, ruhunu teslim edip ineğin yanına düşüverir. Onu, öldüğü yere defnederler. Mehmet Dede'nin sülalesi oraya gidip köy kurar.

Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı “Gümüşpınar” köyünün işte bu şekilde kurulduğuna inanılmaktadır.

310. MEM U ZİN

Mem u Zin, Mardin ilimiz ve çevresinde çok yaygın olarak anlatılan hüznü bir aşk efsanesidir. Mem bir genç ve yakışıklı yiğit, Zin ise genç ve güzel bir kızdır.

Anlatılan efsaneye göre; çok eski zamanlarda Mardin'de Mem adında bir delikanlı yaşamaktadır. Bu delikanlı, Mardin beyinin kızı Zin'e âşık olur. Zin de Mem'e ...

Men, Zin'i babasından istetir. Fakat babası razı olmaz. Zin, babasına çok ısrar eder. Kızının ısrara dayanamayan baba, bir şartla kabul edebileceğini söyler:

-Eğer burada bir geyik yakalarsa kızımı Mem'e veririm, der.

Mem'in yaşadığı diyarda geyik yaşamamaktadır. Çaresizlikten günlerce ağlar. Yardım için Allah'a yalvarır. Sonra da ava çıkar. Günlerce dağlarda dolaşır. Bir gün bakar ki ala bir geyik. Hemen arkasına düşer. Mem arkada geyik önde günlerce yürürler. Bir uçurumun kenarında geyiği kısırtıp yaralar.

Tam yakalayacakken geyik, Mem'e boynuzu ile vurur ve onu uçurumdan aşağıya atar.

Aradan günler geçer. Zin meraklanır, Mem'i aramaya çıkar. Bakar ki Mem uçurumdan düşüp ölmüş. Zin de kendisini uçurumdan atar ve Mem'in yanında can verir. Cesetlerini kimse bulamayınca orada taşlaşırlar.

Eğer yolunuz Mardin'e düşerse, karşı dağların yamaçlarına dikkatli bakınız. Belki siz de görürsünüz.

311. MERYEMÇİL KALESİ VE YAYLASI

Meryemçil Kalesi, Kahramanmaraş'tadır. Andırın-Göksun arasında Geben kasabasının yakınlarında bulunmaktadır. Diğer adı, Geben Kalesi'dir. Yakınında aynı isimle anılan Meryemçil Yaylası da bulunmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre Geben Kalesi beyinin Meryem adında bir kızı vardır. Meryem çok güzeldir. Güzelliğinin ünü çevreye yayılır. Görmeyenler dahi ona âşık olmaya başlar. Fakat kızın babasının Meryem'i ancak kendi kadar

varlıklı birine vereceğini bilirler. Andırın ilçesi kalesinin beyi ve Göksun ilçesi kalesinin beyi kızı istemeye gider.

Bu durum karşısında Meryem'in babası kızı yarışma usulü vermeye karar verir. Kim kendi kalesinden Geben kalesine, atının ayakları yere değmeden gelirse kızını ona vereceğini söyler. Bu arada kızın gönlüde Andırın kalesinin beyindedir.

Yarış başlar. Göksun Beyi, Göksun'dan Geben'e kadar taş döşetmeye başlar. Andırın Beyi'nin aklına bir çare gelmez. Meryem ona hemen haber salar. Atının ayaklarını keçeyle sarıp gelmesini söyler.

Andırın Beyi atının ayaklarını keçeleyip yola çıkar. Önce gelip kızı alır. Bu haberi duyan Göksun Beyi gururuna yediremeyip bunları aramaya çıkar. Andırın Beyi, hem kızı alamadığına üzölmüştür hem de kızın ne kadar güzel olduğunu merak etmektedir.

Bir süre sonra bunları bir pınarın başında yakalar. Onları pınarın başında öldürür. Öldürdükten sonra kızın yüzünü açıp bakar. Kızın yüzünün çilli olduğunu görür ve "Meryem'de çil imiş" der. O günden sonra o pınarın adı da o yörenin adı da *Meryemçil* kalır.

Yöre halkı Kahramanmaraş'ın meşhur yaylası *Meryemçil*'in adının bu olaydan kaynaklandığına inanmaktadır.

312. NUH PEYGAMBER, BİT VE PİRE

Nuh Peygamber, kendisinden söz edilen Tufan peygamberidir. Tevrat'ta Nuh'un 950 yıl yaşadığı anlatılmaktadır. Kuran'da da, elli yılı eksik olmak üzere bin sene yaşadığı geçmektedir. İnsanlığın ikinci babası sayılmaktadır. İnanişre göre tufandan önce tanrının emriyle büyük bir gemi inşa etmiş ve bu gemiye *Nuh'un Gemisi* denmiştir.

Anlatılan efsaneye göre; Nuh Peygamber, felaketler gelmeden ustalarla birlikte gemi inşaatını bitirir. Her mahlukattan bir erkek ve bir dişi alarak gemiye yerleştirir. Bir süre sonra beklenen felaket olur ve her yer sular altında kalır.

Nuh Peygamber, gemiyi suda yüzdürmeye başlar. Gemi suda hareket ederken bir yerinden delik açılır ve gemi su almaya başlar. Bunu gören ustalar ve Nuh Peygamber telaşlanır. Çareler aramaya başlarlar. Yılan bu durumu görür ve Nuh Peygambere:

-Eğer bana doyasıya insan eti yemeye izin verirsen bu deliğe kıvrılırım, böylece gemi su almaz.

Nuh Peygamber yılanın söylediklerini kabul etmek zorunda kalır. Yılan söylediği gibi yapar ve deliğe kıvrılır. Sıkıca tutunur gemi böylece batmaktan kurtulur.

Tufan bittikten sonra yılan, Nuh Peygamber'e sözünü tutmasını söyler fakat Nuh Peygamber zaten az sayıda insan kaldığı için buna izin veremez. Yılanı yakmaya karar verir. Yılanı yakarlar.

Yılan yandıktan sonra küllerinden bit çıkar ve durmadan pire meydana gelir. Bit ve pire o günden bugüne dolasıya insan eti yerler.

313. NUSUR-İ ZENNU

Anlatılan efsaneye göre; Nusur-i Zennu, Erzurum'un Oltu ilçesinde yaşayan bir sakinmiş. Şehrin dışında evi varmış. Burada tek başına yaşamış.

O zamanki savaşlarda Nusur-i Zennu vatan savunmasına girişmiştir. Düşmanla çarpıştığı zamanda Nusur-i Zennu kafasına yitirir. Kopan kafası yere düşer. Nusur-i Zennu yerden kafasını alıp koltuğunun altına koyar ve savaşmaya devam eder.

Günlerce savaşır, en son bir kadının evinin önünde savaşırken kadın:

-Şuna bak! Kafası koltuğu hâlde savaşıyor, deyince Nusur-i Zennu oraya yığılıp kalır. Daha sonra bu zatı şehit düştüğü yere defnederler.

Yakın zamanlarda Oltu Belediyesi, Oltu Kalesi'ne temsili bir mezar yapmış. Böylece Nusur-i Zennu'nun hatırlanması sağlanmıştır.

314. OĞULCUK KÖYÜ

Oğulcuk köyü, Yozgat'ın Boğazlayan ilçesine bağlı olup ilçe merkezinin güzeybatısında yer almaktadır. Bu köyün adı ile ilgil olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; eskiden Boğazlayan'ın Devecipınar köyünde bir aile yaşamaktadır. Ailede geçimsizlik hat saftadadır. Bir gün oğul, babasına küsüp başka bir yere gider, boş bir alana ev yapar.

Annesi ayrılığa dayanamaz. Sabah akşam oğlunun yanına gider; giderken de yemek götürür.

O zamanlarda kervan yolu, buradan geçmektedir. Kervancılar gidip gelirken burada konaklarlar. Konakladıkları yerde sürekli bir kadına rastlarlar. Dikkatlerini çeker, sorarlar:

-Teyze, her gün sabah akşam nereye gidiyorsun? Kadın da cevap verir:

-Oğulcuğuma gidiyorum.

Kervancılar, bu köyün adını *Oğulcuk* koyarlar. Köyün adı da *Oğulcuk* kalır.

315. OKÇU DAĞI VE UYUYAN GÜZEL

Okçu Dağı, Niğde'ye bağlı Bor ilçesinin kuzey batısında yer almaktadır. Bu dağa uzaktan bakıldığında uyuyan bir kızı anımsattığı söylenmektedir. Nedeni ise bir efsaneye bağlanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden Bor beyinin bir kızı varmış. Beyin kızına, onun emrinde çalışan bir çoban âşık olur. Bu iki âşık fırsat buldukça bir dağın eteklerinde buluşup konuşmaktadır. Durumu öğrenen bey, okçulara:

-Gidin, arayıp tarayıp bulun, çobanı dağda oklarla öldürün, kızımı alıp getirin, der.

Sonra iki genç uzaktan padişahın adamlarının geldiğini görürler ve durumun kötü olduğunu anlarlar. Daha sonra Allah'a dua ederler:

-Allah'ım! Bu zalimler bize kötülük edecekler, sonra da yıracıklar. Ya onları ya da bizi taş eyle.

Allah iki gencin duasını kabul eder ve o an iki genci taş eyler.

O günden bu yana *Okçu Dağı*'na bakıldığında gençlerin suretleri gözüktüğü söylenmektedir.

316. ORTAKLIĞIN SIRRI

Vaktiyle iki arkadaş bir araya gelip ortak bir dükkan açarlar. Bunlar güzel güzel anlaşılmakta, her şey yolunda gitmektedir.

Bir gün iki ortak dükkanın önünde sohbet etmektedir. Bir de bakarlar ki karıncalar sürü olmuş, dükkanlarına buğday taşımakta. Her ikisi de sevinir. Çünkü bu birliğin, dürüstlüğün ve bereketin göstergesidir.

Aradan yıllar geçer. Yine bir gün bakarlar ki karıncalar yine sürü hâline belmiş, bu defa dükkânın içindeki buğdayları dışarı taşımaktalar.

Birbirilerinin yüzüne bakarlar. Moralleri bozulur. Birisi:

-Ben kötü bir şey yapmadım, der. Diğeri:

-Ben de hile yapmadım, der.

Sonra birisi utanarak itiraf eder:

-Geçenlerde yumurtacı geldi, yumurta al, diye ısrar ediyor. Dükkanın ortak parasından aldım. Yumurtaların büyüğünü bizim eve ayırdım, küçüklerini de size gönderdim, der.

Her ikisi de ticarî ortaklığın çok hassas olduğunu bildikleri için ayrılmaya karar verirler ve ayrılırlar.

317. ÖMÜR BOYU SÜRÜNMEK

Türk kültüründe nimete saygı ve kul hakkı önemlidir. Bunlara dikkat edilmelidir. Aksi halde cezası çok büyüktür. Kimse görmese, Tanrı bilir. Bu iki önemli kural, efsanelerle de hatırlatılmıştır.

Anlatılanlara göre; bir köyde, iki çocuğuyla birlikte, kötü kalpli bir kadın yaşamaktadır. Bu kadın; yalancı ve hilebaz olduğu için köyünde komşuları tarafından da seilmeyen bir şahıstır.

Bu sevimsiz kadın; ekmek pişirmek üzere bir gün tandırı yakar. Bir süre sonra evde odun kalmadığını görünce, aklına bir kötülük gelir. Hepsini tarlada çalışan yan komşusunun odunluğundan biraz alır, tandırı yakmaya devam eder. Ona göre komşularının, onun aldığı birkaç oduna ihtiyaçları yoktur.

Ekmek yapmaya başlayan kadın, bir süre sonra tandırın etrafından çok pis kokular almaya başlar.

Çevresine bakınca küçük oğlunun tandırın kenarına tuvaletini yaptığını görür. Yaptığı ekmeklerden bir tane alarak o pislği siler ve dışarı atar. O anda ekmek dile gelir ve kadına beddua eder:

-Ekmek yaptığın tekne sırtına, sacın gövdeneye yapışsın! Kıyamete kadar sürünürsün inşallah, der.

Bunun üzerine kadın bugün bizim kaplumbağa dediğimiz hayvana dönüşür ve ekmeğe saygısızlık yapmanın cezasını görür.

318. MENGE KÖPRÜSÜ

Menge Köprüsü, Seyhan ırmağının büyük kolu olan Göksu Irmağı'nın üzerinde bulunmaktadır. Kozan'dan gelip Kayseri'ye giden kervan yolunun geçtiği köprüdür. Zamanla bu köprüyü sel alıp götürmüştü. Onun yerine, şimdi devlet yeniden modern bir köprü yapmıştır.

Anlatılan efsaneye göre; bu çevrede bir zamanlar Müslümanlarla Hristiyanlar birlikte yaşıyorlarmış. Bu köprüyü bir Müslüman Türk ile bir Hristiyan ortak yapmaya karar verirler ve yaparlar. Köprü bitince Hristiyan Müslüman'a der ki:

-Köprüyü bitirdik. Köprünün bir tarafını sen yaptın, bir tarafını da ben. Şuraya oturalım. İlk canlı hangimizin yaptığı taraftan geçerse, sevabı ona yazılsın, der.

Müslüman hiç tereddüt etmeden kabul eder. Biraz sonra Hristiyan'ın yaptığı taraftan bir kervan çıkar, köprüye doğru yönelir. Bunu gören Hristiyan sevinmeye başlar.

Kervan köprüye bir iki metre yaklaşınca bir kara yılan Müslüman'ın yaptığı taraftan hızla gelir ve köprüyü geçer. Kaybolup gider. Bunu gören Hristiyan oracıkta ölüverir.

319. MERKEZ EFENDİ

Türklerde, Türk tarihinin başlangıcından bu yana kadın erkek ayrımı yoktur. Her ikisi de hayatın bütün alanlarında eşittir. Bununla birlikte Türk milleti, bu iki cinsin uyum içerisinde, herhangi bir sorun olmaksızın yaşayabilmesi için kuralları, net biçimde koymuştur.

İslamiyetten önce affedilmeyen üç suçtan birisi, kadın erkek arasındaki uygun olmayan ilişkidir. Bu sert kural İslamiyetle birlikte yerini temiz ahlâka bırakmıştır.

Her ikisi de Türk toplumunda bu güzel dengeyi sağladığı için mantıklıdır. İki cins arasında ayrımın olmaması efsanelere de konu olmuştur. Bunlardan birisi de din ulusu Merkez Efendi ve onun eğitimdeki uygulamaları ile ilgilidir:

Anlatılanlara göre; Merkez Efendi, medresede kızları ve erkekleri birlikte okutmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan birkaç kişi padişaha şikayette bulunur. Padişah da Merkez Efendi'yi yanına çağırır. Merkez Efendi, padişahın elçileri:

-Siz gidiniz, ben hazırlıklarımı yapayım, arkanızdan gelirim, der.

Elçiler, hızlıca geri dönerler. Merkez Efendi'yi İstanbul'da padişahın yanında bulurlar. Merkez Efendi, onlardan önce İstanbul'a ulaşmıştır. Şaşırırlar, bir anlam veremezler.

Merkez Efendi, İstanbul'a ulaşınca padişahı namazda görür, selam verir. Padişah, namazı bitirince Merkez Efendi'ye:

-Namaz kılana selam verilir mi, diye sorar. Bunun üzerine Merkez Efendi:

-Peki siz namazda niçin sarayın tamirini düşünüyordunuz, der.

Padişah cevap veremez. Sert bir şekilde:

-Duydum ki medresede kızlarla erkekleri birlikte okutuyormuşsunuz. Ateşle barut hiç bir arada olabilir mi, diye sorar.

Merkez Efendi, kavuğunu çıkarır, kavuğunun içindeki ateşle barutu göstererek:

-İşte böyle durur, der.

Padişah, Merkez Efendi'nin kavuğunun içindeki ateşle barutun karışmış hâlini görünce özür diler. Merkez Efendi, kendisini şikayet ederek padişahı ve kendisini üzenlere de bedduada bulunur:

-Denizli'nin yerlisi onmasın, dışarıdan gelen de doymasın, der ve padişahın yanından ayrılır.

Denizlililer, işleri yolunda gitmediği zaman birbirilerine hep Merkez Efendi'nin sözlerini hatırlatırlar.

320. MUNZUR SUYU

Munzur Suyu, Tunceli'nin Ovacık ilçesinin kuzeyinde yer alan Munzur Dağları'nın üzerindeki Ziyaret Tepenin eteklerinden doğar. Tuncelinin merkezinde Pülümür Çayı ile birleşir. Tunceli il sınırları içerisinde çok uzun bir yol kat eden Munzur Suyu, Keban Baraj'ına dökülmektedir.

Adını, Munzur Dağı'nın doğusunda bulunan Munzur Baba türbesinden aldığı sanılmaktadır. Munzur Baba, efsanelere konu olmuş bir şahsiyettir. Hakkında şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; köydeki zengin bir ağa, hacca gitmeye karar verdikten sonra evine sadık ve saf bir çobanı bekçi bırakır. Bu çoban Munzur Baba'dır.

Bir gün evde helva pişirirken uğurladığı kocasını hatırlayan hanım, Munzur Baba ile dertleşir:

-Keşke şimdi ağamız olsaydı. O bu helvayı çok severdi. Şimdi nerelerdedir acep, kulakları çınlasın, der.

Hanımın bu içlenişine üzülen Munzur Baba ansızın ayağa kalkıp:

-Hanımım! Hiç üzülme. Ben şimdi duman üstünde bu helvayı ağama götürüp dönerim. Sen helvayı bir kaseye koyup bana ver, der.

Munzur'un bu sözlerine şaşırان hanım: "Herhalde canı helva istedi, söylemeye çekiniyor" diye düşünür. "Varsın, yesin garip" diye helvayı sıcak bir şekilde kaseye doldurup Munzur Baba'ya verir. Munzur Baba, helvayı alıp ortadan kaybolur.

Munzur Baba, aynı gün ve saatte Kabe'de namaz kılan ağasına namazın son anında, selam verirken ulaşır. Helva kasesini yanına bırakıp:

-Hanım sana taze helva gönderdi, der ve gözden kaybolur. .

Çok geçmeden Munzur tekrar çıkıp gelir. Helvayı ağasına verdiğini, duasını aldığını hanımına söyler.

Hanım gülümser. Bu kadar kısa zamanda Kabe'ye gidip gelmenin mümkün olmadığını bildiği için de inanmaz.

Hacı olarak köye dönen ağayı köylüler karşılarlar. Bu sırada Munzur Baba da elinde süt kasesi ile ağasını karşılamaya gelmiştir.

Ağa, Munzur'u görünce kalabalığı yarararak arkaya kendisini sormak için taze süt getiren Munzur Baba'ya koşar ve etrafındakilere:

-Aman dikkat edin! Bana değil, arkadan gelen Munzur Baba'ya! Bizim erimiz de pirimiz de odur. Asıl kutlanacak odur. Önce ona saygı ve sevgi gerek, der.

Ağayı karşılamaya gelenler, hürmet olsun diye geri geri giden Munzur Baba'ya doğru yürümeye başlarlar. Munzur Baba, köylülerin telaşla koştuğunu görünce, dönüp kaçmaya başlar. Onlar da Munzur Baba'yı kovalamaya başlar.

Kayalıklara tırmanan Munzur'un elinden düşen süt kasesi, bir çukura yuvarlanır. İçindeki süt etrafa saçılır. Kayalıklar arasında kaybolan Munzur Baba'nın el ve ayağının değdiği yerler erir. Sütlerin saçıldığı kayalardan köpük köpük sular fişkirir. Süt kasesinin yuvarlandığı çukur, ilk dolan süt gölcüğüdür.

Munzur Baba, başını yedi kez sert kayalara vurur. Başıyla oyduğu oluklardan Munzur'un yedi gözesi akmaya başlar.

321. PAMUKKALE

Türkiye'miz kaplıca cennetidir. Balıklısı, soğuğu, sıcağı ... Yüzlerce türü mevcut. Her birinin ayrı güzel bir efsanesi de ... Hepsi güzel, hepsi hayır...

Pamukkale de bunlardan birsidir. Uluslar arası üne sahip Pamukkale hakkında heyecan verici bir efsane anlatılmaktadır:

Anlatılanlara göre yıllar önce, Çökelez Dağı eteklerinde odunculukla geçinen fakir bir aile yaşamaktadır. Bu ailenin bir kızı dünyaya gelir. Büyür, gelişir. Fakat bu kız çirkin mi çirkindir.

Kız, küçük bir ayna bulur, her gün aynaya bakar. Baktıkça üzülür. Sonuçta çirkinliğini kendisine iyice dert eder. Çok üzgündür. Bir gün üzüntüsü zirveye ulaşır. İntihar etmeye karar verir. Çökelez Dağı'nın zirvesine çıkar. Buradan kendini boşluğa bırakır. Yuvarlanarak gelir, bir gölün içerisine düşer. Burada yaralı bir biçimde kendisinden habersiz cansız yatmaktadır.

Oradan geçmekte olan Denizli Beyi'nin oğlu, bayılan kızı görür. Tedavi ettirmek için evine götürür. Kız iyileşince bakarlar ki dünya güzeli olmuş. Hem yaraları iyileşmiş, hem güzelleşmiş.

şahsiyetin yaşadığı dönemdeki ilişkileri ayrıca efsaneleşmiştir ve halk arasında anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre Hızır Paşa, Sivas-Hafik arasında bulunan Sofular köyündenmiş. Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ın ününü duyar ve köyünden ayrılıp Banaz'a gelir. Pir Sultan'ın talebesi olarak bir süre Banaz'da kalır. Bir gün Pir Sultan'a:

-Pirim, bana himmet ver de bir makama geçeyim, büyük adam olayım, der. Pir Sultan Abdal:

-Hızır, ben dua ederim, sen büyük adam olursun, gelir beni asarsın, der.

Pir Sultan'ın himmetiyle Hızır, İstanbul'a gider, orada yükselir ve vali olarak Sivas'a gelir. İlk işi, Pir Sultan'ı huzuruna çağırmak olur. Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'a hizmette kusur etmez, güzel yemekler ikram eder. Pir Sultan, bunları yemez. Paşa bunun sebebini sorunca Pir Sultan Abdal:

-Benim ipimi çekecek adamın yemeğini yemem, der.

Ortada hiçbir sebep yokken Pir Sultan Abdal'ın bu sözüne Hızır Paşa çok şaşırır ve çok üzülür. Pir Sultan Abdal, kalkıp köyüne döner.

Aradan zaman geçer. Şartlar değişir. Talih, Pir Sultan Abdal ile Hızır Paşa'yı karşı karşıya getirir. Hızır Paşa Sivas valisi iken Pir Sultan Abdal idam edilir. Bu duruma Hızır Paşa da şaşırır.

Pir Sultan Abdal, idam edildikten sonra halk bir kahvede toplanır kerndi aralarında konuşurlar: Birisi:

- Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ı geçen hafta astırdı, der. Başka biri şaşkınlıkla söze atılır:

-Mümkün değil, çünkü ben onu bu sabah gördüm, der.

Herkes şaşırır. Hep birlikte darağacının bulunduğu yere giderler. Bakarlar ki Pir Sultan Abdal, hırkasını darağacına asmış ve kaybolmuş.

326. PUR DEDE VE MEYVE AĞACI

Anlatılanlara göre; çok eskiden Yıldızeli'nin Bayat köyünde Pur Dede isimli bir şahıs yaşamış. Bu şahsın yüzünden nur, dilinden bal akarmış. Herkese saygı ve sevgi ile davranır, herkes de onu sevip sayarmış. En öne çıkan özelliği ise çocukları çok sevmesiymiş.

Çevrede yaşayanların çok sevdiği Pur Dede, bir gün Hakk'ın rahmetine kavuşur. Herkes cenazesine gelir. Kalabalık bir cenaze töreniyle köy mezarlığına defnedilir.

Bir süre sonra Pur Dede'nin kabrinin üzerinde bir meyve ağacı fidanı görülür. Herkes bu meyve fidanını Pur Dede'yi sever gibi sever. Meyve ağacı büyür, göklere yükselir. Meyve vermeye başlar.

Bu ağacın meyvesinden herkes, özellikle de çocuklar meyve koparıp yer. Ancak dalına, yaprağına ve meyvesine; saygıdan dolayı kimse zarar vermez.

Kendini bilmez saygısızın birisi, bir gün meyvenin ağacına çıkar. Dallarını kırar, meyvelerini yere döker. Sonra sepete doldurup türkü söyleyerek eve gelir. Eve geldikten sonra bu kişinin uykusu gelir. Pür Dede, rüyasında bu gafile öyle bir tokat vurur ki adam yataktan fırlar. Uyandığında yediği tokadın izi yüzünde bellidir. Tokadın nereden ve niçin geldiğini anlar. Dersini almıştır. Bundan sonra bütün canlılara, özellikle de meyvelere saygılı davranır.

327. REŞADİYE KAPLICALARI VE ŞEYH YAKUP

Tokat'ın Reşadiye ilçesi, eski yerleşim yerlerinden biridir. Doğu-batı yolunda önemli bir geçit noktası olduğu için zengin bir tarihe de sahiptir. Bizzat Osmanlı Sultanları'nın önünde yürüdüğü Türk orduları, defalarca Reşadiye'den geçmiştir. Bu geçişler bazen de efsanelere konu olmuştur:

Anlatılan efsaneye göre; Reşadiye, vaktiyle tarihlerde küçük şirin bir köydür. Burada yaşayan bütün insanlar, birbirilerini tanırlar, iyi ve kötü günlerinde birlikte olurlar, üzüntü ve sevinci paylaşırlar.

Bu köyde o zamanlarda Derviş Şeyh Yakup diye bir kişi yaşamaktadır. Yakup Efendi; sıkıntılı zamanlarında herkesin yardımına koşar, dertlerine çare olmaya çalışır. Dolayısıyla bu yörede yaşayan insanlar onu çok sever ve sayar.

Durum böyle iken Reşadiye'de hırsızlık, yol kesme olayları olmaya başlar. Yakup Efendi, halkı toplayıp defalarca ikaz eder. Fakat bu olaylar gittikçe yaygınlaşır.

Kötü gidişi durduramayan Yakup Efendi, bir gün:

-Allah'ım! Sen halkımızı kötü yola düşürme. Onlara kötü yoldan çevir, diye dua eder.

O günden sonra Reşadiye'de kurak ve salgın hastalık başlar. Su kaynakları kurur. Halk susuz kalır.

Tam bu günlerde Fatih Sultan Mehmed, Trabzon Seferi'ne çıkmıştır. Ordusuyla Niksar'a gelmiş, ramazan ayını burada geçirmiş, sonra Trabzon'a gitmek üzere ordusunu hareket ettirmiştir.

Şeyh Yakup, Fatih Sultan Mehmed ve ordusunu karşılar. Ordu, Reşadiye'ye geldiğinde susuz kalır. Fatih, Şeyh Yakup'tan su ister. Şeyh Yakup, Fatih'ten kısa bir süre izin isteyip yanından ayrılır. Odasına çekilir.

ordunun çektiği sıkıntılar için gözyaşı dökerek gözyaşlarıyla bir kazanı doldurur. İçeri giren Padişah bu durumu görünce Şeyh'in elini öper ve kazanın askerlerin yanına götürülmesini emreder.

-Askerlerim! İşte size bir kazan su. Bu su bir ermişin gözyaşlarıdır, der.

Askerler çok duygulanır. Bu suyu içmeye kıyamazlar. Komutanları bir adım öne çıkıp:

-Padişahım! Biz bu suyu içmeyelim. Şehit olmak en büyük arzumuz. Kefenimiz yok. Eğer şehit olursak bu su ile yüzümüze yıkasınlar. Hakk'ın huzuruna öyle gidelim, der.

Şeyh Yakup Efendi, komutandan bu sözleri duyunca çok duygulanır. Allah'a, sessizce; "Ne olur su!" diye yalvarır. Bu sırada bir ses duyar:

-Elindeki asayı üç defa yere vur!"

Şeyh Yakup, asasını üç kez yere vurur. Vurduğu yerden göklere doğru su fışkırmaya başlar. Orada bulunanlar hemen diz çöküp Allah'a şükrederler.

Askerler o suyu içip sefere gider. O günden sonra bu su akar durur. Her gelene de şifa dağıtır.

328. SALAVAT KÖYÜ

Salavat köyü, Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlıdır. Salavat köyünün hemen yanında bulunan dağın adı da "Salavat Dağı"dır. Bu adın alınışı ile ilgili olarak halk arasında bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre çok eskiden savaşa yaralanan bir komutan bir dağın tepesine kadar gelir. Burada salavat getire getire şehit olur.

Daha sonra bu dağ, "Salavat Dağı" adını alır. Bu dağın eteklerinde kurulan köye ise "Salavat köyü" adı verilmiştir.

329. SALKIM AĞACI VE BÜLBÜL

Anlatılan bir efsaneye göre büyük bir tepenin üstünde bir salkım ağacı yaşamış. O zamanlar salkım ağacının dalları gökyüzüne doğru uzarmış.

Bu salkım ağacının tek eğlencesi, dallarına konan kuşlarla konuşmakmış. Özellikle de dallarına konup, güzel güzel öten bülbüle âşıkmiş. Bülbül, her geldiğinde dallarını ona bir başka açarmış. Bülbül, onun narin dallarına itinayla konar ve ona en güzel şarkıları söylermiş. Bülbülün bu şarkıları salkımın o kadar hoşuna gidermiş ki o da dallarıyla bülbüle eşlik edermiş.

Gel zaman git zaman, sonra kış gelir. Salkım ağacı ile bülbül ayrılmak zorunda kalırlar. Salkım ağacı, hemen özlemeye başlar bülbülü, ama elden ne gelir. Önlerinde koskocaman kış vardır.

Sayıli günler hızlı geçer ve bahar gelir. Salkım bülbülün geleceğini bildiğinden bir başka süslenir o bahar. Ancak ne bülbül gelir ne de sesi... Salkım ağacı, bir süre beklemeye devam eder.

Umutla beklerken bir gün salkım ağacının dalına bir kuş konar. Kuşu tanımaktadır, o kuş da bülbülü... Kuşa bülbülü sorduğunda öldüğü haberini alır. Dünyası başına yıkılmış ağacın. Kara kara düşünmeye başlar. Şimdi ne yapacağım ben, nasıl sevdiğimden ayrılacağım diye düşünürken günden güne erir.

Her geçen gün salkım ağacının dallarındaki güç azalır, dallarını kaldıramaz hale gelir. Artık öyle bir hâl alır ki dalları göğe doğru değil de yere doğru uzanmaya başlar. Kollarını kaldırarak gücü de bulamaz kendinde. Artık bülbül de gelmediğinden dalarlını dik tutmaya gerek de yokmuş zaten...

Bundan sonra tüm salkım ağaçları, bülbülün aşkını yad ederek kollarını salıvermişler yere doğru. Bundan sonra tüm salkım ağaçları boynu bükük, kolları kırık, yere doğru salınıkalmıştır.

330. SALYANGOZ TAŞLAR

Malatya'nın Yazıhan ilçesinin Yoğunsakız köyünde anlatılan rivayete göre çok eski zamanlarda burada bir evliya yaşamış.

Vaktiyle köy salyangoz istilasına uğrar. Bu köydeki halkın ektiği sebzeleri, salyangozlar telef etmektedir.

Köy halkı bundan çok rahatsız olur. İnsanlar salyangozları yok etmek için zehirli yiyecekler kullanırlar, ilaçlama yaparlar. Fakat ne yaptılarsa salyangozlarla baş edemezler.

Evliya, köyün en bilge insanlarından. Köy halkı, bu deritten muzdarip olduğu için gelip evliyaya yakınrlar.

Evliya da Allah'a yalvarır, yakarır. Bir gün kendi sebzelerinin arasında görünce:

-Taş olun inşallah, der.

O anda bütün salyangozlar taşla dönüşür. O günden beridir köyde salyangoz şeklinde taşlar görülürmüş.

331. SAMUT BABA VE SULTAN IV. MURAT

Samut Baba, Osmanlı Dönemi Türk aydınlarından ve Sivaslı şairlerdendir. Türbesi, Sivas ili Kangal ilçesine bağlı Tekke köyündedir. Türbesi, kitabeden öğrendiğimize göre, Sultan II. Selim döneminde, 1573 tarihinde yaptırılmıştır. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bir tanesi şöyledir: ,

Anlatılan efsaneye göre; Sultan IV. Murat, Bağdat seferine gitmeden önce bazı aydınlarla görüşmek ister. Görüşmek istedikleri kişilerin listesini çıkarır. Listede yer alan kişileri huzuruna çağırır. Bunların arasında Samut Baba da bulunmaktadır:

Askerler gelip, Samut Baba'ya Sultan IV. Murat'ın kendisini istediğini söylerler. Samut Baba askerlere:

-Siz gidin, ben arkanızdan geliyorum, der.

Sultan IV. Murat, bu duruma çok kızar ve aslanlarını Samut Baba'nın üzerine salar. Aslanlar, Samut Baba'yı görünce durur ve uysallaşırlar. Bunu gören Sultan IV. Murat, Samut Baba'nın evliyalığını kabullenir ve elini öper.

Samut Baba bir tabak bulgurla bir orduyu doyurur, bir bağ otla atları doyurur. Samut Baba'nın nasihatine (sabahın işini akşama koyma) alan Sultan IV. Murat, Bağdat önlerine gider ve konaklar. Uyurken Samut Baba'yı rüyasında görürü ve uyanır. Bakar ki düşman üzerine geliyor.

Sultan IV. Murat, Bağdat'ı alır. Dönüşte Samut Baba'ya uğrar. Samut Baba ölmüştür. Türbesini yaptırır ve gider.

332. SARI HALİFE

Sarı Halife, muhtemelen Osmanlılar zamanında yaşamış bir Türk aydındır. Giresun'un manevî mimarlarından. Türbesi, Giresun'un Yağlıdere ilçesine bağlı Tekke köyündedir.

Günlerden bir gün Sarı Halife Tekke köyünde susuz bir yere değirmen yapar. Halk, Sarı Halife'nin bu işini tuhaf karşılar. Halk arasında dedikodular başlar.

Hoca değirmenin yapıp bitirir. Değirmenin bendinin iki üç metre üst kısmında esasını üç kere yere vurur. Üçüncü vurduğunda su yerden fişkirir. Sarı Halife suya:

-Niçin bu kadar geciktin, der. Su:

-Bağdat'tan beri yedi dağ aşarak geldim, der. Suyun tadı zezem suyunu andırmış.

Değirmen çalışmaya başlar. Sarı Halife, değirmene gelen herkese tekneye bakmamasını tembihlemektedir. Çünkü buğday, değirmenin teknesine kudretten dolmaktadır. Değirmene gelen unu alıp gitmektedir.

Hocanın çok meraklı olan gelinlerinden bir tanesi, “Tekneye buğday nereden geliyor?” diye düşünmektedir. Günün birinde gidip tekneye bakar. Bir de ne görsün:

Bir sarı yılan, teknenin içine ağzından buğday akıtmaktadır. Gelini gören yılan oradan kaçıp gider. Ondan sonra buğday akmaz olur.

Diğer bir efsaneye göre; Yavuz Sultan Selim, Trabzon Valisi’dir. Sarı Halife, Yavuz Sultan Selim’e ders vermek için her sabah Tekke köyünden Trabzon’a gider ve akşam geri dönermiş. Dönüşte, Trabzon’dan aldığı ekmek soğumadan evine gelirmiş.

333. SARIKIZ

Anlatılan efsaneye göre; bir zamanlar Balıkesir’in bir köyde, saçlarının sarı olmasından dolayı Sarıkız denilen güzel bir kız yaşarmış. Bu genç ve güzel kız; gündüzleri tarlada, bağda, bahçede çalışmış. Gece olunca da ermişlerle görüşür, onlardan ilim ve din konusunda bilgi almış.

Köyün delikanlılarını hepsi bu kıza vurgundurlar. Fakat Sarıkız hiçbirisiyle ilgilenmez. Bütün gün tarlada bahçede çalışır, gece bilim tahsil etmeye devam eder.

Bu durum köyün delikanlılarını canını sıkır. Hep birlikte Sarıkız hakkında köyde “Sarıkız şöyle kız, Sarıkız böyle kız.” diye dedikodu yaymaya başlarlar.

Köy halkı başta pek inanmamış; ancak söylentiler arttıkça Sarıkız’dan onlar da şüphelenmeye başlar.

Aradan bir zaman geçtikten sonra köylüleri kandıran gençler, Sarıkız’ı taşlatıp köyden kovdururlar.

Sarıkız’ı köyden uzaklaştırdıktan sonra onu birkaç defa orman içinde görülür. Bastığı her yerden pınarlar fışkırıyor, ortalık yemyeşil oluyormuş.

Sarıkız’ın bu durumdan haberdar olan köylü çok pişman olurlar fakat iş işten geçmiştir.

334. SARIKUM GÖLÜ I

Anlatılanlara göre Sinop'ta bu günkü Sarıkum Gölü'nün olduğu yerde eskiden bir köy bulunmaktaymış. Bu köyde oturan insanlar, yoksulluk ve fakirlik içinde yaşıyorlarmış.

Zamanında bir kadın, beş çocuğu ile Sarıkum köyünde yaşarmış. Kadın, çocuklarını doyurabilmek için ne yaptıysa başarılı olamaz. Pişirecek bir şey bulamadıkları için kadın ve çocuklar aç kalırlar. Bir akşam üzeri anne ocaktaki külü üst üste yığar. Ocakta çörek var diye çocuklarını kandırır. Çocuklarına:

-Ateşe, külün arasına sizin için çörek attım. Biraz sabırlı olun, pişsin, hep birlikte yiyelim, der

Çocuklar, ocağın başında annemiz bize çörek pişiriyor diye beklerken kapı vurulur. Kadın kapıyı açar. Kapıda nur yüzlü, beyaz sakallı yaşlı bir kişi beklemektedir. O kişi:

-Hanım, sizin bir sıkıntınız var. Ben size yiyecek vereceğim, benimle gel, der.

Kadın, o adamın Hızır olduğunu bilmemektedir. Kadın sıkıntıda olduğundan adama:

-Çocuklarım evde aç, ocağa çörek gömdüm diye onları kandırdım. Sen beni nereye götüreceksin, der. Yaşlı adam:

-Ben size un, erzak vereceğim, der. Kadın çocuklarına dönüp:

-Bir dede geldi, onunla birlikte gideceğim. Size un ve erzak getireceğim. Biraz daha bekleyin evlatlarım, der ve o atlı adamın arkasından gider. Atlı adam evinin önünde ona:

-Kesinlikle arkaya bakmayacaksın, arkaya bakarsan sana hiçbir yardımım olamaz, der.

Kadın bir kilometre kadar evinden uzaklaşır. Karadeniz tarafı ile İncirpınarı köyü arasında giderken içine bir şüphe düşer. Kadın, çocuklarına bir baksam mı bakmasam mı derken geriye döner ve bakar. Köye doğru bir bakar ki hiçbir yer görünmemektedir. Her taraf göl olmuş. Evler gölün altında kalır. Kadın o arada donup taş kesilir.

Yıllar boyunca taş kesilen kadının göğsünden su akar. Akan su, Sarıgöl'ü doldurur.

Anlatılanlara göre bu kadının heykeli yakın zamanlara kadar dururmuş. Defineciler kırmışlar. Hatta bundan iki sene önce gemiyle gölde kazı yapmışlar. Gölde daha önce ev yapımında kullanılan kerestelerden çok miktarda çıkarmışlar. Gölün altında hâlâ ev parçaları bulunabiliyormuş. Bu kerestelerin yere batan köyün evlerine ait olduğu düşünülmektedir.

335. SARIKUM GÖLÜ II

Sinop'a bağlı Sarıkum Gölü'nün olduğu yerde eskiden bir köy varmış. Bu köyde eskiden dul bir kadın ve çocukları yaşarmış. Bu aile çok fakirmiş. Bir gün yiyecek hiçbir şeyleri kalmamış. Anne, yemek olmadığından çocuklarını oyalamak için, fasulye gibi beyaz beyaz çakıl taşlarını çömlekte ocağa koyar. "Sabah olunca bir çaresine bakarız." der. Gece yarısı kapı çalınır. Kadın:

-Kim o, diye seslenir. Dışardan biri:

-Tanrı misafiri, der.

Kadın bir zaman sonra kapıyı açar. Misafir, kadıncağızın sıkıntısını anlar. Misafir:

-Ocakta ne pişiriyorsun, der. Kadın:

-Yemek pişiriyorum diye çocuklarımı kandırıyorum, diye cevap verir.

Misafir:

-Bak bakalım yemeğe, pişti mi, der. Kadın:

-Pişecek yemek değil, çakıl taşı koydum ocağa, der. Misafir:

-Sen yine de bak, pişti mi, der.

Kadıncağız bakmış yemeğe koyduğu çakıl taşı beyaz fasulye olmuş. Önce inanamamış. Tekrar bakmış ki gerçekten de ocakta beyaz fasulye varmış. Misafir:

-Bu çocuklar aç, onlara yedir, der.

Kadın çocuklarına yemeklerini yedirir. Kadın adamın ermiş olduğunu anlar. Misafir:

-Ben sana yiyecek vereceğim. Benimle geleceksin. Fakat hiç arkana bakmayacaksın, der. Kadın:

-Çocuklarımı bırakamam, çocuklarım olmadan yapamam, der. Misafir:

-Çocuklarına bir şey olmaz, der.

Yaşlı adam, kadını sabaha karşı çocukları uyurken atının aeka arafına bindirip götürmek ister. Kadın bir ara dönüp arkasına bakar. Arkasına bakar bakmaz köyde bir gürültü, bir kıyamet kopar. Toprak çöker. Köy olduğu gibi yerin altına batar. Kadın ise orda taş olur. Kadının taş olan cesedi toprağın altında kalır.

Anlatılanlara göre geldikleri yol ve Hızır'ın gittiği yol mağara şeklinde kalır. Kadının taş kesildiği yer ise kısmen dardır. Mağaranın darlaştığı yerde özellikle horoz kesilir. Sonra da oradaki insanlara dağıtılır. Zira köy sular altında kaldığından uzun bir zaman orada horoz sesleri gelmiş. Orada kesilen

horozu kesen kişi yemez. Mağaranın dar olduğu yerden geçemeyenlerin günahının çok olduğuna inanılır.

336. SECDE EDEN AĞAÇ

Efsaneye göre çok eskiden Eskişehir'in Günyüzü ilçesinin Ayvalı köyünde bir nine yaşırmış. Bu ninenin bahçesinde büyük bir kavak ağacı varmış.

Nine bir Kadir Gecesi sabah namazına kalkar. Bahçesinden sesler gelir. Camdan dışarı baktığında bahçesindeki ağacın secde ettiğini görür. Bu durumu köy halkına anlatır. Köy halkı böyle bir şeyin olamayacağını söyleyip nineye inanmaz.

Nene, sonraki yıl kadir gecesini bekler. Ağacı yine secdede görür. Hemen ağacın yanına gider. Ağacın yere yakın olan uç kısmına yazmasını bağlar. Sabah namazından sonra ağaç kalkar.

Nine köy halkına durumu tekrar anlatır ve köylüyü toplar ağacın yanına getirir. Ağacın üstündeki yazmasını halka gösterir. Köy halkı ancak o zaman nineye inanır.

337. SECDE EDEN AĞAÇLAR

Gazi köyü, Sivas merkez ilçesine bağlı şirin bir köydür. Çok eskiden bu köyde Fatma nine isimli yaşlı kadın yaşırmış.

Anlatılanlara göre Fatma nine, her gece saat 12'den sonra köyün aşağı tarafında bulunan ırmağın kenarına, Kuyucak denen yere gelir, ırmaktan abdest alır, orada namazını kılar ve geri dönermiş.

Yine bir gece Fatma nine namaz kılmak için ırmağın kenarına iner. Namaz kılarken çevresindeki ağaçların da kendiyile beraber secdeye kapandıklarını fark eder. Bu durumu gelip köylüye anlatır. Ancak kimse onun söylediklerine inanmaz. Köyde Fatma ninenin yaşlılıktan dolayı bunadığı, delirdiği söylentisi yayılır.

Buna dayanamayan Fatma Nine köyün yaşlılarına gider, başındaki örtüyü göstererek:

-Yarın ırmağın kenarına gelin, gözlerinizle görün, der.

Fatma nine o gece namaz kıldıktan sonra secdedeki en uzun kavağın ucuna, başındaki örtüyü çıkarıp bağlar.

Sabah ırmağın kenarına inen köylüler, kavağın tepesinde Fatma ninenin başörtüsünü görünce şaşırırlar. Kavağın ucundaki örtüye bakarak Fatma ninenin bu yaşlı haliyle kavağa çıkamayacağını anlarlar. Ona inanırlar.

338. SECDE EDEN AĞAÇ VE KEÇİ

Anlatılanlara göre Kadir Gecelerinde ağaçlar da secde edermiş.

Efsaneye göre Malatya'nın Darende ilçesinde yüreği çok temiz olan ve çok saf bir nine vardır. Bu nine gece dışarı çıkıp baktığında, koskoca bir ağacın yere paralel olarak yattığını görür.

Nene, ağacın kökünden yıkıldığını düşünerek hemen gidip ahırdaki keçiyi çıkarır. Keçi, yaprakları yesin diye keçiyi ağaca bağlar.

Sabahleyin kalkar, ağacın yanına geldiğinde ağacın eskisi gibi dikilmiş olduğunu görür. Keçi havada asılıdır.

Daha sonra köylüler gelir, ipini keserek keçiyi kurtarırlar.

339. SECDE EDEN ÇINAR

Anlatılanlara göre eskiden ağaçlar; Kadir Gecesi, Kandil geceleri gibi özel günlerde secde ederlermiş. Bu inanışla ilgili bir efsane de Hatay ilimizin İskenderun ilçesine bağlı Bekbele beldesinde tespit edilmiştir.

Eskiden ticaret yollarından birisi, Bekkale'den geçmekteymiş. Kervanlar Bekkale'ye gelip konaklar, tacirler geceyi burada geçiriler, sabahleyin yollarına devam ederlermiş.

Günlerden bir gün, uzak yoldan gelen bir kervan, geç saatlerde Bekbele mevkiine ulaşır. Develerin yükleri yıkılır. Kafile burada konaklar. Tacirler, develerini orada bulunan bir çınar ağacına bağlarlar. Kendileri de taşıdıkları malların kenarlarında uyurlar.

Tacirler sabah kalktıklarında gördükleri karşısında şaşırıp kalırlar. Akşam develerini bağladıkları çınarın dalları yükselmiş, bütün develer ağacın tepesinde asılı durmakta.

O zaman anlarlar ki akşam develerini bağladıklarında çınar ağacı secde etmiş, tacirler gece karanlığında bunu fark edememişler.

Bahsedilen çınar ağacı, yörenin en yaşlı ağaçlarından biri, hatta en yaşlısı olduğu söylenmektedir. Ağacın içi çürüyüp oyulmuş, içerisindeki boşluk ise tahminen 4 m2 civarındadır.

340. SEMERCİ BABA

Semerci Baba, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllarda yaşayan bir zanaatkardır. Daha Orhan Bey zamanında İstanbul'a gidip ibadethane kurarak İstanbul'un fethi için hazırlıklarda bulunanların öncülerinden olduğu sanılmaktadır.

Semerci Baba'nın dürüstlüğü, ileri görüşlülüğü hâlâ halk arasında anlatılmaktadır. Hakkında anlatılan bir efsaneye göre Semerci Baba, semercilik yaparak geçinmektedir.

Semerci Baba'nın camiye gittiği bir zamanda çırağı dükkânda bırakır. O sıra merkeple bir adam gelir, semer ister. Çırak uyanıklık edip yeni semerleri saklar ve der ki:

-Yeni semer yok, eski semerlerimiz var, der. Adam:

-Olur. Merkebin üzerine atar gezerim. Bir önemi yok, der. Çırak eski semeri yeni semer fiyatına satar. Adam semeri alıp gider.

Semerci Baba dükkâna geri döndüğü zaman bakar ki eski semerlerin birisi yok. Çırağa sorar. Çırak, mutlu bir şekilde eski semeri yeni semer fiyatına sattığını söyler. Semerci Baba:

-Oğlum! Yıllardır helal kazancımı onun içinde saklıyordum, der. Çırak heyecanla:

-Usta hemen bulup getireyim, der. Semerci Baba, gayet sakin:

-Helal ise eninde sonunda gelir, der.

Aradan birkaç ay geçtikten sonra adam, merkeple yine gelir:

-Bu semer eşeğime uymadı. Bana yeni semer verin, der.

Bu adama yeni semeri bedavaya verirler. Sonra Semerci Baba ünlü sözünü söyler:

-Gelirse gelir Hint'ten Yemen'den

Gelmezse gelmez ne gelir elden, der.

341. SERT ÇOBAN

Sert Çoban'ın yaşadığı dönem bilinmemektedir. Türbesi Amasya'nın Kayabaşı köyündedir. İki kardeş oldukları sanılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Sert Çoban, köyde oturmakta ve çobanlıkla uğraşmaktadır. Kardeşi ise şehirde oturmakta ve mestçilik yapmaktadır.

Sert Çoban bir gün sabah namazına kalkamaz. Kardeşi Mesci Baba, onun namaza kalkamadığını hisseder. Sert Çoban'ı namaz için uyandırmak ister ve oturduğu köyden kardeşinin oturduğu köye büyük ve siyah bir taş atar. Attığı taş Sert Çoban'ın evinin kapısına çarpar ve kapı sonuna kadar açılır. Bu sayede Sert Çoban namaza kalkar.

Atılan taş, Sert Çoban'ın türbesinin bahçesindedir. Bu taş simsiyahtır ve ne kadar kar yağarsa yağsın üzeri asla kar tutmaz.

Ayrıca Sert Çoban kuzu sürüsünün olduğu, kendisi vefat edince kuzuların türbenin bahçesinde ağaca dönüştüğü, türbenin bahçesinden bir çöp dahi alanın evinin yanacağına inanılmaktadır.

342. SERT ÇOBAN VE MESCİ BABA

Anlatılan efsaneye göre; Sert Çoban, Amasya'nın Kayabaşı köyünde yaşamıştır. Sert Çoban'ın kardeşi Mesci Baba, Amasya'da oturmaktadır.

Sert Çoban, şehre inerken koyunlardan sağdığı sütü mendiline doldurup kardeşi Mesci Baba'ya götürmektedir.

Bir gün yine mendiline süt doldurup kardeşine götürür. Kardeşi Mesci Baba, mendili alıp duvara asar. Daha sonra dükkanda birlikte oturmuş sohbet etmektedirler. Bir bayan gelip mest yaptırmak istediğini söyler. Mesci Baba bayanın ayağının ölçüsünü alırken Sert Çoban da durumu gözlemlemektedir. Kadının ayağını görünce kafası karışır. O anda duvarda asılı olan mendilden süt damlamaya başlar.

Mesci Baba, durumu anında anlar. Kadın gittikten sonra süt damlayan mendili gösterir:

-Hey! Kendine gel. Dağ başında temiz kalmak kolay. Asıl burada temiz kalacaksın, der.

Sert Çoban, kendini toparlar, çok utanıp köyüne döner.

343. SESSİZ ATEŞ

Sivas'ın Gemerek ilçesinin Çat köyü, Ermeni eşkıyalarının bin bir türlü eziyetine uğramış talihsiz bir köydür. Ermeni eşkıyaları tarafından öldürülen vatandaşlarımızın acısı, bu köyde hâlâ unutulmuş değildir. Bu dönemin sıkıntıları ile ilgili olarak pek çok efsane de anlatılmaktadır.

Sızır kasabasına bağlı Çat köyünde Karaziyaret adlı küçük bir alan vardır.

Anlatılan bir efsaneye göre; Ermeni çetelerinin yakıp yıktığı yollarda bir gün Kırklar adındaki kırk ermiş adam, Ermeni askerlerinden saklanmak zorunda kalırlar.

Akşam olur, Karaziyaret alanında bir yere otururlar. Üşürler, ateş yakmak isterler. Fakat Ermenilerin ateşin ışığını görüp kendilerini yakalamalarından korkarlar. Allah'a dua ederler, ateşlerinden ışık ve ses çıkmasın diye.

Allah dualarını kabul eder, yaktıkları ateşten ne ses çıkar ne de ışık. Böylece Ermenilere yakalanmazlar.

Günümüzde o civarda yaşayan insanlar derler ki, hâlâ orada ateş yakınca ateşten ses çıkmaz. Fakat ığı görünü. Bunun nedeni ateşi yakan kişinin Kırklar mertebesine ulaşamamış olmasına bağlarlar.

344. SEYYİD AHMED-İ KEBİR

Seyyid Ahmed-i Kebir, Osmanlının kuruluş yıllarında yaşamış olduğu tahmin edilen bir Türk aydınıdır. Türbesi Samsun'un Ladik ilçesindedir.

Türkiye'nin her bölgesinde en yaygın olarak anlatılan efsanelerden birisi de 1974'te yapılan *Kıbrıs Barış Harekati* ile ilgilidir. Savaşta görevli bir uçağın pilotuna, ak sakallı, nur yüzlü bir zatın yol gösterdiğini, cesaret verdiğini duymayamız kalmamıştır.

Bu konu ile ilgili bir efsane de Samsun ilimizden derlenmiştir.

Anlatılan efsaneye göre Kıbrıs Barış Harekati'nda bir pilot, havada düşmanı bombalayacakken yanında yaşlı birinin olduğunu fark eder. Pilot çok şaşırır ve adama uçağa nasıl bindiğini sorar. Yaşlı adam uçakta pilota yardım eder. Bombaları gösterdiği yerlere atmasını söyler. Gösterdiği yerlerde düşman askerleri vardır.

Pilot söylenenleri yapar ve oralarda bulunan düşmanları vururlar. Pilot, bu duruma çok sevinir ve yaşlı adama nereden geldiğini, kim olduğunu sorar. Yaşlı adam, Samsun'un Ladik ilçesinde Seyyid Ahmed-i Kebir'i kime sorsa göstereceğini söyler ve ayrılır.

Savaş biter ve pilot, kendisine yardım eden o yaşlı adamı aramaya gider. Seyyid Ahmed-i Kebir'i sorar. Pilota bir türbeyi gösterirler. Pilot çok şaşırır ve o yaşlı adamın uçağa nasıl girdiğini anlar.

Seyyid Ahmed-i Kebir savaş zamanında mezarının olduğu yerden kalkmış ve canlı bir insan gibi savaşa katılarak yardımlarda bulunmuştur.

Savaş zamanında Seyyid Ahmed-i Kebir gibi mübarek kişilerin ve şehitlerin mezarlarından kalkarak savaşa katıldıkları söylenir. Hatta şu anda

hayatta olmayan, maneviyatı güçlü bazı yaşlıların, onları kalkıp giderlerken gördükleri de söylenmekte.

345. SEYYİD BİLAL VE SİNOP'TA TÜRK MÜHRÜ

Seyyid İbrahim Bilal, Sinop'ta metfundur. Hz. Hüseyin'in torunu olduğuna ve Sinop'a M.S. 675'te geldiğine inanılmaktadır. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Anlatılanlara göre; Müslüman Araplar, İstanbul'u kuşatır. Bunu duyan Seyyid İbrahim Bilal, Orta Asya'dan gönüllü Türk birlikleri oluşturur. Bu birlikleri, gemilerle İstanbul'a taşımaktadır. Bir seferinde hava kötüleşir. Seyyid Bilal ve gönüllü birlikleri Sinop limanına sığınır.

Türk birliği şehirde kalmak için vergisini öder. Şehirde, daha sonra Alaaddin Cami'sinin yapıldığı yerde bulunan bir kervansarayda konaklarlar.

Seyyid İbrahim Bilal'nin ordusu yorgun ve hazırlıksız iken Sinop tekfurı ve Bizans ordusuna bağlı bir birlik, Seyyid İbrahim Bilal'in donanmasına baskın düzenler. Bu savaşta, Seyyid İbrahim Bilal'in ordusu çok büyük kayıplar verir. Seyyid İbrahim Bilal, tekfurun ordusunu yarmış, gemisine doğru ilerlemektedir. Bu sırada Seyyid Bilal ile Tekfur karşı karşıya gelir.

Seyyid Bilal ile tekfur uzun süre birbirleriyle kılıç kılıca savaşır. Uzun süren deniz yolculuğu ve kötü hava, Seyyid İbrahim Bilal'i yormuştur. Tekfur, bir fırsatını bular, Seyyid İbrahim Bilal'in başını gövdesinden ayırır.

Seyyid İbrahim Bilal'in gövdesi, yere düşen başını koltuğunun altına alır, bugün Seyyid Bilal Camisi'nin bulunduğu yere kadar yürür. Burada onun halini gören insanlar, hayret ve şaşkınlıkla:

-Komutana bak! Baş koltuğunun altında, diye bağırınca Seyyid İbrahim Bilal orada düşer.

Tekfur onu takip eder. Bu durumu yakından izlemiş, çok şaşırmış ve korkmuştur. Hemen çatışmayı durdurur. Ulu bir kişiyi öldürdüğü için üzülmüş ve pişman olmuştur. Yaralı Müslüman askerleiri tedavilerini yaptırır. Onları ağırlar.

Tekfur, Seyyid İbrahim Bilal'in türbesini kendi eliyle yaptırır. Türbenin çevresine, o savaşta şehit olan askerlerin mezarlarını yaparlar. Türbenin önüne de bir mezar yeri bırakır. Türbenin yapılışı bittikten sonra:

-Öldüğümde beni Seyyid İbrahim Bilal'in türbesinin kapısının önünde hazırladığım bu kabre koyunuz. Onu ziyaret etmeye gelenler, beni çiğneyerek geçsinler. Belki o zaman Tanrı beni affeder, der.

Böylece hüznü de olsa M.S.7. yüzyılda Sinop'a Türk Mührü vurulmuştur.

346. SEYYİD VAKKAS VE GİRESUN KALESİ

Seyyid Vakkas, muhtemelern Hacıemiroğulları Beyliği Döneminde yaşamış bir Türk aydınıdır. Türbesi Giresun Kalesi'nin kuzeydoğusundadır. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan bir efsaneye göre; Seyyid Vakkas ve arkadaşları, Giresun'u almak için yaptıkları savaşta çok mücadele verirler. Savaşın bir anında düşmanın bir darbesiyle Seyyid Vakkas Hazretlerinin başı gövdesinden ayrılır. Seyyid Vakkas Hazretleri kopan başını koltuğunun altına alıp, orada bulunan son düşman askerini öldürünceye kadar savaşır.

Bu arada evinin penceresinden bakmakta olan bir kadın, Seyyid Vakkas Hazretleri'ni görünce:

-Allah'ım başı kopmuş bir adam savaşıyor, diye bağırır.

Bunun üzerine Seyyid Vakkas Hazretleri olduğu yere yığılır. Cesedi şehit olduğu bugünkü türbesinin bulunduğu yere gömülür.

Diğer bir efsaneye göre ise Dereli Kuşluhan Kalesi'ne "Uç Beyi" olarak yerleşen Seyyid Vakkas, zaman zaman tebdil-i kıyafet ederek arkadaşlarıyla birlikte düşman elinde bulunan Giresun'a gelir.

Giresun Kalesine girmek için kalenin zayıf noktalarına tespote çalışır. Yine bir gün arkadaşlarıyla birlikte Giresun'a gelerek, Yalıpark'ta bulunan kiliseye girerler.

Papaz vaaz vermektedir. Papaz vaaz verirken, Türklerin aleyhine konuşur. Elllerinde kılıçlarıyla beklemekte olan Seyyid Vakkas ve arkadaşları papazın konuşmasına tahammül edemeyip kıpırdanmaya başlarlar.

Papaz, Seyyid Vakkas ve arkadaşlarını tanıyarak kilisedeki topluluğu onların üzerine saldırtır. Seyyid Vakkas ve arkadaşları şimdiki Kazancılar Yokuşu'na doğru savaşarak ilerlerler.

Arkadaşları teker teker şehit düşer. Seyyid Vakkas tek başına savaşmaya devam eder.

Bu sırada arkadan gelen bir kılıç darbesiyle başı gövdesinden ayrılır. O başını koltuğunun altına alarak bugünkü türbesinin bulunduğu yere kadar vuruşarak gelir ve orada şehit düşer.

347. SICAK ÇERMİK

Sıcak Çermik, Sivas il merkezinin 27 km batısında olup Sivas Ankara yolu üzerindedir. Bu kaplıcanın suyunun hem sıcak hem de sarı oluşu olağanüstü bir olaya bağlanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; evvel zaman içinde bir mağarada yaşlı bir kadın yaşamış. Bu kadının bir Sarı Kızı, Sarı Kız'ında bir sarı ineği varmış.

Sarı Kız bir gün sarı ineğinin yanına gider ve o bir ses duyar:

-Sarı Kız! Ağlayarak mı, çağlayarak mı geleyim?

Sarı Kız korkar ve annesinin yanına gider. Bu kez annesiyle birlikte sarı ineğin yanına inerler. Aynı ses tekrar:

-Sarı Kız! Yanarak mı, gürleyerek mi geleyim?

Sarı Kız birden:

-Yanarak gel, der.

O anda kayalar çatlar ve su fişkırmaya başlar. Sarı Kız'ı, annesini ve sarı ineği sular alıp götürür. O günden sonra onları bir daha gören olmamıştır.

İnanışa göre; Sivas Sıcak Çermik'in suyunun çok sıcak ve suyun renginin çok sarı olması bu yüzdenmiş.

348. SIR

Bir Türk atasözü vardır: "*Sırrını düşmen bilmesin der isen düşmana açma.*" Sır ve sırlaşmak insan hayatının en ciddi konularından birisidir. Türk kültürünün her alanı, bu konuda örneklerle doludur. Masallar, sır tutmayanların düştüğü acı durumlarla doludur. Bu konuda efsaneler de bulunmaktadır:

Anlatılanlara göre; zamanın birinde bir yaşlı kadın, bir de bu kadının oğlu vardır. Bunlar çok fakirdir. Kimseleri de yokmuş. Durumları o kadar kötüymüş ki evlerinde sadece bir taş unları vardır.

Bu yaşlı kadınla oğlu, o kadar çok acıkırlar ki kadın kalkıp, bir taş unla hamsi yoğurup ekmek pişirir. Evde kalan en son undan dört ekmek çıkar.

Kadın ekmekleri alıp dolaba koyar. Akşam yemeğinde ekmeklerin iki tanesini getirip oğluyla yer.

Ertesi gün akşam yemeğinde dolabı açar. Bakar ki ekmek yine dört tane olmuş. İkisini çıkarır. Sonraki akşam ekmek yine dört tane. Bu şekilde ekmekler hiç bitmeden bir hafta idare ederler.

Kadın, bir gün kapı komşusuna bu durumu anlatır.

Aynı günün akşamı dolabı açarlar. Bakmış ki ekmek iki tane. Yarın çoğalır düşüncesiyle son ikisini de getirip yerler.

Ertesi gün baktığında artık dolapta ekmek yoktur. Anlar ki bu durumu kimseye söylememesi gerekiyordu.

349. SİPAS

Sivas'ın eski isimlerinden birinin Sipas olduğu rivayet edilmektedir. Bu ismi alışı ile ilgili olarak da yaygın olarak bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre; Sivas şehri kurulduktan hemen sonra her tarafı surlarla çevrilmiştir. Surların hemen arkasında da su kanalları varmış.

Bu yıllarda Sivas'a dışardan gelenler anacak üç kapıdan girebilmekteymiş. Kapıları bekleyen görevliler, her kapı önünde bulunan ve toplamı üç eden çeşmeyi korur, gelenlerden bu kapıların ve çeşmelerin durumunu parola şeklinde isterlermiş. Cevap veremeyeni bir diğer kapıya yönlendirirlermiş. Böylece diğer kapılarında ne manaya geldiğini ziyaretçiler öğrenmek zorunda kalırlarmış.

Bu çeşme ve kapılardan birinci çeşme ve birinci geçiş anaya babaya hizmet, ikinci geçiş örf ve adetlere uymak, üçüncü geçiş devletini ve milletini sevmek manalarını taşımaktaymış.

Sivas'ın eski adı olan *Sipas* da uç çeşme anlamına gelmekteymiş. Bu yüzden Sivas'a eskiden *Sipas* denilmekteymiş.

350. SİVAS ÇİFTE MİNARELİ MEDRESE VE TİMUR'UN KIZI

Sivas Çifte Minare Medrese, İlhanlı Veziri Şemseddin Mehmet Cüveyni tarafından 1271 yılında yaptırılmıştır. Bu günkü anlamı ile Hukuk Fakültesi olan medresenin sadece doğu yönündeki asıl cephesi ayakta kalmıştır.

Ön yüz, ortada iki minareli taç kapı, iki yanda pencere ve köşe kuleleri ile kompoze edilmiştir. Böyle bir uygulama ile daha canlı hareketli, ışık-gölge oyunlarını kuvvetlice hissettiren bir cephe elde edilmiştir. Kesin olmamakla birlikte eserin mimarının Kelük Bin Abdullah olduğu sanılmaktadır.

Selçuklu döneminin en anıtsal yapılarından biri olan Çifte Minareli Medrese 1960'lı yıllarda yapılan araştırma kazısı sonucuna göre açık avlulu, 4 eyvanlı iki katlı anıtsal bir yapıdır.

Anlatılan efsaneye göre Timur, Anadolu'ya sefer yaparken kızını da götürmeye karar verir. Savaşarak Sivas'a kadar gelir.

O dönemlerde; Sivas'tan yola çıkan bir sincap ayağı yere değmeden Ankara'ya gitmektedir.

Sivas kuşatılır ve Osmanlılardan alınır. Timur, Sivas'a gelince Çifte Minareli Medrese'yi kızına göstermek ister. Çünkü o dönemlerde Çifte Minareli Medrese'nin çinileri elmas gibi parlamaktadır.

Timur, kızına gösterirken atın gözü kamaşır ve kızı üstünden atar. Kızın kolu kırılır. Buna sinirlenen Timur, Sivas'ı ve çevresini yakar.

Öyle bir yakar ki Sivas ve çevresinde ormanların hepsi kül olur. O tarihten beri orman yetiştirilmeye çalışılır. Ancak hâlâ başarılamamıştır.

351. SİVAS ULU CAMİNİN EĞRİ MİNARESİ

Anlatılanlara göre Sivas Ulu Cami'nin minaresi yapıldıktan sonra yana doğru eğilmeye başlar. Minare gün geçtikçe biraz daha eğilir. Gittikçe eğilen minare tam yıkılmak üzereyken Hazret-i Hızır gelir ve eliyle minareyi düzeltir. Fakat gerisini de insanlar düzeltsin diye minareyi tam düzeltmez. Minare, günümüzde eğik bir şekilde durur.

352. SUĞLA BEYİ İLE BOZKIR BEYİ

Suğla Gölü, Konya ilinin güneybatısında, büyük bir bölümü Seydişehir ilçesinin sınırları içerisinde yer alır. Yağışlı yıllarda alanı iyice genişlemekte, kurak yıllarda ise kısmen kurumakta ve göl tabanı ortaya çıkarak, iyi bir tarım alanı oluşturmaktadır. Suları tatlıdır. Su ürünleri ve sulama açısından önemli kaynaktır.

Suğla Gölü'nün hemen güneybatısında ise toprağı verimsiz Bozkır kazası bulunmaktadır.

Efsaneye göre vaktiyle Suğla Gölü'nün kenarında ve Bozkır'da birer bey yaşamaktadır. Suğla Gölü'nün kenarında yaşayan bey, tarlalarından bol ürün alır, Bozkır'da yaşayan bey ise tarlalar susuz olduğundan kıt kanat geçinmektedir.

Bir yıl aşırı dercede kurak olur. Suğla Gölü'nün suyu çekilir. Gölün çekilen kısımlarını ekip diken bey, bol miktarda ürün kaldırır. Bozkır'da ise hiç ürün olmaz. Bu durum karşısında Bozkır ilçesinde yaşayan bey, Suğla Beyi'ne bir katır yükü altın göndererek bir miktar buğday ve saman ister. Katırın yükünü Suğla Beyi'nin evinin önünde yıkarlar. Altınları eline alan Suğla Beyi:

-Bunları ata versem yemez. Götürün bunları, bizim bir işimize yaramaz, der.

Bu duruma çok üzülen Bozkır Beyi, topraktan başka dostun olmadığını anlar. Suğla Gölü'ne akan ırmağın suyunu keserek hem tarlalarını sulamaya hem de Suğla Beyi'ni susuz bırakarak ondan intikam almaya karar verir. İrmağın önüne büyük taşlar yığarak set oluşturmaya çalışır. Bu sırada Bozkır Beyi'nin oğlu taş taşıırken ölür. Bozkır Beyi:

*-Oğlum öldü hem tıraş,
Bense kaldım kır tıraş,
Dünyada ölüm olduğunu bilseydim
Koymazdım taş üstüne taş, der.*

Hiç beklemediği ölüm, intikam duygularını yener ve Bozkır Beyi, ırmağın önüne set çekmekten vazgeçer. Eğer vazgeçmese, Suğla Gölü tamamen kurayacak imiş.

353. SU KIZI I

Efsaneye göre; çok zamanlarda yaşlı bir adam at ile sürekli ırmaktan geçermiş. Bir gün atın ayağına Su Kızı'nın saçı dolaşmış. Su Kızı'nı ırmaktan çıkarmış. Paltosuna sarıp eve getirmiş.

Su Kızı eve geldiğinden itibaren evde her şey değişir. Bolluk ve bereket evin her köşesine yansır. Ekmekleri, yemekleri hiç bitmez. Yiyecekleri kendilerine o kadar çok gelmektedir ki nasıl bitireceklerini düşünmeye başlarlar.

Ekmek ve yemek bol olunca, ev halkı önemsememeye başlar. Hatta ekmeğe ve yemeğe hakaret derler. Bunu gören Su Kızı, adama:

-Beni ırmağa götürüp bırak. Eğer suyun yüzüne kanlı gömleğim çıkarsa, kardeşlerim beni 'sen insanoğluna yakalandın' diye öldürürler, der.

Evde her şey bollaştığı için adam çok umursamadan Su Kızı'nı ırmağa bırakır. Ertesi gün suyun yüzünde bir kanlı gömlek bulurlar.

O günden sonra ev halkı fakirlik ve kıtlıkla boğuşmaya başlar.

354. SU KIZI II

Anlatılan efsaneye göre vaktiyle Malatya'nın Doğanşehir ilçesinin Eskiköy köyünde Melet Deresi'nin kenarında, bir pınarın başında yaşlı adam yaşamış. Bu adamın eşi rahmetli olmuş, çocukları da yokmuş. Yaşlı adam yatısı namazlarını hep bu pınarın kenarında kılarmış.

Yaşlı adam, bir yaz akşamı namazını kıldıktan sonra dua eder. Bu arada pınardan sesler gelmeye başlar. Merak eder, pınarın başına gelir Bir de bakar ki pınarın içinde suda yüzen güzel bir kız. Bu kızın başı insana, belinden aşağısı balığa benzemektedir.

Yaşlı adam çok şaşırır Kızla konuşur. Kız ağabeylerinden kaçtığını söylemiş. Yaşlı adam kızı yanına alır, evine götürür. Ev bolluk ve bereket dolar. Yiyecekler çoğalır. Her taraf tertemiz olur.

Birkaç gün geçtikten sonra kız, hastalanır. Susuzluktan vücudu çatlamaya başlar. Kız suda yaşadığından, vücudunun suya ihtiyacı vardır. Yaşlı adama:

-Bey amca! Ne olur beni aldığın yere bırak. Benim suyun içinde yaşamam lazım. Vücudumun her yanı parçalanmaya başladı. Bir de uzun süre onlardan ayrıldığım için ağabeylerim beni çok merak etmiştir. Eğer fark ederlerse ağabeylerim beni öldürür, der.

Yaşlı adam; kızı alır, bir gece pınarın içine bırakır. Kız pınarın gözünden kayalıkların içine kaynar. Beş on dakika sonra pından acı acı sesler gelir. Pınar kan akmaya başlar. Adam çok üzülür. Ağabeylerinin kızı öldürdüğünü anlar. Bu olaydan sonra pınarın suyu bulanık akar, içilmeyecek duruma gelir.

355. SULTAN SÜLEYMAN VE YARASA

Efsaneye göre Sultan Süleyman evlenmek istemiş. Evleneceği kız ondan kuş tüyünden yatak istemiş. Sultan Süleyman kuşlarla konuşabiliyormuş. Kuşlara haber salar:

-Bütün kuşlar gelsin, tüylerini döksün, der.

Yarasa, Sultan Süleyman'ın sesini duyar duymaz yuvada yavrularını bırakıp Sultan Süleyman'ın yanına gelir. Acelesi olduğu için bütün tüylerini döküp gider.

Sıra Baykuş'a gelir. Baykuş, Sultan Süleyman'ın yanına gelip dikilir. Niyeti, Sultan Süleyman'a kafa tutup tüylerini vermemektir. Sultan Süleyman anlar. Konuyu değiştirip Baykuş'a bir soru sorar:

-Dünyada kadın mı çoktur erkek mi? Baykuş:

-Senin gibi erkek olursa kadın çok, diye cevap verir.

Baykuş tüylerini vermez. Diğer kuşlar da Baykuş'un söylediklerini mantıklı bulur, tüylerini dökmezler.

Yarasa da aceleciliğinden ömür boyu tüysüz kalır.

356. SÜLEYMAN PEYGAMBER VE EBABİL KUŞU

Süleyman Peygamber'in hayvanlarla konuşma kabiliyeti vardır. Süleyman Peygamber, bir gün hayvanları toplantıya çağırır. Ebabil kuşu gelmez.

Bunu duyan Süleyman Peygamber, tekrar Ebabil kuşuna haber gönderir. Bunun üzerine Ebabil sinirlenerek der ki:

-Benim kafamı kızdırmasın. Gelirsem tacını, tahtını kafasına yıkarım.

Süleyman Peygamber merak eder: “Küçük kuş nasıl tacımı, tahtımı başıma yıkarmış, merak ettim?” diyerek sorar. Ebabile iletirler. Ebabil:

-Bir vakıf malı alır, onun sarayının duvarına yerleştiririm. Bunun üzerine ne tacı kalır ne tahtı, der.

Süleyman Peygamber, şaşırır. Ebabile hak vererek ondan özür diler.

357. SÜLÜKLÜ GÖL

Erzurum ilimize bağlı Şenkaya ilçesinin Yanıkkaval köyünde *Sülüklü Göl* veya *Köpüklü Göl* adıyla bilinen bir göl bulunmaktadır. Bu gölün isim alışı, halk arasında alkarısına bağlanmaktadır.

Alkarısı efsaneleri, Türkiye’de derlenen efsaneler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan birisi de Yanıkkavak köyünde derlenmiştir:

Anlatılanlara göre; çok eskiden Yanıkkaval köyünde Ayşe Anne adlı bir kadın yaşamaktadır. Ayşe Anne, bir gün tarladan evine döner. Eve yaklaştığında, evin içinden gelen birtakım sesler işitir.

Ayşe Anne; eve girmez, pencereden içeriye bakar. Bir de ne görsün, içeride bir kadın banyo yapmaktadır ve çırlıçıplaktır. Çok şaşırır. Onun bir alkarısı olduğunu hemen anlar.

Ayşe Anne; koşarak içeri girer, bir iğne bulup kadının yakasına takar. Böylelikle alkarısı, evden uzaklaşamaz, izinsiz bir şey yapamaz duruma gelir. O artık Ayşe Anne’ye hizmet etmekte zorunlu hale gelir. Alkarısı, Ayşe Anne ile birlikte yaşamaya başlar.

Ayşe Anne’nin evi, alkarısından dolayı bereketlenmeye başlar. Alkarısı yemek yaptığı zaman, o yemek bütün köy halkını doyuracak kadar çok ve bereketli olur.

Alkarısı, bir gün Ayşe Anne’ye kız kardeşlerinin kendisine insanoğluna yakalandığı için kızgın olduklarını, bu yüzden kendisini öldürmek istediklerini, söyler. Birkaç gün sonra da kız kardeşlerinin kendisini ziyarete geldiklerini ve köydeki gölün yanına çağırıldıklarını iletir. Alkarısı Ayşe Annae’ye:

-Kız kardeşlerim beni öldürmek için geldiler. Beni göle çağırıyorlar. Göle girdiğim zaman eğer gölden beyaz köpük çıkarsa kız kardeşlerim beni affetti demektir. Yok eğer kanlı köpük çıkarsa beni öldürdüklerini anlarsınız, der.

Ayşe Anne; bu durum karşısında, çaresiz alkarısının yakasındaki iğneyi çıkarır. Alkarısı, göle gidip suya dalar. Beş dakika sonra bütün köy halkının gözleri önünde gölden kanlı köpükler ve sülükler çıkmaya başlar. Bunun üzerine halk bu göle *Sülüklü Göl* veya *Köpüklü Göl* demeye başlar. Gölün adı da böyle kalır.

358. SÜT GETİREN MELEKLER

Türkiye’de kıtlık bir zamanda Kahramanmaraş’ta Fatma adında bir kadın yaşarmış. Bu kadın o kadar iyi bir insanmış ki yemez yedirir, giymez giydirmiş. Savaş zamanında kıtlık olunca onlar da çok fakir düşmüşler. Çocuklarının hepsi açlıktan hasta olmaya başlamış. Kadın:

-Allah’ım ne olur yardım et, çocuklarıma verecek kadar rızık ihsan et, diye dua eder.

İçten ve gönülden yapılan duaları kabul eden Allahuteala, Fatma ananın bu duasını kabul eder.

Fatma ana her gece kapıyı açık koyar. Sabah kalkınca girişte hep süt bulur. Bu uzun bir zaman böyle devam eder. Bir gün Fatma Ana bu durumu komşularına anlatır:

-Bize her sabah melekler süt getiriyor, der.

Fatma ananın bu davranışı Allahuteala’nın hoşuna gitmez. Bir daha süt gelmez. Fatma ana, hatasını anlamıştır ama ne kadar dua etse de melekler bir daha süt getirmez.

359. SÜT PINARI

Tunceli ilimizin Mazgirt ilçesine bağlı Beşoluk köyünde, Sütpinarı ismiyle bilinen bir çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmeden, uzun yıllar önce zaman zaman süt akarmış.

Anlatılan efsaneye göre; bu yörede yaşayan ailelerden birinin oğlu ile genç bir kızı evlendirirler. Yeni gelin, bir süre sonra kaynanasına yardım etmeye başlar. İlk gün kaynanası gelinden sağım yerine gitmesini, sütü sağıp getirmesini ister.

Gelin bakracı alır ve köyün diğer genç kızları ve gelinleri gibi sağım yerinde kendilerine ait hayvanları sağlar. Bakracını sütle doldurur. Fakat en son sağdığı kara keçi ayağını vurur, süt dolu bakraç devrilir. Gelin birden şaşırır, üzümlü ağlamaya başlar.

O sırada gelinin geciktiğini gören kaynana, yüksek bir yere çıkıp gelmesi için geline seslenir. Gelin mahcup ve üzgün bir şekilde bakracı boş götürmemek

için Allah'a sığınır ve yandaki pınardan su ile doldurur. Bakracın ağzını bir bezle kapatır. Gelin, sütü eve götürüp odasına çekilir.

Bir süre sonra kaynana sütü almaya gider. Gelin, bir kenarda olanları üzüntüyle izlemektedir. Kaynana bakracın üzerindeki örtüyü kaldırır, sütü süzüp kaynatmak için ateşe koyar.

Olanlar karşısında şaşırان gelin, kendisini mahcup etmediği için Allah'a şükreder.

O günden sonra uzun yıllar bu pınarlardan akan sular koyunlar sağılmaya başladığında süt renginde akarmış. Koyunların sütü kesilince tekrar eski rengine dönermiş. Başka bir gelin süt akan çeşmede çocuğunun altını yıkadığı için tekrar suya dönüşmüş.

360. ŞAHMERAN'IN ÖLÜMÜ

Bir gün Çukurova'nın zengin beylerden biri, çaresiz bir hastalığa yakalanır. Yapılan ilaçların bir faydası olmaz. Bilgin bir kişi, beyi iyileştirecek ilacın Şahmeran'ın gözleri olduğunu söyler. Ama kimse Şahmeran'ı bulamaz.

Şahmeran, bir gün bir insana büyük bir iyilik yapar ve onu yılanların sokup öldürmesinden kurtarır. Şahmeran'ın yardım ettiği bu insan, Şahmeran'ın saklandığı yeri hasta olan beye söyler.

Şahmeran, Ceyhan'daki Yılan Kalesi'nde saklanmaktadır. Onu yakalarlar ve öldürerek gözlerini oyarlar. Bu gözleri yiyen bey de böylece iyileşir.

361. ŞAHMERAN'IN ÖLÜMÜ

Şahmeran efsaneleri, Mersin ve Adana çevresinde efsaneler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Anlatılanlara göre; bir zamanlar Tarsus'ta yaşayan bir hükümdar vardır. Bu padişahın da güzeller güzeli bir kızı ... Bu kız o kadar güzeldir ki ünü komşu ülkelere kadar ulaşmıştır.

Şahmeran, yılanların padişahı olup yarı insan, yarı yılan görünüşlü bir delikanlı yaşamaktadır Toros Dağları'nda. Bu delikanlının belinden aşağısı yılan, yukarısı ise insandır.

Şahmeran da kralın kızının güzelliğini duyar. Tarsus'a gelir. Görür görmez ona âşık olur. Başlar takip etmeye. Kız, nereye giderse kimseye belli etmeden o da arkasından gider.

Bir gün hükümdarın kızı dadısıyla hamama gitmek üzere saraydan çıkar. Şahmeran da takip edip hangi hamam gittiğini görür. Kızın banyo yaptığı yerin

duvarında bir delik vardır. Şahmeran başlar delikten kızı gözetlemeye. Derken gözetlediği delikten kızın bulunduğu yere düşer. Kız ve dadısı korkup çılgılık atmaya başlar.

Şahmeran'ın düştüğü yerde de büyük bir taş bulunmaktadır. Hükümdarın adamları çılgınlıkları duyunca hemen içeri girerler. Şahmeran'ı oracıkta öldürüverirler. Şahmeran'ın kanı taşa sıçrar.

Anlatılanlara göre sıçrayan bu kan hamamın içinde hâlâ durmaktadır. Şahmeran'ın ölümünün üzerinden yıllar geçmesine rağmen yılanlar onun öldüğü bu durumu bilmemektedir. İnanca göre Şahmeran'ın öldüğünü kıyamet gününde yılanlar öğrenecekler ve insanoğlundan intikamlarını almak için yeryüzünde dağılacaklar. Tek bir insan bile kalmayana kadar insanlarla savaşacaklar.

362. ŞAHMERAN'IN ÖLÜMÜ

Bir rivayete göre yılanların şahı Şahmeran, Tarsus'ta yaşamaktaymış. O zamanlarda Tarsus'ta bir de kral varmış. Kralın oğlu bir hastalığa yakalanmış. O zamanın falcıları, büyücüler kralın oğlunun Şahmeran'ın kanını içerse iyileşeceğini söylerler. Sonuçta Şahmeranı bulurlar.

Şahmeran'ın göbekten yukarısı kız, göbekten aşağısı yılandır. Ayrıca insanoğluyla konuşabiliyordur. Kralın kendisini öldüreceğini anlar ve “bunun başka bir yolu yok” diye düşünür. Kanını vermese bile kral bir emir çıkartıp bütün yılanları öldürtebilir diye endişelenir. Bunun üzerine Şahmeran kanını vermeye razı olur.

Şahmeran, yılanlardan ayrılırken öldürüleceğini söylemez. Söylerse bütün yılanlar harekete geçecek, insanları hep zehirleyip öldürecektir. Bunun için yılanlara düğüne gittiğini söyleyip oradan ayrılır.

Sonunda Şahmeran'ı Tarsus'taki Makam Camii'nin yanında bulunan eski hamamda keserler. Kanının bir kısmını kralın oğluna içirirler. Artan kısmı her tarafa yayılır.

Şimdi ne zaman davul zurna çalınsa bütün yılanlar seviniyormuş. Çünkü şahları olan Şahmeran'ın düğünde eğlendiğini düşünüyorlarmış.

363. ŞAHMERAN VE PADİŞAH KIZI

Çukurova ve Toroslar yöresinde Şahmeran efsanelerine çok sık rastlanmaktadır. Şahmeran ile ilgili efsanelere bu yörede sık rastlanmasının bir alt yapısı olmalıdır. Bu sır henüz çözülememiştir.

Anlatılanlara göre yıllar önce Tarsus'ta baş tarafı insan, alt tarafı yılan olan bir yaratık yaşamaktadır. Bu yaratığın adı, Şahmeran'dır. Şahmeran, her gün, tesadüfen, Tarsus'ta bulunan ve padişahın kızının da sürekli gittiği bir hamama gitmekte ve yıkanmaktadır. Sık sık hamamda karşılaştığı kıza âşık olur. Kimin kızı olduğunu sorar. Padişahın kızı olduğunu söylerler. Şahmeran, için yapacak bir şey yoktur. Bir padişah kendisine kız verecek değil ya.

Şahmeran, yıllar boyunca padişahın kızı için yanıp tutuşur. Padişahın kızı ise Şahmeran'ın yüzüne bile bakmaz. Şahmeran'da kızı görmek umuduyla hamamdan neredeyse hiç çıkmaz.

Bir gün Şahmeran'ın âşık olduğu kız hamama gelmez. Sorup soruşturur. Şahmeran, âşık olduğu genç kız, vezirle evlenmeye razı olmadığı için, vezir tarafından hile ile zehir verilerek hastalanmıştır. Bu arada doktorlar, padişahın kızın muayene ederler. Şahmeran'ın kaynamış suyunu içerse iyileşeceğini söylerler. Şahmeran bunu duyar. Kendisini sevdiği kız için feda eder. Gelip teslim olur.

Şahmeran'ı öldürürler. Üç ayrı parçaya bölerler. Başını, gövdesini ve kuyruğunu ayrı ayrı kazanlarda kaynatırlar.

Başının kaynadığı kazandan padişah su içer, gençleşir. Gövdesinin kaynadığı kazandan kız su içer ve iyileşir. Kuyruğunun kaynadığı kazandan su içen hain vezir ise hastalanır ve sonra ölür.

Genç kız, Şahmeran'ın sevdiği kız için kendisini feda ettiğini duyunca dayanamaz ve canına kıyar.

364. ŞAHMERAN VE YILANLI KALE

Anlatılanlara göre Şahmeran, yılanların padişahıdır. Bütün yılanlardan o sorumludur. Bütün yılanlar kayıtsız şartsız ona bağlıdır.

Şahmeran, Tarsus'ta bir mağarada binlerce yılan ile birlikte yaşamaktadır.

Tarsus beyinin kızına kahya âşık olur. Kız, kahyayı istememektedir. Kahya, hile ile kıza zehir verir. Kız, ölmez amam dermansız bir derde kalır. Bey, kızını doktorlara, muayene ettirir. Şahmeran'ın kaynamış suyunu içerse iyileşeceğini söylerler. Bey, emir verir, herkes Şahmeran'ı aramaya başlar.

Şahmeran bir gün gezintiye çıkmıştır. Onu görürler. Saldırıp öldürmeye çalışırlar. Şahmeran, durumu anlar ve Adana'daki Yılanlı Kale'ye sığınır.

Rivayete göre halen orada yaşamaktadır. Kaleye girdikten sonra tam olarak yerleşmek istemiş, bu yüzden kale yılan şeklini almıştır. Sonra burada ölmüş ve kale bu şekilde kalmıştır. Yılanlı Kale'nin görünüşünün yılan benzemesi, Şahmeran'ın ölüp burada kalmasına bağlanmaktadır.

Şahmeran, yılanların padişahı olduğundan bütün yılanlar hâlâ onun gelmesini beklemektedir. Yılanlar, Şahmeran'ın insanoğlundan dolayı öldüğünü öğrendikleri gün, yılanların insanlara savaş açacağı, bunun da insanoğlu için kıyamet günü olacağına inanılmaktadır.

365. ŞEHBERG DEDE

Anlatılanlara göre bir gün İstanbul'dan Hopa'ya yük götüren bir gemi, Ereğli açıklarında fırtınaya tutulur. Gemi batmak üzeredir.

Mürettebat panik içinde Allah'la dua ederken nur yüzlü, ak sakallı yaşlı biri çıkar ortaya:

-Allah'ın izniyle tehlike geçecek, der ve sürekli dua eder.

Derken fırtına geçer. Her şey normale döndüğünde kaptan yaşlı adama sorar:

-Baba sen kimsin, senin memleketin, evin neresidir? Yaşlı adam cevap verir:

- Samsun-Bafra yolu üzerinde Engiz diye bir yer var. Benim evim orada. Balık göllerine giderken boğaz üzerinde köprü ve mezarlık var. Mezarlıktaki yaşlı dut ağacının yanındaki ev benimdir, der ve ortadan kaybolur.

Kaptan, bir gece ak sakallı yaşlıyı rüyasında görür. Kendisini ziyaret etmesini istemektedir.

Kaptan bunun üzerine Samsun'a gider. Yaşlı amcanın tarif ettiği dut ağacını bulur; fakat ortada ev falan yoktur. Yalnızca bir mezar olduğunu gören kaptan, her şeyi anlar ve oraya bir türbe yaptırır. Kim olduğunu çevrede yaşayanlara sorar. Öğrenip mezar taşına “*Şehberg Dede Türbesi*” yazdırır.

366. ŞEHİT MEZARI

Anlatılan efsaneye göre; Gümüşhane'nin Köse ilçesine bağlı Övünce köyünde Hüsne kadın adında yaşlı bir hanım yaşıyormuş. Bu kişi, köyde oldukça ağır başlılığıyla tanınıyormuş. Hemen herkes tarafından sevilen ve sayılan bir kişidir. Bir gece rüyasında bir şehidi görür. Şehit, ona:

-Ben senin evinin içinde yaşıyorum. Benim mezarlığım burada, der.

Hüsne Kadın, kan ter içinde uyanır, rüyadır deyip geçer. İkinci gün aynı rüyayı görür. Üçüncü, dördüncü, beşince gece derken evi onarmaya karar verir. Evi yeniden yapmak için yıkarlar. Ve araziye yeni bir ev yaparlar. Yine o şehidi rüyasında görür. Şehit ona:

-Ben senin evinin olduğu yerdeyim. Bana bir mezarlık yap, der.

Kadın yine kan ter içinde uyanır. Artık bu olaydan kaçış olmadığını kendisi de anlar. Bu olayı çözmek için köyün en dindar kişisinden yardım ister. Birçok hocaya danışır, tekrar evine gelir.

O gece yine rüyasında o şehidi görür. Hüsne kadın bu sefer şehide tam olarak nerede yattığını sorar. Şehit bahçede bir yer gösterir. Sabah kalkar ve yine de inanası gelmez. Aradan bir ay geçer. O günlerde şehidin gösterdiği yere soğan ekmiştir. Zamanla soğanların mezar şeklinde büyüdüğünü görür. O gece rüyasında tekrar şehidi görür. Uyanınca şehidin gösterdiği yeri mezar hâline getirir ve üzerine çiçekler eker.

367. ŞEHİT MÜFTÜ TÜRRESİ

I. Dünya Savaşı yılları... Ermeni çeteleri her tarafı yıkıp yakmakta... İhtiyar, kadın, çocuk... Hiç kimsenin gözünün yaşına bakmadan işkencenin bin bir türlü...

Anlatılan efsaneye göre; Ermeni çeteleri bir gece Samsun'un bir ilçesinde müftünün evini basmışlar. Müftüyü kurşun yağmuruna tutarlar. Kurşunlardan biri müftünün parmağını koparır. Müftünün parmağı dolaptaki rafa düşer. Müftüyü orada şehit ederler.

Sabahleyin halk toplanır. Ölenlere bir kabir yaparlar. Müftünün mezarından geçenler bir ses duymaya başlarlar. Fakat ne olduğunu anlayamazlar.

Müftünün en samimi arkadaşlarından biri, bir gün rüya görür. Rüyasında müftü, arkadaşından parmağını mezarına getirmesini ister.

Arkadaşı rüyadan çok etkilenir. Önce korkar. Sonra götürmeye karar verir. Müftünün evine gidip aramaya başlar. Gerçekten de müftünün parmağının rafta olduğunu görür.

Parmağı alıp temiz bir beze sarar. Alıp mezarına götürür. O günden sonra mezarlıktan kimse ses duymaz. Mezarlıktan gelen sesler kesilir.

368. ŞEHİT TAŞI

Şehit taşı, Sivas merkez ilçeye bağlı Çeltik köyünde bulunmaktadır. Taşın bu adı alması ile ilgili olarak köy halkı bir efsaen anlatmaktadır:

Anlatılan efsaneye göre; Sivas'ın Çeltik köyünde bir evin tandırının yanında büyük bir taş durmaktaymış. O evde yaşayanlar, doğmuş, büyümüşler fakat o taş hiç dokunmamışlar.

Bir gün eve bir gelin gelir. Gelin evi temizlerken büyüklerine taşı oradan kaldırıp uzaklara götürmelerini söyler. Onlar da itiraz etmeden taşı köyün dışına götürüp atarlar.

Gelin evi temizler, badana yapar. Akşam olduğunda evde her şey yolundadır. Fakat sabah kalkınca köyün dışına götürdükleri taş aynı yerindedir. Taşı, köyden birisinin getirdiğini düşünüp bir daha götürüp atarlar. Ertesi gün taşın yine tandırın yanına kadar geldiğini görürler.

O günden sonra bütün köy taşın bir şehit veya evliya mezarını gösterdiğine inanır. Oraya küçük bir türbeye yaparlar.

369. ŞEHREKÜSTÜ

Eskiden insanlar, dış tehlikelerden korunmak için kalede veya kalenin çevresinde iskân ederlerdi. Herhangi bir dış saldırı durumunda kale içine girilir, kale kapıları kapatılırdı. Özellikle ticaret; kale içlerinde yapılır, esnaflar dükkanlarını kale içlerinde açıp işletirlerdi.

Bu anlatılanlar, doğal olarak; İstanbul, Bursa ve Gaziantep Kalesi ve çevresi için de geçerlidir. Bu büyük şehirlerde birer Şehreküstü semti de bulunmaktadır. Şehreküstü adı ve bu semtlerin kuuluşu ile ilgili olarak bütün şehirlerde hemen hemen aynı efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Gazi Antep'in Şehreküstü semtidir.

Anlatılanlara göre; Gaziantep haklının hepsi, eskiden kale içinde veya etrafında oturmaktadır.

Kalede nüfus çoğalıp halk arasında münakaşa başlayınca içlerinden biri, kaleden uzakta bir yere gelir. Orada kendine bir ev yapar. Bir süre sonra insanlar:

-Şu karşıda görünen ev kimin, diye sormaya başlarlar.

-O adam şehre küstü.

Böylece halk arasında o çevrenin adı "Şehreküstü" kalır. Daha sonra bu yöreye başkaları da ev yaptırır. Günden güne kalabalıklaşır.

Gaziantep'in en eski yerleşim yerlerinden "Şehreküstü" adının bu şekilde verildiğine inanılmaktadır.

370. ŞEMS'İN KUYUSU

Konyalı iki hacı, Kabe'yi ziyaret giderler. Su alırken taşı Zemzem kuyusuna düşürürler, fakat çıkaramazlar.

Konya'ya geldiklerinde aynı taşı Şems'in türbedarının elinde görürler. Çok şaşırıp heyecanla sorarlar:

-Bu taşı nereden aldın? Türbedar:

Şems'in kuyusundan aldım, der.

371. ŞEMSİ SİVASÎ VE BÜLBÜL

Şemsî Sivasî, 1520'de Tokat'ın Zile ilçesinde doğmuştur. İstanbul'da tahsil görmüş, müderrisliğe kadar yükselmiştir. Sivas Valisi Hasan Paşa tarafından yaptırılan Meydan Camisi'nde göreve başlamak üzere Sivas'a geldi. 1597'de ölen Şemsî Sivasî'nin Türbesi, Sivas Meydan Camisi'nin bahçesinde dir.

Şemsî Sivasî, devrinin önemli bir âlimi olduğu için halk arasında sevilen ve sayılan bir kişidir. Hakkında efsaneler de anlatılmaktadır:

Anlatılan bir efsaneye göre; Şemsî Sivasî görev yaptığı Sivas'taki Meydan Camisi'nde her gün sesli olarak Kur'an-ı Kerim okur. Sesi çok güzel olan bu hafızı, bülbüller hariç, bütün canlılar dinlermiş.

Şems-i Sivasî, Kuran okumaya başlayınca bülbül cama gelir, ötmeye başlamış. Bülbül bunu devamlı yapınca Şems-i Sivasî'nin artık canına tak etmiş. Bülbüle:

-Ey bülbül! Ya sen konuş ben dinleyeyim. ,Ya da sen sus, ben Kur'an okuyayım, demiş.

O günden beri bu camının avlusuna gelen bülbüller ötmeyizler, namaz kılanları ve Kuran okuyanları rahatsız etmezlermiş. Sadece okunan Kur'an'ın dinlerlermiş. bülbül artık konmaz olmuş.

372. ŞEYH AHMET KORULUĞU

Zile'nin Kepez köyünün üst tarafında Şeyh Ahmet isimli bir koruluk bulunmaktadır. Bu yörede Şehahmet koruluğunun ismi alışı ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre vaktiyle bu koruluğa bakan, korulukta yaşayan Şey Ahmet adlı bir ermiş vardır. O; doğayı ve ağaçları sever, koruluğa sahip çıkar. Şeyh Ahmet, yaş ağaçların kesilmesine çok kızar.

Bir gün Şeyh Ahmet, hakkın rahmetine kavuşur. Artık koruluğu sahipsiz sanan birkaç köylü, kışın yakmak için odun kesmeye gider. Odunları keserler, yiyip içerler, orada birkaç gece kalırlar. “Aman etmeyin, yapmayın. Bu ağaçları kesmeyin, diyenleri hiç dinlemezler.

Artık korulukta işleri biter. Bir kısmı köye gider. Diğerleri de yürümektedir. Akşam olur. Koruluktan odun kesenlerin evleri yanmaya başlar.

Bu olaydan sonra anlaşılır ki Şeyh Ahmet hala orayı korumakta. Hatta Şeyh Ahmet’in oralarda dolaştığını bile söyleyenler vardır.

Korulukta gezip piknik yapanlar buranın her türlü şeyinden yararlanılır. Fakat dönerken, yanlışlıkla bile olsa, çöp dahi almamaya özen gösterilir.

373. ŞEYHAN DEDE

Şeyhandede köyü, Diyarbakır ilimizin Çermik ilçesine bağlıdır. Bu köy, ismini vaktiyle bu köyde yaşayan Şeyhan Dede isimli bir zattan aldığı tahmin edilmektedir. Şeyhan Dede, Osmanlı zamanında yaşamış bir Türk kahramanı ve aydındır. Çevre halkı tarafından hakkında ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Şeyhan Dede Osmanlı savaşa girdiği zaman savaş alanına gider, orada büyük kahramanlıklar gösterir. Şeyhan Dede’nin savaş alanındaki başarısı Padişah’ın dikkatini çeker. Nerede yaşadığını sorar. Diyarbakır ili Çermik ilçesi Şeyhan Dede köyünde yaşadığını öğrenir.

Savaş bittiğinde padişah, bu yiğit dedeyi ziyaret etmek ister. Bir gün yanına askerlerini de alıp Diyarbakır ili Çermik ilçesi Şeyhan Dede köyüne gelir. Şeyhan Dede ile görüştüktan sonra Padişah:

-Şeyhan Dede, karnımız aç, bize ne ikram edeceksin dede, der.

Şeyhan Dede’nin bir keçisi biraz da bulguru vardır. Keçisini keser, bulgurla pilav pişirir. Yemeği getirir. Kesilen keçinin derisini de yemek yenilen yerin yakınına serer. Sonra Şeyhan Dede:

-Sizden ve askerlerinizden bir isteğim var. Eti yedikten sonra kemiklerini şu derinin üzerine atınız, der.

Askerler ve padişah yemeklerini yerler. Padişah merak edip keçinin ayak kemiğinin birini saklar.

Şeyhan Dede, keçinin postunu toplar. Keçi canlanıp ayağa kalkar. Fakat keçi topallayarak yürümektedir. Şeyhan Dede:

-Padişahım! Arka ayağın kemiğini unutmuşsunuz, der. Padişah bu defa:

-Karnımız doydu, bize su lazım, der.

Şeyhan Dede elindeki bastonu yere vurur. Oradan su fişkırmaya başlar. Askerler su içerler, atlarını da bu çıkan su ile sularlar.

Şeyhan Dede, bu sırrı ortaya çıkıdığı için köyün yakınlarında bulunan bir bölgede kaybolur.

Şeyhan Dede'nin savaşa giderken bindiği kaya ve bastonuyla çıkarttığı pınar, köyün yakınlarında bulunmaktadır. Kaybolduğu yer ise bugün insanlar tarafından ziyaret edilmektedir.

374. ŞEYH HÜSEYİN

Sivas ilinin Suşehri ilçesinde Şeyh Hüseyin adında bir evliya varmış. Bu evliya Allah yolunda savaşırken, düşmanlardan saklanmak için, iki dağ arasındaki bir dereye gelip saklanır. Sırtını bir kayaya dayamış. O anda deprem olur. Kaya parçaları üstüne düşeceği zaman:

-Ya mübarek! dur, der.

O anda kayalar öylece kalır. Yaslandığı kayaya bedeninin şekli çıkar. Şeyh Hüseyin buradan dağa çıkar. Dağda düşmanları tarafından şehit edilir.

Şeyh Hüseyin'in mübarek vücudunu bulurlar ve şehit olduğu yere defnederler. Onu tanıyan bir kişi de türbenin yanına bir camii yaptırır.

Bu caminin etrafı zamanla çamlarla çevrilir. Buradan daha sonra sıcak ve şifalı su akmaya başlar. İnsanlar sudan, ağaçlardan ve camiden faydalanmak için gelip buraya yerleşirler. Zamanla türbe ve çevresi köy hâline gelir.

Sonraki yıllarda buradaki insanlar kötü işlerle uğraşmaya başlarlar. İçki içerler, ağaçları keserler. Birbirilerinin hakkına ve hukukuna saldırırlar...

Rivayete göre insanlar doğru yoldan ayrıldıktan sonra sıcak su kesilir.

İnsanlar bu işlerle uğraşmaya devam edince, Şeyh Hüseyin'in ruhu rahatsız olur. Bir gün köy yerle bir olur. Ama hiçbir insanın kılına bile zarar gelmez. Camiye ise hiçbir şey olmaz. Sadece minaresi biraz eğilir.

Eski adı Doğantepe olan bu köy, daha sonra başka bir dağın eteğine taşınmak zorunda kalır.

375. ŞEYH MEHMET DEDE I

Şeyh Mehmed Dede veya eski ismiyle Şeyhderdiyar Dede'nin Türbesi Sivas ilinin Ulaş ilçesine bağlı Gümüşpınar köyündedir. Gümüşpınar köyünün eski ismi de Şeyh Mehmed Dede'den dolayı Şeyhderdiyar'dır.

Şeyh Mehmed Dede, hakkında fazla bir bilgi yoktur. Ancak Osmanlı Dönemi Türk aydınlarından olduğu tahmin edilmektedir. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir.

Anlatılanlara göre; yüzyıllar önce Ulaş'a Horosan evliyalarından bir zat gelir. Bu zat, köyün çobanlığını yapmaktadır. Ağılın yanındaki bir odada kalmaktadır. Çok fakir olmasına rağmen evinde yağ, katık, yoğurt dolu doludur.

Köylüler, bu çoban inekleri sağıyor diye iftira atarlar. Hâlbuki Tecer Dağı'nda yaşayan geyikler, Mehmet Dede'nin evine gelerek kendilerini sağdırmaktadır.

Günün birinde ineğin biri gelmez. Mal sahibi gelip ineğim gelmedi diye Mehmed Dede'ye hakaret eder. Mehmed Dede, çok sabırlıdır. İneğin nerede olduğunu da biliyordur. Fakat sahibine hiçbir şey söylemez. İneğin yanına varıp:

-Ya İnek! Sen niye gelmedin de o sahibine karşı beni mahcup ettin, der. İnek dile gelip:

-Sen tahammül edemedin sahibime de ben nasıl dayanayım. Sabah akşam memelerimi sündürüyor. Biraz fazla yayılayım da yavruma süt kalsın, der.

Kadın da Mehmet Dede'yi takip etmiştir. Köye gelip; "çoban inekle konuşuyor" der.

Bunu duyan Mehmet Dede, sırrım ortaya çıktı diye köyü terk eder. Şimdiki Gümüşpınar köyünün olduğu yere gelir ve buraya yerleşir. Kısa süre sonra da vefat eder. Türbesini buraya yaparlar. Bu yüzden köyün adı Şeyhderdiyar kalır.

376. ŞEYH MEHMET DEDE II

Anlatılan efsaneye göre; Şeyh Mehmet Dede, Horosan evliyalarındandır ve yedi kardeşirler. Bunlar Anadolu'ya gelirler. Mehmet Dede de şimdiki Gümüşpınar köyüne gelir. Burada çiftçilik yaparak geçimini sağlamaya başlar.

Devrin Padişahı IV. Murat sefere çıkmıştır. Tecer Hanı'nda mola verir. Bu arada halkın şikayetlerini de dinlemektedir. Padişah, Mehmed Dede'nin kerametini duyar ve dikkatini çeker. Elçiye de üç altın verir, Mehmed Dede'yi huzuruna çağırmağa gönderir.

Elçi gelir, Mehmet Dede'yi bahçeyi çapalarken görür. Topraklar elçiye altın gözüktür. Padişahın verdiği altının bunların yanında hiçbir kıymetinin olmadığını düşünerek altınları vermez. Mehmet Dede'ye padişahın fermanını ilettikten sonra geri dönerler.

Şeyh, padişahın yanına gelir. Padişah, şeyhin keramet sahibi olduğunu anlayarak:

-Gel seninle salatalık çekirdeği ekelim. Allah katında hangimiz iyi kul ise onun ektiği çekirdek meyvesini erken versin, der.

Çekirdekleri ekerler. Mehmet Dede'nin ektiği önce çıkar. Padişahınki yeni filizlenmiştir, Mehmed Dede'ninki çiçek açar. Padişahınki çiçek açtığı anda onunki meyve verir.

Bu olay Bağdat seferindeki Padişaha iletilir. Bağdat seferinden dönen padişah buraya uğrar, ancak şeyhin öldüğünü öğrenir. Bunun üzerine Mehmed Dede adına bir medrese yaptırır. Çevre on iki köyün vergisini de köye bağlar.

377. TANIK OTU

Çok eskiden köyün birinde bir karı koca yaşarmış. Bu karı koca birbirlerini çok sever, gül gibi geçinip giderlermiş. Adamın bir arkadaşı varmış ve bu karı kocanın mutluluğunu kıskanmış. Sürekli aralarını bozmaya çalışmış fakat bunu başaramamış.

Anlatılanlara göre, günlerden bir gün bu kıskanç arkadaş, adamı alıp tarlaya çalışmaya götürür. Tarlada çalışırken adama sorar:

-Seni burada öldürsem kimin haberi olur?

Bu sözleri duyan adam çok şaşırır ve o anda rüzgârın önünde giden otu göstererek:

-Rüzgârın önünde giden şu ot, tanışım olur, der.

Bu sözleri söyler fakat arkadaşının öfkesinden ve ölümden kurtulamaz. Kıskanç arkadaş, adamı tarlada vurup öldürür ve oradan kaçır.

Bir zaman sonra, önceden de gözünün olduğu arkadaşının karısını, ne yapıp edip ikna eder ve onunla evlenir.

Bir gün tarlada kadınla çalışırken, adam rüzgârın önünde savrulup giden bir ota bakar ve arkadaşısı aklına gelir. Otun rüzgâr önünde gidişini seyredip gülmeye başlar. Kadın adamın bu hâline bir anlam veremeyip sorar:

-Neden gülüyorsun, ne oldu?

Bunun üzerine adam, daha önce olanları anlatmaya başlar:

-Ben senin eski kocanı tarlada öldürdüğümde, bir otu kendisine tanık yapmıştı, der.

Adamın sözleri üzerine çok korkan kadın, hemen oradan kaçır. Köye gidip bütün olup bitenleri muhtara anlatır. Kocasını öldüren adamı tutuklatır, cezasını çekmesini sağlar. O günden sonra bu otun adı “*Tanık Otu*” olarak kalır.

378. TAŞA DÖNÜŞEN DÜĞÜN ALAYI

Derbent köyü, Sivas’ın Zara ilçesine bağlıdır. Çok eski bir yerleşim yeri olduğu söylenmektedir.

Anlatılanlara göre Derbent köyünde çok önceden bir aile yaşamaktaymış. Bu ailenin çok güzel bir kızı vardır. Bu kızı yakın bir köy olan Yarhisar’ın zengin ailelerden biri, istemeye gelir. Sorup soruşturulur. Ailenin maddi durumunun iyi olması, çevrede hatırı sayılır aile büyükleri bulunmasından dolayı kızı vermeye karar verirler.

Düğün günü gelir. Öküz arabalarından ve atlı köylülerden oluşan düğün alayı, kızı almak için Derbent köyüne gelir. Düğünü yaparlar ve gelini alarak yola koyulurlar. Bu iki köy arasında yer alan Derbent köyüne yakın Çimenyenice köyü yolunda düğün alayı dinlenmek ve ihtiyaç gidermek için durur.

Dinlenirken gelin kız, çeyizinde bulunan oklava ile süpürgesini unuttuğunu hatırlar. Öküz arabasını çeken düğün ağasının yanına gider ve durumu anlatır. Oklavası ile süpürgesinin getirilmesi ister.

Düğün ağası iki adam gönderir ve alıp gelmelerini ister. Bu iki emir kulu, kızın annesine gelir, süpürge ile oklavayı isterler. Bu istek anneyi çok üzer, elini Tanrı’ya açıp:

-Allah’ım! Kızımı, bütün düğün alayıyla birlikte taş et, der.

Oradan oklava ile süpürgeyi alan adamlar, düğün alayının yanına gelirler. Gördüklerine inanmazlar. Bütün düğün alayı taş olmuştur.

Çimenyenice köyünde, karayolunun kenarında şu an bile bu olaydan kalan taş kalıntılarını görmek mümkündür.

379. TAŞA DÖNÜŞEN BACI KARDEŞ

Hınıs ilçesine bağlı Sıldız köyü, Karataş yakınlarında bulunan ve birbirine yaslanmış gibi duran iki kaya parçasına halk iki kardeş yakıştırmaları yapmaktadır.

Anlatılanlara göre; biri kız, diğeri erkek kardeş dağa kenger sakızı toplamaya giderler. Akşama kadar dağ tepe dolaşır, kenger toplarlar. Topladıkları kengerleri çuvala doldururlar.

Oğlanın sırtındaki çuvalın delik olduğunu ikisi de fark etmez. Tam eve dönecekleri sırada, abla arkasına dönüp bir de bakar ki, kardeşinin çuvalı bomboş...

Kardeşine:

-Sakızlar ne oldu, onları sen sakladın, diye değnekle vurmaya başlar. Vurur vurmasına ama bu vuruş onun kardeşine son vuruşu olur. Zavallı çocuk yediği sopanın tesiriyle orada ölüverir.

Kardeşinin ölümü ile dehşete düşen kız, ağlamaya ve Allah'a yalvarmaya başlar.

-Allah'ım! Kardeşimi ben öldürdüm. Beni de ya taş, ya da kuş et de kurtulayım, diye dua eder.

Allah, kızın duasını kabul eder. İki kardeşi de orada taşa çevirir.

Rivayete göre bu iki kaya, iki kardeşin taşlaşmış bedenleridir.

380. TAŞBAŞ

Gaziantep ilimizin Nizip ilçesinde *Taşbaş* denilen bir tepe bulunmaktadır. Bu tepede insan şeklini andıran taşlar bulunmaktadır. Rivayete göre Taşbaş Tepesi'ndeki taşlar, kötü niyetli yedi atlının taşlaşmasıyla oluşmuştur.

Anlatılan rivayete göre; çok eskiden odun toplamak için bir tepeye çıkan yedi kız kardeş, kendilerine doğru gelen kötü niyetli yedi atlıdan korkarlar. Kız kardeşler, atlıların taş olması için Allah'a dua ederler. Kızların duası kabul olur ve atlılar taş olurlar.

O taşlardan dolayı, tepeye *Taşbaş* adı verilmiştir.

381. TAŞ BEBEK

Çok eskiden Ordu ilinin köylerinden birinde yaşayan güzel bir kız vardır. Köyün zenginlerinden birisi, bu kızı oğluna alır. Aradan uzun bir zaman geçer. Fakat bu gelinin çocuğu olmaz. Torun görmeyi dört gözle bekleyen aile, oğullarına ikinci bir gelin getirmeyi düşünür. Sonunda bir kız bulurlar ve kısa bir zamanda düğün yapmaya karar veriler.

Düğüne birkaç gün kalmıştır. Bunu duyan gelin, çok üzülür. Dışarı çıkıp bir taşın üzerine oturur, ağlamaya başlar. Bu sırada yanında ihtiyar bir derviş peyda olur. Derviş, koynundan uzun, gök renginde bir taş çıkarır ve geline verir. Geline:

-Bu taşı al, yatsıdan evvel taşı kundak yap, bir beşiğe koy, ninni söyle. Allah isterse seni muradına erdirir, deyip kaybolur.

Gelin hemen odasına gelir, dervişin dediklerini yapmaya başlar. Taşı kundağa sarıp beşiğe koyar. Gün doğana kadar hem ağlar hem de ninniler söyler. Ağladıkça söyler, söyledikçe ağlar. Tanrı'dan bu taş can vermesini diler.

Gelin sabaha karşı uyur. Bir bebeğin ağlama sesi ile uyanır. Duaları Allah tarafından kabul edilmiş, taş canlanmıştı.

Kocası durumu öğrenince evlenmek istediğine pişman olur. Ölünceye kadar taş bebeğin annesini baş tacı eder.

382. TAŞ GELİN

Adana'nın tabiat harikası mekanlarından birisi de Göller Yaylası'dır. Burası, Kozan ilçesine 54 km. uzaklıktadır. Göller Yaylası'nın eteklerinde bulunan Hopka Dağı'nın eteklerinde geline benzeyen bir kaya bulunmaktadır. İnancıya göre bu taş kesilen bir gelindir. Efsanesi şöyledir:

Adana ilinin Feke ilçesinde bağlı Tokmanaklı köyünde yaşayan bir aile vardır. Bu aile, çiftçilikle geçinmektedir. Güzel bir de kızları vardır. Bu kız, babasıyla birlikte Tokmanaklı köyünün doğusunda yer alan Hopka Dağı'nın üst bölgesinde bulunan yaylaya ekin biçmek için gider. Orada yaklaşık bir ay kalırlar.

Kozan ilçesine bağlı Göller Yaylası'ndan bir çoban, koyunlarını otlatmak için o yöreye gelir. Çoban, orada kızı görür ve çok beğenir. Âşık olur.

Kız ile oğlan birbirlerini çok beğenirler. Çoban, babasından kızı Allah'ın emriyle ister. Babası, kızı çobana verir. Düğün hazırlıklarına başlarlar.

Hazırlık bitince kızı süsleyip ata bindirirler. Göller Yaylası'na gitmek üzere yola çıkarlar. Hopka Dağı'nın eteğinden geçmektedirler. Dağa çıkarlar, tam dağın üst tarafına gelince eşkiyalar yolu keser. Kızı zorla oğlanın elinden almak isterler. O anda kız ve oğlan ellerini açıp Allah'a yalvarırlar. Kız der ki:

-Allah'ım beni taş eyle! Aynı anda oğlan da:

-Allah'ım beni kuş eyle, der.

Oracıkta kız taş, oğlan da kuş oluverir. Taş orada kalır, kuş ise uçup gider.

Taş, şu an orada insan şeklinde durmaktadır. Taşın bir ağzı, iki gözü vardır. Yaz ve kış bu taş sürekli ağlar, yani gözlerinden su akar. Az ilerden bakılınca sanki bir gelin ağlıyormuş gibi görünür.

Taşın etrafındaki taşlar da aynı şekilde insana benzemektedirler. Şu anda bile insanlar orayı ziyaret yeri olarak kullanılmaktadırlar. O taşın üzerine kuş gelir, konar ve ötüp durur.

383. TAŞ KESEN ÇOBAN

Anlatılan efsaneye göre çok eskiden Iğdır'a bağlı Çimen köyünde bir çoban yaşarmış. Bu çoban geçimini köy halkının koyunlarını otlatıp çobanlık yaparak sağlarmış.

Yazın en sıcak günlerinde bu çoban, koyunlarını en güzel ve en yüksek otlağa çıkararak otlatmaya koyulur. Ancak o civarlarda bir damla su yoktur. Hem hayvanlar hem de çoban çok susar. Susuzluktan bağrı yanan çoban:

-Ya Rabbim sana yedi kurban keseceğim. Yeter ki şuradan su çıkartıp şu kulunun ve aciz hayvanların susuzluklarını gider, diye yalvarır.

Çobanın bulunduğu yerin hemen yakınından, aniden yerden su kaynamaya başlar.

Sevincinden çılgına dönen çoban buz gibi sudan içer ve hayvanlara da içirir. Ancak çoban sözünde durmaz. "Koyunlar benim değil" diye düşünür. Aklına yedi bit bulup öldürmek gelir. Adağını bu şekilde yerine getirmeyi düşünür. Öldürdüğü bitleri de kaynağa atar.

Bunun üzerine çoban ve koyunlar taş kesilir. Akşam sürü gelmeyince şüphelenen köylüler çoban ve koyunları ararlar. Bakarlar ki çoban ve koyunlar taş kesilmiş. Pınar da bir süre akmış, sonra kurumuş.

384. TAŞ KESİLEN OT YIĞINI

Öncelerden Bayburt'ta bir keşiş ile bir çoban yaşarmış. Keşiş, çobanın kızını sever. Kızı, çobandan ister. Çoban kızını keşişe vermez.

Keşişin de ot yığınları, çobanın da koyunları çoktur. Bir gün yoğun bir biçimde kar yağar. Çoban hayvanlarına ot bulamaz. Çaresiz kalır, keşişten ot ister. Keşiş ot vermez.

Çobanın hayvanları tek tek ölmeye başlar. Çoban çok üzülür. Bunun üzerine:

-Estir Allah'ım estir,

Dağı bağı taş kestir,

Keşişin ot yığını

Taş kestir, diye Allah'a dua eder. Duası kabul olur. Keşişin ot yığını taş kesilir. Adına dikme taş denilmiş.

385. TAŞ KESİLEN SÜRÜ

Nevşehir'in Oğulkaya köyünün Damlacık mevkiinde koyun, köpek ve eşeklere benzeyen kayalar bulunmaktadır. Bu taşların olağanüstü bir olaydan sonra meydana geldiğine inanılmaktadır:

Anlatılanlara göre; Oğulkaya köyünde yıllar önce bir çoban yaşamış. Bu çoban, yaşlı ve ağzı dualı bir kişiymiş. Çok dua eder, sürekli Allah'a ibadet edermiş. Kul hakkı yemekten de çok korkarmış.

Bu yaşlı kişi, bir gün koyunları güderken koyunlar başkalarının ekin tarlalarına girip ekinlere zarar verir. Yaşlı olduğu için sürüyü toplayamaz. Tarla sahiplerinin yüzüne bakmaktan utanacağını düşünen çoban, koyunlara, koyunlara sahip çıkmayan köpeklere ve eşeğe:

-Hepiniz taş olun, der.

Koyunlar, birkaç tane köpek ve bir de çobanın eşeği oldukları yerde taşla dönüşürler.

Burayı gezenler; taşların; gerçekten de koyun, eşek ve köpeği anımsattığını söylemektedirler.

386. TAŞ KÖPRÜ

Adana ve çevresindeki ilkçağ eserlerinin en önemlilerinden birisi, Seyhan ırmağı üzerindeki Taşköprü'dür.

Seyhan nehri üzerindeki bu köprü, Adana Müzesi'ndeki kitabeden anlaşıldığına göre M.S. 4.yy'da yapılmıştır. 1500 yıllık tarihi olan bu köprü, 21 gözlüdür. 7 gözü nehrin ıslahı esnasında toprak altında kalmıştır. Günümüzde, 14 gözü görülebilmektedir.

Anlatılanlara göre; çok eski zamanlarda Adana'da bir padişah yaşamaktadır. Padişahın da bir kızı vardır. Bu kız, bir yılan öldürür. Yılanın eşi de kızı öldürmek ister. Bu durumu padişah öğrenir. Kızı bir akrabasının evine saklar.

Padişahın kızı bir gün dışarıya elma toplamaya çıkar. Yılan kızı yakalayıp öldürür. Padişah da ölen kızının ansısına Taşköprü'yü yaptırır.

387. TAŞLAŞAN ÇOBAN VE SÜRÜSÜ

Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Tavşanlı köyünün Güğemlik Tepesi'nde şekli koyun sürüsü ve çobanı andıran bir kayalık bulunmaktadır. Bu kayalığın oluşması ile ilgili olarak Hafik'te bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılanlara göre; sabah seheriyle koyunlarını otlatmaya çıkan çoban, öğlen vakti havanın çok sıcak olmasından dolayı yorgun düşer. Bir taşın üstüne oturur. Koyunların yayılmasını izlerken çok susadığını fark eder. Önündeki kayadan su kaynadığını hayâl ederken Allah'a yalvarır:

-Allah'ım şu taştan bir su kaynasa, kara koçu kurban ederim, der.

Sözü biter bitmez su fişkırmaya başlar. Çoban ve sürü susuzluğunu giderir. Elini yüzünü yıkayan çoban ensesine su götürürken bir bit bulur. Söylediği sözü hiçe sayarak Biti iki tırnağının arasında ezer ve alaylı bir dille:

- Al sana kara koçu kurban eyledim, der.

Bu söz üzerine çoban ve sürüsü taş hâline gelir.

Günümüzde Hafik-Tavşanlı Köyü yolu üzerinde Güğemlik Tepesi olarak bilinen mevkide bulunan taşların, taşlaşan çoban ve sürüsüne ait olduğuna inanılmaktadır.

388. TAVUĞUN UÇAMAYIŞI

Mevsimine göre yer değiştiren göçmen kuşlar, yine bir göç sırasında dinlenmek için yere inerler. Kendi aralarında konuşmaya başlarlar. Bir tanesi:

-İnşallah yarın bu zaman falan memlekette olabiliriz, der.

Tavuk, diğer kuşun sözleriyle alay eder. Bu hızla, bu kanatlarla kesin varacaklarını söyler. Dinlenme bitip uçmaya başlandığında, tavuk bir türlü uçamaz.

Tavuk anlar ki Allah onu cezalandırmıştır. Kanatları kırılmış, uçamayacak duruma gelmiştir.

Yeryüzündeki bütün tavukların da bu yüzden uçamadıklarına inanılmaktadır.

389. TECER DAĞI VE TECER SUYU

Tecer Dağı, Sivas'ın Ulaş ilçesinde önemli mekanlardan birisidir. Efsaneye göre Hazret-i Peygamber zamanında Kabe onarılmaktadır. Onarım yapılırken bütün dünyaya tellal çıkarılır:

-Eli tutan, gözü gören herkes Kabe'ye gelsin, Kabe'nin yapılışında herkesin emeği olmalı, diye dağlara taşlara tellal çıkarılır.

Tecer Dağı'nın uykuda olduğu bir zamanda bütün dağlar Kabe'ye gitmiştir. Tecer Dağı uyandığında bir topal karga ve yürüyen bir dağ görür. Tacer Dağı, topal karga ve yürüyen dağa:

-Nereye gidiyorsunuz, diye sorar. Onlar da:

-Kabe onarılmaktadır. Oraya gidiyoruz, diye cevap verirler.

Bu cevap Tecer Dağı'nı çok üzer. Üzüntüsünden ikiye ayrılır. Ben niye Kabe'ye gidemedim diye ağlar. Ortasından bir su çıkar. Çıkan su, Tecer'in gözyaşlarıdır. Hazret-i Ali, Tecer Dağı'nı teselli etmek için Tecer'e gelir:

-Senin suyun öyle tatlı olacak ki, insan içtikçe içesi gelecek, der.

Tecer Dağı'nın gözyaşları sayılan bu su, Sivas ve çevresinin en tatlı ve en lezzetli su gözeleri arasında sayılmaktadır.

390. TEKFUR DAĞI VE CEYLAN

Tekfur Dağı, Tekirdağ ilimizin eski adıdır. Bu dağın ismini ilk alışıyla ilgili ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre Bizans döneminde yaşayan bir tekfur, gezmeye, eğlenmeye ve ava çıkmaya çok meraklıymış.

Tekfur, bir gün yine hazırlıklarını tamamlar; oğullarını ve en iyi adamlarını yanına alarak ava çıkar. Uzun süre ormanda avlanacak bir hayvan arayan tekfur, süt gibi beyaz, yer yer boz tüylerle kaplı çok güzel bir ceylan görür. Tekfur bu hayvanın alımlı yürüyüşüne, semizliğine hayran kalır, hemen okunu atar ve ceylanı yavalar.

Ceylan hüznü dolu kocaman gözleriyle tekfura bakmış ve seke seke kaçarak ağaçların arasında kaybolur. Tekfur kan izini sürerek ceylanın yuvasını bulur. Bir de ne görsün, ceylan hem yavrularını emzirmekte hem de onlara veda etmekte.

Ceylanların konuşmalarını dinleyen tekfur, yavru ceylanların ağlaştıklarını görür. Çok geçmeden yaralı anne ceylan ölür. Gözü yaşlı yavru ceylanların sitem dolu bir şekilde kendisine baktığını gören tekfur, oradan uzaklaşır.

Ceylanın ölmesine çok üzülen tekfur bir daha şehre dönmez. Dağda bir mağarada yaşamaya başlar. Ölünceye kadar yalnız başına orada yaşar ve her gördüğü hayvandan öldürdüğü ceylan için özür diler. Tekfurun ölümünden sonra halk dağa *Tekfur Dağı* adını verir.

391. TEKİRDAĞ KARACAKILAVUZ

Zamanın birinde birkaç göçmen ailesi yeni yurt edinmek için Trakya'ya gelir. Bu muhacir aileleri verimli toprakları olan, yerleşmeye uygun yerler aramaya başlar. Ararlar aramasına da, pek de uygun bir yer bulamazlar. Konakladıkları bir gece, göçmenlerin biri rüyasında rahmetli annesini görür. Kadın oğluna:

-Oğlum, memleketimizi bırakıp buralara geldiniz ama ben seni anlıyorum. Yarın sizin bulunduğunuz yere bir karaca gelecek. Onu takip edin. Onun gösterdiği yer sizin yurdunuz olsun. Orada çoğalınız, gelişiniz, der.

Adam uyanır ve olanları diğerlerine anlatır. Sonra tam tepelerinde güzel mi güzel, iri mi iri bir karaca görürler. Karaca onları bir yere götürür. Bir ağacın tepesinden onları izlemeye başlar. Burası Tekirdağ'ın boş yerlerinden birisidir.

Muhacirler burayı yurt edinmeye karar verirler. Onlara yerleşecek mekan bulmaları için yardım eden karaca olduğundan yeni köylerinin adını *Karaca Kılavuz* koyarlar.

392. TERZİ BABA

Terzi Baba, 1780-1847 yılları arasında Erzincan'da yaşayan bir Türk aydınıdır. Asıl adı, Muhammed Vehbi'dir. Mesleğinden dolayı Terzi Baba ismiyle bilinmektedir. 1847'de Erzincan'da hakkın rahmetine kavuşur. Dergâhının olduğu yere defnedilir ve türbesi yapılır.

Terzi Baba hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre Erzincan'da Terzi Baba isminde bir zat yaşamaktadır. Geçimini terzilik yaparak sağlamaktadır. İyi niyetli ve ermiş bir kişidir. Fakat çevresindeki insanlar ona inanmaz, itibar etmez.

Terzi Baba bir gün rüyasında Erzincan ve çevresinde deprem olacağını, bütün Erzincan'ın yerle bir olacağını görür. Çevresindeki insanlar başta olmak üzere bütün şehre bu durumu anlatmaya çalışır. Ama kimse Terzi Baba'ya inanmaz. Onu sahtekarlıkla suçlarlar.

Terzi Baba, bir de Erzincan'ın ordu komutanının yanına gider. Komutana büyük bir deprem olacağını, halkın ona inanmadığını, en azından orduyu, askerleri kurtarmak istediğini söyler. Komutan da bu ihtiyarı kırmamak için askerlerin birkaç gün dışarıda, çadırdaki yatırmanın bir sakıncası olmadığını söyler.

Askerin dışarıda yattığının ikinci günü Erzincan'da büyük bir deprem olur. Şehirde taş üstünde taş kalmaz. Halk, Terzi Baba'ya inanmayarak büyük bir hata yaptıklarını anlar. Fakat ne çare ...

Şehirde sadece askerler arasında can kaybı yoktur. Orduda can kaybı olmayınca Mehmetçik, şehirdeki herkesin yardımına koşar.

Bunun üzerine Erzurum'daki Habib Baba'nın öğrencileri Terzi Baba'ya Erzurum'a da dua edip depremden korunmasını ister. Terzi Baba da onlara:

-Siz Habib Baba'nın değerini bilin. Duanızı ondan isteyin, çünkü o bir eliyle Palandöken Dağı'nı tutuyor, diğer eliyle de benim elimi tutuyor, der.

Günümüzde Erzincan'da Terzi Baba'nın, Erzurum'da ise Habib Baba'nın türbeleri bulunmaktadır. İnanişâ göre Habib Baba, Erzurum'daki Palandöken Dağı'nı eliyle tutmakta ve Erzurum'a sahip çıkmaktadır.

393. TINTIN MAĞARASI

Kayseri'nin Sarız ilçesine yaklaşık bir iki saat uzaklıkta bir mağara bulunmaktadır. Burası, "Tintin Mağarası" olarak bilinmektedir.

Söylentilere göre o civarda bir köyde çobanlık yapan bir genç vardır. Bu genç, köyün ileri gelenlerinden birinin kızını sevmektedir. Ama çoban olduğu için kızı kendisine vermeye razı olmazlar.

Bu çoban, koyunlarını güderken dağda bir mağara görür. Mağara çobanın ilgisini çeker. Artık zamanını bu mağarada geçirmeye başlar. Mağarada sevdiği kıza kavuşmak için sürekli dua eder. Dua ederken hep mağaranın kapısının ağzında bulunan direğin etrafını döner.

Bu böyle sürerken köyden, çobana kızı verdiklerine dair haber gelir. Böylece çoban sevdiği kıza kavuşur.

O günden sonra içinden ayak sesleri gibi sesler gelen bu mağaranın etrafında insanlar sevdiklerine kavuşmak için tıpkı çoban gibi dönerler.

394. TIRILEY KUŞU

Eski zamanlarda adamın biri, pazarda bir kuş görür. Kuşun güzelliğine ve ötmesine hayran kalır. Çok miktarda para vererek bu yavru kuşu alır. Aldığı bu kuşu, altından yapılmış bir kafese koyar ve orada beslemeye başlar.

Fakat kuş kafese girdikten sonra ötmez, su içmez, verilen yemleri yemez.

Bunun üzerine sahibi, durumdan endişelenerek kuşunu, kuşların dilinden anlayan bir adama götürür.

Adam kuşa bakar. Kuşun sahibine:

Eğer bu kuşun yaşamasını istiyorsan onu serbest bırakmalısın, der.

Bunun üzerine kuşun sahibi, kuşun bulunduğu kafesin kapısını açar. Kuş kafesten çıkınca karşıda bulunan bir çalıya konar ve şöyle der:

"Tırileyyyy! Her çalı altı, bir saray!"

Anlatılanlara göre o günden bu zamana kadar, o kuştan türeyen kuşların hepsi:

"Tırileyyyy! Her çalı altı, bir saray!" şeklinden öterlermiş.

Bu sesi duyanlar, hayretler içinde kalır ve hiçbir kuşun kafeste durmaması gerektiğini söylerlermiş.

395. TİMUR VE DOĞANŞEHİR

Doğanşehir; Doğu Anadolu Bölgesi'nde, yer almakta olup Malatya'ya bağlı bir ilçedir. Kuzeyinde Akçadağ, kuzeydoğusunda Yeşilyurt, doğu ve güneyinde Adıyaman, batısında da Kahramanmaraş ili bulunmaktadır.

Rivayetlere göre Timur, çocukluğunu Doğanşehir'de geçirmiştir. Timur, o zamanlar ilçede amcasının yanında kalmaktadır. Amcasının çobanlığını yapmakta olan Timur, bir gün oğlakları otlatırken sürünün içine bir tavşan girer. Timur tavşanı oğlaklardan biri sanarak sürüden ayrılmasına izin vermez. Akşam olunca da sürüyle birlikte alıp ağıla getirir. Amcasına:

-Amca senin beyaz keçi beni çok rahatsız etti. Sağa sola kaçıp durdu, diye dert yazar.

Amcası beyaz oğlağı olmadığını bildiği halde ağıla giderek bakar. Bir de ne görsün. Timur'un çebiş dediği beyaz bir tavşan değil mi... Tavşanı oğlakların içinden çıkarmadan ağıla getirdiğini gören Timur'un amcası, hayretler içinde kalır.

Çocukluğundan beri ayağı topal olan Timur, biraz daha büyüyünce amcasının yanından ayrılır. Çok çevik olması dolayısıyla kısa zamanda çevrede tanınır. Moğolistan'a gider. Başından bir çok olay geçtikten sonra Timur, Moğolistan'da hükümdar olur. Bu arada evlenir ve bir kız evlat sahibi olur.

Başka bir rivayete göre de Doğanşehir'de Cindar adlı biri yaşamaktadır. Cindar Hoca, Timur'un çok güzel bir kızı olduğunu öğrenir. Her gece tırnağının üzerine yazı yazarak emrindeki cinlere Timur'un kızını getirtir, sabaha kadar eğlenir. Sabah olmadan da kızı tekrar evine gönderir.

Kız, önceleri kendisine kimsenin inanmayacağını bildiğinden durumu kimseye söylemez. Aradan bir müddet daha geçer, kız hamile kalır. Durumu öğrenen Timur hiddetlenir. Kızına sorar. Kızının, gittiği yeri bilmediğini anlayan Timur:

-Gittiğin yerden neyi ünlüyse koynuna koy, getir, diye tembih eder.

Elması meşhur olan Doğanşehir'den kız koynuna bir elma koyarak döner. Timur, elmayı alır ve şehrin sokaklarına asar. Elmanın nerede yetiştiğini bilene ödül vaat eder.

Tüccarlardan birisi, elmanın Doğanşehir'de yetiştiğini Timur'a anlatır. Bunun üzerine Timur ordusunu toplayarak Doğanşehir üzerine yürür. Hocayı bularak idam ettirir. Doğanşehir'i de baştan başa yakıp yıkar. Bunun üzerine Osmanlı Dönemi'nde bir ara Doğanşehir'in adı, *Viranşehir* veya *Harap şehir* olarak anılmıştır.

396. TOKAT ADI

Anlatılan efsaneye göre; günlerden bir gün, Dânişmend Gazi'nin yolu bugünkü Tokat'a düşer. Tabi o zaman Tokat'ın adı Tokat değildir. Etrafı bir heyecan, bir telaş kaplar. Derken Dânişmend Gazi dinlenmek için han önünde durur. Hancı, Dânişmend Gazi'yi tanır. Hizmette kusur etmemek için telaşlanır. En güzel masayı açar, ikramda bulunur.

Dânişmend Gazi, atını bulduğu bir ağaca bağlar, masasına geçer. Bunu gören hancı; atını neden içeri dinlendirmeye, yemlemeye almadı diye telaşlanır. Dânişmend Gazi'nin yanına gelip:

-Ulu Bey'im, atlarınızın karnı açtır, içeri alayım mı, diye sorar.

Dânişmend Gazi'nin, bugünkü Tokat arazisini eliyle göstererek:

-Tok at, der.

Bunun üzerine her sözü kabul gören Ulu Bey'in bu sözü, tok atlar diyarı diye söylenirken, dilden dile tok at, Tokat olur. Şehrin ismi de Tokat olarak kalır.

397. TORTUM ŞELELESİ

Tortum Şelalesi, Erzurum'da Tortum Çayı'nın üzerinde oluşan Tortum Gölü'nün sonunda yer almaktadır. Oluşumu ile ilgili çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Erzurum'un Tortum ilçesinin Hars köyünde bir çoban sürüsünü otlatırken kulağına bir ses gelir:

-Gelireeeeem!

Çoban etrafına bakar hiç kimseyi göremez. Kendi kendine hayal gördüğünü zanneder. Sürüsünü akşama kadar otlatır sonra köye döner. Ertesi gün yine aynı yerde bu sesi bir defa daha işitir.

-Gelireeeeem!

Etrafına bakınır fakat hiç kimseler yoktur. Bu olay ertesi gün yine olunca çoban, köyündeki ihtiyarlara anlatır. İçlerinden biri çobana şöyle der:

-Evlat! Yarın da aynı sesi işitirsen cevap olarak, gel bakalım ne yapacaksın de. Bakalım ne olacak.

Dördüncü gün çoban, ihtiyarın dediği gibi sesi işitir işitmez bağırmaya başlar:

-Gel bakalım ne yapacaksın?"

Çoban bu söyler söylemez eteklerinde sürüsünü otlattığı dağın yarısı kopar ve aşağıdan akmakta olan Tortum Çayı'nın önünü kapatır. Böylece bir tarafta göl meydana gelir, bir tarafta da bu kayalardan sular taşarak Tortum Şelalesi'ni meydana getirir.

398. TOZ KOPARAN VE AZABI

Tozkoparan Mescidi, Sivas iline bağlı Divriği ilçesindedir. Caminin çevresinde biri yaptırana diğeri de hizmetçisine aittir. İkisinn türbesinin yan yana olması, şu oaya bağlanmaktadır:

Divriği eşrafından önemli zadelere olan ağa hac görevini yerine getirmek için Hicaz'a gider. O zamanlar hac görevi altı ay sürermektedir. Ağanın yanında çalışan azabı (hizmetçisi) ise ağası hacdayken onun evine gider ve hanımına, ağasının canının helva çektiğini söyler. Hanım ise beyinin hacda olduğunu bildiği için azabın kendi canının çektiğini ve ağasını bahane ettiğini düşünür. Ama gene de helva yapar ve bakır bir sahana koyarak verir.

Hacda Kabe'yi tavafta olan ağanın ise canı helva çekmektedir. O anda azap helvayla çıkagelir. Azap kabı geri ister ama ağası vermez. Kendisinin getireceğini söyler.

Azap eve döner. Hanımı kabı sorar, azap ise ağasının getireceğini söyler. Hanımı azabın delirdiğini düşünür. Ağa, hacdan döner ve hanımına:

-Bana gönderdiğin helva çok güzeldi, işte al sahanın, der.

Hanım o zaman anlar ki azap ermiş bir kimsedir. Ağa, yaptırmış olduğu caminin içindeki türbeye azabın da türbesinin yapılmasını vasiyet eder. Her ikisinin türbesi de aynı yerdedir.

399. TÖDÜRGE GÖLÜ

Anlatılanlara göre, bugünkü Tödürge Gölü'nün olduğu yerde, eskiden aynı isimli bir köy varmış.

Bir gün bu köye bir derviş gelir. Köyde de bu dervişi kimse misafir etmez.

Derviş, bu duruma çok üzülür. Köyden ayrılırken de halka beddua eder:

-Dilerim Allah'tan ki oturduğunuz yerden su çıksın. Her taraf göl olsun, der.

İnanışa göre; o günden sonra köy sular altında kalır. Köyde yaşayan insanlar da bu gölde balık olur.

400. TURHAL ADI

Turhal adının Horasan'dan gelip Tokat ilinin Turhal ilçesine yerleştiği sanılan Şeyh Mustafa Efendi'den dolayı kaldığına inanılmaktadır. Şeyh Mustafa Efendi'nin türbesi, Turhal'dadır. Hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de yaptırdığı rivayet edilen köprü ile ilgilidir.

Anlatılanlara göre; eskiden Turhal çok küçük bir yerleşim yeriymiş. Yeşilirmak, bu küçük kasabanın ortasından geçerek kasabayı ikiye böldüğü için insanlar birbirine gitmek için bu ırmaktan geçmek zorunda kalırlarmış. Kış mevsiminde ırmak donduğu için insanlar, buz tutan bu ırmaktan kayarak geçmek için hayatlarını tehlikeye atarmış.

Durum böyle iken bir gün Şeyh Mustafa Efendi buraya köprü yaptırmaya karar verir. Bütün kasaba halkına duyuru yapar.

-Hepiniz yarın sabah kağnılarını, öküzlerinizi yanınıza alarak Kesikbaş Camisi'nin önüne toplanın. Hep beraber taş taşıyıp köprü yapacağız, der.

Sabahleyin Şeyh Mustafa Efendi, Kesikbaş Camisi'nin önüne gelir. Caminin önünde kasaba halkından kimse yoktur. Sadece bir göçmen gelmiştir. Bu göçmen de kasabaya iki yıl önce yerleştir. Mustafa Efendi başına iki tarafa çevirir, bu duruma çok şaşırır.

Mustafa Efendi bu göçmenle taş getirmek için taşlık bir alana gider. Mustafa Efendi beğendiği taşlara:

-Sen, sen! diyerek bastonuyla dokunur. Allah'ın izniyle taşlar kendiliğinden köprü yapılacak yere gelirler. Göçmen çok şaşırır.

Meğer bu göçmen de Hristiyan bir ailenin oğludur. Kasabaya da Hristiyanlığı yaymak amacıyla gelmiştir. Bu olaydan sonra Kelime-i Şehadet getirerek Allah'ın huzurunda Müslüman olur.

Ertesi gün kasaba halkı bakarlar ki köprü yapılmış. Hepsi çok şaşırır. Taşlar çok fazladır. İki kişinin bir gecede bu taşları taşınması, kasaba halkını şaşkınlık içinde bırakır. Mustafa Efendi, kasaba halkına dönerek:

-Dilerim hiç biriniz onmazsınız. Dışardan gelip yerleşenler bu kasabanın zengini olurlar. Kasabanın ismi Durkal olsun. Durkala gelenler burada dursun kalsın, der.

Gerçekten de Turhal'ın bütün zenginleri sonradan gelip buraya yerleşenlerdir. Turhal'ın yerli halkı bir türlü zengin olamamıştır.

Mustafa Efendi'nin yaptırdığı bu köprü 1950 yılında Yeşilirmak'a dar gelir. Bu köprü, 1950 yılında yıkılır. Yıkılan köprü yerine iki tane köprü yapılır.

401. ULUBURUN

Uluburun, Giresun ilimizin Keşap ile Espiye ilçeleri arasında denize doğru uzayan bir yarım ada gibidir. Denizciler denize doğru uzayan bu küçük yarım adayı kutsal saymaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; vaktiyle vapurun biri, dalgaların azgın olduğu bir sırada fırtınaya tutulur. Kaptan, bu durum karşısında Gülburnu köyüne sığınmaya karar verir.

Bir süre sonra tayfalar yorulurlar. Son gayretleriyle küreklere asılırlar. Bir ara kürek çekenlerin yer değiştirmeleri için mola verilir. Bu sırada, denizden gelen ve şiddetle esen rüzgarın etkisiyle gemi sarsılır ve dümeni kopar. Kaptan gemiyi artık idare edemez duruma gelir. Tekne kayalara doğru sürüklenmeye başlar.

Tam kayalara çarpacağı sırada geminin direğinde yeşil bir ışık yanar. Bu inanılmaz olay gemidekileri şaşkına çevirir.

Söylendiğine göre orada bir ulu şahsın mezarı vardır. Gemicilerin kötü sonlarını gören bu ulu zat, yeşil sarıklı olarak tekneye hakim olmuş. Kopan dümeni eski haline getirmiş. Oradan gemicileri yolcu etmiş.

Bu burun o günden sonra gemiciler tarafından kutsal bir yer olarak kabul edilir. Her gelip geçişte düdük çalmak suretiyle selamlanır.

402. USTA VE ÇIRAK

Batman ilinin Hasankeyf ilçesi, çok eski bir yerleşim merkezidir. Kim tarafından kurulduğu belli değildir. Şehrin çevresinde bulunan mağaralar, bizi binlere yıl önceye götürmektedir. Dicle nehrinin kenarında olması ve kolay savunabilir olmasından dolayı tarih boyunca burayı hep önemli kılmıştır. Hasankeyf, 1101 yılında Artuklular tarafından fethedildikten sonra Türk İslam mimarisi ile yeniden şekillendirilmiştir.

Şehrin Artuklular tarafından alındıktan sonra Türk-İslam mimarisi ile yeniden imar edilmesi hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Efsaneye göre; usta ile kalfası birinci minarenin yapımına başlarlar. Minare yapımına başlanmasından bir süre sonra kalfa zaman zaman gizlice ortadan kaybolmaktadır. Birkaç kez ikaz etmesine rağmen çirak ustasını yalnız bırakmaya devam eder.

Usta, acaba hoş olmayan bir işler mi yapıyor diye çıraktan şüphelenmeye başlar. Bir gün takip eder.

O günlerde şehirde başka minareler de inşa edilmektedir. Takibin sonunda çırağın başka bir minareye girdiğini görür. Gizlice çevredekilere sorar. Minareyi çırağının yaptığı öğrenir.

Usta, izinsiz böyle bir işe girdiği için çırağı kovar. Bir yandan da çırakla minarenin yapımını kim önce bitirecek yarışına başlar. Bir gün bakar ki çırak, minareyi bitirmiş. Kışkanır. Çok öfkelenir. Eline sopasını alıp kovalamaya başlar.

Çırak, koşarak yaptığı minarenin içine girer. Uzun bir kovalamacanın ardından usta da arkasından minareye girer. Usta:

-Minarenin tepesinden daha yukarı kaçacak hâlin yok ya.. Şimdi kıstırdım sen, der. Bakar ki kimse yok. Çok şaşırır.

Usta, minarenin sonuna kadar çıkar. Bakar çırak yok. Çok şaşırır. Şaşkın şaşkın sağı solu seyrederken bir kapı daha görür. Açıp bakar. Bir de ne görsün... Çırak minareye iki merdiven yapmış. İnen çıkana, çıkan ineni göremiyor. Anlar ki çırak hem yeni bir şey icat etmiş, hem de iki kat iş yapmasına rağmen ustadan önce bitirmiş.

Aşağı iner. Minareye bakar. Sonra takımlarını toplayıp evine gelir, ustalığı bırakır. İnşa ettiği minare, de yarım kalır. Ustanın yaptığı minarenin, o şekilde kaldığı rivayet edilmektedir.

403. UYUYAN GÜZEL

Niğde'nin Bor ilçesi sınırları içerisinde yer alan Okçu Dağı, uzaktan bakıldığında uyuyan iki insanı anımsatmaktadır. Yöre halkı bu durummu bir efsane ile açıklamaktadır.

Anlatılan efsaeneye göre; eskiden Bor beyinin bir kızı varmış. Beyin kızına, emrinde çalışan bir çoban âşık olur. Bu iki âşık fırsat buldukça Okçu Dağı eteklerinde buluşup konuşurlarmış. Durumu öğrenen bey adamlarına:

-Gidin çobanı öldürün, kızımı alıp getirin, der.

İki genç uzaktan beyin adamlarının geldiğini görürler ve durumun kötü olduğunu anlarlar. Daha sonra Allah'a dua ederler:

-Allah'ım bizi ayıracaklar. Ya onları ya da bizi taş eyle!

Allah iki gencin duasını kabul eder ve o an iki genci taş eyler. O günden bu yana Okçu Dağı'na bakıldığında gençlerin suretleri gözükmemektedir.

404. ÜÇ KARDEŞ KANI

Efsanemiz Zara'da Beypınar bucağının Aktıran köyünden köprüye inerken Dipsizgöl köyü civarında yaşanmıştır. Bu köyde *Üç Kardeş Kani* denilen bir yer olduğu söylenmektedir.

Burası, bir tepe üzerinde kurulmuş, boy boy duran üç tane insan şeklinde kayadan ibarettir. Bu kayalar, sanki boğazından kesilmiş kanları gövdesine akan insanlara benzetilirler.

Efsaneye göre; burada üç erkek kardeş yaşarmış. Bir gün bu üç erkek kardeş düşmanların saldırısına uğrar. Onlar düşmanlar ile günlerce çarpışırlar. En sonunda düşmanlar bu üç kardeşin, üçünün de boynunu keserler. Fakat kendilerini günlerce meşgul ettikleri için düşmanlar çok öfkelenir. Cesetlerini alıp işkence yapmak isterler.

Bu durum karşısında üç kardeşin ruhu Allah'a dua eder:

-Allah'ım! Bizi taşa dönüştür de cesedimize hakaret ve işkence yapamasınlar.

Duaları kabul olur. Üçü de taş kesilir.

Fakat aradan asırlar geçmesine rağmen kanları hâlâ silinmemiştir. Bu yüzden buraya *Üç Kardeş Kani* denilmiştir.

405. ÜÇ KIZ KARDEŞ VE HAVZA KAPLICALARI

Samsun'un Havza ilçesi, tarihi kaplıcalarıyla ünlüdür. Bu ilçemizde pek çok kaplıca bulunmaktadır. Bunların çıkışı efsanelere bağlanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre köyün birinde üç kız kardeş yaşamaktadır. Bu üç kız kardeş, bir gün tarlada çalışmaktadır. Bir eşkıya grubu tarlanın kenarından geçmektedir. Tarlada çalışan bu üç kız kardeşi görürler:

-Bu kızlarla eğlenelim, derler.

Atlarını kızların üstüne sürerler. Kızlar da korkudan koşmaya başlamışlar. Büyük kız:

-Allah'ım beni kuş et de hızlıca kaçayım buradan. Allah onu kuş eder. Uçmaya başlar. Ortanca kız da:

-Allah'ım beni de kuş et, der. Allah onu da kuş eder. O da uçmaya başlamış. Küçük kız da atlılar çok yaklaştığından:

-Allah'ım beni de taş et, der. Allah onu da taş eyler. Küçük kız orada kalır.

Diğer iki kız kardeş uçarlar, uçarlar, uçarlar... Çok yorulurlar, susarlar. Kanat çırpacak güçleri kalmaz. Yere çakılırlar. Çakıldıkları yerden su fişkırmaya başlar.

Kızlardan birinin çakıldığı yer Havza, diğerinin çakıldığı yer ise Hıllaz imiş. Birininin düştüğü yerden Havza'daki şifalı suların bulunduğu "*Kızgözü suyu*", diğerinin düştüğü yerden ise Hıllaz köyündeki şifalı suların bulunduğu "*Hamamayağı*" çıkmış.

406. ÜÇ KIZLAR KAYASI

Üç kızlar kayası, Sivas iline bağlı Hafik ilçesinin Ekinkaya köy sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu kayaların oluşumu, bir efsaneye dayandırılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; önceleri Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Ekinkaya köyünde eşkıyalar hüküm sürmekteymiş. Bu eşkıyalar köylüye hiç iyi davranmıyormuş.

Bir gün bir evin hanımı, gelini ve kızı madımak toplamak için çıkarlar. Madımak toplaya toplaya yürürler, köyden bir hayli uzaklaşmışlar. Tam bu sırada bir de bakarlar ki karşıdan eşkıyalar kendilerine doğru gelmekte. Hemen koşmaya başlarlar. Fakat eşkıyalar kendilerinden daha hızlıymış. Eşkıya, gittikçe yaklaşmış. Bu sırada evin hanımı hemen dua etmeye başlamış:

-Allah'ım ne olur bize yabancı elin değmesine izin verme. Bizi burada ya hemen taş kes, ya da kuş olup uçur, diye dua eder.

Eşkıyalar bu üç kadına yaklaşmadan anne, gelin ve kız orada hemen taş kesilmişler. Bu kayalara daha sonra "*Üç kızlar Kayası*" adı verilmiş.

407. ÜÇ KÖY

Sivas'ın Zara ilçesine bağlı *Tekke*, *Adamfakı* ve *Baharşeyh* köylerinin kuruluşu ile ilgili bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; eskiden Zara'da yaşayan yaşlı bir babanın üç oğlu varmış. Bu yaşlı babanın üç oğlu da çok hayırlıymış ve herkes onları çok severmiş.

Bir gün bu yaşlı baba ömrünün sonuna geldiğini anlar. Üç oğlunu da başına toplar ve onlara Dua eder. Büyük oğluna der ki:

"Ey oğul! Sofrandan tuzun hiç eksik olmasın. Sofrana oturan misafir doymadan kalkmasın, der. Daha sonra ortanca evladını yanına çağırır:

-Ey oğul! Senin de sofrandan suyun eksik olmasın. Yanına gelen susuzluk çekmesin, der. Ortanca oğlunu gönderdikten sonra küçük evladını çağırır:

-Ey oğul! Sofrandan ekmeğin eksik olmasın. Bir ekince, bin alasın der.

Babanın vefatının ardından, üç evlat da farklı yerlere dağılır. Büyük evladın gittiği yerde, zamanla bir köy kurulur. Bu köye *Tekke* adı verirler. Teke köyüne gelen biri köyden hiçbir zaman aç olarak ayrılmazmış.

İkinci evladın oturduğu köyde ise su bolluğu hasıl olmuş. Bu köyde hiçbir zaman susuzluk çekilmez. Bu köye de *Adamfakı* adı verirler.

Üçüncü oğlanın yerleştiği köyde ise, toprak çok bereketlidir. Ne ekersen, misli misli almırmışsın. Buraya da *Baharşeyh* adı verirler.

Zara'nın *Teke*, *Adamfakı* ve *Baharşeyh* köylerinin temelinde dua olduğu için hiçbir kötü olay olmamış.

408. ÜÇLER MEZARLIĞI

Konya ilimizde Mevlana Celaledin Rumî Türbesi'nin arka bahçesinde dizi dizi türbeler bulunmaktadır. Bunlar, Mevlana'nın ailesi, Mevlana'nın yakın arkadaşları ve Mevlevî büyüklerine aittir.

Mevlana Celaledin Rumî'nin Türbesi'nin arkasında yer alan mezarlık ise Üçler Mezarlığı olarak bilinmektedir. Burada Selçuklu Dönemi'nden kalma üç türbe bulunmaktadır. Çevrelerine yeni türbeler yapılmıştır. Fakat Selçuklu Dönemi'nden kalma üç türbe esas alınarak buraya Üçler Mezarlığı adı verilmiştir.

Konya'da Üçler Mezarlığı'nın kuruluşu ve isim alışı ile ilgili çok sayıda efsane anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

Anlatılan efsaneye göre; Selçukluların Anadolu'da varlık yokluk mücadelesi verdiği yıllarda Anadolu'da çekilen sıkıntılar, Horasan'da kulaktan kulağa yayılmaktadır.

Medresenin birinde bir gün müderris, üç öğrencisini yanına çağırır.

-Sizin kısmetiniz burada bitti, Konya'ya gidin, der.

Üç öğrenci bunun üzerine Horasan'dan ayrılıp Konya'ya göç ederler. Konya Kalesi'nin kapısına ulaştıklarında önlerine yüzü peçeli, derviş kılıklı bir adam çıkar ve:

-Gelin, sizin yeriniz Mevlana Dergâhı'dır, oraya yerleşeceksiniz, der.

Yol gösteren derviş peçesini kaldırır. Bir de görsünler ki yol gösteren derviş, kendi hocalarıdır.

Mehmet, Mahmut ve Ahmet adlarındaki bu üç derviş, ölünce Mevlana'ya yakın yere gömülürler. Fatih Sultan Mehmed zamanında bu mezarlık düzenlenmiş ve "Üçler Mezarlığı" adı verilmiştir.

409. VADE YELİ

Anlatılan efsaneye göre Sivas çok eskilerden beri kış diyarıdır. Sonbaharda kar yağar. Yaz aylarına kadar bir daha kalkmaz.

Eskiden, çok sert kış olduğu yıllarda, Sivas'a bağlı Ulam köyüne bir gayrimüslim kervanı gelir. Köye geldiğinde kervanın başı o köyün yerlilerine sorar:

-Buranın yazı ne zaman gelir? Köylüler ona cevap verir:

-Kara kış kara gider,

Zemheride de yağın durmaz,

Gücükte yaz oğlu yaz.

Yaşlı adam bu sözlere güvenerek o köyde konaklar. Hayvanlarına üç ay yetecek kadar yiyecek alır. Fakat kar çok uzun süre kalkmaz. Adamın kervanı hep kırılır. Hayvanlar hastalıktan ölür. Adamın aldığı hayvan yiyecekleri elinde kalır.

Ulam köyünde fakir bir Müslüman aile yaşarmış. Bu ailenin malı, davarı çoktur. Kış çökünce her taraf karla örtülür, yollar kapanır. Durum böyle olunca adamın mallara verecek bir avuç yiyeceği bile kalmaz.

Müslüman adam gider, hayvan yiyeceği elinde kalan gayrimüslimden hayvan yiyeceklerini para ile satın almak ister. Gayrimüslim ise:

- Kızını oğluma verirsen senin mallarına yiyecek veririm, der.

Müslüman adam bakar ki o kadar mal, davar hep kırılacak. Kızını adamın oğluna vermeyi kabul eder.

-Kızımı senin oğluna veririm, der.

Müslüman adamın kızı bu haberi duyunca sabaha kadar yatmaz. Uyumaz, ağlayarak Allah'a dua eder:

- Es vade yeli es, Müslümanı gâvurun kapısından kes, der.

Kızın bu duasından sonra ılık bir rüzgâr eser. Karları savurur. Bir gecede karlar erir, güneş açar, otlar meydana çıkar. Kız da o oğlanla evlenmekten kurtulur.

O günden beri bu köyde kızın yaşadığı yerin çevresi yeşilliklerle kaplıymış. Bu yer, köyün en yeşil alanıymış.

410. YAĞDONDURAN ÇEŞMESİ

Yağdonduran Çeşmesi, Sivas-Malatya karayolunun yaklaşık 50. km sindedir. Burası, günümüzde bile, kış aylarında önemli bir geçit olup şoförlerin korkulu rüyası durumuna gelmiştir.

Bilindiği gibi köylerde ve mezralarda tüm köyün koyun, kuzu ve keçilerini; köylüler tarafından görevlendirilen çobanlar otlatır.

Ulaş ilçesi tarafındaki bir köyün uyanık çobanı, sürüleri alıp Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Deliktaş köyü yakınlarında, günümüzde Yağdonduran Geçidi denilen yere çıkar. Kuzulardan birini burada kesip yer. Daha sonra mal sahibine, "kurt yedi" diye yalan söyleyecektir.

Efsaneye göre kuzunun eti de çok yağlıdır. Susayan çoban, bu geçitteki çeşmeden su içer. Sonra da uykuya dalar. Çeşmenin suyu o kadar soğuktur ki çobanın yediği yağlı eti midesinde dondurur.

Çoban orada ölür. O günden sonra bu çeşmenin adı, *Yağdonduran Çeşmesi*, çeşmenin 200 m. ilerisindeki zirvenin adı ise *Yağdonduran Geçidi* diye anılmaktadır.

411. YAMAÇTAKİ EJDERHA

Anlatılan efsaneye göre; çok eskiden Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Küpecik köyünde yaşayın bir karı koca varmış. Bunların küçük bir tarlaları varmış. Bir gün tarlalarını bir çift öküzle sürerken tarlalarının karşısındaki tepeden bir ejderhanın kendilerine doğru geldiğini görürler ve bundan çok korkarlar. O sırada adam ellerini semaya kaldırıp:

-Ey Allah'ım, bu musibeti bizim başımızdan al. Ben de sana bir öküz kurban edeyim, der.

Allah da ejderhayı taşa çevirir. Bu olaydan sonra karı koca evlerine döner ve öküzün birini kurban etmeden ertesi gün öküzleri ile tarlaya gelip çalışmaya koyulurlar. Derken birdenbirc bir gürültü kopar. Bir de bakarlar ki dün taş kesen ejderha canlanmış ve üzerlerince doğru gelmektedir. O sırada kadın kocasına sinirlenerek:

-Dün sen öküzün birini kurban edeceğim dedin ama etmedin. Şimdi öküzün birini buracıkta kendi ellerimle kurban edip köye döneceğim, der. Ondan sonra öküzün birini kurban eder ve ejderha ikinci defa taşa dönüşür.

Taş kesen ejderhanın burun deliklerinden su akmaya başlar. Son dönemlerde ejderhanın baş kısmı tahrip olmuştur. Burnundan akan su da kurumuştur.

412. YAVUZ SULTAN SELİM VE DEMKEŞ MUSTAFA

Anlatılan efsaneye göre; zamanın birinde Yavuz Sultan Selim hacca gider. Rüyasında hacca gidenlerin yüzde yetmiş beşinin Eski Malatyalı Demkeş Mustafa'ya hayrına kabul olduğunu görür.

Yavuz Sultan Selim, Demkeş Mustafa'yı çok merak eder. Sorup soruşturur. Malatya'da yaşadığını öğrenir. Tebdil-i kıyafetle Eski Malatya'ya gelir.

O zamanlar Eski Malatya'nın göbeğinde kocaman bir ağaç vardır. Geldiğinde halk, o ağacın etrafında oturup sohbet etmektedir. Yavuz Sultan Selim, buraya gelip Demkeş Mustafa'nın yerini sorar. Bazıları tanımadıklarını, bazıları da onun deli olduğunu söyler.

Yavuz Sultan Selim daha fazla dayanamayarak birine beş on akçe verir ve Demkeş Mustafa'nın yerini öğrenir. Hemen bir dağın yamacına gider ve beklemeye başlar. Bir süre sonra Demkeş Mustafa gelir ve Yavuz Sultan Selim'i görünce:

-Padişah'ım hoş geldiniz, diyerek ayağına kapanır. Yavuz, Demkeş Mustafa'yı kaldırarak sorar:

-Sen ne iş yaparsın ki hacca gidenlerin yüzde yetmiş beşi senin hayrına kabul olunur? Demkeş Mustafa:

-Kim ne iş verirse yapar, kazandığım beş on akçeyle de esrar alırım. Yani bildiğim işi yapar, kimseye karışmam. Yavuz Sultan Selim:

-Sana Ulu Camii'nin imamlığını vereceğim. Bundan sonra kimseye muhtaç olmadan maaşını alırsın, der. Bu konuşmadan sonra padişah oradan ayrılır.

Demkeş Mustafa, çaresiz görevi kabul etmek zorunda kalır. Fakat imamlık da onun yapacağı iş değildir. İki arda kalan Demkeş, cemaate:

-Namazı bildiğiniz gibi kılın, beni karıştırmayın, sadece bir ölünüz olursa beni çağırın, der.

Bir gün yaşlı bir adam ölür ve hemen Demkeş Mustafa'yı çağırırlar. Demkeş, tabutun yanına gelip kapağını açar ve ölüye:

-Bu dünyadan öbürüne gidiyorsun. Soranlara Demkeş Mustafa'ya Malatya Ulu Camii'ye imam oldu dersin. Onlar, dünyada neler olduğunu anlar, der.

Cemaat ölüye ne söylediğini merak edince Demkeş Mustafa hemen ölüye dönüp ona:

-Kalk da ne söylediğimi herkese söyle, der.

Ölü yerinden kalkıp Demkeş Mustafa'nın sözlerini tekrarlar. Cemaat şaşkınlık ve korku içinde kaçmaya başlar. Fakat arkalarına baktıklarında yaşlı adamla birlikte Demkeş Mustafa'nın da öldüğünü görürler. O anda gökten bir ses yükselir ve o sestен şu sözler çıkmış:

-Demkeş Mustafa cennetlikti, çünkü bildiği işi yapıp kimseye zarar vermezdi. Kazandığıyla esrar bile çekse, bu zarar sadece kendisineydi. Ama şimdi o bilmediği bir işler ölüye bile zarar vermiştir. Varın artık sonunu siz düşünün...

413. YEDİ MEZAR

Türk milleti, I. Dünya Savaşı yıllarında gerçekten varlık yokluk mücadelesi vermiştir. Türk, ateş ile imtihan edilmiştir. Bir yanda yedi düvel, diğer yanda Ermeni ve Rum çeteleri.

I. Dünya Savaşı yıllarının yaraları hâlâ sızlamaktadır. Bu acılar efsanelerimize de yansımıştır.

Tokat'ın Zile ilçesine bağlı Boldacı köyü... Köyün erkekleri cephede... Geride yaşlılar, kadınlar ve çocuklar... Savunmasız garipler. ...

Eşkıyalar bu durumdaki Boldacı köyüne bir gece saldırır. Her yanı soyarlar. Köylünün yiyeceğini, paralarını, hayvanlarını ve değerli eşyalarını yağmalarlar. Ne var ne yoksa alıp götürürler. Köylü perişan olur, sabaha kadar ağlarlar. Çünkü önu kış ...

Eşkıyalar kaçarken, mezarın bulunduğu taraftan havada uçuşan kazma, kürek gibi eşyaların saldırısına uğrarlar. Görünmeyen bir şeyler eşkıyaları köyden uzaklaştırır.

Sabahleyin köylüler, eşkıyaların aldıkları her şeyi mezarın başında bulurlar. Köy halkı, bu olaydan sonra mezarlarda yatan ermişlerin köyü koruduğuna inanır.

414. YEDİ YATAN

Çok eskiden Çankırı Kalesi'ni düşmanlar kuşatır. Kalenin habercisi diğer kalelerden yardım istemek için kale dışına çıkar. Bütün kalelere haber verir ve oralardan asker toplayarak kendi kalesine gönderir. Kendisi ise son bir kale kalmıştır ve oradan da asker toplayıp geri dönecektir.

Son kaleye gelir, olanları anlatır ve hemen gitmeleri gerektiğini söyler. Fakat orada bulunan yedi komutan yerlerinden bile kalkmaz ve yardıma gelmeyeceklerini söylerler.

Haberci çaresiz yola düşer. Yolda giderken de:

-Başınız gövdenizden ayrılınsın, gövdeniz burada kalsın, başınız bizim kaleye gelsin, toprak sizin ölünüzü kabul etmesin, der.

Bu şekilde beddua ederek kaleye ulaşır. Kalede çok şiddetli bir savaş olur. Ağır kayıplar vererek savaşı kazanılır.

Savaştan sonra kale halkı yaralarını sarmaya çalışır. Bu günlerde kalenin önünde yedi tane gövdesi olmayan baş bulunur.

Oradan geçen haberci, bu başların yardımlarına gelmeyen yedi komutana ait olduğunu anlar. Daha sonra bu komutanların kalesine gittiklerinde başı olmayan yedi gövde bulurlar. Bu gövdeleri tabuta koyup gömmek isterler ama başarılı olamazlar.

Bu nedenle onları o şekilde bırakırlar. Bu gün bile o yöreye halk arasında “*Yedin Yatan*” denilmektedir.

415. YENİŞEHİR GÖLÜ

Yenişehir Gölü, Hatay ilimize bağlı Reyhan ilçesindedir. Gölün oluşumu, bir efsaneye bağlanmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre; Yenişehir Gölü’nün bulunduğu yer önceleri köymüş. Bir zamanlar iki kadın ekmek yapıyorlarmış.

Kadınlar, ekmek yaparken Hızır Peygamber dilenci kılığında gelir. Kadının birinden ekmek ister. Kadın ekmek vermek istemez. Ayrıca Hızır Peygamber’e hakaret dolu sözler söyler.

Hızır Peygamber, ekmek yapan diğer kadının yanına gider. Ondan da ekmek ister. Kadın, Hızır Peygamber’e istediği ekmeği verir. Hızır Peygamber, kadına:

-Sen buradan git, şimdi buraları su basacak, der.

Hızır Peygamber, oradan ayrıldıktan sonra köy sular altında kalır.

Rivayetlere göre cuma günlerinde sabah namazına yakın bir zamanda kalbi saf olan kişiler köyün camisini görmekteymiş.

416. YILANIN İNTİKAMI

Anlatılanlara göre bir gün Sivas’ın Hafik ilçesine bağlı Süleymaniye köyünde yaşayan genç bir kadın, köyünde bir yılan yavrusu bulur. Bu yavru yılanın annesi, ortalıkta yoktur. Kadın, bu sevimli yılan yavrusunu evine götürmeyi düşünür. Kadın yılanı alır, evine getirir.

Akşamüstü mutfığa girdiğinde ise kocaman bir yılan görür. Önce çok korkar ama yılanın hareketlerini izleyince korkusu yerini büyük bir şaşkınlığa bırakır.

Yılan, mutfaktaki süt kabına zehrini boşaltmaktadır. Zehrin boşaltıldığı kabın içinde, çocukların içeceği süt bulunmaktadır. Yılan daha sonra oradan uzaklaşır. Kadın, bu yılanın kaçırdığı yılanın annesi olduğunu anlar.

Kadın, bunları görünce yılanın kendisinden korkunç bir intikam almak üzere olduğunu fark eder. Kadın hemen yavru yılanı alır, süte zehir koyan yılanın yanına bırakır. Evine geri dönerken:

- Gider gitmez o sütü dökeyim de kimse içmesin, der kendi kendine.

Ancak kadın evine döndüğünde ikinci büyük şaşkınlığını yaşar. Anne yılan yine mutfaktadır. Kadın, hiç müdahale etmeden seyreder. Yılan, zehrini boşalttığı kabın etrafını sarar. Etrafını sardığı kabın çevresinde dönmeye başlar. Sonra da kaptaki sütü döker. Kadın, o zaman yılanın intikamını almaktan vazgeçtiğini görür.

417. YILANLIKAYA

Sivas-Ankara karayolunun yaklaşık 35. kilometresinde Yılanlıkaya ismiyle bilinen bir mevki bulunmaktadır.

Anlatılanlara göre bir gün köyün çobanı davarları ve malları yaylaya çıkarır. Çoban bir ara uykuya dalar. Rüyasında ağaçların altında yatan evliya, çobana görünür. Bu zat, çobana yukarıdaki mağarada yılanların olduğunu söyler. Çoban, rüyasında bu zatın yılanlara süt içirdiğini de görür.

Çoban uyandığında rüyasının gerçek olup olmadığını anlamak için mağaranın önüne gelir. Rüyanın gerçek olduğunu görür. Bunun üzerine aşağıda bulunan hayvanların yanına gider. Bir tas süt sağlar. Bu tası, yılanların önüne bırakır. Sonra yılanlara her gün süt götürür.

Bir gün dağın hemen aşağısında yol yapımı için dinamit patlatılır. O gün bu gündür mağarada bulunan yılanların hepsi kaybolur.

Başka bir inanışa göre; sütü içen yılanlar zamanla büyüyüp çok gelişmişler ve göğe yükselirler.

Evliyaya gelince, bu zatın kim olduğunun kimse bilmez. Kabri Yılanlıkaya'nın hemen yanındadır. Baş ucunda altı tane ardıc ağacı varmış. Bir gün bu ağaçlarda biri kurur. Ağacın kurduğunu gören bir köylü, bu ağacı keser. Daha sonra bu adamın ailesi dağılır. O günden sonra kimse bu ağaçlara dokunmaya cesaret edemez.

418. YOZGAT ADI

Yozgat ilimizin adını alışının şu şekilde gerçekleştiği rivayet edilmektedir:

Bir gün, günümüzdeki ismiyle Yozgat denilen yere Hazret-i Hızır gelir. Çobanın birine yaklaşıp, selam verip su ister. Çoban da misafire hürmeten adama hem su, hem de kaymaklı süt verir.

O dönemde iki üç yaşlarındaki erkek koyuna yoz denilmektedir. Hazret-i Hızır da memnuniyetini belli etmek için çobana:

-Yozuna yoz gat,

Yüzüne yüz gat, diye dua eder.

O yıl ve sonraki yıllar koyunlar ikişer, üçer kuzular. Çoban o bölgeye soy salmış. O günden sonra o bölgeye Yozgat adı verilir.

419. YOZGAT ÇAMLIĞI

Yozgat çamlığı, şehir merkezinin hemen kenarındadır. Bu çamlık şehre ayrı bir güzellik katmaktadır. Halk arasında Yozgat çamlığının oluşturulması hakkında bir efsane anlatılmaktadır.

Efsaneye göre; çamlığa ilk fidanı, sevdiği Aslı'nın ardından diyar diyar gezen Kerem dikmiştir.

Kerem'in yolu bir gün Yozgat'a düşer. Burada Aslı'sını sorar. Bulamayınca çamlığın bulunduğu yere bir fidan diker.

-Bu çamdan nice çamlar filizlenir, koruk olur, bizi söyler, bizi fısıldar, deyip Aslı'sını aramaya devam eder.

Kerem'in dedikleri olur. Dikilen çamdan nice nice çamlar filizlenir, büyür. Tohumundan başka çamlar ürer. Sonra da büyük bir orman olur. Bu çamlar, şimdi rüzgâr estikçe, duyabilene, Kerem ile Aslı'yı fısıldar.

420. YOZGAT İSMİNİN VERİLMESİ

Hemen her ilimizin, her ilçemizin ayrı güzellikleri vardır. Efsaneler bu güzelliklere ayrı bir güzellik katmakta; güzelliklere ruh vermektedir. Yozgat ilimizin ismiyle ilgili olan efsane de bunlardan birisidir.

Söylentiye göre; eski zamanlarda Yozgat'ın yaylalarının birinde Cabbar Ağa isimli biri sürüsünü otlatmaktadır. Sürünün yanında dururken ak sakallı, nur yüzlü yaşlı bir kış gelir yanına. Cabbar Ağa'dan içmek için süt ister.

Cabbar Ağa, gönül hoşluğu ile süt ikram eder. Ak sakallı, nur yüzlü yaşlı sütü içer. Sütü içtikten sonra çok memnun kalır ve Cabbar Ağa'ya:

-Çobanoğlu'nun yozu (yünü) bol olsun, yozu kat kat yığılsın, memleketinin adı da “Yoz-Kat” olsun, der.

Ak sakallı, nur yüzlü yaşlı kişi bu sözü söyledikten sonra ortadan kaybolur. “Yoz-Kat” da söylene söylene “Yozgat” biçimine dönüşmüştür.

421. YÖRÜK KIZI VE ER PINARI

Er Pınarı; Antalya'nın Serik ilçesindedir. Pınarın ortaya çıkışı ve bu adı alışı ile ilgili çok ilgi çekici bir efsane anlatılmaktadır.

Anlatılan efsaneye göre Antalya'nın Akseki ilçesinde bir yörük kızı yaşamaktadır. Bu yörük kızı bir gün kızı, elinde kirmanı evire çevire yörede keçileri otlatmaktadır.

Aylardan temmuz ayıdır, hava sıcak mı sıcaktır. Dururken ak sakallı, elinde kuru bir değnek, yaşlı bir adam görünür. Kıza yaklaşır:

-Kızım! Çok susadım. Allah rızası için suyun var mı, diye sorar.

Kızın yüreği burkulur, acır yaşlı adamın hâline:

-Suyun yok, ama iki bakraç taze sütüm var. Al kana kana iç, diyerek temiz kalaylı bakracını uzatır. Ak sakallı ihtiyar, sütü içip dua eder:

-Allah gönlüne göre versin, diyerek elindeki kuru değneği oracıkta dikiverir.

Değnek dallı budaklı koca bir çınar olur. Çınarın gövdesi yarılr, içinden buz gibi bir su akmaya başlar. İçenler bu suda süt kokusu olduğunu söylerler.

422. YUSUFCUK KUŞU

Anlatılan efsaneye göre; Yusufçuk kuşu, çaresiz iki çocuğun duasından sonra, çocukların kuşa dönüşmesiyle oluşmuş.

Çok eskiden orta halli bir köylünün bir oğlu bir de kızı varmış. İkisi de çok sevimli çocuklarmış. Analarının hazırladığı yiyecekleri bellerine bağlarlar, düşerlermiş koyunların arkasına. Babaları çok sert bir insanmış. Çabuk sinirlenir, çocukların hiçbir kusurunu bağışlamaz, eşek sudan gelinceye kadar dövermiş.

Günlerden bir gün, iki küçük kardeş köyden uzak bir yerde koyunları otlatmaya çıkarlar. Öğle olur, çocuklar analarının hazırladığı azığı yerler.

Başında oturdukları pınardan buz gibi suyu içtikten sonra kızcağızın uykusu gelir.

-Yusuf, benim çok uykum gelid, Azıcık uyuyayım mı, der. Yusuf:

-Olur, der.

Kızın uyumaya başlar. O arada Yusuf küçücük çakısıyla düdük yapmaya çalışmaktadır. Düdük yapmak için ödlü ağaç aramaya başlar. Şura senin bura benim derken bir hayli uzaklaşır. Geri döndüğünde bakar ki koyunlar ortada yok.

Yusuf, ablasını uyandırır. Akşama kadar koyunları ararlar fakat nafile... Yüksek bir kayaya otururlar, başlamışlar ikisi birden ağlamaya. İki kardeş ellerini açarak Allah'a yalvarırlar:

-Allah'ım, bizi kuş yap da hem babamızın dayağından kurtulalım, hem de koyunları daha kolay arayalım, derler.

Duaları biter bitmez Allah bu iki çocuğu kuşa çevirir. Bu kuşlar şöyle ötermiş:

-*Yusuf koyunları buldun mu?*

-*Bulamadım, sen buldun mu?*

Bu kuşlara daha sonra *Yusufoçuk kuşu* adı verilmiş.

423. YUSUFÇUK KUŞU I

Hazret-i Yusuf'u kardeşleri kuyuya atıp ta onun öldüğünü söylemeleri üzerine Yusuf'un annesi üzüntüden harap olup kendini dağlara vurmuş.

Elinde süt tenceresiyle geze geze:

-Yusuuf süt iç, diye bağırmış.

Etrafında ne kadar kuş varsa sürekli onu dinleye dinleye ezberlemişler.

Bundan dolayı bazı kuşların ötüşünü "Yusuuf süt iç!" diye anlamlandırmış ve bu kuşlara da "*Yusufoçuk Kuşu*" demişler.

424. YUSUFÇUK KUŞU II

Çok eski zamanlarda memleketin birinde, anasız babasız bir kız ile kardeşi "Yusuf" birlikte yaşarlarmış.

Bu iki kardeş çalışıp çabalayıp kendi emekleri ile geçinirlermiş. Bahar gelince komşuları gibi, hayvanlarını alarak yaylacı göçlerine katılırlarmış.

Yine bir ilkbaharda Yusuf ile kız kardeşi, hayvanlarını alarak yaylaya göçerler. Bir gün, kuşluk sağımından sonra bacısı süt süzmektedir. Yusuf bacısının yanına gelir, biraz süt ister. Bunun üzerine bacısı kızarak:

-Zehir iç, der.

Bu sözle beraber elindeki süt kepçesini de kardeşinin kafasına indirir. Yusuf çok üzülür, o anda bir kuş olur, çadırdan uçup gider.

Kardeşinin arkasından şaşkın şaşkın bakan bacısı, yaptığına pişman olur. Ağlayarak Allah'tan kendisinin de bir kuş olmasını diler. Dileği kabul olur ve o da bir kuşa dönüşür. Hemen kardeşinin arkasına düşer. Fakat ne yazık ki kardeşini o gün bu gün bir daha göremez.

Bunun üzerine dağda, bayırda, ovada “Yusuf gel, sütü iç!” diyerek kardeşine seslenmeye başlar.

Anlatılanlara göre Yusuf'un bacısı; o günden bu yana, usanmak bilmeksizin, kardeşini ararmış. Her konduğu dalda, her indiği yerde Yusuf'a: “Yusuf gel, sütü iç!” diye sesleniyormuş.

425. YUSUF'UM SÜT İÇ

Efsane kültürümüz içersinde kuşlarla ilgili olanlar önemli bir yere sahiptir. Her biri birbirinden ilgi çekicidir. Kimisi kuşların çıkardıkları sese, kimisi tüylerin rengine, kimisi uzun yaşamasına, ... bağlıdır. Bunlar içerisinde Yusufçuk kuşu ile ilgili olanlar da daha fazladır. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

Anlatılanlara göre köyün birinde, bir kadın ile Yusuf adlı küçük oğlu birlikte yaşamaktadır. Bunlar çok fakirdir. Komşuların verdikleriyle hayatlarını sürdürmektedirler.

Küçük Yusuf, annesinden sürekli süt ister. Süt olmadığı için anne, sürekli küçük Yusuf'a yalan söyle ve konuyu değiştirir. Ama her defasında çok üzülür.

Anne, bir gün banyodan çıkmış, saçlarını taramaktadır. Yusufçuk, annesinden yine süt ister. Süt yine yoktur. Anne çok üzülür. O ruh hâli ile, düşünmeden:

-Ya Rabbi! Beni bir kuş et de bu acıdan kurtulayım, der.

O anda, tarak kafasında kuşa dönüşür. Uçup gider. Fakat gözü arkada, küçük Yusuf'ta kalır. Çünkü Yusufçuk yalnız kalmıştır. Anne, her gün evin önündeki ağacın bir dalına konup:

“Yusuf'um Süt İç! Yusuf'um Süt İç!” diye seslenirmiş. Meğer her gün sabah erkenden başlayıp akşamın karanlığına kadar “Yusuf'um Süt İç!” diye öten kuş, Yusufçuk'un annesi imiş.

426. ZALİM KİŞİ VE YEŞEREN BASTON

Vaktiyle Anadolu'nun bir köyünde zalim bir adam yaşarmış. Bu adam yol keseri soygun yapar, masum insanları öldürürmüş. Öldürdüğü insanın sayısı doksan dokuz olmuştur.

Bu zalim ve katil adam, bir gün oturup yaptığı zulümleri, öldürdüğü insanları düşünür. Vicdan azabı duyar. Pişman olur. Tövbe etmeyi düşünür. Gidip bir din ulusu bulur. Durumu anlatır. Tövbe etmek istediğini söyler. Din ulusu:

-Tanrı'nın affı sınırsızdır. Tövbeni kabul edebilir. Ancak sen git, bir aşhane yaptır. Açları doyur, çıplakları giydір. Sana bir baston veriyorum. Bu bastonu aşhanenin önüne, toprağa dik. Bu baston ne zaman sürgün verip yaprak açarsa tövben kabul edilmiş demektir, der.

Tövbe eden adam, din ulusunun dediklerini yapar. Bir aşhane yaptırır. Açları doyurmaya, çıplakları giydirmeye başlar. Her şey yolundadır.

Bir gün olağanüstü bir durum olur. Bir atlı, hızlıca aşhanenin önünden geçmektedir. Aşhanenin sahibi, durmasını, bir şeyler yedikten sonra yoluna devam etmesini ister. Atlı, bu teklifte bulunan kişiye ve aşhaneye söyler. Tartışma büyür. Atlı hakaret dolu sözler savurmaktadır.

Aşhane sahibi bu hakaretlere dayanamaz, öfkesine hakim olamayıp atlıyı öldürür. Öldürür öldürmez de:

-Eyvah! Ben ne yaptım. Tövbe etmişim. Bu kadar emek harcadım. Hepsі boşuna gitti., diye feryat etmeye başlar.

Bu arada bir de ne görsünler. Yolun kenarına diktiği baston sürgün vermeye, yaprak açmaya başlamıştır. Şaşırlar.

Öldürülen kişi hakkında araştırma yapmaya başlarlar. Meğer hızlıca giden ve yemek için durmayan adam bir an önce gidecek, "evlenmek isteyen iki gencin arasını" bozacakmış. Diğer bir rivayete göre de "mayalanması bir günü doldurmayan yoğurt" yiyecekmiş.

Buradan, her iki konunun da Türk toplumunda iyi sayılmadığı anlaşılmaktadır.

427. ZALİM PADİŞAHIN SONU

Büyükler ve devlet yöneticileri, her durumda âdil ve dürüst olmak zorundadır. Eğer âdil olmayı başaramazlarsa onların da büyüğü olduğunu hatırlamak durumunda kalırlar.

Anlatılan efsaneye göre eski zamanlarda, zamanın padişahı bir marangozun eşini görür ve güzelliğine hayran kalır. Padişah o kadınla evlenmek

ister. Padişaha, kadının evli olduğunu söylerler. Fakat Padişah dinlemez, evli kadının getirilmesini ister. “Gerekirse bir bahane bulup kocasını öldürün” der.

Görevliler, kadının kocasının marangozluk yaptığını öğrenirler. Padişaha iletirler. Bunu öğrenen padişah, kendi kendine, şimdi öldürmek için bahane buldum, der:

-Gidip söyleyin marangoza. Benim için sabaha kadar ceviz ağacından beş yüz sandık yapsın. Eğer yapamazsa onu idam ettiririm, der.

Görevliler gidip marangoza padişahın buyruğunu iletirler. Marangoz şaşırıp kalır. Çünkü sabaha kadar beş yüz sandığın yapılmasının imkanı yoktur. Bunu eşine söyleyemez, ama sürekli tedirgindir. Tabi eşi bir durum olduğunu anlar. Eşinin tedirginliğin sebebini öğrenme konusunda ısrar eder. Sonunda kocası durumu anlatmak zorunda kalır. Eşi ona:

-Sabah ola hayrola, gün doğmadan neler doğar, diyerek eşini rahatlatmaya çalışır.

Eşi sabaha kadar “Allah’ım bu ceviz sandıkları onun tabutu olsun” diye dua eder. Marangoz da kendisini kafa üstü bağlatır ve o da Allah’a dua eder.

Sabah olduğunda kapı çalınır. Marangoz kapıyı kan ter içinde açar. Görevliler:

-Padişahımız öldü, hemen ona ceviz ağacından bir tabut yap, derler.

NOTLAR, KAYNAKLAR VE KAYNAK ŞAHISLAR

NOTLAR, KAYNAKLAR VE KAYNAK ŞAHISLAR

- 1.**Abdi Dede;** Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Küçüksöbeçimen köyünde oturan 47 yaşındaki Hasan Demir'den 13 Eylül 2001'de derlenmiştir.
- 2.**Abdülvehhâb Gazi'nin Türbesi I;** Sivas merkez Keçili köyünde oturan ev hanımı 70 yaşındaki Senem Ateş'ten 23 Aralık 2004'de derlenmiştir.
- 3.**Abdülvehhâb Gazi'nin Türbesi II;** Sivas merkez ilçede oturan ev hanımı 41 yaşındaki Bilser Acar'dan 30 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
4. **Acı Su ve Tatlı Su ile Ejderha;** Sivas merkez Başbüyük köyünde oturan 72 yaşındaki Hatice Yağmur'dan 30 Şubat 2004'te derlenmiştir.
5. **Adam Kaya;** Sivas iline bağlı Altınyayla-Taşlıhöyük köyünde oturan 80 yaşındaki ev hanımı Hatice Yılmaz'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
- 6.**Adamtaş;** Mersin'in Anamur ilçesinde oturan ve esnaflık yapan Nuh Aslan'dan 4 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
- 7.**Adıyaman Kalesi'nin Fethi;** Adıyaman'ın Kahta ilçesi Koçtepe köyünde esnaflık yapan 31 yaşındaki Şefik Aydın'dan Haziran 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
- 8.**Ağaca Dönüşen Kız ve Delikanlı;** Tokat merkez ilçede serbest meslek ile geçinen 25 yaşındaki Ferhat Varol'dan 21 Nisan 2002'de derlenmiştir.
- 9.**Ağa Gelin;** Adana'nın Ceyhan ilçesinde oturan ve işçilikle geçinen 54 yaşındaki Ali Çaylı'dan 24 Aralık 2005'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
- 10.**Ag(ğ)'in Gözü (Aksu Gözü);** Sivas'ın Gürün ilçesinde yaşayan emekli, 77 yaşındaki Üzeyir Yükselce'den 13 Kasım 2004'te derlenmiştir.
- 11.**Ağlayan Kaya;** Tokat merkez ilçede serbest meslek ile geçinen 25 yaşındaki Ferhat Varol'dan 21 Nisan 2004'te derlenmiştir.
- 12.**Ağrı Dağları;** Malatya merkez Taştepe köyünde oturan emekli, 59 yaşındaki Aziz Şengör'den 13 Ekim 2005'te derlenmiştir.
13. **Ahi Sinan;** Denizli'nin Tavas ilçesi Nikfer beldesi Hırka köyünde yaşayan emekli, 73 yaşındaki Tevfik İstek'ten Haziran 2011'de derlenmiştir.
- 14.**Ahmet Turan Gazi ve Soğuk Çermik;** Sivas'ın Yenice köyünde oturan 86 yaşındaki ev hanımı Ayşe Kırıl'dan 17 Mayıs 2006'da derlenmiştir.
- 15.**Akdamar;** Malatya'nın Taştepe mahallesinde oturan emekli memur 59 yaşındaki Aziz Şengör'den 13 Ekim 2005'te derlenmiştir.
- 16.**Akıl Çamı;** Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde yaşayan 62 yaşındaki çiftçi Muzaffer Çınar'dan 12 Mart 2004'te derlenmiştir.
- 17.**Akkoyunlu Padişahının Kızı;** Yaşar Bilgin, 1333 doğumlu, Çiftçi; Artvin-Ardanuç ilçesi-Aydın köyü. (Bu efsane, halk kültürü araştırmacısı Ülkü Önal tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır).
- 18.**Ak Taş ve Bebek;** Ordu'nun Ulubey ilçesi, Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükhat Demir'den 7 Temmuz 2001 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
- 19.**Akrep ile Kaplumbağa;** Niğde'nin Bor ilçesi Kemerhisar köyünde yaşayan 73 yaşındaki Hatice Mert'ten Haziran 2002'de derlenmiştir.
- 20.**Ala Karga ile Kuşlar;** Konya merkezde yaşayan ev hanımı 45 yaşındaki Narin Ünlüer'den 11 Şubat 2002'de derlenmiştir.
- 21.**Alanya/Keçi Kalesi'nin Fethi;** Antalya iline bağlı Alanya ilçesinin Kadipaşa köyünde yaşayan 50 yaşındaki Oğuz Korum'dan 7 Şubat 2005'te derlenmiştir.

- 22.Ali Baba ve Kıbrıs Savaşı;** Yozgat'ın Sorgun ilçesi Arpalı kasabasında yaşayan ve çiftçilikle geçinen 35 yaşındaki Hasan Büyükerol'dan 12 Nisan 2005'te derlenmiştir.
- 23.Alkarısı;** Sivas'ın Hafik ilçesi Düzyayla köyünde yaşayan emekli, 64 yaşındaki Mehmet Kınık'tan 22 Haziran 2004'te derlenmiştir.
- 24.Alkarısı ve Atlar;** Iğdır-Tuzluca'da oturan 60 yaşındaki Fuat Mustafaoğlu'ndan 30 Kasım 2003'te derlenmiştir.
- 25.Alkarısı ve Döne Gelin;** Sivas'ın Hafik ilçesi Süleymaniye köyünde oturan ev hanımı 71 yaşındaki Ayten Erdoğan'dan 13 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
- 26.Altın Saban ve Malatya Ovası;** Malatya'nın Yeşilyurt ilçesi Öncü köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Abdullah Bakırcı'dan 13 Ekim 2005'te derlenmiştir.
- 27.Anadolu;** Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde yaşayan ve esnaflıkla geçinen 55 yaşındaki Ali Gökmen'den 22 Kasım 2005'te derlenmiştir.
- 28.Anamas Dağı;** Konya Meram'da yaşayan emekli, 62 yaşındaki Hüseyin Sağıroğlu'ndan 14 Şubat 2002'de derlenmiştir.
- 29.Anavarza Kalesi;** Adana'nın Kozan ilçesi Karabük köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Naile Bağatur'dan 22 Aralık 2005'te derlenmiştir.
- 30.Anavarza Kalesi'ndeki Havuz;** Adana merkez ilçede oturan 55 yaşındaki ev hanımı Neriman Öksüz'den 22 Aralık 2003'te derlenmiştir.
- 31.Ana Yüreği I;** Burdur ili Bucak ilçesinde oturan ev hanımı 45 yaşındaki Fatma Ünal'dan 11 Eylül 2005'te derlenmiştir.
- 32.Ana Yüreği II;** Adana'nın Yüreğir ilçesinde yaşayan 43 yaşındaki ev hanımı Güllü Soydaş'tan Mayıs 2003'te derlenmiştir.
- 33.Ana Yüreği III;** Ankara ili Beypazarı ilçesinde oturan ev hanımı 63 yaşındaki Emine Babacan'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
- 34.Angut Kuşu;** Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi Nadir köyünde yaşayan ev hanımı 60 yaşındaki Fadime Demir'den 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
- 35.Arap Baba I;** Elazığ-Harpüt'ta yaşayan 43 yaşındaki TCDD Depo Şefi Vedat Yiğit'ten 12 Ocak 2005'te derlenmiştir.
- 36.Arap Baba II;** Elazığ merkez ilçede yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
- 37.Arap Dağı;** Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde yaşayan 70 yaşındaki ev hanımı İmaş Sarıca'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 38.Arı;** Tokat'ın Başçiftlik ilçesi Hatipli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 73 yaşındaki Dursun Öztürk'ten 23 Mart 2001'de derlenmiştir.
- 39.Arzu İle Kanber Oyunu ve Karşılıklı Taş;** Nevşehir'in Çat kasabasında yaşayan ev hanımı 86 yaşındaki ev hanımı Saniye Bakı'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 40.Ashab-ı Kahf'in Nöbetçileri;** Aksaray'da yaşayan 78 yaşındaki Mahmut Sarı'dan 23.7.2006'da derlenmiştir.
- 41.Asker Balıklar;** Sivas ili Kangal ilçesinde yaşayan ev hanımı 72 yaşındaki Hatice Zortas'tan 6 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
- 42.Aslanağzı Kızgözü Hamamı;** Samsun'un Ladik ilçesinde yaşayan 43 yaşındaki ev hanımı Azime Kaya'dan 13 Ağustos 2006'da derlenmiştir.
- 43.Âşığın Başı;** Gaziantep'in Nizip ilçesinde yaşayan 72 yaşındaki taş işçisi Mehmet Özpolat'tan 4 Nisan 2003'te derlenmiştir.
- 44.Avcı ile Ayı;** Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde oturan 55 yaşındaki Mehmet Balansı'ndan 13 Haziran 2004'te Dilşat Demir tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.

- 45.**Avcı ve Kekliğin İntikamı**; Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Şubat 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
- 46.**Aygır Gölü**; Sivas Merkez - Koyuncu köyünde yaşayan ev hanımı 69 yaşındaki Hatun Erdem'den 20 Nisan 2004'te derlenmiştir.
- 47.**Ayının Varadılışı**; Tokat'ın Başçıftlık ilçesi Hatıplı köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 73 yaşındaki Dursun Öztürk'ten 23 Mart 2001'de derlenmiştir.
- 48.**Ayıya Dönüşen Kadın**; Osmaniye-Düziçi ilçesinde yaşayan 27 yaşındaki ev hanımı Selvi Kırkız'dan 23 Mayıs 2006'da derlenmiştir.
- 49.**Ayrık Otu**; Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 15 Şubat 1996 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
- 50.**Ay ve Güneş**; Elazığ'da oturan ve esnaflık ile geçinen 65 yaşındaki Yusuf Esinti'den Haziran 2008'de derlenmiştir.
- 51.**Aziz Baba ve Morali Camisi**; Sivas'ın Çayrağı mahallesinde oturan serbest meslek sahibi 63 yaşındaki Yakup Yalçın'dan 12 Aralık 2004'te derlenmiştir.
- 52.**Balıklı Göl**; Şanlıurfa'da yaşayan 60 yaşındaki ev hanımı Ayşe Gülseven'den 6 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 53.**Balıklı Göze**; Giresun-Şebinkarahisar ilçesinde yaşayan 86 yaşındaki ev hanımı Rabia Tergek'ten 23 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 54.**Battal Gazi'nin Atının Ayak İzleri**; Malatya-Darende ilçesinde yaşayan ev hanımı Zeynep Filik'ten 16 Ekim 2005'te derlenmiştir.
- 55.**Battal Gazi ve Ahmed-i Turan**; Afyon merkezde yaşayan ve demircilik yapan 76 yaşındaki Şükrü Çağlar'dan 23 Temmuz 2006'da derlenip yazıya geçirilmiştir.
- 56.**Baykuş**; Mardin'de öğretmenlik yapmakta olan 37 yaşındaki M. Mürşid Tekin'den 23 Haziran 2005'te derlenmiştir.
- 57.**Bebuk Kuşu**; Tunceli-Mazgirt ilçesi-Beşoluk köyünde yaşayan 96 yaşındaki Zülfü Çalbay'dan 17 Temmuz 2001'de derlenip yazıya geçirilmiştir.
- 58.**Bedir Baba ve Kınalı Asker**; Sivas'ın Ulaş ilçesinin Akkaya köyünde çiftçilikle geçinen 73 yaşındaki Mehmet Akkaya'dan 24 Mayıs 2004 tarihinde derlenmiştir.
- 58.**Bekir Çavuş Hamamı**; Sivas ili merkez ilçede yaşayan 46 yaşındaki İdris Deveci'den Haziran 2005'te derlenmiştir.
- 60.**Belen Adı**; Hatay-Ovakent beldesinde oturan 40 yaşındaki ev hanımı Nimet Usanmaz'dan Haziran 2002'de derlenmiştir.
- 61.**Belgrat Efsanesi**; Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine bağlı Karacalar köyünde oturan 74 yaşında olup çiftçilikle geçinen Rifat Fırat'tan 1 Aralık 2004 tarihinde derlenmiştir.
- 62.**Belha**; Nevşehir'in Avanos ilçesi Göynük kasabasında oturan ev hanımı 75 yaşındaki Hanife Atay'dan 23 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 63.**Besni Kalesi ve Taş Ustası**; Adıyaman'ın Kahta ilçesi Koçtepe köyünde esnaflık yapan 31 yaşındaki Şefik Aydın'dan Haziran 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
- 64.**Bingöl ve Ab-ı Hayat Suyu**; Bingöl ilinin adaklı ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 69 yaşındaki Abdullah Çiftçi'den Haziran 2004 tarihinde derlenmiştir.
- 65.**Bingöl ve Ölümsüzlük Suyu**; Bingöl merkez ilçede yaşayan 64 yaşındaki ev hanımı Yüstra Korkulu'dan Haziran 2004'te derlenmiştir.
- 66.**Bir Damla Çiçek Suyu ve Ay**; Kayseri ili Pınarbaşı ilçesinde yaşayan 64 yaşındaki Hatice Yılmaz'dan 30 Ağustos 2004'te derlenmiştir.

- 67.**Boşalan İbrik;** Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır beldesi Çat köyünde çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Ziya Şahin'den 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
- 68.**Boyabat Kalesi ve Kırk Kızlar;** Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
- 69.**Bubüyük Kuşu;** Nevşehir-Bahçelievler'de yaşayan 38 yaşındaki Ayşe Gösterişli'den 23 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 70.**Bülbül ile Gül;** Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Taşduk köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 66 yaşındaki Durmuş Açikel'den 25 Temmuz 2007'de derlenmiştir.
71. **Büyük Ağrı Dağı ve Küçük Ağrı Dağı;** Malatya merkez Taştepe köyünde oturan emekli, 59 yaşındaki Aziz Şengör'den 13 Ekim 2005'te derlenmiştir.
- 72.**Caferi Tayyar;** Şanlıurfa merkez ilçede yaşayan ve manavlıkla geçinen 42 yaşındaki Fatih Arıkoğan'dan 25 Kasım 2001'de derlenmiştir.
- 73.**Camandar Efendi;** Dildar Demir, 73, Ev Hanımı; Artvin- Ardanoç ilçesi-Torbalı köyü. (Bu efsane, halk Kültürü araştırmacısı Ülkü Önal tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır).
- 74.**Cemaleddin Aksarayî ve Öğrencileri;** Aksaray merkez ilçede yaşayan ve memur olan 48 yaşındaki İrfan Bayrak'tan Ocak 2003'te derlenmiştir.
- 75.**Cenneti Sirtında Taşıyan Adam;** Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 11 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 76.**Ceylan ve Süt Pınarı;** Ordu ilinin Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 11 Ağustos 1997 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 77.**Çağırğan Baba ve Karataş;** Gümüşhane'nin Köse ilçesi Övünce köyünde yaşayan 75 yaşındaki Hatice Tural'dan 21 Mayıs 2003'te derlenmiştir.
- 78.**Çaldibi;** Isparta ili Senirkent ilçesine bağlı Bisse köyünde yaşayan ev hanımı 56 yaşındaki Emine Özbek'ten 13 Eylül 2005'te derlenmiştir.
- 79.**Çamur Banyoları;** Manisa ili Salihli ilçesinde oturan 42 yaşındaki Nuran Onur'dan Aralık 2003'te derlenmiştir.
- 80.**Çandır Adı;** Yozgat'ın Kavurgalı köyünde yaşayan, çiftçilikle geçinen 76 yaşındaki Rıza Kayaalp'tan Ocak 2002'de derlenmiştir.
- 81.**Çarşamba'yı Sel Aldı;** Samsun'un Çarşamba ilçesi Kuşhane köyünde yaşamakta olan ve çiftçilikle geçinen Fahri Gümüş'ten Mayıs 2003'te derlenmiştir.
- 82.**Çatalağzı Kayası;** Yozgat'ın Saraykent ilçesine bağlı Ozan köyünde yaşayan 72 yaşındaki ev hanımı Gül Hanım Özmen'den 11 Ocak 2003'te derlenmiştir.
- 83.**Çatalkaya ve Ağlayan Kız;** Sivas merkez-Çatalkaya köyünde yaşayan 60 yaşındaki Muharrem Gezer'den 17 Nisan 2004'te derlenmiştir.
- 84.**Çavuşbaşı;** Afyon merkezde yaşayan ve demircilik yapan 76 yaşındaki Şükrü Çağlar'dan 23 Temmuz 2006'da derlenip yazıya geçirilmiştir.
- 85.**Çay;** Samsun'un Vezirköprü ilçesinde esnafılık yapan 44 yaşındaki Engin Ahmet Erkaplan'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 86.**Çayda Çıra Oyunu;** Elazığ'da yaşayan memur 45 yaşındaki Kemal Şekerci'den Mayıs 2006'da derlenmiştir.
87. **Çaydere;** Giresun'un Espiye ilçesine bağlı Karadere köyünde yaşayan 78 yaşındaki ev hanımı Azize Aydın'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
- 88.**Çengelli Dağı;** Sivas'ın Divriği ilçesinde yaşayan 56 yaşındaki Ruhan Özaygün'den Haziran 2004'te derlenmiştir.

89. **Çınar Ağacı ve Yılanın Genç Kalması;** Elazığ merkez ilçede yaşayan ve geçimini çiftçilikle sağlayan 71 yaşındaki Abdullah Aydın'ı'dan Mayıs 2007'de derlenmiştir.
90. **Çiftçi ve Taş Kesilen Ejderha;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Acıpınar köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 72 yaşındaki İzzet Yanık'tan Mayıs 2002'de derlenmiştir.
91. **Çoban Ali;** Bingöl ilimizin Kığı ilçesine bağlı Hergep köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 85 yaşındaki Mecit Çalışcı'dan 28 Mayıs 2008'de derlenmiştir.
92. **Çoban Baba;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Yusuf Santepe'den 11 Aralık 2004'te derlenip yazıya geçirilmiştir.
93. **Çobanbağırta Suyu;** Giresun'un merkez ilçeye bağlı Uzgur köyünde yaşayan 70 yaşındaki Gülşen Annakkaya'dan 7 Ağustos 2007'de derlenmiştir.
94. **Çobandede Köprüsü;** Erzurum'un Köprüköy ilçesine bağlı Örentaş köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 52 yaşındaki Faruk Kaya'dan 23 Nisan 2006'da derlenmiştir.
95. **Çoban Kuşu;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
96. **Çoban ve Değneği;** Sivas merkez Elbeyli/Menşurlu köyünde yaşamakta olan ev hanımı 63 yaşındaki Keziban Sıgırcı'dan Haziran 2004'te derlenmiştir.
97. **Dağlar Anası;** Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde yaşayan ev hanım 61 yaşındaki Hürü Kirik'ten Haziran 2001'de derlenmiştir.
98. **Davul Çalan Köpek;** Sivas'ın Hafik ilçesinde yaşayan 63 yaşındaki Salih Kurugöl'den Nisan 2004'te derlenmiştir.
99. **Dede Tepesi ve Gelin Taşı;** Sivas'ın Akıncılar ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 61 yaşındaki Durmuş Üstün'den 6 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
100. **Defne Ağacı;** Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Sağlıklı köyünde yaşayan 60 yaşındaki Ali Çakıl'dan 2 Ağustos 2005'te derlenmiştir.
101. **Değirmenci Dede;** Gaziantep'in Nizip ilçesinde yaşayan 72 yaşındaki taş işçisi Mehmet Özpolat'tan 4 Nisan 2003'te derlenmiştir.
102. **Değirmen taşı ve Naş;** Adana-Kozan ilçesinde yaşayan 55 yaşındaki Türkan Kocaman'dan Haziran 2008'de derlenmiştir.
103. **Deli Suyu;** Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Kızıyusuflu köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Yusuf Çabuk'tan Haziran 2008'de derlenmiştir.
104. **Derme Suyu;** Malatya'da yaşayan ve sınıf öğretmenliği yapan 45 yaşındaki İzzettin Şahin'den 14 Ekim 2005'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
105. **Devçukuru ve Kızkalesi;** Sivas'ın Zara ilçesinde yaşayan 52 yaşındaki Mehmet Çiçek'ten 11 Şubat 2004'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
106. **Deve Taşı;** Fahreddin Kuruca, 72, Emekli, Konya-Halkapınar-Kayasaray köyü; Şahabettin Tanrıku, 72, Serbest meslek; Konya-Ereğli-Ekizli köyü, 14 Şubat 2002.
107. **Dikilitaş;** Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Çeltikçi köyünde yaşayan ev hanımı 48 yaşındaki Şerife Aksoy'dan 4 Nisan 2001'de derlenmiştir.
108. **Dipsiz Göl;** Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı Demirci köyünde yaşayan 50 yaşındaki Osman Kalay'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
109. **Divriği Adı;** Sivas merkez ilçede yaşayan ve emekli olan 55 yaşındaki Şaban Karadağ'dan 27 Aralık 2002'de derlenmiştir.
110. **Divriği Ulu Cami;** Sivas merkez ilçede yaşayan 55 yaşındaki emekli işçi Şaban Karadağ'dan 21 Aralık 2004'te derlenmiştir.
111. **Diyarbakır Kalesi;** Şanlıurfa merkez ilçede yaşayan ve manavlıkla geçinen 42 yaşındaki Fatih Arıkboğan'dan 25 Kasım 2001'de derlenmiştir.

112. **Dişarbakır Kalesi ve Ben u Sen Burcu;** Dişarbakır'da yaşıyan ev hanımı 75 yaşındaki Sevim Ceylan'dan 20 Mart 2001'de derlenmiştir.
113. **Doğankaya;** Sivas'ın Zara ilçesinde oturan ev hanımı 50 yaşındaki Kiraz Çiçek'ten 23 Şubat 2004'te derlenmiştir.
114. **Duman Baba ve Öğütleri;** Sivas'ın Hafik ilçesi Düzyayla köyünde yaşıyan emekli, 64 yaşındaki Mehmet Kınık'tan 22 Haziran 2004'te derlenmiştir.
115. **Düğün-tepe;** Elazığ'ın Baskil ilçesi Şefkat köyünde oturan ev hanımı 65 yaşındaki Sultan Yünkül'den Haziran 2003'te derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
116. **Düzgün Baba;** Tunceli-Mazgirt ilçesi-Beşoluk köyünde yaşıyan 96 yaşındaki Zülfü Çalbay'dan 17 Temmuz 2001'de derlenip yazıya geçirilmiştir.
117. **Ejderha Taşı I;** Elazığ merkez ilçede yaşıyan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
118. **Ejderha Taşı II;** Bingöl ilinin adaklı ilçesinde yaşıyan ve çiftçilikle geçinen 69 yaşındaki Abdullah Çiftçi'den Haziran 2004'te derlenmiştir.
119. **Ejderha Taşı III;** Sivas merkez ilçede oturan ev hanımı 52 yaşındaki Dürdane Yaşar'dan 22 Haziran 2006'da derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
120. **Ejderha Taşı;** Sivas'ın Çaygören (Cirin) köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 41 yaşındaki Ömer Uzdemir'den 14 Şubat 2004'te derlenmiştir.
121. **Emir Sultan ve Edirne'nin İşgali;** Bursa şehir merkezinde oturan emekli memur 56 yaşındaki Cevat Deveci'den Temmuz 2008'de derlenmiştir.
122. **Eren Doğan ve Tosun Koç;** Sivas merkez Koyuncu köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Hatun Erdem'den 21 Mart 2004'te derlenmiştir.
123. **Erenler Mağrası;** Aksaray merkez ilçede yaşıyan ve memur olan 48 yaşındaki İrfan Bayrak'tan Ocak 2003'te derlenmiştir.
124. **Esnab-ı Keyf;** Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşıyan ve çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Salih Güven'den Temmuz 2002'de derlenmiştir.
125. **Eski Malatya'dan Yeni Malatyaya Göç;** Saime Asma, 78, Ev Hanımı, Malatya-Battalgazi (Eskimalatya); Hasan Gülüm, 45, Çiftçi, Malatya-Battalgazi ilçesi, 13 Ekim 2005.
126. **Eşkıyanın Tövbesi ve Yeşeren Kuru Ağaç;** Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağı Kaynar köyünde yaşıyan 61 yaşındaki Fethi Kaynar'dan Temmuz 2005'te derlenmiştir.
127. **Evlat Acısı ve Kuyruk Acısı;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağılayan Mehmet Demir'den 28 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
128. **Evren ve Yılanöz;** Muğla'nın Fethiye ilçesinde yaşıyan 83 yaşındaki Ramazan Çulfa'dan Temmuz 2001'de derlenmiştir.
129. **Ferhat ile Şirin I;** Tokat'ın Ortaören köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 49 yaşındaki Abdulkadir Çaylak'tan Mart 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
130. **Ferhat ile Şirin II;** Hayriye Motor; 58, Ev Hanımı; Artvin-Ardanuç ilçesi-Ferhatlı köyü. (Bu efsane, halk kültürü araştırmacısı Ülkü Önal tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır).
131. **Fırat, Murat ve Aras Nehirleri;** Elazığ'ın Kovancılar ilçesinde görev yapan öğretmen Abdulkaki Ertuğrul'dan Temmuz 2002'de derlenmiştir.
132. **Gazlıgöl;** Afyon merkez ilçede yaşıyan ev hanımı, 67 yaşındaki Fadime Tanrısinatapan'dan Mayıs 2007'de derlenmiştir.
133. **Gelin Battı;** Adana ili Karaisalı ilçesinde yaşıyan ev hanımı 63 yaşındaki Safinaz Polat'tan Temmuz 2005'te derlenmiştir.

134. **Gelinci Kaya;** Sivas-Merkez-Keçili köyünde yaşayan ev hanımı 70 yaşındaki Senem Ateş'ten 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
135. **Gelincik Dağı;** Diyarbakır'da yaşayan ev hanımı 75 yaşındaki Sevim Ceylan'dan Mart 2001'de derlenmiştir.
136. **Gelin Dağı;** Malatya'nın Akpınar mahallesinde oturan 54 yaşındaki ev hanımı Pervin Sarıoğlu'ndan 16 Ekim 2005'te derlenmiştir.
137. **Gelin Kaya;** Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde yaşayan ve esnaflıkla geçinen 55 yaşındaki Ali Gökmen'den 22 Kasım 2005'te derlenmiştir.
138. **Gelinler Kayası I;** Yozgat'ın Saraykent ilçesi Ozan köyünde yaşayan ev hanımı 58 yaşındaki Zöhre Mutlusoy'dan Aralık 2002'de derlenmiştir.
139. **Gelin Kayası II;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Beydili köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Hasan Arzuman'dan Şubat 2004'te derlenmiştir.
140. **Gelin Taşı I;** Giresun'un Uzgur köyünde oturan ev hanımı 75 yaşındaki Şadiye Tozlu'dan 25 Haziran 2007'de derlenmiştir.
141. **Gelin Taşı II;** Zeynep Kayabaşı, 46, ev hanımı; (Doğum yeri; Ardahan-Posof), Sivas'ın Yunus Emre mahallesi, derleme tarihi; 23 Mayıs 2004.
142. **Gelin Taşı III;** Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Doğanlar köyü'nde çiftçilikle geçinen 78 yaşındaki Yusuf Metin'nden 14 Ekim 2005'te derlenmiştir.
143. **Gelin Taşları I;** Burdur'un Bucak ilçesinde yaşayan ev hanımı 56 yaşındaki Güllü Şener'den 12 Eylül 2005'te derlenmiştir.
144. **Gelin Taşları II;** Iğdır Merkez Alikamerli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Sabri Temir'den 29 Kasım 2003'te derlenmiştir.
145. **Geliyorum Diyen Taş;** Şahsiye Önal, 68, Ev Hanımı; Artvin - Ardanuç ilçesi-Sakarya köyü. (Bu efsane, halk kültürü araştırmacısı Ülkü Önal tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır).
146. **Gemil Dersi;** Nevşehir-Bahçelievler'de yaşayan 38 yaşındaki Ayşe Gösterişli'den 23 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
147. **Gevher Nesibe Hatun;** Kayseri'nin Melikgazi ilçesinde yaşayan 80 yaşındaki Ahmet Yorulmaz'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
148. **Gılgıj Baba ve Tokat Kalesi;** Tokat merkez ilçede yaşayan 68 yaşındaki Nurettin Dikici'den 11 Şubat 2001'de derlenmiştir.
149. **Giresun Adası ve Bey Kızı;** Giresun'un Eynesil ilçesi Ören köyünde yaşayan 64 yaşındaki ev hanımı Emine Kukul'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
150. **Gizemli Türkü;** Gaziantep'e bağlı Şahinbey ilçesinin Sarısalkım köyünde yaşayan emekli işçi 53 yaşındaki Kadir Özen'den 21 Eylül 2009'da derlenmiştir.
151. **Gökmedrese;** 21 Mart 2006 tarihinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç.Dr. Hikmet Yılmaz'dan derlenmiştir.
152. **Gökpınar Gölü;** Sivas'ın Gürün ilçesinde yaşayan memur emeklisi 77 yaşındaki Üzeyir Yükselce'den 17 Haziran 2004'te derlenmiştir.
153. **Gölmarmara;** Manisa'nın Salihli ilçesinde oturan ve çiftçilikle geçinen Hüsnü Öztoprak'tan 14 Şubat 2000'de derlenmiştir.
154. **Gözü Yaşlı Gelin;** Tokat merkez ilçede oturan ev hanımı 62 yaşındaki Neziha Kasar'dan 24 Şubat 2001'de derlenmiştir.
155. **Gözyaşı Çermiği ve Gelin Kayaları;** Dildar Demir, 73, Ev Hanımı; Artvin - Ardanuç ilçesi-Torbalı köyü. (Bu efsane, halk Kültürü araştırmacısı Ülkü Önal tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır).

156. **Guguk Kuşu I;** Ordu'nun Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükkat Demir'den 27 Temmuz 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
157. **Guguk Kuşu II;** Adana'nın Ceyhan ilçesi Yalak köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 44 yaşındaki M. Salih Özbey'den 7 Haziran 2004'te derlenmiştir.
158. **Gussuz Mezarlığı;** Sivas'ın merkez Menşurlu köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 49 yaşındaki Hacı Ekinci'den 3 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
159. **Gülek Boğazındaki Ejderha;** Muharrem Gül, 67, Emekli, Adana-Ceyhan-Narlık köyü; Naile Bağatur, 69, Ev Hanımı; Adana-Kozan ilçesi-Karabük köyü. Derleme tarihi: 6 Haziran 2004.
160. **Günahkâr Adam ve Yeşeren Baston;** Trabzon'un Şalpazarı ilçesi Kabasakal köyünde oturmakta olan 52 yaşındaki Ali Yılmaz'dan 19 Temmuz 2003'de derlenmiştir.
161. **Hacettepe;** Ankara'nın Çankaya ilçesinden emlakçılık yapan 52 yaşındaki Şeref Coşkun'dan Mart 2004'te derlenmiştir.
162. **Haciali Köyü;** Antalya iline bağlı Alanya ilçesinin Kadipaşa köyünde yaşayan 50 yaşındaki Oğuz Korum'dan 8 Şubat 2005'te derlenmiştir.
163. **Hacı Bektaş Veli, Akkoca ve Taş Kesilen Kadın;** Tokat'ın Sulusaray ilçesine bağlı Çime köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen İsmail Şanlı'dan Eylül 2001'de derlenmiştir.
164. **Hacı Bektaş Veli ve Taş Kesilen Kadın;** Tokat'ın Sulusaray ilçesine bağlı Çime köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen İsmail Şanlı'dan Eylül 2001'de derlenmiştir.
165. **Hacı Nuri ve Mağarası;** Sivas'ın Gürün ilçesinden oturan ev hanımı, 59 yaşındaki Arife Peyriz Aslan'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
166. **Hafik Gölü;** Sivas'ın Hafik ilçesi Koç mahallesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 53 yaşındaki Osman Kartal'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
167. **Hafik Gölü ve Ezan Sesi;** Sivas'ın Hafik ilçesi Koç mahallesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 53 yaşındaki Osman Kartal'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
168. **Hacı Bektaş Veli Suyu;** Niğde'nin Bor ilçesinde oturan 54 yaşındaki Rasih Durak'tan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
169. **Hacı Betaş Veli ve Beş Taşlar;** Sivas'ın Hafik ilçesi Koç mahallesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 53 yaşındaki Osman Kartal'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
170. **Hafik Gölü ve Böğrüme Tepesi;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Süleymaniye köyünde oturan 71 yaşındaki ev hanımı Ayten Erdoğan'dan Ağustos 2004'te derlenmiştir.
171. **Hacı İbrahim Devletli;** Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Sancakağı köyünde oturan 62 yaşındaki İbrahim Türk'ten 21 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
172. **Halil İbrahim Sofrası;** Iğdır Merkez Alikamerli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Sabri Demir'den 27 Kasım 2003'te derlenmiştir.
173. **Harput Kalesi;** Elazığ'ın Maden ilçesine bağlı Kayalar köyünde yaşayan ev hanımı 90 yaşındaki Havva Seven'den 19 Haziran 2003'te derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
174. **Harput Kalesi;** Elazığ'ın Maden ilçesine bağlı Kayalar köyünde yaşayan ev hanımı 90 yaşındaki Havva Seven'den 19 Haziran 2003'te derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
175. **Hasan Baba;** Aksaray merkez ilçede oturan ve çiftçilikle geçinen 78 yaşındaki Mahmut Sarı'dan 14 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
176. **Hasan Basri Hazretleri ve Kabir Azabı;** Aksaray merkez ilçede oturan ve çiftçilikle geçinen 78 yaşındaki Mahmut Sarı'dan 14 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
177. **Hasan Dede ile Ali Baba;** Aksaray merkez Çimeli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 82 yaşındaki Kuddisi Altınkaya'dan 14 Ağustos 2002'de derlenmiştir.

178. **Has Sait Efendi ve Buğdaylar**; Sivas'ın Altınyayla ilçesine bağlı Başyayla köyünde oturan ev hanımı 54 yaşındaki Hatice Özdal'dan Eylül 2002'de derlenmiştir.
179. **Hayran Tekkesi**; Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesine bağlı Hayran köyünde oturan 47 yaşındaki Hurşut Ülkü'den 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
180. **Hazar Baba Dağı**; Elazığ merkez ilçede yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
181. **Hazar Gölü I**; Elazığ'da oturan ve esnafılık ile geçinen 65 yaşındaki Yusuf Esinti'den Haziran 2008'de derlenmiştir.
182. **Hazar Gölü II**; Elazığ merkez ilçede yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
183. **Hazret-i Ali Kesigi ve Anavarza**; Adana'nın Kozan ilçesi Karabük köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Naile Bağatur'dan 22 Aralık 2005'te derlenmiştir.
184. **Hazret-i Ali, Kesikbaş ve Turhal**; Tokat'ın Pazar ilçesine bağlı Kaledere köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen İsmail Bakraç'tan 11 Şubat 2001'de derlenmiştir.
185. **Hazret-i Ali'nin Vasiyeti**; Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Şubat 1998 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
186. **Hazret-i Ali ve Afyon Kalesi**; Afyon merkezde yaşayan ve demircilik yapan 76 yaşındaki Şükrü Çağlar'dan 23 Temmuz 2006'da derlenip yazıya geçirilmiştir.
187. **Hazret-i Ali ve Alikesik Kayası**; Adana'nın Yüreğir ilçesinde yaşayan 43 yaşındaki ev hanımı Güllü Soydaş'tan Mayıs 2003'te derlenmiştir.
188. **Hazret-i Ali ve Ceyhan Nehri I**; Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde yaşayan ev hanım 61 yaşındaki Hürü Kirik'ten Haziran 2001'de derlenmiştir.
189. **Hazret-i Ali ve Ceyhan Nehri II**; Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde yaşayan ev hanımı 66 yaşındaki Elif Topal'dan Haziran 2001'de derlenmiştir.
190. **Hazret-i Ali ve Dertli Ördekler**; Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır beldesi Çat köyünde çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Ziya Şahin'den 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
191. **Hazret-i Ali ve Gazidere Çayı**; Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
192. **Hazret-i Ali ve Kesikbaş**; Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kavak beldesinde yaşayan 74 yaşındaki ev hanımı Döne Yalçın'dan 21 Eylül 2004'te derlenmiştir.
193. **Hazret-i Ali ve Münafık Çukuru**; Samsun'un Vezirköprü ilçesinde esnafılık yapan 44 yaşındaki Engin Ahmet Erkaplan'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
194. **Hazret-i Ali ve Tecer Dağı**; Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde bağlı Kavak beldesinde yaşayan 74 yaşındaki ev hanımı Döne Yalçın'dan 21 Eylül 2004'te derlenmiştir.
195. **Hazret-i Ali ve Zaloğlu Rüstem**; Iğdır merkez Alikamerli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Sabri Temir'den 26 Kasım 2003'te derlenmiştir.
196. **Hazret-i Hızır ve Konuşamayan Genç**; Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Çötelli köyünde oturan 56 yaşındaki Gönül Akay'dan 14 Nisan 2005'te derlenmiştir.
197. **Hazret-i Hızır ve Sivas Ulu Cami**; Sivas Elbeyliye bağlı Söğütçük köyünde oturan ve imamhatiplik yapan 41 yaşındaki Abdullah Özdemir'den 1 Mayıs 2004'te derlenmiştir.
198. **Hazret-i Hızır ve Yanmayan Kaşıklar**; Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kiremitli köyünde oturan Hasan Yıldız'dan 4 Mayıs 2004'te derlenmiştir.
199. **Hazret-i İbrahim ve Tuz**; Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.

200. **Hazret-i Süleyman ve Kuşlar;** Erzurum'un Hınıs ilçesi Ketenci köyünde oturan 53 yaşındaki ev hanımı Fadime Bülbül'den 6 Ekim 2006'da derlenmiştir.
201. **He He He Kuşu;** Ordu'nun Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükhat Demir'den 20 Temmuz 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
202. **Hekimhan'ın Kuruluşu;** Malatya'nın Hekimhan ilçesinde oturan 91 yaşındaki Hasan Yücel'den 11 Ekim 2005'te derlenmiştir.
203. **Heybet Dağı ve Koyun Taşları;** Elazığ merkez ilçede yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
204. **Himmet Baba;** Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde yaşayan ev hanım 61 yaşındaki Hürü Kirik'ten Haziran 2001'de derlenmiştir.
205. **Hırsızlığın Sonu;** Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
206. **Hızır Peygamber ve Çoban Baba;** Tokat'ın Ortaören köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 49 yaşındaki Abdulkadir Çaylak'tan Mart 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
207. **Hızır Peygamber ve Kaplumbağaya Dönüşen Kadın;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 29 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilköğretim mezunudur.
208. **Hopal Kuşu;** Sivas'ın Zara ilçesinde yaşayan 52 yaşındaki Mehmet Çiçek'ten Şubat 2004'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
209. **Hunat Hamamı;** Kayseri'nin Melikgazi ilçesinde yaşayan 80 yaşındaki Ahmet Yorulmaz'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
210. **Hüdhüd Kuşu;** Kayseri'nin Kocasinan ilçesine bağlı Saraycık köyünde oturan 54 yaşındaki Ahmet Küçükşahin'den 21 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
211. **İbibik Kuşu;** Amasya'nın Kayabaşı köyünde oturan ev hanımı 68 yaşındaki Nakşiye Çakıroğlu'ndan 24 Mart 2001'de derlenmiştir.
212. **İki Kardeş Kayası;** Elazığ merkez ilçede yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Nuriye Aydoğdu'dan 22 Kasım 2008'de derlenmiştir.
213. **İbibik Kuşu;** Sivas ili Kangal ilçesinde yaşayan ev hanımı, 72 yaşındaki Hatice Zortaş'tan 6 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
214. **İbibik Kuşu ve İlkbahar;** Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Kemerhisar mahallesinde oturan Hacer Kırazcı'dan 14 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
215. **İmaret Köyü;** Sivas'ın Direkli köyünde oturan ev hanımı 27 yaşındaki ev hanımı Tuğba Gülbahçe'den 21 Haziran 2004'te derlenmiştir.
216. **İnbaba Mağarası;** Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kerimmümin köyünde oturan ve çiftçilik yapan 38 yaşındaki Hüseyin Üzümcü'den 27 Haziran 2004'te derlenmiştir.
217. **İnleyen Mağara;** Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi Nadir köyünde yaşayan ev hanımı 60 yaşındaki Fadime Demir'den 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
218. **İnsanın Kaplumbağaya Dönüşmesi;** Tokat'ın Başçiftlik ilçesine bağlı Hatipli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen İzzet Kılıç'tan 17 Şubat 2001'de derlenmiştir.
219. **İsak Kuşu;** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde memure Belma Bostancı'dan 23 Şubat 2005'te derlenmiştir.
220. **Kaba Yel;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Deliktaş köyünde oturan ev hanımı 44 yaşındaki Emine Doğan'dan 21 Haziran 2004'te derlenmiştir.
221. **Kabirdeki Et;** Sivas'ın Gemerek ilçesine bağlı Sızır kasabasında oturan Seyfi Herdem'den Haziran 2004'te derlenmiştir.

222. **Kadırga Yaylası**; Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesine bağlı Düzköy köyünde yaşayan 79 yaşındaki Mehmet Özdin'den 23 Temmuz 2002'de derlenmiştir.
223. **Kağızman Efendi**; Kars'ın Sankamış ilçesine bağlı Boyalı köyünde oturan ev hanımı 66 yaşındaki Suna Taşkıran'dan 14 Mart 2006'da derlenmiştir.
224. **Kaldı Köyü**; Sivas merkez ilçede oturan ev hanımı 52 yaşındaki Dürdane Yaşar'dan 22 Haziran 2006'da derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
225. **Kan Akan Çeşme**; Sivas'ın Zara ilçesinde yaşayan 52 yaşındaki Mehmet Çiçek'ten 11 Şubat 2004'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
226. **Kangal Balıklı Kaplıca**; Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Yusuf Santepe'den 11 Aralık 2004'te derlenip yazıya geçirilmiştir.
227. **Kangal Köpeği**; Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Yusuf Saritepe'den 11 Aralık 2004'te derlenip yazıya geçirilmiştir.
228. **Kanlıçayır**; Sivas'ın Zara ilçesine bağlı Korkut köyünde oturan 74 yaşındaki Hüseyin Çiçek'ten 21 Mayıs 2004'te derlenmiştir.
229. **Karaca Baba ve Üçler**; Erzurum'un Şenkaya ilçesine bağlı Yanıkkaval köyünde oturan ev hanımı 78 yaşındaki Meral Kılıç'tan 8 Ekim 2006'da derlenmiştir.
230. **Karakısırak Yaylası**; Trabzon'a bağlı Şalpazarı ilçesine bağlı Düzköy köyünde yaşayan 79 yaşındaki Mehmet Özdin'den 23 Temmuz 2002'de derlenmiştir.
231. **Kaplumbağa I**; Erzurum'un Hınıs ilçesi Ketenci köyünde oturan 53 yaşındaki ev hanımı Fadime Bülbül'den 6 Ekim 2006'da derlenmiştir.
232. **Kaplumbağa II**; Gaziantep'in Nizip ilçesinde yaşayan ev hanımı 62 yaşındaki Ayşe Özpolar'tan 4 Nisan 2003'te derlenmiştir.
233. **Karacadağ**; Diyarbakır'da yaşayan ev hanımı 75 yaşındaki Sevim Ceylan'dan 20 Mart 2001'de derlenmiştir.
234. **Karacakurt Kaplıcası ve Karacakurt Ailesi**; Kırşehir'in Kaman ilçesinde oturan 68 yaşındaki İbrahim Atalay'dan 12 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
235. **Karacalı Camisi**; Samsun'un Terme ilçesine bağlı Yukarısöğüt köyünde oturan 69 yaşındaki Celal Beşirli'den 4 Eylül 2005'te derlenmiştir.
236. **Karagöl**; Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 28 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezundur.
237. **Kara Kargalar**; Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezundur.
238. **Karakurt Kaplıcası**; Kırşehir'in Kaman ilçesinde oturan 68 yaşındaki İbrahim Atalay'dan 12 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
239. **Karaman'ın Koyunu Sonra Çıkar Oyunu**; Karaman'ın Ermenek ilçesine bağlı İkizınar köyünde oturan Ali Özkan'dan 9 Haziran 2006'da derlenmiştir.
240. **Karapınar**; Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır beldesi Çat köyünde çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Ziya Şahin'den 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
241. **Kara Şeyh ve Sel Baskını**; Zeynel Karasoy, 64 Emekli; Tokat-Zile ilçesi; Niyazi Arsal, 55, Esnaf; Tokat-Zile ilçesi. Derleme tarihi: 12 Mayıs 2002.
242. **Kara Taş**; Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezundur.
243. **Kardeş Kuşlar**; Konya'nın Akşehir ilçesinde oturan 50 yaşındaki Serpil Akkoyun'dan 10 Şubat 2002'de derlenmiştir.

- 244. Kar ile Pırçalık;** Kırşehir'in Kaman ilçesinde oturan 68 yaşındaki İbrahim Atalay'dan 12 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 245. Karpuz;** Isparta ili Senirkent ilçesine bağlı Bisse köyünde yaşayan ev hanımı 56 yaşındaki Emine Özbek'ten 14 Eylül 2005'te derlenmiştir.
- 246. Kastamonu Adı;** Kastamonu'nun Taşköprü ilçesine bağlı Eşen köyünde oturan ev hanımı 75 yaşındaki Nebiye Küllü'den 13 Mayıs 2010'da derlenmiştir.
- 247. Kat Beldesinin Adı;** Tokat'ın Turhal ilçesine bağlı Kat beldesinde oturan ev hanımı 51 yaşındaki Fatma Yalçın'dan 19 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 248. Kavağın Secde Etmesi;** Rize'nin İyidere ilçesine bağlı Büyükçiftlik köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 64 yaşındaki Ahmet Temiz'den Temmuz 2009'da derlenmiştir.
- 249. Kaybolan İnek;** Kayseri'nin Melikgazi ilçesinde yaşayan 80 yaşındaki Ahmet Yorulmaz'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 250. Kayık İndirme ve Gaipen Bir Ses;** Artvin'in Hopa ilçesinde oturan ve çiftçilikle geçinen 56 yaşındaki Nizamettin Çepoğlu'ndan Temmuz 2009'da derlenmiştir.
- 251. Kayseri Ulu Cami;** Kayseri'nin Melikgazi ilçesinde yaşayan 80 yaşındaki Ahmet Yorulmaz'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 252. Kaz Dağı ve Sarı Kız;** Manisa'nın Soma ilçesinde oturan işçi, 42 yaşındaki Recep Yıldırım'dan 28 Ocak 2001'de derlenmiştir.
- 253. Kazova ve Sivrisinekler;** Tokat merkez ilçede oturan ve inşaat ustalığı yaparak geçinen 49 yaşındaki Mevlüt Sönmez'den 14 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 254. Kazova ve Üç Tepe;** Tokat merkez ilçe Gevle köyünde oturan emekli, 76 yaşındaki Tahir Türk'ten 14 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 255. Keçeci Baba;** Tokat'ın Niksar ilçesi Gönebakan beldesinde oturan Halit Kutar'dan 18 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 256. Keçi Kalesi I;** Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesi Alımpınar köyünde oturan 83 yaşındaki Güldane Yılmaz'dan 20 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
- 257. Keçi Kalesi II;** Yozgat'ın Şefaati ilçesi Kaykılı köyünde oturan ev hanımı 78 yaşındaki Kiraz Koçak'tan 18 Nisan 2005'te derlenmiştir.
- 258. Kediler ve Köpekler;** Ordu'nun Ulubey ilçesi, Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükkat Demir'den 21 Temmuz 2004 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
- 259. Kendiliğinden Gelen Yemek;** Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır beldesi Çat köyünde çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Ziya Şahin'den 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
- 260. Kendir İpinin Sualî;** Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
- 261. Kendisi ve Sürüsü Taş Kesilen Çoban;** Sivas'ın Altınyayla ilçesine bağlı Başyayla köyünde oturan ev hanımı 54 yaşındaki Hatice Özdal'dan Eylül 2002'de derlenmiştir.
- 262. Kerdoğan Dikenleri;** Ankara'nın Polatlı ilçesinde yaşayan ev hanımı 45 yaşındaki Esmâ Özdemirel'den Ağustos 2007'de derlenmiştir.
- 263. Kesdoğan Kalesi;** Sivas'ta yaşayan Emekli Öğretim Görevlisi 69 yaşındaki Kutlu Özen'den 27 Aralık 2007'de derlenmiştir.
- 264. Kesikbaş ve Turhal Adı;** Tokat'ın Turhal ilçesinde yaşayan 45 yaşındaki Tekin Sosyal'dan 17 Şubat 2001'de derlenmiştir.
- 265. Kıldan İnce Tatlî; Pişmaniye;** Manisa'nın Turgutlu ilçesine bağlı Akçapınar köyünde yaşayan Hediye Işık'tan Şubat 2000'de derlenmiştir.

266. **Kırılan Yumurtalar ve Taş Kesilen Adam;** Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde yaşayan 50 yaşındaki Ahmet Mutlu'dan 11 Nisan 2004'te derlenmiştir.
267. **Kırk Gelin Taşı;** Yozgat merkez ilçede yaşayan ve işçilikle geçinen 44 yaşındaki Hasan Yılmaz'dan 14 Nisan 2005'te derlenmiştir.
268. **Kırk Kardeşler Mezarlığı;** Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Eskiköy'de yaşayan emekli memur 73 yaşındaki Hasan Şahin'den 14 Ekim 2005'te derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
269. **Kırşehir Kalesi;** Kırşehir'in Kaman ilçesinde oturan 68 yaşındaki İbrahim Atalay'dan 12 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
270. **Kırmızı Dut;** Nevşehir'in Bahçelievler'de yaşayan 38 yaşındaki Ayşe Gösterişli'den 23 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
271. **Kıyan Dağı;** Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde yaşayan ev hanımı 61 yaşındaki Hürü Kirik'ten Haziran 2001'de derlenmiştir.
272. **Kızılgül;** Sivas'ın Zara ilçesinde oturan ev hanımı 50 yaşındaki Kiraz Çiçek'ten 23 Şubat 2004'te derlenmiştir.
273. **Kızılırmak'ın Rengi;** Sivas merkez Keçili köyünde oturan ev hanımı, 70 yaşındaki Senem Ateş'ten 23 Kasım 2001'de derlenmiştir.
274. **Kızıl Kaya;** Sivas'ın Çaygören (Cirin) köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 41 yaşındaki Ömer Uzdemiir'den 14 Şubat 2004'te derlenmiştir.
275. **Kız Kalesi;** Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Salih Güven'den Temmuz 2002'de derlenmiştir.
276. **Kızkayası;** Saime Ağırbaş, 65 yaş, Tekel'den Emekli; Samsun-Bafra-Derbent köyü. Derleme tarihi; 7 Eylül 2005.
277. **Kırk Kızlar;** Mehmet Karatepe, yaş; 36, Serbest Meslek; Sivas-Kangal ilçesi-Bektaş köyü. Derleme tarihi; 30 Mart 2004.
278. **Kızlar Kayası;** Fadime Şeker, yaş; 62, Ev Hanımı; Sivas-Kangal ilçesi-Alacahan beldesi-Sarıpınar köyü. 30 Mart 2004.
279. **Kocakarı Fırtınası;** Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine bağlı Karacalar köyünde oturan 74 yaşında olup çiftçilikle geçinen Rıfat Fırat'tan 10 Nisan 2005'te derlenmiştir.
280. **Koş Baba Mağarası;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Beydili köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Hasan Arzuman'dan Şubat 2004'te derlenmiştir.
281. **Koç Davut Efsanesi;** Faruk Özkan, 46 yaş, Şoför; Antalya ili Alanya ilçesi Demirtaş köyü. Derlenme tarihi; 7 Şubat 2005.
282. **Konya Adı;** Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Yeniceoba köyünde oturan ev hanımı, 42 yaşındaki Nuran Boyacı'dan Şubat 2002'de derlenmiştir.
283. **Koyun Baba ve Köpekleri;** Nigâr Buruker, yaş; 68, ev hanımı; Çorum ili Osmancık ilçesi. Derleme tarihi; 14 Mart 2001.
284. **Koyun Baba ve Osmancık Köprüsü;** Nigâr Buruker, yaş; 68, ev hanımı; Çorum ili Osmancık ilçesi. Derleme tarihi; 14 Mart 2001.
285. **Kör Almuslu;** Tokat'ın Almus ilçesi Kınık köyünde oturan ev hanımı 53 yaşındaki Şeyda Akgedik'ten Mart 2001'de derlenmiştir.
286. **Köroğlu Mağarası;** Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Eskikarahisar köyünde yaşayan ev hanımı 43 yaşındaki Melahat Uzun'dan 23 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
287. **Körpınar;** Ardahan'ın merkez Küçük Sütluce köyünde yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Neslihan Kaya'dan Mayıs 2007'de derlenmiştir.
288. **Kuddusi Baba ve Altın Olan Toprak;** Niğde'nin Bor ilçesinde berber 52 yaşındaki Rüstem Baba'dan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.

289. **Kuddusi Baba ve Emanet;** Niğde'nin Bor ilçesinde berber 52 yaşındaki Rüstem Baba'dan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
290. **Kuddusi Baba ve Saban Demiri;** Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Kemerhisar kasabasında yaşayan 80 yaşındaki Hacer Kirazcı'dan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
291. **Kuddusi Baba ve Taze Hurma;** Niğde'nin Bor ilçesinde oturan 54 yaşındaki Rasih Durak'tan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
292. **Kumru Kuşu;** Ardahan'ın merkez Küçük Sötlüce köyünde yaşayan ev hanımı 57 yaşındaki Neslihan Kaya'dan Mayıs 2007'de derlenmiştir.
293. **Kurtboğan Evliyası;** Amasya'nın Kayabaşı köyünde oturan ev hanımı 68 yaşındaki Nakşiye Çakıroğlu'ndan 24 Mart 2001'de derlenmiştir.
294. **Kurt ve Kara Koyun;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 21 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
295. **Leyla ile Mecnun;** Mardin'in Midyat ilçesinde oturan ev hanımı 61 yaşındaki Huriye Akkurt'tan Mart 2001'de derlenmiştir.
296. **Lokman Hekim ve Çaresiz Hasta;** Adana'nın Kozan ilçesi Karabük köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Naile Bağatur'dan 22 Aralık 2005'te derlenmiştir.
297. **Lokman Hekim ve Çaresiz Hastalık;** Döne Mennan, yaş; 96, ev hanımı; Osmaniye – Hasanbeyli ilçesi, Kalecik köyü. Derleme tarihi; 24 Aralık 2005.
298. **Lokman Hekim ve Lokman'ın Hikmetleri Kitabı;** Fethiye Yürekli, yaş; 74, ev hanımı; Mersin-Tarsus ilçesi-Kalburcu köyü. Derleme tarihi; 25 Aralık 2005.
299. **Lokman Hekim ve Ölümsüzlük İlacı;** Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Şahinli köyünde oturan ev hanımı 72 yaşındaki Mediha Köktürk'ten 25 Haziran 2004'te derlenmiştir.
300. **Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Kitabı I;** Adana'nın Ceyhan ilçesi Yalak köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 44 yaşındaki M. Salih Özbey'den 21 Aralık 2005'te derlenmiştir.
301. **Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Kitabı II;** Adana'nın Feke ilçesine bağlı Tokmaklı köyünde oturan ev hanımı, 66 yaşındaki Fatma Dursun'dan 23 Aralık 2005'te derlenmiştir.
302. **Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Reçetesi;** Selma Çaylı, yaş; 50, ev Hanımı; Adana ili Ceyhan ilçesi. Derleme tarihi; 22 Aralık 2005.
303. **Lokman Hekim ve Şahmeran I;** Döne Mennan, yaş; 96, ev hanımı; Osmaniye – Hasanbeyli ilçesi, Kalecik köyü. Derleme tarihi; 24 Aralık 2005.
304. **Lokman Hekim ve Turp;** Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkökul mezunudur.
305. **Lota Gölü;** Sivas'ın Hafik ilçesi Düzyayla köyünde yaşayan emekli, 64 yaşındaki Mehmet Kınık'tan 22 Haziran 2004'te derlenmiştir.
306. **Malatya Ovası;** Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Doğanlar köyünde çiftçilikle geçinen 78 yaşındaki Yusuf Metin'den 15 Ekim 2005'te derlenmiştir.
307. **Manisa'nın Üzüümü;** Manisa'nın Turgutlu ilçesine bağlı Akçapınar köyünde yaşayan Hediye Işık'tan Şubat 2000'de derlenmiştir.
308. **Mardin Adı;** Mardin'in Midyat ilçesinde oturan ev hanımı 61 yaşındaki Huriye Akkurt'tan Mart 2001'de derlenmiştir.
309. **Mehmet Dede ve Konuşan İnek;** Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Küpeli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 50 yaşındaki Kadir Küpeli'den Haziran 2004'te derlenmiştir.
310. **Mem u Zin;** Mardin'in Midyat ilçesinde oturan ev hanımı 61 yaşındaki Huriye Akkurt'tan Mart 2001'de derlenmiştir.

311. **Meryemçil Kalesi ve Yaylası;** Osmaniye'nin Kadirli ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 60 yaşındaki Kemal Küçüksoy'dan Haziran 2008'de derlenmiştir.
312. **Nuh Peygamber, Bit ve Pire;** Iğdır-Tuzluca'da oturan 60 yaşındaki Fuat Mustafaoglu'ndan 30 Kasım 2003'te derlenmiştir.
313. **Nusur-i Zennu;** Erzurum'un Köprüköy ilçesine bağlı Örentaş köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 52 yaşındaki Faruk Kaya'dan 23 Nisan 2006'da derlenmiştir.
314. **Oğulcuk Köyü;** Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesine bağlı Oğulcuk köyünde oturan ev hanımı 73 yaşındaki Deste Ceyhan'dan 12 Nisan 2005'te derlenmiştir.
315. **Okçu Dağı ve Uyuyan Güzel;** Niğde'nin Bor ilçesinde oturan 54 yaşındaki Rasih Durak'tan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
316. **Ortaklığın Sırrı;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
317. **Ömür Boyu Sürünmek;** Mardin'in Midyat ilçesinde oturan ev hanımı 61 yaşındaki Huriye Akkurt'tan Mart 2001'de derlenmiştir.
318. **Menge Köprüsü;** Adana-Kozan ilçesinde yaşayan 55 yaşındaki Türkan Kocaman'dan 25 Aralık 2005'te derlenmiştir.
319. **Merkez Efendi;** Denizli'nin Çal ilçesine bağlı İsabeyli köyünde oturan emekli memur, 56 yaşındaki İsmail Semerci'den 11 Haziran 2006'da derlenmiştir.
320. **Munzur Suyu;** Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde yaşayan 70 yaşındaki ev hanımı İmaş Sarıca'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
321. **Pamukkale Efsanesi;** Denizli'nin Çal ilçesine bağlı İsabeyli köyünde oturan emekli memur, 56 yaşındaki İsmail Semerci'den 11 Haziran 2006'da derlenmiştir.
322. **Peri Kızı;** Eskişehir'in Güzyüzü ilçesine bağlı Ayvalı köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 68 yaşındaki Halit Demirel'den 18 Haziran 2006'da derlenmiştir.
323. **Pipo Kuşu;** Bingöl ilinin Adaklı ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 69 yaşındaki Abdullah Çiftçi'den Haziran 2004'te derlenmiştir.
324. **Pir Sultan Abdal ve Eğri Köprü;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Acıpınar köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 72 yaşındaki İzzet Yanık'tan Mayıs 2002'de derlenmiştir.
325. **Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa;** Sivas'ın Ulaş ilçesinin Akkaya köyünde çiftçilikle geçinen 73 yaşındaki Mehmet Akkaya'dan 24 Mayıs 2004'te derlenmiştir.
326. **Pur Dede ve Meyve Ağacı;** Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kiremitli köyünde oturan Hasan Yıldız'dan 4 Mayıs 2004'te derlenmiştir.
327. **Reşadiye Kaplıcaları ve Şeyh Yakup;** Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Şahinli köyünde oturan ev hanımı 72 yaşındaki Mediha Köktürk'ten 25 Haziran 2004'te derlenmiştir.
328. **Salavat Köyü;** Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kerimmümin köyünde oturan ve çiftçilik yapan 38 yaşındaki Hüseyin Üzümcü'den 27 Haziran 2004'te derlenmiştir.
329. **Salkım Ağacı ve Bülbül;** Eskişehir'in Güzyüzü ilçesine bağlı Ayvalı köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 68 yaşındaki Halit Demirel'den 18 Haziran 2006'da derlenmiştir.
330. **Salyangoz Taşlar;** Malatya'nın Yeşilyurt ilçesi Öncü köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Abdullah Bakırcı'dan 15 Ekim 2005'te derlenmiştir.
331. **Samut Baba ve Sultan IV. Murat;** Sivas'ın Kangal ilçesi Höyüklyurt köyünde oturan ev hanımı, 57 yaşındaki Zeynep Çakır'dan 11 Aralık 2004'te derlenip yazıya geçirilmiştir.
332. **Sarı Halife;** Giresun'un Yağlıdere ilçesine bağlı Tekke köyünde yaşayan 88 yaşındaki Hawva Kaya'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
333. **Sarıkız;** Balıkesir'in Altınoluk ilçesinde oturan 51 yaşındaki Kadir Söyler'den Haziran 2003'te derlenmiştir.

334. **Sarıkum Gölü I;** Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
335. **Sarıkum Gölü II;** Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
336. **Secde Eden Ağaç;** Eskişehir'in Güzyüzü ilçesine bağlı Ayvalı köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 68 yaşındaki Halit Demirel'den 18 Haziran 2006'da derlenmiştir.
337. **Secde Eden Ağaçlar;** Sivas merkez Gazi köyünde yaşayan ev hanımı 46 yaşındaki Ayşe Demir'den 17 Şubat 2004'te derlenmiştir.
338. **Secde Eden Ağaç ve Keçi;** Malatya'nın Darende ilçesinde yaşayan ev hanımı Zeynep Filik'ten 15 Ekim 2005'te derlenmiştir.
339. **Secde Eden Çınar;** Hatay'ın İskenderun ilçesine bağlı Bekbele beldesinde yaşayan ev hanımı 65 yaşındaki Esme Çolak'tan 25 Mayıs 2006'da derlenmiştir.
340. **Semerci Baba;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen Yusuf Sarıtepe'den 11 Aralık 2004'te derlenip yazıya geçirilmiştir.
341. **Sert Çoban;** Amasya'nın Kayabaşı köyünde oturan ev hanımı 68 yaşındaki Nakşiye Çakıroğlu'ndan 24 Mart 2001'de derlenmiştir.
342. **Sert Çoban ve Mestçi Baba;** Amasya'nın Kayabaşı köyünde oturan ev hanımı 68 yaşındaki Nakşiye Çakıroğlu'ndan 24 Mart 2001'de derlenmiştir.
343. **Sessiz Ateş;** Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır beldesi Çat köyünde çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Ziya Şahin'den 30 Nisan 2004'te derlenmiştir.
344. **Seyyid Ahmed-i Kebir;** Samsun'un Ladik ilçesinde yaşayan 43 yaşındaki ev hanımı Azime Kayar'dan 13 Ağustos 2006'da derlenmiştir.
345. **Seyyid Bilal ve Sinop'ta Türk Mührü;** Sinop Merkez-Kılıçlı köyünde yaşayan 67 yaşındaki ev hanımı Hafize Özdemir'den Temmuz 2007'de derlenmiştir.
346. **Seyyid Vakkas ve Giresun Kalesi;** Giresun'un Yağlıdere ilçesine bağlı Tekke köyünde yaşayan 88 yaşındaki Havva Kaya'dan 24 Haziran 2007'de derlenmiştir.
347. **Sıcak Çermik;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
348. **Sır;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
349. **Sipas;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
350. **Sivas Çifte Minareli Medrese ve Timur'un Kızı;** 21 Mart 2006 tarihinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç.Dr. Hikmet Yılmaz'dan derlenmiştir.
351. **Sivas Ulu Caminin Eğri Minaresi;** 21 Mart 2006 tarihinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç.Dr. Hikmet Yılmaz'dan derlenmiştir.
352. **Suğla Beyi ile Bozkır Beyi;** Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı Demirci köyünde yaşayan 50 yaşındaki Osman Kalay'dan 9 Şubat 2002'de derlenmiştir.
353. **Su Kızı I;** Manisa'nın Soma ilçesinde oturan işçi, 42 yaşındaki Recep Yıldırım'dan 28 Ocak 2001'de derlenmiştir.
354. **Su Kızı II;** Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Eskiköy'de yaşayan emekli memur 73 yaşındaki Hasan Şahin'den 16 Ekim 2005'te derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.
355. **Sultan Süleyman ve Yarasa;** Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi Nadir köyünde yaşayan ev hanımı 60 yaşındaki Fadime Demir'den 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.

356. **Süleyman Peygamber ve Ebabil Kuşu;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
357. **Sülüklü Göl Efsanesi;** Erzurum'un Şenkaya ilçesine bağlı Yanıkkaval köyünde oturan ev hanımı 78 yaşındaki Meral Kılıç'tan 8 Ekim 2006'da derlenmiştir.
358. **Süt Getiren Melekler;** Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi Nadir köyünde yaşayan ev hanımı 60 yaşındaki Fadime Demir'den 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
359. **Süt Pınarı;** Tunceli-Mazgirt ilçesi-Beşoluk köyünde yaşaya 96 yaşındaki Zülfü Çalbay'dan 17 Temmuz 2001'de derlenip yazıya geçirilmiştir.
360. **Şahmeran'ın Ölümü;** Adana'nın Kozan ilçesi Karabük köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Naile Bağatur'dan 22 Aralık 2005'te derlenmiştir.
361. **Şahmeran'ın Ölümü;** Mesin'in Tarsus ilçesine bağlı Sağlıklı köyünde yaşayan 60 yaşındaki Ali Çakıl'dan 2 Ağustos 2005'te derlenmiştir.
362. **Şahmeran'ın Ölümü;** Mesin'in Tarsus ilçesine bağlı Sağlıklı köyünde yaşayan 60 yaşındaki Ali Çakıl'dan 2 Ağustos 2005'te derlenmiştir.
363. **Şahmeran ve Yılanlı Kale;** Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Sağlıklı köyünde yaşayan 60 yaşındaki Ali Çakıl'dan 2 Ağustos 2005'te derlenmiştir.
364. **Şahmeran ve Yılanlı Kale;** Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 71 yaşındaki Salih Güven'den Temmuz 2002'de derlenmiştir.
365. **Şehberg Dede Türbesi;** Samsun'un Vezirköprü ilçesinde esnafılık yapan 44 yaşındaki Engin Ahmet Erkaplan'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
366. **Şehit Mezarı;** Gümüşhane'nin Köse ilçesi Övünce köyünde yaşayan 75 yaşındaki Hatice Tural'dan 21 Mayıs 2003'te derlenmiştir.
367. **Şehit Müftü Türbesi;** Samsun'un Vezirköprü ilçesinde esnafılık yapan 44 yaşındaki Engin Ahmet Erkaplan'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
368. **Şehit Taşı;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
369. **Şehreküstü;** Gaziantep'e bağlı Şahinbey ilçesinin Sarısalkım köyünde yaşayan emekli işçi 53 yaşındaki Kadir Özen'den 21 Eylül 2009'da derlenmiştir.
370. **Şems'in Kuyusu;** Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Yeniceoba köyünde oturan ev hanımı, 42 yaşındaki Nuran Boyacı'dan 6 Şubat 2002'de derlenmiştir.
371. **Şems-i Sivâsî ve Bülbül;** Sivas merkez Keçili köyünde oturan ev hanımı, 70 yaşındaki Senem Ateş'ten 23 Kasım 2001'de derlenmiştir.
372. **Şeyh Ahmet Koruluğu;** Zeynel Karasoy, 64 Emekli; Tokat-Zile ilçesi; Niyazi Aرسال, 55, Esnaf, Tokat-Zile ilçesi. Derleme tarihi; 12 Mayıs 2002.
373. **Şeyhan Dede;** Kayseri'nin Melikgazi ilçesinde yaşayan 80 yaşındaki Ahmet Yorulmaz'dan 22 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
374. **Şeyh Hüseyin;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
375. **Şeyh Mehmet Dede I;** Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Küpeli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 50 yaşındaki Kadir Küpeli'den Haziran 2004'te derlenmiştir.
376. **Şeyh Mehmet Dede II;** Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Gümüşpınar köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 66 yaşındaki Ahmet Öztürk'ten Haziran 2004'te derlenmiştir.

377. **Tanık Otu;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 12 Ağustos 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
378. **Taşa Dönüşen Dügün Alay;** Sivas'ın Hafik ilçesi Süleymaniye köyünde oturan ev hanımı 71 yaşındaki Ayten Erdoğan'dan 13 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
379. **Taşa Dönüşen Bacı Kardeş;** Erzurum'un Hınıs ilçesi Ketenci köyünde oturan 53 yaşındaki ev hanımı Fadime Bülbül'den 6 Ekim 2006'da derlenmiştir.
380. **Taşbaş;** Gaziantep'in Nizip ilçesinde yaşayan 72 yaşındaki taş işçisi Mehmet Özpolat'tan 4 Nisan 2003'te derlenmiştir.
381. **Taş Bebek;** Ordu'nun Ulubey ilçesi Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükhat Demir'den 20 Temmuz 1994 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
382. **Taş Gelin;** Adana'nın Kozan ilçesi Karabük köyünde oturan ev hanımı 69 yaşındaki Naile Bağatur'dan 22 Aralık 2005'te derlenmiştir.
383. **Taş Kesen Çoban;** Iğdır Merkez Alikamerli köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Sabri Temir'den 29 Kasım 2003'te derlenmiştir.
384. **Taş Kesilen Ot Yığını;** Güلزade Ayhan, 55, Ev Hanımı, Bayburt-Merkez-Örence köyü. Derleme tarihi; 21 Mayıs 2003.
385. **Taş Kesilen Sürü;** Nevşehir-Bahçelievler'de yaşayan 38 yaşındaki Ayşe Gösterişli'den 23 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
386. **Taşköprü Efsanesi;** Adana'nın Ceyhan ilçesi Yalak köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 44 yaşındaki M. Salih Özbey'den 20 Aralık 2005'te derlenmiştir.
387. **Taşlaşan Çoban ve Sürüsü;** Sivas'ın Hafik ilçesi Süleymaniye köyünde oturan ev hanımı 71 yaşındaki Ayten Erdoğan'dan 13 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
388. **Tavuk Uçamayışı;** Ordu'nun Ulubey ilçesi, Kumanlar köyünde ikamet etmekte olan Rükhat Demir'den 4 Temmuz 2001 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1948 doğumludur.
389. **Tecer Dağı ve Tecer Suyu;** Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Eskikarahisar köyünde yaşayan ev hanımı 43 yaşındaki Melahat Uzun'dan 23 Temmuz 2004'te derlenmiştir.
390. **Tekfur Dağı ve Ceylan;** Tekirdağ Hayrabolu'da yaşayan memur olarak çalışan 53 yaşındaki Cebail Karahan'dan 11 Ekim 2009'da derlenmiştir.
391. **Tekirdağ Karacaklavuz;** Tekirdağ Hayrabolu'da yaşayan memur olarak çalışan 53 yaşındaki Cebail Karahan'dan 11 Ekim 2009'da derlenmiştir.
392. **Terzi Baba;** Sivas Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Şube Müdürü, Erzincan doğumlu Metin Varol'dan 23 Nisan 2003'tarihinde derlenmiştir.
393. **Tıntın Mağarası;** Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Küçüksöbeçimen köyünde oturan 47 yaşındaki Hasan Demir'den 13 Eylül 2001'de derlenmiştir.
394. **Tırıley Kuşu;** Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kerimmün köyünde oturan ve çiftçilik yapan 38 yaşındaki Hüseyin Üzümcü'den 27 Haziran 2004'te derlenmiştir.
395. **Timur ve Doğanşehir;** Malatya'da yaşayan ve sınıf öğretmenliği yapan 45 yaşındaki İzzettin Şahin'den 10 Ekim 2005'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
396. **Tokat Adı;** Tokat merkez ilçede oturan ev hanımı 62 yaşındaki Neziha Kasar'dan 24 Şubat 2001'de derlenmiştir.
397. **Tortum Şelalesi;** Erzurum'un Şenkaya ilçesine bağlı Yanıkkaval köyünde oturan ev hanımı 78 yaşındaki Meral Kılıç'tan 8 Ekim 2006'da derlenmiştir.
398. **Tozkoparan Mescidi;** Sivas'ta yaşayan Emekli Öğretim Görevlisi 69 yaşındaki Kutlu Özen'den 27 Aralık 2007'de derlenmiştir.

399. **Tödürge Gölü;** Sivas'ın Zara ilçesinde oturan ev hanımı 50 yaşındaki Kiraz Çiçek'ten 23 Şubat 2004'te derlenmiştir.
400. **Turhal Adı;** Tokat'ın Turhal ilçesinde yaşayan 45 yaşındaki Tekin Sosyal'dan 17 Şubat 2001'de derlenmiştir.
401. **Uluburun;** Giresun'un merkez ilçeye bağlı Uzgür köyünde yaşayan 70 yaşındaki Gülşen Annakkaya'dan 7 Ağustos 2007'de derlenmiştir.
402. **Usta ve Çırak;** Batman'ın merkez Suçeken köyünde oturan ve eski fırıncı 95 yaşındaki Hüseyin Baysal'dan Nisan 2003'te derlenmiştir.
403. **Uyuyan Güzel;** Niğde'nin Bor ilçesinde oturan 54 yaşındaki Rasih Durak'tan 17 Ağustos 2002'de derlenmiştir.
404. **Üç Kardeş Kanı;** Sivas'ın Zara ilçesinde oturan ev hanımı 50 yaşındaki Kiraz Çiçek'ten 23 Şubat 2004'te derlenmiştir.
405. **Üç Kız Kardeş ve Havza Kaplıcaları;** Samsun'un Vezirköprü ilçesinde oturan ev hanımı 53 yaşındaki Hatice Dursun'dan Haziran 2007'de derlenmiştir.
406. **Üçkızlar Kayası;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Beydili köyünde yaşayan ve çiftçilikle geçinen 63 yaşındaki Hasan Arzuman'dan Şubat 2004'te derlenmiştir.
407. **Üç Köy;** Sivas'ın Zara ilçesinde yaşayan 52 yaşındaki Mehmet Çiçek'ten Şubat 2004'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
408. **Üçler Mezarlığı;** Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Yeniceoba köyünde oturan ev hanımı, 42 yaşındaki Nuran Boyacı'dan 6 Şubat 2002'de derlenmiştir.
409. **Vade Yeli;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
410. **Yağ Donduran Efsanesi;** Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Alacahan beldesinde oturan emekli işçi 57 yaşındaki Osman Şen'den Şubat 2004'te Ülker Şen tarafından derlenmiş ve bize ulaştırılmıştır.
411. **Yamaçtaki Ejderha;** Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Gölcük köyünde oturan çiftçi, 65 yaşındaki Hasan Yücepur'dan Mayıs 2004'te derlenmiştir.
412. **Yavuz Sultan Selim ve Demkeş Mustafa;** Malatya'da yaşayan ve sınıf öğretmenliği yapan 45 yaşındaki İzzettin Şahin'den 13 Ekim 2005'te derlenerek yazıya geçirilmiştir.
413. **Yedi Mezar;** Leylâ Deniz, yaş; 48, ev hanımı; Tokat-Zile ilçesi-Reşadiye köyü; Niyazi Arsal, yaş; 55, Esnaf, Tokat-Zile ilçesi. Derleme tarihi; 12 Mayıs 2002.
414. **Yedi Yatan;** Deniz Özdemir, yaş; 38, Öğretim Görevlisi; Sivas-Merkez (Kaynak şahıs, Çankırı doğumludur). Derleme tarihi; 23 Temmuz 2006.
415. **Yenişehir Gölü;** Osmaniye-Düzici ilçesinde yaşayan 27 yaşındaki ev hanımı Selvi Kırkız'dan 23 Mayıs 2006'da derlenmiştir.
416. **Yılanın İntikamı;** Sivas'ın Hafik ilçesi Süleymaniye köyünde oturan ev hanımı 71 yaşındaki Ayten Erdoğan'dan 13 Nisan 2004 tarihinde derlenmiştir.
417. **Yılanlıkaya;** Nebahat Demirkan, 47, Ev Hanımı; Sivas Merkez-Şirinevler mahallesi; Döndü Boz, 40, Ev Hanımı; Sivas-Yıldızeli-Çukursaray köyü. Derleme tarihi; 11 Mart 2005.
418. **Yozgat Adı;** Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine bağlı Karacalar köyünde oturan 74 yaşında olup çiftçilikle geçinen Rifat Fırat'tan 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
419. **Yozgat Çamlığı;** Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine bağlı Karacalar köyünde oturan 74 yaşında olup çiftçilikle geçinen Rifat Fırat'tan 11 Nisan 2005'te derlenmiştir.
420. **Yozgat İsminin Verilmesi;** Yozgat'ın Saraykent ilçesi Ozan köyünde yaşayan ev hanımı 58 yaşındaki Zöhre Mutlusoy'dan 12 Nisan 2005'te derlenmiştir.

- 421. Yörük Kızı ve Er Pınarı;** Antalya'nın Serik ilçesine bağlı Burmahancı köyünde yaşayan ev hanımı, 50 yaşındaki F.Zehra Körk'ten 7 Şubat 2005'te derlemiştir.
- 422. Yusufçuk Kuşu;** Antalya'nın Serik ilçesine bağlı Burmahancı köyünde yaşayan ev hanımı, 50 yaşındaki F.Zehra Körk'ten 9 Şubat 2005'te derlemiştir.
- 423. Yusufçuk Kuşu I;** Tokat'ın Ortaören köyünde oturan ve çiftçilikle geçinen 49 yaşındaki Abdulkadir Çaylak'tan Mart 2001'de derlenerek yazıya geçirilmiştir.
- 424. Yusufçuk Kuşu II;** Nebahat Demirkan, 47, Ev Hanımı; Sivas Merkez-Şirinevler mahallesi. Derleme tarihi; 11 Mart 2005.
- 425. Yusufum Süt İç;** Sivas Merkez Demircilerardı mahallesinde oturan 58 yaşındaki ev hanımı Birben Saruhan'dan 22 Eylül 2004'te derlenmiştir.
- 426. Zalim Kişi ve Yeşeren Baston;** Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı Kumanlar köyünde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan Mehmet Demir'den 27 Temmuz 1999 tarihinde derlenmiştir. Adı geçen kaynak şahıs 1938 doğumlu olup ilkokul mezunudur.
- 427. Zalim Padişahın Sonu;** Şanlıurfa merkez ilçede yaşayan ve manavlıkla geçnen 42 yaşındaki Fatih Arıkboğan'dan 25 Kasım 2001'de derlenmiştir.

İnsanlar; yaşadığı coğrafyaya ait önemli gördükleri kişileri, nesneleri ve mekânları kutsallaştırırlar ve sırrını çözemedikleri konuları çeşitli biçimlerde yorumlarlar. Bunlara, yaşanmış bazı olayları da katıp nesilden nesile aktarırlar. Kutsallaştırma, yorumlama ve aktarmaların pek çoğu sözlü olarak yayılır. Bu, sonuçta bir sözlü kültür oluşturur.

Sözlü kültürün en önemlilerinden biri de efsanelerdir. Efsaneler, insan ile insanı, insan ile coğrafyayı, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı bir birine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.

Yaklaşık yirmi beş yıldır sürdürdüğümüz çalışmalarla Türkiye'nin büyük bir bölümünde yaptığımız alan araştırmalarında dil, tarih ve kültür konularında elde edilen malzemeleri arşivlemekteyiz. Arşivlediğimiz konulardan bir tanesi de efsanelerdir.

Efsane kültürü bakımından Türk dünyasının çok zengin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Türk dünyasının güzel ve önemli bir parçası olan Türkiye de doğal olarak aynı özellikleri taşımaktadır. Adeta her ağaç, her kuş, her böcek, her hayvan, her taş, her büyük şahsiyetin bir efsanesi bulunmaktadır.

Bu çalışmada 793 adet efsane bulunmaktadır ve bu alanda yapılan en büyük çalışmalardan birisidir. Efsanelerin her biri orijinaldir ve Türk mitolojisi açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

edge@edgeakademi.com
www.edgeakademi.com

ISBN 978-605-5152-01-7

9 786055 152017

Kitap Aklın İlacıdır